પ્રસ્તાવના.

સંવત ૧૯૩૬ની સાલમાં ગોંડળમાં મહાપુરૂષ શ્રી ૭ જેચંદજી સ્વામીનું ચતુર્માસું થવાથી શ્રી જીવાભીગમ સુત્રની પ્રત ૧ તેમના તરફથી મને વાંચવા મળી જે પ્રત પોતે કચ્છમાંથી લાવેલ હતા; તે પ્રત મેં વાંચી તે ઉપરથી તેનું ગુજરાતીમાં પ્રશ્નોત્તરરૂપે આખા સુત્રનું ભાષાંતર કરવાથી સાધારણ વર્ગના શ્રાવક ભાઇઓને ઉપયોગી થાય એમ જણાયાથી તેમ કરવા મારૂં મન ઉત્સુક થયું. જેથી સંવત ૧૯૩૮ની સાલમાં તેનું રફ કરવામાં આવ્યું.

ત્યાર બાદ ગોંડળ સંઘાડાના પટોધર પૂજ્ય સાહેબ શ્રી૭ દેવજી સ્વામીની પોતાની તેમજ તેમના ભંડારના પુસ્તકોની સાહાયથી સંવત ૧૯૪૦ ની સાલમાં રફ ઉપરથી ફેર કરવામાં આવ્યું જોકે તે પુસ્તક તરતમાં છપાવવાનો વિચાર હતો; પણ કેટલાએક સંયોગોને લઇને અત્યાર સુધી જેમનું તેમ પડતર રહ્યું હતું.

સંવત ૧૯૬૮ની સાલનું ચતુર્માસું ગોંડળ સંઘાડાના સુ સાધુ મહામુનિ જાદવજી સ્વામી સાથે તેમના સુ શિષ્ય મહાપુરૂષ નાનચંદજી સ્વામી તથા મહાપુરૂષ પુરૂષોત્તમજી સ્વામી તથા મહાપુરૂષ સવજી સ્વામી (મહાપુરૂષ જેચંદજી સ્વામીના શિષ્ય) નું ગોંડળમાં થતાં કેટલાએક શ્રાવક ભાઇઓ દરમ્યાન શ્રી જીવાભીગમ સુત્ર વિષે ચર્ચા થતાં તેમનો અભિપ્રાય ને આગ્રહ છપાવી બહાર પાડવાનો થયો. લાંબી મુદત થયાં પડતર રહેવાથી ફરી સંશોધન કરવા મહાપુરૂષ શ્રી૭ જાદવજી સ્વામીને વિનંતિ કરવામા આવી, તે હર્ષ સાથે સ્વીકારતાં પોતાના સુ શિષ્ય મહાપુરૂષ પુરૂષોત્તમજી સાથે ઘણા ખંત, ઉત્સાહ ને શ્રમથી સંશોધન કરી ઘણો ઉપકાર કર્યો છે તેને માટે તેમને ધન્યવાદ ઘટે છે.

આવી રીતે બીજા મહાત્મા પુરૂષો તે મહાત્માનો ધડો લઇ ઉદ્યમી થઇ પોતાના વખતનો સદ્ ઉપયોગ કરે તો ઘણું પ્રસંશનિય ને જ્ઞાન વૃદ્ધિના કારણ બની ઘણો ઉપકાર કરી શકે.

ઘણા શ્રાવક ગૃહસ્થો લાભ લઇ શકે એ હેતુથી જોકે ગુજરાતીમાં કરવામાં આવ્યું છે, પણ મુળ સુત્ર સાથે મેળવતાં સુગમતાથી મેળવી શકાય તેટલા માટે ભાષાનો મોટો ફેરફાર કરવામાં આવ્યો નથી. એટલે કે શુદ્ધ ગુજરાતી હાલની શૈલીમાં કરવાથી મુળ સિદ્ધાંત સાથે મુકાબલો કરવામાં ફેરફાર લાગે નહીં તેટલા માટે સિદ્ધાંતશૈલી કાયમ રાખવામાં આવી છે, તે જોકે આજના જમાનાવાળાને ઘડીભર ઉદ્ધક લાગવા સંભવ માનીએ તોપણ મુળમાં વિરૂદ્ધ ન આવે તે તરફ ખાસ ધ્યાન રાખવામાં આવ્યું છે.

વળી જીવાભીગમજી સુત્રમાં જ્યાં જ્યાં શ્રી પનવણાજી સુત્રની ભળામણ આપવામાં આવી છે ત્યાં ત્યાં જરૂર જણાતી બાબતો ત્યાંથી ઉમેરવામાં આવી છે, એટલુંજ નહીં પણ બની શકતા સુગમતા વિષયોનો બીજા સિદ્ધાંતો વિગેરેના આશ્રયથી ઉમેરો કરવામાં આવ્યો છે.

ભગવંતે શાસ્ત્રોને વિષે ત્રણું પ્રકારના આગમ (સિદ્ધાંત) કહ્યા છે. **सुत्तागमे, अथागमे, तदुभयागमे.** સુતાગમે તે મૂળપાઠ અથાગમે તે મૂળપાઠનો અર્થ અને તદુભયાગમે તે મૂળ પાઠ અર્થ સાથે "આ શ્રી જીવાભીગમજી સૂત્રનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર પ્રશ્નોત્તર રૂપે" એ અથાગમે કહેવાય એ સૂત્રસાખ સમજવી.

વળી કેટલાએક કહે છે કે—શ્રાવક સૂત્ર વાંચે તો અનંત સંસારી થાય. શ્રાવકને સૂત્ર વાંચવાનો અધિકાર નથી. શ્રાવકને તો **"लद्धठा, गहीयठा, पुछीयठा"** એટલે લાધા છે. અર્થ જેને. ગ્રહ્યા છે અર્થ જેને ને પુછ્યા છે અર્થ જેને. એટલે મતલબ કે શ્રાવક અર્થરૂપે ગ્રહી શકે, પણ મુળપાઠ વાંચી શકે નહીં વિગેરે વિગેરે કહે છે, પણ તે સર્વ ખોટું કહે છે. કારણ કે તિર્થંકર પરમાત્માની વાણી અર્થરૂપે કહો કે પાઠરૂપે કહો કે અર્થપાઠ બન્ને રૂપે કહો એ બધું સિદ્ધાંતજ છે તેમાં ભેદ પાડવો તે ભરમાવવા જેવું છે માટે તાત્પર્ય તો એટલોજ છે કે તે તિર્થંકરની વાણી માટે ચારે તિર્થ, સાધુ, સાધવી, શ્રાવક ને શ્રાવિકા હકદાર છે. કોઇને પણ વાંચવાનો કોઇપણ સિદ્ધાંતમાં પ્રતિબંધ ભગવંતે કરેલ નથી.

વળી ભગવંત તિર્થંકરની વાણી કહેવી છે? અમીય સમાણી (અમૃત સરખી) અનંત અનંત, ભાંવ, ભેદ, નય, નિક્ષેપની ભરેલી સકળ જગતને તારવાવાળી, સકળ જગતને હીતકારી, સકળ મોહને ટાળવા વાળી, ભવાબ્ધિને તારવા વાળી, મોક્ષને આપવા વાળી, સંશયને હરવાવાળી,. જેનું માપ કોઇથી થઇ શકે નહીં, જેનું માપ કરતાં પોતાની બુદ્ધિ મપાય એવી, જેને કાંઇ ઉપમા આપી શકાય નહીં જેના વખાણ હજારો જીભ વડે થઇ શકે નહિ. અહાહા !!! એવી વાણી વાંચતાં અનંત સંસારી થાય !!! શું બુદ્ધિ !!! શું સમજણ !!! અમૃત ખાતાં કોઇને ઝેર ચડયું સાંભળ્યું છે? કદી કોઇ કારણે અમૃત ખાતાં ઝેર ચડે પણ નિરવીકારી તિર્થંકરની વાણી વાંચતાં અનંત સંસારી થાય !!! એતો અક્કલ બાહિરની વાત જણાય છે. ત્યારે તેમ કહેનારનો હેતુ શુ હોવો જોઇએ–તેનો ઉત્તર એટલોજ કે કહેનારનો આશય શ્રાવક વર્ગને અજ્ઞાનતા રાખવામા કાઇક પણ મોટો હેતુ હોવો જોઇએ તે જેમ શ્રી જ્ઞાતા સૂત્ર નવમે અધ્યયને રયણા દેવીએ જીનરક્ષને જીનપાળને દક્ષણના વનમાં જવાની મનાઇ કરી તેમ! (મતલબ જીનરક્ષ ને જીનપાળ દક્ષણના વનમાં જાય તો રયણા દેવીના હાથમાં ન રહે ને હકીકત પણ એવીજ બની કે જીનરક્ષ ને જીનપાળ દક્ષણના વનમાં ગયા છે સળાયે પરોવેલ સખસને જોયો છે તેની હકીકતથી ને સીલંગ જક્ષની સાહાયથી રયણા દેવીથી છુટા થયા છે એ ઉપનય પણ સમજવા જેવો છે.) એમ સમજાય છે. એ બાબતની ચર્ચા ઘણી છે. પણ આ ઠેકાણે તે વિષયમાં ઉતરવા પ્રસંગ નથી. આંહી તો ફક્ત એટલુંજ કહેવું બસ છે કે એમ માનનારાને પણ આ પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર વાંચવાથી અનંત સંસારી થવાની ભતી (બીક) તેમની સમજણ પ્રમાણે નથી,. જેથી તેમને પણ જો ઉપયોગી થઇ પડશે તો કૃતાર્થ થવા જેવુ છે.

શ્રી જીવાભીગમજી સૂત્રના વિષયો જોવાને અનુકુળ પડે અને વાંચક વર્ગને કંટાળો

ન ઉપજે તેટલા માટે તેને જુદા જુદા હેડીંગમાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે, તો પણ [illegible] મૂળ વાત તુટક કરવામાં આવી નથી (હેડીંગ બાદ કરતાં એક સરખી હકીકત નજરે આવશે.)

આ પુસ્તક વાંચક વર્ગને ઉપયોગી થશે તો સંતોષ [illegible] એમ ઉપયોગી ગણી હું મ[illegible] પોતાને કૃતાર્થ માનીશ વળી ઉપયોગી થવાની ખાત્રી તેમના ખપ ઉપરથી જણાશે.

આ પુસ્તક કદમાં ને શોભામાં ધાર્યા કરતાં વિશેષ કરવામાં આવ્યું છે, છતાં તેની કીમત જેમની તેમ કાયમ રાખવામાં આવી છે તો આશા છે કે એ રુપિયાની રાખેલી કીમત વાંચક વર્ગને વધારે નહીં લાગતા સહુ તેનો લાભ લઇ શકશે.

આ મારો પ્રથમ પ્રયાસ છે જેથી તેમાં ખામી અને ભૂલ તો હશેજ. પણ વાંચક વર્ગ કૃપા કરી દીર્ઘ દ્રષ્ટીથી ક્ષમા કરશે એમ આશા રાખું છું ને જે ખામી જણાય તે સુચવવામાં આવશે તો વખતે બીજી આવૃત્તિ કાઢવાનો પ્રસંગ આવશે તો ઉપકાર સાથે સુધારવામાં આવશે.

સુજ્ઞ વાંચક વર્ગ જાણે છે કે હમેશાં કામ કરવું ને ભૂલ કાઢવી એ બેમાં ઘણો તફાવત રહેલો છે. ભૂલની દ્રષ્ટીએ જોવાય તો ભૂલ નીકળેજ, પણ જો ગુણગ્રાહી અને અમીની દ્રષ્ટીથી જોવાય તોજ અનુકુળ પડતું થવા સંભવ થાય. સ્વજાતિ સ્વજાતિને ગ્રહે એવો નિયમ છે તે મુજબ ગુણી ગુણને ગ્રહે ને દુર્ગુણી દુર્ગુણને ગ્રહે. ગુણથી ગુણી ભિન્ન નથી, તેમ ગુણીથી ગુણ ભિન્ન નથી. એ ગુણી અને ગુણ બન્ને એકજ છે દાખલા તરીકે સાકર અને સાકરની મીઠાશ ભિન્ન નથી ને તેથી કરી કેવળજ્ઞાન ઉપજે છે ત્યારે લોકનો હેય પદાર્થ થતો નથી તેટલાજ [illegible] આશ્ચર્ય પણ [illegible] છતાં જણાય છે. માટે વાંચક વર્ગે પોતાનુ ગુણગ્રાહીપણું નહીં છોડવા પ્રાર્થના છે.

આ પુસ્તકના હેડીંગમાં [illegible] છદમસ્તને પુસ્તકની કીમત પહેલા અને [illegible] વાપરવામાં આવેલી એટલુંજ નહિ પણ [illegible] એક સરખા લેવા રાખ્યા [illegible]

[illegible] ઉદા- [illegible] ઉપકાર માનવું [illegible] હેડીંગોમાં [illegible]

[illegible]

વાંચવાને ખાસ વિનંતિ કરવામાં આવે છે કે—

સ્થાનકવાસીમાંથી ભાગ્યેજ મોટાં પુસ્તકો બહાર પડે છે તેનું કારણ ફક્ત પ્રમાદ અને ઉત્તેજનની ખામી છે. તે બન્ને ખામી એવી છે કે તેની જેમ જેમ ઉંડી જડ પડતી જાય તેમ તેમ અસ્ત થતો જાય ને નીકળી જાય તો ઉદય થતો જાય માટે ઉદય ને અસ્ત એમાં સમાણો છે એમ મારૂં માનવું છે. માટે તે ખામી દૂર થવા જરૂર છે.

વિશેષ વિનંતિ કે શ્રી પનવણાજી સૂત્ર જે શ્રી સમવાયંગ સૂત્ર ચોથું અંગ તેનું ચોથું ઉપાંગ છે તે સૂત્ર ઘણું મોટું અને ઘણુંજ બારીક સમજણવાળું છે જેમાં ઘણાં બોલચાલના થોકડા સમાણાછે તે સૂત્ર ભાગ્યેજ પર્યુષણમાં (વ્યાખ્યાનમાં) વંચાય છે. એટલુંજ નહીં પણું તેના જાણવાવાળા ને પોતાની સમજણથી વાંચી જાણી શકે એવા ગૃહસ્થ આંગળીને ટેરવે ગણ્યા નીકળશે. એવા બારીક કરણ સમજણવાળા અને જ્ઞાનના ખજાનારૂપ સૂત્રનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર સરળ ગુજરાતીમાં સહુ સમજી શકે એવી સહેલી ભાષામાં થાય તો ઘણાને ઉપયોગી થાય એવા હેતુથી તેનું આ જીવાભિગમ સૂત્ર જેવું પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર કરવું શરૂ કરેલ છે તો જો આ જીવાભિગમ સૂત્ર પ્રશ્નોત્તર રૂપે વાંચક વર્ગને અનુકૂળ પડશે તો શ્રી પનવણાજી સૂત્રનું સંપૂર્ણ ભાષાંતર પ્રશ્નોત્તર રૂપે વિસ્તારવાળું કોઇ વિદ્વાન મુનિ મહાત્મા પાસે તપાસાવી શુદ્ધ કરાવ્યા બાદ છપાવી બહાર પાડી શ્રાવક ભાઇઓની સેવામાં મુકવા વિચાર છે. એજ વિનંતિ.

વીર સંવત ૨૪૩૯. વિક્રમ સંવત ૧૯૬૯ના માગશર શુદ ૧૦ વાર બુધવાર. તારીખ ૧૮-૧૨-૧૨, ગોંડળ.	હું છું ગુણીજનોનો દાસ, **નીમચંદ હીરાચંદ કોઠારી.** પ્રશ્નોત્તર રૂપે ભાષાંતર કરનાર.

સ્વર્ગસ્થ કોઠારી માનસંગ હીરાચંદ

શ્રી જીવાભીગમસૂત્રનું ભાષાંતર

પ્રશ્નોત્તર રૂપે.

પ્રથમ પીઠકા (મંગળાચરણ).

શ્રી જીનાય નમઃ નમો અરિહંતાણં—રાગદ્વેષ વૈરીના હણનાર તથા જેણે ચાર ઘાતીકર્મ (જ્ઞાનાવરણિ.૧ દર્શનાવરણિ.૨ મોહની.૩ અને અંતરાય૪) ક્ષય કર્યાં તથા કોઇ રહસ્ય (છાનું) નથી તથા ચોત્રિશ અતિશય કરી સહીત પાંત્રિશ પ્રકારની વાણીએ બીરાજમાન એવા અરિહંત દેવને નમસ્કાર કરૂં છું. નમો સિદ્ધાણં—નમસ્કાર હો સિદ્ધાણં—સકલ કાર્ય સાધ્યાં આઠ કર્મ ખપાવી પંચમ ગતિને પ્રાપ્ત થયા, અને એકત્રિશ ગુણે કરી સંયુક્ત એવા સિદ્ધ ભગવાનને નમસ્કાર કરૂં છું નમો આયરિયાણં—પોતે પાંચ આચાર પાળે, બીજાને પળાવે. આઠ સંપદાએ કરી બીરાજમાન એવા આચાર્યજીને નમસ્કાર કરૂં છું. નમો ઉવજ્ઝાયાણં—[illegible] ભણે ભણાવે [illegible] પચવીશ ગુણે કરી બીરાજમાન એવા શ્રી ઉપાધ્યાયજીને નમસ્કાર [illegible] નમો લોએ સવ્વ સાહુણં—સર્વ મનુષ્ય લોકને વિષે સાધુજી [illegible] ગુણે કરી બીરાજમાન એવા સર્વ સાધુજીને નમસ્કાર [illegible]

[illegible]

૧. જીવાભિગમ તે શું?

પ્રશ્ન—સ્વામી જીવાભિગમ તે શું કહીએ?

ઉત્તર—હે શીષ્ય જીવાભિગમના બે ભેદ કહ્યા છે, પ્રથમ જીવની હકીકત જ્ઞાનરૂપ અને બીજી અજીવની હકીકત જ્ઞાનરૂપ.

૨. અજીવનો અધીકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી અજીવની હકીકત તે શું છે?

ઉત્તર— હે શિષ્ય અજીવની હકીકત તેહના વળી બે ભેદ છે, એક રૂપીઅજીવની હકીકત અને બીજી અરૂપી અજીવની હકીકત.

પ્રશ્ન—સ્વામી અરૂપી અજીવની હકીકતના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય અરૂપી અજીવની હકીકતના દશ ભેદ છે તે કહે છે. ધર્માસ્તિકાય (ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩. અધર્માસ્તિકાય ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩. આકાસ્તિકાય ખંધ૧ દેશ૨ પ્રદેશ૩. એમ નવં અને કાળ ૧૦ એ અધિકાર પનવણા સુત્રથી જાણવો).

હવે ઉપરના દશ ભેદનો વિવરો કહે છે—ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧, ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે ૨, કાળથી આદય, અંત રહિત ૩, ભાવથી વર્ણ ગંધ, રસ, સ્પર્શ રહીત (અરૂપી)૪, ને ગુણથી ચલન સહાય (ચાલવામાં સાહાજ્ય આપે જલ મિનવત્) ૫.

અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧, ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે ૨, કાળથી આદ્ય, અંત રહિત ૩, ભાવથી અરૂપિ ૪, ને ગુણથી સ્થિર ગુણ ૫ (સ્થિર રહેવામાં સાહાજ્ય આપે ઝાડ પંથી ને ન્યાયે).

આકાસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક ૧, ક્ષેત્રથી લોકાલોક પ્રમાણે ૨, કાળથી આદ્ય, અંત રહિત ૩, ભાવથી અરૂપી ૪, ને ગુણથી અવકાશ ગુણ ૫ (મારગ આપવાને સાહાજ્ય આપે ભીંત ખીલી ને ન્યાયે).

કાળ દ્રવ્યથી અનેક (અનેક વસ્તુ ઉપર વર્તે માટે) ૧ ક્ષેત્રથી અઢીદ્વીપ પ્રમાણે ૨ (અઢી દ્વીપમાંજ સુર્યચંદ્રનું ફરવુ છે તેથી સાંજ દિવસ રાતની ગણતરી છે બધે ઠેકાણે કાળની ગણત્રી અઢી દ્વીપનીજ લેવાય તે માટે) કાળથી આદ્ય અંત રહિત૩ ભાવથકિ અરૂપિ૪ અને ગુણથકી વર્તના લક્ષણ (નવાને જુના કરે ને જુનાને નવા કરે).

એટલે એ ચાર અજીવ અરૂપિ દ્રવ્યના વીશ ભેદ થયા ને ઉપરના દશ ભેદ મળી ૩૦ ભેદ અરૂપિ અજીવના થાય. એટલે અરૂપિ અજીવની હકીકત પુરી થઇ. હવે રૂપી અજીવની હકીકત કહે છે.

પ્રશ્ન—સ્વામી રૂપી અજીવની હકીકતના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય, રૂપી અજીવની હકીકત ચાર ભેદે કહી છે, પુદ્ગલાસ્તીકાયનો ખંધ૧ ખંધનો દેશ૨ ખંધનો પ્રદેશ૩ અને પરમાણુવા૪ એમ ચાર ભેદ. વળી તે પુદ્ગલાસ્તિકાયના

પાંચ ભેદ કયા છે તે કહે છે.

પાંચ વર્ણે કરી પ્રણમીત, બે ગંધે કરી, પાંચ રસે કરી, આઠ સ્પર્શે કરી, ને પાંચ સંસ્થાને કરી, ઇત્યાદિ પ્રણમીત તેહનો વિસ્તારથી વર્ણન કરે છે.

જે વર્ણપણે રહેલા છે તે પાંચ પ્રકારે—કાળો, લીલો, રાતો, પીળો, ને સ્વેતવર્ણે પરિણમીત.

ગંધપણે રહેલા છે તે બે પ્રકારે સુગંધ ને દુર્ગંધપણે પરિણમીત.

રસપણે જે રહેલા છે તે પાંચ પ્રકારે. તીખો, કડવો, કસાયલો, (કસાણ), ખાટો, ને મીઠો.

સ્પર્શપણે જે રહેલા છે તે આઠ પ્રકારે. કર્કશ, (ખરસટ), સુંહાળો (લીસો) ભારે, હળવો, ટાઢો, ઉનો, ચોપડ્યો ને લુખો.

સંઠાણ (આકૃતિ) પણે જે રહેલા છે તે પાંચ પ્રકારે. પરિમંડલ (ચુડીવત્), વૃત (મો.જ લાડુવત્), ત્રંસ (ત્રણખુણીયા), ચોરસ (ચારખુણીયા), ને આયત (લાકડીવત્).

હવે જ્યાં એક કાળો વર્ણ હોય ત્યાં તેમાં બીજા વીશ ભેદ હોય તે કહે છે. ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સંસ્થાન એ ૨૦ જેમ કાળા વર્ણમાં કહ્યા, તેમ ૨૦ નીલામાં, ૨૦ રાતામાં, ૨૦ પીળામાં ને ૨૦ ધોળામાં એમ ૧૦૦ ભેદ પાંચ વર્ણના થાય.

એક દુર્ગંધમાં ૨૩ ભેદ હોય. તે ૫ વર્ણ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સંઠાણ, એમ ૨૩ (જ્યાં દુર્ગંધ હોય ત્યાં સુગંધ ન હોય ને જ્યાં સુગંધ હોય ત્યાં દુર્ગંધ એકબીજાના પ્રતિપક્ષી ન હોય) એજ રીતે સુગંધના પણ ૨૩ ભેદ મળી ૪૬ ભેદ બે ગંધના થાય.

એક તીખા રસમાં, ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૮ સ્પર્શ ને ૫ સંઠાણ, મળી ૨૦ ભેદ થાય. એજ રીતે પાંચે રસના મળીને ૧૦૦ ભેદ થાય.

એક કર્કશ સ્પર્શમાં. ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૬ સ્પર્શ, (૬ સ્પર્શ કહેવાનું કારણ કે એક કર્કશ નહીં, તેમ જ્યાં કર્કશ હોય ત્યાં તેનો પ્રતિપક્ષી સુંહાળો હોય નહીં, એમ દરેકમાં પોતે ને તેનો પ્રતિપક્ષી મુકી દેવા) ને ૫ સંસ્થાન. એમ ૨૩ ભેદ એક સ્પર્શના મળતાં આઠમાં થઈને ૧૮૪ ભેદ થાય.

એક પરિમંડલ સંસ્થાન. તેમાં ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ને ૮ સ્પર્શ એ ૨૦ ભેદ હોય. એમ ૫ સંસ્થાનના મળી ૧૦૦ ભેદ થાય.

ઉપર પ્રમાણે ૫ વર્ણના ૧૦૦, ૨ ગંધના ૪૬ ૫ રસના ૧૦૦, ૮ સ્પર્શના ૧૮૪ ને ૫ સંસ્થાનના ૧૦૦, મળી ૫૩૦ ભેદ રૂપી અજીવના (શ્રી પન્નવણા સુત્રના પેલા પદથી જાણવા) એટલે રૂપી અજીવની હકીકત પુરી થઈ. હવે જીવની હકીકત કહે છે

૩ જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! જીવની હકીકત તે શું?

ઉત્તર—હે શીષ્ય, જીવની હકીકતના બે ભેદ છે, પ્રથમ સંસારી જીવની હકીકત અને બીજા અસંસારી તે સિદ્ધ તેહની હકીકત

૪ અસંસારી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! અસંસારી જીવના કેટલા ભેદ કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે શીષ્ય! અસંસારી જીવ તે સિદ્ધ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે, એક અનંતરસિદ્ધ અસંસારી જીવ અને બીજા પરંપરા સિદ્ધ અસંસારી જીવ.

પ્રશ્ન—સ્વામી! અનંતરસિદ્ધ અસંસારી જીવ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શીષ્ય અનંતર સિદ્ધ અસંસારી જીવના પંદર ભેદ છે.

૧ શ્રી તિર્થંકર વિદ્યમાન છતાં જે સંસારને તરીને મુક્તિને પામ્યા છે તે ચતુર્વિધ સંઘ અથવા પ્રવચનવક્તા પ્રથમ ગણધરાદિક જાણવા.

॥यदुक्तं सिद्धांते॥ तिथं भंते तिथं तिथंकरे तिथं गोयमा, अरहा ताव नियमा तिथंकरे तिथं पुणो वा उत्तणो समण संघो पढम गणहरोवा એવી રીતે તિર્થસિદ્ધ જાણવા.

૨ જે તિર્થ ઉપના વિનાં તથા તિર્થનો વિછેદ થયા પછી મુક્તિને પામ્યા છે તે મરૂદેવી પ્રમુખ. શ્રી ચંદ્રપ્રભુ તથા શ્રી સુવિધિનાથ સ્વામીના મધ્ય સમયને વિષે ધર્મ વિછેદ થયો છતાં કેટલાએકે જાતિ સ્મરણથી દીક્ષા લીધી ને સિદ્ધ થયા તે અતિર્થસિદ્ધ જાણવા.

૩ જે ચોત્રીશ અતિશય પાંત્રીશ વાણી ગુણે તિર્થંકરપદ ભોગવીને સિદ્ધ થયા તે ઋષભદેવ ભગવાન પ્રમુખ સર્વ તિર્થંકર સિદ્ધ જાણવા.

૪ જે તિર્થંકરપદ પામ્યા વિના સિદ્ધાવસ્થાને પામ્યા તે સામાન્ય કેવળી અતિર્થંકરસિદ્ધ જાણવાં.

૫ જે જાતિ સ્મરણાદિકે બોધ પામીને મોક્ષે ગયા. તે સ્વયંબુધસિદ્ધ જાણવા.

૬ જે કોઇ બાહ્ય પ્રત્યય (અમુક વસ્તુ) દેખીને તે નિમિત્તે બોધને પામીને મુક્ત થયા. તે પ્રત્યેકબુધસિદ્ધ જાણવા.

આશંકા—ત્યારે સ્વયંબુધ અને પ્રત્યેક બુધમાં વિશેષતા શું છે?

નિરાકરણ—બોધી, શ્રુતિ, લીંગ, તથા ઉપધી એ ચાર પ્રકારના ભેદ છે. સ્વયંબુધ તે જાતીસ્મરણે કરી અથવા અવધીજ્ઞાને કરી બાહ્ય પ્રત્યય દીઠા વિના બોધને પામ્યા છે, તે જેમ તિર્થંકર તથા અતિર્થંકરમાં વ્યતિરેકપણું છે તે અધિકાર આંહીપણ જાણી લેવો. (તિર્થંકર સાક્ષાત ત્રીજે ઠામે કહ્યા છે માટે) અને પ્રત્યેક બુધ તો બાહ્ય કારણ વૃષભ તથા ઈંદ્રધ્વજાદિક દેખીને બોધ પામ્યા છે, પણ તે નિયમે એકાકી વિચરે છે, એ પ્રથમ પ્રત્યેક બોધી ભેદ છે. અને સ્વયંબુધને પુર્વાધીન શ્રુત હોય તો તેને દેવતા લીંગ આપે અથવા ગુરૂની સમીપે જઇને લીંગ ધારણ કરેછે. (લીંગ તે સાધુવેષ રજોહરણ મુહપ-

ત્યાદિક જાણવા. તથા તે જો એકાકી વીચરવાને સમર્થ હોય તો એકાકી વિચરે નહી તો ગચ્છમાંજ વિચરે છે. અને જો પુર્વાધીન શ્રુત ન હોયતો અવશ્ય ગુરુની જઈને વેષ ગ્રહણ કરે; અને તેની સાથે વીચરે એ નિયમ છે. અને પ્રત્યેકબુધ પુર્વાધ્યાધીન શ્રુતજ્ઞાનીજ હોયછે, (તે જઘન્યથી અગીઆર અંગ તથા ઉત્કૃષ્ટથી દ ન્યુન દશ પુર્વ ભણેલો જાણવો). એને લીંગ દેવતા દીયે છે અથવા લીંગ રહીત પણ હો છે. એમ બુદ્ધિ તથા લીંગ એ ભેદ મળી ત્રણ ભેદ થયા. અને સ્વયંબુધને પાત્રાદિક દ ઉપધી હોય છે એમ કહ્યું છે ને પ્રત્યેકબુધને તો જઘન્યથી બે પ્રકારનોજ ઉપધી કહ્યો છે તથા ઉત્કૃષ્ટથી નવ પ્રકારનો પણ ઉપધી કહ્યો છે. એ વસ્ત્ર વિના પાત્ર ઉપધીના ભેદ જાણવા

૭ જે બુધ એટલે આચાર્યના કહેલા ઉપદેશથી બોધને પામીને દિક્ષા લઈ અનુક્રમે મોક્ષને પામે. તે બુધબોધિત સિદ્ધ જાણવા.

૮ જે સ્ત્રીનું લીંગ (ચિન્હ) છતાં મુક્તિપદ્દિમ વર્યા છે. તે સ્ત્રીલીંગ સિદ્ધ. તે લીંગ ત્રણ પ્રકારનું છે.—એક જેને કરમદાદની પેઠે પુરુષની અભિલાષા હોય; બીજું શરીર નિવૃતિ, નિતંબ તથા સ્તન ભાગાદિક જેને હોય; અને ત્રીજું નૈપથ્ય તે તિલક તંબોલ, નેત્રાંજન, વસ્ત્ર, હાર, દોર અને નુપુરાદિ લક્ષણ બાહ્યકૃત શૃંગારરૂપ હોય છે, એ ત્રણ લીંગ છે. તેમાંનું અત્ર શરીર નિવૃતિ લક્ષણ લીંગ ગ્રહણ કરવું. તે છતાં ચારીત્રની પ્રાપ્તિ થઈને જે કેવળાવસ્થા પામીને મોક્ષે જાય તે સ્ત્રીલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે.

આશંકા—વેદની વર્તના શા સારુ કહી છે?

નિરાકરણ—વેદ છતાં યથાખ્યાત ચારીત્ર તથા કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તી થતી નથી માટે તેનો નવમે ગુણઠાણે અભાવ થય તેજ ઉપરના ગુણસ્થાને ... થઈ શકે છે અને ... [illegible]

[illegible]

આશંકા— [illegible]

[illegible]

છે—એક સર્વોત્કૃષ્ટ પદ દુઃખનું સ્થાનિક છે, અને બીજું સર્વોત્કૃષ્ટ પદ સુખનું સ્થાનિક છે. તેમાં સર્વોત્કૃષ્ટ દુઃખનું પદ સાતમી નરક પૃથ્વીની પ્રાપ્તિ છે, અને સર્વોત્કૃષ્ટ સુખ તે મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ છે. તેમાં સપ્તમ નરક પૃથ્વીનેવિષે સ્ત્રીનું ગમન થઇ શકે નહીં એમ સિદ્ધાંતોમાં કહ્યું છે. જ્યારે એવું પાપ ઉપાર્જિત-વીર્ય સ્ત્રીને હોતું નથી ત્યારે મોક્ષપદનું ઉપાર્જન કરવા જેવું મનોવીર્ય તે સ્ત્રીને ક્યાંથી હોય? માટે સ્ત્રિને મોક્ષનો સંભવ નથી. વળી સ્ત્રીએ પુર્વે ભવાંતરને વિષે માયા મોહની કર્મનું ઉપાર્જન કર્યું હોયછે કે જેથી સ્ત્રીવેદ મળેછે માટે સ્ત્રી માયાવીજ હોયછે. તે કારણ માટે તે સ્વભાવે કુટીલજ હોયછે. એવા ન્યાયે કરીને સ્ત્રીને ચારીત્રની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. વળી સાધુ તો વનવાસી હોયછે. જ્યાં ઘણા મનુષ્યાદિકનો સંચાર હોય ત્યાં સાધુ રહે નહીં કેમકે ત્યાં જ્ઞાન ધ્યાનનો વ્યાઘાત થાયછે. અને સ્ત્રીથી તો એકાકી રહે-વાતું નથી. જ્યાં વસ્તી હોય ત્યાંજ રહી શકાય છે. કેમકે સ્ત્રીને એકાકી વીચરતાં તેના શીલમાં વીઘ્ન પડેછે, ઘણામાં રહેતાં પ્રતિબંધ નડેછે, અને રાગદ્વેષમાં પડેછે, માટે સ્ત્રીને ચારીત્ર પણ નહીં તો ચારીત્રના અભાવે મોક્ષ તે ક્યાંથીજ હોય?

નિરાકરણ.—(સિદ્ધાંતી). સ્ત્રીને વસ્ત્રનો પરીગ્રહ કહેવો નહીં જેની ઉપર મુર્છા હોય છે તેજ પરીગ્રહ કહેવાય છે મુર્છા વિના પરીગ્રહ કહેવાય નહીં ॥યત:॥ **મુચ્છા પરીગ્ગહોવુત્તો,** એમ શ્રી દસવિકાલીક સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે તે કારણ માટેજ ભરત ચક્રવર્ત્તિ ખટ (છે) ખંડનો ભોક્તા, ચોસઠ હજાર અંતેઉરી સહીત દર્પણ સદનમાં બેઠા છતાં તથા સર્વ અલંકારે કરી અલંકૃત છતાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા છે. કેમકે, તે વસ્તુથકી મુર્છાથી રહીત હતા તે માટે જીવને મોટો પરીગ્રહ તો મમત્વ ભાવ છે. અને જે મમત્વ ભાવ થકી રહીત છે તેને તો ધન્ય ધાન્યાદિ સંપત્તિ પણ બાધ કરી શક્તિ નથી. જો એમ ન માનીએ તો સંસારને વિષે સર્વ દારીદ્રી મનુષ્યોને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઇને મોક્ષનો પ્રસંગ આવશે, કેમકે, તેની પાસે કોઇ સમયે એક કોડી માત્રનો પણ પરીગ્રહ હોતો નથી, તેમ છતાં તેવા પ્રાણીઓ તો સંસારમાં ઘણા રઝળતા દીઠામાં આવે છે, પણ તેઓની પાસે મુર્છારૂપ મોટો પરીગ્રહ હોય છે, માટે તેઓને શુભ દશા પ્રગટ થતી નથી વળી શ્રી વિતરાગે બે કલ્પ કહ્યા છેઃ—એક જીનકલ્પ ને બીજો સ્થિવરકલ્પ, તેમાં જીનકલ્પનો સ્ત્રીને સંભવ નથી, પરંતુ સ્થિવર કલ્પનો સંભવ છે.

પુર્વ પક્ષમાં કહ્યું છે કે, ઉત્કૃષ્ટપદનું બાધક મનોબળ છે, તે સ્ત્રીને હોતું નથી, માટે જેમ સ્ત્રી સાતમી નરકે જતી નથી, તેમ તે મોક્ષને વિષે પણ ન જઇ શકે. એ યુક્તિ પણ યોગ્ય નથી, એવો પણ કાંઇ નિયમ નથી, કેમકે, કેટલાએક પુરૂષાદિકને ક્ષેત્ર ખેડવાનું સામર્થ્ય હોય છે, પણ શાસ્ત્રાભ્યાસ કરવાનું સામર્થ્ય નથી હોતું તેથી શું થયું? કોઇને કોઇ એક કર્મની સ્ફુરણા ન થયાથી શું બીજા કર્મોની સ્ફુરણાનો પણ અભાવ સમજવો કે? એમ છતાં જો હઠ કરી બેસશો તો બીજી ઘણી વાતોમાં વિરોધ આવશે. જેમકે વધુમાં વધુ પાપ ઉપાર્જિતે ભુજપર સર્પ નીચે બીજી નરક સુધીજ જાય છે અને પક્ષીઓ ત્રીજી

નારક સુધી જાય છે. અને વધારેમાં વધારે પુન્ય ઉપાર્જીને ઉપર તે ન[illegible]
પ્રકૃતિઓ સહસ્રાર આઠમા દેવલોક સુધી જાય છે. ઘણાં પ્રયોગ તે [illegible]
તડે અભિગમન કર્યું અને ઉર્ધ્વગમન કર્યું એમ કહ્યું છે? માટે એવો નિ[illegible]
એથી નીચે સ્ત્રી જાતિ પણ એવો સ્વભાવ જ છે કે [illegible]
નારક પૃથ્વી સુધીજ જાય. પણ [illegible] ઉત્કૃષ્ટ પાપ ઉપાર્જન [illegible]

વળી પુરૂષમાં કહ્યું છે કે, [illegible] પ્રકૃતિ [illegible]
મહિત ઉદય આવે નહીં તો [illegible] કેવળજ્ઞાન કહેલી [illegible]
ઉપશમ નહીં [illegible] છે. [illegible] જાતિ મેળવી [illegible]
અને કેવળજ્ઞાન [illegible] અથવા ઉપશમ [illegible] નહીં. [illegible]
પણ [illegible] નહીં. [illegible] ઉપશમ [illegible]
[illegible] અને [illegible] ઉપશમ [illegible]
[illegible]
[illegible]

मरुयाना दुविहा इत्थीवेयापइत्ती वा... [illegible] नहुंसगवेया. [illegible]
निग्गंति ॥१॥ [illegible]

[illegible]

૯ જે પુરૂષના લીંગવડે સિદ્ધસ્થાને પહોંચે છે તે પુરૂષલીંગ સિદ્ધ. તે લીંગ પણ પુર્વની પેઠે ત્રણ પ્રકારનાં છે.—વેદ, શૃંગાર ને આકાર, તેમાં વેદ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે, કેમકે વેદ છતાં નિશ્ચે કરી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય જ નહીં. શૃંગાર છતાં કવચીત મુક્તિ થાય છે, ને કવચીત નથી પણ થતી, તથાપી શૃંગાર અપ્રધાન જ છે, અને આકાર છતાં મોક્ષ થાય છે, માટે તે પુરૂષલીંગ સિદ્ધ કહીએ.

૧૦ જે નપુંસકલીંગે સિદ્ધત્વ પામે છે તે નપુંસક સિદ્ધ: તે લીંગ પણ પૂર્વોક્ત રીતે ત્રણ પ્રકારનાં છે;-વેદ, શૃંગાર ને આકાર. તેમાં વેદ અને શૃંગાર એ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે અને આકારને વિષે મોક્ષ થાય છે, માટે ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે. એવા કૃત્રિમ નપુંસક લીંગે જે મોક્ષ થયા તે નપુંસકલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે (ગાંગેય પ્રમુખ કૃત્રિમ નપુંસક).

૧૧ જે રજોહરણ તથા મુખવસ્ત્રીકા પ્રમુખ છતાં કેવળપદ પામે તે સ્વલીંગ સિદ્ધ કહેવાય છે.

૧૨ જે તાપસાદિક પ્રમુખ બીજા ચિન્હવાન છતાં લોકોત્તર સ્થિત થયા છે તે અન્યલીંગ સિદ્ધ જાણવા.

૧૩ જે મરૂદેવા પ્રમુખ ગૃહસ્થ વેષધારી છતાં સિદ્ધ થયા તે ગૃહલીંગ સિદ્ધ જાણવા.

૧૪ જે એક સમયને વિષે એકલા જ સર્વોત્કૃષ્ટ સુખના ધામને પામ્યા હોય તે એક સિદ્ધ જાણવા.

૧૫ જે એક સમયને વિષે અનેક જીવો સિદ્ધત્વ પામ્યા હોય તે અનેક સિદ્ધ જાણવા—એ અનંતર સિદ્ધના પંદર ભેદ કહ્યા.

પ્રશ્ન—સ્વામી! પરંપરા અસંસારી જીવના કેટલા ભેદ છે.

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના અનેક ભેદ છે, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ બે સમયના સિદ્ધ જાવત્ શબ્દે અનંત સમેસિદ્ધ. એટલે જેને સિદ્ધાવસ્થા પામ્યાને એક સમયથી ઉપરાંત કાળ થઇ ગયો હોય તે પરંપરસિદ્ધ. એટલે પરંપરા અસંસારી જીવ તેહની હકીકત સંપૂર્ણ થઇ. એટલે અસંસારી તે સિદ્ધ તેહનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો હવે સંસારી જીવનો અધિકાર કહે છે.

૫ સંસારી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! સંસારાશ્રીત સંસારી જીવ તેહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! સંસારી જીવને વિષે એહવી નવ પ્રકારે વાર્તા આચાર્ય કહે છે. એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, બે પ્રકારે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે. વળી એક આચાર્ય એમ કહે છે જે, ત્રણ ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે. એક આચાર્ય એમ કહે છે. જે, ચાર ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે. એક આચાર્ય એમ કહે છે. જે, પાંચ ભેદે સંસારાશ્રીત જીવ કહ્યા છે. એમ એણે અભિપ્રાયે છ ભેદે, સાત ભેદે, આઠ ભેદે, નવ ભેદે જાવત દશ ભેદે સંસારી જીવ કહ્યા છે.

સંસારી જીવની બીજી પ્રતિપત્તિ.

૬ બે પ્રકારે સંસારી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! જે આચાર્ય એમ કહે છે જે, બે પ્રકારે સંસારી જીવ તે કેવી રીતે કહેછે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તે એમ કહે છે જે, એક ત્રસ અને બીજા સ્થાવર જીવ.

૭. સ્થાવર જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! સ્થાવર જીવના કેટલા ભેદ કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, પૃથ્વીકાયના ૧. અપકાયના ૨. અને વનસ્પતિકાયના ૩ (અગ્નિકાય અને વાયુકાય એ બે ગતિત્રસ કહ્યા છે, માટે તે આંહી નથી લીધા)

૮ સુક્ષ્મ. બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—સ્વામી! પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે શિષ્ય! તેના બે ભેદ કહ્યા છે, સુક્ષ્મપૃથ્વીકાયના જીવ અને બાદર પૃથ્વીકાયના જીવ તેમાં વળી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના બે પ્રકાર કહ્યા છે, એક પર્યાપ્તાને અપર્યાપ્તા, અને એક પર્યાપ્તાને પર્યા.

હવે ત્રેવીસ દ્વાર કહે છે —॥ગાથા॥—शरीरो गाहण संघयण॥ संठाण कसाय तहयहोंति सन्नाओ॥ लेसिं दिय समुघाए॥सन्नी वेयए पजत्ति॥ १॥ दिट्ठी दंसण नाणे॥ जोगुवओगे तह किमाहारे॥ ... चवण गइ रागइ चेव॥ २॥

સાત ૯, (વેદના ૧, કષાય ૨, મારણાંતીક ૩, વૈક્રીય ૪, તેજસ ૫, આહારક ૬, અને કેવલ ૭) સંજ્ઞી (મનસહીત) અસંજ્ઞી (મનરહીત) ૧૦. વેદ ત્રણ ૧૧. (સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, અને નપુંસક ૩), પર્યાપ્તી ૭ ૧૨. (આહાર ૧, શરીર ૨, ઇંદ્રી ૩, શ્વાસોશ્વાસ ૪, ભાષા ૫, અને મન ૬), દ્રષ્ટીત્રણ ૧૩. (સમકિત ૧, મિથ્યાત ૨, અને મિશ્ર ૩,) દર્શન ચાર ૧૪. (ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, અવધ ૩, અને કેવલ ૪), જ્ઞાન પાંચ ૧૫. (મતિ ૧, શ્રુત ૨, અવધ ૩, મનપર્યવ ૪, અને કેવલ ૫), જોગ ત્રણ ૧૬. (મન ૧, વચન ૨, અને કાયા ૩), ઉપયોગ બે ૧૭ (સાકાર ૧, અને અનાકાર ૨), તેમ શેનો આહાર કરેછે તે ૧૮ કઇ ગતિ માંહેથી ઉપજેછે, તે ૧૯. આવખું ૨૦. મારણાંતીક સમુદ્ઘાત ૨૧. બે (સમોહીયા ૧, અને અસમોહીયા ૨), ગત ૨૨. કેટલી ગતિથી આવે ૨૩. (તે ગતી ચાર છે નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, મનુષ્ય ૩, અને દેવતા ૪), મરીને કેટલી ગતે જાય ૨૪.

એમ ચોવીશદ્વાર સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાય પ્રમુખ સર્વ સ્થાનકે પુછશે તેમાં પ્રથમ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો અધિકાર શ્રી ગૌતમસ્વામી શ્રી મહાવિર સ્વામી પ્રત્યે પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જીવને કેટલાં શરીર કહ્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર કહ્યાં છે ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩, એમ ત્રણ શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના જીવને કેટલી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય (નાહનામાં નાહની) અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટી (મોટામાં મોટી) પણ અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીર ૭ સંઘયણમાં કયા સંઘયણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના છેવટા સંઘયણના શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મસુરની દાળને આકારે તે જીવના સંસ્થાન છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ ૧ માન ૨ માયા ૩ લોભ ૪ એ ચાર કષાય સહીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સંજ્ઞા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આહારસંજ્ઞા ૧, ભયસંજ્ઞા ૨, મૈથુનસંજ્ઞા ૩, અને પરીગ્રહસંજ્ઞા ૪, એ ચાર સંજ્ઞા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, અને કાપોત ૩, એ ત્રણ લેશ્યા છે,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સ્પર્શ ઇંદ્રી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા સમુદ્ઘાત છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૩ સમુદ્ઘાત છે તે વેદની ૧, કષાય ૨, અને મારણાંતિક ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ સંજ્ઞી છે કે અસંજ્ઞી છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ સંજ્ઞી નથી (તેને મન નથી) પણ અસંજ્ઞી છે (મન રહીત છે).

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવ સ્ત્રી વેદી છે કે પુરૂષ વેદી છે કે નપુંસક વેદી છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ સ્ત્રીવેદી નથી, તેમ પુરૂષવેદી પણ નથી, કેવળ એક નપુંસકવેદી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ ચાર પર્યાપ્તિ [illegible] છે, આહાર લે તે આહાર પર્યાપ્તિ ૧, શરીર બાંધે તે શરીર પર્યાપ્તિ ૨, ઇંદ્રિ બાંધે તે ઇંદ્રિ પર્યાપ્તિ ૩, અને શ્વાસોશ્વાસ [illegible] પર્યાપ્તિ ૪, એ ચાર પર્યાપ્તિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવને કેટલી અપર્યાપ્તિ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ ચાર અપર્યાપ્તિ છે આહાર ન લીધો હોય તે આહાર અપર્યાપ્તિ, (પર્યાપ્તિ પૂરી ન કરી તે અપર્યાપ્તિ) [illegible] અપર્યાપ્તિ

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે જીવ શું સમ્યક દ્રષ્ટી છે કે મિથ્યા દ્રષ્ટી છે કે મિશ્ર દ્રષ્ટી છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ સમ્યક દ્રષ્ટી નથી [illegible] મિથ્યાદ્રષ્ટી છે, પણ [illegible] ([illegible])

પ્રશ્ન [illegible]

ઉત્ત- [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યથી અનંત પ્રદેશી દ્રવ્ય, ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતા આકાસ પ્રદેશાગાઢ, કાળથી અન્યંતર કાળના, અને ભાવથી પાંચ વરણવંત, બે ગંધવંત, પાંચ રસવંત, અને આઠ સ્પર્શવંત આહાર કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે ભાવથી વરણવંત આહાર કરે છે, તે શું એક વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે બે વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે ત્રણ વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે ચાર વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે પાંચ વરણી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્થાન માર્ગણા આશ્રી પુછીએ તો એક વરણી, બે વરણી, ત્રણ વરણી ચાર વરણી, પાંચ વરણી પણ પુદગળનો આહાર કરે છે. અને વિધાન માર્ગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે એમ લીલા, પીળા, રાતા, જાવત્ ઉજળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે વર્ણથી કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે તે એક ગુણ કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? બે ગુણ કાળા દ્રવ્ય ત્રણ ગુણ કાળા દ્રવ્ય જાવત્ અનંત ગુણ કાળા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક ગુણ કાળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે. એમ જાવત્ અનંત ગુણ કાળા દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે. એમ પીળા, લીલા, રાતા જાવત્ શુકલ વર્ણ સુધી એ રીતેજ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન જે ભાવથી ગંધવંત આહાર કરેછે. તે શું એકગંધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે બે ગંધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સ્થાન માર્ગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો એક ગંધ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે ને બે ગંધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે. અને વિધાન માર્ગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો સુગંધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે, અને દુર્ગંધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત જે ગંધથી સુગંધી દ્રવ્યનો આહાર કરે છે, તે શું એક ગુણ સુગંધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે જાવત્ અનંત ગુણ સુગંધી દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એક ગુણ સુગંધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે, અને જાવત્ અનંત ગુણ સુગંધી દ્રવ્યનો પણ આહાર કરે છે. એવીજ રીતે જેમ સુગંધ તેમ દુર્ગંધ પણ જાણવી. અને પાંચ રસ તે જેમ પાંચ વર્ણ કહ્યા તેમ જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે ભાવથી સ્પર્શવંત દ્રવ્યનો આહાર કરેછે, તે શું એક સ્પર્શિ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે બે સ્પર્શિ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે જાવત્ આઠ સ્પર્શિ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સ્થાન માર્ગણા પડીવર્જિ પુછીએ તો એક સ્પર્શિ દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા, તેમ બે સ્પર્શિ દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા, તેમ ત્રણ તથા ચાર સ્પર્શિ દ્રવ્યનો પણ આહાર નથી કરતા, પણ પાંચ સ્પર્શિ, છ સ્પર્શિ, સાત

ર્શિ, જાવત્, આઠ સ્પર્શિ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે. અને વિધાન માર્ગણા પડીવર્જિ ડાએ તો કર્કસ સ્પર્શનો પણ આહાર કરેછે એમ કોમળ, સીત, ઉષ્ણ, હળવો, ભારી, ચપડ્યો, જાવત્ લુક્ષ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે.

ક્ષ્ન—હે ભગવંત, જે સ્પર્શથી કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે, તે એક ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરે છે? કે બે ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે જાવત્ અનંત ગુણ કર્કસ વ્યનો આહાર કરેછે.

ત્તર—હે ગૌતમ, એક ગુણ કર્કસ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે. જાવત્ અનંત ગુણ ર્કસ દ્રવ્યનો પણ આહાર કરેછે, એમ જાવત્ લુક્ષ દ્રવ્ય સુધી જાણવું.

શ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ સ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે? કે અણસ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે?

ત્તર—હે ગૌતમ, સ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર કરેછે, પણ અણસ્પર્શ્યા દ્રવ્યનો આહાર નથી રતા.

શ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શરીરાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર કરે છે? કે શરીરને અવગાઢ નથી એવા પુદ્ગલનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શરીરને અવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર કરેછે. પણ અણાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર નથી કરતા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું અનંતરાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર કરેછે; કે પરંપરાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનંતરાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર કરે છે, પણ પરંપરાવગાઢ પુદ્ગલનો આહાર નથી કરતા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સુક્ષ્મ પુદ્ગલનો આહાર કરેછે? કે બાદર પુદ્ગલનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સુક્ષ્મ પુદ્ગલનો પણ આહાર કરેછે, અને બાદર પુદ્ગલનો પણ આહાર કરેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ ઉર્ધ્વદિસનો આહાર કરે છે? અથવા અધોદિસનો આહાર કરે છે કે ત્રીછી દિસનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઉર્ધ્વદિસનો પણ આહાર કરે છે અધોદિસનો પણ આહાર કરેછે અને ત્રીછી દિસનો પણ આહાર કરે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું શરીરને આદે આહાર કરે છે? કે શરીરને મધ્ય પ્રદેશે આહાર કરે છે? કે શરીરને અંતે આહાર કરે છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શરીરને આદે પણ આહાર કરે છે, શરીરને મધ્યે પણ આહાર

ઉત્તર—હે ગૌતમ. તેના બે ભેદ છે, એક સુંવાળી (કોમળ) બાદર પૃથ્વિકાય (મટિયા પ્રમુખ) અને બીજી કઠણ બાદર પૃથ્વિકાય (શીલા પ્રમુખ).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. સુંવાળી પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. તેના સાત ભેદ છે, કાળી માટી ૧, લીલી માટી ૨, રાતી માટી ૩, પીળી માટી ૪, ધોળી માટી ૫, પંડુ માટી ૬, (ગોપીચંદનાદિક) ને પનકમાટી ૭, (નદીતટના કાંપાદિક).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. કઠણ પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. તેના અનેક ભેદ કહ્યા છે તે કહે છે. ૧ પૃથ્વી, ૨, કાંકરા, ૩ રેતી, ૪ ઉપર ટાંકવા યોગ્ય, ૫ શિલા પટ્ટા યોગ્ય, ૬ લોણ તે મીઠું, ૭ ઉસ ક્ષાર વિશેષ, ૮ આદિ લોહાદિ ધાતુ ૯ ત્રાંબુ. ૧૦ તરૂઓ ૧૧ સીસું, ૧૨ રૂપું. ૧૩ સોનું, ૧૪ વજ્ર હીરો, ૧૫ હરતાલ, ૧૬ હીંગળો, ૧૭ મણશીલ, ૧૮ પારો, ૧૯ સુરમો, ૨૦ પરવાળાં, ૨૧ અબરખ, ૨૨ અબરખ મીશ્રીત વેળુ, એ બાદર પૃથ્વી. હવે મણીના ભેદ કહે છે. ૧ ગોમેદમણી, ૨ રૂચકમણી, (ચક્રરત્ન, છત્ર રત્ન, દંડ રત્ન, મણિરત્ન, કાંગણિરત્ન, ચર્મ રત્ન, સાપના મસ્તકની મણિ, મનુષ્યના મસ્તકની મણી, મનુષ્યના પેટ માહેલી પથરી, મગરમચ્છના દાંત મસ્તકની મણિ, સુવરના દાંતની મણિ, હાથીના મસ્તકના મોતી, વાંસ માહીલા મોતી, છીપના મોતી, એ સર્વ રત્નોને પૃથ્વીકાય છે. કેમકે પાણીના બિંદુથી ઉપજે છે. ત્રસકાયના સંજોગે પાણીના જીવ પૃથ્વી પણે પ્રણમે છે તે મુક્તાફળરત્ન) અંક રત્ન ૩, સ્ફટિક રત્ન, ૪, લોહીતાક્ષ રત્ન, ૫, મરકત મણિ રત્ન, ૬, મસારગલ ૭, ભુજ મોચક રત્ન, ૮, ઇંદ્રનિલ રત્ન ૯, ચંદન રત્ન, ૧૦, ગેરિક રત્ન, ૧૧, હંસ ગર્ભ, ૧૨, પુલીક રત્ન, ૧૩, સોગંધિક રત્ન, ૧૪, ચંદ્રપ્રભ રત્ન, ૧૫, વૈડુર્ય રત્ન, ૧૬, જલકાંત રત્ન, ૧૭, સુર્યકાંત ૧૮, એ આદ દેઇને કઠણ પૃથ્વી જાણવી.

તે પૃથ્વિકાયના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમધ્યે કહ્યા છે, તેમ સવિસ્તારપણે જાણવા. જાવત્ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, એક ચાર પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા હોય તે પર્યાપ્તા. અને બીજો ભેદ તે ચાર અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા હોય તે અપર્યાપ્તા કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયા જીવને કેટલા શરીર છે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩, જેમ સુક્ષમ પૃથ્વિકાયનો અધિકાર છે તેમ જાણવો, પણ એટલો વિશેષ જે બાદર પૃથ્વિકાયને લેશ્યા ચાર છે તે કહે છે. કૃષ્ન ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, અને તેજુ ૪, (કોઇ દેવતા તેજુ લેશ્યાવંત બાદર પૃથ્વિમાંહે ઉપજે તેને ઉપજતી વેળાએ એટલે અપર્યાપ્તાપણે હોય ત્યાંસુધી તેજુ લેશ્યા હોય.) બીજો સર્વ જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વિકાયને કહ્યો તેમ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આહાર કેટલી દિશિનો લીએ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને આહાર નિશ્ચે ૭ દિશિનો હોય. (કેમકે બાદર પૃથ્વીકાયા જીવ

એકને છેદે નહીં રહ્યા જેથી ફરી આપણ ન હોય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કયા જીવ બાદર પૃથ્વીકાયપણે આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવતા આવીને ઉપજે. તેમાં તિર્યંચ, મનુષ્ય જુગલીયા વરજીને ઉપજે અને દેવતા તે પણ ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, સુધર્મા દેવલોક, ઇશાન દેવલોક સુધીના આવીને ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આઉખું કેટલું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસનું (ખર પૃથ્વીનું) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાતે સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે. અને અસમોહત પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ અનંતર રહીત મરીને કઇ ગતે જાય? કઇ ગતિમાં ઉપજે? શું નરકી મધ્યે ઉપજે? કે તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવતા મધ્યે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નરકી મધ્યે ઉપજે નહીં. તિર્યંચ અને મનુષ્યમાં ઉપજે. પણ દેવતામાં ઉપજે નહીં. જેમ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીના જીવ તેમ જ યાવત્ મનુષ્ય, તિર્યંચ મધ્યે જુગલીયા વરજી ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ગત અને કેટલી આગત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગત (મનુષ્ય, તિર્યંચ) ને ત્રણ આગત છે (દેવતા, મનુષ્ય ને તિર્યંચ)

એ જીવના પ્રત્યેક શરીર કહ્યાં છે અને એક રાજલોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે. અહો. શ્રમણ આયુષ્મન્તો ' એટલે બાદર પૃથ્વીકાયનો અધિકાર કહ્યો એટલે પૃથ્વીકાયનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો—હવે અપકાયનો અધિકાર કહે છે. ॥

૯ સુક્ષ્મ, બાદર. અપકાય (પાણીનો) અધિકાર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાય (પાણી)ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે એક ભેદ સૂક્ષ્મ અપકાય. અને બીજો ભેદ બાદર અપકાય. તેના વળી બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા. તેમાં પ્રથમ સુક્ષ્મ અપકાયનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સુક્ષ્મ અપકાય જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ત્રણ શરીર છે ઉદારિક ૧. તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩.

એ અધિકાર જેમ સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે જે એ જીવનું સંસ્થાન (આકાર) પરપોટાને આકારે છે. ગત બે ગતી અને બે આગત (તિર્યંચ મનુષ્યની) છે.

એ સુક્ષ્મ પાણીના જીવના પ્રત્યેક (જુદા જુદા) શરીર છે અને ચઉદ રાજલોકમધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે. એટલે એ સુક્ષ્મ પાણીનો અધિકાર કહ્યો.

હવે બાદર અપકાય (પાણી) નો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર અપકાયા જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. ઠાર, હીમ, જાવત્ જે વળી બીજા પણ પાણી તથાપ્રકારના તેહના સંક્ષેપથી બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા. એમ સર્વ અધિકાર સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના સરખો જાણવો પણ એટલો વિશેષ કે તેનું સંસ્થાન પાણીના પરપોટાને આકારે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને લેસ્યા કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર લેસ્યા છે, કૃસ્ન ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, અને તેજુ ૪, (દેવતા આવી ઉપજે તે આશ્રી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આહાર નિશ્ચે ૭ દિશિનો કરે છે.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, બાદર અપકાયપણે જીવ કઇ ગતિના આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના માંહેથી આવી ઉપજે. તે પણ મનુષ્ય તિર્યંચ જુગલીયા વીરછ ને ઉપજે અને દેવતા તે પણ બીજા દેવલોક સુધીના ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું છે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હજાર વર્ષનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને કેટલી ગતિમા જાય, અને કેટલી ગતીના આવે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગતે જાય (મનુષ્ય, તિર્યંચ.) અને ત્રણ ગતના આવે. (મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવતા.)

શેષ અધિકાર જેમ બાદર પૃથ્વિકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો. એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને ચઉદ રાજલોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે અહો સાધુ માનજાવો? એટલે બાદર અપકાયનો અધિકાર કહ્યો એટલે અપકાયનો અધિકાર સંપુર્ણ થયો. હવે વનસ્પતિ કાયનો અધિકાર કહે છે.

૧૩ સુક્ષ્મ. બાદર અને સાધારણ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક સુક્ષ્મ તે ચઉદ રાજલોક મધ્યે ભર્યા છે તે સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાય. અને બીજો ભેદ બાદ મનુષ તે બાદર વનસ્પતિકાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ વનસ્પતિના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે, પર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાય અને અપર્યાપ્તા સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાય, તેમાં હવે સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર કહે છે.

સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર તે જેમ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમજ જાણવો પણ એટલો વિશેષ છે. તેના સંસ્થાન નાના પ્રકારના છે. આગત્ બે ગતિના આવે (મનુષ્ય, તિર્યંચ.) અને તેજ બે ગતિમાં જાય.

એ જીવના પ્રત્યેક શરીર નથી, પણ સાધારણ (સહિયારા) શરીર છે. તે એક શરીરે અનંતા જીવ છે. 'વણ્ણ સૂક્ષ્મ વનસ્પતિ મધ્યે' एग शरीरे एगो जीवो जेसंतु तेय पत्तेया इति: (પ્રત્યેક લક્ષણ લેવાને દેખીએ તે બાદર અને ન દેખીએ તે સૂક્ષ્મ જાણવા).

શેષ અધિકાર જેમ પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો, એટલે સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો. હવે બાદર વનસ્પતિકાયનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે, પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાય, અને સાધારણ શરીર બાદર વનસ્પતિકાય. (એક શરીરે એક જીવ હોય તે પ્રત્યેક શરીર, અને એક શરીરે અનંતા જીવ હોય તે સાધારણ શરીર જાણવું.)

પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાય તેહના બાર ભેદ છે તે કહે છે. ગાથા

रुक्खा १, गुच्छा २ गुम्मा ३, लयाय ४, वल्लिय ५, पावगा चेव ६, तण ७, वलय ८, हरिय ९, उसहि १०, जलरुह ११, कुहणाय १२ ...

અર્થ—...

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે વૃક્ષના મુળમાં અસંખ્યાતા જીવ છે. એમ સ્કંધ મધ્યે, ત્વચા મધ્યે, શાખા, પર્વ, પ્રમુખે અસંખ્યાતા જીવ છે, ને પાન પાન દીઠ એકેકો જીવ છે, તેના ફુલ મધ્યે અનેક જીવ છે, અને ફળ મધ્યે એક બીજ એટલે એક જીવ છે, એટલે એ એકાસ્થિક વૃક્ષ કહ્યાં. હવે બહુ બીજ વૃક્ષ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બહુ બીજ વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, અસ્થિક વૃક્ષ (બાવા વિશેષ), તંદુક વ્રક્ષ, ઉબર, પીપલ પ્રમુખ કાઠ વૃક્ષ, આલાના વૃક્ષ, ફણસનું વ્રક્ષ, દાડીમ વૃક્ષ, વડવ્રક્ષ, કાદુમ્બરી વ્રક્ષ, તીલક વ્રક્ષ, લીંબુના વ્રક્ષ ઇત્યાદિક બીજાં પણ એ સરખાં વ્રક્ષ હોય તે જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ વૃક્ષના મુળમાં, સ્કંધ પ્રમુખમાં કેટલા જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એહના મુળ, સ્કંધ પ્રમુખમાં અસંખ્યાતા જીવ છે. જાવત્ ફળ મધ્યે બહુ બીજ છે. એટલે બહુબીજનો વિચાર કહ્યો. એટલે વૃક્ષનો અધિકાર કહ્યો. એમ શ્રી પનવણાજી સૂત્ર મધ્યે વનસ્પતિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જાવત્ કુહણ પ્રમુખ ભેદનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ વૃક્ષનો કહ્યો તેમ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૃક્ષના જીવના સંસ્થાન કેવે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના નવ નવા પ્રકારના સંસ્થાન છે. વૃક્ષમાં એક જીવ, (પણ તેની નેશ્રાએ બીજા અનેક જીવ હોય) અને પાનદીઠ એકેકો જીવ છે, સ્કંધમાં પણ એક જીવ છે. તાલવૃક્ષ, સરલ વૃક્ષ. નાલેરી પ્રમુખ મધ્યે જાણવું. હવે પ્રત્યેક વનસ્પતિના શરીર કેવી રીતે જુદા જુદા રહેછે તેનો દ્રષ્ટાંત દેખાડે છે. જેમ સર્વ સરસવનો ગોળ મીશ્રીત લાડવો વાળીએ, તે લાડવા મધ્યે જેમ સરસવ સર્વે પોત પોતાના શરીર જુજુવા રાખે, તેમ પ્રત્યેક શરીરી જીવના પણ જુજુવા શરીર છે. વળી જેમ તલની ગોળ મીશ્રીત તલસાંકળી કરીએ તે મધ્યે જેમ તલ પોત પોતાના શરીર જુજુવા રાખે તેમ પ્રત્યેક વનસ્પતિના જીવ પણ પોતાના શરીર જુજુવા રાખેછે. એટલે પ્રત્યેક બાદર વનસ્પતિકાયનો અધિકાર કહ્યો. હવે સાધારણ શરીર જે એક શરીરને વિષે અનંતા જીવ તેનો અધિકાર કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાધારણ શરીર બાદર વનસ્પતિકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, આલુક, (દેશ વિદેશ.)મુળા, આદુ, હીરલીનામે વનસ્પતિ, સીરલી નામે વનસ્પતિ, સિસ્સીરીલી, કિર્તિકાક્ષિરક, ક્ષિરીક વિટાલિકા, ક્રષ્ણકંદ, વજ્રકંદ, સુરણકંદ, ખેલુડા, તિમિમેથ, લીલી હળદર, લોહરી નામે અપ્રસિદ્ધ. અશ્વકરણી, સીંહ કરણી, સિકુંડી, મુષુંડી ઇત્યાદિક કોઇક દેશ પ્રસીદ્ધ નામ અને કોઇક દેશ અપ્રસિદ્ધ નામ. તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા જીવ વનસ્પતિકાયા અને અપર્યાપ્તા વનસ્પતિકાયા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

હે ગૌતમ, ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, અને કાર્મણ ૩. શેષ અધિ-
ની પેરે, જેમ બાદર પૃથ્વીકાયનો કહ્યો તેમ જાણવો. પણ જે વિશેષ છે તે કહેછે.

હે ભગવંત તે જીવની અવઘેણા કેવડી છે?

હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર
અધિક ઝાઝેરૂં કાયાનું માન છે.

હે ભગવંત તે જીવના શરીરના સંસ્થાન કેવે આકારે છે?

હે ગૌતમ, વનસ્પતિકાયા જીવના નવા નવા સંસ્થાન છે.

હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું છે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ હજાર વરસનું છે.

હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી ગતમાં મરીને જાય, અને કેટલી ગતિમાંથી આવે?

હે ગૌતમ, બે ગતિમાં જાય (મનુષ્ય તિર્યંચ) અને ત્રણ ગતના આવે (મનુષ્ય તિર્યંચ,
). એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી પણ છે, અને સાધારણ શરીરના ધણી પણ
પતિ મધ્યે અનંતા જીવ કહ્યા છે, એટલે બાદર વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો
રં વનસ્પતિકાયનો અધિકાર થયો, એટલે સ્થાવર જીવનો અધિકાર પુરો થયો.
જીવનો અધિકાર કહેછે.

૧૧ ત્રસ જીવનો અધિકાર.

હે ભગવંત,ત્રસ જીવના કેટલા ભેદ છે?

હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. અગ્નીકાય, (ગતીત્રસ) વાઉકાય, (ગતીત્રસ) અને
ક, (ઉદાર મોટા ત્રસ) એ ત્રણભેદ ત્રસ જીવના છે. તેમાં પ્રથમ અગ્નીકાય (ગતી-
અધિકાર કહેછે.

૧૨ સુક્ષમ, બાદર, અગ્નીકાયનો અધિકાર.

હે ભગવંત, અગ્નીકાયના કેટલા ભેદ છે?

હે ગૌતમ,તેના બે ભેદ છે, એક સુક્ષ્મ અગ્નીકાય, અને બીજો ભેદ બાદર અગ્ની-
માં પ્રથમ સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર કહેછે

ક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર જેમ પુર્વે સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયનો કહ્યો છે તેમ જાણવો,
માં જે વિશેષ છે તે કહે છે. સુક્ષ્મ અગ્નીકાયના જીવના સંસ્થાન સુઇની અણી
છે. આવત્ એક ગતી (તિર્યંચ) મધ્યે જાય, અને બે ગતી (મનુષ્ય તિર્યંચ) મધ્યેથી
રે જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે. તે લોક મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે.
ના અધિકાર સર્વ પુર્વલીજ પરે જાણવો, એટલે સુક્ષ્મ અગ્નીકાયનો અધિકાર થયો.
ર અગ્નીકાયનો અધિકાર કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે, ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર જોજનની છે. (बारस जोयण संखो) इति वचनात्.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીર કયા સંઘયણના છે,

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીર છેવટા સંઘયણના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હુંડ સંસ્થાને તેના શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેને કેટલા કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભ ૪, એ ચાર કષાય સહીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સંજ્ઞા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સંજ્ઞા છે, અહાર ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરીગ્રહ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે, કૃષ્ન ૧, નીલ ૨, ને કાપોત ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલી ઇંદ્રી છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઇંદ્રી છે. સ્પર્શેંદ્રી ૧, ને રસેંદ્રી ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલી સમુદઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ સમુદઘાત છે. વેદના સમુદઘાત ૧, કષાય સમુદઘાત ૨, ને મારણાંતીક સમુદઘાત ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંગ્ની છે (મન સહીત છે) કે અસંગ્ની (મનરહીત) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સંગ્ની નથી, અસંગ્નીજ છે (મન રહીત છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક નપુંસક વેદજ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ પર્યાપ્તે બાંધા છે, અને કેટલાક પાંચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમ્યક દ્રષ્ટિ છે કે મિથ્યાદ્રષ્ટિ છે કે મિશ્રદ્રષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકદ્રષ્ટિ પણ છે, (કોઇ મનુષ્ય, તિર્યંચ તે દ્રષ્ટિમાં ઉપજે તે માટે).

મિથ્યાદૃષ્ટિ પણ છે, પણ મિશ્રદૃષ્ટિ નથી. (તે કેમજે મિશ્ર પ્રણામિયો કોઇ મરી ઉપજે નહીં તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું ચક્ષુદર્શની છે? કે અચક્ષુદર્શની છે? કે અવધિદર્શની છે? કે કેવળદર્શની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચક્ષુદર્શની નથી, (આંખે દેખતા નથી). અચક્ષુદર્શનીજ છે, (રસેંદ્રી, સ્પર્શેંદ્રીએ કરી જાણે), પણ અવધિદર્શની નથી, તેમ કેવળદર્શની પણ નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું જ્ઞાની છે? કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે (ઉપજતી વેળાએ સમકેત અપર્યાપ્તપણે હોય તે માટે) અને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જે જ્ઞાની છે તે નીચે બે જ્ઞાનના ધણી છે, મતિજ્ઞાનના ધણી, અને શ્રુતજ્ઞાનના ધણી, અને જે અજ્ઞાની છે તે નીચે બે અજ્ઞાનના ધણી છે, મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાન.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું મન જોગી છે? કે વચન જોગી છે? કે કાય જોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મન જોગી નથી, પણ વચન જોગી અને કાય જોગી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સાકારોપયોગી છે? કે અનાકારોપયોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકારોપયોગી પણ છે અને અનાકારોપયોગી પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ દિશિનો નિશ્ચે આહાર કરે છે (બેઇંદ્રિને વ્યાઘાત નથી કેમકે લોકને છેડે ત્રસજીવ કોઇ ન હોય તે માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ ક્યાંથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્યમાંહેથી આવી ઉપજે, પણ નારકી, અને દેવતા, તેમજ જુગલીયા એટલામાંહેથી ઉપજે નહીં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર વરસનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમોહત મરણે મરે છે, કે અસમોહત મરણે મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે, અને અસમોહત પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને ક્યાં જાય? ક્યાં ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, દેવતા અને જુગલીયા મધ્યે ઉપજે નહીં. શેષ ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી ગતીમાંહેથી આવે? અને કેટલી ગતીમાંહે જાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ગતીમાંહેથી આવે, અને મરી બે ગતીમાંહે જાય.

એ જીવ પ્રત્યેક સરીરના ધણી છે, અને અસંખ્યાતા જીવ છે એટલે એ દ્દ્દિ જીવનો અધિકાર પુરો થયો. હવે તેંદ્રિ જીવનો અધિકાર કહે છે.

૧૬. તેઇંદ્રિનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિ જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, ઉપરીન, રોહણીક, હસ્તીશીક, ચાંચડ, માંકડ, જુ, લીખ, પ્રમુખ જે, વલી તથાપ્રકારના જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા. તે જેમ પુર્વે બેઇંદ્રિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો, પણ એટલો વિશેષ છે તે આગળ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ ગાઉનીછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને ઇંદ્રી કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ ઇંદ્રી છે. સ્પર્શેંદ્રી ૧, રસેંદ્રી ૨, ને ઘ્રાણેંદ્રી ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ઓગણપચાસ દિવસનું છે.
શેષ અધિકાર સર્વ પુર્વલીપરે જાણવો. જાવત્ બે ગતિમાંહે મરીને જાય, અને બે ગતિમાંહિથી આવે. એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને અસંખ્યાતા જીવ છે. એટલે તેઇંદ્રીનો અધિકાર પુરો થયો, હવે ચૌરેંદ્રીનો કહે છે.

૧૭ ચૌરેંદ્રી જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચૌરેંદ્રી જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, અંધિયા, પોતીયા, વીછુ, ઢંકણ, ભમરા, ભમરી, તીડ, ડંસા, મંસા, કંસારી, પુત્તિક, જાવત્ છાણામાહીલા જીવ ઇત્યાદિક તે સરખા જીવ તેહના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ શરીર કહ્યાં છે, જાવત્ જેમ પુર્વે તેઇંદ્રિનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ છે. તે કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ચાર ગાઉની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને ઇંદ્રિ કેટલી છે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર ઇંદ્રિ છે, સ્પર્શેંદ્રિ ૧, રસેંદ્રિ ૨, ઘ્રાણેંદ્રિ ૩, ને ચક્ષુંદ્રિ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને દર્શન કેટલા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે દર્શન છે, ચક્ષુદર્શન ૧, ને અચક્ષુદર્શન ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ માસનું છે.

શેષ અધિકાર જેમ તેઈંદ્રિનો કહ્યો તેમ જાણવો. જાવત્ પ્રત્યેક શરી[illegible] અસંખ્યાતા જીવ છે. એટલે ચૌરેંદ્રિનો અધિકાર કહ્યો, હવે પચેંદ્રિનો કહે છે.

૧૮ પચેંદ્રિ જીવનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિ જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે, નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, મનુષ્ય ૩, અને દે[illegible]

તેમાં પ્રથમ નારકીનો અધિકાર કહે છે.

૧૯ નારકીનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી જાવત્ સાતમી [illegible] તમા પૃથ્વીના નારકી. તેના સંક્ષેપે બે ભેદ કહ્યા છે, ૭ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા, અને અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે, વૈક્રિય ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવના શરીરની કેવડી મોટી અવગાહના છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે. ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સંજ્ઞા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર સંજ્ઞા છે. આહાર સંજ્ઞા ૧, ભય સંજ્ઞા ૨, મૈથુન સંજ્ઞા ૩, ને પરીગ્રહ સંજ્ઞા ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે. કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, ને કાપોત ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ ઇંદ્રિ છે. સ્પર્શેંદ્રિ ૧, રસેંદ્રિ ૨, ઘ્રાણેંદ્રિ ૩, ચક્ષુઇંદ્રિ ૪ ને શ્રોત્રેંદ્રિ ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સમુદ્ઘાત છે. (પ્રથમની).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંજ્ઞી છે, કે અસંજ્ઞી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંજ્ઞી પણ છે અને અસંજ્ઞી પણ છે. (સંજ્ઞી પંચેંદ્રિ જીવ મરીને જે નારકીમાં ઉપના છે. તે સંજ્ઞી કહીએ. અને જે સમુર્છીમ એટલે અસંજ્ઞી મરીને જે નારકીમાં ઉપના છે તે અસંજ્ઞી કહીએ એ ભાવ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક નપુંસક વેદજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૬ પર્યાપ્તિ પર્યાપ્તિ છે અને ૬ અપર્યાપ્તિ અપર્યાપ્તિ પણ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દ્રષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ દ્રષ્ટિ છે. સમકિત દ્રષ્ટિ ૧ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ૨, અને મિશ્રદ્રષ્ટિ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દર્શન છે. ચક્ષુ દર્શન ૧, અચક્ષુ દર્શન ૨, અને અવધી દર્શન ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે, અને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જે જ્ઞાની છે, તે નિશ્ચે ત્રણ જ્ઞાની નિશ્ચે છે તે કહે છે. મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨, અને અવધિ જ્ઞાની ૩ અને જે અજ્ઞાની છે તેમાં કેટલાક બે અજ્ઞાની છે. (જે સમુર્છીમ મરીને નારકીમાં ઉપજે તેને ઉત્પત્તિ સમય બે અજ્ઞાન હોય અપર્યાપ્તા સુધી અને પર્યાપ્તા

ઘણા પછી બીજાને અજ્ઞાન પામે. અને બેઇંજ માંહેથી નારકી પણે ઉપજે તેને નિશ્ચે ત્રણ અજ્ઞાન અથવા ત્રણ જ્ઞાનવંત હોય છે એટલે જે બે અજ્ઞાન કહ્યા તે અપર્યાપ્તાપણે કહ્યા ઇતિ.) અને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી હોયછે. તેમાં જે બે અજ્ઞાનના ધણી તે નિશ્ચે મતિ અજ્ઞાની અને શ્રુત અજ્ઞાની જાણવા. અને જે ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે. તે નિશ્ચે મતિ અજ્ઞાની, શ્રુત અજ્ઞાની અને વીભંગ અજ્ઞાની જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. તેને ત્રણ જોગ છે. મન ૧, વચન ૨, અને કાયા ૩

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ઉપયોગ બે છે. સાકારોપયોગ ૧, અને અનાકારોપયોગ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ ૬ દિશિનો આહાર કરે છે. પુર્વ ૧, પશ્ચિમ ૨, ઉત્તર ૩, દક્ષિણ ૪, ઉંચી ૫, ને નીચી ૬, એ ૬ દિશિનો આહાર કરેછે, અને ઉત્તકારણ પડીતકિને વર્ણથી કરો વર્ણું જાવત્ પાંચ વર્ણે આહાર કરેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ ક્યાંથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તિર્યંચ અને મનુષ્ય માંહેથી ઉપજે (જુગલીયા વરજીને)

પ્રશ્ન—હે ભ...

૨૨ સમુર્છિમ પચેંદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ પચેંદ્રી તિર્યંચના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. જળચર તે જળ મધ્યે ચાલે ૧. થળચર તે સ્થળ (જમીન) ઉપરે ચાલે ૨. અને ખેચર તે આકાસે ચાલે ૩. એ ત્રણ ભેદ તેમાં પ્રથમ જળચર સમુર્છિમ પચેંદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર સમુર્છિમનાં કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. માછલા ૧. કાચ્છબા ૨, મગરમચ્છ ૩, ગ્રાહક (મુડ) ને ૪ સુસમાર ૫ (તે મધ્યે માછલા વગેરેનો અધિકાર જેમ પનવણાજી સૂત્ર મધ્યે કહ્યો છે તેમ જાણવો.) જાવત્ જે વળી બીજા તથા પ્રકારના માછલાં તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે. એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે. ઉદારીક ૧, તેજસ ૨ ને કાર્મણ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીર કયા સંઘયણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીર છેવટા સંઘયણના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હુંડ સંસ્થાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે. ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, અને લોભ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સંજ્ઞા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સંજ્ઞા છે. આહાર ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરીગ્રહ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ લેશ્યા છે. કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, અને કાપોત ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ ઇંદ્રી છે, શ્રોતેંદ્રિ ૧, નેત્રેંદ્રિ ૨, ઘ્રાણેંદ્રિ ૩, રસનેંદ્રિ ૪, ને સ્પર્શેંદ્રિ ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સમુદ્‌ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ સમુદ્‌ઘાત છે. વેદની ૧. કષાય ૨, ને મારણાંતિક ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંગ્ની છે, કે અસંગ્ની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંગ્ની નથી, અસંગ્નીજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક નપુંસક વેદજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે, અને પાંચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દૃષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે દૃષ્ટિ છે. સમકિત ૧, અને મિથ્યાત ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે દર્શન છે. ચક્ષુદર્શન ૧, અને અચક્ષુદર્શન ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા જ્ઞાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે જ્ઞાન છે. મતિજ્ઞાન ૧, અને શ્રુતજ્ઞાન ૨. (અપર્યાપ્તા આશ્રી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા અજ્ઞાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે અજ્ઞાન છે. મતિઅજ્ઞાન ૧, અને શ્રુતઅજ્ઞાન ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે જોગ છે. વચનજોગ ૧, ને કાયજોગ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે. સાકારોપયોગ ૧, અને અનાકારોપયોગ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૬ દિશિનો આહાર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ ક્યાંથી મરીને ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ, મનુષ્ય મધ્યેથી (જુગલીયા વર્જી) ઉપજે, પણ નારકી, દેવતા ઉપજે નહીં

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું કેટલા કાળનું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પૂર્વનું આયુષ્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમોહત મરે છે? કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સમોહત પણ મરે છે. અને અસમોહત પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવ અંતર રહીત મરીને ક્યાં ક્યાં ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય અને દેવના મધ્યે ઉપજે. તેમાં નારકી મધ્યે એક પેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઉપજે, પણ બીજી નરકે ઉપજે નહીં, અને તિર્યંચ સર્વ સંખ્યાતા વરસના અને અસંખ્યાતા વરસના (જુગલીયા) મધ્યે ઉપજે, તેમાં વળી અસંખ્યાતા વરસના જે જુગલીયા, તેમાં પણ ચતુષ્પદ અને પંખી મધ્યે ઉપજે, અને મનુષ્યમાં સંખ્યાતા વરસના આવખાના ધણી તેમાં પણ ઉપજે, અને અસંખ્યાતા વરસના ધણી (જુગલીયા) તેમાં પણ ઉપજે, પણ એટલું જે ત્રીસ અકર્મભૂમિ વર્જિને છપન અંતરદ્વીપ મધ્યે ઉપજે. વળી દેવના મધ્યે પણ ભવનપતિ, વ્યંતરમધ્યે ઉપજે. શેષ ન ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને કેટલી ગતિમાં જાય, અને કેટલી ગતિમાંથી આવે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર ગતિમાં મરીને જાય, અને બે ગતિમાંથી મરીને આવે.

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસંખ્યાતા છે, એ જળચર, સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર થયો; હવે થળચર સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, થળચર સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચ તેહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, એક ચતુષ્પદ થળચર સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચ, અને બીજો ભેદ પરીસર્પ સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચ, તેમાં પ્રથમ થળચર, ચતુષ્પદ સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, થળચર ચતુષ્પદ સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે. એક ખુરા (એક ખુરી ડાબલાને આકારે) તે અશ્વ, રાસભ (ગધેડા) પ્રમુખ ૧, દો ખુરા તે (બે ખરીવાળા) ગાય, ભેંસ, બળદ, બકરી, પ્રમુખ ૨, ગંડીપદ તે (એરણને આકારે સુંહાળા પગે) હસ્તી ગેંડા પ્રમુખ ૩, અને સનપદા (નોરવાળા) તે સીંહ, ચીત્રા, કુતરા, મીનડા પ્રમુખ ૪. જે વળી બીજા તથા પ્રકારના જીવ તેહના સંક્ષેપે બે ભેદ છે. એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ. તેને ત્રણ શરીર છે. ઉદારીક ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ગાઉ પ્રથકત્વ (તે બેથી નવ સુધી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું કેટલું આવખું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ચોરાસી હજાર વરસનું છે.

શેષ અધિકાર જેમ જળચરનો કહ્યો તેમ જાણવો. જાવત્ મરીને ચાર ગતિમાં જાય અને બે ગતિમાંથી આવે. એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસંખ્યાતા છે. એટલે

થળચર ચતુષ્પદ સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રિનો અધિકાર પુરો થયો. હવે થળચર પરીસર્પ સમુર્છિમનો અધિકાર કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરીસર્પ થળચર સમુર્છિમ તિર્યંચ પચેંદ્રિ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક ઉરપર સર્પ સમુર્છિમ, અને બીજા ભૂજપર સર્પ સમુર્છિમ તેમાં પ્રથમ ઉરપર સર્પ સમુર્છિમનો અધિકાર કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપૅર સર્પ સમુર્છિમના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે, સર્પ ૧, અજગર ૨, અશાળિયા ૩, અને મહોરગ ૪. તેમાં પ્રથમ સર્પનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક દર્વિકર (ફણીધર) અને બીજા મયોલીય (ફણધરી રહીત) તેમાં પ્રથમ દર્વિકર સર્પ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દર્વિકર સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. આશીવિષ ૧ (જેની દાઢમાં ઝેર હોય તે) દ્રષ્ટિવિષ ૨ (જેની આંખમાં ઝેર હોય તે) ઉગ્રવિષ ૩ (આકરૂં જેનું વિષ હોય તે) ભોગવિષ ૪ (જેના શરીરમાં વિષ હોય તે) ત્વચાવિષ ૫ (તે જેની ચામડીમાં વિષ હોય તે) લાળવિષ ૬ (તે જેની લાળમાં ઝેર હોય તે) નિસ્વાસવિષ ૭ (તે જેની ફુંકમાં ઝેર હોય તે) અને કાળાસર્પ ૮ પ્રમુખ અનેક જાણવા. એટલે દર્વિકરના ભેદ કહ્યા હવે મયોલીય (મકુલીજ) ના ભેદ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મયોલીયં સર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. દીવ્ય, ગોણસ દ્રસાદિક એટલે મયોલીય કહ્યા એટલે સર્પનો અધિકાર થયો. હવે અજગરનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજગરના કેટલા ભેદ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેનો એકજ આકાર છે (અજગર હોઇ તે માણસને ગળે) એ અજગર કહ્યા. હવે અશાળીયાનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશાળીયાનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમાં કહો છે તેમ જાણવો. એ અશાળીયા સમુર્છિમ, મનુષ્યક્ષેત્રમાં ઉપજે, પણ મનુષ્યક્ષેત્રથી બહાર ન ઉપજે. તેમાં પણ સર્વ મનુષ્યક્ષેત્રમાહિ ઉપજે નહીં. અઢીદ્વિપમાં ઉપજે એમ કહ્યું, પણ સમુદ્રમાં ઉપજે નહીં. વળી નિર્વ્યાઘાતપણે એટલે વ્યાઘાત રહીતપણે ઉપજે તો પાંચ ભરત, પાંચ એરવત ને વિષે ઉપજે. પહેલો, બીજો, પાંચમો અને છઠ્ઠો એ ચાર આરા તે વ્યાઘાત કહીએ. તે વ્યાઘાત ન હોય ત્યારે પંદર કર્મભૂમિને વિષે ઉપજે. અને વ્યાઘાત હોય ત્યારે

પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે ઉપજે. મતલબ કે અકર્મભૂમિને વિષે ઉત્પન્ન થાય નહીં. જે પંદર કર્મભૂમિને વિષે તથા મહાવિદેહને વિષે ઉપજવાનું કહ્યું તે સર્વ જગ્યાએ સમજવું નહીં. પણ જ્યાં ચક્રવૃત્તિ, વાસુદેવ, બલદેવ, મંડલીક, મહામંડલીકની સૈનાનો જ્યાં ઘણી મુદત પડાવ હોય એવી જગ્યાએ ઉપજે. તેમ ગામ નગરાદિકને ઠેકાણે અશાળીયો સમુર્છિમ ઉપજે છે. ગામ ૧ એટલે બુદ્ધિયાદિક ગુણને ગ્રસે, નાસ કરે, માટે ગામ કહીએ, અથવા અઢાર પ્રકારના કર લેવાને યોગ્ય તે ગામ કહીએ. નગર ૨ જ્યાં કોઇ જાતનો કર નહીં તે. નિગમ ૩ ઘણા વાણીયા (વેપારી) જેમાં રહેતા હોય તે. ખેડ ૪. ચારે પાસે ધુડનો કોટ (ગઢ) મોટો હોય તે. કબડ ૫. નાના કોલાએ કરી વીટેલું તે. મંડપ ૬. અઢી ગાઉમાં ગામ રહીત હોય તે. દોણમુહ ૭. જળ રસ્તો તથા થળ રસ્તો હોય તે. પટ્ટણ ૮. જ્યાં વહાણ આગબોટથીજ જવાય પણ ઘોડે ગાડે ન જવાય તે. આગર ૯. જ્યાં ધાતુની ખાણો હોય તે. આસમ ૧૦. તાપસાદિકને રહેવાના ઠેકાણાં તે, આશ્રમ. સંબાહ ૧૧. જ્યાં ઘણા લોક ભેળા થતા હોય તે. રાયહાણી ૧૨. જેમાં રાજા રહેતા હોય તે રાજ્યધાની કહીએ. એ સર્વનો વિનાશકાળ પ્રાપ્ત થયો હોય, ત્યારે તે જગ્યાએ અશાળીયો સમુર્છિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે. તેનું શરીર ઉત્પન્ન થતી વખતે જઘન્ય (નાનો) આંગળના અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (મોટો) બાર જોજન પ્રમાણે લાંબો પહોળો હોય તે ચક્રવૃત્તિ આદિકની સૈનાની ભૂમિમાં નીચે ઉપજે તે ભૂમિ (ધરતી) ફાડીને નીકળે. તે અશાળીયો, અસંજ્ઞી છે (મન નથી). મિથ્યા દ્રષ્ટિ છે, અજ્ઞાની છે ને અંતર્મુહુર્તને (બે ઘડીને) આવખે મરે છે. (એ અધિકાર શ્રી પન્નવણાજી સૂત્ર પ્રથમ પદે છે).

એ અશાળીયાનો અધિકાર કહ્યો. હવે મહોરગનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહોરગનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો પણ અધિકાર જેમ શ્રી પન્નવણા સુત્રમાં કહ્યો છે તેમ જાણવો. એ મહોરગ અનેક પ્રકારના (અવગાહના આશ્રી) છે તે કહેછે. કેટલાએક આંગુલના, કેટલાએક આંગુલ પૃથકત્વના (બેથી માંડીને નવ સુધી તે પૃથક કહીએ) કેટલાએક વેંતના, પૃથકત્વ વેંતના; હાથના, પૃથક હાથના; કુક્ષી (બે હાથ)ના, પૃથક કુક્ષિના; ધનુષ્ય (ચાર હાથના,) પૃથક ધનુષ્યના; ગાઉના, પૃથક ગાઉના; જોજનના, પૃથક જોજનના; સો જોજનના, પૃથક સો જોજનના; ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજનની શરીરની અવગાહના (કાયા) વાળા થાય છે. તેમાં જે જમીન ઉપર ઉપના હોય તે જમીન ઉપર રહે અને જે જળને વિષે ઉત્પન્ન થયા હોય તે જળમાં રહે. એ જીવ અઢીદ્વીપમાં નથી, પણ અઢીદ્વીપની બાહાર છે. આ હકીકત સમુર્છિમ અને ગર્ભજ બંનેને માટે જાણવી. (એ અધિકાર શ્રી પન્નવણાજી સુત્ર પ્રથમ પદે છે

એ મહોરગનો અધિકાર કહ્યો. વળી જે તથાપ્રકારના ઉરપર સર્પ જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે, એક પર્યાપ્તા ને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા. સો અધિકાર પૂર્વની પરે જાણવો. પણ એટલો વિશેષ છે જે ઉપરસર્પની અવગાહના જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે

વલી જે તથાપ્રકારના જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તા અને બીજો ભેદ અપર્યાપ્તા. તેમાં એટલો વિશેષ જે ખેચરના શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમે ભાગે, અને ઉત્કૃષ્ટપણે ધનુષ પ્રથકત્વ. અને તેનું આવખું જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે બહોંતેર હજાર વરસનું છે.

શેષ અધિકાર સર્વ જળચર સમુર્છમની પરે જાણવો. જાવત્ મરીને ચારે ગતિમાં જાય, અને બે ગતિમાંથી આવે. એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી અસંખ્યાતા છે. એ ખેચર સમુર્છિમ તિર્યંચ, પચેંદ્રિ કહ્યા. એ સમુર્છિમ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો સર્વ અધિકાર પુરો થયો.

૨૨ ગર્ભજ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગર્ભજ પચેંદ્રિ તિર્યંચ તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. જળચર ૧, થળચર ૨, ને ખેચર ૩. તેમાં પ્રથમ જળચર ગર્ભજ પચેંદ્રિ તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર ગર્ભજ તિર્યંચ પચેંદ્રિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. માછલાં ૧, કાચ્છબા ૨, મગરમચ્છ ૩, ગ્રાહક ૪, અને સુસમાર ૫. એ સર્વના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમાં કહ્યા છે તે આગળ કહેશે તેમ જાણવા. જાવત્ વળી તે સરખા જીવ તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર શરીર છે. ઉદારીક ૧, વૈક્રિય ૨, તેજસ ૩, અને કાર્મણ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજનનીછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા સંઘયણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૭ સંઘયણ છે, વજ્રરૂખભનારાચ સંઘયણ ૧, રૂખભનારાચ ૨, નારાચ ૩, અર્ધનારાચ ૪. કીલક ૫, ને છેવટુ સંઘયણ ૬. એ ૭ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા સંસ્થાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૭ સંસ્થાન છે, સમચતુરસ સંસ્થાન ૧, નગ્રોધ પરિમંડળ ૨, સાદિ ૩, કુબજ ૪, વામન ૫, ને હુંડ ૬. સંસ્થાન એ ૭ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ જીવને કેટલી કષાય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય છે, ક્રોધ ૧, માન ૨, માયા ૩, ને લોભકષાય ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સંજ્ઞા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર સંજ્ઞા છે, આહારસંજ્ઞા ૧, ભય ૨, મૈથુન ૩, ને પરિગ્રહ

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને છ લેશ્યા છે, કૃષ્ણ ૧, નીલ ૨, કાપોત ૩, તેજુ ૪, પદ્મ ૫, ને શુક્લલેશ્યા ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલી ઇંદ્રિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ ઇંદ્રિ છે. સ્પર્શ ૧, રસ ૨, ઘ્રાણ ૩, ચક્ષુ ૪, ને શ્રોતેંદ્રિ.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલા સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ સમુદ્ઘાત છે. વેદની ૧, કષાય ૨, મારણાંતિક ૩, વૈક્રિય ૪, ને તૈજસ સમુદ્ઘાત ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવ શું સંજ્ઞી છે, કે અસંજ્ઞી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંજ્ઞી છે પણ અસંજ્ઞી નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલા વેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ વેદ છે. સ્ત્રીવેદ ૧, પુરુષવેદ ૨, ને નપુંસકવેદ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલી પર્યાપ્તિ, ને કેટલી અપર્યાપ્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ પર્યાપ્તિ છે, અને તેમ જ છ અપર્યાપ્તિ પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલી દૃષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દૃષ્ટિ છે. સમ્યક્ત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨, ને મિશ્ર ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલા દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દર્શન છે. ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, ને અવધીદર્શન ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવ શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે, અને અજ્ઞાની પણ છે, તેમાં જે જ્ઞાની છે તેમાં કેટલાએક બે જ્ઞાનના ધણી છે, અને કેટલાએક ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, તેમાં વળી જે બે જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની છે, અને જે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, તે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને અવધિજ્ઞાની છે, એમ અજ્ઞાન પણ એરીતે રીતે બે અથવા ત્રણ જાણવા. તે બે હોય તો મતિઅજ્ઞાની, ને શ્રુતઅજ્ઞાની, ને ત્રણ હોય તો મતિઅજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની ને વિભંગજ્ઞાની

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ જોગ છે. મનજોગ ૧, વચનજોગ ૨, ને કાયજોગ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે. સાકારોપયોગ ૧, ને અનાકારોપયોગ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર લીએ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ દિશિનો આહાર લીએ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ ક્યાંથી આવી ઉપજે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતામાંહેથી આવી ઉપજે. તેમાં નારકી માંહેથી ઉપજે તે જાવત્ સાતમી સુધીના આવી ઉપજે, અને તિર્યંચ જોનિયા સર્વ, પણ જુગળીયા વરજીને ઉપજે, તેમજ મનુષ્યમાંહેથી ઉપજે તે પણ જુગળીયા વરજીને સો ઉપજે, અને દેવતા તે પણ ભવનપતિ. વ્યંતર, જ્યોતીષી અને વૈમાનીક તે આઠમા દેવલોક સુધીના મરીને ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આઉખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પૂર્વનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું, સમોહત મરણે મરે છે કે અસમોહત મરણે મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત મરણે પણ મરે છે, ને અસમોહત મરણે પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને ક્યાં જઇ ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા મધ્યે ઉપજે. તેમાં નરકે ઉપજે તે પ્રથમ નરકથી તે જાવત્ સાતમી નરક સુધી ઉપજે, ને તિર્યંચ, મનુષ્ય, સર્વ મધ્યે ઉપજે, ને દેવતામાં જાવત્ આઠમા દેવલોક સુધી ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવની કેટલી ગતિ, અને કેટલી આગતિ કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની ચાર ગતિ, ને ચાર આગતિ છે.

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે અને અસંખ્યાતા છે. એટલે સમૂર્છિમ જળચર પંચેંદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર કહ્યો. હવે ગર્ભજ જળચર પંચેંદ્રી તિર્યંચનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગર્ભજ જળચર તિર્યંચ [illegible] ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના [illegible] ભેદ છે [illegible] તેમાં પ્રથમ [illegible]નો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] તિર્યંચના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના [illegible] ભેદ છે [illegible] પન્નવણાજીમાં ને જાણવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર શરીર છે. ઉદારીક ૧, વૈક્રિય ૨, તૈજસ ૩, ને કાર્મણ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે, તે ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ હાથની છે. (જુગલ આશ્રે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આયુષ્ય કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું છે, (જુગલઆશ્રે).

શેષ અધિકાર પુર્વલીપરે જાણવો, પણ એટલો વિશેષ છે જે મરીને ચોથી નરક પંકપ્રભા સુધી જાય. શેષ સર્વ જળચર જીવની પેરે જાણવો. જાવત્ ચાર ગતિમાં મરીને જાય ને ચાર ગતિથી આવી ઉપજે. એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે. ને અસંખ્યાતા થળચર જીવ છે. એ ચતુષ્પદનો અધિકાર કહ્યો. હવે ગર્ભજ પરીસર્પનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગર્ભજ પરિસર્પના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે ઉરપરસર્પ ૧ ને ભુજપરસર્પ ૨ તેમાં પ્રથમ ઉર-પર સર્પનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉરપર સર્પનો અધિકાર શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેનો અધિકાર અસાલીયા [illegible] [illegible] પેરે જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે ઉરપર સર્પના અવગાહના (શરીર) જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર જોજનની છે ને તેનું આયુષ્ય [illegible] (જુગલીયા હોય નહીં માટે) ને [illegible] સર્વ મધ્યે ઉપજે. [illegible] જાગનની [illegible]

પ્રથકત્વ ધનુષની છે. તેનું આવખું જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગનું (જુગલ આશ્રી) છે. શેષ અધિકાર જેમ જળચરનો કહ્યો તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે મરીને ત્રીજી નરક સુધી જાય. એ ગર્ભજ ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા કહ્યા. એ તિર્યંચનો અધિકાર પુરો થયો.

૨૩ મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,તેના બે ભેદ છે. એક સમુર્છિમ મનુષ્ય ૧, ને બીજો ભેદ ગર્ભજ મનુષ્ય ૨, એના ભેદ જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રમાં કહ્યા છે તેમ જાણવા (તેનો વિસ્તાર ચતુરવિધ પ્રતિપતિમાં આવશે.) જાવત્ છદમસ્તને કેવળી સુધી નિરવિશેષ જાણવા, તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ શરીર છે. ઔદારીક ૧. વૈક્રીય ૨, આહારક ૩, તેજસ ૪, ને કાર્મણ શરીર ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ ગાઉની (જુગલ આશ્રે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,તે જીવને કેટલા સંઘયણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેને ૭ સંઘયણ છે. તે વજ્ર ઋષભનારાચ સંઘયણ ૧, ઋષભનારાચ ૨, નારાચ ૩, અર્ધ નારાચ ૪, કીલકુ ૫, ને છેવટુ સંઘયણ ૬ એ ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,તે જીવને કેટલા સંસ્થાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૭ સંસ્થાન છે, સમ ચૌરસ સંસ્થાન ૧ ન્યગ્રોધ પરિમંડલ ૨ સાદિ ૩, વામન ૪, કુબજ ૫, ને હુંડ સંસ્થાન ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું ક્રોધ કષાઇ છે, માનકષાઇ છે, માયા કષાઇ છે, લોભ કષાઇ છે કે અકષાઇ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્રોધ કષાઇ છે, જાવત્ અકષાઇ પણ છે. (દશમાગુણ સ્થાનક ઉપરે અકષાઇ).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને શું આહાર સંજ્ઞા છે? ભય સંજ્ઞા છે? મૈથુન સંજ્ઞા છે? પરીગ્રહ સંજ્ઞા છે કે સંજ્ઞા રહીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને આહાર સંજ્ઞા, જાવત્ સંજ્ઞા રહીત એ સર્વ બોલ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું કૃષ્ણ લેશી છે? નીલ લેશી છે? કાપુત લેશી છે? તેજુ લેશી છે? પદ્મ લેશી છે? શુકલલેશી છે? કે અલેશી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ છએ લેશી પણ છે અને અલેશી એ સર્વ મોક્ષ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું શ્રોતેંદ્રિય છે? ચક્ષુઇંદ્રિય છે? ઘ્રાણેંદ્રિય છે? રસેંદ્રિય છે? સ્પર્શેંદ્રિય છે કે નો ઇંદ્રિય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જીવ પંચેંદ્રિય પણ છે, અને ઇંદ્રિયના વિકાર કરવા માટે નોઇંદ્રિય પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને સાત સમુદ્ઘાત છે. વેદના ૧. કષાય ૨. મારણાંતિક ૩, વૈક્રિય ૪ આહારક ૫. તેજસ ૬, ને કેવળસમુદ્ઘાત ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંજ્ઞી છે, કે અસંજ્ઞી છે, કે નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંજ્ઞી પણ છે, અસંજ્ઞી પણ છે, ને નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞી પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સ્ત્રીવેદી છે, પુરુષવેદી છે, નપુંસકવેદી છે, કે અવેદી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રીવેદી પણ છે, અવેદી પણ છે. (નવમા ગુણઠાણા ઉપર અવેદી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું પર્યાપ્તા છે કે અપર્યાપ્તા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ પર્યાપ્તિએ પર્યાપ્તા છે, ને એ પાંચ અપર્યાપ્તિએ અપર્યાપ્તા છે, (ભાષા ને મન બેનું ભેળું ગણી કરી) પણ પર્યાપ્તિ છ કહેવાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દૃષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દૃષ્ટિ છે. સમ્યક્ત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨ અને મિશ્ર ૩ દૃષ્ટિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર દર્શન છે, ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, અવધિ ૩, ને કેવળદર્શન ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની છે, ને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જે જ્ઞાની છે તે કેટલાએક બે જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, કેટલાએક ચાર જ્ઞાનના ધણી છે, ને કેટલાએક એક જ્ઞાનના ધણી છે, તેમાં જે બે જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની ને શ્રુતજ્ઞાની છે, અને જે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે, તે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને અવધિજ્ઞાની છે, અથવા મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની ને મનઃપર્યવજ્ઞાની પણ છે, ને જે ચાર જ્ઞાનના ધણી છે તે નિશ્ચે મતિજ્ઞાની, શ્રુતજ્ઞાની, અવધિજ્ઞાની ને મનઃપર્યવજ્ઞાની છે. ને જે એક જ્ઞાનના ધણી છે. તે નિશ્ચે કેવળજ્ઞાની છે. એમજ અજ્ઞાની પણ જાણવું. તેમાં કેટલાએક બે અજ્ઞાનના ધણી છે. તે મતિઅજ્ઞાની ને શ્રુતઅજ્ઞાની ને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાની, શ્રુતઅજ્ઞાની, ને વિભંગજ્ઞાની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું મનજોગી છે? વચનજોગી છે? કાયજોગી છે? કે અજોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનજોગી પણ છે, વચનજોગી પણ છે, કાયજોગી પણ છે ને અજોગી પણ છે. (ચઉદમાં ગુણસ્થાનકના ધણી અજોગી જાણવા.)

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ છે. સાકારોપયોગ ને અનાકારોપયોગ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે છ દિશિનો આહાર કરે છે. (નિર્વ્યાઘાતપણા માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મધ્યે કોણ આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી, તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા આવી ઉપજે. તેમાં નારકી છઠ્ઠી નરક સુધીના ને તિર્યંચજોનીયા તેઉ, વાઉ, ને અસંખ્યાતા વરસના આયુષ્યના ધણી જુગળીયા તિર્યંચ વર્જીને સર્વ ઉપજે. ને મનુષ્ય તે પણ ત્રીસ અકર્મભૂમિ, છપન અંતરદ્વીપના જુગળીયા વર્જિ ઉપજે ને દેવતા સર્વ ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમોહત મરણે મરે છે, કે અસમોહત મરણે મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત મરણે પણ મરે છે, ને અસમોહત મરણે પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને કયાં જાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નરક પ્રમુખથી લઇને સર્વાર્થસિદ્ધ સુધી જાય, ને કેટલાએક જાવત્ મોક્ષપણ જાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ગતિ છે, ને કેટલી આગતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ ગતિમા જાય. તે નરક, તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવગતિ ને પાંચમી ગતિ તે મોક્ષની જાણવી. ને ચાર ગતિમાથી આવે

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે. ગર્ભજ સંખ્યાતા છે ને સમુર્છિમ સહિત અસંખ્યાતા જીવ છે. એ મનુષ્યનો અધિકાર પુરો થયો.

૨૪ દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે. ભવનપતિ ૧, વ્યંતર ૨. જ્યોતિષી ૩, ને વૈમાનિક ૪. તેમાં ભવનપતિના દસ ભેદ છે. વ્યંતરના આઠ ભેદ, જ્યોતિષીના પાંચ ભેદ, ને વૈમાનિકના બે ભેદ છે (॥યથાઃ॥ दसविहा भवणा हवइ ॥अठविहा वाणमंतरा होइ ॥ जोइसीया पंचविहा ॥ दुविहा विमाणिया देवा ॥ १ ॥)

તે વિસ્તારે પનવણા સુત્રથી કહે છે.

ઉત્તર—હે ભગવંત, તેના નવ ભેદ છે તે કહેછે. ભદ્રે ૧, સુભદ્રે ૨, સુજાયે ૩, સુમાણુમે ૪, પ્રીયદંસણે ૫, સુદંસણે ૬, આમોહે ૭, સુપડીબુધે ૮, ને જસોધરે ૯.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વિમાનના દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. વિજય ૧, વિજયંત ૨, જયંત ૩, અપરાજીત ૪ ને સર્વાર્થ સિદ્ધ ૫.

એ કુલ ૯૯ જાતના દેવતા થયા. તેના સંક્ષેપે બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં શરીર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ શરીર છે. વૈક્રિય ૧, તેજસ ૨, ને કાર્મણ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની અવગાહના બે ભેદે છે. એક ભવધારણીક ને બીજી ઉત્તરવૈક્રિય. તેમાં જે ભવધારણીક તે જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે (ઉપજતી વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હાથની છે. ને ઉત્તરવૈક્રિય તે જઘન્યથી આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે લાખ જોજનની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનાં શરીર કયા સંઘયણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનાં શરીર ૭ સંઘયણથી રહીત છે. એટલે તેને સંઘયણ નથી. કેમકે તેમાં હાડ, રૂધિર ને નસાજાળ નથી તે કારણે સંઘયણ નથી. ને જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ, કાંત, મનોહર. તે તેના શરીરપણે પરણમે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનાં શરીર કયા સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીર બે પ્રકારનાં છે. એક ભવધારણીક (તે મુળ શરીર) ને બીજા ઉત્તરવૈક્રિય. (તે બીજું રૂપ બનાવતી વખતનું) તેમાં જે ભવધારણીક શરીર છે તે સમચતુરસ સંસ્થાને છે. ને જે ઉત્તરવૈક્રિય શરીર છે તે નવનવે સંસ્થાને છે. (જેહવાં કરવાં હોય તેહવાં કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કષાય, સંજ્ઞા, લેસ્યા, ઇંદ્રિ ને સમુદઘાત કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ચાર કષાય, ચાર સંજ્ઞા ૬ લેસ્યા, પાંચ ઇંદ્રિ ને પાંચ સમુદઘાતછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સંજ્ઞી છે, કે અસંજ્ઞી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંજ્ઞી પણ છે. ને અસંજ્ઞી પણ છે (અસંજ્ઞિ તિર્યંચ મરીને આવી ભવનપતિ, વ્યંતરમાં ઉપજે છે તેને અપર્યાપ્તા સમયઆશ્રી અસંજ્ઞી બાકી સર્વે સંજ્ઞી જાણવા.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સ્ત્રીવેદી છે, પુરૂષવેદી છે, કે નપુંસકવેદી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્ત્રીવેદી પણ છે. (બીજા દેવલોક સુધી) પુરૂષવેદી પણ છે. પણ નપુંસકવેદી નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું પર્યાપ્તી છે કે અપર્યાપ્તી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તા છે. ને પાંચ અપર્યાપ્તે અપર્યાપ્તા પણ છે, (ભાષા ને મન એ બે પર્યાપ્તી એક સમયે સમકાળે બાંધે તે માટે પાંચ પર્યાપ્તી કહી છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી દૃષ્ટિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દૃષ્ટિ છે. સમ્યક્ત્વ ૧, મિથ્યાત્વ ૨, ને મિશ્રદૃષ્ટિ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલાં દર્શન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ દર્શન છે. ચક્ષુ ૧, અચક્ષુ ૨, ને અવધિદર્શન ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે ને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જે જ્ઞાની છે, તે નિશ્ચે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે. ને ત્રણ અજ્ઞાનની ભજના છે, કેમકે બે પણ હોય, ને ત્રણ પણ હોય. (જે સમુર્છિમ જીવ મરીને દેવતા થાય તેને ઉપજતી વેળાએ અપર્યાપ્તા સુધી બેજ અજ્ઞાન હોય તે માટે ત્રણની ભજના કહી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા ઉપયોગ છે? ને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ઉપયોગ, ને ત્રણ જોગ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કેટલી દિશિનો આહાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ દિશિનો આહાર કરે છે. ને ઉષ્ન કારણ પડીવજીને (ક્ષુધા ઉપસમાવવાને કારણે આહાર લેવા માંડે) વર્ણથી કાળો જાવત્ પીળો આહાર કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્યા જીવ આવી દેવતાપણે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ પંચેદ્રિ ને મનુષ્ય મધ્યેથી આવી ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવનું આવખું કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ સમોહન મરણે મરેછે, કે અસમોહન મરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહન પણ મરે છે, અને અસમોહન પણ મરેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ મરીને ક્યાં જઇ ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી મધ્યે ઉપજે નહી, પણ તિર્યંચ ને મનુષ્ય મધ્યેજ ઉપજે. દેવતા દેવતામાં પણ ઉપજે નહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી ગતિ છે, ને કેટલી આગતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે ગતિ છે, ને બે આગતિ છે (મનુષ્ય તિર્યંચની).

એ જીવ પ્રત્યેક શરીરના ધણી છે ને અસંખ્યાતા જીવ છે એ દેવતાનો અધિકાર કહ્યો. એ પંચેદ્રિનો અધિકાર પુરો થયો. એ ઉદાર ત્રસ જીવનો અધિકાર પુરો થયો. એ સર્વ ત્રસ જીવનો અધિકાર પુરો થયો.

૨૫. ત્રસ, સ્થાવર જીવની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાળ અને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસ જીવ એક ભવે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત (સમુર્છિમ પ્રમુખ મધ્યે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ સુધી રહે (સર્વાર્થસિદ્ધ તથા સાતમી નરક મધ્યે).

પ્રશ્ન,—હે ભગવંત, સ્થાવર જીવ એક ભવે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત (સુક્ષ્મ મધ્યે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસ રહે (પૃથ્વીકાય મધ્યે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસજીવ, ત્રસકાયનો ત્રસકાયપણે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત (લઘુ ભવ આશ્રી), ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ. તે પણ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી, એ કાળથી રહે, ને ક્ષેત્રથકી અસંખ્યાતા લોક મધ્યે જેટલા આકાશ, પ્રદેશ છે, તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી ત્રસનો ત્રસપણે રહે, પછી સ્થાવર થાય (અહીં તથા વાયુ ગતિત્રસ ગણ્યા છે તે આશ્રી એ કાળ જાણવો. અન્યથા બેઈંદ્રિયાદિકમાં તો બે હજાર સાગરોપમ સુધીજ રહે એ ભાવ જાણવો).

आकास प्रदेस स्वरुप॥ यथानंदीः ॥ सुहुमोय होय कालो ॥ तत्तोसुहुमं हवइ खेत्तं ॥ अंगुल सेढी मीते ॥ उसपिणिओ असंखेजा ॥१॥

ભાવાર્થ—કાળ સુક્ષ્મ છે, પણ તેથી ક્ષેત્ર અસંખ્યાતગણું સુક્ષ્મ છે કેમકે આંગુલ માત્રની એક શ્રેણીમાંથી સમય સમય એકેકો આકાસ પ્રદેશ હરતાં અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણિ અવર્સર્પિણિ કાળ જાય, માટે કાળથી ક્ષેત્ર અસંખ્યાતગણુ સુક્ષમ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્થાવર જીવ સ્થાવરનો સ્થાવરપણે કેટલા કાળ સુધી રહે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત (અનંતકાય પ્રમુખમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. કાળથી અનંતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી રહે ને ક્ષેત્રથી અનંતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ છે તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી રહે ને મધ્યે અસંખ્યાતા પુદગળ પરાવર્તન થાય. (એક આવલીકાના અસંખ્યાતમા ભાગમાં જેટલા સમય તેટલા પુદગળ પરાવર્ત્ત રહે, તે પણ અસંખ્યાતા પુદગળ થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસજીવ ફરી ત્રસપણું પામે તો વચ્ચે કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત માત્ર ભવ કરી પાછો ત્રસ થાય, ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ સ્થાવર જીવની કાયસ્થિતિ જેટલો અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્થાવર જીવ ફરી સ્થાવરપણું પામે તો વચ્ચે કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત માત્ર ભવ કરી પાછો સ્થાવર થાય, ને ઉત્કૃષ્ટપણે જેટલી ત્રસ જીવની કાયસ્થિતિ છે એટલો વચ્ચે વિરહ પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભુજપર સર્પણીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. ગોહણી, નકુલણી, સેહલી, કાકીડી, ભાવા, સાવા, ખારા, પ્રવનાદિકા, ચતુપ્પદિકા, ઉંદરડી, ખિસકોલી, ઘરોળી, ગાધિકા, ચોધિકા, ક્ષીરવિરાલિકા, ઇત્યાદિક ભુજપર સર્પણી જાણવી. હવે ખેચરી કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચરીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે. ચર્મપક્ષિણી પ્રમુખ જાવત્ પુર્વલી પરે જાણવા. એ ખેચરની સ્ત્રી કહી. એ તિર્યંચજોનીની સ્ત્રીનો અધિકાર પુરો થયો. હવે મનુષ્યની સ્ત્રીનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. કર્મભૂમિની ઉપની ૧, અકર્મભૂમિની ઉપની ૨, ને અંતરદ્વીપની ઉપની ૩. તેમાં પ્રથમ અંતરદ્વીપની સ્ત્રી કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અંતરદ્વીપની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અઠાવીસ ભેદ છે. અઠાવીસ અંતરદ્વીપ ચુલહીમવંતની ખુણમાં લવણ સમુદ્રમાં અંતરોદક છે, ને અઠાવીસ તેજ દ્વીપના નામે બીજા સિખરી પર્વતની ખુણમાં લવણ સમુદ્રમાં અંતરોદક છે. એમ છપન અંતરદ્વીપ છે. વળી એકરૂકદ્વીપ, આભાષીકદ્વીપ, જાવત્ સુધદંતદ્વીપ, એ અંતરદ્વીપની સ્ત્રી કહી. હવે અકર્મભુમિની સ્ત્રી કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિની ઉપની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રીસ ભેદ છે. પાંચ હેમવયક્ષેત્ર, પાંચ એરણ્યવયક્ષેત્ર, પાંચ હરીવંસક્ષેત્ર, પાંચ રમ્યકક્ષેત્ર, પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉતરકુરૂ, એમ ત્રીસ અકર્મભૂમિના જુગલિક ક્ષેત્ર તીહાંની સ્ત્રી કહી. હવે કર્મભુમિની કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભુમિની ઉપની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પંદર ભેદ છે. પાંચ ભરતક્ષેત્ર, પાંચ એરવતક્ષેત્ર ને પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્ર, એમ પંદર કર્મભુમિની સ્ત્રી કહી. એ મનુષ્યની સ્ત્રીનો અધિકાર થયો. હવે દેવતાની સ્ત્રીનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાની સ્ત્રીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે. ભવનપતિની દેવાંગના ૧, વ્યંતરીકની દેવાંગના ૨, જ્યોતિષીની દેવાંગના ૩, ને વૈમાનીકની દેવાંગના ૪, તેમાં પ્રથમ ભવનપતિની કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિની દેવાંગનાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે. અસુર કુમાર ભવનપતિની દેવાંગના ૧, જાવત્ સ્થનિત કુમાર ભવનપતિની દેવાંગના ૧૦ એ ભવનપતિની દેવાંગનાનો અધિકાર કહ્યો હવે વ્યંતરિકની દેવાંગના કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વ્યંતરીકની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના આઠ ભેદ છે. પીસાચ વ્યંતરીકની દેવાંગના ૧, ભૂતની દેવાંગના ૨, યક્ષની ૩, રાક્ષસની ૪, કિંનરની ૫, કિંપુરૂષની ૬, મહોરગની ૭, ને ગંધર્વની ૮ એ વ્યંતરીક દેવાંગના કહી. હવે જ્યોતિષી દેવાંગના કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યોતિષીની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે, ચંદ્ર જ્યોતિષીની દેવાંગના, સૂર્યની, ગ્રહની, નક્ષત્રની ને તારા જ્યોતિષીની દેવાંગના. એ જ્યોતિષીની દેવાંગના કહી, હવે વૈમાનિકની દેવાંગના કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનિકની દેવાંગના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સુધર્મા દેવલોકવાસી દેવાંગના અને ઇસાન કલ્પવાસી દેવાંગના. એ વૈમાનિક દેવાંગના કહી, એ દેવતાની સ્ત્રીનો અધિકાર થયો.

૨૮ સ્ત્રીવેદ (તિર્યંચણી, મનુષ્યણી, ને દેવાંગના) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાલ, ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદે એકભવે કેટલા કાળ સુધી જીવ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તિર્યંચ, મનુષ્ય મધ્યે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમ (તે એમ જે બીજા ઇસાન દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીનું એટલું આયુષ છે તે ભણી કહ્યું) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તે પુર્વલીપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ પલ્યોપમ ૨ (તે એમ જે બીજા ઇસાન દેવલોકે પરીગ્રહીત દેવીનું એટલું આયુષ છે તે ભણી.) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તે પુર્વલી રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત પલ્યોપમ ૩ (તે પ્રથમ સૌધર્મા દેવલોકે પરીગ્રહીત દેવીનું એટલું આયુષ છે તે માટે) વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તે પુર્વલી રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પચાસ પલ્યોપમ ૪ (તે પ્રથમ સૌધર્મા દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીનું એટલું આયુષ છે તે માટે) એ સમચે સ્ત્રીવેદની ભવસ્થિતિ કહી. હવે વીવરીને કહે છે તેમાં પ્રથમ તિર્યંચજોનીની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી એકભવે કેટલા કાળસુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,—જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (યુગલ આશ્રી) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ. (જુગલણી આશ્રી) એ તિર્યંચણીની સમચે ભવસ્થિતિ કહી. હવે તિર્યંચણીની વીવરીને ભવસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર તિર્યંચણીનું એકભવે કેટલા કાળનું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વનું (જળચર જુગલ ન હોય).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચતુષ્પદ સ્થળચર તિર્યંચણીનું એક ભવે કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સમચે તિર્યંચણીનું કહ્યું તેમ જાણવું (જુગલ મ.ટ ત્રણ પલ્યોપમ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉરપર સર્પ થળચર તિર્યંચણીનું કેટલું આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું, ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનું (તેમાં જુગળ ન હોય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભુજપર સર્પણીનું કેટલા કાળનું આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ ઉરપર સર્પણીનું કહ્યું તેમ જાણવું (તેમાં પણ જુગળીયા હોય નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર તિર્યંચણીનું કેટલુ આયુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ જાણવો. (જુગળ માટે).

એ તિર્યંચણીની ભવસ્થિતિ વિવરીને કહી. હવે મનુષ્યણીની ભવસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રીની એક ભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભરતાદિક ક્ષેત્ર આશ્રિ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેવકુરૂ પ્રમુખ આશ્રિને ત્રણ પલ્યોપમ. ને વિરતિ સહીત પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વ સુધી ચારીત્ર પ્રમુખ ધર્મ કરે (ક્રોડપુર્વ ઉપર જેનું આયુ હોય તેને ધર્મ ઉદે આવે નહીં કેમકે તે જુગળ કહેવાય). એ મનુષ્યણીની સમચે ભવસ્થિતિ કહી. હવે તેની વિવરીને ભવસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભૂમીની મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભરતાદિક ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું. (પહેલે સુખમાસુખમ આરે જુગળીયાને હતું તે માટે કહ્યું.) ને ધર્મચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પૂર્વનુ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ ભરત ને પાંચ ઐરવત એ દશ ક્ષેત્રના કર્મભુમિની મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું (પ્રથમ આરે જુગળીયાને હોય માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનુ ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વનું જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુર્વ મહાવિદેહ ને પશ્ચિમ મહાવિદેહ કર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પૂર્વનું છે. (ત્યાં સદાય સરખો કાળ છે માટે) ને ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પૂર્વનું. (દેશે ઉણા તે નવ વરસ ઉણા જાણવા.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું આયુષ્ય કેટલું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમ (તે પણ

અસંખ્યાતમે ભાગે ન્યુન જાણવું). ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમનું છે. અને સંહરણ આશ્રિને પુછીએ તો (ભરત પ્રમુખના મનુષ્યને કોઇક દેવતા ઉપાડીને અકર્મભુમિમાં મુકે તે આશ્રિ.) જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પુર્વ ક્રોડ. (જ્યાંથી ઉપાડે તે કાળે તે મનુષ્યને જેટલાં વરસ થયાં હોય તેટલા વરસે ઉણા ક્રોડ પુર્વ ત્યાં તે મનુષ્ય જીવે તે માટે દેશે ઉણાં કહ્યાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ હેમવય ને પાંચ હેરણ્યવય એ દશ ક્ષેત્રના અકર્મભુમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યાં જેનો જનમ છે તે આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમનું (તે પણ પલ્યોપમને આઠમે ભાગે ઉણું એમ ટીકાકાર કહે છે), અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા જાણવું ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમ પુરૂં જાણવું. પણ કોઇ કર્મભુમિના મનુષ્યને દેવતા સંહરે તો સંહરણ આશ્રિ તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણાં ક્રોડ પૂર્વનું જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ હરીવાસ ને પાંચ રમ્યકવાસ એ દસ ક્ષેત્રના અકર્મભુમિ મનુષ્યની સ્ત્રીનું આયુષ્ય કેટલું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા બે પલ્યોપમનું તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ પુરાનું છે. ને સંહરણ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણાં ક્રોડ પૂર્વનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ દેવકુરૂ ને પાંચ ઉત્તરકુરૂ, એ દસ ક્ષેત્રના અકર્મભુમિનાં મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા ત્રણ પલ્યોપમ, તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા જાણવું. ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરૂં જાણવું. ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તને ને ઉત્કૃષ્ટ પણે દેશે ઉણા ક્રોડ પૂર્વનું જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છપન અંતરદ્વીપ અકર્મભુમિના મનુષ્યની સ્ત્રીનું કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણોપલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તેપણ અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણો જાણવો. (અસંખ્યાતાના અસંખ્યાતા ભેદ છે તે માટે વિરૂદ્ધ નહી.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ સંપુર્ણ જાણવો. ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વનું જાણવું.

એ મનુષ્યની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહી. હવે દેવતાની સ્ત્રીની ભવસ્થિતિ કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, (સમુચ્ચયપણે) જઘન્યથી દશ હજાર વરસનું (ભવનપતિ, વ્યંતરાદિક

મધ્યે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમનું (ઇશાન દેવલોકે અપરીગ્રહીત દેવીનું છે.) એ દેવાંગનાની સમચે ભવસ્થિતિ કહી. હવે તેની વીવરીને ભવસ્થિતિ કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે!

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાડાચાર પલ્યોપમનું છે.

એમ અસુરકુમારની દેવાંગનાનું પણ આયુષ સાડાચાર પલ્યોપમનું જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નાગકુમાર ભવનપતિની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશહજાર વરસનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પલ્યોપમનું એમ સેષ નવનિકાયની દેવીને પણ જાણવું. એમ જાવત્ સ્થનિત કુમાર સુધી જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વ્યંતરિકની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશહજાર વરસનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,જ્યોતિષીની દેવાંગનાનુ કેટલું આયુષ છે!

ઊત્તર—હે ગૌતમ,જઘન્યથી પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ તે પણ પચાસ હજાર વરસે અધિક જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્ર વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે!

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ તે પણ પચાસ હજાર વરસે અધિક છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્ય વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યોપમ, પાંચસે વરસે અધિક.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુક્રાદિક ગ્રહ વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગનાનુ કેટલું આયુષ છે!

ઉતર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યનું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગનાનુ કેટલું આયુષ છે.

ઊત્તર—હે ગૌતમ,જઘન્યથી પલ્યોપમનો ચોથો ભાગ સંપુર્ણ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના ચોથા ભાગ ઝાઝેરાનું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વિમાને જ્યોતિષીની દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો આઠમો ભાગ કાંઇક અધિક. એ જ્યોતિષી દેવાંગનાનું કહ્યું. હવે વૈમાનિક દેવાંગનાનુ કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનીક દેવાંગનાનું કેટલું આયુષ છે?

વળી એક પ્રકારે જઘન્યથી એક સમય. (તે પૂર્વલી રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ ને ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક જાણવું. (તે એમજે સાત ભવ તિર્યંચની સ્ત્રીપણે પૂર્વ ક્રોડના આઉખાના કરે ને આઠમા ભવને વિષે દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ, ક્ષેત્રે ત્રણ પલ્યોપમના આઉખે જુગલણીપણે ઉપજે ત્યાંથી કાળ કરીને સૌધર્મ દેવલોકે જઘન્ય સ્થિતિએ ઉપજે એ પ્રકારે પ્રથક્ત્વ પલ્યોપમ ને પ્રથક્ત્વ પૂર્વક્રોડ અધીક થાય. તથા વળી એમ જે આઠ ભવ મનુષ્ય તિર્યંચના, ક્રોડપૂર્વને આઉખે ઉપજીને અસુરકુમાર ભવનપતિની દેવીપણે સાડાચાર પલ્યને આઉખે ઉપજે, ત્યાંથી ચવી પુનરપી (વળી) સ્ત્રીવેદે મનુષ્ય તિર્યંચ મધ્યે ઉપજી પૂર્વક્રોડીનું આયુષ પાળીને ફરી અસુરકુમાર મધ્યે સાડાચાર પલ્યને આયુષે સ્ત્રીપણે ઉપજે એ આચાર્યે જાણવું). એ પાંચમો પ્રકાર. એ સમયે સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી. હવે વીગરીને (વિસ્તારીને જુદી જુદી) કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણીની તિર્યંચણીમાં સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (મર પ્રમુખ મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ ક્રોડ પૂર્વ પ્રથક્ત્વે અધીક. (તે એમ જે પૂર્વે સાત ભવ ક્રોડપૂર્વના તિર્યંચણીમાં કરીને તે આઠ ભવ જુગલ તિર્યંચણીનો કરે તે માટે) એ સમયે તિર્યંચણીનું કહ્યું હવે વિસ્તારીને જુદું જુદું કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચરનો જળચર મધ્યે જીવ સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત. (લઘુભવ આશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથક્ત્વ. (આઠ ભવ જળચરના જળચર મધ્યે ક્રોડપૂર્વના કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચતુષ્પદ થળચરણીનો થળચર મધ્યે જીવ સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ તિર્યંચણીની સમુચ્ચય સ્થિતિ [illegible] ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ ક્રોડ પૂર્વ ક્રોડ અધીક જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી [illegible])

એ તિર્યંચણીની કાયસ્થિતિ કહી. હવે મનુષ્યણીની કાયસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યણી સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે કેટલો કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને કરીને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ

પલ્યોપમ ક્રોડ પુર્વ પ્રથકત્વે અધિક (તે એમ જે પુર્વે સાત ભવ મહાવિદેહ પ્રમુખન
પુર્વના કરીને તે ઉપર આઠમે ભવે દેવકુરુ પ્રમુખ ક્ષેત્રમાં ત્રણ પલ્યને આવખે ઉપજે
માટે.) ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય (પ્રણામ આશ્રિ) ને ઉ
પણે દેસેઉણા ક્રોડ પુર્વ (તે એમ જે નવ વરસ ઉપરાંત દિક્ષા હોય માટે તે દેશેઉણા

એ સમચે કહ્યું. હવે વિસ્તારથી મનુષ્યણીની કાયસ્થિતિ કહે છે.

એમ કર્મભૂમિ ભરત, એરવત ક્ષેત્રના મનુષ્યની સ્ત્રીનું આયુષ્ય જાણવું પણ
વિશેષ જે ક્ષેત્રે સમય આશ્રિને પ્રથમ સુખમાં સુખમ આરે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉ
પણે ત્રણ પલ્યોપમ દેસેઉણા ક્રોડ પુર્વ અધિક (તે એમ જે પુર્વ માહાવિદેહ પ્રમુખનું
દેવના સંહેર (હરણ કરે) તે ભરતક્ષેત્ર પહેલા આરાના મનુષ્ય મધ્યે મુકે તેનાં
દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ તીહાં જીવે, પછી તીહાં શુભ ધ્યાનના જોગે મરીને ફરી તીહાંજ
વેદે જુગલણી ત્રણ પલ્યને આવખે થાય તે માટે કહ્યું.) ને ધર્માચરણ આશ્રિને પુ
તો જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વ પરે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ ચારિત્ર

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુર્વ માહાવિદેહ, પશ્ચિમ માહાવિદેહની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ
કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વ પ્ર
(તે એમ જે આઠ ભવ ક્રોડ પુર્વના ત્યાંના ત્યાંજ ઉપજ્યા કરે માટે) ને ધર્માચરણ
પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય, ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણા ક્રોડ પુર્વ ચારિત્ર પાળે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશેઉણા પલ્યોપમ, તે પણ પલ્યો
અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણુ (હિમવંત પ્રમુખે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ. (દેવકુરુ પ્ર
ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ દે
ક્રોડ પુર્વ અધિક (તે એમ જે માહાવિદેહ પ્રમુખના મનુષ્ય ને દેવના સંહરી દેવકુરુ
ક્ષેત્રમાં મુકે તીહાં જઘન્યપણે અંતર્મુહૂર્ત મરે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વે મરે
શુભધ્યાને મરી ફરી ત્યાંજ વળી સ્ત્રીવેદે ત્રણ પલ્યોપમને આવખે ઉપજે એ ભાવાર્થ જાણ

એ અકર્મ ભૂમિની સમચે કાયસ્થિતિ કહી. હવે વીવરીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ હેમવય, પાંચ એરણ્યવય, અકર્મભૂમિની સ્ત્રી સ્ત્રીવેદે
કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમ. તે
પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણુ જાણવું ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમ પુરૂં, ને સં
આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તે પુર્વની રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યો
દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વે અધિક. (તે પણ પુર્વની રીતે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ હરીવર્ષ, પાંચ રમ્યકવાસ, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીની
સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશે ઉણા બે પલ્યોપમ. તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા જાણવા, ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ સંપુર્ણ. ને સંહરણ આશ્રિ ને પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વ અધિક (એહની ભાવના (ટીકાત) પુર્વવત્)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂની સ્ત્રીને કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને જઘન્યથી દેશે ઉણા ત્રણ પલ્યોપમ ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરા. ને સંહરણ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ દેશે ઉણા ક્રોડ પુર્વ અધિક. (એની ભાવના પુર્વવત્.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છપ્પન અંતરદ્વીપના અકર્મભુમી મનુષ્યની સ્ત્રીને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જનમ આશ્રિને પુછીએ તો જઘન્યથી દેશે ઉણા પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણો ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ. ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને દેસે ઉણા ક્રોડપૂર્વ અધીક (ભાવના પુર્વવત્).

એ અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી. હવે દેવાંગાની કાયસ્થિતિ કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવાંગા દેવાંગા પણે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની જે જે ભવ સ્થિતિ છે તેજ તેની કાયસ્થિતિ જાણવી. કેમકે (દેવાંગા મરી ફરી આંતરા રહીત દેવાંગા થાય નહિ) એ દેવાંગાની કાયસ્થિતિ કહી.

એ સ્ત્રીવેદની કાયસ્થિતિ કહી. હવે સ્ત્રીવેદનો વિરહકાળ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદ છાંડી ફરી સ્ત્રીવેદ કેટલે કાળે પામે, ને વિચે કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત. (વચે એકજ લઘુભવ પુરૂષ કે નપુંસકનો કરી પાછી સ્ત્રી થાય તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અસંખ્યાતા પુદ્‌ગળ પરાવર્તનનો (વનસ્પતિમાં જાય તો અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી કાળથી. ને ક્ષેત્રથી અનંતા લોક અસંખ્યાતા પુદ્‌ગળ પરાવર્તન આવળકાને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા સમય આવે તેટલા પુદ્‌ગળ પરાવર્તના).

એ સ્ત્રીવેદનો સમચે વિરહ કાળ કહ્યો. હવે વિસ્તારે કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચની સ્ત્રીને કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૂર્વલીપરે ઉત્કૃષ્ટો અનંતો કાળ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રીને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો

(અનંતો) કાળ જાણવો. ને ધર્મશાસ્ત્ર આદિ મુનીએ તો જઘન્યથી એક સમય. (તે એમ જે કોઇ સ્ત્રી ઉપશમ શ્રેણી ચડતાં અગીયારમે ગુણઠાણે એક સમય સ્ત્રીવેદ ઉપસમાવી અવેદી થઇને પાછી પડે તેવારે સ્ત્રીવેદ ઉદય પ્રાપ્ત થાય. એ યુક્તિએ એક સમય થાય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. યાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશોનમાં. (તે એમ જે સમકિત વમ્યા પછી કાળે કરી સમ્યક્ત્વ પામે ને કાળે અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત કહ્યું

॥यथा॥ अंतो मुहुत्तमित्तंपि॥ फासियं हुइ जेहिं समत्तं॥ तेसिं अवड्ढ पुग्गल॥ परियट्टो चेव संसारो॥१॥

એમ જાવત્ કર્મભૂમિની: ભરત, એરવત, પુર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહે પણ એમજ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રીને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, જનમ થકી વરસને જઘન્યથી દશ હજાર વરસને અંતર્મુહુર્ત અધિક (તે એમ જે ત્યિંચે એક ભવ દેવતાનો ને એક ભવ મનુષ્ય, તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી ત્યાં સ્ત્રીવેદે ઉપજે તે માટે કહ્યું) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ અંતર પડે. અને સંહરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિ કાળ પ્રમાણે જાણવું. એમ જાવત્ અંતરદ્વીપની સ્ત્રીને પણ જાણવું. હવે દેવતાનું કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાની સર્વ સ્ત્રીને કેટલા કાળનો વચ્ચે વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો (તે એમ જે તિર્યંચ મધ્યે ઉપજીને તેરામાં શુભ અધ્યવસાયથી મરી ફરીને દેવી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો (અનંતો) કાળ જાણવો.

એ પ્રમાણે અસુર કુમારની દેવાંગનાથી માંડીને બીજા ઇશાન દેવલોકની દેવાંગના સુધી જાણવું.

હવે સ્ત્રીવેદનો અલ્પ બહુત્વ કહે છે.—તે અલ્પ બહુત્વ પાંચ પ્રકારનો છે, પ્રથમ સામાન્ય અલ્પબહુત્વ ૧, બીજે ત્રણ પ્રકારની તિર્યંચણીનો અલ્પબહુત્વ ૨, ત્રીજે ત્રણ પ્રકારની મનુષ્યણી સંબંધીનો અલ્પબહુત્વ ૩, ચોથો ચાર પ્રકારની દેવાંગના સંબંધીનો અલ્પબહુત્વ ૪, અને પાંચમો મિશ્ર (તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતાની) સ્ત્રીનો અલ્પબહુત્વ ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ તિર્યંચણી, મનુષ્યણી ને દેવાંગના મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે, અથવા ઘણી છે, અથવા સરખી છે, અથવા વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૈતમ, સર્વથકી થોડી મનુષ્યણી છે ૧. (૨૯ આંક સંખ્યાતીજ છે એ. તાવત્ આંક સુધીના મનુષ્ય છે માટે તે થકી તિર્યંચણી અસંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨, તેથકી દેવાંગના અસંખ્યાત ગુણી છે ૩ ॥૧॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ તિર્યંચણીમાં જળચરી, થળચરી ને ખેચરીમાં કોણ કોણથકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડી ખેચર તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી ૧, તેથી થળચર નિર્યંચણી સંખ્યાત ગુણી છે ૨, તેથી જળચર નિર્યંચણી સંખ્યાત ગુણી છે ૩. ॥૨॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રી, તેમાં કર્મભૂમિની, અકર્મભૂમિની ને અંતર દ્વીપની મધ્યે કોણકોણ થકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડી છપન અંતરદ્વીપ મનુષ્યની સ્ત્રી ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રી એ બે સરખી પણ છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨, તેથી હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રના જુગળીયાની સ્ત્રી એ બે સરખી પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂનાથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૩, તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત અકર્મભૂમિની મનુષ્યણી એ બે સરખી પણ હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૪, તેથી ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રના કર્મભૂમિ મનુષ્યની સ્ત્રી એ બે ક્ષેત્રની સરખી પણ હેમવંત, ઐરણ્યવંત ક્ષેત્રનાથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે. ૫. તેથી પુર્વમહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી, પણ ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રનાથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૬. ॥૩॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિની દેવાંગા, વ્યંતરિકની દેવાંગા, જ્યોતિષીની દેવાંગા ને વૈમાનિકની દેવાંગા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડી વૈમાનિકની દેવાંગા ૧, તેથી ભવનપતિની દેવાંગા અસંખ્યાત ગુણી છે ૨, તેથી વ્યંતરીકની દેવાંગા અસંખ્યાત ગુણી છે ૩. તેથી જ્યોતિષીની દેવાંગા સંખ્યાતગુણી વધતી છે. ૪. ॥૪॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણીમાં જળચરી, થળચરી, ને ખેચરીમાં મનુષ્યણીમાં કર્મભૂમિની, અકર્મભૂમિની ને છપન અંતરદ્વીપનીમા. દેવાંગામાં ભવનપતિની દેવાંગા, વ્યંતરીકની દેવાંગા, જ્યોતિષીની દેવાંગા ને વૈમાનીકની દેવાંગામાં એટલી મધ્યે કોણ કોણથકી થોડી છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૮

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડી છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રી છે ૧. તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી પણ છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૨ તેથી હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ એ બે ક્ષેત્રના અકર્મભૂમીની સ્ત્રી સરખી પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂના મનુષ્યની સ્ત્રીથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૩. તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત એ બે ક્ષેત્રના અકર્મભૂમિની સ્ત્રી સરખી પણ હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સંખ્યાતગુણી વધતી છે ૪. તેથી ભરત, ઐરવત એ બે કર્મભૂમિની સ્ત્રી સરખી પણ હેમવંત, ઐરણ્યવંત ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સંખ્યાતગુણે વધતી છે ૫. તેથી પુર્વમહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સરખી પણ ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રની સ્ત્રીથી સંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૬ તેથી વૈમાનીક દેવાંગા અસંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૭. (તે એમ કે મનુષ્યની સ્ત્રી સંખ્યાતી છે અને વૈમાનીકની દેવાંગા અસંખ્યાતી છે તે માટે.) તેથી ભવનપતિની દેવાંગા અસંખ્યાત ગુણી વધતી છે ૮. તેથી ખેચર તિર્યંચણી અસંખ્યાત

[illegible]

૨૯ શ્રી વેદનો અર્થ અને તેનો વિષય કહે છે.

પ્રશ્ન— [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર— [illegible]

૩૦ પુરૂષવેદ (તિર્યંચ, મનુષ્ય ને દેવતા)નો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

પ્રશ્ન [illegible]

સાગરોપમની (સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવપુરૂષ આશ્રિ) એ સમયે સ્થિતિ કહી. હવે વિસ્તારે કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા પુરૂષની એકભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ તિર્યંચ સ્ત્રીના આયુષ્યની પરે જાણવી. એટલે સમચે તિર્યંચ પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની ૧ જળચર પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પુર્વક્રોડની ૨ ચૌપદ થળચર પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની ૩ ઉર્પર પરિસર્પ થળચર પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની ૪, ભૂજપર સર્પની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પુર્વક્રોડની ૫, ખેચર પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ ૬. એ તિર્યંચ પુરૂષની સ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય પુરૂષની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની સ્થિતિ પણ તેની સ્ત્રીની પેરે સર્વત્ર જાણવી. એટલે સમચે મનુષ્યની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની.-ધર્માચરણ પડીવરજીને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વ દેશે ઉણાની (ગર્ભના સહિત નવ વરસે ઉણી)૧, કર્મભૂમિ મનુષ્ય પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની.-ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પુર્વક્રોડની ૨, ભરત, ઐરવત ક્ષેત્ર આશ્રિ મનુષ્ય પુરૂષની જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની (પહેલા આરા આશ્રિ)-ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી દેશે ઉણા પુર્વક્રોડની ૩, પુર્વ માહાવિદેહ ને પશ્ચિમ માહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય પુરૂષ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી પુર્વક્રોડની.-ધર્માચરણ આશ્રિને જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટી દેશે ઉણા પુર્વક્રોડની ૪, સમચે અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષની જનમ આશ્રિ જઘન્ય એક પલ્યોપમ તેમાં એક પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની.-સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પુર્વક્રોડની ૫, હેમવય, ઐરણવય અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષની જનમ આશ્રિ જઘન્ય એક પલ્યોપમ તેમાં પલ્યનો અસંખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમની.-સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપુર્વની ૬, હરિવાસ, રમ્યકવાસ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય બે પલ્યોપમ તેમા પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે પલ્યોપમ પુરાની—સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપુર્વની ૭, દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય ત્રણ પલ્યોપમ, તેમાં પલ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગ ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરાની. સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા પુર્વ ક્રોડની ૮. છપન અંતરદ્વીપાના અકર્મભૂમિ મનુષ્ય પુરૂષની જન્મ આશ્રિ જઘન્ય દેશે ઉણા પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પલ્યોપમના અસખ્યાતમા ભાગની.-સંહરણ આશ્રિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપુર્વની ૯. એ મનુષ્ય પુરૂષની સ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવ પુરૂષની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, યાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધ પર્યંત જેમ શ્રી પન્નવણાજી સૂત્રને વિષે સ્થિતિ કહી છે તેમ નિરવિશેષ જાણવી. તે એમકે સમચે દેવપુરૂષની જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૩૩ સાગરોપમની ૧—અસુર કુમાર દેવ પુરૂષની જઘન્ય દસ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક સાગરોપમ ઝાઝેરાની ૧—નાગકુમાર ૧, સુવર્ણકુમાર ૨, વિધ્યુતકુમાર ૩, અગ્નીકુમાર ૪, દ્વીપકુમાર ૫, ઉદધિકુમાર ૬, દિશાકુમાર ૭, પવનકુમાર ૮, ને સ્થનિત કુમાર ૯, એ નવનિકાયના દેવપુરૂષની જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા બે પલ્યોપમની ૨—વાણવ્યંતર દેવ પુરૂષની જઘન્ય દસ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમની ૩—જ્યોતિષિ દેવપુરૂષની જઘન્ય પલ્યોપમના આઠમા ભાગની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક પલ્યોપમને એક લાખ વરસની ૪—વૈમાનિક દેવમાં પહેલે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય એક પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમની—બીજે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય પલ્યોપમ ઝાઝેરાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમ ઝાઝેરાની:-ત્રીજા દેવલોકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ સાગરોપમની—ચોથા દેવલોકના દેવપુરૂષની જઘન્ય ૨ સાગરોપમ ઝાઝેરાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ સાગરોપમ ઝાઝેરાની—પાંચમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૭ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૦ સાગરોપમની—છટ્ઠે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧૦ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૪ સાગરોપમની—સાતમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય [illegible] ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૧૭ સાગરોપમની—આઠમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય ૧[illegible] ને ઉત્કૃષ્ટપણે [illegible] સાગરોપમની—નવમે દેવલોકે દેવપુરૂષની જઘન્ય [illegible] સાગરોપમની—નવમે દેવલોકે [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદનો પુરૂષવેદપણે જીવ કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત. (તંદુલ મચ્છાદીકમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક્ત્વ સો સાગરોપમ આઝેરી (તે મનુષ્ય, તિર્યંચ ને દેવતા મધ્યે પુરૂષવેદે ભવ કરે.) એ સમયે કાયસ્થિતિ કહી. હવે વીગતીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીમાં પુરૂષવેદનો પુરૂષવેદે જીવ કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તંદુલ મચ્છાદિકમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ ક્રોડપૂર્વ અધીક રહે. (તે એમ જે સાતઆઠ પુર્વક્રોડીના આયુષ્યના પુરૂષવેદે ભોગવીને આઠમો ભવ જુગળ પુરૂષનો ત્રણ પલ્યનો આયખે ભોગવે. એ ભાવાર્થ જાણવો.) એમ જે સ્થિતિનો કાળ જેમ સ્ત્રીનો કહ્યો છે તેમ ખેચર તિર્યંચ સુધી પુરૂષનો પણ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યમાં પુરૂષનો પુરૂષવેદે જીવ કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનુષ્યક્ષેત્ર આશ્રિ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તે એમ જે માતાના ઉદર (પેટ)માં આવીને અંતર્મુહુર્તે મરે). ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પ્રથક્ત્વ ક્રોડ પુર્વ અધિક. (તે એમ જે સાત ભવ ક્રોડ પુર્વને આયખે પુરૂષવેદે ભોગવીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમને આયખે દેવકુરૂ પ્રમુખ મધ્યે જુગળ પુરૂષપણે ભવ કરે, એ ભાવાર્થ), ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (ચારીત્ર લેતી વેળાએ મૃત્યુ પામે તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વ. એમ સર્વ ભરત, ઐરવત જાવત્ પૂર્વ મહાવિદેહ. પશ્ચિમ મહાવિદેહ પણ આપ આપણા ક્ષેત્રની સ્ત્રીની કાયસ્થિતિ કહી છે તેમજ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભુમિના પુરૂષ, પુરૂષવેદે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ અકર્મભુમિ મનુષ્યણીની સ્થિતિ કહી છે તેમ જાણવી. જાવત્ અંતરદ્વીપ પણ તેની સ્ત્રીની પરે જાણવું. એ મનુષ્ય પુરૂષની કાયસ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] પુરૂષના પુરૂષવેદે જીવ કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] છ [illegible] કાયસ્થિતિ છે (કેમકે દેવતા મરી દેવતા થાય નહી.) [illegible] કાયસ્થિતિ કહી, એ પુરૂષવેદની કાયસ્થિતિ કહી, હવે [illegible]

પ્રશ્ન હે ભગવંત, [illegible] પુરૂષવેદ પામે તે વચ્ચે કેટલો [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] જીવ ઉપસમશ્રેણી એક સમય [illegible] ઉત્કૃષ્ટપણે [illegible] (અનંત) કાળ. (તે એમ જે [illegible] પુરૂષવેદ પામે.) એ સમયે કહ્યું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી [illegible] ને ઉત્કૃષ્ટપણે [illegible] (અનંત) કાળ. એમ જાવત્ [illegible] જાણવું [illegible] કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય પુરૂષને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્રઆશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંત (વનસ્પતિનો) કાળ અંતર પડે. ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુદ્ગલે તો જઘન્યથી એક સમય (તે પુર્વની રીતે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ, તે પણ અનંતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી જાવત્ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન કાંઇ ઉણું અંતર પડે. (સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી એટલું સંસારમાં રહી મોક્ષ જાય) એમ કર્મભૂમિના ભરત, ઐરવત ને મહાવિદેહના મનુષ્યને પણ એમજ અંતર સ્ત્રીની પેરે કહેવો. ને ધર્માશ્રિ જઘન્ય એક સમય (ભવેદી ગુણઠાણે ચડી ને પડે પડતાં એક સમય કર્યો છે) તેમજ સ્ત્રીની પરે કહેવું. તેમજ અકર્મભૂમિના ને અંતર દ્વીપના પુરૂષને પણ તેની સ્ત્રીને પુર્વે કહ્યો છે તેમ અંતર કહેવો. એ મનુષ્ય પુરૂષનો વિરહકાળ કહ્યો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવ પુરૂષને વચ્ચે કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો (તે એમ જે દેવતા મરીને તિર્યંચ મધ્યે માતાના ઉદરમાં આવી ઉપજે ત્યાં અંતર્મુહૂર્ત મધ્યે સારા અધ્યવસાયથી મરીને પાછો ફરી દેવતા પુરૂષવેદે ઉપજે તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. (વનસ્પતિ મધ્યે) એમ ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી ને સહસ્રાર આઠમા દેવલોક સુધી અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો કાળ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવમા આનત દેવલોકના દેવતાને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી વરસ પ્રથકત્વ (તે એમ જે નવ વરસની અંદર વ્રત ઉદય આવે નહીં તે માટે નવ વરસનો પટ વ્રત લઇને નવમા દેવલોક પ્રમુખે ઉપજે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે એમ જાવત્ નવમા ગ્રૈવેયક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ અનુત્તરવાસી દેવપુરૂષને કેટલો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી વરસ પ્રથકત્વ (તે પુર્વપરે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતા સાગરોપમ ઝાઝેરાનો અંતર પડે. એ દેવપુરૂષનો અંતર કહ્યો. એ પુરૂષવેદનો વિરહકાળ કહ્યો હવે પુરૂષવેદનો અલ્પબહુત્વ કહે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચપુરૂષ, મનુષ્યપુરૂષ ને દેવપુરૂષ મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ તેમની સ્ત્રીઓમાં અલ્પબહુત્વ કહ્યો છે તેમજ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચમાં ને મનુષ્યમાં એ સહુ સહુમાં અલ્પબહુત્વ શી રીતે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પુર્વે તેની સ્ત્રીઓને કહ્યો છે તેમજ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતામાં ભવનપતિ ૧, વ્યંતર ૨, જ્યોતિષી ૩, ને વૈમાનિકમાં કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા વૈમાનિક દેવતા પુરૂષવેદે છે ૧ તે થકી ભવનપતિ દેવતા

પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી વ્યંતર દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી જ્યોતિષી દેવના પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે.૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ જોનીયા પુરૂષમાં જળચર, થળચર, ને ખેચર. મનુષ્ય પુરૂષ મધ્યે કર્મભૂમિના, અકર્મભૂમિના ને અંતરદ્વીપના, દેવપુરૂષમાં ભવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી ને વૈમાનિક સૌધર્મા દેવલોક જાવત્ સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવના એટલા મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય પુરૂષવેદે છે ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષવેદે એ બે ક્ષેત્રના સરખા પણ છપન અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી હરિવર્ષ, રમ્યકવર્ષ, એ બે ક્ષેત્રના મનુષ્ય સરખા પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત એ બે ક્ષેત્રના જુગળ સરખા પણ હરિવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રથી સંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથી ભરત, ઐરવત એ બે ક્ષેત્રના પુરૂષ સરખા પણ હેમવંત, ઐરણ્યવંતથી સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી પુર્વ માહાવિદેહ, પશ્ચિમ માહાવિદેહ એ બે ક્ષેત્રના પુરૂષ સરખા પણ ભરત, ઐરવતનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથી પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે૭, તેથી ઉપરની ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૮, તેથી મધ્યમ (વચલી) ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૯, તેથી હેઠલી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૧૦, તેથી અચ્યુત બારમા દેવલોકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૧૧, તેથી અગ્યારમા દેવલોકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૧૨, તેથી દશમા દેવલોકના દેવના સંખ્યાત ગુણા ૧૩, તેથી નવમા દેવલોકના દેવતા સંખ્યાત ગુણા ૧૪, તેથી સહસાર આઠમા દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે (તિર્યંચ મરી આઠમા દેવલોક સુધી જાય માટે) ૧૫, તેથી સાતમા માહાશુક્ર દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૬, તેથી લાંતક દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭, તેથી પાચમા દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૮, તેથી ચોથા દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૯, તેથી ત્રીજા સનંતકુમાર દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૦, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૧. તેથી પેલા સુધર્મા દેવલોકના દેવના પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૨, તેથી ભવનપતિ દેવના પુરૂષ વેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૩, તેથી ખેચર તિર્યંચ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૪, તેથી થળચર તિર્યંચ જોનીયા પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૨૫, તેથી જળચર તિર્યંચ જોનીયા પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૨૬, તેથી વ્યંતરીક દેવના પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૭, તેથી જ્યોતિષી દેવના પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૮. એ પુરૂષવેદનો અલ્પબહુત્વ થયો.

૩૨ પુરૂષવેદનો બંધ અને તેનો વિષય કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદના બંધની સ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આઠ વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દસ ક્રોડાક્રોડ સાગરોપમની છે. તે મધ્યે એક હજાર વરસનો અબાધાકાળ છે, એ અબાધા કાળે ઊણીકર્મની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદ જે કર્મ તેનો વિષય વિકાર કેવો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વન દવની અગ્નિ સમાન એહનો વિષય છે. એ પુરૂષનો અધિકાર પુરો થયો.

૩૩ નપુંસકવેદ (નારકી, તિર્યંચ ને મનુષ્ય) નો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે, નારકી નપુંસક ૧, તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૨, ને મનુષ્ય નપુંસક ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે. રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક ૧, શર્કરપ્રભા ૨, વાલુપ્રભા ૩, પંકપ્રભા ૪, ધુમપ્રભા ૫, તમપ્રભા ૬, ને તમતમપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. એકેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૧. એમ બેઇંદ્રી ૨, તેઇંદ્રી ૩, ચઉરેંદ્રી ૪, ને પંચેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે, (પૃથ્વી ૧, પાણી ૨, અગ્નિ ૩, વાયુ ૪, ને વનસ્પતિકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક ૫)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. તે પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા. એમ તેઇંદ્રિ, ચઉરેંદ્રિના પણ પૂર્વે ભેદ કહ્યા છે તેમ જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પંચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. જળચર ૧. થળચર ૨, ને ખેચર ૩. એ ત્રણેના પ્રમુખના ભેદ જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા. આશાલીયા સહીત કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. કર્મભૂમિ ૧, અકર્મભૂમિ ૨, ને અંતરદ્વીપના ૩, એના ભેદ જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમ જાણવા. એ નપુંસકના ભેદ કહ્યા.

૩૪ નપુંસક વેદ (નારકી, તિર્યંચ ને મનુષ્ય) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાળ ને અલ્પબહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદની ઓઘપણે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (ઉત્કૃષ્ટ વનસ્પતિકાળ આશ્રી) ને ઉત્કૃષ્ટે દેશેઊણ ક્રોડપૂર્વની (ઉત્કૃષ્ટે નારકી ...) એ ...

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસની (પ્રથમ નરકને પ્રથમ પાડે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રિશ સાગરોપમની (સાતમી નરકે છે.) એ સર્વ નારકીની સ્થિતિ જાણવી. (એક, ત્રણ, સાત, દશ, સત્તર, બાવીશ ને તેત્રિશ સાગરની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ.) એ નારકી નપુંસકની ભવસ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા નપુંસકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ભગવંત, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (સુક્ષ્મ પ્રમુખ મધ્યે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની (સમુર્છિમ પ્રમુખને.) એ તિર્યંચ નપુંસકની સમચે ભવસ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની (સુક્ષ્મ મધ્યે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની (ખર-કઠણ પૃથ્વી મધ્યે). એ એકેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકની સમચે કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની (સુક્ષ્મ પૃથ્વી પ્રમુખ મધ્યે,) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની. (ખર પૃથ્વી મધ્યે) એમ સર્વ પૃથવ્યાદિક નપુંસકનું આયુષ્ય જેટલું જેનું છે તેટલું તેનું કહેવું. એ એકેંદ્રિ નપુંસક કહ્યા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકનું આયુષ્ય કેટલા કાળનું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનું બાર વરસનું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની સ્થિતિ ઓગણપચાશ દીવસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચૌરેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકની એક ભવે કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની છ મહિનાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની છે. એમ જળચર, ચતુષ્પદ થળચર, ઉરપરસર્પ, ભુજપરસર્પ ને ખેચર તિર્યંચ. એ સર્વ નપુંસકની જઘન્ય સ્થિતિ અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની. એ તિર્યંચ નપુંસકની ભવસ્થિતિ કહી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકની એક ભવે કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્રઆશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની (સમુર્છિમ મનુષ્ય પ્રમુખને.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની, ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશઉણા ક્રોડપુર્વ સુધી ધર્મ ચારિત્રરૂપ રહે. એ મનુષ્યની સમચે ભવસ્થિતિ કહી. હવે તેની વિવરીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભૂમિ, ભરત, ઐરવત, પુર્વ મહાવિદેહ, ને પશ્ચિમ મહાવિદેહના નપુંસકની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપુર્વની, ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઊણા ક્રોડપુર્વની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભુમિના નપુંસકને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જન્મ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તની છે (અકર્મભુમિ મધ્યે ગર્ભજ મનુષ્ય નપુંસક નથી, ને માટે સમુર્છિમની સ્થિતિ કહી) ને સંહરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઊણા ક્રોડપુર્વની. એવો વિચાર પુર્વે કર્યો છે તેમ જાણવો. એમ યાવત્ અંતરદ્વીપના મનુષ્ય નપુંસકને પણ જાણવું. હવે નપુંસક વેદની કાયસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો નપુંસકવેદપણે જીવ કેટલો કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય (ઉપશમ શ્રેણીઆશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ રહે. (વનસ્પતિ મધ્યે) એ નપુંસકવેદની સમચે કાયસ્થિતિ કહી. હવે વિશેષથી કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસક નારકી નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ, ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રિશ સાગરોપમ રહે. (તે નારકીને જે ભવસ્થિતિ છે તેજ કાયસ્થિતિ જાણવી, કેમકે નારકી મરી નારકી થાય નહીં માટે) એ નારકીના સમચે કાયસ્થિતિ કહી. એમ જે પૃથક સાતે નરકે જે જે નારકીને તેની જે ભવસ્થિતિ છે તેજ તેની કાયસ્થિતિ કહેવી. હવે તિર્યંચની કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેનીયા જીવ નપુંસકવેદના નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. એ સમચે કહ્યું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા નપુંસક નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ તિર્યંચ નપુંસકની સમુદાયપણે કાયસ્થિતિ કહી છે તેમ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વી, પાણી, અગ્ની ને વાયુકાય એકેંદ્રિ નપુંસક નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ રહે, તે પણ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી રહે. ને ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતા લોક મધ્યે જેટલા આકાસ પ્રદેશ છે તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી પ્રમુખાદિક મધ્યે રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસક નપુંસકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. જેમ સમચે કહ્યું છે. તેમ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિ, તેઇંદ્રિ ને ચોરેંદ્રિ નપુંસક નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકવેદનો નપુંસકવેદે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથકત્વ. (આઠ ભવ ક્રોડપુર્વના થઇને.) એ સમચે પચેંદ્રિ તિર્યંચનું કહ્યું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર, ચતુષ્પદ થળચર, ઉરપરસર્પ ને ભુજપરસર્પ નપુંસકવેદી નપુંસકવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથકત્વ સુધી રહે. એ તિર્યંચ નપુંસક વેદની કાયસ્થિતિ કહી. હવે મનુષ્ય નપુંસકની કાયસ્થિતિ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય નપુંસકવેદનો નપુંસકવેદપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષેત્ર આશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડપૂર્વ પ્રથકત્વ. ને ધર્માચરણ આશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી એક સમય. (તે એમ જે નપુંસક મનુષ્ય અગ્યારમાં ગુણ સ્થાનક સુધીમાં અવેદી થઇને પાછો પડતો એક સમય નપુંસકવેદ અનુભવીને ત્યાંથી મરીને દેવગતીમાં જાય ત્યાં પુરૂષવેદ પામે એટલે એક સમય નપુંસકવેદપણે રહે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણા ક્રોડપૂર્વ રહે. એ સમચે કહ્યું.

તેમજ કર્મભૂમિ ભરત, ઐરવત, પુર્વ માહાવિદેહ ને પશ્ચિમ માહાવિદેહે પણ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભૂમિયા મનુષ્ય નપુંસકને નપુંસકપણે કેટલી કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જન્મઆશ્રિને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (સમુર્છિમ છે માટે), ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત પ્રથકત્વની (તે એમ જે તીહાંજ ફરી સમુર્છિમ મનુષ્યના આઠ ભવ કરે તે માટે. ગર્ભજ મનુષ્ય નપુંસક તો ત્યાં હોય નહીં માટે સમુર્છિમનું કહ્યું. એ ભાવ જાણવો). ને સંહરણઆશ્રિ પુછીએ તો જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશેઉણો ક્રોડ પુર્વની સ્થિતિ છે. એ સમચે કહ્યું. તેમજ સર્વ અકર્મભૂમિનું. જાવત્ છપન અંતરદ્વીપ સુધીનું જાણવું. એ મનુષ્ય નપુંસકની કાયસ્થિતિ કહી. એ નપુંસકવેદની કાયસ્થિતિ કહી. હવે નપુંસકવેદનો વિરહકાળ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુસકવેદ છેદીને ફરી નપુસકવેદ કેટલે કાળે પામે ને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (લઘુભવ આશ્રિ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વ સો સાગર આઝેરો (તે સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ એટલે નવસો સાગરોપમ ઉપરાંત સ્ત્રી કે પુરૂષ વેદમાં રહે નહીં તે માટે.) એ સમચે કહ્યું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીનપુંસક નારકીપણે કેટલે કાળે ઉપજે, ને વચ્ચે કેટલો વિરહપડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત (તંદુલ મચ્છ પ્રમુખમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. (વનસ્પતિ મધ્યે) એ સમચે નારકીનો કહ્યો. હવે જુદો જુદો કહેછે,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસકને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તંદુલ મચ્છાદિકમાં) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ. (વનસ્પતિ મધ્યે). એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત વિરહકાળ જાણવો. હવે તિર્યંચનો વિરહકાળ કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયા નપુંસકને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક્ત્વ સો સાગરોપમ ઝાઝેરાનો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ તિર્યંચ નપુંસકને કેટલો વચ્ચે વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ ને સંખ્યાત વરસે અધિક. એ સમયે એકેંદ્રિ હતું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ ને વાયુકાયા નપુંસકને વચ્ચે કેટલો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિકાયા નપુંસકને વચે કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ જેટલા અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ છે તેટલા ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીનો અંતર જાણવો (વનસ્પતિ વર્જિ બાકી સર્વે ઠેકાણે એટલો અવસ્થાન છે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] પવન નપુંસકને કેટલા કાળનો વિરહ પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ (વનસ્પતિમાં [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] નપુંસકને [illegible]

એમ છપ્પન અંતરદ્વીપે પણ જાણવું. એ મનુષ્ય નપુંસકનો સ્થિતિ કાળ કહ્યો. એ નપુંસક વેદનો સ્થિતિ કાળ કહ્યો. હવે નપુંસક વેદનો અલ્પ બહુત્વ કહે છે:

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસક ૧ તિર્યંચ નપુંસક ૨ ને મનુષ્ય નપુંસક ૩ એટલા મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મનુષ્ય નપુંસક છે ૧ તેથી નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨ તેથી તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અનંત ગુણા છે. ૩ (વનસ્પતિ કાય સાથે ગણવા માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક. યાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક તે માંહે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા સાતમી પૃથ્વીના નારકી નપુંસક છે ૧. તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે ૩. તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૪. તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક તેમાં એકેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં. પૃથ્વીકાય યાવત્ વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં, બેઇંદ્રી નપુંસકમાં, તેઇંદ્રી નપુંસકમાં, ચૌરેંદ્રી નપુંસકમાં, પંચેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયા નપુંસકમાં, જળચર, થળચર ને ખેચર એટલા મધ્યે કોણ કોણથી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા ખેચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક છે ૧ તેથી થળચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૨ તેથી જળચર તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩ તેથી ચૌરેંદ્રી તિર્યંચ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૪ (અમાપા હોય તે વિશેષાધિક જાણવા.) ૫ તેથી તેઇંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે ૬ તેથી બેઇંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે. ૬ તેથી તેઉકાય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તેથી પૃથ્વીકાય નપુંસક વિશેષાધિક છે ૮ તેથી અપકાય જીવ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૯. તેથી વાયુકાયના જીવ નપુંસક વિશેષાધિક છે ૧૦ તેથી વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુંસકોટે અનંત ગુણા છે ૧૧

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મનુષ્ય નપુંસકમાં, કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપના નપુંસકમાં કોણ કોણથી થોડા છે? ૧ યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય નપુંસક છે ૧. તેથી દેવકુરુ ઉત્તરકુરુ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. એમ યાવત્ પૂર્વે [illegible] કહ્યું છે તેમ, યાવત્ ભરતક્ષેત્ર ને પશ્ચિમ મહાવિદેહ [illegible] મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નપુંસકમાં. રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક યાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસકમાં, તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં, તેમાં વળી એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયામાં. પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક એમ અપકાય, અગ્નીકાય, વાયુકાય ને વનસ્પતિકાયમાં. વળી બેદ્રિ, તેંદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ, અને પંચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં. જળચર, થળચર, ને ખેચરમાં. વળી મનુષ્ય નપુંસક મધ્યે. કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપમાં. એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા સાતમી નરકના નારકી નપુંસક છે ૧, તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા ૨, તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૪. તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૫, તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસકવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથી છપન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી દેવકુરુ ઉત્તરકુરુના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૮, એમ યાવત્ પુર્વની પેરે જાણવું. પૂર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહના મનુષ્ય નપુંસક સમુર્છિમ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૨, તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૩, તેથી ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અસંખ્યાતગુણા ૧૪. તેથી થળચર તિર્યંચ નપુંસક સંખ્યાતગુણા ૧૫, તેથી જળચર તિર્યંચજોનીયા નપુંસક સંખ્યાતગુણા ૧૬, તેથી ચૌરેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક વિશેષાધિક ૧૭, તેથી તેંદ્રિ વિશેષાધિક છે. ૧૮, તેથી બેંદ્રિ વિશેષાધિક. ૧૯, તેથી અગ્નીકાય એકેંદ્રી અસંખ્યાતગુણા ૨૦. તેથી પૃથ્વીકાય એકેંદ્રિ છત્ર વિશેષાધિક. ૨૧, તેથી અપકાય (પાણી)ના છત્ર વિશેષાધિક. ૨૨, તેથી વાયુકાયના છત્ર વિશેષાધિક ૨૩, તેથી વનસ્પતિકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અનંતગુણા છે. ૨૪, એ નપુંસક વેદનો અલ્પબહુત્વ કહ્યો.

૩૫ નપુંસક વેદનો બંધ અને તેનો વિષય કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો કેટલા કાળનો બંધ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે સાગરોપમના સાત ભાગ કરીએ એહવા બે ભાગનો તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણા એટલો જઘન્ય બંધકાળ અને ઉત્કૃષ્ટપણે વીશ કોડાકોડ સાગરોપમની બંધ સ્થિતિ છે. તે મધ્યે બે હજાર વરસનો અબાધાકાળ છે. એ અબાધાએ ઉણી કર્મની સ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદનો કેવો વિષય વિકાર છે?

ઉત્તર——હે ગૌતમ, મોટા નગરના દાહ સમાન તેનો વિષય છે એટલે નપુંસકવેદનો અધિકાર પુરો થયો

૩૬ સ્ત્રી, પુરૂષ, ને નપુંસક એ ત્રણે વેદનો ભેગો અલ્પ બહુત્વ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદી પુરૂષવેદી ને નપુંસકવેદી એટલામાં કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા પુરૂષવેદી જીવ છે ૧, તેથી સ્ત્રીવેદી જીવ સંખ્યાતગુણા છે. ૨, ને તેથી નપુંસકવેદી જીવ અનંતગુણા છે. ૩, એ સમચે કહ્યો. હવે તિર્યંચનો કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ મધ્યે તિર્યંચજેની સ્ત્રી, તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ, ને તિર્યંચજેનીયા નપુંસક. એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ છે ૧, તેથી તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૨, (ત્રીગણી ઝાઝેરી.) તેથી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અનંતગુણા છે. ૩, (એકેંદ્રિ અનંતા માટે.) એ તિર્યંચનો કહ્યો. હવે મનુષ્યનો કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યમાં. મનુષ્ય સ્ત્રી, મનુષ્ય પુરૂષ ને મનુષ્ય નપુંસક. એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મનુષ્ય પુરૂષવેદે છે. ૧, તેથી મનુષ્ય સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે. ૨, (સતાવીસ ગુણી ઝાઝેરી.) તેથી મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૩, (સમુર્છિમ અસંખ્યાત ગુણા છે તે ભેળા માટે.) એ મનુષ્યનો કહ્યો. હવે દેવતાનો કહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવાંગના, દેવપુરૂષ ને નારકી નપુંસક. એટલા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા નારકી નપુંસક છે. ૧. તેથી દેવતા પુરૂષ અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨, તેથી દેવાંગના સંખ્યાતગુણી છે. (દેવપુરૂષથી દેવાંગના બત્રીસ ગુણી છે માટે) ૩. એ દેવતાનો કહ્યો. હવે ચારે ગતીનો કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેની સ્ત્રી, તિર્યંચજેની પુરૂષ ને તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં. મનુષ્ય સ્ત્રી. મનુષ્ય પુરૂષ ને મનુષ્ય નપુંસકમાં. દેવાંગના દેવપુરૂષ ને નારકી નપુંસક એટલા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મનુષ્ય પુરૂષ છે. ૧, તેથી મનુષ્ય સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે. ૨ તેથી મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે, (સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક ભેળા માટે) ૩. તેથી નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે, ૪. તેથી તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ અસંખ્યાત ગુણા છે, ૫ તેથી તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૬, તેથી દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૭, તેથી દેવતાની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૮, તેથી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અનંત ગુણા છે ૯. એ ચાર ગતિનો અલ્પબહુત્વ કહ્યો. હવે તિર્યંચનો વિસ્તારીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેનીની સ્ત્રીમાં. જળચરી, થળચરી, ને ખેચરી, તિર્યંચજેનીયા પુરૂષમાં. જળચર, થળચર, ને ખેચર. તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં. એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં. પૃથ્વીકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક, એમ પાણી, અગ્ની, વાયુ ને વનસ્પતિ કાય એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસકમાં. બેદ્રી તિર્યંચજેનીયા, નપુંસકમાં, એમ તેદ્રી,

ચૌરેંદ્રી યાવત્ પંચેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં. જળચર, થળચર ને ખેચર, એટલા મધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા ખેચર તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ છે! તેથી ખેચર તિર્યંચ જોની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૨, તેથી થળચર તિર્યંચ પુરૂષ સંખ્યાતગુણા છે. ૩, તેથી થળચર તિર્યંચજોનીની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૪. તેથી જળચર તિર્યંચજોનીયા પુરૂષ સંખ્યાતગુણા છે. ૫, તેથી જળચર તિર્યંચજોની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૬, તેથી ખેચર તિર્યંચ પંચેંદ્રી નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે. ૭, તેથી થળચર તિર્યંચ પંચેંદ્રી નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૮, તેથી જળચર પંચેંદ્રી તિર્યંચ નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૯, તેથી ચૌરેંદ્રી તિર્યંચ વિશેષાધિક છે. ૧૦, તેથી તેંદ્રી વિશેષાધિક ૧૧, તેથી બેંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક ૧૨. તેથી તેઉકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજોનીયા નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૩, તેથી પૃથ્વીકાય નપુંસક વિશેષાધિક છે. ૧૪, તેથી અપકાય (પાણી)ના જીવ વિશેષાધિક છે. ૧૫, તેથી વાયુકાયના જીવ વિશેષાધિક છે. ૧૬, તેથી વનસ્પતિકાયના જીવ નપુંસકવેદે અનંત ગુણા છે. ૧૭. એ તિર્યંચનો વિસ્તારથી કહ્યો. હવે મનુષ્યનો વિવરીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ, ને છપ્પન અંતરદ્વીપના, મનુષ્યની સ્ત્રીમધ્યે. કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપના મનુષ્ય પુરૂષ મધ્યે; કર્મભૂમિ, અકર્મભૂમિ ને અંતરદ્વીપનાં મનુષ્ય નપુંસક મધ્યે; એટલા મધ્યે. કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧ યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છપ્પન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય પુરૂષ ને તેની સ્ત્રી એ બે સરખા પણ સર્વથી થોડા છે. ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષ ને તેની સ્ત્રી એ બે સરખા પણ છપ્પન અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે. ૨, તેથી હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્ર અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા પણ દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂનાથી સંખ્યાતગુણા છે. ૩, તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત અકર્મભૂમિના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા પણ હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષ ક્ષેત્રનાથી સંખ્યાત ગુણા છે. ૪, તેથી ભરત, ઐરવતના મનુષ્ય પુરૂષ વેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૫, તેથી ભરત, ઐરવત કર્મભૂમિના મનુષ્યની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે. ૬. તેથી પુર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ કર્મભૂમિના મનુષ્ય પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે. ૭, તેથી પુર્વમહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહના મનુષ્યની સ્ત્રી સંખ્યાતગુણી છે ૮. તેથી છપ્પન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે. ૯, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ, અકર્મભૂમિના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, એમ યાવત્ પુર્વાંતરે પુર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ કર્મભૂમિના મનુષ્ય નપુંસકવેદે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૪. એ મનુષ્યનો અલ્પ બહુત્વ વિસ્તારથી કહ્યો હવે ચારે દેવતાનો વીવરીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મધ્યે ભવનપતિની, વાણવ્યંતરની, જ્યોતિષીની ને વૈમાનિકની દેવી દેવતા પુરૂષ મધ્યે. ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી ને વૈમાનિક, દેવપુરૂષમાં એકમાં

દેવલોકના દેવપુરૂષથી. જાવત્ પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવપુરૂષમાં ને નારકી નપુંસકમાં રત્નપ્રભાના જાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસક. એટલા મધ્યે. કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવ પુરૂષવેદે છે ૧, તેથી ઉપલી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨, એમ જાવત્ પુર્વપરે આરણ્યન નવમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૮, તેથી સાતમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૯, તેથી ૭ઠી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તેથી સહસાર આઠમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસખ્યાત ગુણા છે ૧૧, તેથી સાતમા મહાશુક્ર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૨, તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩, તેથી ૭ઠા લાંતક દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪, તેથી ચોથી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૫. તેથી પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૬, તેથી ત્રીજી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭, તેથી ચોથા માહેંદ્ર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા, છે ૧૮, તેથી ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૯, તેથી બીજી નરકના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૦, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૧, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકની દેવાંગા સંખ્યાત ગુણી છે ૨૨, તેથી પહેલા સૌધર્મા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૨૩, તેથી પહેલા સૌધર્મા દેવલોકની દેવાંગા સંખ્યાત ગુણી છે ૨૪, તેથી ભવનપતિ દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૫, તેથી ભવનપતિની દેવી સંખ્યાત ગુણી છે ૨૬, તેથી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૭, તેથી વ્યંતરીક દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૮, તેથી વ્યંતરીકની દેવાંગા સંખ્યાત ગુણી છે ૨૯, તેથી જ્યોતિષી દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૩૦, તેથી જ્યોતિષી દેવતાની દેવાંગા સંખ્યાત ગુણી છે ૩૧, એ દેવતા નારકીનો અલ્પબહુત્વ વિસ્તારીને કહ્યો. હવે ચારે ગતીનો અલ્પબહુત્વ વિસ્તારીને કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીની સ્ત્રીમાં જળચરી, થળચરી, ને ખેચરી. તિર્યંચજોનીયા પુરૂષમાં. જળચર, થળચર, ને ખેચર. તિર્યંચજોનીયા નપુસકમાં. તેમાં વળી એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં પૃથ્વીકાયા, એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, અપકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, અગ્ની, વાય ને વનસ્પતિકાય એકેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, બેઇંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા નપુંસક, તેઇંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક, ચૌરેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસક ને પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા નપુંસકમાં. જળચર, થળચર, ને ખેચર નપુંસક મનુષ્યની સ્ત્રીમાં. કર્મભૂમિની અકર્મભૂમિની ને છપન અંતરદ્વીપની સ્ત્રી, મનુષ્ય પુરૂષમાં. કર્મભૂમિના, અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના, પુરૂષ. મનુષ્ય, નપુંસકમાં. કર્મભૂમિના. અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના નપુંસક. દેવાંગામાં ભવનપતિની, વ્યંતરીકની, જ્યોતિષીની, ને વૈમાનિકની દેવી. દેવ પુરૂષમાં ભવનપતિના, વ્યંતરીકના, જ્યોતિષીના ને વૈમાનિકના પુરૂષ. તેમાં પણ સૌધર્મા દેવલોકના જાવત્ નવ ગ્રૈવેયક ને પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવપુરૂષ. નારકી નપુંસકમાં રત્નપ્રભા પૃથ્વીના

નારકી નપુંસક. જાવત્ સાતમી નરકના નારકી નપુંસક. એટલામધ્યે કોણ કોણથકી થોડા છે? ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય. સ્ત્રી પુરૂષ એ બે સરખા ને સર્વથી થોડા છે. ૧, તેથી દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય. સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને છપન અંતરદ્વીપનાથી સંખ્યાત ગુણા છે ૨. તેથી હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષના મનુષ્ય સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને પુર્વથકી સંખ્યાત ગુણા છે. ૩. તેથી હેમવંત, ઐરણ્યવંત ક્ષેત્રના મનુષ્ય. સ્ત્રી, પુરૂષ એ બે સરખા ને હરીવર્ષ, રમ્યકવર્ષથી સંખ્યાત ગુણા છે. ૪. તેથી ભરત, ઐરવત. કર્મભૂમિના પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી ભરત, ઐરવત. એ બે ક્ષેત્રની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી ૬, તેથી પુર્વ મહાવિદેહ. પશ્ચિમ મહાવિદેહના મનુષ્ય પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે ૭. તેથી પુર્વ મહાવિદેહ, પશ્ચિમ મહાવિદેહ. એ બે ક્ષેત્રની મનુષ્યણી સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે. ૮ તેથી પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૯, તેથી ઉપરી ત્રણ ગ્રૈવેયકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાતગુણા છે. ૧૦, તેથી મધ્યની ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે. ૧૧, તેથી હેઠલી ગ્રૈવેયકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૨, તેથી બારમા અચ્યુત દેવલોકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે. ૧૩, તેથી અગ્યારમા આરણ દેવલોકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે. ૧૪, તેથી દશમા પ્રાણત દેવલોકના દેવપુરૂષ સંખ્યાત ગુણા છે. ૧૫. તેથી આણતનામા નવમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૧૬, તેથી સાતમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૭, તેથી છઠી નરકના નારકી નપુંસક, અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૮, તેથી સહસ્રાર આઠમા દેવલોકના દેવ પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૧૯, તેથી મહાશુક્ર સાતમા દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૦, તેથી પાંચમી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાતગુણા છે. ૨૧, તેથી છઠા લાંતક દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૨, તેથી ચોથી નરકના નારકી નપુંસક, અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૩, તેથી પાંચમા બ્રહ્મદેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૪, તેથી ત્રીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૫, તેથી ચોથા માહેંદ્ર દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૬. તેથી ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા. છે. ૨૭, તેથી બીજી નરકના નારકી નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૮, તેથી છપન અંતરદ્વીપના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨૯, તેથી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ અકર્મભૂમિના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૩૦. તેથી હરીવાસ. રમ્યકવાસ ક્ષેત્રના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩૧. તેથી હેમવય, ઐરણ્યવય ક્ષેત્રના સમુર્છિમ મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે ૩૨, તેથી ભરત, ઐરવતના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા. ૩૩, તેથી પુર્વમહાવિદેહ. પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય નપુંસક સંખ્યાત ગુણા ૩૪, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩૫, તેથી બીજા ઇશાન દેવલોકની દેવાંગના સંખ્યાત ગુણી છે ૩૬, તેથી સૌધર્મ પેહલા દેવલોકના દેવતા પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૩૭. તેથી સૌધર્મ પેહલા દેવલોકના દેવાંગના સંખ્યાતગુણી છે ૩૮,

તેથી ભવપતિના દેવતા પુરૂષવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૩૯, તેથી ભવતપતિ દેવતાની દેવાંગ્ના સંખ્યાત ગુણી છે. ૪૦, તેથી પેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી નપુંસકવેદે અસંખ્યાત ગુણા છે. ૪૧, તેથી ખેચર તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ અસખ્યાન ગુણા છે. ૪૨, તેથી ખેચર તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે. ૪૩, તેથી થળચર તિર્યંચજેનીયા પુરૂષ સંખ્યાન ગુણા છે. ૪૪, તેથી થળચર તિર્યંચ જેનીની સ્ત્રી સંખ્યાન ગુણી છે. ૪૫, તેથી જળચર તિર્યંચ પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૪૬ તેથી જળચર તિર્યંચજેની સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી છે. ૪૭, તેથી વ્યંતરીક દેવતા પુરૂષવેદે સંખ્યાન ગુણા છે. ૪૮, તેથી વ્યંતરીક દેવાંગ્ના સંખ્યાત ગુણી છે. ૪૯, તેથી જ્યોતિષી દેવતા પુરૂષવેદે સંખ્યાત ગુણા છે. ૫૦, તેથી જ્યોતિષી દેવાંગ્ના સંખ્યાત ગુણીછે. ૫૧, તેથી ખેચર તિર્યંચ જેનીયા નપુંસક અસંખ્યાત ગુણા છે. ૫૨, તેથી થળચર નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૫૩, તેથી જળચર તિર્યંચજેનીયા નપુંસક સંખ્યાત ગુણા છે. ૫૪, તેથી ચૌરેંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે. ૫૫, તેથી તેઈંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે. ૫૬, તેથી બેઇંદ્રી નપુંસક વિશેષાધિક છે. ૫૭, તેથી અગ્નીકાયા એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અસખ્યાત ગુણા છે. ૫૮, તેથી પૃથ્વીના જીવ વિશેષાધિક છે. ૫૯, તેથી અપકાય (પાણી) ના જીવ વિશેષાધિક છે. ૬૦, તેથી વાયુકાયના જીવ વિશેષાધિક છે. ૬૧, તેથી વનસ્પતિકાય એકેંદ્રી તિર્યંચજેનીયા નપુંસક અનંતગુણા છે. ૬૨, (અનંતકાય માટે). એ ચારે ગતીનો અલ્પબહુત્વ કહ્યો. એ ત્રણે વેદનો અલ્પબહુત્વ થયો.

૩૬. ત્રણ વેદની સ્થિતિ, અધિકતા ને સંગ્રહ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્રીવેદની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ઇત્યાદિક જેમ પુર્વે ૨૮ નંબરમાં સ્ત્રીવેદ (તિર્યંચણી, મનુષ્યણી, અને દેવાંગ્ના) ની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, વિરહકાળ અને અલ્પબહુત્વનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો. એમ પુરૂષનો ને નપુંસકનો પણ કાળ જાણવો. વળી ત્રણે વેદનું આતરૂં જેમ પુર્વે કહ્યુ છે તેમ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજેનીની સ્ત્રી તિર્યંચજેનીયા પુરૂષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચજેનીયા પુરૂષથકી તિર્યંચજેનીની સ્ત્રી ત્રીગુણી ને ત્રણ અધિકછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની સ્ત્રી. મનુષ્ય પુરૂષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનુષ્ય પુરૂષથકી, મનુષ્યની સ્ત્રી સત્તાવીશગુણી ને સત્તાવીશ અધિકછે!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાની સ્ત્રી દેવતા પુરૂષથકી કેટલી અધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતાની સ્ત્રી. દેવતા પુરૂષથકી બત્રીશગુણી ને બત્રીશ અધિક છે.

એ ત્રીજી પ્રતપીમાં એટલા બેદ કહ્યા—પ્રથમ જીવનું આવખું ૧, વેદની કાયસ્થિતિ ૨, વેદાંતર ૩, અલ્પ, બહુત્વ. ૪, વેદના બંધની સ્થિતિ ૫, ને વેદનો કેહવો વિષય છે તે. ૬. એ ૭ બોલનો વિચાર કહ્યો. ॥ **ઇતિશ્રી જીવાભીગમસૂત્રે ત્રણ બેદે સંસારી જીવનો અધિકાર સંપુર્ણ.**

૩૭ ચાર પ્રકારે સંસારી જીવ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે આચાર્ય એમ કહે છે જે ચાર પ્રકારે સંસારી જીવ તે શ રીતે કહે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નારકી ૧, તિર્યંચજોનીયા ૨, મનુષ્ય ૩, ને દેવતા ૪ એ ચાર પ્રકાર જાણવા.

૩૮ નારકીનો પ્રથમ ઉદેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે. પહેલી પૃથ્વીના નારકી ૧, બીજી પૃથ્વીના નારકી ૨, ત્રીજી પૃથ્વીના નારકી ૩, ચોથી પૃથ્વીના નારકી ૪, પાંચમી પૃથ્વીના નારકી ૫, છઠ્ઠી પૃથ્વીના નારકી ૬, ને સાતમી પૃથ્વીના નારકી ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પહેલી પૃથ્વીનું શું નામ છે, અને શું તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઘમા તેનું નામ છે, ને રત્નપ્રભા નામે ગોત્ર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી પૃથ્વીનું શું નામ છે, ને શું તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વંસા તેનું નામ છે. ને શર્કરપ્રભા નામે તેનું ગોત્ર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી પૃથ્વીનું શું નામ છે, ને શું તેનું ગોત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. સેલ ... નામ છે ... ગોત્ર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને વીશ હજાર જોજનની જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમી ધુમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને અઢાર હજાર જોજનની જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠી તમપ્રભા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને સોળ હજાર જોજનની જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી તમતમા પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને આઠ હજાર જોજનની જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના કેટલા કાંડ (ભાગ) છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભાગ છે. ખરકાંડ (કઠણભાગ) ૧, પંકબહુલકાંડ (ઘણા કાદવરૂપ) ૨, ને અપબહુલકાંડ (પાણીમય) ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાંડ કેટલા પ્રકારનો છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ પ્રકારનો છે. પ્રથમ રત્નનો ૧, વજ્ર ૨, વૈડુર્ય ૩, લોહીતાક્ષ ૪, મસારગલ્ર ૫, હંસગર્ભ ૬, પુલક ૭, સોગંધીક ૮, જોતીરસ ૯, અંજન ૧૦, અંજન પુલક ૧૧, રજત (રૂપું) ૧૨, સુવર્ણ ૧૩, અંકરત્ન ૧૪, સ્ફટિક ૧૫, ને રીષ્ટરત્નનો કાંડ ૧૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સોળ પ્રકારનો ખરકાંડ છે. તેમાં પહેલો રત્ન કાંડ કેટલા પ્રકારનો છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારનો છે. એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાંડ સુધી સર્વ એકેક પ્રકારનાજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં પંકબહુલકાંડના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો એકજ ભેદ ઘણા કાદવરૂપ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ અપબહુલકાંડના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો પણ એકજ ભેદ ઘણા પાણીરૂપ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શકરપ્રભા પૃથ્વી કેટલા પ્રકારની છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક પ્રકારની એકાકાર છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક સુધી સર્વ એક પ્રકારની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પહેલી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રીશલાખ નરકાવાશા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરકે કેટલા નરકાવાશા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પચવીશ લાખ નરકાવાશા છે,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પંદર લાખ નરકાવાસા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ લાખ નરકાવાસા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠ્ઠી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ નરકાવાસા તેમાં પાંચ ઓછા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી નરકે કેટલા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ મોટા નરકાવાસા છે. તેના નામ કહે છે. કાળ ૧ મહાકાળ ૨ રોરૂ ૩ મહારોરૂ ૪ ને અપઇઠાણ ૫.

એ સાત નરકના થઇને ચોરાશી લાખ નરકાવાસા છે. તેની ગાથા કહે છે.

तीसाय पण्णविसा; पन्नरस दसेव तिन्नीय हवंति
पंचुण सय सहस्सं; पंचेव अणुत्तरा नरगा ॥१॥

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધી, (નીરઃ જળરૂપ) ઘનવાય, (નીરઃ વાયરૂપ) તનવાય, (સુક્ષ્મવાયરૂપ) ને આકાશ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા ઘનોદધિ, ઘનવાય, તનુવાય, ને આકાશ એ ચારે છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો જાડપણે છે

પ્રશ્ન,—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ખરકાંડ સોળહજાર જોજન જાડપણે છે. તેમાં પ્રથમનો રત્નકાંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે એમ યાવત્ સોળમાં રીષ્ટકાંડ પર્યંત જાણવું. (એટલે ખરકાંડ સોળ હજાર જોજનનો તેમાં સોળ ભેદ તેથી દરેક ભેદ એકેક હજાર જોજનનો. સર્વ મળી સોળ હજાર જોજન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો પંકબહુલકાંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચોરાશી હજાર જોજનનો જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો અપબહુલકાંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એંસીહજાર જોજનનો જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધીનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વીશ હજાર જોજનનો જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનવાયનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા હજાર જોજનનો જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે તનવાયનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ પહેલી નરકના ઘનવાયની નીચે અસંખ્યાતા હજાર જોજનનો તનવાય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને હેઠે આકાશ કેટલા જોજનનો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ પહેલી નરકના તનવાયની નીચે અસંખ્યાતા હજાર જોજનનો આકાશ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધીનો પીંડ કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વીશ હજાર જોજનનો જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનવાય કેટલો જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા હજાર જોજનનો છે, એમ તનવાય ને આકાશ પણ અસંખ્યાતા હજાર જોજનનો છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં એકલાખ ને એંશીહજાર જોજનના પીંડમાંહે છેદ છેદન બુધ્ધે પ્રતર વિભાગે છેદતાંથકે વર્ણથકી કાળા, લીલા, રાતા, પીળા ને ધોળા દ્રવ્ય છે? ગંધથકી સુગંધ, દુર્ગંધ દ્રવ્ય છે? ને રસથકી તીક્ત, કટુક, કસાયલો, ખાટો, મીઠો. એ પાંચ રસ છે? વળી સ્પર્શથકી કર્કશ, કોમળ, ભારી, હલુઓ, ટાઢો, ઉનો, ચીગટો, લુખો, એ આઠ સ્પર્શ છે? ને સંસ્થાનથકી પરીમંડલ, વટ, ત્રસ, ચતુરંસ, ને આયત. એ પાંચ સંસ્થાને પરીણત છે? માંહોમાંહે અન્યોઅન્ય બંધાણા છે? માંહોમાંહે સ્પર્શ છે? માંહોમાંહે અવગાઢ છે? માંહોમાંહે નેહ પ્રતિબદ્ધ છે? માંહોમાંહે સમઘપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. એમ જ પ્રમાણે છે, એ સમચે પુછા કરી. હવે વીગતીને પુછા કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાંહે ખરકાંડ સોળહજાર જોજનનો જાડપણે છે તે કાંડ વ્હેં છેદન બુધ્ધે છેદતાંથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય યાવત્ આઠ સ્પર્શ પર્યંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે (એ તથા પ્રમાણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે સોળહજાર જોજનનો ખરકાંડ. તેમાં પ્રથમ રત્નકાંડ એકહજાર જોજનનો જાડપણે છે તે માંહે છેદ છેદન બુધ્ધે છેદતાંથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય યાવત્ સ્પર્શ પર્યંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, છે. એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાંડ પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાંહે પંકબહુલકાંડ ચોરાસીહજાર જોજનનો જાડપણે છે, તે મધ્યે ક્ષેત્ર છેદન રુપે છેદતેથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય જાવત્ ચ્યાર સ્પર્શ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. એમ અપબહુલકાંડ એંશીહજાર જોજનને જાડપણે છે, તેનુ પણ એમજ પુર્વલી રીતે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે ઘનોદધી વીશ હજાર જોજન જાડપણે છે, તેમાં ક્ષેત્ર છેદનરુપે છેદતેથકે વર્ણ પ્રમુખ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. (એમ બધા બોલ કહેવા).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઘનોદધીની હેઠે ઘનવાય અસંખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે, તેમાં ક્ષેત્ર છેદનરુપે છેદતેથકે વર્ણ પ્રમુખ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. (એમ બધા બોલ પુર્વલી રીતે કહેવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઘનવાય હેઠે તનવાય પણ અસંખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે. તેમાં ક્ષેત્ર છેદનરુપે છેદતેથકે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય પ્રમુખ પુર્વલીપરે છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. (એમ બધા બોલ પુર્વલી રીતે કહેવા).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તનવાય હેઠે આકાશ પણ અસંખ્યાતા હજાર જોજન જાડપણે છે. તે માટે ક્ષેત્ર છેદનરુપે છેદતેથકે પ્રદેશપણે વર્ણથકી કાળા દ્રવ્ય પ્રમુખ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] છે (એમ બધા બોલ પુર્વલી રીતે કહેવા)

પ્રશ્ન—હે [illegible]

[illegible] હજાર [illegible] એક લાખ ને [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] છેદતેથકે [illegible]

પ્રશ્ન હે [illegible]

[illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી શે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકારે (ગોળ) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ખરકાંડ શ્યે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકારે (ગોળ) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ખરકાંડનું પ્રથમ રત્નકાંડ શ્યે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઝાલરને આકારે (ગોળ) છે. એમ જાવત્ સોળમા રીષ્ટકાંડ પર્યંત જાણવું. એમજ પંકબહુલકાંડ, અપબહુલકાંડ, ઘનોદધી, ઘનવાય, તનવાય, ને આકાશ. એ સર્વે ઝાલરને આકારે (વૃત ગોળ) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શકરપ્રભા પૃથ્વી શ્યે સંસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શકરપ્રભા, તેનો ઘનોદધી, ઘનવાય પ્રમુખ સર્વ ઝાલરને આકારે છે. તે જેમ શકરપ્રભાની વ્યક્તવ્યતા કહી. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પુર્વલા છેડા થકી કેટલો અબાધાએ છેડે લોકનો અંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાર જોજન અબાધાએ લોકનો અંત છે (એટલે બાર જોજન છેડે અલોક છે.) એમ દક્ષીણથી, પશ્ચિમથી ને ઉત્તરથી પણ બાર જોજન છેડે અલોક છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શકરપ્રભા પૃથ્વીના પુર્વલા છેડાથકી કેટલે છેડે અલોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનને ત્રીજે ભાગે ઉણાં તેર જોજન છેડે અલોક છે. એમ ચારે દિશાએ બાર જોજનને બે ત્રિત્યાંશ છેડે અલોક છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી વાળુપ્રભા પૃથ્વીના પુર્વ દિશાના છેડાથકી કેટલે છેડે અલોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનને ત્રીજે ભાગે અધિક તેર જોજન છેડે અલોક છે. એમ ચારે દિશાએ અબાધાઇ (છેડો) અલોક છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શેષ ચારે નરકે ચારે દિશાથી અલોક કેટલે છેડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચોથી પંકપ્રભાથી ચઉદ જોજન છેડે અલોક છે. પાંચમી ધુમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગે ઉણા પનર જોજન છેડે અલોક છે. છઠી તમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગે અધિક પનર જોજને અલોક છે, અને સાતમી તમતમા નરકે સોળ જોજન છેડે અલોક છે. એમ ચારે દિશાએ જાણવુ. (એમ દરેક નરકે એક જોજનના ત્રણ ભાગ કરીએ એવા બે બે ભાગ વધારતા જવું.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને છેડે પુર્વલો ચરીમાંત કેટલે ભેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ ભેદે છે. પ્રથમ ઘનોદધીનો વળય, બીજો ઘનવાયનો વળય, ને ત્રીજો તનવાયનો વળય. (ચોફેર) છે.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો દક્ષિણ દિશાનો ચરીમાંત કેટલા ભેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ ત્રણ ભેદે છે. તે પૂર્વ દિશાની પરે જાવત્ પશ્ચિમ ઉત્તર દિશે પણ એમજ જાણવું. એમ સર્વ પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી નરકે ઉત્તરદિશા પર્યંત પૂર્વપરે જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઘનોદધીનું વલય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૬ જોજનનું જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભાએ ઘનોદધીનું વલય કેટલું જાડપણે છે? જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વી સુધિ ઘનોદધીનું વલય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શર્કરપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ સહીત ૬ જોજન જાડપણે છે, વાલુપ્રભાએ ઘનોદધીનું વલય એક જોજનના ત્રીજા ભાગે ઊણા સાત જોજન જાડપણે છે. પંકપ્રભાએ સાત જોજનનું. ધુમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગ સહીત સાત જોજનનું. તમપ્રભાએ એક જોજનના ત્રીજા ભાગે ઊણા આઠ જોજનનું, તમતમા પૃથ્વીએ આઠ જોજન પુરા ઘનોદધીનું વલય જાડપણે છે, (દરેક નરકે જોજનનો ત્રીજો ભાગ વધારવો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીએ ઘનવાયનું વલય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભાએ સાડાચાર જોજનનું છે, શર્કરપ્રભાએ પોણાપાંચ જોજનનું, વાલુપ્રભાએ પાંચ જોજનનું, પંકપ્રભાએ સવાપાંચ જોજનનું, ધુમપ્રભાએ સાડાપાંચ જોજનનું, તમપ્રભાએ પોણા ૬ જોજન ને તમતમા પૃથ્વીએ ૬ જોજનનું જાડપણે ઘનવાયનું વલય છે. (દરેક નરકે એક ગાઉ એટલે પા જોજન વધારવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ જાવત્ સાતમી તમતમા પૃથ્વીએ તનુ-
તનવાયનું વલય કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, એ સર્વ છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જ્યાં જેટલું ઘનવાતનું જાડપણું છે ત્યાં તેટલું તેમજ કહેવું. એમ તનવાતનું વળય પણ જાવત્ સાતે સાતમો નરક પર્યંત જ્યાં જેટલું જાડપણું છે ત્યાં તેટલું જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ઘનોદધી વળયનો કેવો આકાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વટ વળયાકારે છે. (ચુડીને આકારે) એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને ચોપખેર વીટી રહ્યું છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત ઘનોદધીનું વળય જાણવું. પણ એટલો વિશેષ જે પોતપોતાની નરક પૃથ્વી વીટી રહ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ઘનવાતનું વળય કયે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વટ વળયાકારે છે. તેમજ જાવત્ જેણે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ઘનોદધી વળય સર્વ દિશી ચોપખેર વીટીને રહ્યું છે. એમ જાવત્ સાતમો નરક પર્યંત ઘનવાતનું વળય જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું તનવાયનું વળય કેને આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વટ વળયાકારે છે. જાવત્ જેણે રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું ઘનવાયનું વળય સર્વદિશે ચોપખેર વીટ્યું છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત તનુવાય વળયાકારે જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી કેટલા જોજન લાંબપણે, પહોળપણે ને કેટલા જોજન પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા હજાર જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે. ને અસંખ્યાતા હજાર જોજન પરિધિપણે છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી અંતે ને મધ્યભાગે સર્વદિશે જાડપણે સરખી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સર્વ ઠામે સરખા છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ પૂર્વે કાળને અનુક્રમે કરી સર્વ જીવ ઉપના છે, કે સમકાળે સર્વ જીવ ઉપના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સર્વ જીવ પૂર્વે કાળને અનુક્રમે કરી અનંતીવાર ઉપના છે પણ સર્વ જીવ સમકાળે (એકી વખતે) ઉપના નથી (કેમકે નરક સિવાય સર્વ ગતિના જીવ છે માટે) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી, પૂર્વે સર્વ જીવે કાળને અનુક્રમે કરી છાંડી છે! કે સમકાળે સર્વ જીવે છાંડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી, પૂર્વે સર્વ જીવે કાળને અનુક્રમે કરી અનંતીવાર છાંડી છે. પણ સમકાળે સર્વ જીવે છાંડી નથી (કેમકે છાંડે તો નરક ગતિનો અભાવ થાય) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ, સર્વ પુદ્ગલ પુર્વે કાલને અનુક્રમે કરી પેઠાં છે? કે સમકાળે સર્વ પુદ્ગલ પેઠાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ સર્વ પુદ્ગલ પુર્વે કાલને અનુક્રમે કરી અનંતી વાર પેઠાં છે. પણ સમકાળે સર્વ પુદ્ગલ પેઠાં નથી. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી પુર્વે કાલને અનુક્રમે કરી સર્વ પુદ્ગલે છાંડી છે? કે સમકાળે સર્વ પુદ્ગલ છાંડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી પુર્વે કાલ અનુક્રમે કરી સર્વ પુદ્ગલે અનંતીવાર છાંડી છે. પણ સમકાળે સર્વ પુદ્ગલે છાંડી નથી (એકે કેટલાક પુદ્ગલ ભરાર પણ છે) એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી શું શાશ્વતિ છે? કે અશાશ્વતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શાશ્વતિ પણ છે, ને અશાશ્વતિ પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શું કારણથી એમ કહો છો જે શાશ્વતિ પણ છે ને અશાશ્વતિ પણ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યપણે શાશ્વતિ છે, અચળ છે, ને વર્ણપણે તે વર્ણના પર્યવ, ગંધના પર્યવ, રસના પર્યવ ને સ્પર્શના પર્યવપણે કરી અશાશ્વતિ છે. તે કારણે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે શાશ્વતિ પણ છે ને અશાશ્વતિ પણ છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી કાળથી કેટલા કાળની છે, ને કેટલા કાળ સુધી રહેશે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કદિ એ હતી નહીં, તેમ એ પૃથ્વી કોઈ કાળે હતી નહીં એમ પણ નથી, તેમ કોઈ કાળે એ પૃથ્વી નથી એમ પણ નથી, તેમ કોઈ કાળે એ પૃથ્વી નહીં હોય એમ પણ નથી. એ પૃથ્વી અતીત કાળની છે, વર્તમાનકાળે પણ છે, ને અનાગત (આવતો) કાળે પણ રહેશે. ધ્રુવ છે, નિત્ય છે, શાશ્વતિ છે. કોઈ કાળાંતરે પણ ક્ષય નથી, ઘટતી, વધતી નથી, અવસ્થિત છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી હેઠલા ચરીમાંત એ બે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને એંશી હજાર જોજનનો આંતરો છે (એ નરકનું જાડપણું જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ ઉપરલા ચરીમાંતથકી ખરકાંડનો હેઠલો ચરીમાંત, તે બે કેટલે અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો છે (ખરકાંડ જાડો જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી રત્નકાંડનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે. (રત્નકાંડ એક હજાર જોજનનો છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી બીજો જે વજ્રકાંડ તેહનો પણ ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજનનો છે. (રત્નકાંડ આશ્રી જાણવું.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ, ઉપરલા ચરીમાંતથકી બીજો જે વજ્રકાંડ તેહનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર જોજનનો છે. (રત્નકાંડ ને વજ્રકાંડ બને થઇને.) એમ એણે અભીપ્રાયે, જાવત્ સોળમાં રીષ્ટકાંડનો ઉપરલો ચરીમાંતે પનર હજાર જોજનનો છે. ને હેઠલે ચરીમાંતે સોળ હજાર જોજનનો અંતર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી પંકબહુલકાંડનો ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સોળ હજાર જોજનનો છે. (ખરકાંડ આશ્રી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી પંકબહુલકાંડનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ જોજનનો છે. (ખરકાંડ ને પંકબહુલકાંડ થઇને.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથકી અપબહુલકાંડનો ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અંતર છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ એક લાખ જોજનનો છે. (ખરકાંડ ને પંકબહુલકાંડ થઇને.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઉપરલા ચરીમાંતથી અપબહુલકાંડનો હેઠલો ચરીમાંત, એ વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ એંસી હજાર જોજનનો છે. (તે એમ જે સોળ હજારનો ખરકાંડ, ચોરાસી હજારનો પંકબહુલકાંડ, ને એંસી હજારનો અપબહુલકાંડ. એ સર્વ મળી એક લાખ એંસી હજાર જોજન થાય તે આશ્રી જાણવું.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને રત્નપ્રભા પૃથ્વી હેઠે જે ઘનોદધી તેનો પણ ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ એંસી હજાર જોજનનો છે (તે પુર્વલી રીતે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને ઘનોદધીનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે લાખ જોજનનો છે. (તે એમ કે સોળ હજારનો ખરકાંડ, ચોરાશી હજારનો પંકબહુલકાંડ, એંશી હજારનો આપબહુલકાંડ ને વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધી એમ બે લાખ જોજન જાણવા.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તે હેઠે ઘનવાતનો પણ ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે લાખ જોજનનો છે. (તે પુર્વલી રીતે જાણવો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને ઘનવાતનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે. (તે એમજે પુર્વલા બે લાખમાં અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો ઘનવાત ભળ્યો માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તે હેઠે તનવાતનો પણ ઉપરલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વલી રીતે અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તનવાતનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો છે. (પુર્વલામાં અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો તનવાત ભેળવો. અસંખ્યાતામાં અસંખ્યાતા ભળે તો પણ અસંખ્યાતા થાય કેમકે અસંખ્યાતાના અસંખ્યાતા ભેદ છે. માટે વીરોધ નહિ) એમ એજ અભિપ્રાયે હેઠે જે અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો આકાશ છે, તેનું પણ તેજ રીતે અંતર જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તેનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખ ને બત્રીસ હજાર જોજનનો છે. (બીજી નરકનો જાડપણો લેવો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને ઘનોદધીનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક લાખને બાવન હજાર જોજનનો છે (વીશહજારનો ઘનોદધી ભળ્યો માટે.) એમ પુર્વલે અનુક્રમે ઘનવાત અસંખ્યાતા જોજનના અબાધાએ છે. એમજ તનવાત ને આકાશ પર્યંત જાણવું. વળી એજ રીતે સાતમી નરક પર્યંત, પણ એટલો વિશેષ કે જે જે નરકે જેટલું જાડપણું છે તેમાંહે ઘનોદધીનું વીશહજાર જોજનનું જાડપણું મેળવીને તે અનુક્રમને અનુસારે જાણવું.

હવે ઘનોદધીનું નરકના પીંડ સંસ્થાન પ્રમાણ કહેછે. અનુક્રમે ત્રીજી નરકે, એક લાખ ને અઠાવીશ હજાર જોજનનું જાડપણું છે. (તે એમ જે એક લાખ અઠાવીશ

હજાર વાલુપ્રભા નરકનો પીંડ તેમાં વીશહજાર જોજનનો ધનોદધી મેળતાં એક લાખ અડતાલીશ હજાર જોજનનું માન થાય. એમજ અભીપ્રાયે.) પંકપ્રભા ચોથી નરકે એક લાખ ને ચાળીશ હજાર જોજનનું જાડપણું છે. પાંચમી ધુમપ્રભાએ એક લાખને આડત્રીશ હજાર જોજનનું જાડપણું છે. છઠી તમપ્રભાએ એક લાખ ને છત્રીશ હજાર જોજનનું જાડપણું છે. ને સાતમી તમતમા પૃથ્વીએ એક લાખ ને અઠાવીશહજાર જોજનનું જાડપણું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એમ જાવત્ સાતે નરક પૃથ્વીનો ઉપરલો ચરીમાંત ને તે હેઠે આકાસનો હેઠલો ચરીમાંત, તે વચ્ચે કેટલો અબાધાઇ અંતર છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લાખ જોજનનો અબાધાઇ અંતર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વી, બીજી નરકથી જાડપણે શું સરખી છે, કે વિશેષાધિક છે, કે સંખ્યાત ગુણી છે? તેમ વિસ્તારપણે શું સરખી છે, કે વિશેષ હીણું છે, કે સંખ્યાતગુણુ હીણુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી બીજી નરક આશ્રિને જાડપણે સરખી નથી, વિશેષે અધિક છે, પણ સંખ્યાતગુણી નથી. તેમ વિસ્તારપણે સરખી નથી. વિશેષહીણુ છે, પણ સંખ્યાતગુણે હીણુ નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરક, ત્રીજી નરક આશ્રિને જાડપણે સરખી છે? જાવત્ સંખ્યાત ગુણે હીણુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વપરે જાણવું. એમ ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી, છઠ્ઠી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠ્ઠી નરક, સાતમી નરક આશ્રિને જાડપણે શું સરખી છે, કે વિશેષાધિક છે, કે સંખ્યાતગુણી છે? તેમ વિસ્તારપણે શું સરખી છે. જાવત્ સંખ્યાતગુણે હીણુ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એમ સર્વ પુર્વપરે જાણવું

ત્યારે શ્રી ગૌતમ સ્વામી કહે છે, જે સ્વામી તમે કહો છો તે પ્રમાણ. ॥ ઇતિ નારકીનો પહેલો ઉદેશો પુરો થયો.

૩૬ નારકીનો બીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલી નરક પૃથ્વી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત છે. રત્નપ્રભા જાવત્ સાતમી તમતમા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાં એક લાખ ને એંસીહજાર જોજનના પીંડમાં ઉપર કેટલા જોજન અવગાહી જઇએ ત્યારે, ને હેઠે કેટલા જોજન છાંડીએ ત્યારે મધ્યે કેટલા લાખ નરકાવાસા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનો એક લાખ ને એંસીહજાર જોજનનો પીંડ

જાણવું છે. તે મધ્યે ઉપરથી એક હજાર જોજન અવગાહીએ (મુકીએ) ને હેઠે પણ એક હજાર જોજન વરજીએ મધ્યે એક લાખ ને અઠોતેર હજાર જોજના પોલમાં ત્યાં રત્નપ્રભા પૃથ્વીનાં નારકીના ત્રીસ લાખ નરકાવાસા છે એમ અનંતા તિર્થંકરે કહ્યું છે. તે નરકાવાસા માંહે ગોળ છે. ને બાહીર ચોખુણા છે. યાવત અશુભ નરકને વિષે વેદના છે. એમ એણે અભિલાપે સર્વ પૃથ્વીને વિષે નરકાવાસાના આલાવા કહેવા. અને વિશેષે શ્રી પનવણાજી સુત્રના સ્થાનપદને અનુસારે જાણવા. વળી જે નરકે જેટલા નરકાવાસા છે તે નરકે તેટલા કહેવા. એમ યાવત સાતમી નરક પર્યંત કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી નરકે કેટલા ઉત્કૃષ્ટા મોટા મોટું છે આસવ-કેટલું જેવડું મોટા નરકાવાસા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ શ્રી પનવણાજી સુત્રના સ્થાનપદને વિષે કહ્યું છે તેમજ જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા કયે સંસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે કહ્યા છે. આવલીકાબધ, ને પંક્તિબધ ૧ અને બીજા પંક્તિબધ રહીત (પુષ્પાવિકરણ) ને છુટા કહીએ ૨. તીહાં જે પંક્તિબધ નરકાવાસા છે તે ત્રણ ભેદે છે જેમ ૧. ત્રીખુણિયા ૨, ને ચોરસા ૩. ને જે પંક્તિ બાહરલા નરકાવાસા છે તે વિવિધ પ્રકારને સંસ્થાને સંસ્થીત છે કેટલા કોઠાને સંસ્થાને, મદિરા કરવાના [illegible] સંસ્થાને [illegible] સંસ્થાને [illegible] સંસ્થાને [illegible] સંસ્થાને [illegible] સંસ્થાને, [illegible] સંસ્થાને [illegible]

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારના છે. કોઇક નરકાવાસા સંખ્યાતા જોજન વિસ્તારપણે છે, ને કોઇક અસંખ્યાતા જોજન વિસ્તારપણે છે. તેમાં જે નરકાવાસા સંખ્યાતા વિસ્તારપણે છે તે સંખ્યાતા લાખ જોજનના લાંબપણે, પહોળપણે છે, ને સંખ્યાતા લાખ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે. ને જે નરકાવાસા અસંખ્યાતા જોજનના વિસ્તારપણે છે તે અસંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે, ને અસંખ્યાતા લાખ જોજન ફરતા પરિધિપણે છે. એમ જાવત્ છઠી તમા નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી નરકના નરકાવાસા કેટલા લાંબપણે, પહોળપણે ને પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે નરકાવાસા બે પ્રકારે કહ્યા છે. એક સંખ્યાતા જોજનનો વિસ્તારે છે ને ચાર અસંખ્યાતા જોજનના વિસ્તારે છે. તેમાં જે સંખ્યાતા જોજનનો વિસ્તારે અપયઠાણ્ નામે નરકાવાસો છે તે એક લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે. ને ત્રણ લાખ સોળ હજાર બસેં સતાવીશ જોજન ત્રણ ગાઉ એકસો અઠાવીશ ધનુષ્ય સાડાતેર આંગુલ કાંઇક અધિકાએ ફરતો પરિધિપણે છે. ને તેમાં જે અસંખ્યાતા જોજનના વિસ્તારે નરકાવાસા છે તે અસંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે ને ફરતા પરિધિપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવે વર્ણે (રંગે) છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, કાળા વર્ણે છે. કાળીજ પ્રભા છે. ભગવંત, ગંભીર, રોમ હર્ષ તે રૂંવાડાં ઉભાં થાય છે, બીહામણા છે, ત્રાસના ઉપજાવણહાર છે, ઉત્કૃષ્ટા કાળા છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવે ગંધે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદ્રષ્ટાંતે જેહવા સર્પમૃત કલેવર, ગવા (ગાય) મૃતક, સ્વાનમૃતક, બીલાડામૃતક, મનુષ્યકલેવર, મહીષ (પાડા) ના કલેવર, મુષક (ઉંદર) ના કલેવર, અશ્વ (ઘોડા) ના કલેવર, હસ્તી (હાથી) ના કલેવર, સીંહના કલેવર, વાઘના કલેવર, ચીત્રાના કલેવર, દીપડાના કલેવર, ઇત્યાદિકના જેમ કોવા (સડ્યા) વહતા માસ તે દુર્ગંધપણું પામ્યા તે મધ્યે કીડા મુખ ઉપના તેણે કરી સહીત છે તે મહા અપવિત્ર કલમલાટવંત ભયનું કારણ બીહામણું જેનું દર્શન છે એમ ભગવંતે કહ્યું. ત્યારે ગૌતમ સ્વામી પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે નરકનો એહવો ગંધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં, કેમકે એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસાનો એથી (અનંત ગુણો) અનીષ્ટીત ગંધ છે નિશ્ચે અમનોહર ગંધ છે. નિશ્ચે અણગમતો ગંધ છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નરકાવાસા કેવે સ્પર્શે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તે યથાદ્રષ્ટાંતે કહે છે. જેવી ખડગની ધાર, છરપલા (સજ્યા) ની ધાર, કંદબચીરીકા, (દાભ વિશેષ તૃણ વિશેષ તેના પત્ર)ની ધાર, સત્રુની અણી, બરછીની અણી, તોમર (આયુધ) ની અણી, નારાચ (આયુધ) ની અણી, સુળીની અણી, લકુલ

તિરીસ્ની અગ્ની, ભોંયમાંહ (ભારુધા) ની અગ્ની, મોહની અગ્ની, કઉચનો સ્પર્શ, વીંછીના ડંક ભાંગ્યાની અગ્ની, નિર્ધુમ (ધુમાડા રહીત) અગ્નીનો સ્પર્શ, ઝાઝનો સ્પર્શ, ભાલાના ફળીયાનો સ્પર્શ, દીવની શીખાનો સ્પર્શ, વિજળીની અગ્નીનો સ્પર્શ, શુદ્ધ અગ્નીનો એવો સ્પર્શ, એમ શ્રી ભગવંતે કહ્યું. ત્યારે શ્રી ગૌતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે આપે સ્પર્શ કહ્યા તેવો નારકીનો સ્પર્શ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. કેમકે એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસાનો એથી અનિષ્ટ (અનંતગુણો) સ્પર્શ છે. એમ અમનોહર એનો સ્પર્શ છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા કેવડા મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આ જંબુદ્વીપનામાં દ્વીપ સર્વ દ્વીપ, સમુદ્રમાં અભ્યંતર ને સર્વથી લઘુ (નાનો) છે. તે તેલના પુડલાને સંસ્થાને સંસ્થીત છે. વૃત્ત છે, રથના પઇડાને આકારે વૃત્ત છે, કમળના ડોડાને સંસ્થાને સંસ્થીત વૃત્ત છે, પુનમના ચંદ્રને સંસ્થાને સંસ્થીત વૃત્ત છે, તે એક લાખ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે. ત્રણ લાખ સોળ હજાર બસેં સતાવીશ જોજન ત્રણ કોશ એકસો અઠાવીસ ધનુષ ને સાડાતેર આંગુલ કાંઇક અધિક પરિધિપણે છે. એ જંબુદ્વીપની પરિધિને કોઇ દેવતા મહાઋદ્ધિનો ધણી યાવત્ મહાપ્રભાવનો ધણી, એવો જેનો મહિમા છે, મોટું જેનું બળ છે. એવું જેનું એશ્વર્ય છે. એવું જેનું સુખ છે, (જીવન કેટલાક આચાર્ય કહે છે જે એવાં છે મન કહીયે જેનાં એવી જેની અધિક શક્તિ છે એવા દેવતા) તે અનુક્રમે આપણ આંગળીને ચપટીએ તેટલા વારમાં એકવીસ વાર ફરીને પાછો આવે તે દેવતા તેવી ઉત્કૃષ્ટી, ઉતાવળી, ચપળપણે, શીઘ્રપણે, જવનગતિએ, ઉદ્ધતગતિએ, સીંહગતિએ, ચંડગતિએ, દેવતા સંબંધી દેવતાની ગતિએ ચાલતો ચાલતો શ્રી જઘન્યથી એક અહોરાત્ર, બે અહોરાત્ર, ત્રણ અહોરાત્ર યાવત્ ને ઉત્કૃષ્ટ છ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કેટલાક નરકાવાસાનો પાર આવે ને કેટલાક નરકાવાસાનો પાર આવે નહીં. એવડા મોટા છે એમ હે ગૌતમ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું. પણ એટલો વિશેષ જે સાતમી નરકે કેટલાક નરકાવાસાનો પાર પામીએ અને કેટલાક નરકાવાસાનો પાર ન પામીએ (કેમકે સાતમી નરકે પાંચ અપ્રતિષ્ઠાન નરકાવાસા, અપઇઠાણ ભર લખ જોજન છે ને બાકીના ચાર છ માસે પણ પાર પામે નહીં એવડા મોટા છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકાવાસા શેના બન્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ વજ્રરત્નમય છે. તે નરકાવાસાને વિષે ઘણા જીવ ને પુદ્ગલ ઉપજે છે, ચવે છે, આવે છે, ઉપજે છે. એ નરકાવાસા દ્રવ્યે શાશ્વત છે ને વર્ણ પર્યવે, ગંધ પર્યવે, રસ પર્યવે, સ્પર્શ પર્યવે અશાશ્વત છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નારકી ક્યાં થકી આવી ઉપજે? શું

અસંજ્ઞીમાંથી ઉપજે કે પંખીમાંથી ઉપજે? કે ભૂજપરસર્પમાંથી ઉપજે, કે પરીસર્પમાંથી ઉપજે, ચતુષ્પદમાંથી ઉપજે? કે સર્પમાંથી ઉપજે, કે સ્ત્રીમાંથી ઉપજે, કે માછલા ને મનુષ્યમાંથી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ,અસંજ્ઞી તિર્યંચમાંથી ઉપજે જાવત્ માછલા ને મનુષ્યમાંહિથી પણ ઉપજે.

એમ એણે અભીપ્રાયે સાતે નરકે ઉપજવાની બે ગાથા છે તેનો અર્થ કહે છે.

પહેલી નરકે અસંજ્ઞી તિર્યંચ જાય. બીજી નરક સુધી પરીસર્પ ભૂજપર સર્પ જાય. ત્રીજી નરક સુધી પંખી જાય. ચોથી નરક સુધી સીંદ પ્રમુખ થળચર જાય. પાંચમી નરક સુધી ઉરપરસર્પ જાય. છઠી નરક સુધી સ્ત્રી જાય. અને સાતમી નરક સુધી મચ્છ જળચર ને મનુષ્ય જાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે એક સમે કેટલા નારકી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ. ને ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા પણ ઉપજે ને અસંખ્યાતા પણ ઉપજે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી સમએ સમએ એકેકો કાઢતાંથકાં કેટલે કાળે કાઢી રહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભાના નારકી અસંખ્યાતા છે. તે સમયે સમયે એકેક કાઢતાં થકાં અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણિ, અવસર્પિણિએ, કાઢી ન રહીએ એટલા નારકી છે (એ અસત કલ્પના દેખાડી છે પણ કોઇએ અપહર્યા નથી.) એમ જાવત્ સાતમી પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ નારકીના શરિરની કેવડી અવગાહના (ઉંચાય) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીરની અવગાહના બે પ્રકારની છે. એક ભવધારણીક શરીર ને બીજી ઉત્તર વૈક્રીય શરીર. તેમા ભવધારણીક શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે ને ઉત્કૃષ્ટી સાત ધનુષ ત્રણ હાથ છ આંગુલની છે, ને જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તેની અવગાહના જઘન્યથી આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પનર ધનુષને અઢી હાથની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરકે નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ભવધારણી શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પનર ધનુષ ને અઢી હાથની છે. ને ઉત્તર વૈક્રીય જઘન્ય આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકત્રીસ ધનુષ ને એક હાથની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી નરના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી શરીર જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકત્રીસ ધનુષ ને એક હાથ. ને ઉત્તર વૈક્રીય બાસઠ ધનુષ ને બે હાથની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેવડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી જઘન્ય આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાસઠ ધનુષ ને હાથ, ને ઉત્તર વૈક્રિય જઘન્ય આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકસો પચીશ ધનુષની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, પાંચમી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી એકસો પચીશ ધનુષ, ને ઉત્તર વૈક્રિય જઘન્ય આંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટ અઢીસો ધનુષની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, છઠી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે અઢીસો ધનુષ ને ઉત્તર વૈક્રિય જઘન્ય આંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાંચસે ધનુષની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, સાતમી નરકના નારકીના શરીરની અવગાહના કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવધારણી શરીરની અવગાહના જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે (ઉપજતી વેળાએ.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાંચસે ધનુષની. ને ઉત્તર વૈક્રિય શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે (કરતી વેળાએ.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર ધનુષની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કયા સંઘયણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ સંઘયણમાંથી નથી છે, એટલે અસંઘયણી છે. જેમકે હાડ, છીર, નસાજાળ નથી, ને કારણે સંઘયણ નથી. ને જે પુદ્ગલ અનિષ્ટ યાવત્ અમનોજ્ઞ ને તેહના શરીર સંઘાતપણે પરિણમે છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના શરીર બે પ્રકારે છે. એક ભવધારણી શરીર, ને બીજું ઉત્તર વૈક્રિય શરીર. તેમાં જે ભવધારણી શરીર તે હુંડ સંસ્થાને છે. ને ઉત્તર વૈક્રિય શરીર તે પણ હુંડ સંસ્થાને છે. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કેવે વર્ણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળા છે કાળી પ્રભા છે યાવત્ ઉત્કૃષ્ટે કાળે વર્ણે છે એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીરને કેવી ગંધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથા દૃષ્ટાંતે કહે છે કલેવર સર્પના મડા. એમ યાવત્ પૂર્વોક્ત નારકીની દુર્ગંધ કહી તેમ વર્ણન કરવું. એમ યાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીના શરીર કેવે સ્પર્શે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ફાટી શરીરની ચામડી છે, કર્કશ છે, ઝાંખું તેજ છે, બળેલ

જેવો કષ્ટ હોય તેવી શરીરની ચામડીનો સ્પર્શ છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીને કેવા પુદગળ શ્વાસોશ્વાસપણે પરણમે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે પુદગળ અનિષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ છે, તે પુદગળ નારકીને શ્વાસોશ્વાસપણે પરણમે છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું. વળી સાતે નરકે આહારના પુદગળ પણ એમજ જાણવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક કાપોત લેશ્યા છે. એમ શર્કરપ્રભા બીજી નરકે પણ એક કાપોત લેશ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી વાલુપ્રભાએ કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે લેશ્યા છે. નીલ લેશ્યા ૧, ને કાપોત લેશ્યા ૨. તેમાં જે કાપોત લેશ્યાના ધણી નારકી તે ઝાઝા છે ને નીલ લેશ્યાના ધણી નારકી તે થોડા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી પંકપ્રભા નરકના નારકીને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક નીલ લેશ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમી ધુમપ્રભા નરકના નારકીને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બે લેશ્યા છે. કૃષ્ણ લેશ્યા ૧, ને નીલ લેશ્યા ૨. તેમાં જે નીલ લેશ્યાના ધણી નારકી તે ઝાઝા છે ને કૃષ્ણ લેશ્યાના ધણી નારકી તે થોડા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠ્ઠી તમપ્રભા નરકના નારકીને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક કૃષ્ણ લેશ્યા છે, ને સાતમી નરકે પરમ કૃષ્ણ લેશ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શું સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી પણ છે, મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે, ને સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શું જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે ને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જે જ્ઞાની છે તે નિશ્ચે ત્રણ જ્ઞાનના ધણી છે. મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતજ્ઞાન ૨, ને અવધિજ્ઞાન ૩, ને જે અજ્ઞાની છે તેમાં કેટલાએક બે અજ્ઞાનના ધણી છે, ને કેટલાએક ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે. વળી તેમાં જે બે અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાન ને શ્રુતઅજ્ઞાનના ધણી છે. ને જે ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે તે મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન ને વિભંગ જ્ઞાનના ધણી છે (જે [illegible] મરીને નરકે [illegible] વિભંગ [illegible] ને [illegible], કેમકે તેને ઉત્પત્તી [illegible] પછી વિભંગ [illegible] થાએ) [illegible] પણ છે [illegible]. જે જ્ઞાની છે તે નિયમા ત્રણ

જ્ઞાનના ધણી છે, ને જે અજ્ઞાની છે તે ત્રણ અજ્ઞાનના ધણી છે. (આંહી [illegible]
કહ્યાં તેનું કારણ એ જે પહેલી નરક સુધીજ સમુર્છિમ ઉપજે. [illegible] નરકે [illegible]
તે માટે જાણવું).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી, શું મનજોગી છે? કે વચનજો[illegible]
કાયજોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનજોગી છે, વચનજોગી છે, ને કાયજોગી પણ છે. એમ [illegible]
સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી શું સાકારોપયોગી છે, કે અ[illegible]
પયોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકારોપયોગી પણ છે, ને અનાકારોપયોગી પણ છે. એમ
સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી અવધજ્ઞાને કરી કેટલું ક્ષેત્ર જાણે[illegible]
દેખે! એમ જાવત્ સાતમી નરકના નારકી અવધજ્ઞાને કેટલું ક્ષેત્ર જાણે, ને દેખે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રત્નપ્રભા પહેલી નરકના નારકી જઘન્યથી સાડાત્રણ ગાઉ ને ઉ[illegible]
ચાર ગાઉ અવધીજ્ઞાને કરી જાણે, ને દેખે. બીજી શર્કરપ્રભાએ જઘન્યથી ત્રણ ગાઉ [illegible]
ઉત્કૃષ્ટ સાડાત્રણ ગાઉ એમ એણે અભિપ્રાયે નરક નરકપ્રતે અર્ધ અર્ધ ગાઉ ઓછું કરત[illegible]
ચોથી નરકે જઘન્યથી અઢી ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ ગાઉ. એથી નરકે જઘન્યથી બે ગા[illegible]
ને ઉત્કૃષ્ટ અઢી ગાઉ [illegible] નરકે જઘન્યથી [illegible] ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ બે ગાઉ [illegible] નરકે
જઘન્ય એક ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ [illegible] ગાઉ સાતમી નરક જઘન્યથી અર્ધ ગાઉ ને ઉત્કૃષ્ટ
એક ગાઉ [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] છે!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર [illegible]

(પ્રહરણ વિશેષ) હળ, ગદા, મુશળ, ચક્ર, નારાચ, (પ્રહરણ વિશેષ) બરછી, તોમર, (પ્રહરણ વિશેષ) ત્રિશુળ, લાકડું, જાવત્ ભીંડમાળ. (આયુધ વિશેષ) ઇત્યાદિ રૂપ વૈકુવે. ને ઘણારૂપ વૈકુવતો થકો. મુદગળના રૂપ વૈકુવે જાવત્ ભીંડમાળ પ્રમુખના રૂપ વૈકુવે. વળી તે પણ સંખ્યાતારૂપ વૈકુવે. પણ અસંખ્યાતા રૂપ વૈકુવે નહીં. તે પણ સંબંધ કરે પણ અસંબંધ કરે નહીં. તે પણ સરખાંજ કરે પણ અણસરખાં કરે નહીં. એહવા રૂપ વૈકુવે, વૈકુવીને માંહોમાંહે એકબીજાની કાયાને વેદના ઉદેરે. તે વેદના ઉજ્વલી, ઘણીજ આકરી, કર્કસ, કડુક, બીહામણી, નિઠુર, ચંડ, તિવ્ર દુખદાય, દુર્ગમ, વિષમ, દુખે અહીયાસવા (ખમવા) જોગ્ય વેદના ઉદેરે. એમ જાવત્ ધુમપ્રભા પાંચમી નરક પર્યંત જાણવું. (પ્રહરણ કૃત વેદના પાંચજ પૃથ્વી લગે છે તે માટે.) ને છઠી, સાતમી નરકે, નારકી માંહોમાંહે ઘણાજ મોટે રૂપે લોહના કંથુયાના રૂપ વજ્રના મુખ છે જેના એહવા કંથુયા જેહવા છાણા મધ્યે કીડા ઊપજે છે તે પ્રમાણે વૈકુવે, વૈકુવીને એકબીજાની કાયા મધ્યે મુકે ત્યારે તે કંથુયા શરીરની ત્વચા (ચામડી) વગેરે ભક્ષણ કરતાં થકાં, પોતાને અનુક્રમે ચાલતાંથકાં, નારકીના શરીરમધ્યે પ્રવેશ કરતાંથકાં. શરીરને વિષે ઉજ્વલી જાવત્ દુખે અહીયાસવા જોગ્ય વેદના ઉદેરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી, શું શીતવેદના વેદે છે, કે ઉષ્ણવેદના વેદે છે, કે શીતોષ્ણ વેદના વેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શીતવેદના વેદતા નથી. કેવળ એક ઉષ્ણવેદના વેદે છે. પણ સીતોષ્ણ વેદના વેદતા નથી. (સીતોષ્ણ વેદના તો સુખાકારી છે. માટે તે નારકીને હોય નહીં.) એમ જાવત્ વાલુપ્રભા ત્રીજી નરક સુધી ઉષ્ણવેદના જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી પંકપ્રભાના નારકી સીત, ઉષ્ણ, ને સીતોષ્ણ. તેમાં કઇ વેદના વેદે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સીત વેદના પણ વેદે છે, ને ઉષ્ણવેદના પણ વેદે છે. પણ સીતોષ્ણ વેદના વેદતા નથી. વળી તેમાં જે ઉષ્ણવેદના વેદે છે, તે ઘણા છે, ને જે સીતવેદના વેદે છે તે નારકી થોડા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમી ધુમપ્રભાએ નારકી, શું સીતવેદના વેદે છે, કે ઉષ્ણવેદના વેદે છે, કે સીતોષ્ણ વેદના વેદે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સીતવેદના પણ વેદે છે, ને ઉષ્ણવેદના પણ વેદે છે, પણ સીતોષ્ણવેદના વેદતા નથી. તેમાં જે સીતવેદના વેદેછે તે નારકી ઘણા છે ને જે ઉષ્ણવેદના વેદે છે તે નારકી થોડા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠી તમપ્રભાએ નારકી કઇ વેદના વેદે છે? (પુર્વલી રીતે પુછવું.)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સીતવેદના વેદે છે પણ ઉષ્ણ વેદના વેદતા નથી. તેમ સીતોષ્ણ વેદના પણ વેદતા નથી. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું, પણ એટલો વિશેષ જે સાતમી નરકના નારકી પરમ સીતવેદના વેદે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નરકો કેવાં [illegible] નરકોનો ભય [illegible]
દીસે છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યાં નરકો નિત્યે અંધારે કરી [illegible] છે, [illegible]
ઘણું [illegible] પામે છે, નિત્યે [illegible] ગ્રસે છે. નિત્યે [illegible]
ઉપજ્યાંત છે. નિત્યે પરમ અશુભ, [illegible] દુર્ગંધ [illegible] છે, નિત્યે દુખે કરી ઉદ્વેગવંત છે, [illegible]
ક્યાં દીસે છે. એમ ભગવંત [illegible] નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] નરક પૃથ્વીને પાંચ ઉત્કૃષ્ટ મહાયોનિ ને મોટાં છે [illegible]
(પ્રશ્ન) કેટલા [illegible] નરકાવાસા કિયા છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળ ૧, મહાકાળ ૨, રૌરવ ૩, મહારૌરવ ૪, ને અપ્રતિષ્ઠાન ૫. [illegible]
પંચ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
અપ્રતિષ્ઠાન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે ૧, [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ૨, [illegible] ૩, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ૪, [illegible]
[illegible]

એહની પરીક્ષા કરીએ. પછી તારા તાપસની કરશું. એમ કરી અનેક પ્રકારનાં ભોજન પ્રમુખ (વૈક્રિયશક્તિથી) દેખાડયા પણ તે ભાવ સાધુએ જરા પણ મન ડગાવ્યું નહીં અને સત્વથી જરા પણ ચળ્યો નહીં. ત્યાર પછી મારગને વિષે એક બાજુ કરેલાં દેડકા વીગેરે [illegible] વેર્યા, અને બીજી બાજુ તિક્ષ્ણ અણિયાળા વજ્ર જેવા કાંટા અને કાંકરા વેર્યા. ત્યારે દેડકાનો મારગ મુકીને તે ભાવ સાધુ કાંટા માંહે ચાલવા લાગ્યા. તેથી કાંકરાને કાંટા તેના પગમાં વાગવાથી પગે લોહી વહેવા લાગ્યું. વેદના ખમી પણ દેડકાના ઉપર કરુણા લાવી પોતે પોતાના શરીરે દુઃખ સહન કર્યું, પણ તે મારગે ચાલ્યા નહીં. ત્યાર પછી દેવતાએ નિમિત્તિયાનું રૂપ કરી હાથ જોડી વિનય પુર્વક કહેવા લાગ્યા કે, અહો સ્વામી તમે દિક્ષા લેવા આવ્યા છો પણ હજુ તમારૂં આયુષ્ય ઘણું છે, અને હમણાં જોબન અવસ્થા છે માટે [illegible] ઋદ્ધિ સંપદા ભોગવીને પછી વૃદ્ધપણે દિક્ષા લેજો. તે સાંભળી ભાવ સાધુ બોલ્યા કે નિમિત્તિયા મારૂં આયુષ્ય ઘણું છે તો હું ઘણાં વરસ ચારિત્ર પાળીશ જેથી મુજને ઘણો લાભ થાશે, વળી જોબન અવસ્થાએ ધર્મ કરણી બની શકે છે. માટે હમણાંજ [illegible] લેવું યુક્ત છે, કેમકે વૃદ્ધ અવસ્થાએ ધર્મ સાધન બનવું ઘણું કઠણ છે એવી રીતની તે ભાવ સાધુની દ્રઢતા દેખી દેવતાઓ હર્ષ પામી જૈન શાસનની પ્રશંસા કરી. ત્યાર પછી જૈન દેવતા કહે ચાલો તમારા તાપસની પરીક્ષા કરીએ. એમ કહી ચાલ્યા જાય છે. એવામાં એક જુનો ઘણા દીવસથી વનમાંહી જટાધારી તપ તપતો ધ્યાને રહ્યો [illegible] નામે તાપસ દીઠો તેની પરીક્ષા કરવા સારૂ દેવતાએ ચકલા ચકલીનું રૂપ કરી તેની દાઢી માંહે માળો ઘાલ્યો, પછી ચકલો મનુષ્યની ભાષાએ બોલ્યો અરે ચકલી હું [illegible] હિમવંત પર્વતે [illegible] ત્યારે ચકલી બોલી હું તમને જવા નહીં દઉં કેમકે [illegible] દુઃખ થાય ને ફરી પાછા ન આવો ત્યારે મારી શી [illegible] તમારા વિના કેમ [illegible] માટે જવા નહીં દઉં [illegible] છે, હું જ્યાર વહેલો આ- [illegible] અને [illegible] ૪. એ ચાર [illegible] કહ્યું છે કે—

अपुत्रस्य गतिर्नास्ति, स्वर्गो नैव च नैव च॥

तस्मात् पुत्रमुखं दृष्ट्वा, स्वर्गं गच्छन्ति मानवाः ॥१॥

અર્થ:— [illegible] સદ્ગતિ કે [illegible] નથી, તે માટે પુત્રનું મુખ જોઇ પછી [illegible]

તમારૂં પાપ ઘણું છે, એ વાત તપસ્વીએ સત્ય કરી માની, ને તે દેવતા પોતાના સ્થાનકે ગયા. અને મિથ્યાત્વી દેવતા હતો તે પણ સમ્યક્ત્વ પામી જૈની થયો. હવે ઇહાં જમદગ્નિ તાપસ પંખીના મુખની વાત સાચી માની મનમાંહી વિચાર્યું જે એક સ્ત્રી પરણી પુત્ર ઉપજાવું તો મુજને ગતિ થાય. એમ ચીંતવીને કોષ્ટ નગરને વિષે જીતશત્રુ રાજા છે તેની પાસે આવીને કહે જે મુજને એક કન્યા આપો. ત્યારે રાજા કહે માહરે એકસો બેટીઓ છે તે માંહેથી જે તમને ઇચ્છે તેને લઇ જાવ. એમ સાંભળી તાપસ રાજાના અંતઃપુરમાં જ્યાં કન્યાઓ બેઠી છે ત્યાં ગયો; ત્યારે તેની જટા તથા મળમલીન શરીર દેખી સઘળી કન્યાઓ થુંકી. તેથી તાપસને ઘણો ક્રોધ ચડ્યો તેથી તપને બળે સઘળી કન્યાઓને કુબડી કરી રીસ ચડાવી પાછો વળ્યો. એવામાં રાજાના મહેલ પાસે એક કન્યા રમતી હતી. તેને બીજોરૂં (ફળ) દેખાડયું તે લેવા તેણીએ લાંબો હાથ કર્યો. ત્યારે તાપસે રાજાને કહ્યું આ કન્યા મુજને ઇચ્છે છે એમ કહી ને કન્યાને લઇ ચાલ્યો. તે દેખી રાજા તેના શાપથી બીહીને તેને એકહજાર ગાયો તથા દાસદાસી સહિત તે કન્યા પરણાવી. ત્યારે તે તાપસે પેહેલી સો કન્યા જે કુબડી કરી હતી તેને સારી કીધી. ત્યારપછી તે તાપસ પોતાનો સઘળો તપ ગુમાવીને તે રેણુકા નામની કન્યાને લેઇ વનમાંહી ગયો, ત્યાં આશ્રમ કરી રહ્યા. અને ત્યાંજ તે બાળકન્યાને પાળીપોષી મોટી કરી. જોબન અવસ્થા પામી ત્યારે પ્રથમ ઋતુસ્નાનને અવસરે તે કન્યાને કહે સાંભળ, હું તને એક ચરૂ મંત્રીને આપું તે ખાજે તેથી કરીને તાહરે એક બ્રાહ્મણ પુત્ર થાશે? ત્યારે રેણુકા બોલી સ્વામી મને બે ચરૂ મંત્રીને આપો કે જેથી કરી એક બ્રાહ્મણ પુત્ર થાય ને એક ક્ષત્રિય પુત્ર થાય. કેમકે એક ક્ષત્રીચરૂ મારી બેન અનંગસેના નામે છે તે હસ્તિનાપુરને વિષે અનંતવિર્ય રાજાને પરણાવી છે તેહને આપીશ. ત્યારે રેણુકાના કહ્યાથી તાપસે બે ચરૂ મંત્રી સાધીને આપ્યા. પછી રેણુકાએ વિચાર્યું જે માહરે ક્ષત્રી શુરવીર પુત્ર થાય તો આ વનવાસમાંથી છુટું. માટે ક્ષત્રી ચરૂ (ઔષધ) હું જ ખાઉં. એમ વિચારી ક્ષત્રીચરૂ પોતે ખાધો અને બ્રાહ્મણચરૂ હતો તે પોતાની બહેનને મોકલ્યો. તે અનંગસેનાએ ખાધો. હવે અનંગસેનાને પુત્ર થયો. તેનું નામ કૃતવીર્ય આપ્યું અને રેણુકાને પુત્ર થયો તેનું નામ રામ એહવું આપ્યું. અનુક્રમે યોવન અવસ્થા (રામ) પામ્યો. હવે એકદા સમયે તેના આશ્રમને વિષે એક વિદ્યાધર અતિસાર નામના રોગથી પીડ્યો થકો ત્યાં આવ્યો. રામે તેની સારસંભાળ કરી ઔષધાદિકે સારો કર્યો. ત્યારે વિદ્યાધરે પ્રસન્ન થઇને રામને પરશુ નામે વિદ્યા આપી. તે વિદ્યા રામે સાધી તેથી પરશી (કુહાડો) પ્રગટ થઇ. તેથી પરશુરામ નામ પ્રસિદ્ધ થયું. તેના અવિચ્છિન્ન કુહાડાનું આયુદ્ધ લેઇને પૃથ્વિમાંહે ફરે પણ એને કોઇ જીતી શકે નહીં. એકદા સમયે તે પરશુરામની મા રેણુકા પોતાની બેનને મળવા સારૂ હસ્તીનાપુરે ગઇ. ત્યાં પોતાના બનેવી અનંતવિર્ય રાજા સાથે તેને સંબંધ થયો તેણે રેણુકાને ભોગવી. તે થકી ઓધાન રહ્યું. અનુક્રમે પુત્ર જનમ્યો. પછી તે રેણુકાને જમદગ્નિ તાપસે પુત્ર સહિત પોતાને આશ્રમે આણી તે વાત પરશુરામે જાણી તેથી તે પુત્ર સહિત પોતાની માને મારી નાંખી. તે વાત અનંતવિર્ય રાજાએ જાણી તેથી ત્યાં આવી તેના આશ્રમ ભાંગી

નાંખ્યા. તેથી ફરશુરામને ક્રોધ ચડયો. ત્યારે તેણે અનંતવિર્યનું મસ્તક કાપી નાખ્યું. પછી અનંતવિર્ય રાજાનો પુત્ર કૃતવિર્ય રાજગાદીએ બેઠો. તેણે પોતાના બાપનું વૈર લેવાને જમદગ્ની તાપસને માર્યો. ત્યારે ફરશુરામે ફરશીને બળે કરી કૃતવિર્યને મારી ગજપુરનું રાજ્ય લીધું. એટલે કૃતવિર્ય રાજાની એક તારા નામે રાણી ગર્ભવંતી છે તેણે ચઉદ સ્વપ્ન દીઠાં છે તે નાશીને વનમાંહી કોઇક તાપસને શરણે આવીને રહી. તાપસને કરૂણા આવી તેથી તેણીને ભોંયરામાંહી છાની રાખી અનુક્રમે ભોંયરામાંહી તેણીએ પુત્ર પ્રસવ્યો. ભોંયરામાંહી જનમ્યો માટે સુભૂમ એવું નામ દીધું. તે બાળક ભોંયરામાંહીજ મોટો થવા લાગ્યો. હવે ફરશુરામને ક્ષત્રી ઉપર ઘણો ક્રોધ વ્યાપ્યો. તેણેકરી સાત વાર ક્ષત્રી રહીત પૃથ્વી કરી. જ્યાં ક્ષત્રીને દેખે ત્યાં મારે. અને તમામ ક્ષત્રીની દાઢા એકઠી કરી એક થાળ ભરી મુક્યો છે. એમ ફરતો ફરતો એકદા તે ફરશુરામ (જ્યાં સુભૂમ છે ત્યાં) તે તાપસના આશ્રમ આગળ આવ્યો ત્યારે ફરશીમાંથી ઝાળ નીકળવા લાગી. તેથી કરી તાપસોને પુછ્યું ઇંહાં કોઇ ક્ષત્રિ છે? શું બોલો? માહરી ફરશીમાંથી અંગારા વરસે છે માટે ઇંહાં કોઇ ક્ષત્રિ છે! ત્યારે તાપસ કહે અમેજ ગૃહસ્થાશ્રમમાં સર્વ ક્ષત્રિ હતા બીજો તો કોઇ નથી. એમ સાંભળી તાપસ જાણી જીવતા મુક્યા. પછી સર્વ ક્ષત્રિને મારી ફરશુરામ ગજપુર આવી રાજ્ય કરવા લાગ્યો. એકદા સમયે કોઇક નિમિત્તીયાને ફરશુરામે પુછ્યું કે મને મારનાર કોણ થાશે? ત્યારે નિમિત્તીયો બોલ્યો કે તમે જે ક્ષત્રિની દાઢાનો થાળ ભર્યો છે તે દાઢા જેના દેખતે કરીને ખીર થાશે, અને તે ખીર જે ખાશે તે તમારો મારનારો થાશે. એવું સાંભળીને ફરશુરામે પોતાના મારનારની શોધ કરવા સારૂ દાનશાળા મંડાવી ત્યાં ક્ષત્રિની દાઢાનો થાળ પણ મુક્યો. ત્યારપછી વૈતાઢ્ય પર્વતનો રહેનાર મેઘનાદ નામે વિદ્યાધર છે તેણે નિમિત્તીયાને પુછ્યું કે માહરી પુત્રીનો વર કોણ થાશે! ત્યારે નિમિત્તીયાએ કહ્યું કે સુભૂમ થાશે. ત્યારે તે વિદ્યાધરે પોતાની દીકરી સુભૂમને પરણાવી અને પોતે પણ સુભૂમની સેવામાં રહ્યો. એકદા સમયે સુભૂમે પોતાની માતાને પુછ્યું. કહો માતાજી પૃથ્વી આટલીજ છે! એહવુ પુત્રનું વચન સાંભળી આંખે આંસુ નાખતી ગદ્‌ગદ્ કંઠે તારારાણીએ સર્વ પાછલી વાત કહી સંભળાવીને કહે જે અરે પુત્ર તારા બાપદાદા અને સર્વ ક્ષત્રી મારી આપણુ રાજ્ય ફરશુરામે લીધું છે અને આપણે નાસીને તાપસને શરણે રહ્યા છીએ. એવી રીતની સર્વ વાત પોતાની માતાના મુખથી સાંભળીને એકદમ સુભૂમને ક્રોધ ચડ્યો. ત્યારે ભોંયરામાથી બહાર નીકળી મેઘનાદ વિદ્યાધરને સાથે લઇને જ્યાં ગજપુર નગરે દાનશાળા છે ત્યા આવ્યો. ત્યારે ક્ષત્રીની દાઢાનો જે થાળ હતો તે ખીર થઇ તેને સુભૂમ ખાવા લાગ્યો, એટલે તે વાતની ફરશુરામને ખબર થઇ એટલે ફરશુરામ પણ સાવચેત થઇ જાજ્વલ્યમાન અંગારા વરસતી ફરશી લઇને બહાર આવ્યો. ત્યારે સુભૂમની નજર ફરશી ઉપર પડવાથી તેના પુન્ય પ્રભાવે કરીને ફરશી બુઝાઇ ગઇ ને ઠંડી થઇ ગઇ. ત્યારે સુભૂમે ખીર ખાઇને ફરશુરામના ઉપર ખીરનો થાળ ફેંક્યો, તે થાળ ફીટીને એકહજાર દેવના અધિષ્ઠાયક એવું ચક્ર થયું. તે ચક્રે કરી ફરશુરામનું મસ્તક છેદ્યું ને ફરશુરામ આર્ત, રૌદ્રધ્યાને મરી સાતમી નરકે ગયો.

[illegible]

[illegible]

૨. ફલાયુ (બીજું નામ [illegible]) ની કથા.

[illegible] અને [illegible] ઉપર [illegible] (અને) [illegible] છે, [illegible] નહીં. [illegible] આ દુનિયા ઉપર [illegible] છે — " [illegible] " [illegible] અને [illegible] છે — [illegible] નહિ [illegible] નગરમાં તમામ [illegible] નગરમાં [illegible] નહિ. નગરની તમામ [illegible]

ચોખી કરાવી વિષ્ટાનું બુંદ પણ રહેવા દીધું નહિ, ને સઘળી જગ્યાએ ફુલ પથરાવ્યા ને પોતે અંતઃપુરમાં રહ્યો. મરણના ભયથી ૭ દિવસ સુધી અંતઃપુરમાં ભરાઇ રહ્યો. ઉત્સુકતાથી છઠ્ઠા દિવસને સાતમો દિવસ ગણી મારૂં મરણ થયું નહિ, માટે હવે આચાર્યને વિડંબના કરી મારી નાંખુ. એહવા ઇરાદાથી તે મહેલથી ઘોડા ઉપર બેસી બહાર જવા નીકળ્યો. તે દિવસે બનાવ એવો બન્યો કે સરીયામ રસ્તા ઉપર થઇ પ્રાતઃકાળમાં એક બુઢો માળી ફુલ લઇને જતો હતો. તેને રોગાદિ કારણથી ઝાડાની હાજત થઇ ગઇ. તે રહી નહીં શકતાં તેણે ત્યાંજ સરિયામ રસ્તા ઉપર હાજત પુરી કરી. તેના ઉપર કેટલાંક ફુલ ઢાંકી ચાલતો થયો. હવે દત્તરાજા ત્યાંજ થઇને નીકળ્યો. ઘોડાના પગનો ડાબડો જોરથી વિષ્ટા ઢાંકેલા ફુલ ઉપર પડ્યો. અને તેમાંથી વિષ્ટાનો છાંટો ઉડીને રાજાના મોઢામાં પડ્યો. જેવો વિષ્ટાનો છાંટો રાજાના મોઢામાં પડ્યો તેવોજ રાજા એકદમ ચમક્યો અને પાછો ફરી ભયનો માર્યો રાજા પોતાના મહેલમાં પેઠો. એ ખબર સામંતાદિકને પડતાં તેના અન્યાયથી કંટાળી ગયેલા સામંતોએ પુર્વના (પહેલાના) રાજાને બંદીખાનામાંથી બહાર કાઢ્યો અને રાજ્યાસન ઉપર બેસાડ્યો. કોપાયમાન થયેલા રાજ્યાસનપર બેઠેલા રાજાએ દત્તને બાંધી મંગાવ્યો અને કુંભિમાં નાંખી હેઠળ તાપ કરી કડાહા કુતરાને તેનું શરીર ખવડાવ્યું. એ દત્ત મરણ પામી રૌદ્ર ધ્યાનથી મરી સાતમી નરકે ગયો. એ બીજો મહાપુરૂષ. ૨.

૩ વસુરાજાની કથા.

ચેદી નામે દેશના શુક્તિમતી નામે શહેરમાં અભિચંદ્ર નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તેને બુદ્ધિમાન વસુ નામનો કુમાર હતો. ક્ષીરકદંબ નામના ઉપાધ્યાય ગૃહસ્થ ગુરૂ પાસે વસુકુમાર, નારદ અને તે ઉપાધ્યાયનો પર્વતક નામનો પુત્ર એ ત્રણે સહાધ્યાયી પણે ભણતા હતા. એક દિવસે અગાશીમા સૂતેલા આ ત્રણે વિદ્યાર્થિઓને જોઇ આકાશ માર્ગે બે ચારણ, મુનીઓ વાતો કરતા ચાલ્યા જાય છે, તેમાંથી એક વિદ્યાધર મુનીએ બીજા મુનિને કહ્યું કે આ ત્રણમાંથી બે નરકગામી છે ને એક દેવલોક (સ્વર્ગ) ગામી છે. આ હકીકત ગૃહસ્થ ઉપાધ્યાયે સાંભળી તેની પરીક્ષા કરવા માટે જૂદા જૂદા લોટના ત્રણ કુકંટ બનાવીને ત્રણે શિષ્યને દીધા, અને કહ્યું કે જ્યાં કોઇ દેખે નહિ ત્યાં એહને મારી આવજો. આમ સાંભળી ત્રણે જંગલમા જુદા જુદા જઇ આવ્યા, તેમાં વસુરાજા ને પર્વતક એ બે જણ તો જંગલમાં જઇ કોઇ એકાંત જગ્યાએ કુકડાનો વિનાશ કરીને આવ્યા, અને નારદે તો ઘણા સ્થાનક જોયાં પણ ક્યાંઇ કોઇ ન દેખે એવું સ્થાનક દીઠું નહિ, ત્યારે કુકડાને પાછો આપ્યો. ત્યારે ઉપાધ્યાયે પૂછ્યું કે કેમ પાછો લાવ્યો? ત્યારે નારદે કહ્યું કે—દેવ, દાનવ, જ્ઞાની વિગેરે દેખી રહ્યા છે તેમ મારો આત્મા પણ દેખતો હતો, માટે શી રીતે આપની આજ્ઞાનો ભંગ કરી એહનો વિનાશ કરૂં? તે સાંભળી ઉપાધ્યાયે ચિંતવ્યું કે એ સ્વર્ગગામી છે. ને પેલા બે નરકગામી છે. તે પરિક્ષામાં પોતાના પુત્રને નરકમાં જનાર જાણી પોતાના પ્રયત્નને નિર્થક ગણતો સંસાર વાસનાથી વિરક્ત

થઇ તેણે સાધુ માર્ગનો સ્વીકાર કર્યો. ને અનુક્રમે શુભ ધ્યાનવડે આયુષ્ય પૂર્ણ કરી દેવગતિ પામ્યો.

રાજા મરણ પામ્યા બાદ વસુ રાજા થયો. પર્વતક ઉપાધ્યાય પદ ઉપર આવ્યો અને નારદ કોઇ બીજે ઠેકાણે ચાલ્યો ગયો.

વસુરાજા સત્ય બોલનારો હતો અને સત્યવાદી તરીકે તેની દુનિયામાં પ્રખ્યાતિ થઇ હતી. એક સ્વચ્છ સ્ફટિક રત્નની શિલાનું આસન બનાવી તેના ઉપર સિંહાસન સ્થાપન કરી વસુરાજા સભામાં તે પર બેસતો હતો. લોકો અતિ સ્વચ્છતાને લઇને તે આસનને જોઇ શકતા નહોતા તેથી સત્યના પ્રભાવે દેવો આ રાજાનું સિંહાસન આકાશમાં અધર રાખે છે એવી દુનિયામાં પ્રખ્યાતિને પામ્યો.

એક દિવસ નારદ પર્વતકને ઘેર આવ્યો. ત્યારે પર્વતક વેદ સંબંધી શિષ્યો આગળ વ્યાખ્યા કરતો હતો, તેમાં જ્યાં અજ શબ્દ આવ્યો ત્યારે પર્વતકે બકરાનો હોમવા એવો અર્થ કર્યો. ત્યારે નારદે કહ્યું ભાઈ તારી ભૂલ થાય છે. કેમકે ગુરુજીએ અજ શબ્દે ત્રણ વરસની જુની ડાંગર (કમોદ વ્રીહિ) કહી છે કેમકે "न जायन्ते इतिअजः" જે વાવી થકી ફરીવાર ઉગે નહિ તે અજ કહેવાય. અજનો અર્થ બકરો પણ થાય છે છતાં અહીં તેનો લેખ અર્થ લેવાનો છે એમ ગુરુ ઉપદેશક હતા. શ્રુતિપણ ધર્મ કથન કરનારી છે તો અજનો અર્થ બકરો. થઇ ન શકે અનર્થ કરી ગુરુ અને શ્રુતિને ચાટે દુષિત કરવી એવી નથી. એમ નારદે કહ્યું તેથી [illegible] અભિમાનથી ઘમંડ જાણી પર્વતકે ગુસ્સે થઇ કહ્યું કે—બકરો અર્થ [illegible] અને શ્રુતિ પણ એમજ કહ્યું છે. આપણે તેનો નિર્ણય કરીએ [illegible] કર્યો. માટે આ

છે. માટે જેમ સત્ય હોય તેમ કહી આપી, આ વિવાદનો નિર્ણય કરી આપો. ત્યારે કુમતિથી પ્રેરાયેલ દુર્બુદ્ધિ રાજાએ અજનો અર્થ ગુરૂએ બકરો કર્યો છે તેવી ખોટી સાક્ષી આપી. આ મહા અસત્ય બોલતાંજ નજીકમાં રહેલા કોઈ વ્યંતર દેવે તત્કાળ વસુરાજાને સિંહાસનપરથી નીચે પાડી નાંખ્યો અને પછાડીને મારી નાંખ્યો. તે મરીને સાતમી નરકે ગયો. અસત્ય બોલનાર પાપીને તેનું પાપ ફળીભૂત થયું. એમ કહી નારદ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. સભાના લોકોએ ધિક્કાર આપેલો પર્વતક પણ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો; અને ખોટી સાક્ષી આપનાર વસુરાજાની અપકીર્તિ દુનિયામાં ફેલાણી રહી. એ ત્રીજું [illegible] પૂરૂં. ચોથા ચોરી પાપની કથા પ્રથમ સાથે આવેલ છે.

૫. બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીની કથા.

કાંપિલ્ય નગરના બ્રહ્મરાજાની ચુલણી રાણીએ ચઉદ સ્વપ્ન સૂચિત એક પુત્રને જન્મ આપ્યો. તેનું નામ બ્રહ્મદત્ત રાખવામાં આવ્યું. રાજાએ ઘણા વર્ષો પુત્ર જન્મ્યો હતો. આ બ્રહ્મ રાજાને કાશી દેશનો કટક રાજા, હસ્તીનાપુરનો કણેરદત્ત રાજા, કોશલ દેશનો દીર્ઘપૃષ્ઠ રાજા, અને ચંપાનો પુષ્પચૂલ રાજા. એમ ચાર રાજા મિત્ર હતા. જ્યારે બ્રહ્મદત્ત કુમાર બાર વર્ષની ઉમરનો થયો ત્યારે અકસ્માત બ્રહ્મ રાજા દૈવથી પરલોક ગયો. બ્રહ્મદત્તકુમાર નાનો હોવાથી ચાર મિત્રોએ એક એક વર્ષ વારાફરતી તેના રાજ્યનું રક્ષણ કરવાનું નક્કી કર્યું. અનુક્રમે દીર્ઘપૃષ્ઠ રાજા રાજ્યનું રક્ષણ કરવા માટે એક વર્ષ ત્યાં આવ્યો. તે અનેકવાર અંતઃપુરમાં કાર્યપ્રસંગે જતા આવતાં [illegible] અને [illegible] કરતામાં [illegible], એ વાતની ખબર રાજાના મહાન [illegible] ધનુ નામના મંત્રી (પ્રધાન) ને [illegible] અને દીર્ઘપૃષ્ઠ [illegible] માહિતગાર કર્યો. [illegible] બ્રહ્મદત્ત [illegible] મરાવી નાખવા [illegible] ચુલણી રાણીને [illegible] રાજ્યમાં [illegible] માટે [illegible] કુમારને તેની માતાએ [illegible] કુમારને [illegible] કર્યું [illegible] રહ્યો.

લાખનો મહેલ બનાવ્યો હતો તેજ તે કુમારના મરણ માટે આગાહી કરી રહ્યો હતો. તેથી કુમારના બચાવ માટે પોતાના મુકામની નજીકથી તે લાખના મહેલ સુધી જમીનમાં સુરંગ ખોદાવી, અને તેનું બારણું તે મહેલમાં આવે તેમ કરી ત્યાં એક શિલા (પથ્થર) મુકાવી. અને પોતાના પુત્ર વરધનુને તેનો મદદગાર કર્યો. અને અવસરે (વખત આવે) કઇ પણે અહીંથી નીકળી જવું. વિગેરે વિગેરે સમજાવ્યું. બ્રહ્મદત્ત કુમારનાં લગ્ન કરીને તરતજ આ મહેલમાં રહેવાને માતાએ તેને હુકમ કર્યો. સરળસ્વભાવી કુમાર માતાના આ દુષ્ટ ચેષ્ટિતને સમજી શક્યો નહી.

રાત્રી શાંત થઇ જેથી સર્વ માણસો નિદ્રાવશ થયા ત્યારે વહાલી પણ વેરણ બનેલી માતાએ કુમાર નિદ્રાધીન છતાં પોતાના વિષય સુખના સ્વાર્થમાં [illegible] વિષયની આગીમાં આખા મહેલને ચારે બાજુથી આગ લગાડી. અહા! વિષયથી અંધ બનેલી માતા! આવા ચારિત્ર જેવા પુત્રરત્નને પણ મારતાં પાછું વાળી જોતી નથી, વિષય શું ન કરે? આવા કારણોથીજ શાસ્ત્રકારો આવા વિષયોને ઝેરની ઉપમા આપે છે એટલુંજ નહી પણ જેમ બને તેમ તેનાથી મુક્ત થવા માટે ઉપદેશ આપે છે.

ભયંકર કરેલી આગની [illegible] જાગ્યો પરંતુ તે અસરકારક હતો. [illegible] ત્યારે [illegible] જોઇ કુંવર [illegible] કુમારે વરધનુને પુછ્યું. વરધનુએ માતાનું અને [illegible] રાજાનું કારણ અને તેનાથી [illegible] [illegible] [illegible]

એક મોહોર દક્ષણામાં મળે તેનું વચન માગ્યું. રાજાએ તે સ્વીકાર્યું. તેમાં પહેલો જમવાનો વારો બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તિને પોતાનેજ ઘેર આવ્યો. રાજાએ ઘણી સારી રસોઇ જમવામાં પીરસાવી, પરંતુ બ્રાહ્મણે હઠ લીધી કે જે ભોજન તમે કરોછો તેજ ભોજન અમને આપો. રાજાએ ઘણું સમજાવ્યો કે ચક્રવર્તિનું ભોજન બીજાને પચે નહીં માટે તેનો આગ્રહ તું છોડી દે. તે છતાં બ્રાહ્મણે તેનું કહેવું માન્યું નહીં ને ઉલટું મેણું માર્યું કે આટલું ભોજન જે રાજા આપી શકતો નથી તે બીજું શું આપશે! એમ કહેવાથી રાજાએ નિરૂપાયે તેના કુટુંબને પોતાનું ભોજન કરાવ્યું. આ ભોજન કરવાથી તે બ્રાહ્મણનું કુટુંબ વિષયથી એટલું બધું વ્યાકુળ થઇ ગયું કે અગ્યાગમ્યનો વિચાર પણ ન રહ્યો. વિષયમાં લંપટ થઇ આપસ આપસમાં બેહેન, પુત્રી અને માતા સાથે પણ વ્યભિચાર કર્યો, અને તે ભોજનના નિત્ર નિશામાં તેઓને પ્રાયઃ આખી રાત્રી વિટંબના થઇ.

પ્રાતઃકાળ થયો, ભોજનનો નિશો શાંત થયો, ત્યારે બ્રાહ્મણ ઘણો શરમાયો તે પોતાની જાતને ધિક્કારવા લાગ્યો. અકાર્યનો પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો; અને લોકોને મુખ દેખાડવું કે કેમ તેની તેને ભારે ચીંતા થઇ. તેમાં તેને રાજા ઉપર વિશેષ ગુસ્સો થઇ આવ્યો. કે રાજાએ મને જાણી જોઇનેજ આમ હેરાન કર્યો છે, માટે આ રાજાનું વેર હું ગમે તે પ્રકારે વાળું, એવા ઇરાદાથી તે ત્યાંથી નીકળી જંગલમાં ગયો. ત્યાં કોઇ બકરાં ચારનાર ભરવાડ મળ્યો; તે ભરવાડ લક્ષવેધી હતો, બેઠાં બેઠાં જે પાંદડાંપર લક્ષ કરી કાંકરી ફેંકતો તેને તે વીંધી નાખતો. આ ભરવાડને જોઇ પોતાના મનોર્થ સિદ્ધ થશે જાણી ભરવાડને થોડાક પૈસા આપવા કરી, રાજાની આંખો ફોડી નાંખવાનો તે બ્રાહ્મણે નિશ્ચય કર્યો. પછી ભરવાડને સાથે લઇ તે નગરમાં આવ્યો. રાજાની સ્વારી નીકળી એટલે દુરથી બ્રાહ્મણે રાજાને બતાવ્યો કે આની આંખો ફોડી નાંખ. તત્કાળ ભરવાડે લક્ષ રાખી તેણે જોરથી બે કાંકરી સાથે ફેંકી તેથી રાજાની બંને આંખો ફુટી ગઇ. રાજાના માણસોએ તે ભરવાડને પકડી લીધો. અને માર મારી મનાવતાં બ્રાહ્મણના શિખવવાથી પોતે આ કાર્ય કર્યું છે એમ તેણે માની લીધું. રાજાના ક્રોધનો પાર રહ્યો નહીં. અહો! દુનિયામાં માણસો કેવા કૃતઘ્ન છે. કે જેના ઉપર ઉપકાર કર્યો તેના તરફથીજ અપકાર કરાયો!! તેથી રાજાએ બ્રાહ્મણના આખા કુટુંબને મારી નંખાવ્યું પણ તેનો ક્રોધ શાંત થયો નહિ. તેથી અજ્ઞાનથી અંધ થયેલા તે રાજાનો ક્રોધ જાતી ઉપર ગયો. અને બ્રાહ્મણોની આંખો ફોડીને એક થાળ ભરી મને નિરંતર આપો કે જેને ચોળી મસળીને હું મારૂં વેર વાળી ક્રોધ શમાવું.

એ પ્રમાણે પ્રધાનોને કહ્યું. તેજ માફક થોડા દિવસ તો ચાલ્યું પણ સમજુ પ્રધાનોએ તેમ થતું અટકાવી શ્લેસ્માત્મક નામનાં ફળો (ગુંદા) મંગાવ્યા જે આંખના જેવા ચીકાશવાળા અને આકારના હોય છે. તેનો થાળ ભરી રાજાને નિરંતર આપવા લાગ્યા. રાજા તે મસળીને પોતાને કૃતાર્થ માનવા લાગ્યો. આવી રીતના ભયંકર રૌદ્ર પરિણામમાં રાજાએ પોતાના આયુષ્યના અવશેષ સોળ વર્ષ પુરાં કર્યાં. અને સર્વ સાતસો વર્ષનું આયુષ્ય પુર્ણ કરી તે ચક્રવર્તિ રાજા અનંતા સાતમી નરકે ગયો. એ પાંચમો મહાપુરૂષ.

એ પ્રાય કલ્પાંતની હદ પૂર્ણ થઈ એ પ્રમાણે દિવસ (અહોરાત્ર) એક ક્ષણમાં જાય છે.

૪૪ નારકીને ઉષ્ણ તથા શીતવેદના વિષે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, ઉષ્ણ વેદનાવાળા નરકોમાં નારકીને કેવી ઉષ્ણવેદના હોય છે તે કહો.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ કોઈ તરુણ બળવાન યુવાન પુરુષ હોય, તે બળવાન, તેમ કહ્યો છે. હાથનો બળ બહુ, દૃઢ હાથ, પગ, પગ, પીઠ, પેટ પ્રમુખ કુશળ શરીર છે, વળી ઉપાયે, હાથે, બળે કરીને પૂર્વે કરી સમર્થ છે. તેવો પુરુષ મોટો લોઢાનો ગોળો કરે તે તેની પુષ્ટ અંગે કરીને તપાવે તેવો પુરુષ છે. અહિંયા દૃષ્ટાંત મુક્યો છે, પુરુષ કેવા તેવા હોય છે. તે લોઢાના ગોળાને ઘણી કરીને ઉષ્ણ, પીગાળ કરીને ફરી અગ્નિમાં તપાવે કરી નહિ. પીગાળ્યા ફરીથી અગ્નિમાં કરી ગુણ કરીને ફરી ઉષ્ણ કરવાને નિપુણ, વિજ્ઞાનવાન કારીગરીને વિષે નિપુણ એવો લુહાર. એક મોટો ઘણ (ઘડો) લેઈ પીઠ પાછળના ભાગ કેટલો શીઘ્ર લઈને તેને અગ્નિ માંહે તપાવે તત્કાળ ફરી કરીને ઠીક વારંવાર તપાવે. વારંવાર તેને ચૂર્ણ કરે, વારંવાર એક અહોરાત્ર, (ત્રણ દિવસ) બે અહોરાત્ર, ત્રણ અહોરાત્ર. એમ ઉત્કૃષ્ટ પંદર અહોરાત્ર પર્યંત તે લોઢાના ગોળાને ઘડ્યું કરી રાખે, ત્યારપછી તે લોઢાને ઠંડો થવા દે, ત્યારે તેને શીતળ સ્થાનકે ઠરે ત્યારપછી લેઈ ઉષ્ણ વેદનાવાળા નરક માંહે તે લોઢાનો ગોળો મુકે. પછીથી તે લોઢાનો ઉષ્ણ પુરુષ મનમાં એમ ચિંતવે જે હું એ ગોળો એક ઉન્મેષ માત્ર (આંખ ઉઘાડીને મીંચીએ) નરક માંહેથી પાછો કાઢીશ, એમ ચિંતવીને પાછો કાઢવા જાય તો તે ગોળાને ઓગળેલો દેખે. તે ગોળો ઓગળેલી પેઠે જણાય નહિ. તે ગોળો અરધો ફરી પણ પાછો કાઢે એવો કાઢવાને ઉદ્યમ કરી શકે નહીં, અથવા તે ગોળાને અખંડપણે કાઢી, અથવા તે ગોળાને જેમ હતો તેમ પાછો કાઢી શકે નહીં. એટલી નરક માંહે ઉષ્ણવેદના છે.

વળી એક દૃષ્ટાંત સ્પષ્ટપણા માટે બીજું દૃષ્ટાંત દેખાડે છે તે કહે છે. કોઈ મદોન્મત્ત હાથી (ભિન્ન નામ હાથી તથા કુંજર) તે હાથી સાઠ વર્ષનો હોય તે પ્રથમ શરદ ઋતુ કાળ સમયે અથવા છેલ્લે ચરમ ગ્રીષ્મ સમયે અથવા ચૈત્ર માસ સમયે ઉષ્ણ અર્ધિત થયો, તૃષાએ પરાભવ પામ્યો. દવાગ્નિ જ્વાળાએ પીડ્યો, ક્ષુધાએ પીડાયો, આતુરો થયો, દુર્બળ ક્લાંત થયો, એક મોટી પુષ્કરણી વાવને દેખે તે વાવ કેવી છે, તો કે ચારખૂણી સમ પ્રવેશ કરવા જેવી છે, સમતીર છે અનુક્રમે શુભ મનોહર છે, તે વાવને વિષે ઊંડું જળ છે, તે શીતળ પાણી છે. વળી કમળાને પત્રે ઢાંકી છે તથા બહુ તથા કમળાને કરી બહુ પત્ર તથા મૃણાલ તથા કમળ નવીન, કુમુદનામા કમળ નાલિનનામા કમળ, પુંડરીક કમળ, સો પાંખડીનાં કમળ, હજાર પાંખડીના કમળ ઇત્યાદિ તેના કેસર ને દળ તેણે કરી શોભિત

છે. તીહાં ભમરાના સમુહ તે કમળ પ્રતે ભોગવતાં રહે છે. તે વાવનું જળ સ્વરૂપે સ્ફટિક વર્ણું છે. નિર્મળ એહવું જળ તેણે કરી તે વાવ પ્રતિપૂર્ણ ભરી છે. વળી તીહાં ઘણા મચ્છ ને કાચબા જળ મધ્યે ભમે છે. વળી અનેક પંખી તીહાં સેહ ક્રિડા કરે છે. શબ્દે કરી સહીત તીહાં પંખીના મધુર સ્વર છે. એહવી વાવપ્રતે તે હાથી દેખે. દેખીને તે મધ્યે પ્રવેશ કરે. પ્રવેશ કરીને તે હાથી ઉષ્ણ વેદના વિસારે. શાંત થાય, તૃષા, ને ક્ષુધાને, દાહજ્વરને, અગ્નીદાહને પણ વિસારે. શાંત થાય ત્યારે તે હાથી નિંદ્રા પામે, પ્રચલા નિંદ્રા પામે, સાતા પામે, સુખ પામે, સંતોષ પામે, મતિ બુદ્ધિપ્રતે પામે. (સુખ પામવાથી આનંદ માને) ત્યારે તે હાથી શીતળ થાય. શીતળીભુત કાયા થાય. જળમધ્યે સંક્રમીને સાતા ને સંતોષ બહુજ પામે. એ દૃષ્ટાંતે હે ગૌતમ, અસત્ કલ્પનાએ કોઇ ઉષ્ણ વેદનાવાળો નારકી નરક મધ્યેથી ઉપડે. ઉપડીને એ લોકે મનુષ્ય ક્ષેત્રે અગ્નીકાયના ઠામ છે તે કહે છે. લોહના આગર (જ્યાં લોઢું કાઢવાની ખાણ ભાળી ને લોઢાના રસ કરે તે તીવ્ર અગ્નીનાં ઠેકાણાં) ત્રાંબાના આગર, તરવાના આગર, શીશાના આગર, રૂપાના આગર, સુવર્ણના આગર, કુંભારના નિંભાડાની અગ્ની, તુસ (ડોડ પ્રમુખ)ની અગ્ની, ખડ પ્રમુખની અગ્ની, ઈંટના નિંભાડાની અગ્ની, કવેલુના (નળીયાના) નિંભાડાની અગ્ની, લોહારની કોઢની અગ્ની, સેલડીના વાડની (ગોળ પચાવવાની ચુલની) અગ્ની, હંડીકા અગ્ની, રાંધવાની અગ્ની, સોંડીક અગ્ની (મદના અખાડાની અગ્ની), તૃણ વિશેષ તેની અગ્ની, તલસરાની અગ્ની, નડનો (દાવાનળનો) અગ્ની, ભ્રીંડીના તુસની અગ્ની, બરી પ્રમુખની અગ્ની. ઇત્યાદિક તાની (ધમધમતી) અગ્ની, ફુલ્યા કેસુ સરખી રાતે વરણે. હજારોગમે કણીયા (તણખા)ને મુકતી થકી, હજારોગમે જ્વાળા મુકતી થકી, હજારોગમે ઈંગાળાના સદ્દશ વિખેરતીથકી, એહવી જાજ્વલમાન અગ્ની હોય, તે એહવી અગ્નીને તે નારકી દેખે. તે અગ્નીને દેખીને જેમ ગીરમરતુના તાપ તૃષાએ વ્યાકુળ થએલ હાથી સીતળ પાણીએ ભરેલ સરોવર જોઇ આનંદ પામી તેમાં પ્રવેશ કરે, તેમ તે નારકી નરકની ઉષ્ણ વેદનાએ પીડાએલ તે અગ્ની જોઇ આનંદ પામી તે મધ્યે પ્રવેશ કરે, ત્યારે તે નારકી ઉષ્ણ વેદનાને વિસારે (શાંત થાય). તૃષાને પણ વિસારે, ક્ષુધાને પણ વિસારે, જ્વરને પણ વિસારે, દાહજ્વરને પણ વિસારે ત્યારે તે નારકી નિંદ્રા પામે, પ્રચળા વિશેષ નિંદ્રારૂપ પામે, સુખ પામે, સંતોષ પામે, રતી પામે, મતિ બુદ્ધિ પામે ઇત્યાદિક સુખ પામે. સીતળીભૂત કાયા થાય. તે નારકી સાતા સુખ બહુલ પામે (જેમ તે હાથી વાવ પામી સુખ પામ્યો તેમ નારકી નરકની અનંત તિક્ષણ અગ્નીના તાપથી તપ્ત થએલ આ લોકની અગ્ની જોઇ તેને શીતળતા લાગે, તેથી ઉપર કહેલ ઠામે નાંખ્યા સુખ પામે). એવી નરકને વિષે રહ્યા. નારકી ઉષ્ણ વેદનાવાળા સદાય ઉષ્ણ વેદના ભોગવતાથકા વિચરે (રહે) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુર્વે જે ઇહ લોકને વિષે અગ્ની વર્ણવી તેની વેદના સરખી નરકે ઉષ્ણ વેદના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. ઉષ્ણ વેદનાના ધણી નારકી નરકને વિષે એ અગ્નીથકી અનીષ્ટપણે જાવત્ ઉષ્ણ વેદના ભોગવતાથકા વિચરે છે. એ ઉષ્ણ વેદના કહી.

કરે એમ વેદન કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શીત વેદનાના ધણી નારકી નારકને વિષે કેવીક શીત (ટાઢ) વેદના ભોગવતા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ કોઈક લુહારનો પુત્ર જુવાન, બળવંત, યાવત્ પુરુષની પેરે કળાદિકને વિષે નિપુણ તે લોહકાર એક મોટો લોહ પીંડ જેટલો જરે તેને અગ્નિમાંહે નાખે પછી ઘણું કરી કુટે. (ટીપે) એમ જઘન્યથી એક દિવસ, બે દિવસ, ત્રણ દિવસ, ઉત્કૃષ્ટ એક માસ પર્યંત ઉન્હું કરી ને ઘણું કરી કુટે. ત્યારે તે લોહ ઉન્હું થયું થાય. તે લોહને સાંડસે કરી ગ્રહે (અથવા ખાટે લાવ) સાંડસે ગ્રહીને શીતવેદના વાળા નરકમાં તે લોઢાનો ગોળો નાખે. (અસત્ કલ્પનાએ જાણવું) અંતર્મુહૂર્ત મનમાં એવું ચીંતવે કે હું એ લોહના ગોળાને ઉપાડું એમ વિચારે, તે પણ તે ક્ષણના વેગમાં તે લોહનો ગોળો ગળીને પાણી થઈ જાય. તે ઉન્મેષ નિમેષ માત્ર કાળમાં પણ કરી તે લોહના ગોળાને ઉપાડવાને ઉદ્યમ કરી શકે નહીં. એમ જ યાવત્ પુરુષોત્તમે તે પુરુષ

વળી બીજો દ્રષ્ટાંત દેખાડે છે. તે જેમ કોઈ મદોન્મત્ત માતંગ હાથી તેમજ યાવત્ પુરુષોત્તમે તે પાર દેખાડીને આવા સુખ પામતો થકો વિચરે છે. એમજ અસત્ કલ્પનાએ કોઈ શીત વેદનાનો ધણી નારકી નરક માંહેથી ઉદ્ધરી, હે ગૌતમ મનુષ્ય લોકે જે આ શીતના ઢગ દેખાડ્યા છે. તે હીમના ઢગ, હીમના પુંજના ઢગ, ઉપરાંત ૬૮ પ્રમુખ, હીમ પાલ પુંજના ઢગ, તુષારના ઢગ, તુષારના પુંજના ઢગ, હેમના પર્યંત ઢગ, હીમ કુંડ પુંજના ઢગ એટલે હીમ જળના શીખર, અથવા આવ (મહા) પર્વતની ૬૮. ઇત્યાદિક તે નારકી દેખે દેખીને તે મધ્યે પ્રવેશ કરે, પ્રવેશ કરીને તે નારકી શીતને વિસારે, ક્ષુધાને વિસારે, જ્વરને વિસારે, દાહ જ્વરને પણ વિસારે શાંત થાય, ત્યારે તે નારકી નીદ્રા પ્રમે પ્રચલા નીદ્રા નિદ્રિત પામે. યાવત્ (ટાઢી- દાહ જ્વરથી) ઉન્હું ઉન્હું જ્ઞાન કાળ ક્ષય. તે નારકી સંક્રમ કરતો થકો સાતા ને સુખ અનુક્રમપણે ભોગવે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે નારકીને ૬૮ ઠેકાણની શીત સમાન શીત વેદના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી. શીત વેદનાના ધણી નારકી નરકને વિષે એથી અનંતગુણ શીતવેદના ભોગવતાંથકા વિચરે (રહે) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક સાગરોપમની છે. (પહેલી નરકે તેર પાથડા છે તેની સ્થિતિ શાસ્ત્રથી ધારનારીને કહે છે. પહેલે પાથડે જઘન્ય દશ હજાર વરસની, ને ઉત્કૃષ્ટી નેવું હજાર વરસની બીજે પાથડે જ૦ નેવું હજાર વરસ, ને ઉ૦ નેવુંલાખ વરસની ત્રીજે પાથડે જ૦ નેવુંલાખ વરસ, ને ઉ૦ પૂર્વક્રોડ વરસની. ચોથે પાથડે જ૦ પૂર્વક્રોડ વરસની, ને ઉ૦ એક સાગરના દશ ભાગ કરીએ તેવા એક ભાગની. પાંચમે પાથડે જ૦ દશીયો એક ભાગ, ને ઉ૦ દશીયા બે ભાગની. છઠ્ઠે પાથડે જ૦ બે

ભાગની, ને ઉ૦ ત્રણ ભાગની. સાતમે પાડડે જ૦ ત્રણ ભાગની, ને ઉ૦ ચાર ભાગની. આઠમે પાડડે જ૦ ચાર ભાગની, ને ઉ૦ પાંચ ભાગની. નવમે પાડડે જ૦ પાંચ ભાગની, ને ઉ૦ ૭ ભાગની. દશમે પાડડે જ૦ ૭ ભાગની, ને ઉ૦ સાત ભાગની. અગ્યારમે પાડડે જ૦ સાત ભાગની, ને ઉ૦ આઠ ભાગની. બારમે પાડડે જ૦ આઠ ભાગની, ને ઉ૦ નવ ભાગની. તેરમે પાડડે જ૦ નવ ભાગની, ને ઉ૦ દશ ભાગ એટલે એક સાગરોપમ પુરાની છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી શર્કરપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય એક સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ સાગરોપમની છે.

(બીજી નરકે અગ્યાર પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે. પહેલે પાડડે જ૦ એક સાગરોપમની ને ઉ૦ એક સાગર ને એક સાગરના અગ્યાર ભાગ કરીએ તેવા બે ભાગની. બીજે પાડડે જ૦ એક સાગરને અગીઆરીઆ બે ભાગની ને ઉ૦ એક સાગર ને અગીઆરીઆ ચાર ભાગની. ત્રીજે પાડડે જ૦ એક સાગર ને ચાર ભાગની, ને ઉ૦ એક સાગર ને ૭ ભાગની. ચોથે પાડડે જ૦ એક સાગર ને ૭ ભાગની, ને ઉ૦ એક સાગર ને આઠ ભાગની. પાંચમે પાડડે જ૦ એક સાગર ને આઠ ભાગની, ને ઉ૦ એક સાગરને દશ ભાગની. છઠે પાડડે જ૦ એક સાગર ને દશ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને એક ભાગની. સાતમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને ત્રણ ભાગની. આઠમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને પાંચ ભાગની. નવમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને પાંચ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને સાત ભાગની. દશમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને સાત ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને નવ ભાગની. અગ્યારમે પાડડે જ૦ બે સાગર ને નવ ભાગની ને ઉ૦ બે સાગર ને અગ્યાર ભાગ એટલે ત્રણ સાગરોપમ પુરાની જાણવી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજી વાલુપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય ત્રણ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટા સાત સાગરોપમની છે.

(ત્રીજી નરકે નવ પાડડા છે તેની સ્થિતિ ટીકાથી કહે છે. પહેલે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગરની ને ઉ૦ ત્રણ સાગર ને એક સાગરના નવ ભાગ કરીએ તેવા ચાર ભાગની. બીજે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગર ને (નવીઆ) ચાર ભાગની ને ઉ૦ ત્રણ સાગર ને આઠ ભાગની. ત્રીજે પાડડે જ૦ ત્રણ સાગર ને આઠ ભાગની ને ઉ૦ ચાર સાગર ને ત્રણ ભાગની. ચોથે પાડડે જ૦ ચાર સાગર ને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ ચાર સાગર ને સાત ભાગની. પાંચમે પાડડે જ૦ ચાર સાગર ને સાત ભાગની ને ઉ૦ પાંચ સાગર ને બે ભાગની. છઠે પાડડે જ૦ પાંચ સાગર ને બે ભાગની ને ઉ૦ પાંચ સાગર ને ૭ ભાગની. સાતમે પાડડે જ૦ પાંચ સાગર ને ૭ ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને એક ભાગની. આઠમે પાડડે જ૦ ૭ સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને પાંચ ભાગની. નવમે પાડડે જ૦ ૭ સાગર ને પાંચ ભાગની ને ઉ૦ ૭ સાગર ને નવ ભાગની. એટલે સાત સાગરોપમ પુરાની.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથી પંકપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય સાત સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરોપમની છે.

(ચોથી નરકે સાત પાથડા છે તેની સ્થિતિ વીગતથી કહે છે. પહેલે પાથડે જ૦ સાત સાગરની ને ઉ૦ સાત સાગર ને એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ તેવા ત્રણ ભાગની. બીજે પાથડે જ૦ સાત સાગર ને (સાતીયા) ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ સાત સાગર ને ૭ ભાગની. ત્રીજે પાથડે જ૦ સાત સાગર ને ૭ ભાગની ને ઉ૦ આઠ સાગર ને બે ભાગની. ચોથે પાથડે જ૦ આઠ સાગર ને બે ભાગની ને ઉ૦ આઠ સાગર ને પાંચ ભાગની. પાંચમે પાથડે જ૦ આઠ સાગર ને પાંચ ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને એક ભાગની. છઠે પાથડે જ૦ નવ સાગર ને એક ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને ચાર ભાગની. સાતમે પાથડે જ૦ નવ સાગર ને ચાર ભાગની ને ઉ૦ નવ સાગર ને સાત ભાગની. એટલે દશ સાગરોપમ પુરાની.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમી ધૂમપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય દશ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી સત્તર સાગરોપમની છે.

(પાંચમી નરકે પાંચ પાથડા છે તેની સ્થિતિ વીગતથી કહે છે. પહેલે પાથડે જ૦ દશ સાગરની ને ઉ૦ અગ્યાર સાગરને એક સાગરના પાંચ ભાગ કરીએ તેવા બે ભાગની. બીજે પાથડે જ૦ અગ્યાર સાગરને (પાંચીયા) બે ભાગની ને ઉ૦ બાર સાગરને ચાર ભાગની. ત્રીજે પાથડે જ૦ બાર સાગરને ચાર ભાગની ને ઉ૦ ચઉદ સાગરને એક ભાગની. ચોથે પાથડે જ૦ ચઉદ સાગરને એક ભાગની ને ઉ૦ પનર સાગર ને ત્રણ ભાગની. પાંચમે પાથડે જ૦ પનર સાગરને ત્રણ ભાગની ને ઉ૦ સોળ સાગરને પાંચ ભાગની. એટલે સત્તર સાગરોપમ પુરાની.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠી તમપ્રભા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય સત્તર સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી બાવીશ સાગરની છે.

(છઠીનરકે ત્રણ પાથડા છે. તેની સ્થિતિ વીગતથી કહે છે. પહેલે પાથડે જ૦ સત્તર સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી અઢાર સાગર ને એક સાગરના ત્રણ ભાગ કરીએ તેવા બે ભાગની. બીજે પાથડે જ૦ અઢાર સાગરને (ત્રીયા) બે ભાગની ને ઉ૦ વીશ સાગરને એક ભાગની. ત્રીજે પાથડે જ૦ વીશ સાગરને એક ભાગની ને ઉ૦ એકવીશ સાગરને ત્રણ ભાગની એટલે બાવીશ સાગર પુરાં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી તમતમા પૃથ્વીના નારકીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય બાવીશ સાગરોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરોપમની છે. (તાં એકજ પાથડો છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી અનંતર મરીને કઇ ગતિમાં જાય કઇ ગતિમાં ઉપજે? શું નરક મધ્યે ઉપજે કે તિર્યંચ મધ્યે ઉપજે કે મનુષ્ય મધ્યે ઉપજે, કે દેવતા મધ્યે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણા સૂત્રે વ્યુતક્રાંત પદે કહી છે. તેમ આંહી પણ કહેવી. એટલે નારકી. નારકી, દેવતા મધ્યે ઉપજે નહિ ફક્ત ગર્ભજ મનુષ્ય ને તિર્યંચ મધ્યેજ ઉપજે. એમ જાવત્ છઠી નરક સુધી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમી તમતમા નરકના નારકી, ચવીને કયાં ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક ગર્ભજ તિર્યંચ મધ્યેજ ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવોક પૃથ્વીનો સ્પર્શ ભોગવતા થકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ સ્પર્શ ભોગવે છે. એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના નારકી કેવોક પાણીનો સ્પર્શ ભોગવતા થકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનીષ્ટ જાવત્ અમનોજ્ઞ એમ જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાણવું. એમ જાવત્, અગ્ની, વાયુ, ને વનસ્પતિ પર્યંત અનીષ્ટ સ્પર્શ સાતમી નરક પર્યંત જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી બીજી નરક આશ્રિને જાડપણે મોટી છે? કે લાંબપણે, પોહોળપણે સર્વથી લઘુ (નાની) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વી બીજી નરક આશ્રિને જાડપણે (ઉંચપણે) સર્વ દિશે મોટી છે. અને લાંબપણે પહોળપણે, નાની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજી નરક, ત્રીજી નરક, આશ્રિયને જાડપણે સર્વ દિશે મોટી છે? ને લાંબપણે, પહોળપણે નાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બીજી નરક, ત્રીજી નરક આશ્રિને જાડપણે સર્વ દિશે મોટી છે. ને લાંબપણે, પહોળપણે નાની છે. એમ એણે અભિપ્રાયે જાવત્ છઠી નરક, સાતમી નરક આશ્રિ ને સર્વ દિશે જાડપણે મોટી છે. ને લાંબપણે, પહોળપણે નાની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નરક મધ્યે જે પૃથ્વીકાયા જાવત્ વનસ્પતિકાયા, જીવ તે માહા કર્મના ધણી છે? માહા આશ્રવના ધણી છે? કે માહા દુષ્ટ વેદનાના ધણી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે. એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે નરકાવાસાને વિષે જેમ છે તેમજ જાવત્ માહા વેદનાવંત છે. એમ જાવત્ સાતમી પૃથ્વીલગે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને વિષે ત્રીશ લાખ નરકાવાસાને વિષે એકેકા નરકાવાસામાં સર્વ પ્રાણી, સર્વ ભુત, સર્વ જીવ, સર્વ સત્વ પૃથ્વીકાયપણે જાવત્ વનસ્પતિકાયપણે ને નારકીપણે પુર્વે ઉપના છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. અસકૃત વારંવાર એકેકા જીવ અનંતીવાર એકેકે ઠામે ઉપનો છે.

એમ ભગવત્ ભાખ્યો ત્યાં સુધી કહેવું. પણ વિશેષ એટલો જે ત્યાં ... નારકમાં ... ત્યાં નિરયા નારકમાં કહેવા.

હવે ઉદ્દેશાની સંગ્રહ ગાથા છે તેનો અર્થ કહે છે. પુઢવી આશ્રયીને ઉદ્દેશો ૧. ત્યાં નારકમાં જે ૨. નેરઈયાનું આહારવું. ૩. નેરઈયાનું ઉપજવું. ૪. ... ૫. ... ૬. ... ૭. ને તે નારકમાંથી ... ૮. ... ૯. ને ... ૧૦. ... નારકમાનું ... (...) ... ૧૧. ... ત્યાં ... ૧૨. ... ૧૩. ... ૧૪. ... ૧૫. ... ૧૬. નારકીનું પરીણામ ૧૭. ... ૧૮. ... ૧૯. ... ૨૦. ... ૨૧. ... ૨૨. ને ... ૨૩. ... ૨૪. ... ૨૫. ... ૨૬. ... ૨૭. ... ૨૮. ... ૨૯. ... ૩૦. ... ૩૧. ... ૩૨. ... ૩૩. ... ૩૪. ... ૩૫. ... ૩૬. ... (...) ૩૭. ... ૩૮. ... ૩૯. ... ૪૦. ... એમ એ ઉદ્દેશાને વિષે પુછ્યા છે તેની એ સંગ્રહ ગાથા ... નારકીના અધિકારનો ત્રીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો.

૪૨. નારકીનો ત્રીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીને નારકી કેવા પ્રકારના પરિણામ ભોગવતા વિચરે છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અનિષ્ટ ... એમ ભગવત્ ભાખ્યો ત્યાં સુધી કહેવું.

હવે સંગ્રહ ગાથા ૧૩ છે તેનો અર્થ કહે છે (... ... ...) ... પરિણામ ને નારકીની વેદના, લેશ્યા, નરકના નામ ને ગોત્ર, ... ને આદિ છે. ॥૧॥ ... ને તેને સ્વભાવિક ... ને તેને ... છે તે નારકીના દીન પરીણામ ... ને એ ... નરકે ... ... નિશ્ચે નરકને વિષે ... સમાન ... ... ॥૨॥ હવે વૈક્રિય ... ... વૈક્રિય શરીર ... ... ને ... વૈક્રિય શરીર ... ... ॥૩॥ નારકીને નિશ્ચે ... ... છે ... નિશ્ચે નારકીને ... છે ને નારકીને ... ... વેદના ...

પ્રકાજ સાતે નરકે નારકીના જીવ પોતપોતાના આવખા પ્રમાણે નારકીનો ભવ છોડે છે. ॥૭॥ તેમાં કોઇક જીવ નારકીને વિષે ઉપજીને સાતાપણ વેદે છે. તે એમ જે પુર્વલા ભવનો દેવતા મિત્ર હોય તે નરક મધ્યે જઇને વેદના ટાળે તે કારણે. અથવા સમકિતવંત નારકી તેને સુભ અધવસાયે કરી અથવા પોતાના કર્મને સ્વભાવે કરી હણુવાકર્મ પ્રમુખ અથવા તિર્થંકરના પાંચ કલ્યાણ કે અંતર્મુહુર્ત માત્ર સાતા વેદે. એટલા કારણે નારકી મુહુર્ત માત્ર સાતા વેદે. અન્યથા સદાઇ અસાતાજ છે. ॥૮॥ એ નારકીનું વૈક્રય શરીર મરણ કાળે કેવું થાય છે, તેજસ કાર્મણ શરીર, સુક્ષ્મ નામ કર્મને ઉદયવાળાને સુક્ષ્મ શરીર પર્યાપ્તા અપર્યાપ્તાના મુક્તા માત્રમાંજ જેમ હજારો ભેદ થાય તેમ નારકીના શરીરના હજારો ભેદ પામે છે, એટલે વેરાઇને ઝીણા ઝીણા પરમાણુ થાય છે ॥૯॥ નારકીનો ઉત્પાત (તે ઉછળવું) જઘન્યથી ગાઉ માત્ર ને ઉત્કૃષ્ટપણે પાંચસે જોજન પ્રમાણ ઉછળે છે. નારકી દુખે કરી બીના છે. સદાકાળે વેદના તેણે કરી સહીન છે. ॥૧૦॥ આંખ મીંચીને ઉઘાડીએ એટલી વાર પણ નારકીને શાતા નથી. દુખ મધ્યેજ બંધાણા છે. નરકને વિષે નારકી રાત દિવસ દુખ મધ્યેજ પચે છે. ॥૧૧॥ સીતવેદના વાળાને અતી સીત, ઉષ્ણ વેદનાવાળાને અતિ ઉષ્ણ, અસંત તૃષા, અસંત ક્ષુધા, અસંત ભય ઇત્યાદિક નરકને વિષે નારકી દુખના સેંકડા ગમે વિશામા રહીત દુખ પ્રત્યે ભોગવે છે. ॥૧૨॥ આ ઉદેશાની એ બાર ગાથા થઇ, તેનો અર્થ સંક્ષેપથી એક ગાથામાં કહે છે. વૈક્રીય શરીરનો કાળ મુહુર્ત પ્રમાણ. ૧. અસુભ પુદગળનો આહાર ૨. અસાતાવેદની વેદે છે. ૩. ઉપપાત (તે ઉપજવું) ૪. ને ઉત્પાત (તે ઉછળવું.) ૫. અને શરીર પ્રમુખ ઇત્યાદિક ત્રીજે ઉદેશે કહ્યા. ॥૧૩॥ એ નારકીનો ત્રીજો ઉદેશો પુરો થયો. ઇતી નારકીનો અધિકાર સંપૂર્ણ.

૪૩. તિર્યંચનો પહેલો ઉદેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, બેઇદ્રિ ૨, તેઇદ્રિ. ૩, ચૌરેદ્રિ ૪, ને પચેંદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. પૃથ્વીકાય એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, પાણી ૨, અગ્ની ૩, વાય ૪ ને વનસ્પતિકાયા એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાય એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૧, ને બાદર પૃથ્વીકાયા એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા એકેદ્રિ તિર્યંચજોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૧, ને અપર્યાપ્તા સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા બાદર પૃથ્વીકાયા ૧, ને અપર્યાપ્તા બાદર પૃથ્વીકાયા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાયા એકેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયાના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તે જેમ પૃથ્વીકાયાના ભેદ કહ્યા છે તેમ જાણવા. એમ અગ્નિ, વાયુ ને વનસ્પતિકાયના પણ ભેદ બબે જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઈંદ્રિ તિર્યંચજેનીયાના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પર્યાપ્તા બેઇંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા ૧ ને અપર્યાપ્તા બેઇંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા ૨ એ બેઇંદ્રિના ભેદ કહ્યા. એમ જાવત્ તેઇંદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા સુધી જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પંચેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયાના કેટલા ભેદ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે જળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા ૧, થળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા ૨ ને ખેચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયા ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર પંચેંદ્રિ તિર્યંચજેનીયાના કેટલા ભેદ છે?
ઉ— [illegible]

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક ઉરપર સર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા ભૂજપર સર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉરપર સર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તે જેમ જળચરના કહ્યા તેમ ઉરપર સર્પના પણ ચાર ભેદ જાણવા. એમ ભૂજપર સર્પના પણ ચાર ભેદ જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક સમુર્છિમ ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા ગર્ભજ ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર સમુર્છિમ પચેંદ્રિ, તિર્યંચ જોનીયા તેના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક પર્યાપ્તા સમુર્છિમ ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા ને બીજા અપર્યાપ્તા સમુર્છિમ ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા. એમ ગર્ભજ ખેચર પણ જાણવા. યાવત્ પર્યાપ્તા ગર્ભજ ખેચર તિર્યંચ. ને અપર્યાપ્તા ખેચર ગર્ભજ તિર્યંચ પણ જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખેચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયા તેને કેટલા પ્રકારનો જોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પ્રકારનો જોની સંગ્રહ (ઉપજવાનાં ઠેકાણાં) છે. અંડજ (ઇંડાથી ઉપજે તે મયુરાદિક.) પોતજ (તે વડવાગોલ ૨,) ને સમુર્છિમ ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અંડજ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, ને નપુંસક ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પોતજ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ ત્રણ ભેદ છે. સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, ને નપુંસક ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ જોની સંગ્રહના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સર્વ જીવ એક નપુંસક વેદેજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને લેશ્યા કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ૬ લેશ્યા છે, તે કૃષ્ણ લેશ્યા ૧, યાવત્ શુકલ લેશ્યા ૬. પર્યંત જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે, કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે, કે સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકત્વ દ્રષ્ટી છે. મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે, ને સમમિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની પણ છે, ને અજ્ઞાની પણ છે. તેમાં જ્ઞાન ત્રણ સુધી હોય ને અજ્ઞાન ત્રણની ભજના.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું મનજોગી છે, કે વચનજોગી છે, કે કાયજોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણે જોગ સહીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ શું સાકારોપયોગી છે, કે અનાકારોપયોગી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકારોપયોગી પણ છે અને અનાકારોપયોગી પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ કઈ ગતિમાંહેથી આવી ઉપજે? શું નારકી મધ્યેથી ઉપજે, કે તિર્યંચ મધ્યેથી ઉપજે, કે મનુષ્ય મધ્યેથી ઉપજે કે દેવતા મધ્યેથી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા વરસના આઉખાના ધણી ત્રીસ અકર્મભૂમિના ને છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, તિર્યંચ જુગલીઆ, ને આઠમા દેવલોકની ઉપરના દેવતા વરજીને સર્વ ઉપજે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટો પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની છે.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી સમુદ્ઘાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ સમુદ્ઘાત છે. વેદની સમુદ્ઘાત, કષાય સમુદ્ઘાત, મારણાંતિક સમુદ્ઘાત, વૈક્રિય સમુદ્ઘાત, ને તૈજસ સમુદ્ઘાત.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. તે જીવ મારણાંતિક સમુદ્ઘાતે શું સમોહત મરે છે, કે અસમોહત મરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમોહત પણ મરે છે ને અસમોહત પણ મરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવ આંતરા રહીત ચવીને કઈ ગતિમાં જાય, કઈ ગતિમાં ઉપજે? શું નારકી મધ્યે ઉપજે, કે તિર્યંચ પ્રમુખ કઈ ગતિમાં ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. જેમ બીજી પ્રતમાં (પ્રતિપત્તિ) ને વિષે ઉપપાત કહ્યો છે તેમ અથવા પન્નવણાને વ્યુત્ક્રાંતિ પદને વિષે કહ્યો છે તેમ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત તે જીવની કેટલી જાતી કુળકોડી લાખ કહી છે? (કહાં જાતી કુળ જોનીનું ઉદ્દેશ્ય કહે છે જે એક જોની મધ્યે અનેક જાતી કુળ હોય. જેમ છાણની જોની મધ્યે કીડાનું કુળ, કીડીનું કુળ, વીંછીનું કુળ છે. તે કારણે એક જોની મધ્યે અનેક જાતીના કુળ હોય તે એ ઉદ્દેશ તેઈંદ્રિ, ચૌરેંદ્રિ પંચેંદ્રિ પ્રમુખના હોય. તીહાં જોની તે ઉત્પત્તિ સ્થાનક (ઉપજવાનુ ઠેકાણુ) ને કુળ તે પોતાના સરખા જીવ હોય તે એને જાતી કુળ કેટલી કહી છે. તે ભીન્ન જાતીના જીવ માટે) તથા જેમ તિર્યંચની જાતિ છે ને તેનાં કુળ કૃમિઆ કીડા વીંછી પ્રમુખ એ કુળ છે તે જોની પ્રમુખ કહીએ એટલે એક જોનિને વિષે અનેક કુળ હોય)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાર લાખ જાતિ કુલ કોડીની પ્રમુખ લાખો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભુજપર સર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીઆને કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ પ્રકારની છે. તે કહે છે. અંડજ ૧, (ઘો પ્રમુખ) પોતજ ૨, (નકુલ પ્રમુખ.) ને સમુર્છિમ ૩, એ રીતે જેમ ખેચરનો અધિકાર કહ્યો તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે આયુષ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટુ ક્રોડ પુર્વનું. અને તે મરીને બીજી નરક સુધી જાય. તેની નવલાખ જાતી કુલ કોડી અનેક લક્ષ યોની પ્રમુખ છે. એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે. શેષ અધિકાર પુર્વપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉરપર સર્પ થળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાને કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે.

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ ભુજપરનો અધિકાર કહ્યો તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે તેનું આયુષ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે ક્રોડ પુર્વનું છે. તે મરીને જાવત્ પાંચમી નરક સુધી જાય. એહની દશ લાખ કુળ કોડી જાતી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચતુષ્પદ થળચર પચેંદ્રી તિર્યંચ જોનીયાને કેટલા પ્રકારની યોની સંગ્રહ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારની છે. જરાયુન (ઓરથી ઉપજેલ ગાય પ્રમુખ) ૧ ને સમુર્છિમ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જરાયુતના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. સ્ત્રી ૧, પુરૂષ ૨, ને નપુંસક ૩, તેમાં જે સમુર્છિમ છે તે સર્વ નપુંસક વેદે છે (ને ગર્ભજ ત્રણે વેદે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જીવને કેટલી લેશ્યા છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પક્ષીનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે તેનું આવખું જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટુ ત્રણ પલ્યોપમનુ (જુગળીયા આશ્રી) ને તે મરીને ચોથી નરક પર્યંત જાય. તેની દશ લાખ જાતિ કુલ કોડી જાતી જોની પ્રમુખ કહી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જળચર પચેંદ્રિ તિર્યંચ જોનીયાને કેટલા પ્રકારનો જોની સંગ્રહ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વે જેમ ભુજપર સર્પનો અધિકાર કહ્યો છે તેમ જાણવો. પણ એટલો વિશેષ જે મરીને જાવત્ સાતમી નરક પર્યંત જાય. તેની સાડી બાર લાખ જાતી કુળ કોડી જોની પ્રમુખ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચૌરેંદ્રિની કેટલી લાખ જાતિ કુલ કોડી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવલાખ કુલ કોડી જાતિ ને બે લાખ જોની પ્રમુખ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિની કેટલી લાખ જાતી કુળ કોડી છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની આઠ લાખ કુળ કોડી જાતિ છે ને બે લાખ જોનીની છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બે ઇંદ્રિને કેટલી લાખ કુળ કોડી છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત લાખ કુળ કોડી જાતિ ને બે લાખ જોનીની છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા ગંધ કહ્યા છે. ને કેટલા ગંધાંગ સત કહ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત ગંધ અને સાતસે ગંધના અંગ છે. ગંધ તથા ગંધાંગ સ્વરૂપ કથા ટીકાકારે આપ્યું.

मूलतयकट्ठ निजास, पत्तपुप्फ फलमेय,॥ गंधंगा वणादुत्तरभेया, गंधंगसया मुणेपव्वा ॥१॥ अस्या व्याख्यानरूपं गाथाद्वयं,॥ हुयागुरुपकप्पी, अगरुवालो तमालपत्तंच, सहपपीपंगू जाइ, फलंच जाईपगंधंगा ॥२॥ गुणणापसघसया, पंचाहिवणेहिं सुराभिगंधेणं, रसपणगेणंतहफासेहिं, चउहिपमेनेहिं ॥३॥

(જેહને ફુલ થાય તે વેલી ને જેહને ફુલ ન થાય તે લતા કહીએ) (લતાનો ને વેલીનો અધિકાર ક્યાંય ટીકામાં પણ વિવર્યો નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલે ભેદે હરીકાય ને કેટલા હરીકાયના સતક (સો) કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ ભેદે હરીકાય કહી છે. જળજ ૧, (જળથકી ઉપના તે) થળજ ૨, (સ્થળ થકી ઉપના તે.) ઉભય ૩, (જળ થળ બંનેથકી ઉપના તે) એમ એકેકાના સો ભેદ થાય ત્યારે હરીકાયના ત્રણસેં ભેદ થાય તિહાં હજાર વનસ્પતિના ફળ બિટબંધ થાય, (વૃતાંક રીંગણા પ્રમુખ) ને હજાર ફળ નાળબંધ થાય છે (કમળ પ્રમુખ) એ સર્વે હરીકાયજ જાણવા.

તે એમ સર્વે જીવને જાસંતરે જાણતાં થકાં, એમ સુત્રને અનુસાર અવગાહતાં થકાં. એમ સુત્રને ગ્યાનલોચને જોતાં થકાં, એમ ભલે પ્રકારે મનમાં ચીતવતાં થકાં. એ બે કાયમધ્યે નિશ્ચે સર્વે સંસારી જીવ આવે. ત્રસકાય મધ્યે (બેઇંદ્રી પ્રમુખ) ૧ ને થાવર કાય મધ્યે (પૃથ્વી પ્રમુખ) ૨, એમ સર્વ સરવાળે સકળ સંસારી જીવમધ્યે ચોરાશી જાતિ કુલકોડી જોનીપ્રમુખ સત સહસ્ત્ર હોય. એમ અતિત, અનાગત ને વર્તમાન અનંતા તિર્થંકરનું વચન છે.

વળી તિર્યંચ પુન્યકરે તે મરી દેવતા થાય તે ભણી તથા કુલકોડિની વિચારણાને વિષે, વિશેષ અધિકારથી, દેવતાના વૈમાનનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વસ્તિકનામે ૧, સ્વસ્તિકાવર્ત્ત ૨, સ્વસ્તિકપ્રભ ૩, સ્વસ્તિકકાંત ૪, સ્વસ્તિકવર્ણ ૫, સ્વસ્તિકલેસ્ય ૬, સ્વસ્તિકધ્વજ ૭, સ્વસ્તિકશ્રંગાર ૮, સ્વસ્તિકકુટ ૯, સ્વસ્તિકસિદ્ધ ૧૦, સ્વસ્તિકોત્તરાવતંસક ૧૧, એ અગીયાર વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એ અગીયાર વૈમાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડાં મોટાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે વખતથી જંબુદ્રીપ મધ્યે અભ્યંતર મંડળે સૂર્ય ઉદય કરે છે. ને તે સૂર્ય આથમે છે તે વચે જે ૯૪૫૨૬ જોજનને એક જોજનના સાઠ ભાગ કરીએ તેવા બેતાળીશ ભાગ એટલું ક્ષેત્ર થાય છે, તેને ત્રણગણું કરતા ૨૮૩૫૮૦ જોજનને સાઠીયા છો ભાગ થાય તેટલા જોજનને એકેકે ડગલે દેવતા ચાલે તે ચંડાગતી કહીએ. તે વિમાને દેવતા તે ઉત્કૃષ્ટી ઉતાવળી જાવત્ દેવતાની ગતિએ ચાલતો થકો જાવત્ શબ્દે એક દિવસ, બે દિવસ, ને ઉત્કૃષ્ટપણે તે વૈમાન મધ્યે ૭ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કેટલાએક વૈમાનનો પાર આવે નહીં. એવડાં મોટાં વૈમાન છે. (એ વૈમાન પહેલે ચાર દેવલોકે છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અર્ચિ ૧, અર્ચિરાવર્ત્ત ૨, (અર્ચિરાપ્રભ ૩, અર્ચિરકાંત ૪, અર્ચિરવર્ણ ૫, અર્ચિરલેસ્ય ૬, અર્ચિરધ્વજ ૭, અર્ચિરશ્રંગાર ૮, અર્ચિરકુટ ૯, અર્ચિરસિદ્ધ ૧૦.) જાવત્ અગ્યારમું અચ્યુતરાવતંસક વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એ અગ્યાર વૈમાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડાં મોટાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યા તેમ જાણવા. પણ એટલો વિશેષ જે સર્વોદય, અસ્ત, ક્ષેત્રનું પાંચગણું એક ડગલું તે ચપલાગતિ કરીએ તે ગતે ૭ માસ પર્યંત ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર આવે પણ નહીં એવડાં મોટાં વૈમાન છે. (એ વૈમાન ગ્રૈવેયકો છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કામ ૧, કામાવર્ત ૨, (કામપ્રભ ૩, કામકાંત ૪, કામવર્ણ ૫, કામલેશ્ય ૬, કામધ્વજ ૭, કામશ્રૃંગાર ૮, કામકૂટ ૯, કામસિદ્ધ ૧૦) જાવત્ અગ્યારમું કામોત્તરાવતંસક વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એ અગ્યાર વૈમાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડાં મોટાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યાં તેમ જાણવાં. પણ એટલો વિશેષ જે સાતસ્યો સૂર્યચાર કરીયે તેટલા જોજનનું એક ડગલું તે જયણાગતી કરીએ તે ગતે. શેષ સર્વ પુર્વલીરીતે કહેવું (એ વૈમાન નવ ગ્રૈવેયકો છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાને વિજય, વિજયંત, જયંત, અપરાજીત વૈમાન છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, એ ચાર વૈમાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૈમાન કેવડાં મોટા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે જેમ સ્વસ્તિક પ્રમુખ કહ્યાં તેમ જાણવાં. પણ એટલો વિશેષ જે સર્યનું ઉદય, અસ્તક્ષેત્ર તેને નવગણું કરીયે તેટલા જોજનનું એક ડગલું તે વેગાગતી. તે ગતે ૭ માસ પર્યંત દેવતા ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર પણ આવે નહિ, એવડાં વૈમાનિકનાં મોટાં વૈમાન છે.

અહો સ્વામી આયુષ્યવંત! એ નિર્ગ્રંથ જીવાભિગમનો પહેલો ઉદેશો પૂરો થયો.

૪૪. નિર્ગ્રંથનો બીજો ઉદેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા પ્રકારના સંસારી જીવ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પ્રકારના છે પૃથ્વીકાય ૧, જાવત્ ત્રસકાયના ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાય ને બીજા બાદર પૃથ્વીકાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક પર્યાપ્તા ને બીજા અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક પર્યાપ્તા ને બીજા અપર્યાપ્તા, ઇત્યાદિક જાવત્ પનવણા સૂત્રના પહેલા પદથી જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુંહાળી પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાત ભેદ છે. કાળીમાટી ૧. લીલી માટી ૨. રાતી માટી ૩. પીળી માટી ૪. પાંડુક માટી ૫. ધોળીમાટી ૬. ને રજસ પ્રમુખ પનક માટી ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ખર (કઠણ) પૃથ્વીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ કહ્યા છે. જાવત્ શબ્દે પૃથ્વી મધ્યે અસંખ્યાતા જીવ છે. એટલે પૃથ્વીકાય કહી. એમ નિશ્ચે જેમ પનવણા સૂત્રના પ્રથમ પદમાં અધિકાર કહ્યો છે (આગળ સર્વનો વિસ્તાર કહ્યો છે,તેમ નિરવિશેષ વનસ્પતિકાય પર્યંત જાણવું. એમ જાવત્ જ્યાં એક વનસ્પતિનો જીવ ત્યાં નિશ્ચે સંખ્યાતા, અથવા અસંખ્યાતા, અથવા અનંતા જીવ પણ પામીએ. એટલે વનસ્પતિનો અધિકાર કહ્યો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસકાયના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે બેઇંદ્રિ ૧. તેઇંદ્રિ ૨. ચોરેંદ્રિ ૩. ને પંચેંદ્રિ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. ઇત્યાદિક અધિકાર જેમ પનવણાના પદમાં કહ્યો છે તેમ અહીંઆ નિરવિશેષ જાણવો. જાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા પર્યંત જાણવો. એટલે અનુત્તરોવવાઇયા દેવતા કહ્યા. એ ત્રસકાયનો અધિકાર થયો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા પ્રકારની પૃથ્વી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ૭ પ્રકારની છે, સુંહાળી પૃથ્વી ૧. શુદ્ધ પૃથ્વી (પર્વત મધ્યે) ૨. વેળુ પૃથ્વી (નદિ પ્રમુખની), ૩. મણસીલ (હીંગળો પ્રમુખ) ૪ શર્કરા (કાંકરા પ્રમુખ) ૫. ને ખર પૃથ્વી (પાષાણ વજ્ર પ્રમુખ) ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુંહાળી પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે એક હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વેળુ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ચઉદ હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મણસીલ પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સોળ હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શર્કરા (કાંકરા) પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અઢાર હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ખર (પાષાણ વીગેરે પ્રમુખ) પૃથ્વીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ (પ્રથમ નરકને પ્રથમ પાથડે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમની (સાતમી નરકે) સ્થિતિ છે. ઇહાં શ્રી પન્નવણાસૂત્રનું સ્થિતિપદ સર્વ જાણવું. યાવત્ સર્વાર્થ સિદ્ધના દેવતા પર્યંત સ્થિતિ જાણવી (આગળ આવેલ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જીવને (જીવના લક્ષણે) જીવપણે કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સદા સર્વ કાળ પર્યંત ને અનાદિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાય મધ્યે સામાન્યપણે જીવ કેટલા કાળ સુધી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સદા સર્વકાળ સાદી અનંત. એમ યાવત્ ત્રસકાય પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વર્તમાન સમયે પૃથ્વીકાય મધ્યે જેટલા જીવ ઉપના છે, તે જીવને સમયે સમયે એકેકો કાઢીએ તો કેટલે કાળે તે જીવ કાઢી શકીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીએ તે જીવ કાઢી શકીએ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીએ તે જીવ કાઢી શકીએ. (ઇહાં જઘન્ય પદથી ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાત ગણું જાણવું. અસંખ્યાતના અસંખ્યાતા ભેદ છે) એમ યાવત્ વાઉકાય જીવ પર્યંત જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વર્તમાન સમયે વનસ્પતિકાય મધ્યે જેટલા જીવ ઉપના છે તે જીવને સમયે સમયે એકેકો કાઢીએ તે કેટલે કાળે તે જીવ કાઢી શકીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપદે વર્તમાનકાલે વનસ્પતિ મધ્યે અનંતા જીવ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટે પણ અનંતા જીવ ઉપજે તે કાળે વર્તમાન સમયના પણ અનંતા જીવ કહ્યા તેના કાળનું માન કહેવાય નહી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વર્તમાન સમયે કેટલા જીવ ત્રસકાય ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપદે સાગરોપમ સત પૃથક્ત્વ ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ સાગરોપમ સત પૃથક્ત્વ તે જીવ સમયે સમયે એકેકો કાઢીએ તે સાગરોપમ સત પૃથક્ત્વે એક સમયના ઉપના ત્રસ જીવને કાઢી શકીએ (જઘન્યપદ કહ્યું તેથી ઉત્કૃષ્ટપદ વિશેષાધિક જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેશ્યા [illegible] ને [illegible] સહુ [illegible] કરી [illegible] (તેને [illegible] લેશ્યાવંત [illegible] દેખે જાણે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી (અર્થાત્ જાણે દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેસ્યા (તેજુ, પદ્મ, ને શુકલ)ના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૨, (જાણે, દેખે નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૩, (જાણે, દેખે નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહીત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૪, (જાણે, દેખે નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહીત તથા રહીત, પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૫, (જાણે, દેખે નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી, સહીત તથા રહીત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં ૬, (જાણે, દેખે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેસ્યા (તેજુ, પદ્મ ને શુકલ એ ત્રણ લેસ્યા શુદ્ધ કહીએ) એવી શુદ્ધ લેસ્યાવાળો સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી રહીત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેસ્યા (કૃષ્ણ, નિલ ને કાપોત એ ત્રણ લેસ્યા અશુદ્ધ કહીએ). એવી અશુદ્ધ લેસ્યાવાળા દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૭ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૮ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૯ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૧૦ (જાણે દેખે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેસ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્ઘાતે કરી સહિત તથા રહીત પોતાના આત્માએ કરી અશુદ્ધ લેસ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૧૧.(જાણે દેખે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુદ્ધ લેશ્યાનો ધણી સાધુ, વેદનાદિ સમુદ્‌ઘાતે કરી સહિત તથા રહિત પોતાના આત્માએ કરી શુદ્ધ લેશ્યાના ધણી દેવતા, દેવીને જાણે? દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, ૧૨ .(જાણે, દેખે.) એ બાર આલાવામાં ૭ અશુદ્ધ લેશ્યાવાળા ન જાણે દેખે, ને ૭ શુદ્ધ લેશ્યાવાળા જાણે દેખે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અન્ય દર્શની (ચાર્વાક, બૌધ પ્રમુખ) એમ કહે છે, એમ બોલે છે, એમ પ્રજ્ઞાપના કરેછે, એમ પરૂપણા કરે છે. જે એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે છે. એક સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા ને બીજી મિથ્યાત્વની ક્રિયા. જે સમે સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે તે સમે મિથ્યાત્વની ક્રિયા કરે. ને જે સમે મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે તે સમે સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે. સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરતો થકો મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે, ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરતો થકો સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે. એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે એક સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા ને બીજી મિથ્યાત્વની ક્રીયા. એમ જે અન્ય દર્શની કહે છે તે કેમ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે અન્યદર્શની એમ કહે છે, એમ બોલે છે, એમ પ્રજ્ઞાપના દેખાડે છે, એમ પરૂપણા કરે છે. જે નિશ્ચે એક જીવ એક સમે બે ક્રીયા કરે છે તેમજ યાવત્ સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા એમ જે અન્યદર્શની કહે છે. તે સર્વ ખોટું છે. પણ હું હે ગૌતમ એમ કહું છું યાવત્ પરૂપણા દેખાડું છું. એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમયે એકજ ક્રીયા કરે. સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા અથવા મિથ્યાત્વની ક્રીયા. જે સમે સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે તે સમે મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે નહીં, ને જે સમે મિથ્યાત્વની ક્રિયા કરે તે સમે સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે નહિ. સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરતો થકો મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરે નહિ ને મિથ્યાત્વની ક્રીયા કરતો થકો સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા કરે નહિ. એમ નિશ્ચે એક જીવ એક સમયે એક ક્રીયા કરે. સમ્યક્‌ત્વની ક્રીયા અથવા મિથ્યાત્વની ક્રિયા. એ તિર્યંચજોનીયાનો બીજો ઉદ્દેશો પુરો થયો. એ તિર્યંચનો અધિકાર પુરો થયો.

૪૫. મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક સમુર્છિમ મનુષ્ય ને બીજા ગર્ભજ મનુષ્ય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે એક પ્રકારના કહ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમુર્છિમ મનુષ્ય ક્યાં ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અઢી દ્વીપ ને બે સમુદ્ર મધ્યે પીસ્તાલીસ લાખ જોજન મનુષ્ય ક્ષેત્ર છે તે મધ્યે પંદર કર્મભૂમિ, ત્રીસ અકર્મભૂમિ ને છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્યના ચઉદ સ્થાનક મધ્યે સમુર્છિમ મનુષ્ય ઉપજે છે તેના નામ કહે છે. ઉચ્ચારેસુવા વિષ્ટામાં ૧. પાસવણેસુવા પેસાબમાં ૨, ખેલેસુવા બળખામાં ૩, સિંઘાણેસુવા નાકના લીંટમાં ૪,

વંતેસુવા વમનમાં ૫, પીત્તેસુવા લીલા, પીળા, પિત્તમાં ૬. પૂયેસુવા પરૂમાં ૭, સોણીયે સુવા રૂધિરમાં ૮, સુકકેસુવા વીર્યમાં ૯, સુક્ર પુગળ પડીસાડીએસુવા વીર્યના સુકેલા પુદગળ પાછા લીલા થાય. તેમાં ૧૦ વિગયજીવ કલેવરેસુવા મૃતક શરીરમાં ૧૧. છથી, પુરૂષ સંજોગેસુવા સ્ત્રી પુરૂષના સંજોગમાં ૧૨, નગરનિધમણેસુવા શહેરની ખાળમાં ૧૩, સવ્વે સુચેવ અસુઇઠાણેસુવા સર્વે મનુષ્ય સંબંધીના અસુચી, અપવિત્ર સ્થાનકમાં ૧૪, એ ચઉદ સ્થાનકે સમુર્છિમ મનુષ્ય ઉપજે છે.

તેના શરીરની અવગાહના આંગુળના અસંખ્યાતમે ભાગે છે. તે જીવ અસંજ્ઞી, મિથ્યાદષ્ટિ, અજ્ઞાની, અપર્યાપ્તાજપણે અંતર્મુહુર્ત ને આવખે મરે છે. એ વિચાર શ્રી પન્નવણાજી સુત્રથી લખ્યો છે. એ સમુર્છિમ મનુષ્યનો અધિકાર પુરો થયો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગર્ભજ મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. કર્મભૂમિ ૧, અકર્મભૂમિ ૨, ને અંતરદ્વીપ ૩.

૪૪. છપન અંતરદ્વીપના મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અંતરદ્વીપના મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અંતરદ્વીપ તે લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચુલ હેમવંત પર્વતની દાઢા ઉપર છે, તેના અઠાવીશ ભેદ છે. એકરૂક ૧, આભાસિક ૨, વૈમાનિક ૩, નાંગુલીક ૪, હયકર્ણ ૫, ગજકર્ણ ૬, ગોકર્ણ ૭, સકુલીકર્ણ ૮, આદર્શમુખ ૯, આદિ મેંઢામુખ ૧૦, અયોમુખ ૧૧. ગોમુખ ૧૨, અશ્વમુખ ૧૩, હસ્તિમુખ ૧૪, સીંહમુખ ૧૫, વ્યાઘ્રમુખ ૧૬, અશ્વકર્ણ ૧૭, સીંહકર્ણ ૧૮, અયકર્ણ ૧૯, કર્ણપ્રાવર્ણ ૨૦, ઉલ્કામુખ ૨૧, મેઘમુખ ૨૨, વિદ્યુતદંત ૨૩, વિદ્યુતજીવા ૨૪, ધનદંત ૨૫, લષ્ટદંત ૨૬, ગુઢદંત ૨૭, શુદ્ધદંત ૨૮, એમ અઠાવીશ અંતરદ્વીપ ચુલહેમવંત પર્વતની દાઢા ઉપર. તેમજ અઠાવીશ અંતરદ્વીપ શીખરી પર્વતની દાઢા ઉપર લવણ સમુદ્ર મધ્યે સરવાળે છપન અંતરદ્વીપ જાણવા. તેમાં પ્રથમ એકરૂક દ્વીપનો અધિકાર કહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદિશનો એકરૂક મનુષ્યનો એકરૂક નામે દ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપ નામાદ્વીપ ત્યાંના મેરૂ પર્વતથી દક્ષણદીશે ચુલહેમવંત વર્ષધર (ક્ષેત્રની હદ બતાવનાર) પર્વતના ઉત્તર ને પુર્વદિશાના છેડાથી એટલે ઇશાનખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસેં જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં ચુલહેમવંત પર્વતની દાઢા ઉપર દક્ષિણ દિશના એકરૂક મનુષ્યનો એકરૂકદ્વીપ નામે દ્વીપ છે. તે ત્રણસેં જોજન લાંબપણે ને પહોળપણે છે. ને નવસેં ઓગણપચાશ જોજન કાંઇક ઉણા ફરતો પરિધિપણે તે દ્વીપ છે.

તે દ્વીપ એક પદ્મવર વેદીકા (વંડીકીલારૂપ) ને એક વનખંડ તેણેકરી ચોતરફ વિંટાણો છે. તે પદ્મવર વેદીકા અર્ધ જોજન ઉંચપણે છે ને પાંચસેં ધનુષ્ય પહોળપણે છે. ને લાંબપણે તો દ્વીપ પ્રમાણે ફરતી છે. તે પદ્મવર વેદીકાનો એહવે રૂપે વર્ણન કર્યા છે. વજ્રરત્નનાં પગથીયાં છે. એમ વેદીકાનો વર્ણન જેમ રાયપસેણી સુત્રમાં છે તેમ

જાણવો, તેમજ અત્રણ, જલનીય, અંજનમાં જાણવી, તેવી જાણવો.

તે પદ્મવર વેદિકા એક વનખંડે પરિક્ષેપ્યો વીંટયો છે. તે વનખંડ દેશેઊણા બે જોજન ચક્રવાલ પહોળપણે છે ને વેદિકા પ્રમાણે કહ્યું છે. તે વનખંડની ભૂમિકા છે, જેમ રાયપસેણી મધ્યે વનનો વર્ણન જાણવો. તેમજ નિરવિશેષ જાણવો. તૃણ શબ્દનો વર્ણ, ગંધ, રસ, ને ફરસ. તેમજ વાવ, ઉત્પાત પર્વત, પૃથ્વીશિલાપટ પ્રમુખનો વર્ણન જાણવો. જાવત્ ત્યાં ઘણા વાણવ્યંતર દેવતા ને દેવાંગના બેસે છે જાવત્ વિચરે છે.

તે એકોરૂક દ્વીપને મધ્યે બહુસમ રમણીય ભૂમિભાગ તે ધરતી તળ છે. તે યથા-દૃષ્ટાંતે આલિંગનું તળિયું જેવું સમ છે તેવો ભાગ ધરતીનો છે. એમ જાવત્ શય્યા-પર્યંત જાણવું જાવત્ પૃથ્વીશિલાપટ છે તે ઉપરે એકોરૂક દ્વીપના મનુષ્ય ને મનુષ્યણી સ્ત્રીઓ બેસે છે જાવત્ વિચરે છે.

તે એકોરૂક દ્વીપે તે તે ઠેકાણે વિષે તે તે ઠામે ઘણા ઉદ્દાલક નામે, કોદ્દાલક નામે, કોતમાલ નામે, કૃતમાલ નામે, નતમાલ નામે, નૃત્યમાલ નામે, શૃંગમાલ નામે, શંખમાલ નામે, દંતમાલ નામે, શૈલમાલ નામે, ઇત્યાદિક ઘણા વૃક્ષો છે. અહો આયુષ્યવંતો! તે વૃક્ષો કુશ વિકુશ વિશુદ્ધ રૂખ મૂલ છે, મૂળવંત છે, કંદવંત છે, જાવત્ બીજવંત છે, પત્રેકરી, પુષ્પેકરી ઢાંક્યા છે. શ્રીએ કરીને ઘણો શોભિત અતીવ અતીવ શોભતા થકા રહે છે.

વળી એકોરૂક દ્વીપને વિષે (અપ્રસિદ્ધ) ઘણાં જાત છે. તે સેરિયા વનસ્પતિનાં વન, નોમાલિકા વનસ્પતિનાં વન, કોરંટ વનસ્પતિનાં વન, મોગરા વનસ્પતિનાં વન, મલ્લીના વન, કેતકીના વન, કરેણના વન, સોપારીના વન, આંબાના વન, ખજુરીના વન, નાળી-કેરીના વન, ફળ્યાં ફૂલ્યાં થકા જાવત્ રહે છે.

વળી એકોરૂક દ્વીપે ઘણા તીલક વૃક્ષના વન, વડ, જાવત્ રાયણ, નંદી વૃક્ષ પ્રમુખ કુશાદિ રહિત રૂખ્યાં મૂળ જાવત્ રહે છે.

વળી એકોરૂક દ્વીપે ત્યાં ઘણી પદ્મલતા જાવત્ શ્યામલતા સદાય ફૂલી ફળી રહે છે. એમ લતાનો વર્ણન જેમ ઉવવાઈ સૂત્ર મધ્યે કહ્યો છે તેમ જાણવો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી એકોરૂક દ્વીપે ત્યાં ઘણા સેરીક ગુલ્મના ગુલ્મ જાવત્ મહાજાતીના ગુલ્મ તે ગુલ્મ પાંચ વર્ણે ફૂલે ફૂલે છે અને ત્યાં મંદવાયુ વાય છે તેણે કરી નિર્મળ ગુલ્મની શાખા છે તેને કંપાવીને એકોરૂક દ્વીપનો ભૂમિ ભાગ મનોહર છે ભરે તેના ફૂલના પુંજ (રમ્ય) કરે છે

વળી એકોરૂક દ્વીપને વિષે ત્યાં ત્યાં ઘણી વનની શ્રેણી છે તે વનની શ્રેણી કૃષ્ણ છે જાવત્ મનોહર છે. મહામેઘનો સમૂહ તે સરખી શોભા છે જાવત્ મહાગંધની ધ્વનિ મૂકે છે. તેવા ભેદ છે ૧, દેખવા જોગ છે ૨, અભિરૂપ છે ૩, પ્રતિરૂપ છે ૪,

૪૧. દશ જાતના કલ્પવૃક્ષનો અધિકાર.

૧ વળી એકરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં મતંગનામે દ્રુમ (વૃક્ષ)ના સમુહ છે. (મતંગ તે જેહના ફળ ખાધે ચડા થાય.) અહો સાધો આવખાવંતો! જેમ તે ચંદ્રપ્રભા મદીરા ચંદ્રમાં સમાન ઉજ્વળી, મણુશીલાકા મણી સમાન વર્ણે મદીરા, તથા ઉત્તમ સિધુ, (મદીરા વિશેષ.) ઉત્તમ વારૂણી, (નામા મદીરા.) ભલે પ્રકારે ધાવડી પ્રમુખના ફળ, પત્ર, ફુલ તેહના રસ તે મધ્યે ઘણા દ્રવ્ય સંયુક્ત કૃત મદ્યાદિકના તે પણ કાળ પ્રમાણે પ્રાપ્ત તેનો જેવો ચડા તથા સ્વાદ, વળી મધુ તથા મેરક (મદીરા વિશેષ.) તે પણ અરીષ્ટ રત્ન વર્ણે જેની કાંન્તી છે. તેનો જેવો સ્વાદ તથા દુગ્ધ જાતનો મદ્ય, તથા પ્રસંન નામા સૂરા, તથા નેલક નામા સૂરા, તેનો જેવો સ્વાદ, તથા ખજુર, દ્રાખ પ્રમુખના સંજોગે કૃત મદ્ય તેહનો જેવો સ્વાદ, તથા કાપી સાયન (મદ્ય વિશેષ.) તથા પક ઇક્ષુરસ (પાકી શેલડીનો રસ) તેનો જેવો મદ્ય કૃત તથા પ્રધાન સૂરા (મદ્ય વિશેષ) ઇત્યાદિક જેમ વર્ણ, રસ, ગંધ, સ્પર્શે કરી યુક્ત છે અને વળી બળવીર્યના પરીણામને વધારે. (મદીરા પ્રમુખની વીધી ઘણા પ્રકારની છે.) તેમ તે મતંગનામે વૃક્ષના સમુહ પણ મદીરા પાનને ગુણે યુક્ત છે. સ્વભાવ થકીજ અનેક ઘણી જાતની મદીરા તેને પરીણામે પરણુમીત છે. તે વૃક્ષ મદીરાને ગુણે પરણુમીત છે. ફળે કરી પરીપૂર્ણ છે. તે ફળ પાકે છે ત્યારે મદીરા પ્રતે ઝરે છે, તે મહુડાની જાતના વૃક્ષ છે. તે વૃક્ષ ફળ્યાં ફુલ્યાં છે. તે વૃક્ષના મુળ કુશ દર્ભ તૃણાદીકે રહીત નિર્મળ શુદ્ધ છે. જાવત્ એવી રીતે રહે છે. એ પ્રથમ મતંગનામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે બીજો ભૃગાંક નામે કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવે છે.

૨ એકરૂક દ્વીપે તે તે ઠામે ઘણાં ભૃગાંરક (ભાજન-વાસણના) નામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યાં છે. અહો સાધો આવખાવંતો? જેમ દહાં ઘડા, કરવા, કળશ, કળસલી, પાત્ર કાચનીકા, ઉદકવર્ધની નામા ભાજન વિશેષ, સુપ્રનિષ્ટક (ભાજન વિશેષ,) વિષ્ટર નામા ભાજન, પારીવયકનામા ભાજન, ભૃગાર લોટા, કરોટીક, સરક, પ્રરકપાત્રી, (તે વાંશના પાત્ર) થાળ, પલકનામા ભાજન, ચપલકનામા ભાજન અપદનામા ભાજન, દકવારકનામા ભાજન (વિચિત્ર ભાજન) મણીપટ્ટકનામા ભાજન, શુક્તિકનામા ભાજન, થોર પિતકા ભાજન, કચન મણી ભાજન, ઇત્યાદીક મનોહર ભાજન છે. તે ભાજન સુવર્ણ મણી રત્ને કરી ભાંત્તિ વિચીત્ર છે. એહવા આ ક્ષેત્રે જેમ ભાજન છે તેમ તે ભૃંગાર નામા વૃક્ષના પણ સમુહ અનેક પ્રકારને ભાજને કરી સહીત છે. સ્વભાવે પરણુમીત છે. ફળે કરી પ્રતિ પુર્ણ છે. તે વૃક્ષ એહવાથકાં ફળ્યા ફુલ્યા જાવત્ મનોહરપણે રહે છે. એ બીજો ભૃગાંરક નામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે ત્રીજો ત્રડીતાંગ નામા કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવે છે.

૩ એકરૂક નામા દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ત્રુડીતાંગ (વાજીત્ર) નામા વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! જેમ તે આલીંગક નામા મોટું વાજીત્ર, લઘુમાદલ, પણુવનામા વાજીંત્ર, પડહ, દદર, કરડી, ડીંડીમ, ભેરી, મોટી ભેર, કણ્ડીકા, (વીણા વિશેષ) ખરમુખી, મુરજ, (વાજીંત્ર વિશેષ) સંખ, પરીલીત્ર નામા વાજીંત્ર વિશેષ, પરીવાધ્ય સપ્તતંત્રી વિણા,

વંશવિતુંબસહિત, સુઘોષા, વિપંચી નામે, વિણામહથી વિણાવિશેષ, સતતંત્રી વીણા, રેવલીનામા વીણા, દરતમ સ, ઝાંઝની તાલ, તેણે કરી સહીત, એહવા વાજીંત્રના ભેદ. વળી તેહને ઘણા ભેદ સર્વ સમે કુશળ તેણે વગાડના વ્યાકરણ સુધી ચાલી, મધ્ય ને, અંતરૂપ તે જેમ એ ત્રણે વાજીંત્રની જાતી છે. તેમ તે ત્રુટીતાંગ નામા પણ દ્રુમ (વૃક્ષ) ના સમુદ અનેક ઘણા પ્રકારના ત્રુટીતા વાજીંત્રના ચાર ભેદ છે. તતવીણા પ્રમુખ ૧, માદલ પ્રમુખ વિતત ૨, તાલ પ્રમુખ ૩, અને શંખ પ્રમુખ ઝુસી ૪, એમ ચાર પ્રકારના વાજીંત્રને ગુણે કરી સહીત છે. તે વૃક્ષ ફળે કરી સહીત છે. ફુલ્યા ફુલવાથકી નમ્યું રહે છે. તે વૃક્ષના મૂળ શુદ્ધ છે. એ ત્રીજો ત્રુટીતાંગ નામે કલ્પ વૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે ચોથો દીપશિખા નામે કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે.

૪. એકેકનામા દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા દીપશીખા નામે વૃક્ષના સમુદ કહ્યા છે. અહો આયો આયુષ્મંતો! જેમ સંધ્યા સમયને વિષે ચક્રવર્તિ નવ નિધાનના ધણીને દીવીનો ચારણ પ્રગટ કરે, તે દીવી વર્ણવે છે. તે દીવી મધ્યે ઘણી જાડી વાટ છે, ને તે વાટ વળી તેલે કરી પ્રતિપૂર્ણ છે. એવી દીવીને પ્રગટ કરે ત્યારે અંધકારનો નાશ થાય. તેનો વર્ણ, કનકનો જેવો વર્ણ તે સમાન વર્ણ છે. વળી તે દીવીના કંચન, મણી રત્નના નિર્મળ બહુ મૂલ્ય રજત સુવર્ણના દેદીપ્યમાન મનોહર દંડ છે. તે દીવી ઉત્તમ છે, એ દીવી સમકાલે દીપાવે, તેહનું રાત્રીને સમે સ્નેહવંત મનોહર દેદીપ્યમાન તેજ થાય. નિર્મળ મહ ચંદ્રમા પ્રમુખ જેહના સરખી કાન્તી થાય, તેમ તેમ અંધકારને ટાળણહાર, સૂર્ય તેના કીરણ સમર્થ તેહનો જેવો ઉદ્યોત તેહવો તે દીવીનો જેને કરી સ્વેત પ્રકાશ, વિસ્તારપણે મનોહર દીપ્યમાન તેજ થાય. તેમ તે દીપશીખા નામે વૃક્ષના સમુદ પણ અનેક ઘણાં નાનના પ્રકારનાં પરીણામ ઉદ્યોત વિધિના તેણે કરી સહીત ફળે કરી પ્રતિપૂર્ણ ફુલ્યાં ફુલ્યાંથકાં રહે છે. એ ચોથો દીપશીખાનામે કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે પાંચમો જ્યોતીશીખા નામા કલ્પવૃક્ષ કહે છે.

૫. એકેક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં જ્યોતીશીખાનામા વૃક્ષના સમુદ કહ્યા છે. અહો આયુષ્મંતો! જેમ તે તત્કાલનો ઉગ્યો, શરદકાલનો આદિત્ય, કાર્તિક માસનો સૂર્ય મંડળ જેમ સહસ્ર કીરણને દીપાવતો જેહવો વીજળીનો ચમત્કાર, નિર્ધુમ અતી જાજ્વલ્યમાન અગ્નીએ ધમ્યો તાતો સુવર્ણ, કેશુનું ફુલ અશોક વૃક્ષનું ફુલ, જાસુ વૃક્ષનું ફુલ, ઈત્યાદિક વિસ્તાર તેના પુંજ (ઢગ) મણી રત્ન રત્ન વર્ણે તેના જેવા કીરણ ઝળહળંત દીપતો તેનો સમુદ, (ઢગલો) તેના કરતી અધિક રૂપ તેજ સુરંગુ છે. તેમ તે જ્યોતિશીખા નામે પણ વૃક્ષના સમુદ અનેક પ્રકારના ઉદ્યોતના પરીણામે ને ઉદ્યોતની વિધિ તેણે કરી સહીત છે. શુભ લેશ્યા છે, મંદ લેશ્યા છે અત્યંત ઉષ્ણ નહી એ સ્વભાવિક પરિણમીત છે. કુશળને સૌમ્યને સહિત છે. મહોટા તેજ લેશ્યા (પ્રભા-કાન્તિ)ના પ્રકાશ ભરાયા છે, તે એકબીજાને પ્રદેશે કરી સર્વ દિશી ચારે તરફ સોભાવે છે. ઉદ્યોત કરે છે. કાન્તિ વધારે છે. એ વૃક્ષમાં ફુલ્યાંથકાં રહેછે. એ પાંચમો જ્યોતિશીખા નામે કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો હવે છઠ્ઠો ચીત્રાંગ નામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે.

૬ એકેક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ચીત્રાંગ નામે વૃક્ષનાં સમુદ્દ કહ્યાં છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! જેમ તે પેક્ષઘર જોવા યોગ્ય વિચીત્ર મનોહર ઉત્તમ ફુલની માળાએ સંયુક્ત દેદીપમાન ઉજ્વળ છે. વિકસ્વર પાંચવર્ણં ફુલ તેના પુંજ તેણે કરી કળી સહિત છે. વીરચીત વિચિત્ર ફુલ તથા માળા તેને સમુદાયે કરી સહિત છે. તે કહે છે. ગ્રંથીમ ૧, (ગુંથ્યા) વેઢીમ ૨. (હારરૂપ) પુરીમ ૩, (પુર્યા) ને સંઘાતીમ ૪. (ફુલનો પુંજ) એમ ચાર પ્રકારના ફુલે કરી, નિપુણ પુરુષે કારીગરે કરી વિભાગપ્રતે રચીને સર્વથી સર્વદીશે સમનુબંધ અતીશયપણે લંબાયમાન અંતર રહીત પંચવર્ણિ કુસુમની માળા તેણે કરી શોભાયમાન વનમાળાએ કરી તે ઘરનું દ્વાર શોભિત છે. તે ઘર અત્યંત દીપે તેમ તે ચિત્રાંગનામા વૃક્ષના સમુદ્દ પણ અનેક પ્રકારના ફુલને સમુદે કરી સ્વભાવિક પ્રણમીત છે ફુલ તથા ફુલની માળા તેને ગુણેકરી સહિત છે. તે વૃક્ષ ઘનાત્ ફુલ્યાં ફુલ્યાં થકાં રહેછે. એ છઠ્ઠો ચિત્રાંગનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે સાતમો ચીત્રરસનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે.

૭ એકેક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા ચીત્રરસનામા વૃક્ષના સમુદ્દ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! જેમ આ ક્ષેત્રે સુગંધ ઉત્તમ કલમશાળી નામે તંદુલ (ચોખા) તે પણ વિશુદ્ધ ગાય પ્રમુખના દુધમધ્યે રાંધ્યા એટલે ખીર કાંધી તે મધ્યે સુગંધી શરદકાળનું ઘૃત (ઘી) ને તેમાં ગોળ, ખાંડ અથવા સાકર ઘાલીએ ત્યારે અત્યંત રસવંત તે ખીર ઉત્તમ વર્ણ, ગંધ ને રસે કરી થાય. અથવા જેમ રાજા ૭ ખંડના ધણી ચક્રવર્તિ તેહને જેમ રાંધવા દુશીયાર રસોયા પ્રમુખ હોય તેણે નીપજાવેલ ચાર કલ્પીક શેલ વિશેષ રસવંતી ઓદન (ચોખા) તેહને વર્ણવે છે. કલમસાલીનામા ઉત્તમ તંદુલ તેહને ભલે પ્રકારે રંધીન આદ્ર સહીત કોમળ ચતુર કલ્પાદિકે પરીકર્મિત અનેક પ્રકારને મસાલે કરી સહીત એવા તંદુલ પ્રમુખ, અથવા મોદક (લાડવા) પરીપૂર્ણ સર્વ દ્રવ્ય એલચી પ્રમુખે કરી યુક્ત યથાયોગ્ય અગ્નીએ કરી રંધીન તે ઉત્તમ વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શયુક્ત બળ અને વીર્યને પરીણામે યુક્ત પાંચ ઇંદ્રીનુ બળને વધારનાર, શરીરને પુષ્ટ કરનાર, ક્ષુધા, ને તૃષા તેનો શાંતકર્તાર તે મોદક મધ્યે ઉત્તમ ગોળ, ખાંડ અથવા શાકર તેણે કરી યુક્ત. સીંહકેશરી નામા તે મોદક સ્પર્શે સુકુમાળ ને સુક્ષ્મ દળ છે તે પરમ મીષ્ટાન સ્વાદે હોય. તેમ તે ચીત્રરસનામે વૃક્ષના સમુદ્દ પણ અનેક ઘણા પ્રકારને સ્વભાવે કરી પરણમીત ભોજન. તે ભોજનની વીધીએ કરી સહીત એહવા તે વૃક્ષ ફુલ્યા ફુલ્યા થકાં રહે છે. એ સાતમો ચીત્રરસનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે આઠમો મણિકાંગનામા કલ્પવૃક્ષ કહે છે.

૮ એકેક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણા મણિકાંગ નામા વૃક્ષના સમુદ્દ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! જેમ તે હાર, અર્ધહાર, ઉત્તરી, મુગટ, કુંડળ, વામોત્તક, હેમજાળ, મણિજાળ, કનક જાળ, સુત્રક, ઉચ્ચો, કડક, ક્ષુદ્ર, એકાવળી, કંઠસુત્રક, મકરીકા, ઉરસ્થ, ગ્રૈવેયક (કંઠાભરણ) શ્રેણીસુત્રક આભરણ, ચુડામણિ આભરણ, કનકતિલક, ફુલ, સીદ્ધાર્થ, (આભરણ વિશેષ) કનકાવળી, ચંદ્રક, સુર્યક, વૃષભક, તળભંગ કળસ્ફિક વળી આભરણ વિશેષ તુડીત, હસ્તમાલક, વિશેષ, દીનારમાલીકા, ચંદ્રમાલીકા

સર્વંમાળીકા, હાંર, કેયુર, વીરવલય, લંબાવમાન ઝુમખા પ્રમુખ, અંગુલીયેર પ્રમુખ, કંચીકરી મેખળા, કલાપ, પ્રતરક, પાદજાળ, ઘંટીકા, ઘુઘરમાળ, રત્ન જાળ, (આભરણ વિશેષ) પગનાં ઝાંઝર, ચરણ મળીકા, (આભરણ વિશેષ), સુવર્ણના સમુહની માળા પ્રમુખ આભૂષણ ઘણાં પ્રકારનાં તે સર્વ સુવર્ણ, મણી ને રત્ને કરી ભાંતિ વિચીત્ર મનોહર છે. જેમ કહ્યાં આભરણાદિક ક્ષેત્રે ઘણા પ્રકારનાં છે. તેમ મણિકાંગનામા વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક પ્રકારની નવનવી ભાતીના આભૂષણે પ્રમુખીત, સ્વભાવેજ આભૂષણની વીધિ કરી સહીત તે મહા જાવત્ ફુલ્યાં ફુલ્યાં થકાં રહે છે. એ આઠમો મણિકાંગનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે નવમો ગૃહાકારનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે.

૯. એકોરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ગૃહાકાર નામે કલ્પવૃક્ષના સમુહ કહ્યાં છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!! જેમ તે ઘર, અટાળા, ચરીકદ્વાર પ્રાગપ્રાકાર, આકાશતળ ને અગાશી, માંડવા, એકશાળા, બે શાળા, ત્રણ શાળા, ચારશાળા, ગર્ભગૃહ, વાહડી-ગૃહ, ચિત્રસાળા, માળિક ભૂમી ગૃહ, ઝરૂખા, કોઠા પ્રમુખ, ચોખુણીયા ઘર, ચોરંસા ચોખુણીયા ઘર, નંદાવર્તને આકારે, જેના તળીયાં પાંડુર છે એવા મુંડમાલ ઘર, ધવલગૃહ, અર્ધમાગધઘર, વિભ્રમગૃહ, શૈલ આકારે ગૃહ, શીખરને આકારે ગૃહ, સુવિધ કોષ્ટ તે ભલા કોઠારને આકારે ઘર, અનેક ઘર શરણ લયનપુખ સહેવાને, હાટ તથા વિડંગ નામા જાળીયે ગૃહ, ચંદ્ર નિર્યુહગૃહ, ઓરડા, ચંદ્રશાળાગૃહ, ઇત્યાદિ પ્રકારનાં ભલી વિવિધ મનોહર ગૃહ. તે આ ભરતક્ષેત્રે જેમ અનેક જાતીનાં છે તેમ તે ગૃહાકાર વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક પ્રકારના ગૃહ ગુણે કરી વિશેષ સ્વભાવે પરણમીત છે. તે વૃક્ષ ઉપરે સુખે ચડાય છે, સુખે ઉતરાય છે, સુખે તે વૃક્ષ મધ્યેથી નીસરાય છે, અને સુખે તે વૃક્ષમધ્યે પેસાય છે. ને વૃક્ષે સ્વભાવેજ દાદરાપ પગથીયાં તેણે કરી સહીત છે, એકાંત સુખનો સ્થાન છે. સન્યાસન રૂપે ઘુણ મનોહર ગૃહની વીધીએ કરી યુક્ત એવાં વૃક્ષ ફુલ્યાં ફુલાંયાં જાવત્ રહે છે. એ નવમો ગૃહાકાર કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. હવે દસમો અનગ્નકનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવે છે.

૧૦ એકોરૂક દ્વીપે ત્યાં ત્યાં ઘણાં અનગ્નક નામે વૃક્ષના સમુહ કહ્યાં છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!! જેમ તે આજીનક એટલે ચામડા રૂપ વસ્ત્ર, કપાસ વસ્ત્ર, ગુણના વસ્ત્ર, કંબળ, પટકુળ, ત્રિસરીનનું નિપજન તે કોસેયક, મૃગચર્મ, કાળમૃગપટ ચર્મ વિશેષ, અંશુક વિશેષ, આભરણે વિચિત્ર, સુકુમાળ, કલાબુકારી. [illegible] શકલી પરે હીરા, કાજળની પરે કાળા, રોમનાં ચતુર્વર્ણ રક્ત, પીળા, ધોળાં, મૃગના રોમના વસ્ત્ર, સુવર્ણના, જરકસી (ઓર-જરી), ઉનના અનેક તતુની ભાંતે કરી ચીનાન ઇત્યાદિક તંતુએ કરી નીપજાવેલ ભાંતી વિચીત્ર મનોહર. જેમ કહ્યા વળી તે વસ્ત્ર મધ્યે બહુ પ્રકારનાં જાતના નીપજાવેલ વસ્ત્ર, ને રત્ન સહીત ને વસ્ત્ર છે તેમ તે અનગ્નકનામા વૃક્ષના સમુહ પણ અનેક પ્રકારને વિશેષ (સ્વભાવે) પરીણામે વસ્ત્રવિધે સહીત ફુલ્યા ફુલ્યાં થકાં જાવત્ રહે છે. એ દશમો અનગ્નકનામા કલ્પવૃક્ષ વર્ણવ્યો. એ દશ જાતના કલ્પવૃક્ષ વર્ણના.

૪૯. એકરૂક દ્વીપના મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે મનુષ્યનો કેવો આકાર ભાવ, સ્વભાવે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે મનુષ્યનાં અત્યંત સૌમ્યકારી મનોહર રૂપ છે. ભોગુત્તમ છે. ગજની પરે ભોગને વિષે સશ્રીક મનોહર છે. તેના અંગ સર્વ અવયવે કરી સુંદર છે. મનોહર રૂપ આકારે કાંચબાની પરે તેના પગ છે. રાતા કમળની પરે સુકુમાળ પગનાં તળીયાં છે. વળી તે તળીયાં પર્વત, નગર, સમુદ્ર, મગરમચ્છ, ચક્ર, મૃગ ઇત્યાદિક લક્ષણે કરી સહીત છે. અનુક્રમે આંતરા રહીત પગની આંગુળી છે. ઉંચી પગની પાની છે. ને ચીગટવા ઉંચા ત્રાંબા વરણા તેના નખ છે. રૂડે આકારે પુષ્ટ અણુદીસની પગની ઘુંટી છે. હરિણીના ગુઢ શરીરની પરે અનુક્રમે વાટલી તેની જાંઘ છે. ડાબડાના ઢાંકણાની પરે સ્વભાવે ગુઢ તેના ઢીંચણ છે. હસ્તીના સરખી ગતિ (ચાલ) છે. ને ભલા પ્રધાન તેના સાથળ છે. મદોન્મત હાથી તે સરખી દીપની વિશાળ વિલાસવંત તેની ગતિ (ચાલ) છે. જાતવંત અશ્વની પરે તે સરખા ગુહ્ય દેશ છે. જાતિ વિશુદ્ધ આકિર્ણ ઘોડાની પરે મળ રહીત ગુહ્ય દેશ છે. (જેમ જાતીવંત ઘોડાનો ગુહ્ય દેશ છાણ કરતાં જેમ ખરડાય નહીં તેમ તે જુગળીયાને મળ કરતાં ગુહ્ય દેશ ખરડાય નહીં) પ્રમુદીત હર્ષ સહીત પ્રધાન ઘોડો તથા સીંહ તેની કેડથી અધીક વર્તુળાકારે તેની કટી (કેડ) છે. એકઠો બાંધ્યો મુસળ તે સરખી અને તેજે આરીસો તથા નિર્મળ કીધો પ્રધાન સુવર્ણ તથા ખડગની મુઠ સરીખો તથા પ્રધાન વજ્રની પરે દેદીપમાન ત્રીવલી મધ્યભાગ છે. રૂજુ સર્લ પ્રમાણે કરી સહીત ઉત્તમ જાતીવંત સુક્ષ્મ કૃસ્ન સ્નીગ્ધ સૌભાગ્યવંત મનોહર સુકુમાળ કોમળ રમણીક તેના શરીરની રોમરાય છે. ગંગાના આવર્તન અને દક્ષણાવર્ત શંખ ને તેજે સૂર્ય કીરણ ઉદયમાન સમયે જેવું કમળ વિકસ્વર હોય તે સરખી ગંભીર વિકસ્વર વિકટ તેની નાભી ઊંડી છે. મચ્છ અને પંખી તેના સરખી સુજાત પુષ્ટ કુક્ષી છે. ઝખ મચ્છના સરીખું ઉદર છે. સુચી પવિત્ર શરીર છે પદ્મની પરે વિકટ નાભી છે. લગારેક નીચા નમતાં પાસાં છે, નિરંતર પાસાં છે, મનોહર પાસા છે, ગુણ રહીત, પરીમીત ચીતમચ્યા યથોક્ત પ્રમાણ મસેપુષ્ટ સ્થાન પાસા છે. અદસ્ય પાસળાં દીસે નહી એહવું અને કનક સરખું નિર્મળ સુનિષ્પન રોગ રહીત શરીર છે. ઉત્તમ બત્રીસ લક્ષણના ધરણહાર છે. કનક સીલાતળની પરે ઉજ્વલ પ્રસસ્ત સમતળ અવિષમ સમાનળ વિસ્તીર્ણ પોહોળું તેનું હ્રદય છે. શ્રીવછે કરી શોભીત હ્રદય છે, નગરની પોળની ભોગળ સમાન વર્તુળાકારે ભૂજા છે. કમાડના ભોગળ સરખી વિસ્તીર્ણ લાંબી તેની બાહુ છે. ધુસરા સરખી પુષ્ટ રમણીક રૂડે સંસ્થાને સંસ્થીત છે. સુસીલીષ્ટ મનોહર વિસીષ્ટ નિવડ સુબધ ગુઢ પર્વ હસ્તતળની જેની સંધ છે. રાતાં તળાં માંસે સહીત પુષ્ટ કુણાં ને ઉત્તમ લક્ષણે સહીત છીદ્ર રહીત એહવાં હાથનાં તળાં છે. પુષ્ટ વાટલાને આકારે ભલાં પરે નીપની કોમળ અત્યંત પ્રધાન આંગુલી છે. ત્રાંબા વરણાં નળીયાંને આકારે ઉચા પવીત્ર દીપતા ચીગટા હાથના નખ છે. હથેળીમાં ચંદ્રમાંનો આકાર છે સૂર્યનો આકાર છે. દક્ષણાવર્ત શંખનો આકાર છે, ચક્રવર્તિના ચક્ર રત્નનો

[illegible]

[illegible]

કમળ તેના ગંધ સરખો શ્વાસોશ્વાસ છે. અને મનોહર વદન છે. આઠસેં ધનુષની ઉંચી કાયા છે. તે મનુષ્યને ચોસઠ પાંસળી છે. અહો સાધો આવખાવંતો! તે મનુષ્ય પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રીકભાવી, સ્વભાવે વનીત, સ્વભાવે ઉપસાંત ને સ્વભાવે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ પાતળાં છે. કોમળના અને વનીતાઇ તેણે સહીત. માયાએ બંધાય નહીં. ભદ્રક ભાવી, વનીત, પ્રેમ બંધન રહીત, ધનાદિકને સંચયે રહીત. વૃક્ષ મધ્યેના રહેનાર. વાંછીત વસ્તુના પામનાર મનોવાંચ્છીત શબ્દાદિક કામભોગને ભોગવનાથકા વીચરે છે, એવા તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે. અહો સાધો આવખાવંતો ?

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે મનુષ્યને કેટલે કાળે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકાંતર આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે જુગળની સ્ત્રીનો કેવો આકારભાવ સ્વભાવ સ્વરૂપ કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે મનુષ્યની સ્ત્રી રૂડે આકારે છે. સર્વ અંગ મનોહર છે. પ્રધાન ઉત્તમ સ્ત્રીને ગુણે કરી સહીત છે. અત્યંત મનોહર કમળનીપરે સુકમાળ કાચ્છબાનીપરે સંસ્થીત સુંદર પગ છે.-સરળ, કોમળ, પુષ્ટ; અંતર રહીત, માંસે સહીત એહવી પગની આંગુલી છે. ઉંચા સુખદાઇ.નળીઆને આકારે ત્રાંબા વરણા પવીત્ર ચીગટા નખ છે, રોમે રહીત, વૃતાકારે, ઉ-ત્તમ-વખાણવાજોગ લક્ષણે સહીત એવું જંઘાનું જુગળ છે. રૂડે નમનાં અત્યંત રૂડે નમનાં ગુઢ ગુપ્ત બે ઢીંચણ છે. માંસે કરી સુબંધ સંધી છે. કેળના થંભથી અધિક આકારે, વર્ણે સહીત, સુકુમાલ, મૃદુ-કુંળી માંહો માહે મળતી સમી સુનીષ્પન વૃતાકારે પુષ્ટ એવી જાંઘ છે. અષ્ટાપદ જુવ વિશેષ, તેને સંસ્થાને ઉત્તમ વીસ્તીર્ણ પહોળી તેની કટી છે. પ્રદેશ વદનાનું વદન તેનો દીર્ઘપણો પોતાના મુખથી બમણો વિસ્તીર્ણ માંસે પુષ્ટ સુબંધ એવી વદનાની (ગુહ્ય પ્રદેશ) ધરણહારી છે. વજ્રની પરે શોભાયમાન પ્રસસ્ત લક્ષણે સહીત કુશોદરી (પેટ) છે ત્રીવળીએ કરી વધ્યો પતળો નમતો ઉદરનો મધ્યભાગ છે. સરલ સમ સહીત જાતવંત પાતળી કાળી ચીગટી મનોહર રમણીક સુવિભક્ત ભલી મનોહર શોભાયમાન રમણીક એવી શરીરની રોમરાય છે. ગંગાવર્તનને આકારે અથવા દક્ષણાવર્ત્ત સંખને આકારે અથવા કલ્લોલની પરે ગંભાર, સૂર્યના કીરણ ઉદય સમયના તેહવી તેજે અને વિકસ્વર કમળના સરખી ગંભીર ઉંડી વિકટ નાભી છે. અનુભવને ઉત્તમ તે સમાન પુષ્ટ કુક્ષી છે નમતા પાસા છે સરખાં બે પાસાં છે, ભલાજ પાસા છે. મીત માત્રાએ પુષ્ટ ચાર (મનોહર) પાસાં છે અબુદીસનાં તેના હાડ છે. સુવર્ણની કાન્તિ સમાન નિર્મળી સુનિષ્પન રોગ રહીત એવી કાયાની ધરણહાર છે. સોનાના કળશ સરખા પ્રમાણે સહીત બે સરખા સુનિષ્પન લષ્ટ કઠીન મનોજ્ઞ સ્તનના મુખ છે. સમ શ્રેણે જોડલે જુગળ ગોળાકારે ઉંચા મનોહર જુગળણીના સ્તન છે. સર્પની પરે અનુક્રમે પાતળી ગાયના પુંછ સમાન વૃતાકારે સમ સરખી રહીત નમતી લંબાયમાન લીલાવંત એવી બાંહ છે. ત્રાંબા સરખા નખ છે માંસે કરી સહીત હાથના પંજા છે. પુષ્ટ સકોમળ

શોભાયમાન ત્રીવલી હાથની રેખા છે. ચંદ્રમા, સૂર્ય, દક્ષિણાવર્ત શંખ, ચક્ર, સ્વ
સ્તી એવે પ્રકારે રંગીન હાથને વિષે રેખા છે. પુષ્ટ ઉંચી કુક્ષિ, હૃદય અને
પ્રદેશ પ્રતિપૂર્ણ છે. માંસે કરી પુષ્ટ ગળુ અને મસ્તક છે. ચાર આંગુળ પ્રમાણે
સરખી ગ્રીવા (ડોક) છે. માંસે કરી સહીત એવે પ્રદેશને હડપચી છે. દાડિ
સમાન રાતે વર્ણે પુષ્ટ એવા હોઠ છે. સુંદર દાંત છે. દહીં, પાણી, રૂપું, ચં
કુંદનું ફુલ, માલતીનું ફુલ, અગોઢ જાતનું ફુલ એવે ધોળે વર્ણે છીદ્ર રહીત
છે. રાતું કમળ તથા રાતું પદ્મ તે સરખી રાતે વર્ણે સુંવાળી જીભ તથા તાળ
તથા અહિર વૃક્ષ તે સરખી સમી ઉંચી સરળપણે લાંબી એવી નાસીકા છે.
નીપના કમળ અથવા ચંદ્રવિકાસી કમળ તથા વિકાસવંત કમળ તેની પાંખ
વખાણે સહીત મનોહર એવા નયણ છે. શારદના સહીત તે નયણના ખુણા
રાતા છે. નમાવ્યું એવું ધનુષ્ય તે સરખી મનોહર કેમે કરી સહીત સંગત સુ
વર્ણે શ્યામરી ભ્રૂકુટિ છે. પ્રમાણે યુક્ત એવા કાન છે. પુષ્ટ મનોહર એવા ગ
આંગુળ પ્રમાણ વિશાળ સમું નિલાડ (કપાળ) છે. કાર્તિકની પુનમના ચં
નિર્મળ પ્રતિપૂર્ણ સૌમ્ય વદન છે. છત્રની પરે ઉંચુ ઉત્તમાંગ (મસ્તક) છે. વાં
લાંબા શ્યામ વર્ણે એવા માથાના કેશ છે. છત્ર ૧, ધ્વજ ૨, સ્તુભ ૩, યુપ ૪,
કમંડળ ૬, કળશ ૭, વાવી ૮, સાથીઓ ૯, મોટી ધ્વજ ૧૦, જવ ૧૧, મ
કાચબો ૧૩, રથ ૧૪, મગર ૧૫, થાળ ૧૬, અંકુશ ૧૭, અષ્ટાપદ (તે છૂત
શ્રીદામ ૧૯, સુપ્રતિષ્ટક ૨૦, મેર ૨૧, લક્ષ્મીનો અભિષેક ૨૨, તોરણ ૨૩,
સમુદ્ર ૨૫, દેવભવન ૨૬, પર્વત ૨૭, આરીસો ૨૮, લીલાવંતહાથી ૨૯,
સીંહ ૩૧, ચામર ૩૨, એવા ઉત્તમ બત્રીસ લક્ષણની ધરનાર છે. હંસના
(ચાલ) છે. કોયલના સરખો મધુર સ્વર છે, મનોહર છે. સર્વને સમત વલ્લભ
રોગ, દુર્વર્ણ, કુસ્થિત, વ્યાધી દોભાગ્ય, શોક. એટલાથી રહીત છે. ઉંચપણે
થોડી (ચાર આંગુળ) નીચી છે. સ્વભાવે સોળ શૃંગાર અને આચાર તેણે કર
વેશ છે. બોલવું, હસવું, બેસવું, ને વિલાસ વાત કરવી તેણે સહીત છે. મનો
પુંક છે, ને વદન, હાથ, પગ, ચક્ષુ, લાવણ્ય, રૂપ, જોબન વિલાસે કરી સહીત
વનની રહેનારી અપસરા સમાન રૂપે આશ્ચર્ય જોતા જેમ વિશેષે જોતા જે
જેમ મનોહર છે, પ્રતિબિંબ સમાન છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે જુગળની સ્ત્રીને કેટલે કાળે આહારની ઇચ્છા ઉપજે

ઊત્તર—હે ગૌતમ, તેને એકાંતરે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે મનુષ્ય શેનો આહાર કરેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વીના રૂપના ફુલ ને ફળ તેનો આહાર કરે છે. એવા
સમુદ્ર કહ્યા છે. અહો શ્રમણ આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પૃથ્વીનો કેવો સ્વાદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથા દ્રષ્ટાંતે ગોળ, અથવા ખાંડ, અથવા સાકર, અથવા મદિરા, અથવા ભિષકંદ (દેશવિશેષ) અથવા પર્પટ મોદક, પુષ્પોત્તર, અથવા પદ્મોત્તર, આકોશીકા, વિજયાપાક, મહાવિજયાપાક, કોઇક મિષ્ટાન વિશેષ, અનોપમ ગાયનું દુધ, ચાર ગાયને પાઇને તેનું દુધ ત્રણ ગાયને પાય તેનું દુધ બે ગાયને પાય તેનું દુધ એક ગાયને પાય તે ગાયનું ઉત્તમ દુધ. તે મધ્યે ગોળ. ખાંડ, સાકર પ્રમુખ નાખીને તેને મંદ અગ્નીએ કરી પકવીએ, તે વર્ણે કરી વર્ણવા જોગ્ય જાવત્ સ્પર્શે કરી વર્ણવા જોગ્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પૃથ્વીનો સ્વાદ એવે વર્ણે જાવત્ સ્પર્શે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે પૃથ્વીનો એથી ઇષ્ટ જાવત્ મનોજ્ઞ સ્વાદ કહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ફુલ ફળનો કેવો સ્વાદ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે યથા દ્રષ્ટાંતે ચાર દીશના અંતનો કરવાવાળો ચક્રવર્તિ તેનો પરમ કલ્યાણ ભોજન. લાખ ગાયથી નીપનું તે ભોજન વર્ણે કરી વર્ણવા જોગ્ય, ગંધે કરી વર્ણવા જોગ્ય, રસે કરી વર્ણવવા જોગ્ય, સ્પર્શે કરી વર્ણવવા જોગ્ય, આસ્વાદવા જોગ્ય, દીપાવવા જોગ્ય, કામ વધારવા જોગ્ય, સુખનું કારણ. સર્વ ઇંદ્રિ ને ગાત્ર તેને સુખનું કારણ છે. એમ કહીંયકે ગૌતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ફુલ ફળનો સ્વાદ એવે વર્ણે જાવત્ સ્પર્શે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે ફુલ ફળનો એથી ઇષ્ટતર (એથી અતિશે એટલે ચક્રવર્તિના ભોજનથી ઘણો મનોહર) જાવત્ સ્વાદ કહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે મનુષ્ય આહાર કરી ક્યાં રહેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે મનુષ્યના ગણ ઘરરૂપ ઝાડમાં વસેછે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે વૃક્ષ કેવે આકારે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કેટલાક શિખરને આકારે, પેક્ષા (ઘુમટ) ઘરને આકારે છે (જેવા જોગ) છત્રને આકારે છે. ધ્વજાને આકારે, થુભને આકારે, તોરણને આકારે, ગોપુર (દરવાજે વેદિકા બેસવા જોગ ભૂમિ ચોપાળગઃ ઉપર બેસવાનું સ્થાન) ને આકારે, ચૈત્ય તે દેવતાનાં ઘરને આકારે, અટાલાને આકારે, મોટા અટાલાને આકારે, પ્રસાદને આકારે, ધનવંત વ્યવહારીયાના ઘરને આકારે, ગોખને આકારે, તળાવને વિષે જળ ઉપર જે પ્રાસાદ તેને આકારે, વલભી ઘરનું ઢાંકનું છજ્જાને આકારે, રસોડાને આકારે વૃક્ષ છે. બીજાં પણ ત્યાં ઘણાં વૃક્ષ, ભવન, સજ્યા આસન ઉત્તમ તેને સંસ્થાને વૃક્ષ છે. ભલી ટાઢી છાંયાવંત તે વૃક્ષના સમુહ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ઘર અથવા મહેલ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. વૃક્ષજ ઘર છે એવા તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એકરૂક દ્વીપે ગામ અથવા નગર યાવત્ સંનિવેશ પ્ર
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી સ્વઇચ્છાએ ગમન એવો સ્વભાવ
ને મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે. અહો સ્વામી અનુગ્રહ કરો!

પ્રશ્ન—હે ભગવન, એકરૂક દ્વીપે અસી (તરવાર) કર્મ કરે તે
(કાગળો લખવું તે) કર્મ કરે તે કસી (ખેતી પ્રમુખ) કર્મ કરે તે ઓપાર' પ્ર
વેપાર કરી કરે તે, અથવા વ્યાપારી લોક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી એવા છે અસી, મસી, કસી, પ્રવૃત્તિ
પ્રમુખ કર્મ રહિત કર્મે કરી રહિત તે મનુષ્ય છે અહો સ્વામી અનુગ્રહ કરો!

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એકરૂક દ્વીપે રૂપું, સુવર્ણ, કાંસુ, વસ્ત્ર, મણી, મોતી, સંખ દક્ષિણાવર્ત પ્રવાલ પ્રમુખ વસ્તુ છે
ઘણું ધન, સુવર્ણ, રત્ન, મણી, મોતી, સંખ દક્ષિણાવર્ત પ્રવાલ પ્રમુખ વસ્તુ છે

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે વસ્તુ છે, પણ તે મનુષ્યને તેઉપર નિત મમત્વભાવ ઉપજે

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, એકરૂક દ્વીપે રાજા (દેશનો ધણી) યુવરાજ (પાટવી કુમાર)
તલવરી, માંડલિક, ધનવાન, મોટા કુટુંબના ધણી, મોટા ધનવાન, ભંડારી,
શેઠ, ધણી સાર્થવાહ સેનાપતિ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નથી, તે મનુષ્ય ઋદ્ધિ સત્કાર રહીત છે
સાથે આચાર્ય

પ્રશ્ન—

ઉત્તર—

પ્રશ્ન—

ઉત્તર—

પ્રશ્ન—

ઉત્તર—

પ્રશ્ન—

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે મનુષ્ય પ્રેમબંધને રહીત કહ્યાં છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે વિવાદ મેળાવડા, પરણાવવું, યજ્ઞ કરવા, સરાદ, સંવત્સરી, જમણવાર, રાંધવાની ક્રિયા તે છે? બાળકને વસ્ત્ર પહેરાવવાના, ચુડામંડન સંસ્કાર ઉપનયન મરતું મુંડાવવું વિગેરે ભોજન, અપરણી, પુરુષના પીંડ, નૈવેદ્યાદિક કાર્ય છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. ત્યાં વિવાદ મેળાવડા, પરણવું, યજ્ઞ, શ્રાધ, જમણવાર, વસ્ત્રોત્સવ, અપરણી. ન્નાત્ સરાદ પ્રમુખ કાર્ય રહીત તે મનુષ્યના સમુહ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ઈંદ્ર મહોત્સવ, સ્વામી કાર્તિકનો મહોત્સવ, મહાદેવનો મહોત્સવ, શીવનો મહોત્સવ, વૈશમણનો મહોત્સવ. મુકુંદનો મહોત્સવ, નાગ મહોત્સવ, યક્ષનો મહોત્સવ, ભુતાદિકનો મહોત્સવ, કુવાના મહોત્સવ, તળાવના મહોત્સવ, નદીના મહોત્સવ, દ્રહના મહોત્સવ, પર્વતના મહોત્સવ, વૃક્ષરોપણ મહોત્સવ, ચૈત્યનો મહોત્સવ, થુભનો મહોત્સવ પ્રમુખ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. મહિમાદિકે કરીને રહીત તે મનુષ્યના સમુહ છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે નટ તે ભવાયા પ્રમુખ, જળોદ્ય વિશેષ, મલ્લની ક્રીડા મુષ્ટીયુદ્ધ પ્રમુખ, વેડંબક, (ભાંડ ભવાઇયા) કથા કહેનાર, વાર્તાના કહેનાર, આખ્યાનના કહેનાર, લવગ તે કુદનાર, (નદી, તળાવ, કુવા કુદનાર) હાસ્યનાં વચન કહેનાર, તથા ભલા ભુંડાના) રાસના ગાનાર, વાંસડા ઉપર ચઢી રમે તે, ચીત્રપટ લઇ ભીખ માગે તે. વિણાના વગાડનાર, તુંબડાના વગાડનાર, ક્રીડ તે કાનડાની રમત, માગધા તે મંગળીક કહેનાર, સ્તોત્રના કહેનાર, તથા કાવડના વહેનાર તે, આ સર્વ નાટક પ્રમુખ જોવાના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે મનુષ્યને કૌતુક જોવાના નથી ઉપજતો. અહો સાધો આયુષ્યવંતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ગાડાં, રથ, વેલ. પાલખી, મિલી પાલખી, ગિલીપણુ, થિલીપણુ, વહાણ, જે મધ્યે થંભ હોય તે શિવકા (પાલખી) ચંદ્ર મણિકા, (શિવકા વિશેષ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે મનુષ્યના ગણ પગે કરી વિહાર કરે છે. (ચાલે છે) અહો સાધો આયુષ્યવંતો !

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે હાથી, ઘોડા, ઉંટ, બળદ, પાડા, રાસભ (ગધેડા), બકરાં બોકડા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે, પણ તે મનુષ્યને ચડવા, ખેડવા ભોગપણે નથી આવતા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ગાય, ભેંસ, ઉંટડી, બકરી, ગાડર પ્રમુખ છે?

ઉત્તરઃ—હે ગૌતમ, હા છે, પણ તે મનુષ્યને રૂપ પીડા નિમિત્તે ભોગપણે નથી આવતા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે સીંહ, વાઘ, ચિત્તા, રીંછ, શાખામૃગ, ઘરના ડાંસ, તાંબડગ્રામ ડાંસ, શિયાળ, કુતરાં, કોલ (ભુંડ), બકરી, સસલાં, ચિત્તા, ચિત્રગ્રામ ડાંસ છે?

ઉત્તરઃ—હે ગૌતમ, હા છે, પણ તે ડાંસ એક બીજાને મારેમારે નહિ, તેમજ તેઓ મનુષ્યને કંઈ પીડા, બાધા, ભય, તથા ઉપજાવે નહી, માંસાદિક પણ ખાય નહી, કરડે નહીં, તે પશુનો સ્વભાવ ભદ્રિક છે અહો સ્વામી આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે સાળ ધાન્યાદિ, ઘઉં, જવ, તલ, વગેરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા છે, પણ તે મનુષ્યને ભોગપણે નથી આવતા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે ખાડા, ગુફા, ભીંત, વિષમ, નિસરણી પ્રમુખ છે?

ઉત્તરઃ—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. એકરૂક દ્વીપને વિષે બહુ સમ મનોહર ભૂમિ છે અહો સ્વામી આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત એકરૂક દ્વીપે ખાણ [illegible] પ્રમુખ [illegible] હશે, [illegible] પ્રમુખ [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં. [illegible] પ્રમુખ છે?

[illegible] એકરૂક [illegible] હશે [illegible] છે

આકાશે ગાંધર્વના નગર દિશે, દેવતાનાં ઘર, પ્રાસાદ શોભીત આકાશમાં દેખાય તે, ગર્જારવ, વીજળી, તારા પડે તે ઉલ્કાપાત, (उल्कापाते प्रजापीडा,भूकंपे भूपतिक्षय, अनावृष्टि च दिग्दाहे, दुर्भिक्षं धूली वर्षणे ॥१॥) દીશીદાહ કોઇક દીશાને વિષે મુળ વિના અગ્નીની ઝાળ આકાશે દેખાય તે, નિર્ઘાત વીજળી પડે તે, રજોવૃષ્ટિ, ભૂમિકંપ, જક્ષ પ્રમુખનો કોપ, ધુમ્મસ, ધુંવર, કોરી રજોવૃષ્ટિ, ચંદ્રગ્રહણ, સુર્યગ્રહણ, (ચંદ્ર સુર્યનું ગ્રહણ તે અનરથ જણાવવાનો હેતુ છે તેનો પણ જોવાનો નિષેધ છે, પણ દીઠાવિના રહેવાય નહિ. તે જંબુદ્વીપના ચંદ્ર, સૂર્ય તે પ્રકાશક છે. ને ગ્રહણ થયે અંધકાર થાય; ત્યારે દીઠા વિના ચાલે નહિ, તે માટે અહીંના ક્ષેત્રની પેઠે બીજે પણ સ્વરૂપથી તે જોવાનો સંભવ છે માટે ત્યાંપણ તે ઉપરાગ હોય અર્થાત હાની કરે નહી.) ચંદ્રપરિવેષ તે ચંદ્રને પછવાડે મંડલાકારે થાય તે, સૂર્ય પરિવેષ તે સૂર્યને પછવાડે મંડલાકારે થાય તે, પ્રતિચંદ્ર તે બે ચંદ્ર દીસે, પ્રતિસૂર્ય તે બે સૂર્ય દીસે, ઇંદ્રધનુષ્ય, ઉદકમચ્છ, (વરસાદ મધ્યે માંછલાં પડે) પુર્વ દીશીનો પ્રતિકુળ વાય, પશ્ચિમદિશીનો પ્રતિકુળ વાય, યાવત્ શુદ્ધ વાય, ગામદાહ, નગરદાહ, યાવત્ સંનિવેશદાહ, પ્રાણીના ક્ષય, જનલોકના ક્ષય, કુળના ક્ષય, ધનના ક્ષય, વ્યસન ભૂત અનાર્ય માંહી એવા ઉત્પાત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. (એ માંહેલું કાંઇ નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂકદ્વીપે. ડાંગ પ્રમુખ દુકાળ, માંહોમાંહે કલેશ. ઘણા માણસ મરે તે બોલ, માંહોમાંહે ખાર, માંહો માંહે વેર, રાજાના માંહો માંહે વિરોધ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. ત્યાં ડાંગ દુષ્કાળ, કલેશ, બોલ, ખાર, વેર, પ્રમુખ ઇત્યાદિકે રહીત તે મનુષ્ય છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂકદ્વીપે, મોટા જુદ્ધ, મોટા સંગ્રામ, મોટા સાધનાં પાડવાં, મોટા પુરૂષના પડણ મરણ ઘણા રથીના પાડવા, નાગપાશ બાણ, બે બાણ, (આકાશમાં ચાલે તે નામબાણ.) (અધિકાર ૪૧) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહી

પ્રશ્ન હે ભગવંત અશિવ કોપ, કુળ મધ્યે રોગ, ગામ મધ્યે રોગ, નગર મધ્યે રોગ, મંડળ રોગ મસ્તકની વેદના, આંખની વેદના, કાનની વેદના, નાકની વેદના, દાંતની વેદના, નખની વેદના ખાસી, સાસ, શોષ જ્વર, દાહ જ્વર, ખરજવા, ખસ, કોઢ, ડમાવાય, હરસ અજીર્ણ ભગંદર ઇંદ્રગ્રહ, ખંધગ્રહ, કુમારગ્રહ, નાગગ્રહ, જક્ષગ્રહ, ભુતગ્રહ, ઉદ્વેગ મદ, ધનુર્વાત, એકાંતરો તાવ, બે આંતરો તાવ, ત્રિઆંતરો તાવ, ચોથાંતરો તાવ ઇંદ્ર સુળ, ખંધસુળ, પાસસુળ કુક્ષસુળ, કટીસુળ, ગામ મધ્યે મરકી, યાવત સંનિવેશ મધ્યે મરકી, જેણે કરી પ્રાણીનો ક્ષય, યાવત્ વ્યસન ભૂત એવા દુઃખરૂપ અનાર્ય હોય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. ત્યાંના મનુષ્ય રોગ રહીત કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે મધ્યમ ઘણો વરસાદ, મંદ વરસાદ, ઉત્તમ વૃષ્ટિ, અલ્પવૃષ્ટિ, પાણીના પ્રવાહ, (તે પાણીના પ્રવાહે ધરતી ફાટે) પાણીની પીડ (તે પાણીથી દુઃખ ઉપજે) ગામને નાશે, ભાવત્ સર્વ જીવોને નાશે, તેમાં પાણીના દાહ ભાવત્ વ્યસનભૂત એવા આકાર જણાય છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નથી. પાણીના ઉપદ્રવ રહીત તે મનુષ્યના સમુહ રહ્યા છે. અહો આયુષ્યવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકરૂક દ્વીપે લોહના આગર, તાંબાના આગર, સીસાના આગર, સોનાના આગર, રત્નના આગર, હીરાના આગર, વસુધારા ધનના વરસાદ, રૂપાના વરસાદ, સોનાના વરસાદ, રત્નના વરસાદ, વજ્ર (હીરા)ના વરસાદ, આભરણના વરસાદ, પત્રના વરસાદ, ફુલનો વરસાદ, ફળનો વરસાદ, બીજનો વરસાદ, માળાનો વરસાદ, ગંધનો વરસાદ, ચૂર્ણનો વરસાદ, સોનાના વરસાદ, રત્નની વૃષ્ટિ, રૂપાની વૃષ્ટિ, સોનાની વૃષ્ટિ, ભાવત્ ચૂર્ણની વૃષ્ટિ, સુકાળ, દુકાળ, સુભિક્ષ, દુર્ભિક્ષ, સોંઘી વસ્તુ, મોંઘી વસ્તુ, લેવી, વેચવી, તેમ સંઘરવી, સંઘરી વસ્તુ વેચવી, ધન પ્રમુખ, નિધાન પ્રમુખ, જુના ધન, જે ધનના ભાગવનાર મરણ પામ્યા, જે ધનના સંતાનને વિચ્છેદ થયા છે. તે જે એ ગામ, નગર, ખેડ, કરબટ મંડપ દ્રોણમુખ, પાટણ સમરસ્થ, ... ધનના સંતાનના ગોત્ર નાશ પામ્યા, સર્વ જીવોને વિષે [illegible] [illegible] ઘરમાં [illegible] ચાચરે, ચોરે, ચોમુખ, [illegible] [illegible] ભવન ઘરને વિષે,

પર્વતને દક્ષણ પુર્વદીશને ચરીમાંત અગ્નીખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં આભાષિક દ્વીપ છે. શેષ અધિકાર સર્વ એકરૂક દ્વીપનીપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈસાણીક મનુષ્યનો વૈસાણીક નામાદ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરૂ પર્વતને દક્ષણદીશે ચુલહેમવંત વર્ષધર પર્વતને દક્ષણ, પશ્ચિમનો ચરીમાંત તે નૈરૂત ખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં વૈસાણીક દ્વીપ છે. તે એકરૂક દ્વીપ સરખો સર્વ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશના નાગોલીક મનુષ્યનો નાગોલીકનામા દ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરૂ પર્વતના દક્ષણદીશે ચુલહીમવંત વર્ષધર પર્વતને ઉત્તર, ને પશ્ચિમનો ચરીમાંત તે વાયવ્યખુણે લવણ સમુદ્રમધ્યે ત્રણસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં નાગોલીક દ્વીપ છે. તે એકરૂક દ્વીપ સરખો જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશના હયકર્ણ મનુષ્યનો હયકર્ણનામા દ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકરૂક દ્વીપના ઈશાનખુણાના ચરીમાંત થકી લવણ સમુદ્રમધ્યે ચારસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં દક્ષીણદીશના હયકર્ણ મનુષ્યનો હયકર્ણ નામે દ્વીપ ચારસેં જોજન લાંબપણે, પહોળપણે કહ્યો છે. ને બારસેં પાંસઠ જોજન કાંઇક ઉણો ફરતો છે. ને એક પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડે સહીત છે. શેષ અધિકાર જેમ એકરૂક દ્વીપો કહ્યો તેમ જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષણદીશે ગજકર્ણ નામાદ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આભાષિક દ્વીપના અગ્નીખુણાના ચરીમાંત થકી લવણ સમુદ્રમધ્યે ચારસેં જોજન જાગ્યે ત્યાં ગજકર્ણ નામે દ્વીપ છે તે હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષિણ દિશ ગોકર્ણનામા દ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વૈસાણીક દ્વીપને દક્ષિણ પશ્ચિમ દિશે નૈરૂતખુણે લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચારસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં ગોકર્ણ નામે દ્વીપ છે. તેપણ હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સકુલીકર્ણ નામે દ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નાગોલીક દ્વીપને વાયવ્યખુણે ચરીમાંત થકી લવણ સમુદ્ર મધ્યે ચારસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં સકુલીકર્ણ નામે દ્વીપ છે. તે પણ હયકર્ણ દ્વીપ સરખો જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત આદર્શમુખ નામે અંતરદ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હયકર્ણ દ્વીપને ઈશાનખુણને ચરીમાંતથી લવણસમુદ્ર મધ્યે પાંચસેં જોજન અવગાહી જાગ્યે ત્યાં દક્ષિણદિશના આદર્શમુખ મનુષ્યનો આદર્શમુખ નામે દ્વીપ કહ્યો છે તે પાંચસેં જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે. હવે સર્વે વિચાર કહે છે.

આદર્શમુખ ૧, મેંઢમુખ ૨, અજોમુખ ૩, ગોમુખ ૪, એ ચાર દ્વીપ પાંચસે જોજનના લાંબા પહોળા છે.

અશ્વમુખ ૧, હસ્તીમુખ ૨, સીંહમુખ ૩ ને વ્યાઘ્રમુખ ૪, એ ચાર દ્વીપ છસેં જોજનના લાંબા પહોળા છે.

અશ્વકર્ણ ૧, સીંહકર્ણ ૨, અકર્ણ ૩, ને કર્ણપ્રાવરણ ૪, એ ચાર દ્વીપ સાતસેં જોજનના લાંબા પહોળા છે.

ઉલ્કામુખ ૧, મેઘમુખ ૨, વીજુમુખ ૩, ને વિદ્યુદંત ૪. એ ચાર દ્વીપ આઠસેં લાંબા પહોળા છે.

ઘનદંત ૧, લષ્ટદંત ૨, ગુઢદંત ૩, ને શુદ્ધદંત ૪. એ ચાર દ્વીપ. નવસેં જોજનના

એકરૂકાદિક પહેલે ચોકે ચાર દ્વીપ નવસેં ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે કરના છે.

બીજે ચોકે હયકર્ણાદિક ચાર દ્વીપ બારસેં પાંસઠ જોજન કરના પરિધિ પણે છે.

ત્રીજે ચોકે આદર્શમુખાદિક ચાર દ્વીપ પંદરસેં એકાસી જોજન કાંઇક અધેરા પરિધિપણે છે.

ચોથે ચોકે અશ્વમુખાદિક ચાર દ્વીપ અઢારસેં સતાણું જોજન કાંઇક અધીકેરાં પરિધિપણે છે

એમ અનુક્રમે [illegible] ચાર દ્વીપ [illegible] સાતમે જોજન [illegible] પહોળા [illegible] ને [illegible] જોજન કરતા [illegible] પરિધિપણે છે.

[illegible] ચોકે [illegible] અશ્વકર્ણાદિક ચાર દ્વીપ [illegible] જોજન કરતા પરિધિપણે છે.

સાતમે ચોકે [illegible] ચાર [illegible] જોજન [illegible] પહોળા છે ને [illegible] જોજન કરતા પરિધિપણે છે

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તર દિશીનો એકોરુક નામે મનુષ્યનો એકોરુક નામા દ્વીપ ક્યાં કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપના મેરુ પર્વતથી ઉત્તર દિશે સિખરી વર્ષધર પર્વતને ઇશાન ખૂણના ચરીમાંતથી લવણ સમુદ્ર મધ્યે ત્રણસેં જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં એકોરુકનામા દ્વીપ છે. એમ જાવત્ જેમ દક્ષિણ દિશે અઠાવીશ અંતરદ્વીપ કહ્યા તેમ ઉત્તર દિશે પણ અઠાવીશ અંતરદ્વીપ જાણવા. પણ તેમાં એટલો વિશેષ જે શીખરી વર્ષધર પર્વતની ખૂણે છે. એમ જાવત્ અઠાવીસમાં સુદ્દંત અંતરદ્વીપ પર્યંત જાણવું. એ છપ્પન અંતરદ્વીપનો અધિકાર કહ્યો.

૫૦. ત્રીસ અકર્મભૂમિ મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અકર્મભુમિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અકર્મભૂમિના મનુષ્ય જ્યાં દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષથી સુખ મળે. ને અસી, મસી, કૃષીનો વ્યાપાર તથા સેવક સ્વામીનો વ્યવહાર નહીં તે અકર્મભૂમિ. તેના ત્રીસ ભેદ છે. પાંચ હેમવય, પાંચ એરણ્યવય, પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમ્યકવાસ, પાંચ દેવકુરુ ને પાંચ ઉત્તરકુરુ એમ ત્રીસ અકર્મભુમિ કહ્યા. (એ ત્રીશ ક્ષેત્રમાં એક હેમવય, એક એરણ્યવય, એક હરીવાસ, એક રમ્યકવાશ, એક દેવકુરુ ને એક ઉત્તરકુરુ. એ ૬ ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપમાં છે, એમ બે હેમવય, બે એરણ્યવય, બે હરીવાસ, બે રમ્યકવાસ, બે દેવકુરુ, ને બે ઉત્તરકુરુ. એ બાર ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે. એમ એવા બાર ક્ષેત્ર અર્ધ પુષ્કરવર દ્વીપમાં છે. એમ સર્વ ત્રીસ ક્ષેત્ર છે)

૫૧. પંદર કર્મભૂમિ મનુષ્યનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્મભૂમિ મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પંદર ભેદ છે. પાંચ ભરતના મનુષ્ય, પાંચ એરવતના મનુષ્ય ને પાંચ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના મનુષ્ય (તેમાં એક ભરત, એક એરવત ને એક મહાવિદેહ એ ત્રણ ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપમાં છે. બે ભરત, બે એરવત ને બે મહાવિદેહ એ ૬ ક્ષેત્ર ધાતકીખંડમાં છે ને તેટલાજ બીજા ૬ ક્ષેત્ર અર્ધ પુષ્કરદ્વીપ મધ્યે છે. એમ પંદર ક્ષેત્ર છે) તેના મનુષ્યના ભેદ કહ્યા છે. એક વર્ષ જાવત્ ને આર્ય ને અનાર્ય પર્યંત જાણવું તે ભાવાર્થ (ઇત્યાદિ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનાર્ય (અનાર્ય) મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. શક દેશ, યવન દેશ, ચિલાત દેશ, શબર દેશ, બર્બર દેશ, [illegible] દેશ, [illegible] દેશ, ભંડક દેશ, નિણ્ણક દેશ, [illegible] દેશ, ગોંડ દેશ, સિંહલ દેશ, પારસ દેશ, [illegible] દેશ, [illegible] દેશ, [illegible] દેશ, પુલિંદ દેશ, હારોસ દેશ, પંબ દેશ, [illegible] દેશ, ગંધહાર દેશ, બહલીક દેશ, અજ્જલ દેશ, રોમ દેશ, પાસ દેશ, પઉસ દેશ, મલય દેશ, બંધુ દેશ, સૂયલી દેશ, કોંકણ દેશ, મેઘ દેશ, પલ્હવ દેશ, માલવ દેશ, મગ્ગર દેશ, આભાષિક દેશ, [illegible] દેશ, લ્હસિક દેશ, ખસ દેશ, ખાસી દેશ

નેહર દેશ, મેંઢ દેશ, દોંબીલ દેશ, ગલ દેશ, પખોસ દેશ, કેકેય દેશ, આભીર દેશ, કુંન દેશ, ભરઠ દેશ, મરૂ દેશ, સાકી દેશ, વિષય દેશ, ચાર દેશ, ઇત્યાદિક અનેક ભેદ મલેચ્છ અનાર્ય મનુષ્યના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આર્ય મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક રિધિવંત આર્ય મનુષ્ય ૧, ને બીજા અરિધિવંત આર્ય મનુષ્ય ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રિધિવંત આર્ય મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૬ ભેદ છે. અરિહંત ૧, ચક્રવર્તી ૨, બળદેવ ૩, વાસુદેવ ૪, ચારણ ૫, ને વિદ્યાધર ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અરિધિવંત આર્ય મનુષ્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના નવ ભેદ છે. ક્ષેત્ર આર્ય (તિર્થંકરાદિક જ્યાં ઉપજે તે) ૧, જાતી આર્ય (પૂજ્યા યોગ્ય હોય તે) ૨, કુલ આર્ય (ઉત્તમ કુળ હોય તે) ૩, કર્મ આર્ય (દયા સહીત કાર્ય કરે તે) ૪, સિલ્પઆર્ય (કળાચાર્ય) ૫, ભાષા આર્ય (જેના બોલવામાં દયાપણું હોય તે) ૬, જ્ઞાન આર્ય (જ્ઞાનને [illegible] હોય તે) ૭, દર્શના આર્ય (સમકિતવંત) ૮, ને ચરિત્ર આર્ય (ચારિત્રવંત હોય તે) ૯.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ ક્ષેત્ર આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના સાડી પચીશ ભેદ [illegible] મગધ દેશ-મુખ્ય શહેર રાજગ્રહી નગરી ૧, [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible] ૩ [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible] નગરી ૪ [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible] નગરી ૧૦ [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible] નગરી [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible] નગરી ૧ [illegible] દેશ-મુખ્ય શહેર [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજા જાતી આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૭ ભેદ છે. અવષ્ટા નામે ૧, કલીંદા નામે ૨, વિદેહ નામે ૩. ચંદગાય નામે ૪, હરિત નામે ૫ ને ચંચુનુ નામે ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજા કુળ આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૭ ભેદ છે. ઉગ્રકુળ ૧, ભોગકુળ ૨, રાજકુળ ૩, ઇક્ષાંગકુળ ૪, જ્ઞાતકુળ ૫, ને કૌરવકુળ ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથા કર્મ આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. વસ્ત્રના વેપારી, સુતરના વેપારી, કપાસના વેપારી, મુક્તાફળ (મોતી)ના વેપારી, કરીયાણાના વેપારી, કાંશી પ્રમુખ, (સોના, રૂપાના)ના વેપારી, નરવાણીકા (જાતિ વિશેષ) ના વેપારી. એ આદય દેઇને ઘણા પ્રકારના આર્ય વેપારી તે કર્મ આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમા સીલ્પાર્ય (કળા આર્ય)ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. તુનારાનું જ્ઞાન, વસ્ત્ર વણવાનું જ્ઞાન, રેશમી પટકુળ વણવાનું જ્ઞાન, દર્પણ વિજ્ઞાન, કાષ્ટના વિજ્ઞાન, ચાખડી પ્રમુખનું કરવું, વંશ કાષ્ટાદિકનું જ્ઞાન (વિણાદિકનું કરવું) મુંજ પાદુકાના કરનાર, ચર્મકારાદિક, છત્રકાર, ચીત્રકાર, લ્હેસાર કૌશલ્ય, પોથી લખવાનું જ્ઞાન, શંખનુંજ્ઞાન, દાંતનું વિજ્ઞાન, ઘર કરવાનું જ્ઞાન, કુંભકારાદિકનું જ્ઞાન, સલાટનું જ્ઞાન, ઘરનું ચણવું, એ આદય દેઇને તથાપ્રકારનું જ્ઞાન. તે સીલ્પાર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠા ભાષા આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ અનેક ભેદ છે. જે મનુષ્ય અર્ધ માગધિભાષા બોલે તે બ્રાહ્મી લીપી કહીએ. તેના અઢાર ભેદ છે. બ્રાહ્મી લીપી ૧, જવના લીપી ૨, દોષા લીપી ૩, પુરકાણી ૪, ખરોષ્ટી ૫, પુષ્કર શારિક ૬, ભોગવતિ ૭, પહારિ ૮, અન્યાંક્ષરી ૯, અક્ષર પુટીકા ૧૦ નૈવતિકા ૧૧, અંકીકા ૧૨, આંક લીપી ૧૩, ગણિત ૧૪, ગંધર્વ ૧૫, આદર્શ ૧૬, મહેશ્વરિ ૧૭, ને દાવડી (પુલંદી) ૧૮. એ ભાષા આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમા નાણ (જ્ઞાન) આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. તેના પાંચ ભેદ છે. મતિજ્ઞાન ૧. શ્રુતજ્ઞાન ૨ અવધિજ્ઞાન ૩, મનપર્યવ જ્ઞાન ૪, ને કેવળજ્ઞાન આર્ય ૫, તે નાણ આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આઠમા દર્શના આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સરાગદર્શના આર્ય (ઉપશાંત કષાય સહિત અગ્યારમા ગુણસ્થાનક સુધી) ૧, ને વીતરાગ દર્શના આર્ય (ક્ષીણ કષાય બારમા ગુણસ્થાનકથી) ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સરાગદર્શના આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે. નિસર્ગરૂચી ૧, ઉપદેશરૂચી ૨, આજ્ઞારૂચી ૩, સુત્રરૂચી ૪, બીજરૂચી ૫, અભિગમરૂચી ૬, વિસ્તારરૂચી ૭, ક્રિયારૂચી ૮, સંક્ષેપરૂચી ૯, ને ધર્મરૂચી ૧૦.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નીસર્ગરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જીવ ૧, અજીવ ૨, પુન્ય ૩, પાપ ૪, આશ્રવ ૫, સંવર ૬, નિર્જરા ૭, બંધ ૮, ને મોક્ષ ૯. એ નવ પદાર્થના છતા અર્થનું જાણપણું, જાતિસ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી જાણીને યથાતથ્ય શ્રધે તે સમજ, તેમજ જે વીતરાગે પદાર્થ દીઠા તે સર્વ ભાવને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ને ભાવથી જાતિ સ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી યથાતથ્ય જાણીને શ્રધે તે નિસર્ગરૂચી કહીએ. ૧.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપદેશરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વોક્ત નવ પદાર્થને કેવળી તથા છદ્મસ્થ ગુરૂઆદિક ઉપદેશ આપે થકે યથાતથ્ય શ્રધે તે ઉપદેશરૂચી કહીએ. ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આજ્ઞારૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, મિથ્યાત્વાદિક જેને ગયેલા હોય એવા પુરૂષની આજ્ઞાએ પુર્વોક્ત નવ પદાર્થને રૂચવે, શ્રધે તે ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુત્રરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આચારંગાદિક અંગ, ને અંગબાહિર તે ઉત્તરાધ્યયનાદિક શાસ્ત્ર ભણે, ભણાવે તે સુત્રરૂચી કહીએ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પાણીને વિષે તેલનું બીંદુ વિસ્તાર પામે, તથા જેમ એક બીજમાંથી ઘણાં બીજ થાય, તેમ એક જીવાદિક પદાર્થ, એક દ્રષ્ટાંત, એક હેતુ, જાણવે કરી ઘણા પદાર્થ, ઘણા દ્રષ્ટાંત ને ઘણા હેતુનું જાણપણુ થાય તે બીજરૂચી કહીએ. ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભિગમ રૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આચારાંગાદિક અગ્યાર અંગ ને બારમું દ્રષ્ટિવાદ અંગ, પયન્ના, કાલિક, ઉત્કાલિકાદિક સર્વ સિદ્ધાંતના અર્થ જેણે જાણ્યા છે તે અભિગમ રૂચી કહીએ ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત વિસ્તારરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધર્માસ્તિકાયાદિક છ દ્રવ્યના સર્વ ભાવ પ્રત્યક્ષાદિક સર્વ પ્રમાણના જાણપણે કરી તથા નૈગમાદિક સાત નયની વિધિએ કરી જેને સિદ્ધાંતના ભાવ જાણ્યા પ્રમાણે તે વિસ્તારરૂચી કહીએ ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રિયારૂચી તે કોને કહીએ?

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજા જાતી આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૬ ભેદ છે. અંબષ્ટા નામે ૧, કલીંદ નામે ૨, વિદેહ નામે ૩, વેદગાય નામે ૪, હરિત નામે ૫ ને ચુંચુણ નામે ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજા કુળ આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ૬ ભેદ છે. ઉગ્રકુળ ૧, ભોગકુળ ૨, રાજન્યકુળ ૩, ઇક્ષ્વાકુકુળ ૪, જ્ઞાતકુળ ૫, ને કૌરવકુળ ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચોથા કર્મ આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. વસ્ત્રના વેપારી, સુતરના વેપારી, કપાસના વેપારી, મુક્તાફળ (મોતી)ના વેપારી, કરીયાણાના વેપારી, કાંસી પ્રમુખ, (સોના, રૂપાના)ના વેપારી, નરવાહણીક (જાતિ વિશેષ) ના વેપારી. એ આદિ દેઈને ઘણા પ્રકારના આર્ય વેપારી તે કર્મ આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમા શીલ્પાર્ય (કળા આર્ય)ના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના અનેક ભેદ છે. તુનારાનું જ્ઞાન, વસ્ત્ર વણવાનું જ્ઞાન, રેશમી પટકુળ વણવાનું જ્ઞાન, દર્પણનું વિજ્ઞાન, કાષ્ટના વિજ્ઞાન, ગાગરી પ્રમુખનું કરવું, વંશ ભાજનાદિકનું જ્ઞાન (છિબાદિકનું કરવું) મુંજ પાદુકાના કરનાર, ચર્મકારાદિક, છત્રકાર, ચીત્રકાર, પહેતાર કોશાક, પોથી લખવાનું જ્ઞાન, શંખનું જ્ઞાન, દાંતનું વિજ્ઞાન, ઘર કરવાનું જ્ઞાન, કુંભકારાદિકનું જ્ઞાન, સથારનું જ્ઞાન, ઘરનું ગણવું, એ આદિ દેઈને તથાપ્રકારનું જ્ઞાન. તે શીલ્પાર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠ્ઠા ભાષા આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પણ અનેક ભેદ છે. જે મનુષ્ય અર્ધ માગધિભાષા બોલે તે બ્રાહ્મી લીપી કહીએ. તેના અઢાર ભેદ છે. બ્રહ્મી લીપી ૧, જવના લીપી ૨, દોસા લીપી ૩, પુરકાળી ૪, ખરોટી ૫, પુષ્કર સારિક ૬, ભોગવતિ ૭, પહારિ ૮, અન્તાક્ષરી ૯, અક્ષર પુષ્ટીકા ૧૦ વેનતિકા ૧૧, નીહીકા ૧૨, અંક લીપી ૧૩, ગણિત ૧૪, ગંધર્વ ૧૫, આદર્શ ૧૬, માહેશ્વરિ ૧૭, ને દામલી (પુલીંદી) ૧૮ એ ભાષા આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાતમા નાણ (જ્ઞાન) આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના પાંચ ભેદ છે. મતિજ્ઞાન ૧, શ્રુતજ્ઞાન ૨, અવધિજ્ઞાન ૩, મનઃપર્યવ જ્ઞાન ૪, ને કેવળજ્ઞાન આર્ય ૫, ને નાણ આર્ય કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આઠમા દર્શન આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સરાગદર્શન આર્ય (ઉપશાંત કષાય સહિત અગ્યારમા ગુણસ્થાનક સુધી) ૧, ને વીતરાગ દર્શન આર્ય (ક્ષીણ કષાય બારમા ગુણસ્થાનકની) ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સરાગદર્શન આર્યના કેટલા ભેદ છે?

તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે: નિસર્ગરૂચી ૧, ઉપદેશરૂચી ૨, આજ્ઞારૂચી ૩, સૂત્રરૂચી ૪, બીજરૂચી ૫, અભિગમરૂચી ૬, વિસ્તારરૂચી ૭, ક્રિયારૂચી ૮, સંક્ષેપરૂચી ૯, ધર્મરૂચી ૧૦.

શ્ન—હે ભગવંત, નીસર્ગરૂચી કોને કહીએ?

ત્તર—હે ગૌતમ, જીવ ૧, અજીવ ૨, પુન્ય ૩, પાપ ૪, આશ્રવ ૫, સંવર ૬, નિર્જરા ૭, બંધ ૮, ને મોક્ષ ૯. એ નવ પદાર્થના ખરા અર્થનું જાણપણું, જાતિસ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી જાણીને યથાતથ્ય શ્રધે તે સમ્યક્ત્વ, તેમજ જે ધાનરૂપે પદાર્થ દીઠા તે સર્વ ભાવને દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી ને ભાવથી જાતિ સ્મરણાદિક જ્ઞાને કરી યથાતથ્ય જાણીને શ્રધે તે નિસર્ગરૂચી કહીએ. ૧.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપદેશરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વોક્ત નવ પદાર્થને કેવળી તથા છદ્મસ્થ ગુરૂઆદિક ઉપદેશ આપે કે યથાતથ્ય શ્રધે તે ઉપદેશરૂચી કહીએ. ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આજ્ઞારૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, રાગ, દ્વેષ, મોહ, મિથ્યાત્વાદિક જેને ઓછા હોય એવા પુરૂષની આજ્ઞાએ પૂર્વોક્ત નવ પદાર્થને રૂચવે, શ્રધે તે ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂત્રરૂચી કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આચારાંગાદિક અંગ, ને અંગબાહિર તે ઉત્તરાધ્યયનાદિક શાસ્ત્ર ભણે, ભણાવે તે સૂત્રરૂચી કહીએ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બીજરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પાણીને વિષે તેલનું બીંદુ વિસ્તાર પામે, તથા જેમ એક બીજથી ઘણાં બીજ થાય, તેમ એક જીવાદિક પદાર્થ, એક દ્રષ્ટાંત, એક હેતુ, જાણવે કરી ઘણા પદાર્થ, ઘણા દ્રષ્ટાંત ને ઘણા હેતુનું જાણપણું થાય તે બીજરૂચી કહીએ. ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભિગમ રૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આચારાંગાદિક અગ્યાર અંગ ને બારમું દ્રષ્ટિવાદ અંગ, પયન્ના, કાલિક, ઉત્કાલિકાદિક સર્વ સિદ્ધાંતના અર્થ જેણે જાણ્યા છે તે અભિગમ રૂચી કહીએ ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વિસ્તારરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધર્માસ્તિકાયાદિક ૬ દ્રવ્યના સર્વ ભાવ પ્રત્યક્ષાદિક સર્વ પ્રમાણના જાણપણે કરી તથા નૈગમાદિક સાત નયની વિધિએ કરી જેણે સિદ્ધાંતના ભાવ જાણ્યા વાંચ્યા તે વિસ્તારરૂચી કહીએ ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રિયારૂચી તે કોને કહીએ.

ઉત્તર— હે ગૌતમ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારીત્ર, તપ, વિનય, સત્યપ્રતિજ્ઞા, પાંચ સુમતિ, ત્રણ ગુપ્તિ ઇત્યાદિક શુદ્ધ પદાર્થને વિષે ભાવથી ક્રિયા કરે તે. ૮.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સંક્ષેપરુચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અનાભિગ્રહિક, મિથ્યાદ્રષ્ટિ, પરમતિ, નિન્હવ ને બૌદ્ધમતાદિક મત જેણે અંગીકાર કર્યા નથી ને જીન પ્રવચન માર્ગને વિષે અનિપુણ છે, તેમજ કપિલાદિક મતને વિષે નિપુણ નથી ને તેનો મત પણ ગ્રહણ કર્યો નથી (અર્થાત જૈનમાર્ગની શ્રદ્ધા શુદ્ધ છે, પણ વધારે અભ્યાસ નથી) તે સંક્ષેપરુચી કહીએ. ૯.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, ધર્મરુચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અસ્તિકાય ધર્મ ૧, (ષટ દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય) શ્રુતધર્મ ૨, (અંગ ને ઉપાંગાદિક એવા સિદ્ધાંત) ચારિત્રધર્મ ૩, (સાધુના પંચ મહાવ્રત, બાર ભિક્ષુની પડિમા, શ્રાવકના બાર વ્રત, અગ્યાર પડિમા) એ ત્રણ પ્રકારના ધર્મના સ્વરૂપને જીન તિર્થંકરે કહ્યું છે તેમ શ્રદ્ધે તે ધર્મરુચી કહીએ ૧૦. (એ દશ પ્રકારની રુચીથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે.)

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સરાગદર્શન આર્ય (સમકિત) તેની સદ્દહણાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. જીવાદિક પદાર્થરૂપ પરમાર્થ તેના સ્વરૂપના જાણપણાનો અભ્યાસ કરે તથા સ્તુતિ કરે ૧, પરમાર્થના જાણ એવા આચાર્યાદિકની સેવા કરે ૨, ને સમ્યક્ત્વ વમેલા તથા નિન્હવાદિક ખોટી શ્રદ્ધાવાળાની સંગત તજે ૩.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સરાગદર્શન આર્યના આચાર કેટલા છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના આઠ આચાર છે. જીન વચન વિષે શંકા રહિત ૧, અન્યદર્શનને વિષે મિઠાશની વાંછના કરી એવી કાંક્ષા રહિત ૨, ધર્મના ફળના સંશય રહિત ૩, ઘણા મત મતાંતર મિથ્યાત્વીના આડંબર દેખી તથા જુદી જુદી પરૂપણા દેખીને કયો માર્ગ સત્ય હશે એમ મુંઝાય નહિ તે ૪, જીનધર્મ પામીને દયા, ક્ષમાદિક ગુણ આદરી તેના ગુણગ્રામ કરે ૫, ધર્માનુરાગને વિષે શિથિલ (દુઃખ પામતા) ધર્મિ પુરુષને સહાય કરે, તથા ધર્મથી પડતાને સ્થિર કરે ૬, સ્વધર્મિની ભક્તિ કરે તથા તેના હિતનો કરનાર ૭, સ્વધર્મીની ઉન્નતિ કરે તથા શાસનના વચન શુદ્ધ પરૂપે ૮.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, વીતરાગ દર્શનઆર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. ઉપશાંત કષાય (અગ્યારમા ગુણસ્થાનકવાળા) ૧ ને ક્ષીણકષાય (બારમા ગુણસ્થાનકવાળા) ૨.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, ઉપશાંત કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પ્રથમ સમયના ઉપશાંત કષાય ૧, ને અપ્રથમ સમયના ઉપશાંત કષાય, અથવા ચરમ સમયના ઉપશાંત કષાય અથવા અચરમ સમયના ઉપશાંત કષાય ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીણ કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે છદ્મસ્થ ૧. ને કેવળ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ ક્ષીણ કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સ્વયંબુદ્ધ ૧. ને બુદ્ધબોધિ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંબુદ્ધના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પ્રથમ સમયના સ્વયંબુદ્ધ પ્રવર્તે છે તે ૧ ને બીજા સમયથી માંડીને અનેક સમયે સ્વયંબુદ્ધ થયા હોય ને પ્રવર્તે છે તે. એમ યાવત્ ઉપશાંત કષાય વીતરાગનીપેરે કહેવું ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. બુદ્ધ બોધિના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પ્રથમ સમયના સમજાવેલા ને ૧ ને બે આદિ સમયના સમજાવેલા તે. એમ યાવત્ ઉપશાંત કષાયની પેરે કહેવું ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સજોગી કેવળી (તેરમા ગુણ સ્થાનકવાળા) ૧. ને અજોગી કેવળી (ચઉદમા ગુણસ્થાનકવાળા) ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સજોગી કેવળીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે પહેલે સમયે કેવળ જ્ઞાન થયું ને પ્રવર્તે છે તે ૧. ને બે આદિ સમયે કેવળજ્ઞાન ઉપનું ને પ્રવર્તે તે. એમ યાવત્ ઉપશાંત કષાયની પેરે કહેવું ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અજોગી કેવળીના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તેના બે ભેદ છે. પહેલા સમયના અજોગી કેવળી [illegible] ઉપશાંત કષાયની પેરે કહેવું [illegible] ને બે આદિ

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

આદિ સમયના [illegible]

ઉત્તર— હે ગૌતમ, જ્ઞાન, દર્શન, ચારીત્ર, તપ, વિનય, સત્યપ્રતિના, પાંચ સુમતિ, ત્રણ ગુપ્તિ ઇત્યાદિક શુદ્ધ પદાર્થને વિષે ભાવથી ક્રિયા કરે તે. ૮.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સંક્ષેપરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અનાભિગ્રહિક, મિથ્યાદષ્ટિ, પરમતિ, નિન્હવ ને બોધમતાદિક મત જેણે અંગીકાર કર્યા નથી ને જીન પ્રવચન માર્ગને વિષે અનિપુણ છે, તેમજ કાપિલાદિક મતને વિષે નિપુણ નથી ને તેનો મત પણ ગ્રહણ કર્યો નથી (અર્થાત જૈનમાર્ગની શ્રદ્ધા શુદ્ધ છે, પણ વધારે ભણેલો નથી તે સંક્ષેપરૂચી કહીએ. ૯.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, ધર્મરૂચી તે કોને કહીએ?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, અસ્તિકાય ધર્મ ૧, (ખટ દ્રવ્યના ગુણ પર્યાય) શ્રુતધર્મ ૨, (અંગ ને અંગબાહિર એવા સિદ્ધાંત) ચારિત્રધર્મ ૩, (સાધુના પંચ મહાવ્રત, બાર ભિક્ષુની પડિમા, શ્રાવકના બાર વ્રત, અગ્યાર પડિમા) એ ત્રણ પ્રકારના ધર્મના સ્વરૂપને જૈન તિર્થંકરે કહ્યું છે તેમ શ્રધે તે ધર્મરૂચી કહીએ ૧૦, (એ દશ પ્રકારની રૂચીથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે.)

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સરાગદર્શન આર્ય (સમકિત) તેની સદ્દહણાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. જીવાદિક પદાર્થરૂપ પરમાર્થ તેના સ્વરૂપના જાણવાનો અભ્યાસ કરે તથા સ્તુતિ કરે ૧, પરમાર્થના જાણ એવા આચાર્યાદિકની સેવા કરે ૨, ને સમ્યક્ત્વ વમેલા તથા નિન્હવાદિક ખોટી શ્રદ્ધાવાળાની સંગત તજે ૩.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, સરાગદર્શના આર્યના આચાર કેટલા છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના આઠ આચાર છે. જૈન વચન વિષે શંકા રહિત ૧, અન્યદર્શનને વિષે મોક્ષના સાધન હશે એવી વાંચ્છા રહિત ૨, ધર્મના ફળના સંસય રહિત ૩, ઘણા મત મતાંતર મિથ્યાત્વનો આડંબર દેખી તથા જુદી જુદી પરૂપણા દેખીને કયો માર્ગ સત્ય હશે એમ મુંઝાય નહિ તે ૪, જૈનધર્મ પામીને દયા, બ્રહ્મચર્યાદિક ગુણ આરાધે તેના ગુણગ્રામ કરે ૫, ધર્માનુષ્ઠાનને વિષે સિદાતા (દુઃખ પામતા) ધર્મિ પુરૂષને સાઝતા કરે, તથા ધર્મથી પડતાને સ્થિર કરે ૬. સ્વધર્મિની ભક્તિ કરે તથા તેના હિતનો કરણહાર ૭, સ્વતિર્થની ઉન્નતિ કરે તથા વીતરાગનાં વચન શુદ્ધ પરૂપે ૮.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. ઉપસાંત કષાય (અગ્યારમા ગુણ સ્થાનકવાળા) ૧ ને ક્ષીણકષાય (બારથી ચઉદમા ગુણ સ્થાનકવાળા) ૨.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, ઉપશાંત કષાય વીતરાગ દર્શનાર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. પ્રથમ સમયના ઉપશાંત કષાય ૧, ને એક સમય ઉપરાંતના ઉપસાંત કષાય, અથવા છેલા સમયના ઉપસાંત કષાય અથવા છેલાથી હેઠલા સમયના ઉપસાંત કષાય ૨

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અતિચાર સહીત, તે મૂળગુણ ઉત્તરગુણમાં દોષ લગે ને ફરી દિક્ષા આપે તે. ૧, ને બીજો ભેદ અતિચાર રહિત, તે ઇત્વર પચ્ચખાણમાં દોષ લાગેલ ન હોય ને ફરી દિક્ષા આપે તે જેમ પારસનાથ સ્વામિના સાસનના સાધુને મહાવિર સ્વામીએ ફરી દિક્ષા આપી તેમ. તથા નવ દિક્ષિતને પહેલી દિક્ષાએ સામાયક ચારિત્ર આપી, પછી ફરી દિક્ષા સાત દિવસે, ચાર માસે કે ૬ માસે ફરી દિક્ષા આપે તે. ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તેમાં પહેલું જે ચાર જણ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રના વેદનાર એ કલ્પમાં પ્રવર્તતાં હોય તેનું ચારિત્ર તે નિર્વિશમાનક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવું. ૧. ને બીજું જે ચાર જણ તેના અનુચારી હોય તેને નિર્વિષ્ટકાયિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવું. ૨. તે એવી રીતે કે નવ જણાનો ગચ્છ જુદો નીકળે તે તિર્થંકર પાસે અથવા પૂર્વે લેઈ તિર્થંકર પાસેથી એ ચારિત્ર અંગીકાર કરેલ હોય તેની પાસે એ ચારિત્ર અંગીકાર કરે. હવે તે નવ સાધુમાં ચાર જણ પરિહાર એટલે તપનો કરનારા થાય તે નિર્વિશમાનક જાણવા. અને ચાર તેના વૈયાવચ્ચના કરનારા થાય તે નિર્વિષ્ટકાયિક જાણવા. તથા એકને વાંચનાચાર્ય ગુરૂસ્થાનકે સ્થાપે પછી તે ચાર પરિહારક ૬ માસ સુધી તપ કરે, તેમાં ઉષ્ણકાળે જઘન્યથી એક ઉપવાસ, મધ્યમથી છઠ ને ઉત્કૃષ્ટી અઠમ તપ કરે, ને શિતકાળે જઘન્યથી છઠ, મધ્યમથી અઠમ ને ઉત્કૃષ્ટી ચાર ઉપવાસ. તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠમ, મધ્યમથી ચાર ઉપવાસ ને ઉત્કૃષ્ટી પાંચ ઉપવાસ કરે. પારણે આંબીલ કરે એમ ૬ મહિના તપ કરે, તે પછી ફરી ચાર તપસ્યાના કરનાર તે વૈયાવચ્ચીયા થાય ને વૈયાવચ્ચીયા તપ કરનાર થાય તે પણ ૬ માસ લગે તપ કરે. ત્યારપછી ગુરૂ વાચનાચાર્ય ૬ માસ સુધી તપસ્યા કરે ને આઠ સાધુ ગુરૂની વૈયાવચ્ચ બહુમાન કરે. એમ અઢાર માસે તપ સંપૂર્ણ થાય. ૨. તથા વળી બીજે પ્રકારે પણ બે ભેદ—તે એક ઉપર પ્રમાણે તપ પુરો કર્યા પછી ગચ્છમાં આવે ૧. ને બીજો ભેદ ગચ્છમાં આવે નહી ને જીન કલ્પ આદરે. ૨. (પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણનો ધણી, ત્રીજા ચોથા આરાનો જનમેલો. જઘન્ય નવમા પુર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુનો જાણ હોય તે આદરે, તેમજ પહેલા છેલ્લા તિર્થંકરના વારે હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક ઉપશમ કે ક્ષપક શ્રેણીએ ચડતાને વિશુદ્ધ માનસિક હોય ૧, ને બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સંકલિષ્ટ માનસિક હોય ૨, (ઉપશમ શ્રેણીને એ ચારિત્ર આખા સંસારમા પાંચ વાર ને એક ભવમા બે વાર આવે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, યથાખ્યાત ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ચારિત્રના બે ભેદ છે. સંકીલ સમાન (તે ઉપશમ શ્રેણીથી પડતા હોય તે) ૧ ને વિશુદ્ધ માન (તે ક્ષપક શ્રેણિયે ચડતા હોય તે) ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર સંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તે જેમ સુક્ષ્મ સંપરાયના કહ્યા તેમ જાણવા ૨. તથા વળી બાદર સંપરાય ચારિત્રના બે ભેદ છે. પડવાય ૧, ને અપડવાય ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વીતરાગ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, ઉપશાંત કષાય ૧, ને ક્ષીણ કષાય ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપશાંત કષાય ચરિત્રના આર્યના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. યાવત્ દર્શનાઆર્યની પરે જાણવા. તેમાં એટલો વિશેષ જે ચારીત્ર પાંચ પ્રકારના છે. સામાયક ચારિત્ર-સમ અને આયિક એ બે શબ્દનો એક સામાયક શબ્દ થયો છે. સમ એટલે રાગ દ્વેષરહિતપણાને માટે અય એટલે ગમન પ્રાપણ છે, જ્યાં તે સમ કહીએ, તે જ્યાં ઉપન્યું સામાયક તે. વળી સમ તે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તેનું આયિક તે લાભ જ્યાં થાય છે, એટલે જેણે કરી જ્ઞાન, દર્શન, તથા ચારિત્ર એ ત્રણેની પ્રાપ્તિ થાય તેને સર્વ સાવદ્ય યોગ ત્યાગરૂપ અને નિરવદ્ય યોગ સેવારૂપ સામાયક કહીએ. એને સમ્યક ચારિત્ર પણ કહે છે. એ સામાયક ચારિત્ર જીવને પ્રાપ્ત થયા વીના બીજા ચારિત્રનો લાભ થાય નહીં. માટે એને આદ્યમાં કહ્યું છે. ૧. બીજું છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર-તે પર્યાય સર્વ વિરતિ સામાયક ચારિત્રનો જ છેદાદિ વિશેષપણે વિશેષીએ માટે શબ્દથી તથા અર્થથી નાના પ્રકારપણું ભજે માટે છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર થાય. છેદ એટલે પૂર્વ પર્યાયનો છેદ કરવો અને ઉપસ્થાન એટલે ગુરૂઆદિકે આપેલું પંચ મહાવ્રતપણાનું જે મહાવ્રતને વિષે હોય તે છેદોપ સ્થાપનીય ચારિત્ર કહીએ. ૨. ત્રીજું પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર [illegible] વિશેષ તેણે કરી વિશુદ્ધિ એટલે કર્મની નિર્જરા જે ચારિત્રને વિષે હોય તેને પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર કહીએ. ૩. ચોથું સુક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર સુક્ષ્મ [illegible] જ્યાં [illegible] ચારિત્ર કહીએ તે ઉપશમ શ્રેણીએ કર્મ ઉપશમાવતાં [illegible] ગુણસ્થાને [illegible] સંખ્યાતા ખંડ કરી [illegible] તે ઉપશમાવે તથા ક્ષપકશ્રેણીવાળો હોય તે [illegible] અસંખ્યાત સુક્ષ્મ ખંડ કરીને [illegible] ગુણસ્થાને ઉપશમાવે અથવા ક્ષય કરે, તે દશમા ગુણસ્થાનનું [illegible] ચારિત્રનું નામ [illegible] જાણવું. ૪. પાંચમું યથાખ્યાત ચારિત્ર [illegible] ર્યાર [illegible] સર્વથા સંજ્વલનાદિક ક્રોધ [illegible] તે યથાખ્યાત ચારિત્ર જાણવું. ૫

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સામાયક ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે [illegible] (ઈત્વરિક) સામાયક ચારિત્ર ૧. બીજું [illegible] (યાવત્કથિક) સામાયક ચારિત્ર ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અતિચાર સહીત, તે મૂળગુણ ઉત્તરગુણમાં દોષ લાગે ને બીજી દિક્ષા આપે તે. ૧, ને બીજો ભેદ અતિચાર રહિત, તે ૨૧ પચખાણમાં દોષ લાગેલ ન હોય ને બીજી દિક્ષા આપે તે જેમ પારશ્વનાથ સ્વામિના સાશનના સાધુને મહાવિર સ્વામીએ બીજી દિક્ષા આપી તેમ. તથા નવ દિક્ષિતને પહેલી દિક્ષાએ સામાયક ચારિત્ર આપી, પછી બીજી દિક્ષા સાત દિવસે, ચાર માસે કે ૬ માસે બીજી દિક્ષા આપે તે. ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તેમાં પહેલું જે ચાર જણ પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્રના વેહેનાર એ કલ્પમાં પ્રવર્તતાં હોય તેનું ચારિત્ર તે નિર્વિશમાનકિ પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવું. ૧. ને બીજું જે ચાર જણ તેના અનુચારી હોય તેને નિર્વિષ્ટકાયિક પરિહાર વિશુદ્ધક ચારિત્ર જાણવું. ૨. ને એવી રીતે કે નવ જણાનો ગચ્છ જુદો નીકળે તે તિર્થંકર પાસે અથવા પુર્વે જેણે તિર્થંકર પાસેથી એ ચારિત્ર અંગીકાર કરેલ હોય તેની પાસે એ ચારિત્ર અંગીકાર કરે. હવે તે નવ સાધુમાં ચાર જણ પરિહાર એટલે તપના કરનારા થાય તે નિર્વિશમાનકિ જાણવા. અને ચાર તેના વૈયાવચ્ચના કરનારા થાય. તે નિર્વિષ્ટકાયિક જાણવા. તથા એકને વાંચનાચાર્ય ગુરૂસ્થાને કરાવે પછી તે ચાર પરિહારક ૬ માસ સુધી તપ કરે, તેમા ઉષ્ણકાળે જઘન્યથી એક ઉપવાસ, મધ્યમથી છઠ ને ઉત્કૃષ્ટી અઠમ તપ કરે, ને શિતકાળે જઘન્યથી છઠ, મધ્યમથી અઠમ ને ઉત્કૃષ્ટી ચાર ઉપવાસ. તથા વર્ષાકાળે જઘન્યથી અઠમ, મધ્યમથી ચાર ઉપવાસ ને ઉત્કૃષ્ટી પાંચ ઉપવાસ કરે. પારણે આંબીલ કરે એમ ૬ મહિના તપ કરે, તે પછી ફરી ચાર તપશ્ચર્યાના કરનાર ને વૈયાવચ્ચીયા થાય ને વૈયાવચ્ચીયા તપ કરનાર થાય તે પણ ૬ માસ સુધી તપ કરે. ત્યારપછી ગુરૂ વાચનાચાર્ય ૬ માસ સુધી તપશ્યા કરે ને આઠ સાધુ ગુરૂની વૈયાવચ્ચ આખ્યાન કરે. એમ અઢાર મહિને તપ સંપૂર્ણ થાય ૨. તથા વળી બીજે પ્રકારે પણ બે ભેદનો એક ઉપર પ્રમાણે તપ પુરો કર્યે પછી ગચ્છમા આવે ૧. ને બીજો ભેદ ગચ્છમાં આવે નહી ને જીન કલ્પ આદરે. ૨ (પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર વજ્રરૂષભનારાચ સંઘયણનો ધણી, [illegible] જઘન્ય નવમા પુર્વની ત્રીજી આચાર વસ્તુનો જાણ હોય તે આદરે, તેમજ [illegible] હોય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મસંપરાય ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે એક ઉપશમ કે ક્ષપક શ્રેણીએ ચડતાને વિશુદ્ધ [illegible] હોય ૧, ને બીજો ઉપશમ શ્રેણીથી પડતાને સંક્લિષ્ટ [illegible] હોય ૨, (ઉપશમ શ્રેણીને એ ચારિત્ર [illegible] આવે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, યથાખ્યાત ચારિત્રના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. એક છદમસ્ત યથાખ્યાત ચારિત્ર તે અગ્યારમા, બારમા ગુણસ્થાનકે હોય ૧, ને બીજો ભેદ કેવળી યથાખ્યાત ચારિત્ર તે તેરમે, ચઉદમે ગુણસ્થાનકે હોય ૨. એ ચારિત્ર આર્યના ભેદ કહ્યા. એ રૂધિ રહીત આર્યના નવ ભેદ કહ્યા. એ આર્ય મનુષ્ય કહ્યા. એ કર્મભૂમિના મનુષ્ય કહ્યા, એટલે એ સર્વ મનુષ્યનો અધિકાર શ્રી પનવણાસૂત્રથી કહ્યો છે.

૫૨. દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર ભેદ છે. ભવનપતિ ૧, વાણવ્યંતર ૨, જ્યોતીષી ૩ ને વૈમાનિક ૪.

૫૩. ભવનપતિ દેવતાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિ દેવતાના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના દશ ભેદ છે. અસુર કુમાર પ્રમુખ્યાદિક એનો અધિકાર જેમ પનવણાસૂત્રમધ્યે છે તે આગળ કહેલ છે. તેમજ દેવતાના ભેદ જાણવા. જાવત્ સર્વાર્થસિદ્ધના દેવતા પર્યંત જાણવું. એમજ અનુત્તરોવવાઇ દેવતાના પાંચ ભેદ છે. વીજય ૧, વીજયંત ૨, જયંત ૩, અપરાજીત ૪, ને સર્વાર્થ સિદ્ધ ૫. એ પાંચ વૈમાન છે. એ અનુત્તરોવવાઇ દેવતા કહ્યા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવનપતિ દેવતાના ભવન કયાં છે અને ભવનપતિ દેવતા કયાં વશે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીએ એક લાખ ને એંશી હજાર જોજનના પીંડમાં એક હજાર જોજન ઉપર મુકીએ ને એક હજાર જોજન નીચે મુકીએ. વચ્ચે એક લાખ ને અઠયોતેર હજાર જોજનની પોલાણમાં ભવનપતિના ભવન છે. તેનો વર્ણન પનવણા સૂત્રથી જાણવો. જાવત્ રમણિક છે. ત્યાં ભવનપતિ દેવતાના સાત ક્રોડ ને બહોંતેર લાખ ભવન (૫૨૩૫) છે. એમ ત્રિ.ન તે તિર્થંકરે કહ્યું છે. ત્યાં ઘણા ભવનપતિ દેવતા વશે છે. જાવત્ સુખમાં રહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસુર કુમાર દેવતાના ભવન કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાસૂત્રે કહ્યુ છે તેમ જાણવું જાવત્ વિચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દક્ષિણ દીશના અસુર કુમાર દેવતાના ભવન કયા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એનો અધિકાર પનવણાસૂત્રમા સ્વરૂપથી જાણવો. જાવત્ ચમરેંદ્ર ત્યાં અસુર કુમારનો ઇંદ્ર, અસુર કુમારનો રાજા વશે છે જાવત્ સુખમા વિચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચમરેંદ્ર અસુરનો ઇંદ્ર, અસુરનો રાજા, તેને કેટલી પરખદા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા કહી છે સમીતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩. તેમાં માહીલી પરખદાનું નામ સમીતા, મધ્ય પરખદાનુ નામ ચંડા ને બાહરલી પરખદાનું નામ જાયા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચમરેંદ્ર અસુરનો ઇંદ્ર, અસુરનો રાજા, તેને માહીલી પરખદામેં કેટલા હજાર દેવતા છે! મધ્ય પરખદામેં કેટલા હજાર દેવતા છે! ને બાહીરલી પરખદામેં કેટલા હજાર દેવતા છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્રને માહીલી પરખદામેં ચોવીસ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદામેં અઠાવીસ હજાર દેવતા છે ને બાહીરલી પરીખદામેં બત્રીસ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરના રાજાને માહીલી પરખદામેં કેટલી સો દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદામેં કેટલી સો દેવાંગના છે ને બાહીરલી પરખદામેં કેટલી સો દેવાંગના છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરનો રાજાને માહીલી પરખદામેં સાડા ત્રણસો દેવાંગના છે, મધ્ય પરખદામેં ત્રણસો દેવાંગના છે ને બાહીરલી પરખદામે અઢીસો દેવાંગના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચમરેંદ્ર અસુરનો ઇંદ્ર અસુરનો રાજા તેના માહલી પરખદાના દેવતાનું કેટલું આયખું છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાનું કેટલું આયખું છે ને બાહીરલી પરખદાના દેવતાનું કેટલું આયખું છે! તેમજ વળી તેની માહીલી પરખદાની દેવાંગનાનું કેટલું આયખું છે, મધ્ય પરખદાની દેવાંગનાનું કેટલું આયખું છે ને બાહીરલી પરખદાની દેવાંગનાનું કેટલું આયખું છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ,ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્રના માહીલી પરખદાના દેવતાનું અઢી પલ્યોપમનું આયખું છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાનું બે પલ્યોપમનું આયખું છે. ને બાહીરલી પરખદાના દેવતાનું દોઢ પલ્યોપમનું આયખું છે. તેમજ વળી માહલી પરખદાની દેવાંગનાનું દોઢ પલ્યોપમનું આયખું છે, મધ્ય પરખદાની દેવાંગનાનું એક પલ્યોપમનું આયખું છે ને બાહીરલી પરખદાની દેવાંગનાનું અર્ધ પલ્યોપમનું આયખું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર ને ત્રણ પરખદા છે તે સમીતા ૧, ચંડા ૨, ને જયા ૩, તેમાં વળી માહીલી સમીતા. મધ્યની ચંડા ને બાહીરલી જયા. એમ શે કારણે કહોછો!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરના રાજાને માહીલી પરખદાના દેવતા તેડ્યા થકા આવે પણ અણ તેડ્યા ન આવે મધ્ય પરખદાના દેવતા તેડ્યા પણ આવે ને અણ તેડ્યા પણ આવે ને બાહીરલી પરખદાના દેવતા અણ તેડ્યા આવે ને અણ મોકલ્યા જાય. વળી બીજે કારણે પણ હે ગૌતમ ચમરેંદ્ર અસુરેંદ્ર અસુરનો રાજા ઘણું ઉત્તમ તથા મધ્ય કાર્ય તથા પોતાની રાજ્યધર્મનાં કાર્ય ઇત્યાદિક કાર્ય ઉપનેથકે માહીલી પરખદાના દેવતા સાથે વિચારણા કરે પ્રમુખ પુછતા થકા વિચરે ને મધ્ય પરખદાના દેવતા સાથે આલોચીને સહજ વાત કરે જે આમ એ વાત એમ કરવું પણ વિસ્તારપણે વાત કરે નહીં ને બાહીરલી પરખદાના દેવતા સાથે પુર્ણ વાતનો લેશ માત્ર કહી હુકમ કરે જે એ કાર્ય બરાબર તુમે કરજો. તે અર્થે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે ચમરેંદ્ર

અસુરેંદ્ર અસુર કુમારના રાજાને ત્રણ પરખદા. સમીતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩ તેમાં માહીલી સમીતા ૧, મધ્યની ચંડા ૨, ને બાહીરલી પરખદા જાયા ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તરદીશના અસુરકુમાર દેવનાનાં ભવન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો અધિકાર પનવણા સૂત્રના ઠાણુપદથી જાણવો. જાવત્ ત્યાં બળી નામે વીરાં વૈરોચનનો ઇંદ્ર વૈરોચનનો રાજા વસે છે ને જાવત્ સુખમય વિચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. બળી નામે વૈરોચન રાજાને કેટલી પરખદા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા કહી છે. સમીતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩. તેમાં માહીલી સમીતા. મધ્યની ચંડા ને બાહીરલી પરખદા જાયા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બળી નામે વૈરોચનના રાજાને માહીલી પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે. એમ જાવત્ બાહીરલી પરખદાએ કેટલા સે દેવાંના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બળીનામે વૈરોચેંદ્રને માહીલી પરખદાએ વીસ હજાર દેવતા છે. મધ્ય પરખદાએ ચોવીસ હજાર દેવતા છે ને બાહીરલી પરખદાએ અઠાવીસ હજાર દેવતા છે. તેમજ વળી માહીલી પરખદાએ સાડા ચારશેં દેવાંના છે મધ્ય પરખદાએ ચારસેં દેવાંના છે ને બાહીરલી પરખદાએ સાડા ત્રણસેં દેવાંના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બળેંદ્રની માહીલી પરખદાના દેવતાનું કેટલું આવખું છે, જાવત્ બાહીરલી પરખદની દેવાંનાનું કેટલું આવખું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બળી નામે વૈરોચેંદ્ર તેહને માહીલી પરખદના દેવતાનું સાડાત્રણ પલ્યોપમનું આવખું છે. મધ્ય પરખદાના દેવતાનું ત્રણ પલ્યોપમનું આવખું છે. ને બાહીરલી પરખદાના દેવતાનું અઢી પલ્યોપમનું આવખું છે તેમજ વળી માહીલી પરખદાની દેવાંનાનું અઢી પલ્યોપમનું આવખું છે [illegible] પરખદાની દેવાંનાનું બે પલ્યોપમનું આવખું છે ને બાહીરલી પરખદાની દેવાંનાનું [illegible] પલ્યોપમનું આવખું છે એનો અધિકાર સર્વ અસુરેંદ્રની [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] જાવત્ એમ [illegible] નામે નાગકુમાર [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, [illegible] જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] માહીલી પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા [illegible] છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] માહીલી પરખદાએ

આકારે ગોળ છે, કમળના રોડાને સંસ્થાને ગોળ છે, પુર્ણિમાના ચંદ્રમા સમાન ગોળ છે. એ જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે. ને ત્રણ લાખ, સોળ હજાર બસેં સતાવીશ જોજન, તે ઉપર ત્રણ ગાઉ, એકસો આવીશ ધનુષ્ય ને સાડાતેર આંગુલ કાંઇક ઝાઝેરો ફરતો પરિદ્ધિપણે છે. તે જંબુદ્વીપ એક જગતી તે ગઢરૂપ જેમ નગર શહેર ને ગઢ કીલો હોય તે રીતે ચોફેર વિંટાણો છે.

૫૭. જંબુદ્વીપની જગતીનો વર્ણવ.

તે જગતી (ગઢરૂપ) આઠ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે. મુળમાં બાર જોજન પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજન પહોળી છે ને ઉપરે ચાર જોજન પહોળી છે. મુળમાં પહોળી છે મધ્યે સાંકડી છે ને ઉપરે પાતળી છે. ગાયના પુછને સંસ્થાને છે (જેમ ગાયનું પુંછ ઉંચું કરેલું મુળમાં જાડું ને પછી ઉતરતાં પાતળું હોય તેમ મુળે જાડી ને પછી પાતળી છે) સર્વ દેશે વજ્ર રત્નની છે.સ્ફટીક રત્નનીપરે નિર્મળ છે. સુકુમાળ છે ઘડારી મઠારી સ્વભાવેજ રજ સહિત, મળ રહિત, નિર્મળ છે. કર્દમે રહીત છે, નિરાવરણ, નિરપવર્ગ કાન્તિ છે કાન્તિ સહીત છે જોવા જોગ છે. દેખવા યોગ્ય છે શોભાયમાન મનોહર છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે જગતી ઉપરે જંબુદ્વીપને પામે એક જાળીએ કરી ચોતરફ સર્વદિશે વિંટાએલી છે. હઇયારખીની પેરે તે જાળી અર્ધ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે. પાંચસે ધનુષ્ય પોહોળપણે છે. જાડપણે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. સુકુમાળ ઘસેલી, ઘડારી, મઠારી છે, રજ રહીત છે, નિર્મળ છે, પંક રહીત છે, નિરૂપઘાત કાન્ત છે, કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક (શોભનીક) છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવાજોગ્ય છે, દેખવા જોગ્ય છે, મનોહર છે, પ્રતિરૂપ શોભાયમાન છે.

વળી તે ઉપર ઘણુંજ સમ ભૂમિ ભાગ છે તેના મધ્ય ભાગે એક મોટી પદ્મવર વેદિકા છે. તે અર્ધ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે, પાચસેં ધનુષ્ય પહોળપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. જગતી સમાન ફરતી છે. તે પદ્મવર વેદિકા તેનો એવે રૂપે વર્ણ પ્રમુખ છે વજ્ર રત્નની તે પદ્મવર વેદિકાની ભૂમિ (પાયો) છે, અરીષ્ટ રત્નમય પ્રતિષ્ટાન (પાયાનો ઉપલો (ભાગ) છે, વૈડુર્ય રત્નના થાંભા છે. સોનાના ને રૂપાનાં પાટીયાં છે. તે વચ્ચે વજ્ર રત્નની સંધી પુરી છે. લોહીતાક્ષ રત્નની તો પાટિયા વચ્ચે ખાલી છે. ત્યાં નાના પ્રકારના રત્નના મનુષ્યના જુગળ શરીર છે, ને એકાકી પણ મનુષ્યના રૂપ છે. નાના પ્રકારના રત્નમય રૂપ છે. ને રૂપાના સંસ્થાન યુગ્મ છે, તેના અંકરત્નમય દેશ છે. ને દેશ બાંહા છે. જ્યોતીષ રત્નમય વંસ છે ડાબે ને જમણે પાસે ને વંસનીક વેળુકા ખાલી વાશેય છે. વંસ ઉપરે રૂપાની પાટલી છે. તે ઉપરે સોનાની ઢાંકણી છે. વજ્રરત્નની તે ઉપરે વળી નિવડ ઢાંકણી છે. તે ઉપરે સર્વ શ્વેત રૂપામય આછાદન છે એવી પદ્મવર વેદિકા છે.

વળી તે પદ્મવર વેદિકાએ એક સોનાની માળા, એક ઘુઘરીની માળા, જાવત મોતીની માળા, એક કમળની માળા, તે પણ સર્વ રત્નમય જેણે કરી સર્વ દિશે સહીત

નોહર છે, પ્રતિર્બીંબ સમાન છે. મોટા વર્ષાકાળના જળ રાખવાના ઠામ તથા છત્ર તે સરખાં મોટાં છે. તે પદ્મવરવેદિકાને વિષે રત્નમય કમળ પ્રમુખ છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! તે અર્થે હે ગૌતમ, પદ્મવરવેદિકા એવું નામ કહીએ છીએ, અથવા પદ્મવરવેદિકા એવું સાસ્વતું નામ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે પદ્મવર વેદિકા સાસ્વતિ છે, કે અસાસ્વતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શ્યે અર્થે એમ કહો છો જે સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દ્રવ્યપણે તો સાસ્વતિ છે, પણ વર્ણને પર્યાએ, ગંધને પર્યાએ, રસને પર્યાએ સ્પર્શને પર્યાએ અસાસ્વતિ છે. તે અર્થે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે સાસ્વતિ પણ છે, ને અસાસ્વતિ પણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ પદ્મવરવેદિકા કાળથકી કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કયારેઇ એ હતી નહીં એમ નથી. હમણાં નથી એમ પણ નથી, ને વળી કયારેઇ એ નહીં હોય એમ પણ નથી. અતિત કાળે હતી. વર્તમાનકાળે છે. ને અ. નાગત કાળે હોશે. ધ્રુવ છે, નિત્ય છે, સાસ્વતિ છે, ક્ષય નથી, ચળતી નથી, અવસ્થીત છે. એહવી તે પદ્મવર વેદિકા છે. એ પદ્મવર વેદિકાનો વર્ણન કહ્યો.

વળી તે જગતી ઉપરે ને પદ્મવર વેદિકાથી બાહીરે એક મોટું વનખંડ કહ્યું છે. તે દેશે ઉણા બે જોજન ચોફેર ચક્રવાળપણે પોહોળું છે, ને જગતી સમાન ફરતું છે. તે કૃષ્ણ વર્ણે એટલે કૃષ્ણ શ્યામ એકજ કૃષ્ણજ શોભા છે એટલે લીલી શોભા છે. જાવત અનેક ગાડાં, પ્રધાન રથ, પાલખી તેહને મુકવાને ઠામે સહીત છે. રમણીક છે, જોવા જોગ્ય છે, સુકમાળ છે, લષ્ટ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, રજરહીત છે, કર્દમ રહીત છે, નિર્મળ છે, નિરૂપમ કૃષ્ણ છાંયા છે, કાંન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોતવંત છે, જોવા જોગ્ય છે, દેખવા જોગ્ય છે, અભિરૂપ છે, પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે વનખંડ માંહે ઘણુંક સમ મનોહર ભૂમિ ભાગ છે. તે જેહવો મુરજ (ઢોલ વિશેષ) તેહનો તળો, માદળનો તળો, તળાવનું તળ, હથેળી, આરીસાનો તળ, ચંદ્રમાનો મંડળ, સુર્યનો મંડળ, ઘેટાનું ચર્મ, વૃષભનુ ચર્મ, વરાહનુ ચર્મ, સીંહનું ચર્મ, વાઘનું ચર્મ, છાગનું ચર્મ, દીપડાનું ચર્મ, (ચામડુ) તે સરખુ સમ તળ છે. અનેક શંકુલ પ્રમાણે ખીલા સહસ્ર ગમે તેણે કરી સહીત એહવું દીસે છે. તે મણીમા તણાની શ્રેણી, પ્રસેણી સ્વસ્તીક, (લક્ષણ વિશેષ) સરાવલાનું સંપુટ, મચ્છ, કચ્છ, મગરમચ્છ: પ્રમુખને લક્ષણે ઇત્યાદિક આકારે સહીત છે. ફુલની શ્રેણી તથા પદ્મ પ્રમુખ તેણે કરી ભીંત શોભે છે. પંચવર્ણે યુક્ત છે. તે કહે છે. કૃષ્ણ વર્ણ જાવત સ્વેત વર્ણે છે ત્યારે ગૌતમ પુછેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્યાં જે કૃષ્ણ વર્ણે તૃણ ને મણી છે તેહનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણ ને શોભા કહીછે? તે યથાનામે જેહવી મેઘની ઘટા, અંજન, ખંજન, કાજળ, સાહી, ગળી, પાડાનો શ્રૃંગ, મહિષ શ્રૃંગ, (સીંગ) નો સમુહ, ભમરા, ભમરાનો સમુહ, ભમરાની

પાંખ, અંજનનું ફળ, કાક (કાગડો) પક્ષી, કોયલપક્ષી, હાથી, હાથીનો કલભ, (ત્રી
વરસનો હાથી તે કલભ કહીએ.) કૃષ્ણ સર્પ, કાળા કેશ, કૃષ્ણવર્ણ, ફૂલ વૃક્ષ, નિર્મ
આકાશનું તળ, કૃષ્ણ અશોકવૃક્ષ, કૃષ્ણ કણેર, કૃષ્ણ બંધુજીવ (એ ત્રણ વૃક્ષના ભેદ છે
ઇત્યાદિક શ્યામ વર્ણ છે. તે સરખો તે તૃણ ને મણીનો એમ વર્ણ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહી. તે કૃષ્ણ તૃણ ને મણી તેહનો એહથી અધિક શ્યામ વર્ણ, મનોહર વર્ણ છે. પ્રીતિકારી છે, મનોજ્ઞ છે, મનને ગમતો તેનો વર્ણ કહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્યાં જે નીલ વર્ણે તૃણ ને મણિ છે. તેહનો એહવો વર્ણ કહ્યો છે! તે યથાનામે ભૃંગો કીટ, ભૃંગની પાંખ, નીલચાસ પક્ષી, નીલચાસની પાંખ, સુડા, સુડાની પાંખ, નીલી (ગળી) વસ્તુ (નીલી વસ્તુનો ભેદ, નીલી વસ્તુનો સમુદ, સામો, (ધાન વિશેષ) દાંતનો [illegible] (રત્ન વિશેષ) રત્નની [illegible], બળદેવના વસ્ત્ર, મોરની ગ્રીવા. [illegible] (રત્ન વિશેષ) [illegible] રસ (દેશ વિશેષ) અંજન [illegible] વૃક્ષ, નીલા કણેર, [illegible] વર્ણ છે. ને તૃણ ને

ઉત્તર—હે [illegible]

ઉત્તર—હે ગૈતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. વળી ત્રીજો દ્રષ્ટાંત કહે છે. તે યથાનામે. કિંનર નામા દેવતા, કિંપુરૂષનામા દેવતા, મહોરગનામા વ્યંતરદેવતા, ગાંધર્વનામા વ્યંતર દેવ તે દેવતા મેરૂ પર્વતના ભદ્રસાળ વનને વિષે અથવા મેરૂ પર્વતના નંદન વનને વિષે, અથવા મેરૂના સોમનસ વનને વિષે, અથવા મેરૂના પડંગ વનને વિષે, અથવા હીમવંત પર્વત મલય ચળ, મેરૂપર્વતની ગુફાને વિષે ગયા થકા, એકઠા એકઠામે બેઠાં થકાં, સમ્યક્‌પણે કોઇના વિખવાદ રહિત રહ્યાં, પ્રમુદિત, હર્ષવંત, ક્રીડાવંત, હરખેકરી ક્રીડા કરતાં થકાં ગીતરતી નામે ગાંધર્વ હર્ષ સહીત મને કરી ગાયન વિષે વૃતાદિક પદ્ કવિતાદિ ગાયન યુક્ત, પદે બંધ પદે બંધ ધુરથકી ગાયન કરતાં થકાં, પ્રવર્તતાં થકાં હળવે હળવે સ્થપુ થયું સાત સ્વરે યુક્ત,[J] આઠ રસે સહીત,[N] ૭ દોષે રહીત,[P] અગ્યાર ગુણના અલંકાર તેણે યુક્ત,[ક] ગીતના આઠ ગુણ તેણે યુક્ત,[N+] ગુંજતો થકો વંસની નળી એટલે વાંસળી સમાન યથા પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ ને ત્રિ સ્થાન કરણશુદ્ધ એટલે ઉરઃશુદ્ધ ૧, કંઠશુદ્ધ ૨, શિરશુદ્ધ ૩, એ ત્રણ ઠામે શુદ્ધ મધુર સ્વરે સલીન સહીત મનોહર મૃદુ (કોમળ) સ્વરે સહીત, મનોહર પદને સંચારે શુભ શોભનીક સાંભળવે કરી સાંભળવાવાળાને આનંદ થાય, ઉત્તમ મનોહર રૂપ એવો દેવતા સંબંધી નાટક તત્કાળ ગીતને ગાવે તે શોભનીક સાંભળતા જેમ ગાન કરે. એવું કહેવાય. વળી ગૈતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે તૃણ ને મણિ પ્રમુખનો એવો શબ્દ છે?

[J] ષડજ ૧, રિષભ ૨, ગંધાર ૩, મધ્યમ ૪, પંચમ ૫, ધૈવત ૬, નિષધ ૭, એ સાત સ્વર.

[N] શૃંગાર પ્રમુખ સહિત.

[P] ભીતિ નામા દોષ—તે અધીક ત્રાસવાળા મનથી બીહતા બીહતા ગાવું તે ૧, દ્રુતદોષ-ઉતાવળુ ગાવુ તે ૨, ઉપ્પિચ્છદોષ-આકુળ વ્યાકુળ થઇ શ્વાસ યુક્ત ઉતાવળું ગાવું તે ૩, ઉત્તાળદોષ તાળસ્થાન અતીક્રમીને ગાય તે, ૪, કાકસ્વરદોષ સાનુનાસિક ગાવું (ધ્વનીએ સ્વરે ગાવુ) તે ૫, અનુનાસિકદોષ-નાકમાંથી સ્વર કાઢી ગાવું તે ૬, એ ૭ દોષ.

[ક] આ અલંકાર તેનું સંગીત ને અલંકાર ટુંકા અત્યંત સ્વર પાડુઓને વિષે સારી રીતે કહ્યા છે

[N+] પૂર્ણ ગુણ—સ્વર કળાએ પૂર્ણ ગાય તે ૧, રક્તગુણ ગાયન કરવા યોગ્ય તેના રાગથી અનુરક્તપણું ગાય તે ૨, અલંકૃત ગુણ અન્યોન્ય સ્વર વિશેષ કરવે કરીને અલંકારની પેરે દીપતુ ગાય તે ૩ વ્યક્તગુણ અક્ષર સ્વર સ્ફુટ કરવે કરીને વ્યક્ત પ્રગટપણે ગાય તે ૪, અવિઘુષ્ટગુણ-વિસ્વરીત રડવાથી જાણે મુખ ગદ્‌ગદ થઇને ગાય તે ૫, મધુર ગુણ—જેમ વસંત માસે કોયલ સરખો મધુર સ્વર હોય તેમ મધુર સ્વરે ગાય તે ૬, સમ ગુણ-તાળ, વંશ સ્વરાદિકને અનુસરતુ ગાય તે ૭ સ્વ પર્ણ નગુણ-સ્વર ઘોળણા પ્રકારે કરી લલીતપણુ સહિત ગાય તે ૮, એ આઠ ગુણ

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા, એવો તે તૃણુ અને મણિ પ્રમુખનો શબ્દ છે.

વળી તે વનખંડને તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી લઘુ, મોટી, ચોખૂણી વાવ, ગોળ વાવ, જેમાં ફુલ થાય તે પુષ્કરણી, ગુંજાળીકા તે વાંકી વાવ, લાંબી વાવ, સરપંક્તી તે એક લેન હોય તે, સરપંક્તિઓ તે એકનું જળ બીજામાં જાય આવે તે. બીલ પંક્તિ તે કુવાની પંક્તિ, તે નિર્મળ સ્ફટિકની પરે સુકુમાળ છે. રત્નમય તેના કાંઠા છે. વજ્રમય તેના પાષાણુ છે. તેણે કરી પાસા બાંધ્યા છે. સુવર્ણમય તેનાં તળીયાં છે. વૈડુર્ય ને સ્ફટિક રત્ન તેના તટ છે. સુવર્ણ ને રૂપામય તેની વેળુ છે. સુખે પ્રવેશ કરવા જોગ્ય છે. સુખે ઉતરવા જોગ્ય છે, નાના પ્રકારના રત્ન તેણે કરી તિર્થ ભીંત બાંધી છે. ચોખુણી છે, સમ તટ છે, અનુક્રમે નમતું નમતું જળનું ઠામ છે, ત્યાં ગંભીર શીતળ જળ છે. મૃણાલ નામે કમળ તેના પત્રે કરી ઢંકાણી છે. ઘણા ઉત્પળ, કુમુદ, નલીણુ, સુભગ, સોગંધીક, પુંડરીક, સત-પત્ર, સહસ્ર પત્રે ઇત્યાદિક કમળ તેના પત્ર ને કેસરાં તેણે કરી સહીત છે. ત્યાં તે કમળ પ્રતે ભમરા પ્રમુખ ભોગવે છે. નિર્મળ પાણીએ કરી તે વાવ પ્રતિપૂર્ણ ભરી છે. ત્યાં મચ્છ, કચ્છ પ્રમુખ ભમતા છે, ત્યા અનેક પંખીના જુગળ મૈથુન ક્રીડા કરે છે. એવી તે વાવ છે. તે દરેક વાવ પ્રમુખ પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ કરી સહીત છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે કરી સહીતછે. તેમાં કેટલીક વાવ પ્રમુખના પાણી ચંદ્રહાસ મદીરાના સરખાંછે. કેટલીક વાવ પ્રમુખના વારૂણી સમુદ્રના પાણી સરખાં પાણી છે. તે તાડી સમાન છે. કેટલીક વાવના ગો દુધ સરખાં પાણી છે. કેટલીક વાવના પાણી ઘૃત સરખાં છે. કેટલીક વાવના પાણી પાણી સરખાં છે. કેટલીક વાવના પાણી શેલડીના રસ સરખાં છે. કેટલીક વાવનાં પાણી અમૃત સરખાં છે. કેટલીક વાવનાં પાણી સ્વભાવીક મોતી સરખાં ઉજ્વળ છે. જેવા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે નાની વાવ જાવત્ બીલ પંક્તિ તે કુવા પ્રમુખ તેહને તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ચારે દીશે તેમાં એકેક દીશે ત્રણુ ત્રણુ પગથીઆં છે તે પગથીઆંનો એવો એવે રૂપે વર્ણ ને શોભા છે તે કહે છે. વજ્ર રત્નની તે પગથીઆંની ભૂમિછે. અરીષ્ટ રત્નનાં પગથીઆંનાં મુળ છે. વૈડુર્ય રત્નનાં થંભ છે. સોનાનાં ને રૂપાના તે પગથીયાંનાં પાટીઆં છે. વજ્ર રત્નની તે પાટીયા વચ્ચે સંધી પૂરી છે, લોહીતાક્ષ રત્નની તે પાટીયા વચે ખીલી છે. નાના પ્રકારના ત્યાં ઝાલવાના અવલંબન છે. ને અવલંબનની બાહા છે. તે ત્રીસો પાન (પગથીયાં)ને આગળ પ્રત્યેક પ્રત્યેક પગથીઆં પ્રત્યે તોરણુ કહ્યાં છે. તે તોરણુ નાના પ્રકારનાં મણિ રત્નનાં છે. તે રત્નમય થંભને વિષે સુનીવિષ્ટ છે એટલે બંધરૂપ છે. વિવિધ પ્રકારના મુક્તાફળ તેણે કરી સહીત છે. વિવિધ પ્રકારના તારા જે ચંદ્રિકા તેને રૂપે કરી શોભિતછે. વળી તે તોરણુને વિષે મૃગ, વૃષભ અશ્વ, મનુષ્ય, પંખી, મગરમચ્છ, સર્પ, કિંનરનામા વ્યંતર, ગેંડા, સીંહ, ચમરીગાય, વનહસ્તી, વનલતા પદ્મલતા ઇ ત્યાદિકના મનોહર રૂપ છે. થંભ ઉપરે વજ્રમય વેદિકા એટલે ચુત્રા છે તેણે કરી ને તે ત્યુ મનોહર છે. તે થંભનેવિષે વિદ્યાધરના જુગળ સમ શ્રેણીએ સુર્યના સહસ્ર કીરણુ તેથી પણુ અધિક તેજવંત છે. સહસ્ત્રગમે રૂપે યુક્ત છે. તેણે કરી દીપે છે વિશેષ તેજ કરી દેદીપમાન

છે. ચક્ષુને જોવા જોગ છે. સુખકારી સ્પર્શ છે. સશ્રીક રૂપ છે, જોવા જોગ છે, જાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક કહ્યાંછે સાથીઓ ૧, શ્રીવછ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન સંપુટ ૪, ભદ્રાસન ૫, કળસ ૬, મછજુગમ ૭, ને આરીસો ૮. એ આઠ મંગળીક સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા, નીલા ચામરની ધ્વજા, રાતા ચામરની ધ્વજા, પીળા ચામરની ધ્વજા, ધોળા ચામરની ધ્વજા. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે. તે ચામરને રૂપાનો પટ્ટ છે. વજ્ર રત્નના તેના દંડ છે. કમળના સરખો તેનો ગંધ છે, સરૂપ જોવા જોગ છે. જાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણાં છત્ર તે ઉપરે છત્ર ને વળી તે ઉપરે છત્ર છે. ધ્વજા તે ઉપરે ધ્વજા છે. ઘંટાનાં ઘણાં જુગળ છે. ચામરનાં ઘણાં જુગળ છે. ઘણાં ઉત્પલ હસ્ત કમળના રૂપ છે. જાવત્ લક્ષપત્ર કમળ હસ્ત એવા સરૂપ છે. સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે લઘુ વાવ પ્રમુખ જાવત્ કુવાની પંક્તિને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ઉત્પાત પર્વત છે. ત્યાં વ્યંતર પ્રમુખ દેવના દેવીઓ વિચિત્ર ક્રીડા કરવા નિમીતે વૈક્રિય શરીર કરેછે. (જ્યાં વૈક્રીય શરીર કરીને ક્રીડા કરે,) તે નિયતિ પર્વત, જગતિ પર્વત, દારૂ પર્વત, સ્ફટીક રત્નના મંડપ, સ્ફટીકના મંચક, દકમાળ, (પ્રાસાદ વિશેષ) સ્ફટીકનામા પ્રસાદ, તે ઉંચાં છે ને લાંબપણે પહોળપણે લઘુ છે. વળી ત્યાં અંદોલકને હીંડોળાખાટ, પક્ષાંદોલક, તે પક્ષી બેસવાના ઠામ ઇત્યાદિક સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપછે.

વળી તે ઉત્પાત પર્વતને વિષે જાવત્ પક્ષાંદોલને વિષે ઘણા હંસને આકારે સીંહાસન છે, ક્રોંચને આકારે સીંહાસન છે, ગરૂડને આકારે સીંહાસન છે, ઉન્નતાસન, નમતાસન, દીર્ઘાસન, સજ્યા પ્રમુખ ભદ્રાસન, પક્ષાસન, મયુરને આકારે આસન, વૃષભને આકારે આસન, સીંહને આકારે આસન, પદ્મને આકારે આસન સ્વસ્તિકને આકારે આસન છે. તે આસન સર્વે નિર્મળ છે, સુકમાળ લષ્ટ છે, ઘુષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે. રજ રહીત નિર્મળ છે, રત્નમય છે. કર્દમ રહીત નિરૂપઘાત [illegible] છે [illegible] છે, સશ્રીક છે ઉદ્યોતવંત છે. જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે, અભિરૂપ છે પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે વનખંડને વિષે ત્યાં ત્યાં તે તે ઠામે ઘણા [illegible] નામે વનસ્પતિના ઘર, માલીનામા વનસ્પતિના ઘર, કેળાના ઘર, [illegible] ઘર, [illegible] ઘર, [illegible], સ્નાન કરવાના ઘર, પ્રધાન ઘર, ગર્ભ ઘર, મોહનઘર [illegible] ઘર [illegible] ઘર, ફુલના ઘર, ચીત્રામ સહીત ઘર, ગાયન કરવું તેના ઘર, આરીસાના ઘર ઇત્યાદિક સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકુમાળ છે, ઘુષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે રજ રહીત નિર્મળ છે કર્દમ રહીત છે, નિરૂપઘાત છાંયા છે, કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ છે. દેખવા જોગ છે. અભિરૂપ છે. પ્રતિરૂપ છે.

છે. ચક્ષુને જોવા જોગ છે. સુખકારી સ્પર્શ છે. સશ્રીક રૂપ છે, જોવા જોગ છે, યાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક કહ્યાંછે સાથીઓ ૧, શ્રીવચ્છ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન સંપૂટ ૪, ભદ્રાસન ૫, કળસ ૬, મચ્છજુગમ ૭, ને આરીસો ૮. એ આઠે મંગળીક સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા, નીલા ચામરની ધ્વજા, રાતા ચામરની ધ્વજા, પીળા ચામરની ધ્વજા, ધોળા ચામરની ધ્વજા. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે. તે ચામરને રૂપાનો પટ છે. વજ્ર રત્નના તેના દંડ છે. કમળના સરખો તેનો ગંધ છે, સરૂપ જોવા જોગ છે. યાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણાં છત્ર તે ઉપરે છત્ર ને વળી તે ઉપરે છત્ર છે. ધ્વજા તે ઉપરે ધ્વજા છે. ઘંટાનાં ઘણાં જુગળ છે. ચામરનાં ઘણાં જુગળ છે. ઘણાં ઉત્પલ હસ્ત કમળના રૂપ છે. યાવત્ સહસ્રપત્ર કમળ હસ્ત એવા સરૂપ છે. સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે લઘુ વાવ પ્રમુખ યાવત્ કુવાની પંક્તિને વિષે ને તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ઉત્પાત પર્વત છે. ત્યાં વ્યંતર પ્રમુખ દેવના દેવીઓ વિચિત્ર ક્રીડા કરવા નિમીતે વૈક્રેય શરીર કરેછે. (જ્યાં વૈક્રીય શરીર કરીને ક્રીડા કરે.) તે નિયતિ પર્વત, જગતિ પર્વત, દારૂ પર્વત, સ્ફટીક રત્નના મંડપ, સ્ફટીકના મંચક, દકમાળ, (પ્રાસાદ વિશેષ) સ્ફટીકનામા પ્રસાદ, તે ઉંચાં છે ને લાંબપણે પહોળપણે લઘુ છે. વળી ત્યાં અંદોલકને હીંડોળાકાર, પક્ષાંદોલક, તે પક્ષી બેસવાના ઠામ ઇત્યાદિક સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ઉત્પાત પર્વતને વિષે યાવત્ પક્ષાંદોલકને વિષે ઘણા હંસને આકારે સીંહાસન છે, ક્રોંચને આકારે સીંહાસન છે, ગરૂડને આકારે સીંહાસન છે. ઉન્નતાસન, નમ્રાસન, દીર્ઘાસન, સજ્યા પ્રમુખ ભદ્રાસન, પક્ષાસન, મયુરને આકારે આસન, વાઘને આકારે આસન, સીંહને આકારે આસન, પદ્મને આકારે આસન, સાથીઆને આકારે આસન છે તે આસન સર્વે નિર્મળ છે, સુકમાળ, લષ્ટ છે ઘટ્ટ છે, મટ્ઠ છે, રજ રહીત નિર્મળ છે, રત્નમય છે. કર્દમ રહીત નિરપંકચ્છાયા છે કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે ઉદ્યોતવંત છે. જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે, અભિરૂપ છે પ્રતિરૂપ છે

વળી તે વનખંડને વિષે ત્યાં ત્યાં તે તે ઠામે ઘણા આલી નામે વનસ્પતિના ઘર, માલીનામા વનસ્પતિના ઘર, કેળાના ઘર, લતાના ઘર, અચ્છણ ઘર, ઇનઘર, સ્નાન કરવાના ઘર, પ્રસાધન ઘર, ગર્ભ ઘર, મોહનઘર, ચિત્રશાળા ઘર, જાળીવાળા ઘર, કુસુમના ઘર, ચિત્રામ સહીત ઘર, નાટક કરવા તેના ઘર, આરીસાના ઘર, ઇત્યાદિક સર્વે રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘટ્ટ છે, મટ્ઠ છે રજ રહીત નિર્મળ છે કર્દમ રહીત છે નિરપંકચ્છાયા છે, કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે. ઉદ્યોત સહીત છે, જોવા જોગ છે દેખવા જોગ છે. અભિરૂપ છે, પ્રતિરૂપ છે.

છે. પ્રભુને જોવા જોગ છે. સુખકારી સ્પર્શ છે. સશ્રીક રૂપ છે, જોવા જોગ છે, યાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક કહ્યાં છે સાથીઓ ૧, શ્રીવચ્છ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન સંપુટ ૪, ભદ્રાસન ૫, કળસ ૬, મચ્છયુગમ ૭, ને આરીસો ૮. એ આઠ મંગળીક સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા, નીલા ચામરની ધ્વજા, રાતા ચામરની ધ્વજા, પીળા ચામરની ધ્વજા, ધોળા ચામરની ધ્વજા. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે ને ચામરને રૂપાનો પટ્ટ છે. વજ્રરત્નના તેના દંડ છે. કમળના સરખો તેનો ગંધ છે. સુરૂપ જોવા જોગ છે. યાવત્ મનોહર છે.

વળી તે તોરણને ઉપરે ઘણાં છત્ર તે ઉપરે છત્ર ને વળી તે ઉપરે છત્ર છે. ધ્વજ ને ઉપરે ધ્વજા છે. ઘંટાનાં ઘણાં જુગળ છે. ચામરનાં ઘણાં જુગળ છે. ઘણાં ઉત્પલ હસ્ત કમળના રૂપ છે. યાવત્ સહસ્ર કમળ હસ્ત એવા સરૂપ છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે સભા વાવ પ્રમુખ યાવત્ કુવાની પંક્તિને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં ઉત્પાત પર્વત છે. ત્યાં વ્યંતર પ્રમુખ દેવતા દેવીઓ વિચિત્ર ક્રીડા કરવા નિમિત્તે [illegible] કરે છે. (ત્યાં વિશેષ સહિત ક્રીડા કરે.) ને નિયતિ પર્વત, જગતિ પર્વત, દારુ પર્વત, સ્ફટિક રત્નના મંડપ, સ્ફટિકના મંચક, દગમાળ, (પ્રાસાદ વિશેષ) મણીઓના પ્રાસાદ, તે ઉંચા છે ને [illegible] સહુ છે વળી ત્યાં [illegible], [illegible], ને પક્ષી બેસવાના ઠામ [illegible] સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ઉત્પાત પર્વતને વિષે યાવત્ પક્ષીને વિષે ઘણા હંસને આકારે સિંહાસન છે, ક્રૌંચને આકારે સિંહાસન છે ગરુડને આકારે સિંહાસન છે ઉન્નતાસન, નમ્રાસન, દીર્ઘાસન, ભદ્રાસન પ્રમુખ [illegible] પક્ષાસન, મકરને આકારે આસન, [illegible] આસન, સિંહને આકારે આસન [illegible] આકારે આસન [illegible] આકારે આસન છે [illegible] નિર્મળ છે [illegible] છે, [illegible] છે, સશ્રીક છે [illegible] છે. [illegible]

વળી તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. નિર્મળ છે, [illegible] છે, [illegible] છે [illegible] છે. સશ્રીક છે. [illegible] છે. પ્રતિરૂપ છે

વળી તે આલી પ્રમુખના ઘરને વિષે, જાવત્ આદર્શનના ઘરને વિષે, ઘણાં હંસાસન છે. જાવત્ દિશા સો સ્વસ્તિકાસન છે. તે સર્વ રત્નમય છે સોભાગ્યે છે. જાવત્ પ્રતિરૂપછે.

વળી તે વનખંડને વિષે, તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં જાયના માંડવા, જુઇના માંડવા, મલ્લિના માંડવા, નવમાલતીના માંડવા, વાસંતીનામા વનસ્પતિના માંડવા, દધીવાસુકીનામા વનસ્પતિના માંડવા, નાગરવેલીના માંડવા, દ્રાખના માંડવા, નાગલતાના માંડવા, અતીમુક્ત મંડપ, આસ્ફોટ મંડપ, નાલેરીના માંડવા, સામગરસના માંડવા, નિત્યે ફૂલ્યાં ફુલ્યાં સર્વ રત્નમય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે જાયના માંડવાને વિષે જાવત્ સામગરસના માંડવાને વિષે ઘણા પૃથ્વીમય શીલાના પટ્ટ છે. તે કહે છે. હંસને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, ક્રૌંચપક્ષીને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, ગરૂડપંખીને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, ઉન્નતાસને સંસ્થીત છે, નમાસને સંસ્થીત છે, પક્ષાસનને દીર્ઘાસન સજ્યાને આકારે સંસ્થીત છે, ભદ્રાસનને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, શ્રમને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, મગરમચ્છને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, દીશા સો સંસ્થાને સંસ્થીત છે, પદ્માસનને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, સીંહાસનને સંસ્થાને સંસ્થીત છે, વળી ત્યાં ઘણી ઉત્તમ સજ્યા ને આસન તેહને સ્વસ્તિકાસનને સંસ્થાને સંસ્થીત છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! તેનો સ્પર્શ સુકમાળ છે. તે સંસ્થાને પૃથ્વીશીલાના પટ્ટ છે. જેવો મૃગચર્મ, રૂ, બુરનામા વનસ્પતિ, માંખણ, આકંતુલ, તે સરખો સુકુમાળ સ્પર્શ છે. તે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ત્યાં ઘણા વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગના વિશ્રામ કરે છે, સુવે છે, (શ્રી ભગવતિજી મતના પાચમા સતકમા દેવતાને નિંદ્રા કહી છે) બેસે છે, પાસુ પાલટે છે, રમે છે [illegible] સુખ ભોગવે છે [illegible] કરે છે, મોહ પામેછે. પુર્વેલા ભવના પુર્વેલા ઉત્તમ આચર્ણ ઉત્તમ મનોહર [illegible] કલ્યાણકારીયા કૃતકર્મ તેહના ઉત્તમ ફળ વૃત્તિવિશેષ ભોગવતા થકા વિચરે છે એ વનખંડનો વર્ણન પુરો થયો

વળી તે જગતી ઉપરે તે પદ્મવર વેદિકાને મોંહીને પાસે રહ્યા એક મોટો વનખંડ કહ્યો છે. તે વનખંડ દેસેઉણા [illegible] જોજન પદે ગણ્યો છે તે વેદિકા સમાન કરતો છે કૃષ્ણ છે. કૃષ્ણશોભા છે. તે પુર્વલા [illegible] વર્ણન સમાન એ [illegible] વર્ણન તૃણના શબ્દ રહીત જાણવો. (મતલબ કે આ [illegible] તેહનુ [illegible] ઘણા વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગના વિશ્રામ કરે છે. શયન [illegible] પાસા પાલટે છે [illegible] સુખ આનન્દ કરે છે, સુખ ભોગવે છે. [illegible] ભોગવતા થકા વિચરે રીતે શુભ કૃતકર્મ શુભ મનોહર [illegible] છે. એ જગતિનો વર્ણન [illegible]

૫૮ જંબુદ્વીપના દ્વારનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપ નામે [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર [illegible] કહ્યા છે [illegible] અપરાજીત ૪ એ ચાર છે તેમા પ્રથમ વિજયદ્વારનુ [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ તેનું વિજયનામા દ્વાર ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ ત્યાં મેરૂ પર્વત તેને પૂર્વદીશે પીસ્તાલીશ હજાર જોજન જઇએ ત્યાં જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને પુર્વદીશે ને લવણ સમુદ્ર પુર્વદીશનાને પશ્ચિમ દીશે સીતા માહાનદીને ઉપરે ત્યાં જંબુદ્વીપનામા દ્વીપનું વિજયનામા દ્વાર છે. તે દ્વાર આઠ જોજન ઉંચું ઉચપણે છે, ચાર જોજન પહોળપણે છે, ને તેમજ ચાર જોજન પ્રવેશે સાંકપણે છે. શ્વેત વર્ણ છે. ઉત્તમ સુવર્ણનું તો નેહનું શીખર છે. ત્યાં હાથી, મૃગ, વાઘ, અશ્વ, મનુષ્ય, મગર, પંખી, સર્પ, કિન્નરનામા વ્યંતરદેવ, રૂરૂનામા જીવ, ગેંડા ચમરીગાય, અષ્ટાપદ, વનલતા, પદ્મલતા. ઇત્યાદિક તેણે કરી ચિત્રામે કરી યુક્ત છે. થંભમાગે ઉત્તમ વેદિકા (કુંભી) તેણેકરી સહીત છે. મનોહર છે. વિદ્યાધરના જુગ્મ તેહના આકાર તેણે કરી તે થંભ યુક્ત છે. સૂર્યના હજારોગમે કીરણ તેના તેજથી અધિક તેનું તેજ છે. હજારોગમે રૂપ તેણે કરી સહીત છે, તેણેકરી દેદીપમાન વિશેષે તેજે કરી દેદીપમાન ચક્ષુને જોવા જોગ્ય છે. સુખકારી સ્પર્શ છે. સશ્રીક રૂપ છે. વજ્રરત્નમય તેનો ભૂમિ ભાગ છે. અરીષ્ટ રત્નમય પગથીયાંના મૂળ છે. વૈડુર્ય રત્નમય થંભ છે, સુવર્ણ કરી સહીત ઉત્તમ પંચવર્ણી મણિ રત્ન તેણે કરી તેનું ભુમિતળ બાંધ્યું છે, હંસગર્ભ રત્નનો ભુમિનો ઉમરો બાંધ્યો છે. ગોમેધ રત્નના દેહલા ટેકયા છે ને ઉલાળા છે. લોહીતાક્ષ રત્નમય બારસાખ છે. જ્યોતિષ રત્નમય બારસાખનાં ઉપરનાં ચાપળાં છે. વૈડુર્ય રત્નમય કપાટ (કમાડ) છે. વજ્રરત્નમય માણિકી ખીલી જડી છે. લોહીતાક્ષ રત્નમય બે પાટીયા વચ્ચે ખીલી છે. નાના પ્રકારના મણિમય સમુદગક (ચણીયારાં) છે, વજ્રરત્નમય ભોગળ છે. ને ભોગળનો ઇંદ્ર ખીલ પણ વજ્ર રત્નમય છે. વજ્રરત્નમય બારણાંની પીઠિકા ઉલાળો છે. અંકરત્નમય દ્વારના [illegible] કમાડ છે. તે દ્વારને બેઉ પાસે ચોખા બેસવાના [illegible] (એકસો આઠ) તે પાસે પણ એકસો આઠ [illegible] સીસાએ કરી સહીત બેઉ બે પાસે દ્વારે [illegible] ઉપરનો પીઠ છે સર્વ સુવર્ણમય [illegible] (નામ) છે મણિમય ઉપરનો વંશ છે [illegible] ભૂમિ છે, અંકરત્નમય આકાશના થાંભા છે. તે [illegible] રત્નમય વંશ ને વળા છે અનેક વેલુઆ તે [illegible] રત્નમય ને ઉપરે પાટી છે સુવર્ણમય તે [illegible] સમાન આચ્છાદન દેવું છે તે [illegible] રત્નમય પડા અડા છે. સુવર્ણના શીખર છે. [illegible] ઉપરનો ભાગ, નિર્મળ દધિનો પીંડ, [illegible] પ્રકાશ છે તીલક રત્ન [illegible] નાના પ્રકારના રત્નની માળા તેણે કરી [illegible] છે [illegible] પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે વિજય નામે દ્વાર તેને બે પાસે ચેટકા છે, તેને વિષે બે બે ચંદને ચર્ચિત કળશ છે તે ચંદને ચર્ચિત કળશ ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે, સુગંધી ઉત્તમ પાણીએ કરી પ્રતિપૂર્ણ ભર્યા છે. વળી તે કળશને બાવના ચંદનના છાંટા કીધા છે તેના કાંઠાને વિષે રક્ત સુત્રના દોરા બાંધ્યા છે. તેને કમળનાં ઢાંકણાં છે. એ કળશ પ્રમુખ સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. મોટા મોટા મહેંદ્ર કુંભ સમાન તે કળશ કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો'

વળી તે વિજય નામે દ્વારને બે પાસે બેસવાને સ્થાનકે બે બે ગજદંત સરખા ખીલા છે. તે ગજદંતે ઘણી મોતીની માળા, ઘંટાસમાન હેમની માળા, ગવાક્ષ (ગોખ)ને આકારે રત્નની માળા ને પુષ્પમાળા પ્રમુખ વળગાડી છે. તે ગજદંતા ઠાંઠા ઉંચા છે. સન્મુખ નીકળ્યા છે. ત્રીજા ભીંત પ્રદેશને વિષે રૂડીપરે રહ્યા છે. હેઠે સર્પના અર્ધ આકાર સમાન છે. સર્પાર્ધ સરખાને સંસ્થાન છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. એવા મોટા મોટા નાગદંતા હસ્તીના દંત સમાન કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે નાગદંતાને વિષે ઘણા કૃષ્ણ સૂત્રે બાંધી લંબાયમાન પુષ્પની માળાના સમુદ વળગાડ્યા છે, એમ નીલા, રાતા, પીળા ને ધોળા સૂત્રે બાંધી લંબાયમાન માળાએ કરી સહીત છે. તે માળાને સોનના ઝુમખાં છે સોનાની પાટીએ મઢીત છે. નાના મણિરત્ન વિવિધ હાર ને અર્ધહાર તેણે કરી સહીત છે. યાવત્ શોભાએ કરી અત્યંત અત્યંત શોભતાં થકા શોભતા રહ્યા છે

વળી તે નાગદંતા ઉપરે [illegible] છે તે નાગદંતા મોતીની માળાએ કરી સહીત [illegible] અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે નાગદંતાને વિષે [illegible] ઘણા સીંકાં [illegible], ઉત્તમ [illegible] કરી [illegible] છે, સુગંધ મધે કરી ગંધવત [illegible] તેને [illegible] સુખ ઉપજાવે એટલે [illegible] થકા અત્યંત [illegible]

વળી તે [illegible] (પુતળી) કહીએ તે [illegible] નાના આકારના [illegible] છે [illegible] મુઠીએ ગ્રાહ્ય છે [illegible] ઉંચા મુખ [illegible] કોમળ નીર્મળ [illegible] છે, ચોકોર રંગે [illegible] સરખા ગ્રહીને ચોકોર [illegible]

વિલોકવે કરી માંહો માંહે જાણીએ હાસ્ય કરતિ હોયની! તે પૂતળી પૃથ્વીકાયમય છે. સાસ્વતે ભાવે કરી પ્રાપ્ત છે એટલે સાસ્વતી છે. તેનો ચંદ્રમા સરખો મુખ છે. ચંદ્રમાના સરખો મનોહર વિલાસ છે. અર્ધ ચંદ્રમા સરખું તેનું નિલાડ (કપાળ) છે, ચંદ્રથી અધીક શૌમ્ય દર્શન છે. ઉલ્કાપાતની પરે ઉદ્યોત કરતી છે. મેઘની વીજળી તેહથી હે દીપમાન, સૂર્યથી પણ હે દીપમાન અધિકતર તેહનો પ્રકાશ છે. સોળે શૃંગાર ને આકાર તેણે કરી મનોહર વેષ છે, જોવા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તેણે કરી અસંત અસંત સોભાની સોભાની થકી રહે છે.

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે જાળી કડકના (કાના) સમુહ છે. તે જાળ કટક સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે ઘંટા કહી છે. તે ઘંટાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે તે કહે છે. જાંબુનંદ રત્નની ઘંટા છે. વજ રત્નમય લાલાં (લોલક) છે. નાના મણિમય ઘંટાના પાસા છે. સુવર્ણમય તેની સાંકળ છે. રૂપામય રાસડાં છે. તે ઘંટાનો ઓઘ (ગંભિર) સ્વર છે. મેઘના સરખો સ્વર છે, હંસના સરખો સ્વર છે, ક્રૌંચના સરખો સ્વર છે, બાર વાજીં સામટાં વાજે તે નંદીસર કહીએ તેહના સરખો સ્વર છે. તેહના સરખો ઘોસ છે. મીઠો સ્વર છે, મીઠો ઘોસ છે. ભલો સ્વર છે. ભલો સ્વરનો ઘોસ છે તે સ્થાનકના પ્રદેસ ઉદાર મનોજ્ઞ સ્વરે કાન તે મન તેને સુખનો કરણહાર એહવે શબ્દે જાવત્ રહે છે.

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે વનમાળા કહી છે. (વનમાળા તે જેમધ્યે પત્ર, પુષ્પ, ફળ, અંકુરા ને શાખા, એ પાંચ એકઠાં ગુંથ્યા હોય તે જાણવી) તે વનમાળા નાના પ્રકારના ફૂલ, લતા, કીસા, અંકુરા તેણે કરી સહીત છે. ભમરા પ્રમુખ જીવે ભોગવતીયથી શોભાયમાન મનોહર છે જોવા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ત્યાંના પ્રદેશ ઉદાર જાવત્ ગંધે કરી તુર્ત્તીથકી જાવત્ રહે છે.

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે વળી બે બે ચોખુણા ઓટલા છે. તે ઓટલા ચાર જોજનના લાંબા, પહોળા છે ને બે જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે [illegible] ઓટલા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક ચાર જોજન ઉંચા [illegible] છે તે જોજન લાંબપણે ને પહોળપણે છે. સનમુખ નીકળી સર્વ દીસે પસરી [illegible] કરી [illegible] પણની જેની નથી એહવા પ્રાસાદ છે. વિવિધ પ્રકારના [illegible] કરી સહીત છે વાયરે કરી કંપીત વિજય અને વૈજયંતી ધ્વજા છે [illegible] તેણે કરી સહીત છે. તે પ્રાસાદના શીખર અસંત ઉંચા છે આકાશ [illegible] છે શીખર જેહના ભુવનની ભીંતે જાળી છે, તેહની સોભા છે, તે રત્ન જડીત છે [illegible] ઘડીયા મધ્યે રાખ્યાં હોય તે જેહવાં સોભે તેહવાં તે રત્ન દીસે છે, અને સુવર્ણના [illegible] છે વિકસ્વર સત (સો) પત્ર તથા પુંડરીક કમળ

વિશેષવે કરી માંહો માંહે જાણીએ હારય કાન્તિ હોયની! તે પૂતળી પુતળીકામય છે. સાસ્તને ભાવે કરી પ્રાપ્ત છે એટલે સારસની છે. તેનો ચંદ્રમા સરખો મુખ છે. ચંદ્રમાના સરખો મનોહર વિલાસ છે. અર્ધ ચંદ્રમા સરખું તેનું નિલાડ (કપાળ) છે, ચંદ્રથી અધીક શોભ્ય દર્શન છે. ઉલ્કાપાતની પરે ઉદ્યોત કરતી છે. મેઘની વીજળી તેહથી દીપમાન, સર્વંગી પણ દે દીપમાન અભિંતર તેહનો પ્રકાશ છે. સોળે શૃંગાર ને આકાર તેણે કરી મનોહર વેષ છે, જોવા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તેણે કરી અત્યંત અસંત સોભતી સોભતી થકી રહે છે.

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે જાળી કટકના (કલશ) સમુહ છે. તે જાળ કટક સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે વિજયનામે દ્વાર તેહને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે ઘંટા કહી છે. તે ઘંટાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કર્યો છે તે કહે છે. જંબુનંદ રત્નની ઘંટા છે. વજ્ર રત્નમય લાલાં (લોલક) છે. નાના મણિમય ઘંટાના પાસા છે. સુવર્ણમય તેની સાંકળ છે. રૂપામય રાસડાં છે. તે ઘંટાનો ઓઘ (ગંભિર) સ્વર છે. મેઘના સરખો સ્વર છે. હંસના સરખો સ્વર છે, ક્રોંચના સરખો સ્વર છે, બાર વાજીંત્ર સામટાં વાગે તે નંદીસ્વર કહીએ તેહના સરખો સ્વર છે. તેહના સરખો ઘોસ છે. મીઠો સ્વર છે, મીઠો ઘોસ છે. ભલો સ્વર છે. ભલો સ્વરનો ઘોસ છે. તે સ્થાનકના પ્રદેસ ઉદાર મનોગ્ન સ્વરે કાન ને મન તેને સુખનો કરણહાર એહવે શબ્દે જાવત્ રહે છે.

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે બે બે વનમાળા કહી છે. (વનમાળા તે જેમધ્યે પત્ર, પુષ્પ, ફળ, અંકુર ને સાખા એ પાચ એકઠાં ગુંથ્યા હોય તે જાણવી.) તે વનમાળા નાના પ્રકારના ફૂલ, લતા, ડીશી, અંકુરા તેણે કરી સહીત છે. ભમરા પ્રમુખ જીવે ભોગવતીથકી શોભાયમાન મનોહર છે જોવા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ત્યાંના પ્રદેશ ઉદાર જાવત્ ગંધે કરી પુર્નતિથકી જાવત્ રહે છે.

વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે ઓટલાને વિષે વળી બે બે ચોખુણા ઓટલા છે. તે ઓટલા ચાર જોજન લાંબા, પોહોળા છે ને બે જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

વળી તે ચોખુણા ઓટલા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે તે પ્રાસાદાવતંસક ચાર જોજન ઉચા ઉચ્ચપણે છે ને જોજન લાંબપણે ને પોહોળપણે છે. સનમુખ નીકળી સર્વ દીસે પસરી પ્રભા તેણે કરી જાણીએ કાન્તિ ખબાતી રહેતી નથી? એહવા પ્રાસાદ છે. વિવિધ પ્રકારના મણિરત્ન તેહની ભાતે કરી ચીત્રીત છે વાયરે કરી કંપીત વિજય અને વૈજયંતી ધ્વજા છે છત્ર ને તે ઉપરે છત્ર તેણે કરી સહીત છે. તે પ્રાસાદના શીખર અસંત ઉચા છે. આકાશ તળને ઉલંઘે છે શીખર જેહના ભૂવનની ભાતે જાળી છે, તેહની સોભા છે, ને રત્ન જડીત છે. તે જેહવા કરંડીયા મધ્યે રાખ્યાં હોય તે જેહવાં સોભે તેહવાં તે રત્ન શોભેછે, અને સુવર્ણના શીખર છે. વિકસ્વર સત (સો) પત્ર તથા પુંડરીક કમળ

પ્રકારના ઉપગરણ તેણે કરી ભર્યાં છે. સમસ્ત ઔષધીએ કરી પ્રતિપૂર્ણ છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણને આગળે બે બે મનોગુળીકા પીઠીકા છે. તે પીઠીકાને વિષે ઘણાં સોનામય, રૂપામય પાટીયાં છે. તે સોના રૂપાના પાટીયાંને વિષે ઘણાં વજ્રમય નાગદંતા છે. તે નાગદંતાને વિષે ઘણાં રૂપામય સીકાં છે. તે રૂપામય સીકાંને વિષે ઘણાં વાયરો કરવાના વીંઝણા છે. તે વાયરો કરવાના વીંઝણા કૃષ્ણસૂત્રે જાવત્ શ્વેત સૂત્રે ઢાંક્યા છે. સર્વ વૈડુર્ય રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણને આગળે બે બે આશ્ચર્યકારી રત્નના કરંડીયા છે. તે યથા દષ્ટાંતે રાજા ચાર દિશીનો ધણી ચક્રવર્તિ તેનો જેવો આશ્ચર્યકારી રત્નકરંડ વૈડુર્યરત્ન ને સ્ફટીક રત્નમય ઉપરલે ઢાંકણે ઢાંક્યો છે. પોતાની કાન્તિ ત્યાંના પ્રદેશ પ્રતે સર્વ દીશે ચોફેર એ પાસે ઉદ્યોત કરે. તપે. કાન્તિ વધારે તેમ તે પણ આશ્ચર્યકારી રત્નના કરંડીયા છે. તેના વૈડુર્યરત્નના ઢાકણા છે પોતાની કાન્તે તે પ્રદેશપ્રતે સર્વદિસે ચોફેર દીપાવેછે. જાવત્ કાન્તિ વધારે છે.

વળી તે તોરણને આગળે બે બે હયકંઠ (તે લોક ભાષાએ ઘોડલા કહીએ.) જાવત્ બે બે વૃષભના કંઠને આકારે રૂડલા છે તે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે હયકંઠને વિષે જાવત્ વૃષભકંઠને વિષે બે બે પુષ્પની ચંગેરી વખાણીછે. એમ માળાની ચંગેરી ચૂર્ણની ચંગેરી, ગંધની ચંગેરી, વસ્ત્રની ચંગેરી, આભરણ પ્રમુખની ચંગેરી સરસવની ચંગેરી પુષ્પપુંજ ચંગેરી એ સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે તોરણ આગળે બે બે [illegible] પુષ્પ જાવત્ પુષ્પપુંજ (ઝુડા) સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ.

શ્રીવચ્છ પ્રમુખ અધિકાર પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ છત્રપર્યંત જાણવો. વળી તે વિજયદ્વારને બે પાસે બે ઓટલે બે બે તોરણ કહ્યાં છે. તે તોરણ નાના મણિ રત્નમય છે. એહનો વર્ણન તેમજ પુર્વપરે આઠ આઠ મંગળીક છે તે ઉપરે છત્રા તી છત્ર છે. વળી તે તોરણ આગળે બે બે પુતળી છે. તે જેમ હેઠલી પુતળી વર્ણવી તેમ ઉપરલી પણ જાણવી. વળી તે તોરણ આગળે બે બે નાગદંતા છે. તે નાગદંતાને મોતીની માળા વળગાડી છે. તેમ તે નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી ફુલની માળાના સમુહ જાવત્ રહે છે.

વળી તે તોરણને આગળે બે બે ઘોડાને આકારે જુગમ છે. જાવત્ વૃષભ જુગમ છે. તે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. એમ પંક્તિ પુર્વલીપરે જાણવી. વાત્રની પંક્તિ મોહ ઉપજાવે તેવી ક્રીડાએ કરી તે સ્ત્રી સહીત સરૂપ છે. બે બે પદ્મલતા છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે તોરણ આગળે બે બે ચોખાના સાથીયા છે તે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે તોરણ આગળે બે બે ચંદન કળશ છે એટલે ચંદને ચર્ચિત છે. તે ચંદન ચર્ચિત કળશ ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે તેમજ પુર્વપરે સર્વ રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો! વળી તે તોરણ આગળે બે બે ભૃંગાર કહ્યા છે. તે ઉત્તમ કમળ ઉપરે થાપ્યા છે. જાવત્ સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે મોટા મોટા માતા હાથીના મુખ સમાન આકાર છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે તોરણ આગળે બે બે આરીસા છે. તે આરીસાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે તે કહેછે. રાતા સુવર્ણમય આરીસાનો ધડો છે. વૈડુર્ય રત્નમય ઝાલવાની મુઠ છે. વજ્ર રત્નમય હાથો છે. અનેક મણિમય શ્રૃંખલાએ શોભીત છે. અંક રત્નમય ખાપ છે, રૂપ જોવાનું ઠામ તે માંજવે કરી નિર્મળ ખાપ છે. તેની છાંયાએ કરી સર્વ દીઠી અનુબંધ સહીત છે. ચંદ્ર મંડળ સરખા છે. મોટા મોટા અર્ધ કાય સમાન તે આરીસા (તક્તા) કહ્યા છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે તોરણ આગળે બે બે વજ્રની નાભી સમાન થાળ છે. તે થાળ નિર્મળ સ્ફટીક સમાન ત્રણ વાર છડ્યા સાળી મધ્યના તંદુળ મુશળે (સાંબેલે) કરી ખાંડ્યા એવે તંદુળે (ચોખે) કરી ભર્યા થકા રહે છે. તે ચોખા અને થાળ સર્વ જંબુનંદ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. મોટા મોટા રથના પૈડા સમાન તે થાળ છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે તોરણને આગળે બે બે પાત્રી કહી છે તે પાત્રી નિર્મળ પાણીએ કરી પ્રતિપૂર્ણ છે. અનેક પ્રકારના પંચવર્ણના ફળે કરી પ્રતિપૂર્ણ સમાન રહે છે. તે પાત્રી સર્વ રત્નમય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. મોટા મોટા ગાયને ખાણ દેવાના કુંડલા સમાન તે પાત્રી છે. અહો સાધો આયુષ્યવંતો!

વળી તે તોરણને આગળે બે બે સુપ્રતિષ્ટક (ભાજન વિશેષ) છે. તે સુપ્રતિષ્ટક અનેક

વળી તે તોરણ આગળે બે બે સુગંધી તેલના દાબડા, કોઠના દાબડા, ચુયાના દાબડા, તગરના દાબડા, હરીયાળના દાબડા, મનુસીલના દાબડા, એળચીના દાબડા, હીંગળાના દાબડા, સોહરાં અંજનના દાબડા. તે સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપછે.

વળી તે વિજ્ય નામે દ્વારે એકસો ને આઠ ચક્રને ચીન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ મૃગને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ ગરૂડને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસો ને આઠ બગલાને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ પીંછને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ છત્રને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ સંકુની પંખીને ચીન્હે યુક્ત ધ્વજા છે. એકસોને આઠ સીંહને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે, એકસોને આઠ વૃષભને ચિન્હે યુક્ત ધ્વજા છે. ને એકસોને આઠ શ્વેત ચૌદંતા હસ્તીના ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે. ૧૦, એમ એણી રીતે સર્વ મળીને વિજ્યદ્વારે એક હજાર ને એંસી ધ્વજા છે. એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે.

વળી તે વિજ્યદ્વારે નવ ભૂમિ કહી છે. તે ભૂમિ મધ્યે સમ રમણીક ભૂમિ ભાગ છે. જાવત્ મણિનો સ્પર્શ જાણવો. તે ભૂમિ ઉપરે ચંદુવા છે. પદ્મલતા જાવત શ્યામલતા તેણે કરી ભિતિ ચીત્ર ચીત્રામ યુક્ત છે. જાવત્ સર્વ સુવર્ણમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ભૂમિના મધ્યદેશ ભાગને વિષે (એટલે પાંચમી ભૂમિએ) ત્યાં એક મોટું સીંહાસન છે. તે સીંહાસનનો વર્ણન ને વિજ્ય દુષ્યનો વર્ણન જાણવો. ત્યાં અંકુશ તેહને પુલની માળા પ્રમુખ સર્વ પુર્વપરે જાણવું.

વળી તે સીંહાસનને વાયવ્ય ખૂણે, ને ઉત્તર દીસે, ને ઇશાન ખૂણે ત્યાં વિજ્ય દેવતાના ચાર હજાર સામાનીક દેવતાના ચાર હજાર ભદ્રાસન છે. તે સીંહાસનને પુર્વ દીસે જમણે પાસે ઇહાં વિજ્ય દેવતાની ચાર અગ્ર મહીષીના પરીવાર સહીત ચાર ભદ્રાસન છે. તે સીંહાસનને અગ્નીખૂણે ઇહાં વિજ્ય દેવતાની અભ્યંતર પરખદાના આઠ હજાર દેવતાના આઠ હજાર ભદ્રાસન છે. તે સીંહાસનને દક્ષિણ દીસે વિજય દેવતાની મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતાના દશ હજાર ભદ્રાસન છે. તે મૂળ સીંહાસનથી નૈરત્ય ખૂણે ઇહાં વિજય દેવતાની બાહીરલી પરખદાના બાર હજાર દેવતાના બાર હજાર ભદ્રાસન છે. તે મૂળ સીંહાસનથી પશ્ચિમ દીસે ઇહાં વિજ્ય દેવતાના સાત કટકના ધણીના સાત ભદ્રાસન છે. તે મૂળ સીંહાસનથી પુર્વ દીસે, દક્ષિણ દીસે, પશ્ચિમ દીસે ને ઉત્તર દીસે ઇહાં વીજય દેવતાના સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતાના સોળ હજાર ભદ્રાસન છે. તે વીવરીને અનુક્રમે કહેછે. પુર્વ દીસે ચાર હજાર ભદ્રાસન, એમ દક્ષણે, પશ્ચિમે, જાવત ઉત્તરે ચાર હજાર ભદ્રાસન છે. અવશેષ આઠ ભૂમિપ્રતે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસન કહ્યાં છે.

વળી તે વિજ્યદ્વારનો ઉપરલો ભાગ (એટલે પ્રોળ ઉપર) સોળ પ્રકારને રત્ને કરી તે શોભીત છે તે કહે છે. રત્નકર્કેતનાદિ ૧, વજ્ર ૨, વૈડુર્ય ૩, લોહીતાક્ષ ૪, મસાલગર ૫, હંસગર્ભ ૬, પુલક ૭, સોગંધીક ૮, જ્યોતીરસ ૯, અંક ૧૦, અંજન ૧૧, રજત

વળી તે વિજય રાજ્યધાનીએ એકેકી દીસે સવાસો સવાસો દ્વાર (પ્રોળ) છે. એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે. તે દ્વાર સાડા બાસઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, સવા એકત્રીશ જોજન પહોળપણે છે. ને સવા એકત્રીસ જોજન પ્રવેશે લાંબપણે છે શ્વેત છે. ઉતમ સુવર્ણમય શીખર છે, હાથી, મૃગ ઇત્યાદિક પુર્વપરે જેવો વિજયદ્વાર વર્ણવ્યો તેવો જાણવો. જાવત્ તે દ્વાર મધ્યે સુવર્ણમય વેલુ પાથરી છે. શુભ સ્પર્શ છે, સશ્રીક છે. સરૂપ જોવા જોગ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે દ્વારને બે પાસે બે ઓટલે બેબે ચંદન ચર્ચિત કળશની પરીપાટી કહી છે. ઇત્યાદિક સર્વે તેમજ પુર્વપરે જાણવું. જાવત્ વનમાળા પર્યંત અધિકાર જાણવો.

વળી તે દ્વારને બે પાસે બે ઓટલાને વિષે વળી બે બે ચોખુણા ઓટલા છે. તે ઓટલા સવા એકત્રીશ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને પનર જોજન ને અઢી કોસ જાડપણે છે. સર્વ વજ્ર રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચોખુણા ઓટલાને ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે. પ્રાસાદાવતંસક સવા એકત્રીશ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. પનર જોજન ને અઢી કોસ લાંબપણે, પોહોળપણે છે. શેષ અધિકાર સર્વ પુર્વલીપરે જાણવો. અંજનના દાબડા પ્રમુખ જાવત્ એટલો વિશેષ જે બહુવચન કહેવું. વિજય રાજધાનીના દ્વારનો એ અધિકાર જાણવો.

વળી તે વિજય રાજ્યધાનીને એકેકે દ્વારે એકસો આઠ ચક્રને ચિન્હે ધ્વજા છે. જાવત્ એકસો ને આઠ સ્વેત ચૈદંતા હસ્તીના ચિન્હ યુક્ત ધ્વજા છે. ૧૦. એણી રીતે સરવાળે વિજય રાજ્યધાનીએ એકેકે દ્વારે એક હજાર ને એંસી ધ્વજા છે. એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે.

વળી તે વિજય રાજ્યધાનીએ એકેકે દ્વારે સતર સતર ભૂમિ છે. તે ભૂમિએ ચંદુવા પ્રમુખ સર્વ જાણવા. તે પણ પદ્મલતા પ્રમુખ ચિત્રામે યુક્ત છે. તે ભૂમિના મધ્ય ભાગને વિષે એટલે નવમી ભૂમિએ પ્રત્યેક પ્રત્યેક સીંહાસન કહ્યાં છે. તે સીંહાસનનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ ફુલની માળા પર્યંત જાણવો. જેમ હેઠલો વર્ણન કહ્યો તેમ અવશેષ (સોળ) ભૂમિએ પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસન કહ્યાં છે. વળી તે દ્વારનો ઉપરલો ભાગ સોળ પ્રકારને રત્ને કરી રૂપ શોભીત છે. તેમજ પુર્વપરે જાવત છત્રાતી છત્ર છે. એમ સર્વ સર્વાળે વિજય રાજ્યધાનીએ પાંચસે દ્વાર (પ્રોળ) ૩૫ છે. એમ અનંતે તિર્થંકરે કહ્યું છે.

વળી તે વિજય રાજ્યધાનીને ચાર દીસે પાંચ પાંચસે જોજન વેગળે ઇહાં ચાર વનખંડ કહ્યા છે. તે કહે છે. અશોક વન ૧. (તે આશો પાલવ કહીએ) સપ્તવર્ણ વન ૨. (તે સડસડો કહીએ.) ચંપાનું વન ૩. ને આમ્ર વન ૪ તેમાં પૂર્વદીસે અશોક વન છે. દક્ષણ દીસે સપ્તવર્ણ વન છે, પશ્ચિમ દીસે ચંપક વન છે, ને ઉત્તર દીસે આમ્ર વન છે. તે વનખંડ કાંઇક ઝાઝેરાં બાર હજાર જોજન લાંબપણે છે. ને પાચસેં જોજન પોહોળપણે છે. તે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ગઢે કરી સહીત છે. કૃષ્ણ છે. કૃષ્ણ શોભા છે. એમ વનખંડનો વર્ણન જાણવો. જાવત્ ત્યાં ઘણાં વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગના વિસામો કરે છે, સુવે છે, બેસે છે, નિવીધ્યા કરે છે, પાસુ પાલટે છે, રમે છે, લીલા કરે છે, ક્રીડા કરે છે, મોહ

દેશ ભાગને વિષે ઇહાં એક મણિમય પીઠીકા (ચોતરો) છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબી, પહોળી છે, ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, તે મણિપીઠીકાને ઉપરે એક મોટું સિંહાસન છે. એમ સિંહાસનનો વર્ણન પરીવાર સહીત જાણવો. તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક છે. ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે. વળી તે મૂળ પ્રાસાદાવતંસક પાસે બીજા ચાર મૂળ પ્રાસાદથી અધ ઉચપણે પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોકફેર વ્યાપ્ત છે. તે ચારે પ્રાસાદાવતંસક સવા એકત્રીશ જોજન ઉંચા ઉચપણે છે. સાડા પનર જોજન ને અર્ધ ગાઉ લાંબા, પોહોળા છે. તેણે કરી દેદિપમાન છે. તેમજ પુર્વપરે તે પ્રાસાદાવતંસકને મધ્યે ઘણું સમ રમણિક ભુમિ ભાગ છે. ચંદ્રોદય રમણીક છે. તે મધ્યે બહુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ મધ્યે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સિંહાસન કહ્યાં છે. તે વર્ણું કરવા જોગ્ય છે. તેહને પરીવાર સહીત ભદ્રાસન છે. ત્યાં તે પ્રાસાદ ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા પ્રમુખ છત્રા તિ છત્ર છે. વળી તે ચાર પ્રાસાદાવતંસકને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે બીજા વળી ચાર ચાર અર્ધ ઉંચ ને મૂળ પ્રાસાદથી ચોથે ભાગે ઉંચા એહવે પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોકફેર વ્યાપ્ત છે. તે સોળે પ્રાસાદાવતંસક સાડા પનર જોજન ને અર્ધ ગાઉ ઉંચા ઉંચપણે છે. દેસે ઉણા આઠ જોજન લાંબા, પહોળા છે. અભ્યુદગત જાવત્ તેમજ પૂર્વ પરે જાણવા. તે પ્રાસાદાવતંસક માંહી ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે. ત્યાં ચંદુવા પ્રમુખનો વર્ણન પુર્વ પરે જાણવો. ત્યાં ઘણુંજ સમ મનોહર ભૂમિ ભાગને વિષે મધ્ય દેશ ભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્માસન કહ્યાં છે. તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. ધ્વજા પ્રમુખ છત્રા તિ છત્ર છે. વળી તે સોળ પ્રાસાદાવતંસકે બીજા ચાર ચાર પ્રાસાદ અધ પ્રમાણે ઉંચા ને બીજા પ્રાસાદથી આઠમે ભાગે ઉંચા એવા ચાર ચાર પ્રાસાદાવતંસકે સર્વ દીસે ચોકફેર વ્યાપ્ત છે. તે ચોસઠ પ્રાસાદાવતંસક દેસેઉણા આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. દેસે ઉણા ચાર જોજન લાંબા, પહોળા છે. અભ્યુદગત, ભૂમિ ભાગ છે. બહુ સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે, ત્યાં ચંદ્રોદયનો વર્ણન જાણવો. તે પદ્મ લતા પ્રમુખના ચિત્રામ સહીત જાણવો. તે પ્રાસાદાવતંસક ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે (એ પ્રકારે સર્વ મળીને પંચાશી પ્રાસાદ થાય. તે એમ જે મુળ મધ્યનો ૧ એક પ્રાસાદ. તે ફેરે ચાર તે એકેકા ફેરે વળી ચાર ચાર ત્યારે સોળ થાય. વળી તે એકેકા ફેરે ચાર ચાર ત્યારે ચોસઠ થાય. એટલે ચોસઠ ને સોળ મેળતાં એંશી. તેમાં વળી પુર્વલા ચાર મેળતા ચોરાસી ને એક મૂળ પ્રાસાદ મેળતાં એ પ્રકારે પંચાશી પ્રાસાદ થાય છે)

વળી તે મૂળ પ્રાસાદાવતંસકથી ઇશાન ખુણે ઇહાં વિજય દેવતાની સુધર્મા નામે સભા કહી છે. તે સભા સાડા બાર જોજન લાંબપણે છે. સવા છ જોજન પોહોળપણે છે ને નવ જોજન ઉંચી ઉંચપણે છે. અનેક થાંભાના સત (સેંકડા) તેણે કરી સહીત છે. અતિ ઉંચા થંભ ઉપરે રૂડી પરે કીધી વજ્ર રત્નમય ઉપરલી કુંભી છે. ત્યાં પ્રધાન રચીત તોરણ ને પુતળી છે. સુબધ મનોજ્ઞ સંસ્થાને સંસ્થીત છે. ઉત્તમ વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ થંભ છે. જ્યાં નાનાં પ્રકારના રત્ન, સુવર્ણ, મણિ પ્રમુખે સહીત નિર્મળ વિસ્તાર-

વળી તે પ્રેક્ષાઘર મંડપના આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યથુભા કહ્યાછે. તે ચૈત્યથુભા બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાંઇક અધિકા બે જોજન ઉંચા ઉચપણે છે. શ્વેત છે. તે શંખ અંકરત્ન, મચકુંદના ફૂલ, પાણીના કણાગ, સમુદ્રના ફીણ, તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણ છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યથુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે. જાવત્ છત્રાતિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યથુભને ચારે દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે, પહોળાપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (જિનની) પ્રતિમા છે તે જીન [illegible] કાયા પ્રમાણે છે. પર્યંકાસને બેઠી છે, થુભ સાહમી બેઠી છે. તેહના નામ કહેછે. પૂર્વ દિસે ઋષભ ૧, દક્ષિણ દીસે વર્ધમાન ૨, પશ્ચિમ દીસે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીસે વારિષેણ [illegible]

વળી તે ચૈત્યથુભને આગળે ત્રણ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠિકા બે જોજન લાંબપણે, પોહોળાપણે છે ને એક જોજન જાડપણે છે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, કર્દમ રહીત છે, રજ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠિકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાછે. તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભૂમિ મધ્યે ઉંડા છે, બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, છ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય [illegible] આઠ જોજન [illegible] છે, કાંઇક અધિક આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યા છે. તે ચૈત્યવૃક્ષનો [illegible] વજ્રરત્નમય મૂળ છે. રૂપામય [illegible] શાખા છે. અરિષ્ટ રત્નમય વિસ્તીર્ણ કંદ છે. વૈડૂર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે. ઉત્તમ પ્રધાન જાંબૂનદમય [illegible] વિસ્તીર્ણ શાખા છે. નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ [illegible] શાખા ને પ્રશાખા છે. વૈડૂર્ય રત્નમય [illegible] છે. જાંબૂનદમય પાનનાં બીટ છે. [illegible] રત્નમય [illegible] (કોમળ, [illegible] સુકમાળ [illegible]) છે. [illegible] નાના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી પુષ્પ ને ફળ [illegible] છે, [illegible] સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહિત છે, [illegible] નયન ને મન [illegible] છે. પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ, બીજા ઘણા તિલકવૃક્ષ, લવકવૃક્ષ, છત્રોપગવૃક્ષ, શરીષવૃક્ષ, સપ્ત[illegible] દધિવર્ણવૃક્ષ, લોદ્રવૃક્ષ, ધવવૃક્ષ, ચંદનવૃક્ષ, નીપવૃક્ષ, કુટજવૃક્ષ, [illegible] [illegible] તાલવૃક્ષ, તમાલવૃક્ષ, [illegible] [illegible] ચારે દીસે [illegible] ને તિલકવૃક્ષ, જાવત્ [illegible]

પ્રાસાદિક છે, દર્શનીક છે. જાવત્ શ્રાપ રમણીક છે. વળી તે નિલકરસ, જાવત્ નંદીરસ, અંક મણી પણ લતાએ કરી જાવત્ શામલતાએ કરી સર્વ રીતે મનોહર જાણ છે, વિશેષ કે. તે પદ્મવર જાવત્ શ્યામમણિ વિષે કર, પુતળીયો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યરૂક્ષ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગલીક છે, ધ્વજા છે. છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યરૂક્ષ આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિમય પીઠીકા તે એ જોજન લાંબપણે, પોહોળાપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મહેંદ્રધ્વજ છે. તે મહેંદ્રધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. અર્ધ ગાઉ જાડપણે છે. વજ્ર રત્નમય મન નિરા મનોજ્ઞ સંસ્થાને સંસ્થીત ભલે પ્રકારે લષ્ટ, ઘૃષ્ટ, મૃષ્ટ સંસ્થીત વિશીષ્ટ મનોહર છે. વળી તે મહેંદ્રધ્વજ અનેક ઉત્તમ પંચવર્ણિ લઘુ ધ્વજા હજારોસંખ્યે તેણે કરી સહીત છે. તે મહેંદ્રધ્વજ વળી મનોહર છે. વાયે કરી ઉડતી વિજય ને વિજયંતી નામે ધ્વજા ને છત્રા તિ છત્ર તેણે કરી સહીત છે. ઉચા આકાશપ્રતે ઉલંઘતા તેહના શીખર છે. તે મહેંદ્રધ્વજ જોયા જોગ્ય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મહેંદ્રધ્વજને ઉપરે આઠ આઠ મંગલીક છે, ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે મહેંદ્રધ્વજને આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ નંદા પુષ્કરણી (વાવ) છે. તે નંદા પુષ્કરણી સાડાબાર જોજન લાંબી છે. સવા છ જોજન પહોળી છે. ને દશ જોજન ઉંડી છે. નિર્મળ છે. સુકુમાળ છે. તે પુષ્પકરણીનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. વળી તે પુષ્પકરણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વેદિકા સહીત છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડ સહીત છે. તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે નંદા પુષ્પકરણીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક ત્રણ દીશે ત્રણ ત્રણ પગથીયાં છે. ને પગથીયાનો વર્ણન ને તોરણનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે સુધર્માં સભાએ છ હજાર મનોહર ચેખુણા ઓટલા છે તે કહે છે. પુર્વદીશે બે હજાર, પશ્ચિમ દિશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર ને ઉત્તર દીશે એક હજાર. તે ઓટલાને વિષે ઘણાં સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણ, રૂપામય પાટીયાંને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી ફુલની માળાના સમુદાય છે. જાવત્ શ્વેત સુત્રે બાંધી ફુલની માળાના સમુહ છે. તે માળાને સોના સુવર્ણનાં ફુમકાં છે. જાવત્ સા રહે છે

વળી તે સુધર્માસભાએ છ હજાર ગોમાનસીકા સજ્યારૂપ સ્થાનક લાંબા ઓટલા કહ્યા છે તે કહે છે. પુર્વદીશે બે હજાર. પશ્ચિમ દીશી બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર, ને ઉત્તર દીશે એક હજાર તે ગોમાનસીકાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં કહ્યાં છે. જાવત્ તે વજ્રમય રત્નના નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે તે રૂપામય સીકાંને વિષે ઘણી વૈડુર્ય રત્નમય ધુપધરી છે તે ધુપધરી કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂ પ્રમુખે કરી સહીત છે. જાવત્ નાશીકા ને મન તેહને સુખના ઉપજાવણહાર ગંધ એહવે ગંધે કરી

વળી તે પ્રેક્ષાઘર માંડવા આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યથુભા કહ્યાછે. તે ચૈત્યથુભા બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાંઇક આઝેરા બે જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. શ્વેત છે. તે સંખ, અંકરત્ન, મચકુંદના ફુલ, પાણીના ફુવારા, સમુદ્રના ફીણ, તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણે છે. સર્વે રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યથુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે. જાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યથુભને ચારે દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠીકા કહી છે. ને મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (દેવનાની) પ્રતિમા છે. તે જીન (દેવની) કાયા પ્રમાણે છે. પર્યંકાસને બેઠી છે, થુભ સાહમી બેઠી છે. તેહના નામ કહેછે. પુર્વ દીસે રૂષભા ૧, દક્ષણ દીસે વર્ધમાન ૨, પશ્ચિમ દીસે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીસે વારીસેન ૪.

વળી તે ચૈત્યથુભને આગળે ત્રણ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વે મણિમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, કર્દમ રહીત છે, રજ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાંછે. તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભૂમિ મધ્યે ઉંડા છે, બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, છ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય દેશ ભાગને વિષે અર્ધ જોજન જાડી છે, કાંઇક ઝાઝેરાં આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યાં છે. તે ચૈત્યવૃક્ષનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે. વજ્રરત્નમય મૂળ છે. રૂપામય સુપ્રતિષ્ઠિત શાખા છે. અરીષ્ટ રત્નમય વિરિતર્ણ કંદ છે. વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે. ઉત્તમ પ્રધાન સુવર્ણમય મૂળથી વિરતર્ણ શાખા છે. નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા ને પ્રતિશાખા છે. વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે. સુવર્ણમય પાનનાં બીટ છે. જંબુનંદ રત્નમય રાતે વર્ણે મૃદુ (કોમળ) મનોજ્ઞ સુકમાળ ટીસી પલ્લવ છે. ઉત્તમ પ્રધાન શોભતા અંકુરા છે આશ્ચર્યકારી નાંના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ ને ફળ તેણેકરી તે વૃક્ષની શાખા નમી છે છાંયા યુક્ત છે. કાંન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે. અમૃત રસ સમાન સરસ તે વૃક્ષના ફળ છે. અધીકપણે નયન ને મન તેહને સુખના ઉપજાવનાર છે. જોવા જોગ્ય છે. દેખવા જોગ્ય છે. મનોહર છે. પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ; બીજા ઘણાં તીલકવૃક્ષ, લવકવૃક્ષ, છત્રોપકવૃક્ષ, સરીખવૃક્ષ, સપ્તસપ્તાદિકવૃક્ષ, દધિવર્ણવૃક્ષ, લેદ્રવૃક્ષ, ધ્વવૃક્ષ, ચંદનવૃક્ષ, નીપવૃક્ષ, કુટજવૃક્ષ, કદમ્બવૃક્ષ, ફણસવૃક્ષ, તાડવૃક્ષ, તમાલવૃક્ષ, પ્રીયાળવૃક્ષ, પ્રીયંગુવૃક્ષ, પારાપતનામાવૃક્ષ, રાજવૃક્ષ રાયણ, નંદીવૃક્ષ, પ્રમુખે સર્વ દીસે ચોફેર વિંટાણા છે, વ્યાપ્ત છે. તે તિલકવૃક્ષ, જાવત્ નંદીવૃક્ષ.

પ્રાસાદીય છે, દર્શનીય છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે નિષધરસ, યાવત્ નંદીરસ, સૂક્ષ્મ મણિ પણ સ્ફટિક કરી યાવત્ આભરણાદિકે કરી સર્વ રીતે મનોહર જાણ છે, વિશાળ છે. તે પ્રધાન યાવત્ સ્વામીપણા વિષે કરી. પૃથ્વીથી યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યવૃક્ષ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજ છે, છત્રા તિ છત્ર છે

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિમય પીઠીકા તે નગરીમાં એક જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મહેંદ્રધ્વજ છે. તે મહેંદ્રધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. અર્ધ ગાઉ જાડપણે છે. વજ્ર રત્નમય વૃત્ત નિશ્ચ મનોજ્ઞ સંસ્થાને સંસ્થીત ભલે પ્રકારે લષ્ટ, મૃષ્ટ, મૃષ્ટ સંસ્થીત વિશીષ્ટ મનોહર છે. વળી તે મહેંદ્રધ્વજ અનેક ઉત્તમ પંચવર્ણિ લઘુ ધ્વજ હજારોગમે તેણે કરી સહીત છે. તે મહેંદ્રધ્વજ વળી મનોહર છે. વાયરે કરી ઉડતી વિજય તે વિજયંતી નામે ધ્વજ ને છત્રા તિ છત્ર તેણે કરી સહીત છે. ઉંચા આકાશપ્રતે ઉલંઘતા તેહના શીખર છે. તે મહેંદ્રધ્વજ દેખવા જોગ્ય છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મહેંદ્રધ્વજને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજ છે, છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે મહેંદ્રધ્વજને આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ નંદા પુષ્કરણી (વાવ) છે. તે નંદા પુષ્કરણી સાડાબાર જોજન લાંબી છે. સવા છ જોજન પહોળી છે. ને દશ જોજન ઉંડી છે. નિર્મળ છે. સુકુમાળ છે. તે પુષ્પકરણીનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. વળી તે પુષ્પકરણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વેદિકા સહીત છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડ સહીત છે. તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે નંદા પુષ્પકરણીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક ત્રણ દીશે ત્રણ ત્રણ પગથીયાં છે. તે પગથીયાનો વર્ણન ને તોરણનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. યાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે સુધર્મા સભાએ છ હજાર મનોહર મેખુણા ઓટલા છે તે કહે છે. પુર્વદીશે બે હજાર, પશ્ચિમ દિશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર ને ઉત્તર દીશે એક હજાર. તે ઓટલાને વિષે ઘણાં સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણ, રૂપામય પાટીયાને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી પુસની માળાના સમુદાય છે. યાવત્ શ્વેત સુત્રે બાંધી પુસની માળાના સમુહ છે. તે માળાને રાતા સુવર્ણનાં પ્રમરાં છે. યાવત્ લા રહે છે

વળી તે સુધર્માસભાએ છ હજાર ગોમાનસીકા સજ્યારૂપ સ્થાનક લાંબા ઓટલા કહ્યા છે તે કહે છે. પુર્વદીશે બે હજાર. પશ્ચિમ દીશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર, ને ઉત્તર દીશે એક હજાર. તે ગોમાનસીકાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં કહ્યાં છે. યાવત્ તે વજ્રમય રત્નના નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે. તે રૂપામય સીકાને વિષે ઘણી વૈડુર્ય રત્નમય ધુપધરી છે તે ધુપધરી કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂ પ્રમુખે કરી સહીત છે. યાવત્ નાશીકા ને મન તેહને સુખના ઉપજાવણહાર ગંધ એહવે ગંધે કરી

વળી તે પ્રેક્ષાઘર મંડપને આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યસ્તુભ કહ્યાછે. તે ચૈત્યસ્તુભ બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાંઈક અધેરા બે જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. શ્વેત છે. તે શંખ, અંકરત્ન, મચકુંદના ફુલ, પાણીના ફુવારા, સમુદ્રના ફીણ, તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણ છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યસ્તુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. વળી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે. યાવત્ છત્રાતિછત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યસ્તુભને ચારે દીશે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે. તે જીન (દેવતાની) કાય પ્રમાણે છે, પર્યંકાસને બેઠી છે, શુભ સાહમી બેઠી છે. તેહના નામ કહેછે. પુર્વ દીશે ઋષભ ૧, દક્ષણ દીશે વર્ધમાન ૨, પશ્ચિમ દીશે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીશે વારીસેન ૪.

વળી તે ચૈત્યસ્તુભને આગળે ત્રણ દીશે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘુટ્ઠ છે મટ્ઠ છે, કર્દમ રહીત છે, રજ રહીત છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાછે. તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભૂમિ મધ્યે ઉંડા છે, બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, છ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય દેશ ભાગને વિષે આઠ જોજન લાંબી છે, કાંઈક અધિક આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યાં છે. તે ચૈત્યવૃક્ષનો એહવો એહવો [illegible] કહ્યો છે. વજ્રરત્નમય મૂળ છે. રૂપામય [illegible] વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે. ઉત્તમ પ્રધાન સુવર્ણમય [illegible] શાખા છે. નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ પ્રકારના શાખા ને પ્રતિશાખા છે વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે સુવર્ણમય પાનનાં બીંટ છે. જાંબુનદ રત્નમય [illegible] (કોમળ, મનોજ્ઞ [illegible]) પ્રવાલ છે. ઉત્તમ [illegible] નાના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ ને ફળ [illegible] સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત [illegible] પ્રાસાદીયપણે નયન ને મન તેહને [illegible] મનોહર છે, પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ, બીજા ઘણા તિલકવૃક્ષ, [illegible] છત્રોપગવૃક્ષ, સરીસવૃક્ષ, [illegible] ચારે દીશે [illegible] છે ને તિલકવૃક્ષ, યાવત્ [illegible]

મૃજાંત છે, કંદર્વંત છે. યાવત્ સુરૂપ રમણીક છે. વળી તે નિલકરત્ન, યાવત્ નંદીરત્ન, શીઘ્ર ઘણી પદ્મ લતાએ કરી યાવત્ સામ લતાએ કરી સર્વ દીસે ચોફેર વ્યાપ્ત છે, વિટાયા છે. તે પદ્મલતા યાવત્ શ્યામલતા નિત્યે ફુલી, ફુલીયકી યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યવૃક્ષ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિમય પીઠીકા તે એકેકી એક જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મહેંદ્રધ્વજ છે. તે મહેંદ્રધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. અર્ધ ગાઉ જાડપણે છે. વજ્ર રત્નમય વૃત્ત નિરૂ મનોજ્ઞ સંસ્થાને સંસ્થીત ભલે પ્રકારે લષ્ટ, ઘૃષ્ટ, મૃષ્ટ સંસ્થીત વિશીષ્ટ મનોહર છે. વળી તે મહેંદ્રધ્વજ અનેક ઉત્તમ પંચવર્ણે લઘુ ધ્વજા હજારોગમે તેણે કરી સહીત છે. તે મહેંદ્રધ્વજ વળી મનોહર છે. વાયે કરી ઉડતી વિજય ને વિજયંતી નામે ધ્વજા ને છત્રા તિ છત્ર તેણે કરી સહીત છે. ઉંચા આકાશપ્રતે ઉલંઘતા તેહના શીખર છે. તે મહેંદ્રધ્વજ જોવા જોગ્ય છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મહેંદ્રધ્વજને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજા છે, છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે મહેંદ્રધ્વજને આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ નંદા પુષ્કરણી (વાવ) છે. તે નંદા પુષ્કરણી સાડાબાર જોજન લાંબી છે. સવા છ જોજન પહોળી છે. ને દશ જોજન ઉંડી છે. નિર્મળ છે. સુકુમાળ છે. તે પુષ્કરણીનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. વળી તે પુષ્કરણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વેદિકા સહીત છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડ સહીત છે. તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પૂર્વપરે જાણવો. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે નંદા પુષ્કરણીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક ત્રણ દીસે ત્રણ ત્રણ પગથીયાં છે. ને પગથીયાનો વર્ણન ને તોરણનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. યાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે

વળી તે સુધર્મા સભાએ છ હજાર મનોહર ચો ખુણા ઓટલા છે તે કહે છે. પુર્વ દીસે બે હજાર, પશ્ચિમ દિસે બે હજાર, દક્ષણ દીસે એક હજાર ને ઉત્તર દીસે એક હજાર. તે ઓટલાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણ, રૂપામય પાટીયાને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે ગાંથી ફુલની માળાના સમુદાય છે યાવત્ શ્વેત સુત્રે ગાંથી ફુલની માળાના સમુહ છે. ને માળાને સોના સુવર્ણના ઝુમકા છે. યાવત્ ... છે

વળી તે સુધર્માસભાએ છ હજાર ગોમાનસીક સજ્યારૂપ સ્થાનક ઘાંસા ઓટલા કહ્યા છે તે કહે છે. પુર્વ દીસે બે હજાર, પશ્ચિમ દીસે બે હજાર, દક્ષણ દીસે એક હજાર, ને ઉત્તર દીસે એક હજાર. તે ગોમાનસીકાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયા કહ્યા છે. યાવત્ તે વજ્રમય રત્નના નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે. તે રૂપામય સીકાને વિષે ઘણી વૈડુર્ય રત્નમય ધુપધાણી છે. તે ધુપધાણી કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂ તુરૂષ્કે કરી સહીત છે. યાવત્ નાસીકા ને મન તેહને સુખનો ઉપજાવણહાર ગંધ એવે ગંધે કરી

વળી તે પ્રેક્ષાઘર મંડપના આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યથુભા કહ્યાછે. તે ચૈત્યથુભા બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાંઇક અઝેરા બે જોજન ઉચા ઉચપણે છે. શ્વેત છે. તે સંખ, અંકરત્ન, મચકુંદના ફુલ, પાણીના ફુવારા, સમુદ્રના ફીણ, તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણ છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યથુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે. જાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યથુભને ચારે દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે, પહોળાપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે. તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે. પર્યંકાસને બેઠી છે, શુભ સાહમી બેઠી છે. તેહના નામ કહેછે. પુર્વ દીસે ઋષભ ૧, દક્ષણ દીસે વર્ધમાન ૨, પશ્ચિમ દીસે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીસે વારીસેન ૪.

વળી તે ચૈત્યથુભને આગળે ત્રણ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, કર્દમ રહીત છે, રજ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાછે. તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભૂમિ મધ્યે ઉંડા છે, બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, છ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય દેશ ભાગને વિષે અર્ધ જોજન જાડી છે, કાંઇક અઝેરાં આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યાં છે. તે ચૈત્યવૃક્ષનો એહવો એહવો રૂપે વર્ણન કહ્યો છે. વજ્રરત્નમય મૂળ છે. રૂપામય સુપ્રતિષ્ઠિત શાખા છે અરીષ્ટ રત્નમય વિસ્તિર્ણ કંદ છે. વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે. ઉત્તમ પ્રધાન સુવર્ણમય મૂળથી વિસ્તર્યા શાખા છે. નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા ને પ્રતિશાખા છે વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે. સુવર્ણમય પાનનાં બીટ છે. જંબુનદ રત્નમય રાતે વર્ણે મૃદુ (કોમળ) મનોજ્ઞ સુકમાળ ટીસી પત્ર છે. ઉત્તમ પ્રધાન કુંપળના અંકુરા છે આશ્ચર્યકારી નાના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ ને ફળ તેણેકરી ને ફળની શાખા નમી છે છાયા યુક્ત છે કાન્તિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે અમૃત રસ સમાન સરસ ને ફળના ફળ છે. અધીકપણે નયન ને મન તેહને સુખના ઉપજાવનાર છે [illegible] જોગ્ય છે દેખવા જોગ્ય છે. મનોહર છે. પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ, બીજા ઘણા તીલકવૃક્ષ, લવકવૃક્ષ, છત્રોપકવૃક્ષ, સરીષવૃક્ષ, સ[illegible] [illegible]વૃક્ષ, દધિપર્ણવૃક્ષ, લોદ્રવૃક્ષ, ધવવૃક્ષ, ચંદનવૃક્ષ, નીંબવૃક્ષ, કુટજવૃક્ષ, કદંબવૃક્ષ, ફણસવૃક્ષ, તાડવૃક્ષ, તમાલવૃક્ષ, પ્રીયાળવૃક્ષ, પ્રીયંગુવૃક્ષ, પારાપતનામાવૃક્ષ, રાજવૃક્ષ, નંદીવૃક્ષ, પ્રમુખ સર્વ દીસે ચોકેર વિટયા છે, વ્યાપ્ત છે. તે તિલકવૃક્ષ, જાવત્ નંદીવૃક્ષ

સ્પર્શવંત છે, કાંતવંત છે. જાવત્ સુરૂપ સ્ફટિક છે. વળી તે તિલકવૃક્ષ, જાવત્ નંદીવૃક્ષ, ઇત્યાદિ ઘણી પદ્મલતાએ કરી જાવત્ શ્યામલતાએ કરી સર્વ દીસે મનોહર વ્યાપ્ત છે, ચિત્રાંશુ છે. તે ચૈત્યવૃક્ષ જાવત્ રત્નમયના નિર્મળ કરી, પુણ્યની જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યવૃક્ષ ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજ છે. છત્રાતિછત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિમય પીઠીકા તે કેટલા એક જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મહેંદ્રધ્વજ છે. તે મહેંદ્રધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે. અર્ધ ગાઉ જાડપણે છે. વજ્ર રત્નમય વૃત્ત લષ્ટ મનોજ્ઞ સંસ્થાને સંસ્થીત ઇત્યાદિ પ્રકારે લષ્ટ, ઘૃષ્ટ, મૃષ્ટ સંસ્થીત વિશિષ્ટ મનોહર છે. વળી તે મહેંદ્રધ્વજ અનેક ઉત્તમ પંચવર્ણે લઘુ ધ્વજા હજારોગમે તેણે કરી સહીત છે. તે મહેંદ્રધ્વજ વળી મનોહર છે. વાયે કરી ઉડતી વિજય ને વિજયંતી નામે ધ્વજા ને છત્રાતિછત્ર તેણે કરી સહીત છે. ઉંચા આકાશમને ઉલંઘતા તેહના શીખર છે. તે મહેંદ્રધ્વજ પ્રાસાદીય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મહેંદ્રધ્વજને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે, ધ્વજ છે, છત્રાતિછત્ર છે.

વળી તે મહેંદ્રધ્વજને આગળે ત્રણ દીશે ત્રણ નંદા પુષ્કરણી (વાવ) છે. તે નંદા પુષ્કરણી સાડાબાર જોજન લાંબી છે. સવા છ જોજન પહોળી છે. ને દશ જોજન ઉંડી છે. નિર્મળ છે. સુકુમાળ છે. તે પુષ્કરણીનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. વળી તે પુષ્કરણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક વેદિકા સહીત છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડ સહીત છે. તે પદ્મવર વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે નંદા પુષ્કરણીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક ત્રણ દીશે ત્રણ ત્રણ પગથીયાં છે. ને પગથીયાનો વર્ણન ને તોરણનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો. જાવત્ છત્રાતિછત્ર છે.

વળી તે સુધર્મા સભાએ છ હજાર મનોહર મનોગુલ્કા ઓટલા છે તે કહે છે. પુર્વ દીશે બે હજાર, પશ્ચિમ દિશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર ને ઉત્તર દીશે એક હજાર. તે ઓટલાને વિષે ઘણાં સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણ, રૂપામય પાટીયાને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણી કૃષ્ણ સુત્રે બાંધી પુષ્પની માળાના સમુદાય છે. જાવત્ શ્વેત સુત્રે બાંધી પુષ્પની માળાના સમુહ છે. તે માળાને સોના સુવર્ણનાં ફુમકાં છે. જાવત્ રહ્યાં રહે છે.

વળી તે સુધર્માસભાએ છ હજાર ગોમાનસીકા સજ્યારૂપ સ્થાનક લાંબા ઓટલા કહ્યા છે તે કહે છે. પુર્વદીશે બે હજાર, પશ્ચિમ દીશે બે હજાર, દક્ષણ દીશે એક હજાર, ને ઉત્તર દીશે એક હજાર. તે ગોમાનસીકાને વિષે ઘણા સુવર્ણ ને રૂપામય પાટીયાં કહ્યાં છે. જાવત્ તે વજ્રમય રત્નના નાગદંતાને વિષે ઘણા રૂપામય સીકા છે ને રૂપામય સીકાને વિષે ઘણી વૈડુર્ય રત્નમય ધુપઘટી છે. તે ધુપઘટી કૃષ્ણાગર ઉત્તમ કુંદરૂક પ્રમુખે કરી સહીત છે. જાવત્ નાશીકા ને મન તેહને સુખનો ઉપજાવણહાર ગંધ એટલે ગંધે કરી

વળી તે પ્રેક્ષાઘર માંડવા આગળે ત્રણ દીસે ત્રણ મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્યથુભા કહ્યાછે. તે ચૈત્યથુભા બે જોજન લાંબા, પહોળા છે ને કાંઇક આઝેરા બે જોજન ઉચા ઉચપણે છે. શ્વેત છે. તે સંખ, અંકરત્ન, મચકુંદના ફુલ, પાણીના ફુવારા, સમુદ્રના ફીણ, તેહના પુંજ સમાન શ્વેત વર્ણે છે. સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે ચૈત્યથુભને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે. ઘણી કૃષ્ણ ચામરની ધ્વજા છે. જાવત્ છત્રા તિ છત્ર છે.

વળી તે ચૈત્યથુભને ચારે દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે. તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે. પલ્યંકાસને બેઠી છે, થુભ સાહમી બેઠી છે. તેહના નામ કહેછે. પુર્વ દીસે રૂષભા ૧, દક્ષણ દીસે વર્ધમાન ૨, પશ્ચિમ દીસે ચંદ્રાનન ૩ ને ઉત્તર દીસે વારીસેન ૪.

વળી તે ચૈત્યથુભને આગળે ત્રણ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે. ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, સુકમાળ છે, ઘૃષ્ટ છે, મૃષ્ટ છે, કર્દમ રહીત છે, રજ રહીત છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે મણિપીઠીકા ઉપરે પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચૈત્ય વૃક્ષ કહ્યાછે. તે ચૈત્ય વૃક્ષ આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અર્ધ જોજન ભૂમિ મધ્યે ઉંડા છે, બે જોજન ઉંચો સ્કંધ છે, અર્ધ જોજન તે સ્કંધ જાડપણે છે, છ જોજનની શાખા છે, તે વૃક્ષની શાખા મધ્ય દેશ ભાગને વિષે અર્ધ જોજન જાડી છે, કાંઇક આઝેરાં આઠ જોજન સરવાળે ઉંચપણે કહ્યાં છે. તે ચૈત્યવૃક્ષનો એહવો એહને રૂપે વર્ણવ કહ્યો છે. વજ્રરત્નમય મૂળ છે. રૂપામય સુપ્રતિષ્ઠિત શાખા છે. અરીષ્ટ રત્નમય વિસ્તિર્ણ કંદ છે. વૈડુર્ય રત્નમય નિર્મળ સ્કંધ છે. ઉત્તમ પ્રધાન સુવર્ણમય મૂળથી વિસ્તર્ણ શાખા છે. નાના મણિમય ને રત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા ને પ્રતિશાખા છે. વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે. સુવર્ણમય પાનનાં બીટ છે. જંબુનંદ રત્નમય રાતે વર્ણે મૃદુ (કોમળ) મનોજ્ઞ સુકમાળ રીસી પલ્લવ છે. ઉત્તમ પ્રધાન શોભતા અંકુરા છે આશ્ચર્યકારી નાંના પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ ને ફળ તેણેકરી તે વૃક્ષની શાખા નમી છે છાંયા યુક્ત છે. કાંતિ સહીત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોત સહીત છે. અમૃત રસ સમાન સરસ તે વૃક્ષના ફળ છે. અધીકપણે નયન ને મન તેહને સુખના ઉપજાવનાર છે જેવા જોગ્ય છે. દેખવા જોગ્ય છે. મનોહર છે. પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે ચૈત્યવૃક્ષ; બીજા ઘણાં તીલકવૃક્ષ, લવકવૃક્ષ, છત્રોપકવૃક્ષ, સરીખવૃક્ષ, સઘ-સઘાદિકવૃક્ષ, દધિવર્ણવૃક્ષ, લોદ્રવૃક્ષ, ધ્રવવૃક્ષ, ચંદનવૃક્ષ, નીપવૃક્ષ, કુટજવૃક્ષ, કદમ્બવૃક્ષ, ફણસવૃક્ષ, તાડવૃક્ષ, તમાલવૃક્ષ, પ્રીયાળવૃક્ષ, પ્રીયંગુવૃક્ષ, પારાપતનામાવૃક્ષ, રાજવૃક્ષ રાયણ, નંદીવૃક્ષ, પ્રમુખે સર્વ દીસે ચોફેર વિંટાણા છે, વ્યાપ્ત છે. તે તિલકવૃક્ષ, જાવત્ નંદીવૃક્ષ.

સર્વેદીશે ચોફેર પુરતી થકી પુરતી થકી રહે છે. વળી તે સુધર્મા સભાને વિષે મધ્યે ઘણું સમ મનોહર ભૂમિભાગ છે. જાવત્ મણિ પ્રમુખના સ્પર્શ પર્યંત જાણવું. ચંદુઆ, પદ્મલતા પ્રમુખ ભીતી ચીત્રામણ યુક્ત છે, જાવત્ સર્વ સુવર્ણમય છે, નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે અંતુ સમ રમણીક ભૂમિભાગને વિષે ઘણા મધ્યદેશ ભાગે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે છે, સર્વે મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહાં માણવક નામે ચૈત્યથંભ છે. તે માણવક ચૈત્યથંભ સાડા સાત જોજન ઉંચો ઉચપણે છે, અર્ધકોશ ભૂમિમધ્યે ઊંડો છે ને અર્ધકોશ વીષ્કંભપણે છે. તે ચૈત્યથંભને ૭ હાંસ છે. ૭ સંધી છે. ને ૭ સ્થાનકે શોભીત છે. વજ્ર રત્નમય વૃત્ત પુષ્ટ સંસ્થીત છે. એમ જેમ મહેંદ્રધ્વજ વર્ણવ્યો તેમ થંભનો વર્ણન જાણવો. જાવત્ જોવા જોગ્ય છે. પ્રતિરૂપ છે. વળી તે માણવક ચૈત્યથંભને ઉપરે ૭ કોશ જઇએ એટલે દોઢ જોજન જઇએ અને હેઠે પણ ૭ કોશ છાંડીએ એટલે દેઢ જોજન છાંડીએ ત્યાં મધ્યે સાડા ચાર જોજનમાં ઘણાં સુવર્ણમય, રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણમય, રૂપામય પાટીયાંને વિષે ત્યાં ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણાં રૂપામય સીકાં છે. તે ઘણાં રૂપામય સીકાને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય ગોળ વૃત્તાકારે દાબડા કહ્યા છે. તે વજ્ર રત્નમય દાબડાને વિષે ઘણી જીનદાઢા છે. (તે દાઢારૂપે શાશ્વતી પુદ્‌ગળરૂપ જાણવી પણ નિર્થંકરની દાઢા નથી) તેણે કરી સર્વલોમ થકી રહે છે. તે દાઢા વિજય દેવતાને ને બીજા પણ ઘણાં વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાને અર્ચવા જોગ્ય છે, વાંદવા જોગ્ય છે, પુજવા જોગ્ય છે, ચંદનાદિકે, વસ્ત્રાદિકે સત્કારવા જોગ્ય છે, સન્માન બહુમાન દેવા જોગ્ય છે. કલ્યાણકારી, મંગળકારી દેવ સંબંધી ચૈત્યનીપરે સેવા કરવા જોગ્ય છે (જેમ ઇહલોકે ઇહલોકના સુખને અર્થે દેવતા પ્રમુખની સેવા કરે છે તેમ દેવતા પણ તે દાઢાની સેવા કેવળ સંસાર નિમિત્તે કરે છે. એ જીત વેહેવાર છે. એનાં પુજવાવાળા ભવ્ય, અભવ્ય, સમકિતિ, મિથ્યાત્વિ બધા દેવતા છે. વળી કહ્યું છે જે તે જીનદાઢા વિજયદેવતા ને બીજા વ્યંતરીક દેવતા, દેવાંગના પુજવા જોગ્ય છે વગેરે બોલ કહ્યા પણ જો દાઢા પુજે કેવળી પરૂપ્યો ધર્મ હોત તો સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવકા, સમદ્રષ્ટીને પુજવા જોગ્ય છે વગેરે એ બોલ કહેત તો તે તો નથી. વળી બીજા ઘણાં સિદ્ધાંતોના ન્યાયથી તે દાઢાનું પુજવું જીત વહેવારે છે પણ તેમાં ધર્મ નથી, કેમકે **धम्मीयसथे१. जिणपडिमा२. अने जिणदाढा३.** એ ત્રણે એક ખાતે છે) વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભ તે ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા છે. છત્રાતિ છત્ર છે.

વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભને પુર્વ દીશે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પોહોળી છે, તે એક જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહાં એક મોટું સીંહાસન છે. તે સીંહાસનનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો .

વળી તે માણવક ચૈત્યસ્તંભને પશ્ચિમ દીશે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા છે. તે મણિપીઠિકા એક જોજન લાંબી પહોળી છે. ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ને મણિપીઠિકા ઉપરે ઇહાં એક મોટી દેવશય્યા છે. તે દેવશય્યાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કર્યો છે. નાના મણિમય ઢોલીયા હેઠે પાયાના પડવા છે. ને સુવર્ણના પાયા છે. નાના મણિમય પાયાના મસ્તક છે. જાંબુનદ રત્નમય તેની ઇસ ને ઉપળાં છે. તેની વજ્ર રત્નમય સાંધી પુરી છે ને ઢોલીયા મધ્યે નાના રત્ન મણિમય ભારી ભરી છે. રૂપામય તળાઇ છે. લોહીતાક્ષ રત્નમય ઓસીકાં છે. સુવર્ણમય ગાલમસુરીયાં છે. બે પાસે બે ઓશીકાં છે. તે મસ્તક ને પાંયતીએ છે. બે પખે ઉંચી છે. મસ્તકને પાંયતને પાસે મધ્યે ગંભીર ઉંડી છે. ત્યાં બે ગાલમસુરીયાં છે. ગંગા નદીના જે તટ તેહની રેણુ તેહનીપરે સુકમાળ નરમની શય્યા છે. તે સજ્યા રૂડું નીપન્યું દેર દુખ્ય વસ્ત્ર તેણે કરી ઢાંકી છે. ભલાં રચ્યાં છે રજસ્ત્રાણરૂપ ત્યાં વસ્ત્ર તેણે કરી સહીત રાતે વસ્ત્રે કરી તે ઢોલીયો પણ સમે ઢાંક્યો છે. મનોહર છે. જેહનું ચમચર્મ ક, રૂ, બુર, (વનસ્પતિ વિશેષ) માંખણ, અર્કતુલ ઇત્યાદિકના સરખો સ્પર્શ છે. જોવા જોગ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે દેવશય્યાને ઇશાનખુણે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા કહી છે. તે મણિપીઠિકા એક જોજન લાંબી પહોળી છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે. યાવત્ નિર્મળ છે પ્રતિરૂપ છે ને મણિપીઠિકા ઉપરે એક પુરેલા મહેંદ્ર ધ્વજની અપેક્ષાએ લઘુ એહવો મહેંદ્ર ધ્વજ કહ્યો છે. ને મહેંદ્ર ધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે. ને અર્ધ કોશ પહોળપણે છે. વૈર્ય(વજ્ર) રત્નમય છે. વર્ત્તલ લષ્ટ સંસ્થીત છે. તેમજ પુર્વલીપરે યાવત [illegible] ધ્વજ ને છત્રાતીછત્ર સહીત છે.

સર્વદીશે ચોફેર પુરતી થકી પુરતી થકી રહે છે. વળી તે સુધર્મા સભાને વિષે મધ્યે ઘણુંક સમ મનોહર ભૂમિભાગ છે. જાવત્ મણિ પ્રમુખના સ્પર્શ પર્યંત જાણવું. ચંદુવા, પદ્મલતા પ્રમુખ ભીતી ચીત્રામણ યુક્ત છે, જાવત્ સર્વ સુવર્ણમય છે, નિર્મળ છે, જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે બહુ સમ રમણીક ભૂમિભાગને વિષે ઘણા મધ્યદેશ ભાગે ઈહાં એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી, પહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે છે, સર્વ મણિમય છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઈહાં માણવક નામે ચૈત્યથંભ છે. તે માણવક ચૈત્યથંભ સાડા સાત જોજન ઉંચો ઉચપણે છે, અર્ધકોશ ભૂમિમધ્યે ઊંડો છે ને અર્ધકોશ વીખંભપણે છે. તે ચૈત્યથંભને ૭ હાંસ છે. ૭ સંધી છે. ને ૭ સ્થાનકે શોભીત છે. વજ્ર રત્નમય વૃત્ત પુષ્ટ સંસ્થીત છે. એમ જેમ મહેંદ્રધ્વજ વર્ણવ્યો તેમ થંભનો વર્ણન જાણવો. જાવત્ જોવા જોગ્ય છે. પ્રતિરૂપ છે. વળી તે માણવક ચૈત્યથંભને ઉપરે ૭ કોશ જઈએ એટલે દોઢ જોજન જઈએ અને હેઠે પણ ૭ કોશ છાંડીએ એટલે દેઢ જોજન છાંડીએ ત્યાં મધ્યે સાડા ચાર જોજનમાં ઘણાં સુવર્ણમય, રૂપામય પાટીયાં છે. તે સુવર્ણમય, રૂપામય પાટીયાંને વિષે ત્યાં ઘણાં વજ્ર રત્નમય નાગદંતા છે. તે વજ્ર રત્નમય નાગદંતાને વિષે ઘણાં રૂપામય સીકાં છે. તે ઘણાં રૂપામય સીકાંને વિષે ઘણાં વજ્ર રત્નમય ગોળ વૃત્તાકારે દાબડા કહ્યા છે. તે વજ્રે રત્નમય દાબડાને વિષે ઘણી જીનદાઢા છે. (તે દાઢારૂપે શાશ્વતી પુદ્ગળરૂપ જાણવી પણ તિર્થંકરની દાઢા નથી) તેણે કરી સર્વક્ષીપ્ત થકી રહે છે. તે દાઢા વિજય દેવતાને ને બીજા પણ ઘણાં વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાને અર્ચવા જોગ્ય છે, વાંદવા જોગ્ય છે, પુજવા જોગ્ય છે, ચંદનાદિકે, વસ્ત્રાદિકે સત્કારવા જોગ્ય છે, સન્માન બહુમાન દેવા જોગ્ય છે. કલ્યાણકારી, મંગળકારી દેવ સંબધી ચૈત્યનીપરે સેવા કરવા જોગ્ય છે. (જેમ ઈહલોકે ઈહલોકના સુખને અર્થે દેવતા પ્રમુખની સેવા કરે છે તેમ દેવતા પણ તે દાઢાની સેવા કેવળ સંસાર નિમિત્તે કરે છે. એ જીત વેહેવાર છે. એનાં પુજવાવાળા ભવ્ય, અભવ્ય, સમકિતિ, મિથ્યાત્વિ બધા દેવતા છે. વળી કહ્યું છે જે તે જીનદાઢા વિજયદેવતા ને બીજા વ્યંતરીક દેવતા, દેવાંગનાને પુજવા જોગ્ય છે વગેરે બોલ કહ્યા પણ જે દાઢા પુજે કેવળી પરૂપ્યો ધર્મ હોત તો સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવકા, સમદ્રષ્ટીને પુજવા જોગ્ય છે વગેરે એ બોલ કહેત તો તે તો નથી. વળી બીજા ઘણાં સિદ્ધાંતોના ન્યાયથી તે દાઢાનું પુજવું જીત વહેવારે છે પણ તેમાં ધર્મ નથી, કેમકે **धम्मीयसथे१. जिणपडिमा२. अने जिणदाढा३.** એ ત્રણે એક ખાતે છે.) વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભ તે ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે ધ્વજા છે. છત્રાતિછત્ર છે.

વળી તે માણવક નામે ચૈત્યથંભને પુર્વ દીસે ઈહાં એક મોટી મણિપીઠીકા છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પોહોળી છે, ને એક જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઈહાં એક મોટું સીંહાસન છે. તે સીંહાસનનો વર્ણન પુર્વપરે જાણવો .

વળી તે માણવક ચૈત્યસ્તંભને પશ્ચિમ દીસે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબી પેહેળી છે. ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે, યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે ઇહાં એક મોટી દેવસજ્યા છે. તે દેવસજ્યાનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે. નાના મણિમય ઢોલીયા હેઠે પાયાના પડવા છે. ને સુવર્ણના પાયા છે. નાના મણિમય પાયાના મસ્તક છે. જંબુનંદ રત્નમય તેની ઇસ ને ઉપળાં છે. તેની વજ્ર રત્નમય સંધી પુરી છે. તે ઢોલીયા મધ્યે નાના રત્ન મણિમય પાટી ભરી છે. રૂપામય તળાઇ છે. લોહીતાક્ષ રત્નમય ઓસીકાં છે. સુવર્ણમય ગાલમસુરીયાં છે. બે પાસે બે ઓસીકાં છે. તે મસ્તક ને પાંગથીએ છે. બે પાસે ઉંચી છે. મસ્તકને પાંગથને પાસે. મધ્યે ગંભીર ઉંડી છે. ત્યાં બે ગાલમસુરીયાં છે. ગંગા નદીના જે તટ તેહની વેળુ તેહનીપરે ગુડમાણ નમતી સજ્યા છે. તે સજ્યા ઉપર નીપજ્યું દેવ દુષ્ય વસ્ત્ર તેણે કરી ઢાંકી છે. ભલાં રચ્યાં છે રજત્રાણરૂપ ત્યાં વસ્ત્ર તેણે કરી સહીત રાતે વસ્ત્રે કરી તે ઢોલીયો પલા લગે ઢાંકેલ છે. મનોહર છે. જેહનું ચર્મવર્ણ રૂ, બુર, (વનસ્પતિ વિશેષ) માંખણ, અર્કતુલ ઇત્યાદિકના સરખો સ્પર્શ છે. જોવા જોગ છે. યાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે દેવસજ્યાને ઇશાનખુણે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠીકા કહી છે. તે મણિપીઠીકા એક જોજન લાંબી પેહેળી છે ને અર્ધ જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે. યાવત્ નિર્મળ છે. પ્રતિરૂપ છે. તે મણિપીઠીકા ઉપરે એક પુર્વલા મહેંદ્ર ધ્વજની અપેક્ષાએ લઘુ એહવો મહેંદ્ર ધ્વજ કહ્યો છે. તે મહેંદ્ર ધ્વજ સાડાસાત જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે. ને અર્ધ કોશ પેહેળપણે છે. વૈડુર્ય રત્નમય છે. વત્ત લષ્ટ સંસ્થીત છે. તેમજ પુર્વલીપરે યાવત્ આઠ આઠ મંગળીક ધ્વજ ને છત્રાતી છત્ર સહીત છે.

વળી તે લઘુ મહેંદ્ર ધ્વજને પશ્ચિમદીસે વિજય દેવતાનો ચોપાળ નામે હથીયારનો ભંડાર કહ્યો છે. ત્યાં વિજય નામે દેવતાના ફળગ, રત્ન પ્રમુખ ઘણાં ઉત્તમ રત્ન રૂપો થકાં રહે છે. તે ઉત્તમ નિર્મળ છે કાટ રહિત છે, તેજવંત છે. તે શસ્ત્રની તીખી ધાર છે. જોવા જોગ છે યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે સુધર્મા સભા ઉપરે ઘણાં આઠ આઠ મંગળીક, ધ્વજ ને છત્રા તી છત્ર છે

વળી તે સુધર્મા સભાથી ઇશાન ખુણે ત્યાં એક મોટું સીધ્ધાયતન કહ્યું છે. તે સીધ્ધાયતન સાડા બાર જોજન [illegible] છે [illegible] જોજન પહોળપણે છે ને નવ જોજન ઉંચું ઉંચપણે છે યાવત્ તેમજ [illegible] તે લઘુ [illegible] ત્યાં લગે અધિકાર જેમ સુધર્માં સભાને [illegible] પુર્વલી પરે કહેવું વળી જેમ [illegible] મહેંદ્ર ધ્વજ, નંદા પુષ્કરણી [illegible] અધિકારથી જાણવું વળી [illegible] તે [illegible] પુર્વલી પરે જાણવો. તેમજ વળી [illegible] પુર્વલી પરે જાણવો. વળી તે

સીદ્ધાયતન તેહને મધ્ય દેશ ભાગે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા છે. તે બે જોજન લાંબી, પહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે સર્વ મણિમય છે, નિર્મળ છે. તે મણિપીઠિકા ઉપરે ઇહાં એક દેવછંદો છે. તે બે જોજન લાંબો પહોળો છે ને કાંઇક ઝાઝેરા બે જોજન ઊંચો ઉચપણે છે. સર્વ રત્નમય છે. નિર્મળ છે. તે દેવછંદે એક સો ને આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે. તે જીન (દેવતાની) કાયા પ્રમાણે છે. એટલી પ્રતીમા થાપી રહે છે. તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાનો એહનો એહવે રૂપે વર્ણન કર્યો છે તે કહે છે. તપ્ત સુવર્ણના હાથના ને પગનાં તળીયાં છે. અંક રત્નમય નખ છે. તે મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની રેખા છે. સુવર્ણમય પીંડી, આંગળી ને અંગુઠા છે. સુવર્ણમય જાંગ છે. સુવર્ણમય ઢીંચણ છે. સુવર્ણમય સાથળ છે. સુવર્ણમય શરીર છે. રક્ત સુવર્ણમય ડુંટી છે. અરીષ્ટ રત્નમય શરીરની રોમરાય છે. તપનીય સુવર્ણમય છે ચુચક કહેતાં સ્તનના અગ્ર ભાગ તે જેનાં તપ્ત સુવર્ણમય હૃદય છે. કનકમય ભુજ છે. સુવર્ણમય પાસાં છે. સુવર્ણમય ગ્રીવા (ડોક) છે. અરીષ્ટ રત્નમય દાઢી (મુછ) છે. પ્રવાળામય હોઠ છે. સ્ફટીક રત્નમય દાંત છે. તપ્ત સુવર્ણમય જીભ ને તાળવું છે. સુવર્ણમય નાસીકા છે. ને મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની પ્રતિસેક રેખાગત કાન્તિવંત છે. અંકરત્નમય આંખ છે. ને આંખ મધ્યે લોહીતાક્ષ રત્નની રેખા છે. પુલક રત્નમય કકી છે. અરીષ્ટ રત્નમય કીકી છે અરીષ્ટ રત્નમય પાંપણ છે, અરીષ્ટ રત્નમય ભાંપણ (ભમર) છે, સુવર્ણમય ગાલ છે સુવર્ણમય કાન છે, સુવર્ણમય નિલાડ (કપાળ) પટ્ટ છે. વજ્રરત્નમય મસ્તક છે. તપ્ત સુવર્ણમય કેસ ભુમિ તે મસ્તકની આંબલી છે અરીષ્ટ રત્નમય મસ્તકના કેસ છે. વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને પુંઠે પ્રત્યેક પ્રત્યેક છત્રધારકની પ્રતિમા કહી છે તે છત્રધારકની પ્રતિમા સમુદ્રના ફીણ સમાન, [illegible] સમાન, મચકુંદ પુષ્પ તથા ચંદ્ર સમાન શ્વેત વર્ણે કોરંટ વૃક્ષના પુષ્પની માળાએ કરી યુક્ત એહવા [illegible] શ્વેત છત્ર [illegible] ધરે છે. વળી તે જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને બે [illegible] પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચામર ધારકની પ્રતિમા છે તે ચામર ધારક પ્રતિમા [illegible] અનેક પ્રકારના મણિ, કનક રત્ને રચીત [illegible] તપ્ત સુવર્ણમય [illegible] તથા [illegible] મચકુંદ તથા [illegible] ને મહીમાં [illegible] શ્વેત [illegible] [illegible] દેવતાની પ્રતિમા, બે બે [illegible] દેવતાની [illegible] (દેવતા વિશેષ) તેહની પ્રતિમા છે ને [illegible] ની મધ્ય [illegible] થકી, એટલી થકી [illegible] છે, [illegible] છે, [illegible] પ્રતિમાઓ [illegible] એકસો ને આઠ [illegible] છે એમ એકસો ને આઠ [illegible], એકસો ને આઠ [illegible] એકસો ને આઠ [illegible], એકસો ને આઠ [illegible] (વિશેષ) એકસો

મણિપીઠીકા જેમ અભિષેક સભાએ કહી તેમ કહેવી તે મણિપીઠીકા ઉપરે સીંહાસન છે. તે પરીવાર વીના કહેવું. ત્યાં વિજય દેવતાને અલંકાર પહેરવાનાં ઘણાં ભાંડ આભૂષણે ભર્યાં થાપ્યાં થકાં રહેછે. ને અલંકાર સભા ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક ધ્વજ છે. જાવત્ ઉત્તમ આકાર છે, ત્યાં લગે સર્વ કહેવું.

વળી અલંકાર સભા થકી ઉત્તર પુર્વ દીસે એટલે ઇશાન ખુણની દીસે ત્યાં એક મોટી વ્યવસાય સભા કહી છે. તેની પણ વ્યકતવ્યતા જેમ અભિષેક સભાની કહી તેમ કહેવી. જાવત્ સીંહાસન પરીવાર રહીત કહેવું. વળી ત્યાં વ્યવસાય સભાને મધ્યે એક મોટું પુસ્તક રત્ન થાપ્યું થકું રહે છે. ત્યાં તે પુસ્તક રત્ન તેહનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે. તે કહે છે. રીષ્ટ રત્નમય પુંઠા છે. રૂપામય તે લખવાના પાનાં છે. રીષ્ટ રત્નમય અક્ષર છે. તપનીયમય તે પાંના પરોવ્યાનો દોરો છે. અનેક મણિમય તે દોરાની ગાંઠ છે (જેણે કરી પાના નીકળે નહીં ઇત્યર્થ.) વૈડુર્ય રત્નમય મસી ભાજન (તે ખડીયો દવાત) છે. તપનીય સુવર્ણમય મસી ભાજનની સાંકળ છે. રીષ્ટ રત્નમય આછાદાન (તે દવાતનું ઢાંકણું) છે. રીષ્ટ રત્નમય મસી (તે સાહી) છે. વજ્રમય લેખણ છે. રીષ્ટ રત્નમય અક્ષર છે. તેમાં ભલા આચાર ભલા ધર્મના શાસ્ત્ર લખ્યાં છે. તે વ્યવસાય સભાને ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક, ધ્વજ સહીત છત્રા તી છત્ર છે. ઉત્તમ તેહનો આકાર છે.

વળી તે વ્યવસાય સભાથકી ઇશાનખુણની દીશે ત્યાં એક મોટી નંદા પુષ્પકરણી કહી છે. તેહનું વર્ણન તે જેમ પુર્વે દ્રહનું વર્ણન કર્યું તેમજ સર્વ કહેવું. .વળી તે નંદા પુષ્પકરણીથકી ઇશાનખુણને દીશે ત્યાં એક મોટો બળીપીઠ કહ્યો છે. તે બળીપીઠ બે જોજન લાંબો, પહોળો છે ને એક જોજન જાડપણે સર્વ રત્નમય સ્વચ્છ છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. (ચાર વિશેષણ કહેવાં) એ વિજય રાજ્યધાનીનું સ્વરૂપ કહ્યું. હવે જ્યારે વિજયદેવતા નવો ઉપજે ત્યારે શી આચરણા કરે તે દેખાડે છે.

૬૦. વિજય દેવતાનું ઉપજવું.

તે કાળે તે સમયે (ઉપજવાને સમયે) વિજયનામા દેવતા વિજય રાજ્યધાનીએ, ઉપપાત સભાએ, દેવતા સબંધી સજ્યાને વિષે, દેવદુષ્ય વસ્ત્રને અંતરે, આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે શરીરની અવગાહનાએ, વિજય રાજ્યધાનીના દેવપણે ઉપનો. ત્યારે તે વિજયદેવતા તત્કાળ ઉપનો થકોજ પાંચ પ્રકારની પર્યાપ્તી કરીને પર્યાપ્તી ભાવપણે તે કહે છે. આહાર પર્યાપ્તી ૧, (આહાર લીએ) શરીર પર્યાપ્તી ૨. (તે શરીર બાંધે) ઇંદ્રિય પર્યાપ્તી ૩, (તે પાંચે ઇંદ્રી બાંધે) શ્વાસો શ્વાસ પર્યાપ્તી ૪. (તે શ્વાસો શ્વાસ લેવાની શક્તિ) ને ભાષા, મન પર્યાપ્તી ૫. (એકઠા બાંધે તે માટે દેવતા, ભાષા મન એક સમયે એકઠાં એક પર્યાપ્તીપણે બાંધે તે માટે પાંચ કહી, અન્યથા ૭ પર્યાપ્તી જાણવી) ત્યારપછી તે વિજયદેવતાને પંચવિધ પર્યાપ્તે પર્યાપ્તો થકા થકાને એહવો એ તદ્રૂપ આધ્યાત્મિક, ચિંતન, પ્રાર્થિત, મનોગત, સંકલ્પ ઉપનો, જે પુર્વે પ્રથમ હમણા મુઝને શું મંગળીકકારી છે. પછી આગળ મુઝને શું શ્રેયકારી, પુર્વે પ્રથમ મુઝને શું કરવા જોગ્ય છે. શું મુઝને પછી આગળ કરવા

એમ કહેથકે આજ્ઞા દીધેથકે હર્ષ સંતુષ્ટ જાવત્ હૃદય થઇને બે હાથ જોડી આવર્તનરૂપ અંજળી કરીને હે દેવાનુ પ્રીયા! જેમ તુમે કહોછો તેમ કરશું. એમ આજ્ઞાએ વિનયે કરીને વચન સાંભળે, સાંભળીને ઇશાનખુણે આવે, આવીને વૈક્રીય સમુદ્ઘાતે કરીને આત્મ પ્રદેશ શરીરથકી બાહીરે કાઢે, કાઢીને સંખ્યાતા જોજનનો આત્મ પ્રદેશનો દંડ કરીને રત્ન પુદ્ગળ સંગ્રહે તે કહેછે. રત્ન ચંદ્રકાંતાદિ ૧. જાવત્ અરીષ્ટ રત્ન ૧૬. એહવા સોળ પ્રકારના રત્નના પુદ્ગળ તે યથા બાદર પુદ્ગળ અસાર છાંડે, છાંડીને યથા સુક્ષ્મ ઉત્તમ પુદ્ગળ ગૃહે, ગૃહીને બીજીવાર રૂપ નિપજાવવાને પણ વૈક્રીય સમુદ્ઘાત કરે, કરીને એક હજાર ને આઠ સુવર્ણમય કળશ ૧, એક હજાર ને આઠ રૂપાના કળશ ૨. એક હજારને આઠ મણિમય કળશ ૩, એક હજારને આઠ સુવર્ણ, મણિમય કળશ ૪, એક હજારને આઠ રૂપા મણિમય, કળશ ૫, એક હજારને આઠ સુવર્ણ, રૂપામય કળશ ૬, એક હજારને આઠ રૂપા, સુવર્ણ, મણિમય કળશ ૭, એક હજારને આઠ (મંગળીકને અર્થે) માટીના કળશ, ૮, એહવા આઠ જાતીના કળશની વૈકુવણા કીધી. વળી એક હજારને આઠ ભૃંગાર, એક હજારને આઠ આરીસા, એક હજારને આઠ થાળ, એક હજારને આઠ પાત્રી, એક હજારને આઠ સુપ્રતિષ્ટ, એક હજારને આઠ ચીત્ર મનોહર રત્નના કરંડીયા. એક હજારને આઠ ફુલની ચંગેરી, જાવત્ એક હજારને આઠ મોરપીંછની પુંજણીની ચંગેરી, એક હજારને આઠ ફુલનો પટલ, જાવત એક હજારને આઠ પુંજણીના પટલ, એક હજાર ને આઠ સીંહાસન, એક હજાર ને આઠ છત્ર, એક હજાર ને આઠ ચામર, એક હજાર ને આઠ ગોળવૃત તેલના દાબડા. જાવત્ એક હજાર ને આઠ ધુપના કડછા (ભાજન વિશેષ) તે દેવતા વૈકુવે. તેમાં કેટલાએક સારવના ને કેટલાએક વિકુર્વણાના કીધા. તે ભૃંગાર, કળશ, જાવત્ ધુપના કડછા (ભાજન) તે પ્રતે લઇને વિજય રાજધાની થકી નીકળે. નીકળીને તેહવી ઉત્કૃષ્ટી જાવત્ અદ્ભૂત દિવ્ય દેવતાની ગતિએ ત્રીછા અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર, મધ્યે મધ્ય થઇને જાતા થકાં જ્યાં વર પ્રધાન ખીર સમુદ્ર છે. ત્યાં આવે, ત્યાં આવીને ખીરોદક (ખીર સમુદ્રનું પાણી) લીએ, ખીરોદક લઇને જે ત્યાં ઉપલ, પદ્મ, સુભગ, સુગંધી, પુંડરીક, મહા પૂંડરીકાદીક પુષ્પ (ફુલ) લીએ, લઇને પછે જ્યાં પુષ્કર સમુદ્ર છે ત્યાં આવે, આવીને પુષ્કરોદક (પાણી) લીએ. પુષ્કરોદક લઇને જે ત્યાં ઉત્પલ, પદ્મ, સુભગ, સુગંધ, પુંડરીક, મહા પુંડરીકાદિ પુષ્પ લીએ, લઇને પછે જ્યાં મનુષ્ય ક્ષેત્ર છે. જ્યાં ભરત, ઐરવત ક્ષેત્ર છે જ્યાં માગધ ૧. પ્રભાસ ૨. ને વરદામ ૩. નામે ત્રણ તિર્થ છે ત્યાં આવે. આવીને તે તિર્થનાં પાણી લીએ લઇને તે તિર્થની માટી લીએ, લઇને પછે જ્યાં ગંગા ૧. સીંધુ, ૨. રક્તા ૩ ને રક્તવઇ ૪. નામે નદી છે ત્યાં આવે, આવીને તે નદીના પાણી લીએ, લઇને બે તટ (કાંઠા) ની માટી લીએ, લઇને પછે જ્યાં ચુલહીમવંત ને શીખરી નામે વર્ષધર પર્વત છે ત્યાં આવે, ત્યાં આવીને સર્વ તુંબરસ, કષાયરસ, સર્વ ફુલ, સર્વ ગંધ, સર્વ માલ, સર્વ ગુચ્છા જાવત સર્વોષધી લીએ, સરસવ તે સર્વ લીએ, લઇને પછે જ્યાં મોટા પદ્મ ને પુંડરીક નામે બે દ્રહ છે. ત્યાં આવે, ત્યાં આવીને દ્રહનું પાણી લીએ. વળી જે ત્યાં ઉત્પલ જાવત્ સહશ્રપત્ર ત્યાંથી લીએ, લઇને પછે

રક્ષક દેવતા પ્રમુખ, અનેરા ઘણાં વિજય રાજ્યધાનીના વાસી વાણવ્યંતર દેવતા ને દેવાંગના તે સ્વાભાવીક કળશ તથા ઉત્તર વૈક્રીય ભૃંગાર કળશ. વધમાન કમળની સરખી એમવીએ થાપ્યા સુગંધ વર પ્રધાન પાણીએ ભર્યા, ચંદને કરી ચર્ચિત જેહને ગળે દોરા બાંધ્યા છે એહવા કમળ પદ્મ ઉત્પલને આકારે પ્રધાન ઢાંકણે ઢાંક્યા છે. સુંહાળા કોમળ એહવા હસ્ત તળને વિષે ગૃહ્યા સર્વ કળશ એહવા. એક હજારને આઠ સેનાને કળશે કરી ૧. એમ એક હજારને આઠ રૂપાના ૨, એમ મણિના ૩, સેના રૂપાના ૪, સુવર્ણમણિના ૫, રૂપા મણીના ૬, રૂપા, સુવર્ણ, મણિના ૭, ને માટીના ૮. એમ આઠ હજાર ને ચોસઠ કળશે કરી, સર્વ પાણીએ કરી, સર્વ મૃત્તિકા (માટી) એ કરી, સર્વ તુંબ રસ વર્ણએ કરી, સર્વ જાતિના પુલે કરી, જાવત્ સર્વોષધી સ્નેન સરસવે કરીને સર્વ રૂધીએ કરી, જાવત્ સર્વ પુલ, ગંધ, માલ્ય, અલંકારની શોભાએ કરી, સર્વ દેવ સંબંધી વાજીંત્રને શબ્દે કરી, મોટી રૂધીએ કરી, મોટી કાન્તિએ કરી, મોટે બળે કરી, મોટે દેવતાને સમુદાએ કરી, મોટી ત્રુટિત તે વાજીંત્ર જમક સમક (એક સાથે બેનડની પરે) નામે પડઘાં વજાડયા તેહને શબ્દે કરીને, શંખ, પણવ, વાજીંત્ર, પડહ, ભેરી, ઝાલરી, ખરમુહી, કાલટીહુ, મુક વાજીંત્ર પ્રમુખ માદળ, દેવ દુંદુભી, નિર્ઘોષવંત વજાડવાને શબ્દે કરીને, મોટે મોટે ઇંદ્રાભિષેકે કરીને અભિષેક કરે.

૬૨ વિજય રાજ્યધાનીના દેવતાના આનંદીત કૃત્ય.

ત્યારે તે વિજય દેવતાને મોટે મોટે ઇંદ્રાભિષેક વરતતે થકે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે અત્યત ઉદક (પાણી) નહીં. અત્યંત માટી નહીં, વિમળપણે ફુવારા માત્ર અલ્પ સુગધ રજ રેણું તે ઉડે ત્યારે એહવો સુગંધ પાણીનો મેઘ વરસાવે, કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાનીં રજ રહીત નિષ્ટ રજ, પ્રસાંત રજ, ઉપસમી છે રજ, જીહાં એહવી કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે માંહે અને બાહીરે પાણીએ છાંટી, પુંજી, લીપી, ફીરી પાણીએ છાંટી પવીત્ર કરી સુદ્ધ કર્યો છે માર્ગ જીહાં એહવી કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે માંચા ઉપર માંચા માંડીને તેણે સહીત કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે અનેક પ્રકારના રંગની ઉંચી કીધી છે ધ્વજા વિજય વિજયંતી નામે પતાકા ઉપરે પતાકા તેણે કરી મંડીત સહીત કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે ઉપરલી ભૂમિ ચંદનના માંડલા તેણે કરી પુજીત તથા ચંદુવા સહીત કરે, કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે ગોશીર્ષનામા ચંદન તથા રસ સહીત રક્ત ચંદન તથા દરદર નામા ચંદન તેના દીધા છે પંચાંગુલી તળ તે હાથા (થાપા) જીહાં એહવી કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે થાપ્યા છે ચંદને ચર્ચિત કળશ ત્યાં ચંદનના ઘડા ભરીને થાપ્યા છે તોરણે જીહાં એહવો પ્રતિદ્વાર દેસ ભાગ કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજ્યધાની પ્રતે ઉંચી વળગાડી તળા લગે પોહોંચે એહવી વિપુળ વિસ્તીર્ણ વૃત્તાકારે પ્રલંબમાન એહવી પુલની માળા કલિત કરે. કેટલાએક દેવતા વિજય રાજધાની પ્રતે પાંચ વરણી સરસ સુગંધ મુકયો જે પુલનો સમુહ તેહને ઉપચારે

કેટલાએક હકાર શબ્દ કરે. કેટલાએક બુક્કાર શબ્દ કરે. કેટલાએક થઇકાર શબ્દ કરે. કેટલાએક પુક્કાર કરે. કેટલાએક વકાર શબ્દ કરે, કેટલાએક દેવના નામ લઇ બોલાવે. કેટલાએક હકાર, પુક્કાર, થઇકાર, વકાર શબ્દ ને નામ કહે. બુક્કાર શબ્દ. એ ૭ વાનાં સામટાં કરે. કેટલાએક દેવના ઉંચા ઉત્પતે, કેટલાએક દેવના નીચા પડે. કેટલાએક દેવના ત્રીછા પડે. વળી કેટલાએક દેવના ઉંચા ઉત્પાતે, નીચા પડે, અને ત્રીછા પડે. એ ત્રણે સામટાં કરે. કેટલાએક દેવતા જ્વાળારૂપ થાય કેટલાએક દેવતા તપે. કેટલાએક દેવના પ્રતપે, કેટલાએક દેવતા જાગે, તપે ને પ્રતપે. એ ત્રણે સામટાં કરે. કેટલાએક દેવના ગાજ કરે, કેટલાએક દેવના વીજ કરે, કેટલાએક દેવના વર્ષા કરે. વળી કેટલાએક દેવના ગાજ, વીજ ને વર્ષા. એ ત્રણે સામટાં કરે. કેટલાએક દેવના દીવ સંનિપાત કરે. કેટલાએક દેવોત્કલિકા કરે. કેટલાએક દેવતા કહકહાટ કરે. કેટલાએક દેવતા દુહદુહ શબ્દ કરે. વળી કેટલાએક દેવના સનીપાત કરે, દેવોત્કલીકા, કહકહાટ ને દુહદુહ શબ્દ, એ ચારે સામટાં કરે. કેટલાએક દેવના ઉદ્યોત કરે, કેટલાએક દેવના વિક્ષના કરે. કેટલાએક દેવના વસ્ત્રની વૃષ્ટિ કરે. કેટલાએક દેવતા ઉદ્યોત, વિજળી પેરે ઝબકારા, અને કેટલા એક દેવના વસ્ત્રની વૃષ્ટિ એ ત્રણે સામટાં કરે. કેટલાએક દેવના બત્રીશ બંધ નાટકની વિધિ દેખાડે તે કહે છે. સ્વસ્તિક ૧, શ્રી વત્સ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન ૪, ભદ્રાસન ૫, કળશ ૬, મત્સ ૭, દર્પણ ૮, એ આઠ મંગળીકને આકારે અભીનય જેહનો આકાર છે. એવા પ્રકારનો પ્રથમ નાટિક વિધિ ॥૧॥ આવરત ૧, પ્રત્યાવરત ૨, શ્રેણિ ૩, પ્રશ્રેણિ ૪, સ્વસ્તિક ૫, પુષ્પમાણ ૬, વર્ધમાન ૭, મત્સાંડક ૮, મકરાંડક ૯, જારમાર ૧૦, પુષ્પાવળી ૧૧, પદ્મપત્ર ૧૨, સાગરતરંગ ૧૩, વાસંતિ લતા ૧૪, પદ્મ લતાની વિધિ ૧૫, એ ચિત્ર આલેખન જેહનો અભિનવ પ્રકાર છે એવો બીજો નાટિક વિધિ ॥૨॥ ઇહામૃગ ૧, રૂષભ ૨, તુરગ ૩, નર ૪, મકર ૫, વિહંગ ૬, વ્યાળ ૭, કિંનર ૮, રૂરૂ ૯, સરભ ૧૦, ભમર ૧૧, કુંજર ૧૨, વનલતા ૧૩, પદ્મ લતા ૧૪, વિચિત્ર ચિત્રનામા ૧૫, એ ત્રીજો નાટિક વિધિ. ॥૩॥ એકથી ચક્ર ૧, બેથી ચક્ર ૨, એકથી ચક્રવાળ ૩, બેથી ચક્રવાળ ૪, ચક્રરથી ચક્રવાળ ૫, એવા જેહનો પ્રકાર છે તે ચોથો નાટિક વિધિ. ॥૪॥ ચંદ્રાવળિ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાવળિ પ્રવિભક્તિ ૨, વલયાવળિ પ્રવિભક્તિ ૩, તારાવળિ પ્રવિભક્તિ ૪ મુક્તાવળિ પ્રવિભક્તિ ૫, રત્નાવળિ પ્રવિભક્તિ ૬, કનકાવળિ પ્રવિભક્તિ ૭, હારાવળિ પ્રવિભક્તિ ૮, એકાવળિ પ્રવિભક્તિ ૯, એ પાંચમો નાટિક વિધિ ॥૫॥ ચંદ્રોદ્ગમ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યોદ્ગમ પ્રવિભક્તિ ૨, એણે પ્રકારે ઉદ્ગમન પ્રવિભક્તિ નામે છઠ્ઠો નાટિક વિધિ ॥૬॥ ચંદ્રાગમન પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાગમન પ્રવિભક્તિ ૨ એ પ્રકારે આગમનાગમન પ્રવિભક્તિ નામા સાતમો નાટિક વિધિ ॥૭॥ ચંદ્રાવરણ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાવરણ પ્રવિભક્તિ ૨, એ પ્રકારે આવરણ વરણ પ્રવિભક્તિ નામા આઠમો નાટિક વિધિ ॥૮॥ ચંદ્રાસ્તમન પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્યાસ્તમન પ્રવિભક્તિ ૨. એ પ્રકારે અસ્તમન પ્રવિભક્તિ નામા નવમો નાટિક વિધિ ॥૯॥ ચંદ્ર મંડળ પ્રવિભક્તિ ૧, સૂર્ય મંડળ પ્રવિભક્તિ ૨, નાગ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૩, યક્ષ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૪, ભૂત મંડળ પ્રવિભક્તિ ૫ રાક્ષસ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૬, મહોરગ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૭,

મયરે મંડળ પ્રવિભક્તિ ૮, એ મંડળ પ્રવિભક્તિનામા દશમો નાટિક વિધિ. ॥૧૦॥ ઉસભ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૧, સિંહ મંડળ પ્રવિભક્તિ ૨, હયવિલંબીત ૩, ગજવિલંબીત ૪, હયવિલસીત ૫, ગજ વિલસિત ૬, મત્ત હય વિલસિત ૭, મત્ત ગજ વિલસિત ૮, મત્ત હય વિલંબિત ૯, મત્ત ગજ વિલંબિત ૧૦, દત વિલંબિત ૧૧, નામા અગ્યારમો નાટિક વિધિ. ॥૧૧॥ સાગર પ્રવિભક્તિ ૧, નાગ પ્રવિભક્તિ ૨, સાગર નાગ પ્રવિભક્તિ ૩, નામા બારમો નાટિક વિધિ ॥૧૨॥ નંદા પ્રવિભક્તિ ૧, ચંપા પ્રવિભક્તિ ૨, નંદા ચંપા પ્રવિભક્તિ ૩, નામા તેરમો નાટિક વિધિ. ॥૧૩॥ મચ્છાંડ પ્રવિભક્તિ ૧, મકરાંડ પ્રવિભક્તિ ૨, જાર પ્રવિભક્તિ ૩, માર પ્રવિભક્તિ ૪, મચ્છાંડ, મકરાંડ, જાર, માર, પ્રવિભક્તિ ૫, નામા ચૌદમો નાટિક વિધિ. ॥૧૪॥ કકાર પ્રવિભક્તિ ૧, ખકાર પ્રવિભક્તિ ૨, ગકાર પ્રવિભક્તિ ૩, ઘકાર પ્રવિભક્તિ ૪, ઙકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા પંદરમો નાટિક વિધિ. ॥૧૫॥ ચકાર ૧, છકાર ૨, જકાર ૩, ઝકાર ૪, ઞકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા સોળમો નાટિક વિધિ. ॥૧૬॥ ટકાર ૧, ઠકાર ૨, ડકાર ૩, ઢકાર ૪, ણકાર પ્રવિભક્તિ ૫ નામા સત્તરમો નાટિક વિધિ ॥૧૭॥ તકાર ૧, થકાર ૨, દકાર ૩, ધકાર ૪, નકાર પ્રવિભક્તિ ૫ નામા અઢારમો નાટિક વિધિ ॥૧૮॥ પકાર ૧, ફકાર ૨, બકાર ૩, ભકાર ૪, મકાર પ્રવિભક્તિ ૫, નામા ઓગણીસમો નાટિક વિધિ ॥૧૯॥ અશોક પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૧, આમ્ર પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૨, જંબુ પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૩, કોશંબ પલ્લવ પ્રવિભક્તિ ૪, એ પ્રકારે પલ્લવ પ્રવિભક્તિ નામા વીસમો નાટિક વિધિ ॥૨૦॥ પદ્મ લતા પ્રવિભક્તિ [illegible] નાગ લતા પ્રવિભક્તિ [illegible]

હાથમાં લઇને જાવત્ ધુપના કડછા હાથમાં લઇને હોંશવંત સંતુષ્ટથકાં જાવત્ હર્ષને વિષે ઉલ્લાસ પામતું તેહનું હૃદય છે. તે વિજયા રાજ્યધાનીને વિષે સઘળે ચોફેરં દોડે, વિશેષપણે દોડે.

ત્યારે તે વિજય દેવતાપ્રતે ચાર હજાર સામાનિક દેવતા, ચાર અગ્ર મહિષી (સ્ત્રી) પરીવાર સહીત, જાવત્ સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતા, બીજા પણ ઘણાં વિજય રાજ્યધાનીના વાસી વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાઓ તેહ કળશ વર ઉતમ કમળ ઉપરે થાપ્યા જાવત્ એક હજાર ને આઠ સુવર્ણને કળશે, તેમજ જાવત્ એક હજાર ને આઠ માટીને કળશે કરીને, સર્વ પાણીએ કરીને, સર્વ માટીએ કરીને, સર્વ ફુલે, જાવત્ સર્વ ઓષધીએ કરી સર્વ રૂધી સહીત જાવત્ વાજીંત્રને શબ્દે કરીને મોટે મોટે ઇંદ્રાભિષેક કરે, અભિષેક કરીને પ્રત્યેક પ્રત્યેક માથે આવર્તરૂપ અંજલી કરીને એમ આશીર વચન કહે. જયજય નંદા. જયજય ભદ્રા. આનંદ થાઓ હે આનંદવંત! જયજય ભદ્રા કલ્યાણ થાઓ હે મંગળીકવંત! તમને મંગળીક હોજો? અણ જીત્યાને જીતજો. જીત્યાને પાળજો. જીત્યા માંહિ વસજો. અણ જીત્યાને જીતજો તે શત્રુપક્ષ જીતજો. જીત્યાને પાળજો તે મિત્રપક્ષ પાળજો. જીત્યામાંહિ વસજો ને દેવતાની સભા માંહિ ઉપસર્ગ રહીતથકાં વસજો. દેવતા માંહિ ઇંદ્રની પરે, તારા માંહિ ચંદ્રમાની પરે, અસુર કુમાર માંહિ ચમરેંદ્રની પરે, નાગ કુમાર માંહિ ધરણેંદ્રની પરે, મનુષ્ય માંહિ ભરત ચક્રવર્તિની પરે. ઘણાં પલ્યોપમ લગે. ઘણાં સાગરોપમ લગે. ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનું, જાવત્ સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતાનું, વિજયદ્વારનું, વિજય રાજ્યધાનીનું, વળી બીજા એ ઘણાં વિજય રાજ્યધાનીના વસણહાર વ્યંતરીક દેવતા ને દેવાંગનાનું અધિપતિપણું જાવત્ આજ્ઞા ઇશ્વર સેનાપત્યપણું કરતાંથકાં, પાળતાં થકાં વિચરજો. એમ કહીને મોટે મોટે શબ્દે જયજય શબ્દ પ્રજુંજે. (ઉચરે.)

૬૩. વિજય દેવતાના કૃત્ય.

ત્યારે તે વિજય દેવતા મોટે મોટે અભિષેકે કરી અભિષેક થકો સિંહાસન થકી ઉઠે, ઉઠીને અભિષેક સભાથકી પુર્વ દીસીને બારણે થઇને બાહીર નીસરે, નીસરીને જ્યાં અલંકાર સભા છે ત્યાં આવે. આવીને અલંકારીક સભાને પ્રદક્ષિણા કરતોથકો પુર્વ દિશીને બારણે થઇ તે માંહે પેસે. પૂર્વ દિસીના બારણા માંહે પેસીને જ્યાં સિંહાસન છે ત્યાં આવે, આવીને સિંહાસનને વિષે પુર્વ દિસી સાહમો બેસે.

ત્યારે તે વિજય દેવતાના સામાનીક ને અભ્યંતર પરખદાના દેવતા પોતાના આજ્ઞાકારી દેવતા પ્રતે તેડાવે, તેડાવીને એમ કહે. ઉતાવળા થકાં હે દેવાનું પ્રિય! વિજય દેવતાને અલંકારીક ભાંડ (ઘરેણાના કરંડીયા) આણી આપો. તેમજ તે પણ આજ્ઞાકારીક દેવતા અલંકારીક ભાંડ (દાબડા) આણી આગળે મુકે.

ત્યારે તે વિજય દેવતા પ્રથમ પહેલી રોમ સહીત સુકમાળ દેવ સંબંધી સુગંધ કાષાયીત વસ્ત્રે કરીને ગાત્ર, લુહે, લુહીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને કરી શરીરે વિલેપન કરે. ત્યાર પછી નાશીકાને વાયરે ઉડે એહવું સૂક્ષ્મ આંખને મનોહર શુભ વર્ણ ને શુભ સ્પર્શ

૬૫. પ્રતિમાદીકનું પુજવું.

ત્યારે તે વિજય દેવતા ચારહજાર સામાનીક દેવના સાથે જાવત્ અનેરા ઘણાં વ્યંતરીક દેવતા, દેવાંના સાથે પરીવર્યો થકો સર્વ રૂધીએ કરી સર્વ દયુતિ કાંતિએ કરી જાવત્ વાજીંત્રને શબ્દે કરી સહીત જ્યાં સીદ્ધાયતન છે ત્યાં આવે, આવીને સીદ્ધાયતન પ્રતે પ્રદક્ષીણા કરતો થકો પુર્વ દીસીને બારણે થઈને જ્યાં દેવછંદો (ગંભારો) છે ત્યાં આવે, આવીને જીન પ્રતિમાને દેખીને પ્રણામ કરે, પ્રણામ કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને મોર પીંછની પુંજણી લેઇ કરી પુંજે, પુંજીને સુગંધ ગંધોદક પાણીએ કરીને નવરાવે પખાળ કરે, પખાળ કરીને દેવ સંબંધી સુગંધ કષાયીત વસ્ત્રે કરીને ગાત્ર લુહે, લુહીને સરસ ગોશીર્ષ નામા ચંદને કરીને શરીરે વિલેપન કરે, વિલેપન કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમાને અખંડિત શ્વેત ઉજળાં દીવ્ય ઉત્તમ દેવદુષ્ય વસ્ત્રનાં જુગળ પહીરાવે, પહીરાવીને અગ્ર ઉત્તમ પ્રધાન સુગંધ દ્રવ્ય ને ફુલની માળા તેણે કરી અર્ચે, અર્ચીને ફુલ ચડાવે, સુગંધી પદાર્થ ચડાવે, ચુર્ણવાસ ચડાવે, વસ્ત્ર ચડાવે, આભરણ ચડાવે, ચડાવીને ઉંચી વળગાડી થકી નીચા તળા લગે પહોંચે એવડી વિપુળ વિસ્તીર્ણ વૃતાકારે પ્રલંબાયમાન એવી ફુલની માળાનો કળાપ કરે, કરીને આછા સુકમાળ શ્વેત ધોળા રૂપામય અત્યંત નિર્મળ એહવે ચોખે કરીને જીન (દેવતાની) પ્રતિમા આગળે આઠ આઠ મંગળીક આળેખે તે કહે છે. સાથીયો ૧, શ્રીવછ ૨, જાવત્ દર્પણ ૮. આઠ મંગળીક આળેખીને હાથેકરી ગ્રહ્યા. ને ગ્રહતાં હાથથકી પડ્યાં હેઠા તે ઉછિષ્ટ થયા તેણે રહીત એહવા પાંચવર્ણે ફુલને મુકે. ફુલનો પુંજ અંબાર કરે, કરીને ચંદ્રપ્રભ રત્ન, વજ્રરત્ન, વૈડુર્ય રત્નનો નિર્મળ જેહનો દંડ છે એહવો કાંચનમણિ રત્નની ભાંતે કરીને વિચીત્ર મનોહર કૃષ્ણાગર પ્રવર ઉત્તમ કુંદરક તે સેલારસ તેહના દીપની ઉત્તમ ગંધેકરી સહીત ધુપની વૃષ્ટિપ્રતે મુકતાં એહવો વૈડુર્ય રત્નમય ધુપ કડછો લેઇને પ્રયત્ન ઉદ્યમવંત થકો ધુપ દીએ, ધુપ દેઇને એકસો ને આઠ વિશુદ્ધ છ દોષિક દોષે રહિત ગ્રંથે યુક્ત મહા ચિતે કરી મોટા કાવ્ય અર્થે કરી સહીત પુનરપિ દોષે રહિત કરીને સ્તવન કરે. સ્તવન કરીને સાત આઠ પગલાં પાછો ઓશરે, (હઠે) ઓશરીને ડાબો ઢીંચણ ઉંચો રાખે. રાખીને જમણો ઢીંચણ ધરતી તળે સ્થાપે. સ્થાપીને ત્રણવાર મસ્તક ધરતીએ લગાડે. લગાડીને લગારેક ઉંચો થાય, થઇને કડક ને ત્રુટીત બાહુબંધ તેણે સ્તંભિત એહવી ભુજાપતે પછી સંહરે ઉંચી લીએ, ઉંચી લેઇને બે હાથ જોડી મથે આવર્તન કરી માથે અંજળી કરીને એમ કહે. નમસ્કાર હુયો. અરીહંત ભગવંત જાવત્ સિદ્ધગતિ નામે સ્થાનક મોક્ષપદ તે પ્રતે પહોચ્યા તેહને માહરો નમસ્કાર હુયો. એમ કહીને વાંદે, નમસ્કાર કરે. વાંદી નમસ્કાર કરીને જ્યાં સિદ્ધાયતનનો ઘણુ મધ્યદેશ ભાગ છે ત્યાં આવે, આવીને દિવ્ય ઉદક ધારાએ પખાળે, છાંટીને પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને પંચાગુલીત હાથનું મંડળ આળેખે (થાપા) આળેખીને ચંદનની ચર્ચા કરે. (છાટણા કરે) ચર્ચા કરીને કરપલ ગ્રહે, ગ્રહીને અને હાથથી હેઠા પડ્યા તેણે વર્જિત એહવે પંચવર્ણને ફુલે કરી મુક્ત પુષ્પના પુંજ (ઢગલા) તેહને ઉપચારે સહીત કરે, કરીને ધુપ દીએ, ધુપ દઇને જ્યાં સિદ્ધાયતનનુ દક્ષીણ દીશીનું દ્વાર છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને દ્વાર,

પુષ્પ અર્ચા કરે. પછે જ્યાં દક્ષીણદિશિની નંદા પુષ્કરણી છે ત્યાં આવે, આવીને મોર-પીંછની પુંજણી લીએ, લેઇને વેદિકા, પગથીયાં, તોરણ, પુતળી વગેરે રૂપક એ સર્વ પુંજણીએ કરી પુંજે. પુંજણીએ પુંજીને દિવ્ય પાણીની ધારાએ પખાળે, પખાળીને સરસ ગોશીર્ષ ચંદને વિલેપન કરે કરીને ફુલ ચઢાવે, યાવત્ ધુપ કરે. એટલે સિદ્ધાયતનના દક્ષીણ દ્વારની અર્ચા પુરી થઇ. હવે સિદ્ધાયતનને પ્રદક્ષણા કરતો થકો. સિદ્ધાયતનને પુંઠે થઇને જ્યાં ઉત્તરદિશિની નંદા પુષ્કરણી છે ત્યાં આવે, આવીને ત્યાં અનુક્રમે મહેંદ્રધ્વજ, ચૈત્યવૃક્ષ, ચૈત્યસ્તુપ, ત્યાં પશ્ચિમદિશિની મણિપીઠિકા ત્યાંની જીન દેવતાની) પ્રતિમા પુજે. એમ ઉત્તરદિશિની મણિપીઠિકાની પ્રતિમા, પુર્વદિશિની મણિપીઠિકાની અને દક્ષિણદિશિની મણિપીઠિકાની પ્રતિમા પુજે. તે પછી પ્રેક્ષાઘર મંડપની અર્ચા પણ તેમજ કહેવી. જેમ પ્રેક્ષાઘર મંડપની દક્ષિણદિશિની કહી તેમ. યાવત્ પશ્ચિમદિશિને બારણે યાવત્ ઉત્તરદિશિના પ્રેક્ષાઘર મંડપની દક્ષિણદિશિની સ્થંભપંક્તિ લગે મુખમંડપને ત્રણે દ્વાર અર્ચા કહેવી. તે દક્ષીણમુખ મંડપની પરે કહેવી. યાવત્ ત્યાંની દક્ષિણદિશિની પ્રેક્ષાસ્થંભ પંક્તિની અર્ચા કરે. સિદ્ધા-યતન મધ્ય ઉત્તર દ્વારની અર્ચા કરી ત્યાંથી સિદ્ધાયતન માંહે થઇને પુર્વદિશાને દ્વારે આવી ત્યાંની અર્ચા કરે. હવે સર્વે તેમજ અનુક્રમે પુર્વદિશિનો મુખમંડપ, પ્રેક્ષાઘર મંડપ, ચૈત્યસ્તુપ, ચારે પ્રતિમા, ચૈત્યવૃક્ષ, મહેંદ્રધ્વજ, યાવત્ નંદા પુષ્કરણી. એ સર્વની અર્ચા અનુક્રમે પુર્વલીપરે કરે, કરીને પછે ત્યાંથી જ્યાં સુધર્મા સભા છે તે દિશિભણી આવવા ત્યાર થાય.

૬૬. દાઢાદિકનું પુજવું.

ત્યારે તે વિજયદેવતાના ચાર હજાર સામાનિક દેવતા યાવત્ સોળ હજાર આત્મ-રક્ષક દેવતા સાથે સર્વ ઋદ્ધિએ કરી યાવત્ સર્વ વાજીંત્ર વાજતે જ્યાં સુધર્મા સભા છે ત્યાં આવે આવીને [illegible] પ્રદક્ષણા કરતો થકો પુર્વને દ્વારે થઇને માંહે પ્રવેશ કરે કરીને [illegible] કરે કરીને પછે જ્યાં મણિપીઠિકા છે, જ્યાં માણ-વકનામા ચૈત્યસ્થંભ છે [illegible] છે ત્યાં આવે, આવીને મોરપીંછની પુંજણી [illegible] મોરપીંછની પુંજણીએ કરીને પુંજે, [illegible] મોરપીંછની પુંજણીએ [illegible] પખાળે, પખાળીને સરસ ગો-[illegible] ગંધ માલ્યાદિક [illegible] ની માળાએ [illegible] [illegible] પુંજણીએ પુંજે, પુંજીને દિવ્ય પાણીની [illegible] કરીને અર્ચા કરે, કરીને ધુપ ઉવેખે, યાવત્ [illegible] પછે જ્યાં [illegible] [illegible] ત્યાં આવે, આવીને તેમજ અર્ચા [illegible] [illegible] છે તે [illegible] પછે જ્યાં [illegible]

આત્મ રક્ષક દેવતાઓએ કરીને સર્વ રીતીએ કરી ભરત નાટ્યના શબ્દ વાજતે થકે જ્યાં સુધર્મા સભા છે ત્યાં આવે, આવીને સુધર્મા સભાને પુર્વને દ્વારે થઈને પેસે, પેસીને જ્યાં મણિપીઠિકા છે ત્યાં આવે, આવીને વર પ્રધાન સીંહાસન ઉપરે પુર્વ દીશી સાહમો બેસે. ત્યારે તે વિજય દેવતાના ચાર હજાર સામાનીક દેવતા અનુક્રમે ઇશાન ખુણે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પુર્વે સ્થાપીત ભદ્રાસને બેસે. ત્યાર પછી તે વિજય દેવતાની ચાર અગ્રમહીષી દેવાંગના પુર્વ દીસે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પુર્વે સ્થાપીત ભદ્રાસન છે તેહને વિષે બેસે. ત્યારપછી વિજય દેવતાની દક્ષિણ ને પુર્વ વચ્ચે એટલે અગ્નિ ખુણે આભ્યંતર પરખદાના આઠ હજાર દેવતા પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસને બેસે. એમ દક્ષિણ દીસે મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતા ભદ્રાસને બેસે. તેમજ નૈરૂત્ય ખુણે (દક્ષિણ અને પશ્ચિમની વચ્ચે) બાહીરની પરખદાના બાર હજાર દેવતા પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસને બેસે. ત્યાર પછી વિજય દેવતા થકી પશ્ચિમ દીસે સાત કટકના ધણી પ્રત્યેક પ્રત્યેક ભદ્રાસને બેસે. ત્યારપછી તે વિજય દેવતા થકી પુર્વ દીસે, દક્ષિણ દિસ, પશ્ચિમ દીસે ને ઉત્તર દીસે સોળ હજાર આતમ રક્ષક દેવતા પ્રત્યેક પ્રત્યેક પુર્વે સ્થાપિત ભદ્રાસનને વિષે બેસે, તે વીગતથી કહેછે, પુર્વ દીસે ચાર હજાર, દક્ષિણ દીસે ચાર હજાર, પશ્ચિમ દિસે ચાર હજાર ને ઉત્તર દીસે ચાર હજાર એમ સોળ હજાર. સર્વ તે આતમ રક્ષક દેવતા કહ્યા છે. સનાહબંધ આયુધને સજ બખતર પેહેરીને કવચ બાંધ્યા છે. ઉંચી કરી છે સગમત ધનુષ્ય તેહની પણછ. ગળે કાંઠને વિષે આભરણ પેહેર્યાં છે. [illegible] વિમળ ઉત્તમ [illegible] ચિન્હ પટ્ટ [illegible] હાથને વિષે છે, ગ્રહ્યા છે આયુધ ને પ્રહરણ (આયુધ વિશેષ) જેણે ત્રણ ઠામે નમ્યા [illegible] ને ત્રણ જેહને વિષે સંધી છે. વજ્રમય જેહની કોટી [illegible] છે એહવા ધનુષ્ય હાથમા ગ્રહીને પર્યંત [illegible] તે આત્મ રક્ષક [illegible] કેટલાએકના હાથમા નીલી [illegible] ધનુષ્ય છે, કેટલાએકના હાથમા પીળી [illegible] ધનુષ્ય છે કેટલાએકના હાથમા રાતી [illegible] ધનુષ્ય છે કેટલાએકના હાથમા [illegible] આયુધ છે કેટલાએકના હાથમા ચર્મ [illegible] છે. કેટલાએકના હાથમા ખડગ છે કેટલાએકના હાથમા દંડ છે, કેટલાએકના હાથમા પાશ છે, નીલ, પીત, રક્ત, ચાપ, ચર્મ, ખડગ, દંડ, પાશ, [illegible] આયુધના ધરનાર [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવન્ વિજય દેવને કેટલા કાળની આઉખાની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ! એક પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન્. વિજય દેવના સામાનીક દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. [illegible] એક પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

[illegible]

શબ્દાર્થ—એ૦ એહ ભગવંતનું વંદનાદિક. મે૦ મુજને. પે૦ પરભવ જન્માંતરે. હિ૦ હીતભણી પથ્યની પરે. સુ૦ સુખ ભણી. ખ૦ જોગના ભણી રોગનો વિનાશ કરવા ઓષધની પરે. નિ૦ મોક્ષ ભણી. આ૦ ભવની પરંપરા લગે એહ સુખનું કારણ. કે (પાછળ). ભ૦ હુસ્યે. ઇ૦ એમ કહી.

ભાવાર્થ—પેચા કહેતાં પરલોકને વિષે હિતકારી તથા અનુગામિક ફળ કહ્યું. પેચા શબ્દે પરલોક એ અર્થ ઘણે સુત્રે કહ્યો છે, ઉત્તરાધ્યયન નવમે અધ્યયને અઠાવનમી ગાથામાં પહેલા બે પદમાં કહ્યું છે કે—

इहंसि उत्तमो भंते ॥ पेचा होहिसि उत्तमो ॥

શબ્દાર્થ—ઇ૦ એ ભવને વિષે. ઉ૦ પ્રધાન છો. ભ૦ હે પુજ્ય. પે૦ પરભવને વિષે. હો૦ હોઇશ. ઉ૦ ઉત્તમ.

વળી પ્રશ્ન વ્યાકરણ સુત્રે સંવરદ્વારે પહેલે અધ્યયને पेचा भाविय आगमेसि भदे —પે૦પરભવને વિષે. ભા૦ સુખ ઉપજાવે. આ૦ આગામી કાળે. ભ૦ કલ્યાણનો કરણ હાર એહવો પાઠ છે, માટે તેજ રીતે સુરિયાભે ભગવંતને વંદણા કરી તે પરલોકનો અર્થ સિદ્ધપણો ગણ્યો.

૪. ત્યારપછી સુરિયાભે સેવક દેવતાને તેડીને એમ કહ્યું કે—તમે ભગવંત પાસે જાઓ. વંદણા કરી જોયણ પ્રમાણે પુંજો, (સાફ કરો) પાણી છાંટો, પુષ્પ વૃષ્ટિ કરો "दिव्वं सुरवराभिगमणजोग करेह"—દી૦ પ્રધાન વૈક્રિય. સુ૦ દેવતાને આવવા જોગ મંડળ. ક૦ કરો. પે તે જે દેવતા તેને આવવા જોગ ભૂમિકા કરો એમ કહ્યું, પણ એમ ન કહ્યું જે ભગવતને રહેવા જોગ કરો. કારણ કે ભગવંત તો ફુલ, પાણી, ધુપ, દીપના ભોગી નથી. એ આવનારની શોભા છે. પછે સુરિયાભના કહેવા પ્રમાણે સેવક દેવતાએ કર્યું.

હવે ફુલને અધિકારે કેટલાએક કહે છે કે—" जलया थलया भासुर " જળજ તે કમળનાં ફુલ, થળજ તે જાઇ જુઇનાં ફુલ તે એમ સચીત ફુલની વૃષ્ટિ માને છે. વળી સમવાયંગ સુત્રમાં ચોત્રીશમે સમવાયમે કહ્યું કે—" जलय थलय " તે પણ સચીત ફુલ માને છે. પણ તેમ નથી. કારણ કે જ્યારે સુરિયાભને સેવકે પુષ્પની વૃષ્ટિ કરી ત્યાં અને પાણીની વૃષ્ટિ કરી ત્યાં કહ્યું છે કે—

अभवद्दले विउव्वई २ त्ता पुप्फवद्दले विउव्वई २ त्ता.

શબ્દાર્થ—સેવક દેવતા. અ૦. પાણીનું વાદળ. વિ૦. વૈકુવે. પુ૦. ફુલનું વાદળ. વિ૦. વૈકુવે.

ભાવાર્થ—વૈકુવ્યા કથનો પાઠ છે. જેમ જન્મોત્સવ કરતાં ઘણાં દ્વીપ, સમુદ્રનાં

પોતાને જાતે (પ્રતિજ્ઞાએ) પણ તેમાં ભગવંતની આજ્ઞા નથી. તેમજ વળી કુત્રિક શાળાએ માર્ગમાં પાણી જાંગી કૂવા વિગેરે, તે માંહેથી ભગવંતને શું કામ આવ્યું ? તે કહો. એ વસ્તુ ભગવંતને ભોગ આવી નથી. એ માંહી ભગવંતની કાંઈ ભક્તિ નથી. એ તો પોતાની ઋદ્ધિ વિસ્તારી છે પોતાની શોભા, પોતાની મોટાઈ છે.

વળી જલજ, થલજ શબ્દ તો ઉપમા વાચક શબ્દ છે, જે જલજ, થલજના સરખાં ફૂલ, પણ જલજ, થલજના ઉપના સમજવાં નહી. ત્યારે કોઈ કહેશે કે જો જલજ, થલજને ઉપમા વાચક શબ્દ કહ્યો તો જલ જાતિય એવો શબ્દ જોઈએ. તો તે શબ્દ તો નથી. માટે તમે ઉપમા વાચક શબ્દ કેમ જાણ્યો ? એમ કહે. તેનું સમાધાન એ કે- ઉત્તરાધ્યયન મધ્યે ચોત્રીશમે અધ્યયને કહ્યું કે "वामंडा कोउ गावीया" પાઠ પાતળી અન્ન હાંડી, કેo કેતુરી. મીઠ મૃગ, પશુ સરખા, અથેની, પર પારકી—દાંડી પારકી, કેતુકી, મૃગ જેવા. એ ઉપમા દીધી પણ "पीयाइ वाइमं" નથી કહ્યું. પણ [illegible] જાણવા.

વળી દશવૈકાલિક મધ્યે સાતમે અધ્યયને બીજે ઉદ્દેશે સાતમી ગાથાના ચોથા પદમાં ભગવંતે [illegible] કહ્યું છે કે छागा (छागा) ते विगसंदिया છાગા (બોકડા) સરખા તથા [illegible] કર્મની શોભા એવા ભગવંત. બીજ પોઠીયા [illegible] એમ કહ્યું પણ छागाइ નથી કહ્યું એવા શબ્દે બોકડા સરખાજ જાણવા. તેજ રીતે "જલજ" તે જલજ સરખા પણ "જ જલજ" (જલથી નીપના જાણવાં નહીં). એ વિસ્તાર [illegible] જાણવું.

વળી શ્રી ઉત્તરાધ્યયન [illegible] અધ્યયને [illegible] ગાથામાં [illegible] મુનીને [illegible]

तहियं गंधोदय पुप्फवासं, दिव्वा तहिं वसुहारावुट्ठा ॥
पहियाओ दुंदुहिओ सुरेहिं ॥आगासे अहोदाणंचघुट्ठं ॥३६॥

શબ્દાર્થ—[illegible]

ભાવાર્થ—[illegible]

સ્થાનકે જીવ તિર્થંકર પદ ઉપરાજે કહ્યું તેમાં નારક કરતાં તિર્થંકર ગોત્ર બાંધે એમ કહ્યું નથી.

૬. વળી સુરિયાભ દેવતાએ ભગવંતને બાર બોલ પુછ્યા તે કહે છે.

अहणं भंते सुरियाभेदेवे किं भवसिधिए किं अभवसिधिए समदिठीए मिछदिठीए परित्त संसारीए अणंतर संसारीए सुलभबोहीए दुलभबोहीए आराहए विराहए चरिमे अचरिमे.

શબ્દાર્થ— અ૦ હું. ભં૦ હે ભગવંત. સુ૦ સુરિયાભ દેવ. કિં૦ શું ભવ્ય. કિં૦ કે અભવ્ય! સ૦ સમદ્રષ્ટિ. મી૦ કે મિથ્યાદ્રષ્ટિ! પ૦ પાર પામેલ (થોડો સંસાર હોય તે) સંસારી. અ૦ કે અનંત (જેને ઘણો સંસાર રઝળવું હોય તે) સંસારી! સુ૦ સુલભબોધી, (જીન ધર્મની પ્રાપ્તિ સોહલી હોય તે) દુ૦ કે દુર્લભબોધી! (જીન ધર્મની પ્રાપ્તિ દોહલી તે) આ૦ આરાધિક, (જૈન ધર્મનો આરાધિક તે) વી૦ કે વિરાધિક! (જૈન ધર્મનો વિરાધિક હોય તે) ચ૦ ચરીમે, (દેવતાનો છેહલો ભવ તે ચરીમ) અ૦ કે અચરિમે! (ઘણા ભવ કરવા હોય તે અચરિમ)

ભાવાર્થ—એ બાર બોલ પુછ્યા, ત્યારે ભગવંતે છ બોલ ભલા કહ્યા. એ લેખે સુરિયાભ વિમાને બારે ભવના જીવ સુરિયાભ દેવતાપણે ઉપજે છે એમ જાણજો.

વળી ભગવતી સતક બારમે ઉદેશે સાતમે છાળી (બકરી) ના વાડાનું દ્રષ્ટાંત કહ્યું છે કે. સો બકરીનો વાડો છે તે મધ્યે **"अया सहस्सं परिवयेजा"** એક હજાર બકરી ભરી. તે વાડામાં છ માસ સુધી રાખી, ત્યારે તે વાડાની ભૂમિકા બકરીને ઉચાર; (લીંડી) પાસ્રવણ (પેસાબ) બેળ, જળ, સઘાણ, વાત, પિત, શુક્ર, શ્રોણિત, સીંગ, મુખ, હાથ, પગ, પુંછ, વાળ, ખુરિએ કરી સર્વ વાડાની ભૂમિ ફરસાણી? એમ પુછ્યું, ત્યારે ભગવંતે ઉત્તર આપ્યો કે—"હંતા ગોયમા," હા ગૌતમ, પણ કોઇક આકાશ પ્રદેશ માત્ર ભૂમિકા અણફરસી પણ રહી. પણ હે ગૌતમ'

एयंमि ए महाल्यंमि लोगंमि लोगस्सय सासयं भावं संसारस्स अणादियं भावं जीवस्स नीच भावं कम्मबहुयं जमणं मरणं बहुलं पडुचं नथी केइ परमाणु पोग्गले मेंते वि पएसे जयणं अयं जीवेणं जाएणवा मएवा ए जीवे.

શબ્દાર્થ—એ૦ એહને વિષે એટલા મહાલય લોકને વિષે કોઇ પ્રમાણુ પુદગલ પ્રદેશ જનમ મરણ વિના મુક્યો નથી, ઇત્યાદિક પુર્વોક્ત અભિપ્રાયે સંબંધ કર્યો. મહત્વપણા થકી એમ લોકને કેમ કહ્યું તેની આશંકા ટાળવાને અર્થે કહે છે કે. લો૦ લોકના શાસ્વતા ભાવ પ્રત્યે આશ્રીને તેમજ સંસારના અનાદિ ભાવ પ્રત્યે આશ્રીને જીવના નીત્ય

વિમાને પણ પૃથ્વ્યાદિકપણે અનંતીવાર ઉપના છે, પણ દેવના અને દેવાંગનાપણે ત્યાં ઉપના નથી કારણ કે દેવાંગના ત્યાં નથી અને દેવના ત્યાંના એકાવતારી પ્રમુખ છે માટે દેવતાપણે પણ સંસારી સર્વ જીવ ત્યાં ઉપના નથી. એ દેવતાનો અધિકાર પુરો થયો.

ભાવાર્થ—ઇહાં પણ સર્વ જીવ વૈમાનીક દેવતાપણે ઉપજી ચુકયા કહ્યા. કેઈ ભવ્ય, અભવ્ય ચાર બોલ માંહી ટાળ્યો નહીં.

વળી ભગવતી શતક બારમે ઉદ્દેશે સાતમે કહ્યું કેઃ—

अयणं भंते जीवे चोसटीए असुरकुमारा वास सय सहस्सेसु एगमेगंसी असुरकुमारा वासंसि पुढवीकाइयत्ताए जाव वणस्सइकायत्ताए देवत्ताए देवी· त्ताए आसण सयण भंड मत्तो वगरणताए उववन्न पुव्वे हंता गोयमा जाव अणंतखुत्तो सव्व जीवाविणं भंते एवं चेव

શબ્દાર્થ—એહ હે ભગવંત ચોસઠ અસુર કુમાર આવાસ સત સહસ્ત્ર (લક્ષ) નો [એ] એકેક અસુર કુમારના આવાસને વિષે પૃથ્વીકાયપણે, એમ યાવત્ વનસ્પતિકાયપણે, દેવપણે, દેવીપણે, આસન, સયન, ભંડ, પાત્ર, ઉપગરણપણે ઉપનો પૂર્વે? ઇતિ પ્રશ્નઃ (તેનો ભગવંત ઉત્તર દીયે છે કે) હા ગૌતમ, અનેકવાર (વારંવાર નીશ્ચે અનંતીવાર) અથવા અનંતીવાર ઉપનો. સર્વ જીવો પણ હે ભગવંત ઉપના? એમ તમામ પ્રશ્ન કર્યા. તેનો ઉત્તર ભગવાને એમજ દીધો કે—હે ગૌતમ, એમજ અનંતીવાર ઉપના કહ્યા.

એમ કેઠ થણીય કુમાર સુધી પુછ્યું, તેનો પણ ઉત્તર એમજ દીધો. ત્યાર પછી પૃથ્વ્યાદિકથી માંડીને કેઠ મનુષ્ય સુધીનુ પુછ્યું. તેનો ઉત્તર પણ એમજ આપ્યો. ત્યારપછી

वाणव्यंतर जोइसीय सोहम्मिसाणेय जहा असुर कुमाराणं.

શબ્દાર્થ—વાણવ્યંતર, જ્યોતિષિ, વૈમાનીક માંહે સુધર્મા, ઇશાનકને પુછ્યું. એનો જવાબ જેમ અસુર કુમારને વિષે કહ્યો તેમજ કહ્યો. ત્યારપછી એમજ પ્રમાણે ત્રીજા દેવલોકથી માંડીને કેઠ બાર દેવલોક નવ ગ્રૈવેક સર્વ પુછ્યુ તેનો ઉત્તર, એમજ અનંતીવાર ઉપજે કહ્યો, પણ "नो चेवाणं देवीताए" તેહ નહીં ત્યાંએ દેવીપણે ઉપનો. કારણ કે ત્યાં દેવાંગના ઉત્પન્ન થતી નથી તે માટે

[illegible] "नो चेवणं देवत्ताए देवीताए" [illegible] દેવતાપણે અનંતીવાર ઉપજે નહીં કારણ કે ત્યાંના દેવતા એકાવતારી પ્રમુખ છે તેમજ દેવીપણે પણ ત્યાં ઉપજે નહીં.

[illegible] ભવ્ય, અભવ્યાદિક ચાર બોલના સર્વ જીવ ઉપના કહ્યા. [illegible]

૭. વળી કેટલાએક કહે છે કે—સૂરિયાભ દેવના જ્યારે નવો ઉપન્યો ત્યારે તેને તેના સામાનીક દેવતાએ આવીને કહ્યું કે, તુમ્હે સિદ્ધાયતન મધ્યે જઇને એકસો ને આઠ જીન પ્રતીમાને અને સુધર્માસભામાં જીનદાઢાને પુજો. એ તુમને પહેલાં કરવા જોગ એ તુમને પછે કરવા જોગ એ તમને—

पुव्विं पछा हियाए सुहाए खमाए निस्सेसाए आणुगामियत्ताए भविस्सइ॥

શબ્દાર્થ—પુ. પુર્વે. પ. તથા પછે પણ હી. હીતકારી સુ. સુખનાભણી. ખ. ક્ષેમનાભણી. ની. મોક્ષકારી. આ. પરભવે સુખરૂપણી હુસ્યે.

ભાવાર્થ—એમ કહ્યું તે જુવો એ દેવતાએ પણ પ્રતિમા પુજવી જણાવી છે એમ કેટલાએક કહે છે તેને ઉત્તર આપે છે કે, સૂરિયાભાદિક બત્રીસ લાખ વૈમાન પ્રથમ દેવલોકે છે તે સર્વે વૈમાનની એકજ રીત છે વૈમાન વૈમાન પ્રત્યે પાચ પાચ સભા છે. [illegible] એક સિદ્ધાયતન છે એમ ૩ ૭ વળી સર્વ વૈમાન મધ્યે છે જ્યારે જ્યારે નવો [illegible] ઉપજે ત્યારે ત્યારે એકેક વાર રાજ્યાભિષેક કરતાં સર્વે પ્રતિમા પુજે છે તેમા સમદ્રષ્ટિ, [illegible] મિથ્યાદ્રષ્ટિ ભવ્ય, અભવ્ય સર્વે ઉપજે તે સર્વે પુજે છે સર્વેને ઉપજતી વેળાએ સર્વે [illegible] દેવ તેના સામાનીક દેવ એમજ કહે છે જે પ્રતિમા અને દાઢા પુજો [illegible] એમ [illegible] સમદ્રષ્ટિ દેવ તેને પુજે અને મિથ્યાદ્રષ્ટિ દેવ તેને પુજે ૯૧

[illegible]

સર્વે સુરિયાભિના જેવી છે. તેને ભવ્ય, અભવ્ય, સમકદ્રિ, મિથ્યાદ્રિ. સર્વે એકજ રીતે પુજે છે. એમાં ધર્મ કરતવ્ય શું થયું?

વળી પ્રતિમા પુજે એટલા સમકદ્રિત થાય તો વિજય પ્રોળીયાદિક અસંખ્યાતા પ્રોળીયા સર્વે વિજય પ્રોળીયાનીપરે પ્રતિમા પુજે છે તો તે સર્વે સમકદ્રિ થશે???વળી સર્વ જીવ વિજય પ્રોળીયાપણે અનંતીવાર ઉપન્યા છે. તો પ્રતિમા પુજવાવાળાને અનંતભવ કેમ કરવા પડ્યા?? કેમકે સમ્યકૃત્વવંતને અનંતા ભવ હોય નહીં એવો મત શાખ છે.

વળી અરણુક શ્રાવક, કામદેવ શ્રાવકને દેવતાએ પરીસહ દીધા તે દેવતા, તેમજ નાથાણામતિ, જમાલીમતિ, નાસ્તિકમતિ એટલા જે મિથ્યાત્વિ દેવતા જીનધર્મના દ્વેષી, તે પણ ઉપજતી વેળાએ જીતઆચાર માટે સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા પુજે છે. કોઇ મમીત કે ઠકોરદ્વાર પુજતા નથી, તેમ તે ત્યાં છે પણ નહી. હવે જુવો એ સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા તિર્થંકરની હોય તો મિથ્યાત્વી કેમ પુજે? માટે એ કુળાચાર જીતવ્યવહાર મધ્યે પ્રતિમાની પુજા જાણવી. પણ સમ્યકૃત્વ ખાતે જાણવી નહીં. કેમકે જેને એક સમ્યકૃત્વ દ્રષ્ટી દેવતાજ પુજતા હોય તો તો ધર્મ ખાતે થાય પણ સર્વે સમ્યકૃત્વી, મિથ્યાત્વી ભેળી પુજે ત્યારે ધર્માચાર ક્યાંનો!

૮. વળી એ પ્રતિમા તિર્થંકરની નહીં એમ સિદ્ધાંત શાખથી સિદ્ધ થાય છે. જ્યારે પ્રથમ સુરિયાભ દેવતાને રાજ્યાભિષેક થયો, ત્યાર પછી વ્યવસાય સભામધ્યે આવ્યો ત્યાં "धम्मीए सथे वाएति" એહવો પાઠ છે. એટલે ધર્મશાસ્ત્ર વાંચ્યા. એ ધર્મશાસ્ત્ર છે, ધર્મશાસ્ત્ર કહ્યા છે, પણ કુળધર્મની રીત સમધીયા છે પણ આચારંગાદિક દ્વાદસાંગ પ્રવચન સિદ્ધાંત નથી કેમકે જો આચારંગાદિક દ્વાદસાંગ હોય તો મિથ્યાત્વિ અભવ્ય કેમ વાંચે? કેમ સદ્દહે? અને જીનવચન સાચાં કેમ જાણે? કેમકે વાંચવા તો સર્વેને પડે છે. વળી મિથ્યાત્વીના ઓગણત્રીશ પાપસુત્ર ક્યાંયપણ જુદા કહ્યા નથી. તેમ ક્યાંઇ સમ્યક્દ્રષ્ટિ આચારંગાદિક વાંચે અને મિથ્યાત્વિ કુરાન, પુરાન વગેરે વાંચે એમ તો કહ્યું નથી. ત્યાં તો જેટલા બાર બોલવાળા ઉપજે તે સર્વ એહીજ ધર્મશાસ્ત્ર વાંચે છે માટે એ ધર્મશાસ્ત્ર તે પણ લૌકીક કુળરીતનાં જાણવા

વળી કેટલાએક કહેછે કે—શ્રાવક, સમ્યકદ્રષ્ટિ સિદ્ધાંત વાંચે તો અનંત સંસારી થાય. હવે એમ કહેનારના લેખે જો આચારંગાદિક ધર્મશાસ્ત્ર હોય તો સમ્યકદ્રષ્ટિ દેવતા સિદ્ધાંત વાંચીને અનંત સંસારી શા માટે થાય! માટે નક્કી એ ધર્મશાસ્ત્ર તે કુળરીતનાંજ છે. જેમ મનુષ્ય લોક મધ્યે બોહોતેર કળાના શાસ્ત્ર, તથા અર્થ, ધર્મ, કામ, સામ, દંડ, ભેદ. ઇત્યાદિક ગ્રંથ છે તેજ સરખા તે પણ જાણવા, અને સમ્યકદ્રષ્ટી, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી સર્વેને એક સરખી રીતે કામ આવે, એક સરખી રીતે મનાય તેવાં છે, એટલે એ પ્રતિમા અને એ શાસ્ત્ર એ બને એક લૌકીક ખાતે છે કેમકે અનંતા જીવ અનંતીવાર દેવતા થઇને એ પ્રતિમા પુજી. એ પુસ્તક વાંચ્યાં, પણ કોઇ સમ્યકત્વ પામ્યો નહીં.

૯. ત્યાર પછી એ પુસ્તક વાંચીને "धम्मीयं ववसाइयं गिन्हिजा" ધર્મ સંબંધી, વ્યવસાય ગ્રહણ કરે એવો પાઠ છે.

ભાવાર્થ—એ ધર્મનો વ્યાપાર કર્યો તે પદ પણ સમુચય છે. ત્યાં એમ નથી કહ્યું કે પ્રતિમા પુજી તે ધર્મ વ્યવસાય. સમુચય પદ મધ્યે તો પ્રતિમા, પુતળી, સ્થાંભા, દ્વારશાખ, તોરણ, પ્રોળ, ખડગ, પુસ્તક એમ બત્રીસ વાનાં પુજ્યાં, તે સર્વ ધર્મવ્યવસાય મધ્યે કરે પુજ્યા છે, તે માટે ધર્મવ્યવસાય પદ તે પણ સાધારણ પાઠ છે.

ત્યાર પછી હરીને ઇશાન ખુણે સિદ્ધાયતન મધ્યે ગયો. ત્યાં એકસો ને આઠ જીન પડીમા છે ત્યાં આવ્યો, અને પ્રતિમાનો શરીર સરખ્યો.

હવે પ્રતિમાદિક એક બીજાથી વિરૂદ્ધ પડે છે તે સૂત્ર થકી કહે છે.

૧. જ્યાં વિજય દેવતાની પ્રતિમા (જીવાભિગમ મધ્યે) પાઠળ વરણુવી ત્યાં "रीठ मयामसुं" રીષ્ટરત્નમય કહી કહી છે. અને રાયપસેણીમાં સૂરિયાભે પ્રતિમા પુજી તેને દાઢી નથી કહી, એ ફેર.

૨. "कणगमया चुचुआ" એટલે કનકમય સ્તન છે. હવે જુઓ એ સ્તન જુગત કેને હોય! શ્રી ઉવવાઇ મધ્યે શ્રી તિર્થંકરનું શરીર વખાણ્યું ત્યાં સ્તન મુગટીક કહ્યાં નથી, કેમકે તિર્થંકર, ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, ઉત્તમ પુરૂષ, સામંત, પ્રમુખ એટલાને સ્તન હોય નહિ. માટે તે પ્રતિમા જો જીન તિર્થંકરની હોય તો સ્તન હોય નહી. એ સ્તન કહ્યાં તે ફેર.

૩. વળી તે પ્રતિમાને પુઠે (પાછે) બે બે ચામરધારની પડીમા, અને મુખ (સામાં) આગળ બે બે નાગપડીમા, બે બે જક્ષપડીમા હાથ જોડીને વિનય કરતી રહે છે હવે જુઓ એ નાગ, ભુત અને જક્ષની પડીમા કોના પરીવાર મધ્યે હોય! તિર્થંકરની પાસે તો સૂત્ર મધ્યે ઠામ ઠામ કહ્યું છે કે "इसीपरी-साए नरपरीसाए" કહ્યુ છે. જો એ પ્રતિમા પાસે ગણધર, સાધુની પ્રતિમા હોત તો જાણત કે એ તિર્થંકરની પ્રતિમા ખરી, પણ તે તો નથી માટે એમ જાણવું જે કોઇ શરીર કામદેવાદિકની પ્રતિમા છે.

વળી આજે પણ પ્રતિમા જે કરાવે છે તેના પાસે કદિ પણ સાધુની પ્રતિમા કરાવે છે, પણ નાગ, ભુત, જક્ષની પ્રતિમા કરાવતા નથી, તો એ બે પ્રતિમા મધ્યે સાચી કઇ ને જુઠી કઇ માટે એ પ્રતિમા નાગ, ભુત, જક્ષ, ઠાકુર, વૈશ્રમણ, ક્ષેત્રપાળ, મહેશ, કામદેવાદિકની નિશ્ચે જાણવી.

૯. વિજયમાં વળી સૂરિયાને પુસ્તક પરેશ કરી "लोमहत्थगं पमज्जइ" કહ્યુ છે. એટલે કે મોરપીંછીની પુંજણી વડે પુંજે કરી તેમ પુસ્તકે ... ને જાણવી

પ્રતિમા મોરપીંછ થકી પુંજે તે રીતે. પુંજે છે તે મોરપીંછની પુંજણી જૈનલીંગ નથી, તે કાણુંમસૂત્રે પાંચમે કાણે ત્રીજે ઉદ્દેશે કહ્યું છે કે—

कप्पइ निग्गंथाणवा निग्गंथीणवा पंच रयहरणाइं धारीत्तएवा परिहरित्तएवा तंजहा. उन्नए १, उट्टिए २, सांणए ३, पच्चापिच्चिए ४, मुंजापिच्चिए ५.

શબ્દાર્થ—ક૦ કલ્પે. નિ૦ નિર્ગ્રંથ. નિ૦ નિર્ગ્રંથીને. પં૦ પાંચ. ર૦ રજોહરણ. ધા૦ ધારવા. પ૦ રાખવા. તં૦ તે કહે છે. ઉ૦ ઉંબળ ઉનનો ૧. ઉ૦ ઉંટના રોમનો ૨. સા૦ સાણનો ૩. પ૦ તૃણ વિશેષ કુટિલ નેટનો ૪. મુ૦ મુંજનો કુટિનનો ૫.

ભાવાર્થ—એ પાંચે ઔઘી તથા મુંજના રજોહરણ અપવાદે રાખવા કહ્યા. પણ મોરપીંછ રાખવાની ના કહી. કેમકે જીનમારગ મધ્યે મોરપીંછ નિષેધ્યો છે. એ તે અતિ મુગ્ધમાર્ગ છે. પણ ભગવાને અબ્યેય ભણ્યું—વળી અન્યતિર્થીની સાથે ભગતો એક સરખો વેષ થાય તે માટે નિષેધ્યો છે.

હવે જુઓ સાધુને મોરપીંછ રાખવાની ના કહી, તો સાધુના સ્વામી ભગવંતને શરીરે મોરપીંછનું પુંજવું ક્યાંથી હોય? વળી ભગવંતને તે મજાશીજ રજોહરણ નથી તો ભગવંતની પ્રતિમાને મોરપીંછ કેમ કલ્પે? એ હેમે પણ શ્રી જિનરાજની એ પ્રતિમા નહીં.

૫. વળી નમિયાળે પ્રતિમા પુજે ત્યારે પ્રથમથી પ્રતિમાને નાવડાવી પછે—

" अहयाइं देवदूस जुयलाइं नियच्छेइ २ त्ता "

અ૦ નાવા નુસ્વના દે૦ દેવદુષ્ય. જુ૦ જુગલ વસ્ત્ર. નિ૦ પહેરાવે, પહેરાવીને.

ભાવાર્થ—એમ પાઠ કહ્યો કે જીનપ્રતિમાને શોભા રહિત, ઉદરની મંધ સહીત એટલે અખંડ વસ્ત્રના જોડા પહેરાવ્યા. એમ પાઠ બોલ્યો. હવે જુઓ તિર્થંકર તો અચેળ છે, તે વસ્ત્ર પહેરે નહીં તો જિનની પ્રતિમાને ધોળી જોડી કેમ પહેરાવ્યા? એ હેતે તે પ્રતિમા કોઇ જીનની હશે તે [illegible], કેમકે આગમને વસ્ત્ર તો એક રીતે છે. માટે જે [illegible] તે તો ભલે કરે અને ન [illegible] તે એટલે ન કરે.

વળી આજે જે પ્રતિમા પુંજે છે તે પણ વસ્ત્ર નથી પહેરાવતા, તો દેવતા ભગવંતને અચેળ જાણીને વસ્ત્ર કેમ પહેરાવે? માટે એમ જાણવું કે એ પ્રતિમા વસ્ત્રના પરિગ્રહધારી દેવતાની છે. [illegible] જીનદેવ તિર્થંકર નથી.

વળી [illegible] ભગવંતના મુખ આગળે મુક્યાં છે, એમ કહે છે તે [illegible] "चुणारुहणं" પાઠ જુઓ. છે " **वत्थारुहणं चुण्णारुहणं पुप्फारुहणं वण्णारुहणं आभरणारुहणं** " [illegible] [illegible] મુ૦ [illegible] મુ૦ [illegible] વ૦ વસ્ત્ર ચઢાવે. આ૦ આભરણ ચઢાવે [illegible] તે. "**देवदूसा जुयलाणि नियंसेइ २ त्ता**"

કરેલાં છે. દેદુપ્ય, સુર સુરત વસ્ત્ર નીલ પરિગ્રહ, પરિગ્રહને કરું નિર્મળા પદી. [illegible] કર્યાં છે. તેમ આભરણ મળ્યા તે સુખ અને પદ્મના તે પણ સુણાં માટે એ આભરણ અને રત્ન અને વસ્તુ ભગવાનને અર્પણ. તેમ ભગવાનની પ્રતિમા દેવ તો તેને પણ અર્પણ.

વળી કેમ કહે કે ભગવાનને તે તે વસ્તુ અર્પણ છે પણ ભક્તિ છે કે જે [illegible] વસ્તુ દેવ તે પ્રતિમાને ભગવાન નિમિત્ત [illegible] ઉપર છે. જે ભારી પ્રાણની ભક્તિ [illegible] તે [illegible] તેમ ન [illegible] ભગવાનની [illegible] પ્રધાન છે. તેમ [illegible] તેમ [illegible] કહે તેને ભક્તિ [illegible] કહી નથી.

[illegible] પ્રસંગ [illegible] પરમે [illegible] દેવનાને દ્રવ્ય અને દેવ-[illegible] પરિગ્રહ [illegible] છે.

एवंचेने घडाविहा सपरिवाराचि देवा समायंति भवण वाहण जाण विमाण सयणा सणाणिय नाना विह वत्थ भूसणाणीय पवर पहरणाणिय णाणामणी पंचवण दिव्वं भायणविहं णाणाविहं कामरूव वेउव्विया अच्छर गणा संघाए दिव्व समुद्दे दिसाओ विदिसाओ चेइयाणिय वणसंडे पव्वे गाम नगराणीय आराम ज्ञाण वाणणाणीय कूव सर तलाग वावि दिहाय देवकुल सभ पव्वा वसही माइयाइं बहुयाइं कित्तणाणिय परिगणित्ता परिग्गहं विपुलं दव्व मारं देवाचि सद्दगा [illegible]

[illegible]

૨૯. દી૦ દિર્પિકા ૩૦. (લાંબી વાવ નાળાલી) દે૦ શીખરબંધ દહેરાં ૩૧. સ૦ સભા. પ૦ પર્વ ૩૨. વ૦ તાપસના આરામ ૩૩. આ૦ એ આદિ દેઇને. ભ૦ ઘણા પદાર્થ પ્રતે. કી૦ એમ કહે જે એ માહરા, એ માહરા એવી મમતા કરે. પ૦ ગ્રહીને એવા. પ૦ પરિગ્રહને પરીગ્રહ કેહવા છે તો કે. વી૦ વિસ્તિર્ણ. દ૦ દ્રવ્યે કરી. સા૦ પ્રધાન. એવા પરિગ્રહને આદરીને દે૦ દેવતા પણ. સ૦ ઇંદ્ર સહિત દેવ ન૦ તૃપ્તિ ન પામે. તે દેવના ઘણા વિસ્તીર્ણ લોભે પરાભવ્યા થકાં.

• **ભાવાર્થ**—એ પાઠ મધ્યે જે જે વસ્તુ કહી તે તે વસ્તુ દેવતાને પરિગ્રહ મધ્યે કહી તેમાં દેવકુળ (દેહરાં) પ્રતિમા તે પણ પરિગ્રહમાં ગણ્યા છે માટે પરિગ્રહ પુજે ધર્મ હોય નહીં. એ નક્કી જાણવું.

વળી કોઇ કહેશે કે પૂર્ણ ભદ્રાદિક જક્ષ છે તે જક્ષની પ્રતિમા પરિગ્રહ ખાતે છે. શેષ પ્રતિમા પરિગ્રહમાં નહીં. એમ કહે તેનો ઉત્તર—જે ત્રીજા લોકે વ્યંતરની પ્રતિમા છે તે પ્રતિમા પરિગ્રહ મધ્યે કહેશો તો ત્યાં તો **"चउविहावीदेवा"** ચાર પ્રકારના દેવતા કહ્યા છે. વળી ઇંદ્ર સહીત તો તેની પ્રતિમા ત્રીજા લોક માંહી કહ્યા છે? અને કોણ પુજે છે? અને **"दिव समुद्दे चेइयाणीयं"** કહ્યું તે કયા વ્યંતરની પ્રતિમા છે? વળી સર્વ દ્વીપ, સમુદ્રની પ્રતિમા તિર્થંકરની માને છે તો ત્યાં તો તે પણ ભેળી આવી છે. વળી દેવલોક મધ્યે વૈમાનદીઠ પ્રતિમા છે તે પણ વૈમાનવાસીને પરિગ્રહ ખાતે છે. કારણ કે પોત પોતાના વૈમાનની સર્વે પુજે છે. કોઇ બીજાની પુજતા નથી. વળી સુરિયાભને સામાનિક પુજવાનું કહ્યું છે તેણે પણ સુરિયાભ વૈમાનના સિદ્ધાયતનની પ્રતિમા સરિયાભ દેવને પુજવી કહી દેખાડી, અને તેણે તેહીજ પુજ્યું છે, પણ અન્ય સ્થાનકની, મેરૂની, નંદીસર દ્વીપની પુજવી બતાવી નથી. જે પહેલા છત આચારમાં પુજવાની છે તેજ બતાવી એટલે પોતાની કરી બતાવે છે, તે માટે પરિગ્રહ ખાતેજ કહી. વળી તિર્થંકરના જન્માદિક મહોત્સવ કરતાં સર્વે ઇંદ્ર ભેળા થાય છે, તેમાં કોઇ એમ નથી કહેતું કે અમુક તિર્થંકર તો મારી હદના ને મારા છે, માટે હુ જન્માદિક મહોત્સવ કરીશ. એમ કોઇ મમતા કરતા નથી. ત્યાં તો ભરત, ઐરવત, મહાવિદેહના જેટલા છે તેટલાનો સહુ જન્મ મહોત્સવાદિક કરે છે, માટે તે કોઇ દેવતાના પરિગ્રહમા નથી, અને પ્રતિમા તો જેની હદ મર્યાદા વૈમાન માંહી આવી તેનેજ પોતની જાણી મમતા છે જેથી પુજે છે, તે માટે તે પરીગ્રહ ખાતે કહી છે, પણ તિર્થંકર કે સાધુ કોઇની હદમધ્યે કહ્યા નથી. એ મોટો ફેર છે.

૭. ત્યારે કોઇ કહેશે કે સુરિયાભની પ્રતિમા તિર્થંકરની નથી એવું તમે કેમ જાણ્યું? એમ કહે તેનો ઉત્તર—કે એ પ્રતિમાના લક્ષણ ૭ ભગવંતથકી જુદા પડ્યા તે કહે છે. પ્રથમ દાઢી ૧, સ્તન ૨, ગોરપીંછ ૩, નાગ, ભૂતનો પરિવાર ૪, કપડાં પહેરાવ્યાં ૫, ને આભુષણ પહેરાવ્યાં ૬. તેણે કરી જાણ્યું કે એ ભગવંતની પ્રતિમા નથી. એ ૭ બોલ

વિરદનો વિસ્તાર ઉપર કહેવાઇ ગયો છે. વગી કુમતિની પ્રતિમા ને આનો સંબંધ
સાતમો વીરદ.

૮. ત્યારે કોઇ કહેશે કે જીન પ્રતિમા વીતરાગની નથી તો "પુત્તદાઉણ જીણ
વરાણં" કેમ કહ્યું? એમ કહે તેને ઉત્તર કે—જો જીનવર ધુપ, સુગંધ હશે તો સુરિયાભે
પ્રત્યક્ષ ભગવાનને ધુપ કેમ ન કર્યો? તે કહો. માટે જે ધુપ, સુગંધના ભોગી દેવ છે તે
માટે દેવના રૂપ જીનની પ્રતિમા જાણવી, પણ તિર્થંકરની પ્રતિમા જાણવી નહી. એ આઠ
પ્રશ્ન થયા.

ત્યારે કોઇ કહેશે કે એ બધી વાત તો ઠીક પણ જો તિર્થંકરની પ્રતિમા નથી તો
સુરિયાભે નમોથુણં કેમ કર્યું? એમ કહે તેને ઉત્તર કે—સુરિયાભનું નમોથુણં ધર્મ ખાતે
નથી. એ તો કુળાચાર વ્યવહાર ખાતે છે કેમકે નમોથુણં ત્રણ પ્રકારે કહે છે. લૌકીક
રીતે ૧, કુપ્રાવચનીક રીતે ૨, અને લોકોત્તર રીતે ૩. એ ત્રણ પ્રકારે. તેની સમજુતી કહેછે.

૧ લૌકીક તે લૌકીક દેવ, ગુરુ દેવ, ગુરુના ગુણ રહીતની આગળ નમોથુણં કહે
તે. જેમ કુમતિ પોતે મિથ્યાત્વી અને નિશ્ચય સહીત ધણી ભોગી દેવની પ્રતિમા આગળ
નમોથુણં કહ્યું તેમ તેવગ અ... ... વર્ગના ત્રીજા અધ્યયનમાં અર્જુન માળીએ
મોગરપાણીને કહ્યું છે—

"एवं खलु अहं बाल पभिइ चेव मोगरपाणिस्स भगवओ कल्लाकल्लि जाव
कप्पेमाणे विहरामि ·

દાઢા પુજે છે, અને ધર્મ શાસ્ત્ર વાંચે છે. ભવ્ય, અભવ્ય સર્વ દેવતાની એ કરણી છે માટે તે લૌકીક રીતમાં નમોથુણં ગણાય. જો એકલા સમદ્રષ્ટીજ પુજા કરે તો સમ્યક્ત્વ ખાતે હોય પણ તેમ તો નથી માટે સમ્યક્ત્વ ખાતે નહીં.

વળી જો પ્રતિમાની પુજા ધર્મ ખાતે હોય તો મનુષ્ય લોકે રાજા, શેઠ, સેનાપતિ. શ્રાવકે પ્રતિમા પુજી, ઘરમાં માંડી, દહેરાં કરાવ્યાં, સંઘ કાઢયા એમ કેમ ક્યાંય ન કહ્યું?

વળી દેવતાએ પ્રતિમા આગળ નમોથુણં કહ્યું. તેમજ ગર્ભમાં રહ્યા. અવિરતી તિર્થંકર તેહને નમોથુણં કહ્યું, પણ સાક્ષાત કેવળી ભગવંતને વંદણા કરવા આવ્યો ત્યાં નમોથુણં કેમ ન કહ્યું? તો શું પ્રતિમાથકી ભગવંત ઉતરતા હતા? પણ એમ કાંઇ નહીં, દેવતાની જેહવી રીતિ છે. કુળાચાર જીતવ્યવહાર છે તે પ્રમાણે કરે છે એમાં કાંઇ ધર્મ કર્મનો વિચાર જાણવાનો નથી.

૧૦. વળી સુરિયાભે પ્રતિમાને નમોથુણં કહ્યું તે ઇંદ લોક ખાતે છે, પણ પરલોક ખાતે નથી. તેહની ખાત્રીને માટે ભગવતી ભગવતી સતક બીજે ઉદેશે પહેલે છે કે. તે ખંધક સન્યાસીએ શ્રી મહાવીર સ્વામી પ્રત્યે કહ્યું કે જેમ કોઇ ગાથાપતિ ઘર બળતું દેખી ધન કાઢે તે એમ જાણે કે એ સમયે.

निछारिए संमाणे पुव्विं पछा हियाए सुहाए खमाए निसेसाए अणुगामियत्ताए भविस्सइ ॥

શબ્દાર્થ—નિ૦ નિસ્તાર પામ્યો એ મહરો આત્મા અને કેડે શું નિકળ્યાથકાં પુ૦ પહીલા. પ૦ અને પછે પણ હી૦ હીતને કાજે સુ૦ સુખને કાજે. ખ૦ ક્ષમાને કાજે. નિ૦ મુક્તિ હેતુ. અ૦ અનુગામીકપણું. ભ૦ હુસ્યે.

ભાવાર્થ—એ ધન કાઢયુ થકુ મુજને પહેલા અને પછી પણ હીતકારી પ્રમુખ થાશે. એવું દ્રષ્ટાંત ખંધક કહે છે કે લોકમધ્યે આદીપ્ત પ્રદીપ્ત જગ, મરણરૂપ અગ્ની લાગી છે તે માહેથી મારા [illegible] આત્મા કાઢું છું તેથી એ આત્મા સંસારથકી કાઢે થકે મુજને

पेचा हियाए सुहाए खमाए निसेसाए अणुगामीयत्ताए भविस्सइ ॥

શબ્દાર્થ—પે૦ પર ભવ જન્માંતરે હી૦ [illegible] પથ્યની પરે. સુ૦ સુખ અર્થી. ખ૦ [illegible] નિ૦ મોક્ષ અર્થી. અ૦ [illegible] ભ૦ હુસ્યે

ભાવાર્થ—[illegible] એ લોક મધ્યે એ ધન કાઢયુ થકુ પહીલા અને પછી પણ "पुव्विं पछा" [illegible] "हियाए" પ્રમુખ [illegible] થશે કહ્યું તેમજ સંજમ લેતા પણ [illegible] પણ "पेचा" કહેતાં પરલોકને વિષે

ઇંદ્ર, સુધર્મેંદ્ર સભામાં બેઠા થકાં હાસ્ય, વિનોદ, વિલાસ, નેત્રકટાક્ષ, કામચેષ્ટા, નાટિક, નીરીક્ષણ, ગીત, શ્રવણ ઇત્યાદિક તો કરે છે તે સંસારી જીવનો વ્યવહાર છે એમાં ભવ્ય, અભવ્ય, સમ્યકત્વદ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિનો સરખો આચાર છે એમાં કાંઇ મુક્તિનું કારણ સમજવાનું નથી.

૧૩. વળી કેટલાક કહેછે કે સર્વ જીવ દેવતાપણે ઉપના તેણે વિધી પુર્વક પુજા, પ્રતિમા, દાઢા પોતાના જીત આચાર માટે પુજી છે તેમાં કાંઇ ભવ્ય, અભવ્ય, સમ્યકત્વદ્રષ્ટી મિથ્યાત્વદ્રષ્ટી જુદાં પડતાં નહિ એ વાત તો ઠીક પણ જે વૈમાનના અધિપતિએ પ્રતિમા પુજી છે. તે તો એકાંત સમ્યકત્વદ્રષ્ટી હોય, કેમકે મિથ્યાત્વી વૈમાનના અધિપતિ પણે ઉપજે નહીં એમ કહેછે. તે વાતપણ સૂત્ર વિરૂદ્ધ છે. કેમકે જુઓ સૂત્ર મધ્યે તામલી તાપસ, બાળ તપસી, પુરણ બાળ તપસી. મિથ્યાત્વિ કાળ કરી ઇસાનેંદ્ર, ચમરેંદ્રપણે ઉપના કહ્યા. તો તેણે પોતાની સ્થિતિ જીત આચાર માટે પ્રતિમા પુજી હશે કે નહીં પુજી હોય! કેમકે સમ્યકત્વ તો પછે પામ્યા છે અને પ્રતિમા તો ઉત્પાત સીજ્યામાંહીથી ઉઠતાંવેંત તરતજ પુજે છે તે માટે એમ નથી કે સમદ્રષ્ટિજ પુજે.

વળી હરીભદ્ર સૂરીનો કરેલો અભવ્ય કુળક છે તેમાં કહ્યું છે કે ઇંદ્રપણે, સામાનિક ઇંદ્રપણે, ત્રાયત્રિંસકપણે, લોકપાળપણે, પરમાધામીપણે, તથા પ્રતિમા થાય તે પાષાણપણે, પ્રતિમાના ભોગના ફુલ, પાણીપણે એટલા મધ્યે અભવ્ય જીવ ઉપજે નહિ એવું કહ્યું છે. તેનો ઉત્તર કે—

૧. ઇંદ્રપણે ન ઉપજે, વૈમાનના ધણીપણે ન ઉપજે. તો બારમા દેવલોકના ઇંદ્ર થકી પણ નવ ગ્રૈવેકના દેવતા અધિકા છે, અહમેંદ્ર છે તે મધ્યે આયુષ્ય, જ્યોતી, કાન્તિ, પુન્યાઇ તે ચોસઠ ઇંદ્ર થકી પણ અધિક છે, તો તે મધ્યે તો અભવ્ય અને મિથ્યાદ્રષ્ટિ ઉપજતા સૂત્ર મધ્યે કહ્યા છે ભગવતી સૂત્ર મધ્યે સર્વ જીવ નવ ગ્રૈવેકપણે અનંતીવાર ઉપના કહ્યા છે તે માટે કહ્યા નવગ્રૈવેક સુધી અભવ્યનું ઉપજવું કહ્યું તે વિચારવા જેવું છે.

૨. વળી આવશ્યકની વૃત્તિ બાવીશ હજારી હરીભદ્ર સૂરીની કરેલી તેમાં સામાયિક નામા અધ્યયનની ટીકામાં અભવ્ય સંગમો દેવતાનો અધિકાર છે કે શ્રી મહાવીરને ઉપસર્ગ કરવા આવ્યો ત્યાં પરીષહ સહ્યા તેથી કે મહાવીરને ધ્યાનથી ચલાવી ન શકે ત્યારે સંગમો અભવ્ય દેવતા મહાનો સામાનીક છે તે બોલ્યો કે

**अहं सगामो नाम सोहम्म कप्पवासी देवो महमाणिओ सोमणीए देव-
राया अहोगगे नरङ्खरीको माणुमो देवो न भायीमइ अहं भायीमि नाहे
महातं भवागेति मांजाणिहिति पगनिमाए भगवंतयोकम्मं कोगेति पगो आगतो.**

ભાવાર્થ—ત્યાં સંગમો સામાનિક ઇંદ્ર સમાનો દેવતા કહ્યો અને અભવ્ય કહ્યો.

શરીર તેનો મહોત્સવ તે પણ દેવતાના જીત આચારમાં કહ્યો છે તો પ્રતિમાની પુજા ધર્મ વ્યવહાર મધ્યે કયાંથી થાશે!

શ્રી જંબુદ્વીપ પન્નતિ મધ્યે છપન દિસા કુમારી સાક્ષાત ભગવંતના શરીરનો મહોત્સવ કરવા આવી ત્યાં પણ જીત આચાર કહ્યો છે તે પાઠ કહેછે.

उपन्ने खलु भी जंबुद्वीवे २ भगवं तित्थयरे तंजीय मेयं तीय पच्चुपन्न मणागयाणं अहोलोगं वथव्वाणं अठन्हं दिसाकुमारीणं भगवओ तित्थयरस्स जम्मणं महिमं करित्तए. ॥

શબ્દાર્થ—ઉ૦ ઉપનો. ખ૦ નિચે. ભો૦ અહો! ઇતિ આમંત્રણે. જં૦ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે. ભ૦ ભગવંત. તિ૦ તિર્થંકર. તં૦ તેહ ભણી. જી૦ જીત આચાર છે. એ૦ એહ. અ૦ અતીત કાળ થયો. પ૦ હમણાં વર્તમાન કાળ છે. અ૦ અને આગળે અનાગત કાળે થાશે. અ૦ અધોલોકની વસનારી. અ૦ આઠ દિશાકુમારી. ભ૦ ભગવંત તિ૦ તિર્થંકરનો. જ૦ જન્મ મહોત્સવ (મહીમા) ક૦ કરવાનો આચાર છે.

વળી રૂપભદેવ સ્વામીના નિર્વાણ સમયને અધિકારે જંબુદ્વીપ પન્નતીમાં, સૌદ્રે એમ વિચાર્યું કે—

परिनिव्वुए खलु जंबुद्वीवे २ भारहेवासे उसभे अरहा कोसलीये तं जीयं मेयं तीय पच्चुप्पन्न मणागयाणं सकाणं देविंदाणं देवराया तिणं तित्थगराणं परिनिव्वाणं महिमं करित्तए ॥

શબ્દાર્થ—પ૦ પરીનીવૃત મોક્ષ પોહતા. ખ૦ નિશ્ચે. જં૦ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે. ભ૦ ભરતક્ષેત્રે. ઉ૦ રૂષભદેવ. અ૦ અરીહંત. કો૦ કોસળીક. તં૦ તે માટે જીત આચાર છે માહરો. વળી અ૦ એહ અતીત કાળના. પ૦ વર્તમાન કાળના અને અ૦ અનાગત કાળના. સ૦ સુધર્મેદ્ર તે દે૦ દેવતાનો ઇંદ્ર. દે૦ દેવનાનો રાજા હોય તે. તી૦ તિર્થંકરનો. પ૦ પરિનિર્વાણ. મ૦ મહિમા. (નીર્વાણ મોહોત્સવ) ક૦ કરે.

ભાવાર્થ—એજ રીતે સર્વ ઇંદ્રને સદેંદ્રની પરે વિચારણા થઇ. હવે જુવો સાક્ષાત જીનના શરીરનો મહોત્સવ જીત વ્યવહાર મધ્યે કહ્યો છે, તો પછે પ્રતિમાની પુજા ધર્મ વ્યવહાર મધ્યે કયાંથી થાશે? જન્મ મહોત્સવ, દિક્ષા મહોત્સવ અને નિર્વાણ મહોત્સવ મધ્યે અનેક ક્રોડાગમે દેવતા આવે તે સર્વે જીત વ્યવહાર મધ્યે ગણ્યા છે. અને જ્યાં જીત વ્યવહાર કહ્યો ત્યાં સમ્યક્ત્વદ્રષ્ટિ, મિથ્યાત્વદ્રષ્ટિ, ભવ્ય અભવ્યનું શું કારણ રહ્યું!

વળી સક્ર સુરિયાભ દદુરદેવતા પ્રમુખ સહીત જે ભગવંતને વાંદવા આવ્યા ત્યાં જીત વ્યવહાર નથી કહ્યો માટે એમ જાણજે જે દેવના જે જે કરતવ્ય કરે. નમોથુણં, પુજા, જન્મ મહોત્સવ, દિક્ષા મહોત્સવ, નિર્વાણ મહોત્સવ, દાઢા લેવી, સ્થુભ કરાવવાં—

એ ધર્મ વ્યવસાય ગ્રહ્યો કહ્યું. તે પ્રતિમા પુજવા આશ્રીત કહ્યું એમ નથી, પણ એ ધર્મ વ્યવસાય ગ્રહ્યો, ત્યાર પછી જે જે વસ્તુ પુજી તે તે પોતાના જીત આચારની વિધિ તે સર્વ ધર્મ વ્યવસાયમાં આવી, તે તોરણ, ખડગ પ્રમુખ પુજ્યા તે સર્વ ધર્મ વ્યવસાય ગ્રહ્યા કેડે તથા પુસ્તક વાંચ્યા કેડે જે જે વસ્તુ પુજી તેજ વસ્તુ જો ધર્મ વ્યવસાયમાં ગણશો તો પુસ્તક પુજવો અને વાંચવો એ શામાં ગણશો ?

વળી ધર્મ વ્યવસાય કહ્યો, તે મધ્યે તો શ્રી ઠાણાંગ સૂત્રમાં દશમે ઠાણે દશ પ્રકારે ધર્મ કહ્યો છે તે કહે છે.

दस विहे धम्मे पन्नत्ते तंजहा गामधम्मे नगरधम्मे रठधम्मे पासंडधम्मे कुलधम्मे गणधम्मे संघधम्मे सुयधम्मे चारि तधम्मे अथिकायधम्मे ॥

શબ્દાર્થ—દ૦ દશ પ્રકારે. ધ૦ ધર્મ. પ૦ કહ્યા. તં૦ તે કહે છે. ગા૦ ગામ ધર્મ તે લોકનું સ્થાનક તેહનો ધર્મ આચાર તે સ્થિતિ ગામ ગામ પ્રત્યે જુદી જુદી અથવા ગ્રામ ઈંદ્રિય ગ્રામ તેહનો ૧, ન૦ નગર ધર્મ તે નગરાચાર તે નગર પ્રત્યે જુદો જુદો હોય તે ૨, ર૦ રાષ્ટ્ર (દેશ) ધર્મ તે દેશાચાર ૩, પા૦ પાખંડ ધર્મ તે ૩૬૩ પાખંડીનો આચાર ૪, કુ૦ કુળધર્મ તે ઉગ્રાદિક કુળનો આચાર ૫. ગ૦ ગણ ધર્મ તે મલ્લ ધર્મ ગચ્છાચાર ૬, સં૦ સંઘ ધર્મ તે ચતુર્વિધ સંઘ તેહનો ધર્મ ૭. સુ૦ સૂત્રધર્મ તે આચારાંગાદિક દ્વાદશાંગીનો ધર્મ જે દુર્ગતિ પડતાં જીવને ઝાલી ને ધરી રાખે તે ભણી ધર્મ ૮. ચ૦ ચારીત્ર ધર્મ તે પાંચ મહાવ્રત રૂપ. ૯. અ૦ અસ્તિકાય ધર્મ તે ધર્માસ્તિ-(અધર્માસ્તિ, આકાશાસ્તિ, જીવાસ્તિ, પુદ્ગલાસ્તિ.) કાયાદિકનો સ્વભાવ તે ધર્મ. ૧૦.

ભાવાર્થ—એહ વાત, હથીઆર પ્રતિમા, દાઢા પ્રમુખ પુજ્યા તે સર્વ કુળ ધર્મ જીત મધ્યે તે માટે **"धम्मीयं ववसायं"** કહ્યો પણ કાંઇ સૂત્રધર્મ ચારિત્ર ધર્મ નહીં તેમ ચારીત્રની કરણીરૂપ પણ ધર્મ નહીં કેમકે ચારીત્ર ધર્મ અનુષ્ઠાન પાળતાં ને [illegible] ૧૫. તે તો દેવતાને નથી અને સુત્રધર્મ તો [illegible] છે, ને કાંઇ [illegible] નથી. વળી [illegible] હથીઆર, પ્રતિમા દાઢા, દ્રહ, વાવડી, પુજ્યા કહ્યાં નથી. કેમકે [illegible] મધ્યે [illegible] પુજ્યા કહ્યા હોય તો મનુષ્ય [illegible] કેમ ન પુજ્યા? [illegible] મનુષ્ય છે તે તો પુજ્યા નથી.

વળી [illegible] પાન [illegible], વસ્ત્ર, આભરણ [illegible] પ્રતિમા [illegible] કેમ પુજ્યા નહિ? વળી પ્રતિમા આગળ કહ્યું છે કે **"पुव्वंदाइय सीमसगं"** [illegible] નથી ? તે [illegible] પુજ્યો, [illegible] એમ કહ્યું છે કે [illegible] **"दीवं सुगंधि गमन जोगं करेंइ"**

કહે છે: મેરૂ પર્વતથકી પુર્વે ને પશ્ચિમે ભદ્રસાળ વનનો દીર્ઘપણો બાવીશ બાવીશ હજાર જોજનનો છે. તે બે પાસેનો દીર્ઘપણો બેજો કરતાં ચઉમાલીશ હજાર જોજન થાય તેમાં મેરૂ પર્વતનું પહોળપણું દશ હજાર જોજન બેજતાં ચોપન હજાર જોજન થાય તેમાંથી માલવંત અને ગંધમાદન બે ગજદંતા વખારા પર્વત પાંચસે પાંચસે જોજનના એટલે બંને મળી એક હજાર જોજન થાય તે કાઢતાં બાકી પ્રમાણ ત્રેપન હજાર જોજન રહે. એ ભાવ), તેની ધનુપીઠ દક્ષિણ દિશે સાઠ હજાર ચારસેં અઢાર જોજન ને એક જોજનના ઓગણીશ ભાગ કરીએ એહવા બાર ભાગની કહી છે. એટલે એટલી પરધી છે. (ગંધમાદન અને માલવંતનો જુદો જુદો પ્રમાણ કહે છે ત્રીશ હજાર બસેં નવ જોજન અને ૭ કળા એટલા લાંબપણે છે એટલે બંને મળી સાઠ હજાર ચારસેં અઢાર જોજન અને બાર કળાના જાણવા.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રનો કેહવો આકાર ભાવ (સ્વરૂપ) કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો ઘણો સમ રમણીક ભૂમિભાગ છે. તે જેમ કોઇ આલીંગનામા (ઢોલ) વાજીંત્રનું પડું હોય. જાવત્ જેમ એકરૂક અંતરદ્વીપની વ્યાખ્યના કહી તેમ સર્વ જાણવી. જાવત્ દેવલોક ગતિના જાણહાર (જનાર) સર્વ મનુષ્યના સમુહ છે. અહો શ્રમણો આયખાવંતો! પણ એટલો વિશેષ છે જે ઉત્તરકુરૂના મનુષ્ય ૭ હજાર ધનુષ (ત્રણ ગાઉ) કાયાએ ઉંચા છે અને બસેં ને છપન પાંસળી છે. વળી તે જુગળને અઠમ ભકતે એટલે ત્રણ દિવસને અંતરે ચોથે દિવસે આહારની ઇચ્છા ઉપજે છે. તેનું આયુષ જઘન્યથી દેશેઉણુ ત્રણ પલ્યોપમનું છે તે પણ પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે ઉણુ છે ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પુરૂં છે. તે જુગળ પોતાના બાળકની ઓગણપચાસ દીન પ્રતિપાલણા કરે. શેષ સર્વ અધિકાર એકરૂક અંતરદ્વીપની પરે જાણવો. વળી ઉત્તર કુરૂક્ષેત્રને વિષે ૭ પ્રકારના મનુષ્ય ઉપજે તે કહે છે પદ્મગંધા ૧, (પદ્મ કમળ સમાન જેના શરીરની સુગંધ તે) મૃગગંધા ૨, (કસ્તુરીના જેવી જેના શરીરની ગંધ આવે તે) અમમા ૩, (મમતા રહિત) અસહ ૪, (ભાઇબંધના પ્રતિબંધ રહિત) તેયલી ૫, ને સનીચારી ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે જમકનામા બે પર્વત કયાં કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત વર્ષધર પર્વતથકી દક્ષિણ દીસે આઠસેં ચોત્રીસ જોજન ને એક જોજનના સાત ભાગ કરીએ એહવા ચાર ભાગ એટલી આબાધાએ (વેગળા) સીતા મોટા નદીને બે પાસે (બે કાંઠે) ઇહાં ઉત્તરકુરૂને વિષે બે જમક નામે પર્વત કહ્યા છે તે એક પૂર્વને કાંઠે ને એક પશ્ચિમને કાંઠે છે. તે પર્વત એકેક હજાર જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે, અઢીસેં જોજન ભુમિ માંહે ઉંડા છે, મૂળે એક હજાર જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે, વચ્ચે સાડા સાતસે જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે, ને ઉપરે પાંચસો જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે મૂળે ત્રણ હજાર એકસો બાસઠ જોજન કાંઇક ઝાઝેરાં પરિધીપણે છે, વચ્ચે બે હજાર ત્રણુસેં બહોતેર જોજન કાંઇક ઝાઝેરાં પરિધીપણે છે, ને ઉપરે પંદરસેં એકાસી જોજન કાંઇક ઝાઝેરા પરિધીપણે છે. મૂળે વિસ્તીર્ણ છે, મધ્યે સંક્ષીપ્ત

(કાંકરી) છે ને ઉપરે પતાકા છે. ગોપુંછને સંસ્થાને સંસ્થિત છે. સર્વ સુવર્ણમય છે. આકાશ સ્ફટિક જેવા યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદીકાએ વીંટ્યા છે. પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે વીંટ્યા છે. તે વેદીકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વલી રીતે કરવો. વળી તે જમક પર્વતને ઉપરે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે. યાવત્ ત્યાં દેવતા બેસે છે. તે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગને મધ્ય ભાગે (અમેવિચે) પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે. તે પ્રાસાદાવતંસક સાઠી બાસઠ જોજન ઉંચા ઉચપણે છે, ને સવા એકત્રીસ જોજન લાંબપણે, પહોળપણે છે. અત્યંત ઉંચા શિખરના શિખર છે. ને પ્રાસાદનું વર્ણન ભૂમિ ભાગ ઉલ્લોચ સર્વ પુર્વલી રીતે કહેવું વળી તે પ્રાસાદ મધ્યે બે જોજનની મણિપીઠીકા છે, તે ઉપરે સીંહાસન પરીવાર સહીત કહેવું. યાવત્ ત્યાં જમક નામે દેવતા વસે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્યામાટે જમક પર્વત એવડું નામ કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જમકનામા પર્વતને વિષે ને ને ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી નાની નાની વાવ યાવત્ બીલપંક્તિને વિષે ઘણા ઉત્પલ યાવત્ સહસ્ત્ર કમળ છે. તે જમક સરખા પ્રભાએ છે, જમકને વર્ણે છે ને વળી ઇહાં જમક નામે બે દેવ મહર્દ્ધિક જેવી કહેવા પણી) છે યાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે ને દેવ [illegible] પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર હજાર સામાનિક દેવતાનું ચાર અગ્ર મહીષીનું, [illegible] યાવત્ જમક પર્વતનું જમક રાજધાનીનું. અનેરાં [illegible] યાવત્ [illegible] વિચરે છે ને કહે [illegible] નિત્યપણે નિત્ય છે

[illegible]

ચોખુણ સમો તટ (કાંઠા) છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. એ પ.મે પુર્વ પશ્ચિમે બે પદ્માર વેદિકાએ ને બે વનખંડે કરીને સઘળે ચોફેર પરીક્ષીપ્ત (વિંટયો) છે. એ વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વ પરે કહેવો. વળી નીલવંત દ્રહને તે તે ઠેમે ત્યાં ત્યાં ઘણી પગથીઆં છે તેહનો વર્ણન પુર્વલી પરે કહેવો. જાવત્ તોરણ સગે કહેવો.

૭૨. પદ્મ કમળનો અધિકાર વિસ્તાર સાથે.

વળી નીલવંત દ્રહને ઘણું મધ્ય દેસ ભાગે (વચ્ચે) ત્યાં એક મોટું પદ્મ (કમળ) છે. તે કમળ (ફુલ) એક જોજન લાંબપણે પોહોળ પણે છે. ત્રીગુણી વિશેષ એટલે ત્રણ જોજન ઝાઝેરી તેની પરધી છે. અર્ધ જોજન જાડ પણે છે, દશ જોજન ઊંડપણે (પાણીમાં) છે ને બે કોસ પાણીથકી ઉંચું છે. સર્વ મળી સાડા દશ જોજન સર્વાંગે ઉંચપણે છે. તે કમળનો એહવો એટલે રૂપે વર્ણવાસ કહ્યો છે. તે કહે છે. વજ્ર રત્નમય મૂળ છે. અરીષ્ટ રત્નમય કંદ છે. વૈડુર્ય રત્નમય નાળ છે. વૈડુર્ય રત્નમય બાહીરનાં હેઠાં પત્ર છે. જાંબુનંદ રત્નમય માંહીલાં પત્ર પાંખડી છે. રાતા સુવર્ણમય કેસરાં છે. સુવર્ણમય કર્ણિકા (ડોડો) છે. અનેક મણિમય કમળના કણીઆ (બીજ) છે. તે કર્ણિકા અર્ધ જોજન લાંબી પોહોળી છે, તેથી ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરિધીપણે છે. એક કોસ જાડપણે છે. સર્વ સુવર્ણમય છે. આછા સુકમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે કર્ણિકા ઉપરે ઘણો સમ રમણિક ભુમિ ભાગ છે. જાવત્ મણિએ કરી ઉપસોભિત છે ને ઘણું સમ રમણીક ભુમિ ભાગને ઘણું મધ્ય દેશ ભાગે ઇહાં એક મોટું ભવન છે તે એક કોસ લાંબપણે છે, અર્ધ કોસ પહોળપણે છે ને દેશેઉણું એક કોશ ઉંચુ ઉંચપણે છે. અનેક સેંકડા થંભે સ્થંભે કરી સંનિવિષ્ટ (સહીત) છે. જાવત્ તેનો વર્ણક પાછલીપરે કહેવો. તે ભવનને ત્રણ દીસે ત્રણ દ્વાર છે. પુર્વ ૧ દક્ષિણ ૨ ઉત્તર ૩ તે દ્વાર પાંચસે ધનુષ ઉંચા ઉંચપણે છે, અઢીસે ધનુષ પોહોળપણે છે, ને તેટલુંજ (અઢીસે ધનુષ) પ્રવેશપણે છે શ્વેત છે. વર પ્રધાન કનકની થુભિકા શીખર છે જાવત વનમાળા સર્વે વર્ણન કહેવો. વળી તે ભવનની માંહે ઘણું સમ રમણિક ભુમિ ભાગ છે ને તેમ [illegible] માણગનું પણ હોય જાવત્ મણિવને વર્ણન કહેવો. વળી તે ઘણું સમ રમણિક ભુમિ ભાગના ઘણું મધ્ય દેશ ભાગને વિષે ઇહાં એક મોટી મણિપીઠિકા છે તે પાંચસે ધનુષ લાંબપણે પોહોળપણે છે. ને અઢીસે ધનુષ જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે તે મણિપીઠિકાને ઉપરે ઇહાં એક મોટી દેવશય્યા છે તે દેવશય્યાનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો.

વળી તે મુખ્ય પદ્મ કમળને અનેરા એકસો આઠ તે મુખ્ય કમળથી અર્ધ ઉંચ પ્રમાણમાત્રે કમળે ચોફેર સઘળે પરીક્ષીપ્ત [illegible] છે તે એકસો આઠ કમળ અર્ધ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે તેથી ત્રીગુણી ઝાઝેરી પરીધીપણે છે કોસ જાડપણે છે, દશ જોજન ઊંડપણે [illegible] છે ને એક કોસ પાણી ઉપરે ઉંચા છે સાડાદશ જોજન સર્વાંગે ઉંચપણે છે. તે એકસો આઠ કમળોનો એહવે. એહવે રૂપે વર્ણન કહ્યો છે તે કહે છે. વજ્રમય મૂળ છે જાવત્ અનેક મણિમય કમળ [illegible] છે તે એકસો આઠ કમળની કર્ણિકા એક કોસ

લાંબી પહોળા છે. તેથી ચોગુણી ઝાઝેરી પરિધીપણે છે, અર્ધોસ જાડપણે છે. સર્વ કનક મય છે. આખા જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી તે કર્ણિકાને ઉપરે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગ છે. જાવત્ મણિનો વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ પુર્વપરે કહેવો. વળી તે મુખ્ય કમળને વાયવ્ય ખુણે ઉત્તર દીસે ને ઇશાન ખુણે નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના ચાર હજાર સામાનીકના ચાર હજાર કમળ છે. એમ સર્વ પરીવારનાં કમળ કહેવાં. વળી તે મુખ્ય કમળ અનેરી બીજી ત્રણ કમળની પરિધીએ કરીને સઘને ચોફેર વીટ્યું છે તે કહે છે. અભ્યંતરની પરિધી ૧, મધ્ય પરિધી ૨ ને બાહીરની પરિધી ૩ તેમાં અભ્યંતરની પરિધીએ બત્રીસ લાખ કમળ છે, મધ્ય પરિધીએ ચાળીસ લાખ કમળ છે. ને બાહીરની પરિધીએ અડ્ઢતાલીસ લાખ કમળ છે. એ ત્રણે પરિધીના મળીને એક ક્રોડ ને વીસ લાખ કમળ હોય એમ નિર્ધારે કહ્યું છે.

(હવે સર્વ કમળ પરીવાર નીલવંત દ્રહમાં છે તે કહે છે. મુખ્ય કમળ ૧ તેને પરિધી ૧૦૮ની તેને પરિધી ૩૪,૦૧૧ની તેને પરિધી ૩૨,૦૦,૦૦૦ની તેને પરિધી ૪૦,૦૦,૦૦૦ની તેને પરિધી ૪૮,૦૦,૦૦૦ની સર્વ મળીને ૧,૨૦,૫૦,૧૨૦ એક ક્રોડ વીસ લાખ પચાસ હજાર એકસો વીસ કમળ થાય. હવે તેનો યંત્ર કરી બતાવે છે.

૧ મુખ્ય કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાનું છે.

૧૦૮ કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના આભરણના છે.

[illegible] કમળ નીલવંત દ્રહકુમાર દેવતાના [illegible] છે.

[illegible] કમળ [illegible] દ્રહકુમાર દેવતાની ચાર અગ્રમહીષીનાં છે

[illegible] દેવતાના [illegible] સેનાના સ્વામીના છે.

[illegible]

કમળ બીજી પરિધીએ છે. ને ત્રીજી પરિધીએ ચારે દીસે ચાર ચાર હજાર આત્મ રક્ષક દેવનાના કમળ એમ સોળ હજાર કમળ એ પરીવાર જાણવો. એ કમળનો વીવરો કરી બતાવ્યો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે શ્યામાટે નીલવંત દ્રહ એહવું નામ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત દ્રહને વિષે ત્યાં જે ઉત્પલ કમળ છે. જાવત્ લક્ષપત્ર કમળ છે. તે સર્વ નીલે વર્ણે, નીલી પ્રભાએ છે, નીલી પ્રભા કાંતિ છે. વળી નીલવંત દ્રહકુમાર નામે ઇહાં નાગકુમાર દેવતા વસે છે. તે જમક દેવતા સરીખો. કહેવો. જાવત્ તે માટે નીલવંત દ્રહ એહવું નામ કહીએ છીએ.

વળી તે નીલવંત દ્રહને પૂર્વદીસે ને પશ્ચિમદીસે બે પાસે દશ દશ જોજનને આંતરે ઇહાં દશ દશ કાંચનગીરી પર્વત છે. બે પાસે થઇને વીસ છે. તે કાંચનગીરી સો સો જોજન ઉંચા ધરતીથકી ઉંચપણે છે. ને પચવીશ જોજન ઉંડા ધરતી માંહે છે. મૂળે એકેક સો સો જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે, વચ્ચે પંચોતેર પંચોતેર જોજન લાંબપણે પોહોળ પણે છે ને ઉપરે પંચાસ પંચાસ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. મૂળે ત્રણસેં સોળ જોજન કાંઇક અંધેરાં પરિધીપણે છે, વચે બસેં સાડત્રીશ જોજન કાંઇક અધેરા પરિધીપણે છે ને ઉપરે એકસો અઠાવન જોજન કાંઇક અધેરા પરિધીપણે છે, મૂળે વિસ્તીર્ણ છે (સો જોજન માટે) વચે સાંકડા છે. (પચોતેર જોજન માટે) ને ઉપરે પાતળા છે (પચાસ જોજન માટે) ગોપુંછને સંસ્થાને (આકારે) સંસ્થીત છે. સર્વ કનકમય છે. આઠા પ્રત્યેક પ્રત્યેક પદ્મવર વેદિકાએ ને પ્રત્યેક પ્રત્યેક વનખંડે વીટ્યા છે. તે કાંચનગિરી પર્વતને ઉપરે ઘણું સમો રમણિક ભૂમિભાગ છે. જાવત્ ત્યાં દેવતા, દેવાંગ રમે છે, વસે છે, ક્રીડા કરે છે. વળી તે કાંચન પર્વતે પ્રત્યેક પ્રત્યેક પ્રાસાદાવતંસક છે. તે સાડીબાસઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે ને સવાએકત્રીશ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે. તે પ્રાસાદમધ્યે મણિપીઠીકા છે તે બે જોજનની છે તે ઉપરે સીંહાસન પરીવાર સહીતછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે શ્યા માટે કાંચનગિરી પર્વત એહવુ નામ કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાંચનગિરી પર્વતને વિષે તે તે ઠામે વાવી પ્રમુખે ઉત્પલ પ્રમુખ કાંચનને વર્ણે કમળ છે. જાવત્ ત્યા કાંચનગિરીનામા દેવતા મહર્દ્ધિક જાવત્ વસે છે તે કારણે હે ગૌતમ, કાંચનગિરી પર્વત એહવુ નામ કહીએ છીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાંચન દેવતાની કાંચનનામા રાજધાની ક્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાંચન પર્વત થકી ઉત્તર દીસે કાંચન નામા રાજધાની બીજા અસંખ્યાતને આંતરે જંબુદ્વીપને વિષે છે. તેહનો વર્ણન સર્વ વિજય રાજધાનીની પરે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપે ઉત્તર કુરુક્ષેત્રે ઉત્તરકુરુનામા દ્રહ ક્યા કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નીલવંત દ્રહથકી દક્ષિણ દીસે આઠસેં ચોત્રીશ જોજન ને એક જોજનના સાત ભાગ કરીએ એહવા ચાર ભાગ એટલી અબાધાએ (છેટે) ઉત્તરકુરુ દ્રહ છે. તે જેમ નીલવંત દ્રહ કહ્યો તેમ સર્વ અધિકાર તેના સરખો કહેવો. દ્રહના નામે દેવતા છે. સર્વ

દ્રહને પુર્વ દીસે ને પશ્ચિમ દીસે કાંચન ગીરી પર્વત દસ દસ છે. તે સર્વ પર્વત એક પ્રમાણે જાણવા તે સર્વની રાજધાની અસંખ્યાતમે અનેરા જંબુદ્વીપને વિષે ઉત્તર દીસે છે એ બે દ્રહ કહ્યા હવે ચંદ્ર દ્રહ ત્રીજો ઐરાવત દ્રહ ચોથો અને માલવંત દ્રહ પાંચમો. એમ એ પાંચ દ્રહ નીલવંત દ્રહ સરખો જાણવો. એ દ્રહના અધિપતિ દેવતા તેની રાજધાની એ સર્વ જાણવું.

(ત્રીજો ચંદ્ર દ્રહ ઉત્તર કુરુ દ્રહને દક્ષિણ દિશાના છેડાથી ઉત્તર દક્ષિણ દિશે આઠ સો ચોત્રીસ જોજન ને જોજનના સાતીયા ચ્યાર ભાગ એટલે છેટે, સીતાનામે મહા નદીનાં મધ્ય ભાગે ઉત્તરકુરુ ક્ષેત્રને વિષે ચંદ્ર દ્રહ નામે દ્રહ કહ્યો છે. એ દ્રહનો વર્ણન નીલવંત દ્રહની પરે લાંબપણે, પોહોળપણે, બે પદ્મવર વેદિકા, વનખંડ, ત્રીસોપાન, (પગથીયાં) તોરણ, મૂળપદ્મ, પદ્મકમળ, પરિવારનાં કમળ સર્વ જાણવાં. પણ એટલો વિશેષ જે તેહના કમળાદિક ચંદ્રમાની પ્રભા કાન્તિ જેવા છે. ચંદ્રને આકારે છે ચંદ્રનામે ત્યાં દેવતા વસેછે. તે માટે ચંદ્ર દ્રહ કહીએ ત્યાવત્ ચંદ્ર રાજધાની, કાંચન ગીરી પર્વત રાજધાની પ્રમુખ સર્વ પુર્વની પરે કહેવું

ચોથો ઐરાવત દ્રહ ને ચંદ્ર દ્રહના દક્ષિણના છેડાથી દક્ષિણ દિશે આઠસો ચોત્રીસ જોજનને ને જોજનના સાતીયા ચાર ભાગ અધિક એટલે છેટે સીતા મહા નદીના બહુ મધ્ય ભાગે ઐરાવત દ્રહ છે એહની વક્તવ્યતા નીલવંત દ્રહની પરે લાંબપણે પોહોળપણે સર્વ કહેવો. ત્યાવત્ ઐરાવત રાજધાની ઐરાવત દેવતા વિગેરે સર્વ પુર્વની પરે જાણવુ

પાંચમો [illegible] દ્રહ ને ઐરાવત [illegible] દક્ષિણ [illegible] છેડાથી [illegible] દક્ષિણદિશે [illegible] એટલે છેટે મોટા [illegible] નામે દ્રહ છે [illegible]

[illegible] જંબુદ્વીપ ને સુદર્શન વૃક્ષ વિસ્તાર સાથે.

[illegible]

(વચે) બાર જોજન જાડપણે છે. ત્યાર પછી માત્રાએ માત્રાએ પ્રદેશની હાણિએ ઘટતું ઘટતું થકું સઘળે છેહડે ચોફેર બે કોસ જાડપણે છે. તે સર્વ જંબુનદમય છે. આછો જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તે જંબુપીઠ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરીને સઘળે ચોફેર વિંટ્યું છે. તે વનખંડ ને વેદિકાનું વર્ણન પૂર્વલીપરે કહેવું તે જંબુપીઠને ચારે દીસે ચાર ત્રીસોપાન (પગથીયાં) છે. તેનો વર્ણન પૂર્વલીનીરે જાવત્ તોરણ, ધ્વજ છત્રા તિ છત્રસુધી કહેવો. તે જંબુપીઠને ઉપરે ઘણું સમ રમણીક ભૂમિભાગ છે. તે જેમ કોઈ માદળનું પડ હોય જાવત્ મણિના સ્પર્શલગે કહેવું. તે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિભાગને ઘણું મધ્ય દેશ ભાગે ઈહાં એક મોટી મણિપીઠીકા છે. તે મણિપીઠીકા આઠ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે ને ચાર જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય આછી સુકમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે.

વળી તે મણિપીઠીકાને ઉપરે ઈહાં એક મોટો જંબુસુદર્શના નામા વૃક્ષ કહ્યો છે. તે આઠ જોજન ઉંચો ઉંચપણે છે અર્ધ જોજન ભૂમિમાંહે ઉંડપણે છે. બે જોજનનો સ્કંધ પ્રદેશ તે થડ છે. તે થડ અર્ધ જોજન પોહોળપણે છે ને ૭ જોજનની ઉંચી નીકળતી તેની શાખા છે. તે જંબુસુદર્શન નામા વૃક્ષનો એહવો એહવે રૂપે વર્ણવાસ કહ્યો છે. તે કહેછે. વજ્ર રત્નમય મૂળ છે. રૂપામય સુપ્રતિષ્ટ મૂળના અંકુર છે. અરીષ્ટ રત્નમય વિસ્તીર્ણ કંદ છે. વૈડુર્ય રત્નમય મનોહર સ્કંધ તે થડ છે. સુજાત ઉત્તમ રૂપામય ધુરથી વિસ્તીર્ણ શાખા છે. અનેક મણિરત્નમય વિવિધ પ્રકારની શાખા પ્રશાખા છે. વૈડુર્ય રત્નમય પત્ર છે. રક્ત સુવર્ણમય પાંનનાં બીટ છે. જંબુનદ રત્નમય રાતા મૃદુ સુકમાળ પ્રવાળ કુંપલ ને અંકુર તેનો ધરણહાર છે. વિચિત્ર પ્રકારના મણિરત્નમય સુગંધી ફુલ છે. ફળને ભારે કરીને તેહની શાખા નમી છે. છાંયાવંત છે, કાંતિવંત છે, સશ્રીક છે, ઉદ્યોતવંત છે, અત્યંત મનને સુખકારી મન પ્રસનકારી છે. તે જંબુસુદર્શનાને ચાર દીસે ચાર શાખા છે. તે કહે છે. પુર્વદીસે ૧ દક્ષણદીસે ૨. પશ્ચિમદીસે ૩. ને ઉત્તરદીસે ૪.

ત્યાં જે પુર્વ દીસીની સાખા છે ઈહાં એક મોટું ભવન (ઘર) છે, તે એક કોસ લાંબપણે છે, અર્ધ કોસ પહોળપણે છે ને દેસે ઉણું એક કોસ ઉંચું ઉંચપણે છે અનેક સ્થંભે કરી સહીત છે. તેના વર્ણન કહેવો. જાવત્ ભવનનું દ્વાર તેહજ પ્રમાણે પાંચસેં ધનુષ ઉંચું ઉંચપણે છે, અઢીસેં ધનુષ પહોળપણે છે. જાવત્ ત્યાં વનમાળા ભુમિ ભાગ ઉલેચનો વર્ણન પુર્વલી પરે કહેવો. મણિપીઠીકા પાંચસેં ધનુષની ઉંચી ઉંચપણે છે. દેવ સજ્યા સર્વ પુર્વલી રીતે વર્ણન કહેવો.

વળી ત્યાં જે દક્ષિણ દીસીની સાખા છે. ઈહાં એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે, તે એક કોસ ઉંચો ઉંચપણે છે, ને અર્ધ કોસ લાંબપણે, પહોળપણે છે અત્યંત ઉંચો મનોહર છે માંહે ઘણું સમો રમણિક ભુમિ ભાગ છે. ઉલેચનો વર્ણન કહેવો. તે ઘણું સમ રમણિક ભુમિ ભાગને ઘણું મધ્ય દેસ ભાગે સીંહાસન પરીવાર સહીત વર્ણન કહેવું.

વળી ત્યાં જે પશ્ચિમ દીસીની શાખા છે, ઈહાં એક મોટો પ્રાસાદાવતંસક છે તેનું પણ તેહજ પ્રમાણ જાણવું. સિંહાસન પરીવાર સહીત કહેવું.

૪,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાના સામાનીક દેવતાનાં છે.
૮,૦૦૦ જંબુ અનાધૃત દેવતાની અભ્યંતરની પરખદાના આઠ હજાર દેવતાનાં છે.
૧૦,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાની મધ્ય પરખદાના દશ હજાર દેવતાનાં છે.
૧૨,૦૦૦ જંબુ અનાધૃત દેવતાની બાહીરલી પરખદાના બાર હજાર દેવતાનાં છે.
૧૬,૦૦૦ જંબુ સુદર્શન અનાધૃત દેવતાના આત્મ રક્ષક દેવતાના ત્રીજી પરિધીએ છે.
૫૦,૧૨૦ સર્વ સર્વાળે પચાશ હજાર એકસો વીશ જંબુ સુદર્શન વૃક્ષ છે.

એ વિસ્તાર કરી બતાવ્યો. વળી જંબુ સુદર્શનને સો સો જોજનનાં ત્રણ વનખંડ છે. તેણે કરીને સઘળે ચોફેર પરીક્ષીપ્ત વેષ્ટીત (વીટેલ) છે તે કહે છે. પહીલું ૧, બીજું ૨, ને ત્રીજું ૩. એ પ્રત્યેક સો સો જોજનનાં જાણવાં.

વળી તે જંબુ સુદર્શનને પુર્વદીશે પહેલું વનખંડ પચાશ જોજન અવગાહીને જહાંએ કહાં એક મોટું ભવન છે. તેનો વર્ણન જેમ જંબુ સુદર્શન ઉપરે પૂર્વશાખાએ ભવન કહ્યું તેમ કહેવો. યાવત્ દેવશય્યા સોદ્રને સર્વ કહેવું, એમ દક્ષીણે, પશ્ચિમે, ને ઉત્તર દીશે ચાર ભવન કહેવાં.

વળી તે જંબુ સુદર્શનથી ઉત્તર પૂર્વ ઇશાનખુણે પહેલું વનખંડ પચાશ જોજન અવગાહી જહાંએ ઇહાં ચાર નંદા પુષ્કરણી છે તેનાં નામ કહે છે. પદ્મા ૧, પદ્મપ્રભા ૨, કુમુદા ૩, ને કુમુદપ્રભા ૪. તે એક કોશ લાંબી છે, અર્ધકોશ પહોળી છે ને પાંચસેં ધનુષ ઉંડી છે. આછી સુકમાળ ઘટ્ટ, મૃષ્ટ, મૃષ્ટ, પંક રહીત, રજ રહીત યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. તેનો વર્ણન પૂર્વલીપરે યાવત્ તોરણપરજ કહેવો. વળી તે ચાર નંદા પુષ્કરણીને બહુ મધ્ય દેશભાગે ઇહાં એક પ્રાસાદાવતંસક છે, તે એક કોશ લાંબપણે છે, અર્ધકોશ પહોળપણે છે તેનો વર્ણન પૂર્વલીપરે કહેવો યાવત્ સા સિંહાસન પરીવાર રહીત કહેવું એમ દક્ષીણ, પૂર્વ અગ્નીખુણે પણ પચાસ જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યાં વનખંડમાંહે ચાર નંદા પુષ્કરણી છે તે કહે છે ઉત્પલ ગુલ્મા ૧, નલીના ૨, ઉત્પલા ૩, ને ઉત્પલોજ્વલા ૪. તેહનુ પ્રમાણ પૂર્વલીપરે તેમજ પ્રાસાદાવતંસક તેહનુ પ્રમાણ પૂર્વપરે કહેવું. એમ દક્ષિણ, પશ્ચિમ ને નૈરુત્યખુણે પણ વનખંડમાંહે પચાસ જોજન અવગાહી જહાંએ ત્યાં પણ ચાર નંદા પુષ્કરણી છે તેહના નામ કહે છે ભૃંગા ૧, ભૃંગનિભા ૨, અંજના ૩, ને કજ્જલપ્રભા ૪ શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવું વળી જંબુ સુદર્શનથી ઉત્તર પશ્ચિમે વાયવ્યખુણે પહેલું વનખંડ પચાસ જોજન અવગાહી જહાંએ ઇહાં ચાર નંદા પુષ્કરણી છે તેના નામ શ્રીકાંતા ૧ શ્રીમહિતા ૨, શ્રીચંદ્રા ૩, તેમજ શ્રીનિલયા ૪. તેનું પ્રમાણ પણ તેમજ જાણવું ને તેમજ તેના એક પ્રાસાદાવતંસક છે.

વળી તે જંબુ સુદર્શનને પૂર્વદીશાના ભવનને ઉત્તરદીશે ને ઇશાનખુણાના પ્રાસાદાવતંસકને દક્ષિણ દિશે ઇહાં એક મોટો કુટ કહ્યા છે તે આઠ જોજન ઉંચા ઉંચપણે છે મૂળે બાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે, મધ્યમાં આઠ જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે ને ઉપરે ચાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે મૂળે ૩૭ ઝાઝેરા સાડત્રીશ જોજન

કહેછે. સાથીઓ ૧, શ્રીવચ્છ ૨, જાવત્ દર્પણ ૮, કૃષ્ણચામર ધ્વજા જાવત્ છત્રા તિ છત્રછે.

વળી તે જંબુ સુદર્શનાના બાર નામ કહ્યાં છે તે કહે છે. સુભકાર દર્શન માટે સુદર્શના ૧, નિષ્ફળ નહીં શાસ્વના છે માટે અમોધા ૨, મણિરત્ન બંધ માટે. સુપ્રબદ્ધા ૩, જસવંત માટે. જસોધરા ૪, જંબુદ્વીપનું નામ વિસ્તારે માટે વિદેહ જંબુ ૫, ઉત્તમ વૃક્ષ માટે સોમનસ ૬. સાસ્વના માટે નિયતા ૭, સ્થિર માટે નિત્યમંડીતા ૮, ભદ્રકારી માટે સુભદ્રા ૯, વિસ્તીર્ણ માટે વિશાળા ૧૦. ભલો તે સુજયા ૧૧, ને દેખતાં મન પ્રસન થાય માટે સુમના ૧૨, એ બાર ભેદ. એટલે સુદર્શના જંબુવૃક્ષના એ બાર નામ કહ્યાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે સ્યા માટે જંબુ સુદર્શના એહવું નામ કહોછો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુ સુદર્શનાને વિષે જંબુદ્વીપનો અધિપતિ (સ્વામી) અનાધૃત નામે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ પલ્યોપમના આવખાવંત વસેછે. તે દેવતા ત્યાં ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનું જાવત્ જંબુદ્વીપનું, જંબુ સુદર્શનાનું, અનાધૃત રાજ્યધાનીનું અધિપતિપણું કરતો થકો જાવત્ વિચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનાધૃત દેવતાની અનાધૃત નામે રાજ્યધાની ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતથકી ઉત્તર દીશે ત્રીછા અસંખ્યાતા દ્વીપ સમુદ્ર પછી અનેરો જંબુદ્વીપ આવે ત્યાં અનાધૃત રાજ્યધાની છે. જાવત્ મહર્ધિક એમ સર્વ વ્યક્તવ્યના વિજય રાજ્યધાનીની પરે કહેવી. તેમ વળી હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે ઉત્તર કુરૂ ક્ષેત્રને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં જંબુવૃક્ષ. જંબુના વર્ણ, જંબુના વનખંડ. નિત્ય ફુલ્યાં ફુલ્યાં જાવત્ શોભાએ કરી અત્યંત અત્યંત ઉપ શોભતાં થકાં રહેછે. તેણે અર્થે હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ એહવું નામ કહીએ છીએ. તેમ વળી સદાઇ નિરંતર છે. હે ગૌતમ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપનું નામ સાસ્વતુ છે. જે કોઇ કાળે એ નામ હતું નહીં એમ નથી. જાવત્ નિત્ય સાસ્વતું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે કેટલા ચંદ્રમા પ્રભાસ્યા, પ્રભાસે છે ને પ્રભાસશે. કેટલા સૂર્ય તપ્યા, તપે છે ને તપશે કેટલા નક્ષત્ર ચંદ્રમાદિ ગ્રહો સાથે જોગ જોડયા, જોડે છે ને જોડશે. કેટલા મહાગ્રહ ચાર ચરતા હુવા, ચરે છે ને ચરશે. કેટલા તારાના સમુહની ક્રોડાક્રોડીઓ શોભતી હુઇ, શોભે છે, ને શોભશે. (એ પાંચે પ્રકારના જ્યોતીષીની ત્રણે કાળની પુછા કરી)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે બે ચંદ્રમા પ્રભાસ્યા, પ્રભાસે છે ને પ્રભાસશે. બે સૂર્ય તપ્યા, તપે છે, ને તપસે. છપન નક્ષત્ર ચંદ્રમા સાથે જોગ જોડયા, જોડે છે ને જોડશે. એકસો છોંતેર મહાગ્રહ ચાર ચરતા હુઆ. ચરે છે, ને ચરશે. એક લાખ, તેત્રીશ હજાર, નવસેં ને પચાશ એટલી ક્રોડાક્રોડી ૧,૩૩,૯૫૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ તારાગણ સમુહ શોભતા હુઆ, શોભે છે, ને શોભશે. એટલે એ જંબુ દ્વીપનો અધિકાર સંક્ષેપ માત્ર પુરો થયો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું અપરાજીતનામા દ્વાર કયાં કહ્યું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની ઉત્તર દીસીને અંતે ને ધાતકીખંડ દ્વીપને પાંતે ઉત્તરાર્ધથકી દક્ષિણે અપરાજીતનામા દ્વાર છે. શેષ સર્વ પુર્વ પરે વિજયદ્વાર જેવું કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનાં દ્વાર દ્વારને એટલે એક દ્વારથી બીજા દ્વારને આબાધાએ કેટલું અંતર કહ્યું છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ લાખ, પંચાણું હજાર, બસેં એંશી જોજન ને તે ઉપર એક કોસ એટલું આંતરૂં કહ્યું છે, (તે કેમજે એકેક દ્વારનું પહોળપણું ચાર ચાર જોજનનું એટલે ચારે દ્વાર થઇને સોળ જોજન થાય. વળી એકેકે દ્વાર બારશાખની શાખા એકેકા કોસની એટલે ચાર દ્વારની શાખા ગણતાં ચાર દુ આઠ કોસ થાય. તે આઠ કોસના બે જોજનને પુર્વલા સોળ જોજનમાં ભેળતાં અઢાર જોજન થાય, તે લવણની મુળગી પરિધી માંહિથી બાદ કરીએ ને બાકી રહેલાને ચાર ભાગે વહેંચીએ ત્યારે ત્રણ લાખ, પંચાણું હજાર, બસેં એંશી જોજન એક કોસ એટલું એક દ્વારથી બીજા દ્વારને આંતરૂં (છેટું) જાણવું. એ ભાવાર્થ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રના પ્રદેશ ધાતકીખંડને સ્પર્શ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ જંબુદ્વીપનું વ્યાખ્યાન કર્યું તેમ ધાતકીનામને આળાવે પણ સર્વ તેમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રના જીવ મરીને ધાતકીખંડે ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપની પરે સર્વ આળાવા સઢીન કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર એહવું નામ સ્યામાટે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું ઉદક (પાણી) આંબીલ, રજવંત, વેળેકરી કાળે વર્ણે, સ્વભાવે નિષર કડુય લવણ (મીઠા) સરખું અપ્રીય છે. ઘણા દુપદ, ચતુષ્પદ. મૃગ, પશુ, પખીયા, સરીસર્પાદિ તેહને પીવા જોગ્ય નથી. પણ એટલો વિશેષ જે ત્યાંના ઉપના મચ્છાદિક તેહને અપ્રીય નથી (લવણ સમુદ્ર થકી ઉપના તે સ્વયોની માટે તેહને પ્રીય છે.) વળી સુસ્થિત એહવે નામે મહર્ધિક ત્યા લવણાધિપતિ દેવતા જાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિવંત છે. તે ત્યાં ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનુ જાવત્ લવણ સમુદ્રનું, સુસ્થિત રાજ્યધાનીનું, અનેરા ઘણાનું અધિપતિપણું કરતો થકો વીચરે છે. તેણે અર્થે લવણ સમુદ્ર એહવું નામ કહીએ. વળી લવણ સમુદ્ર એહવું સાસ્વતું નામ કહ્યુ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રને વિષે કેટલા ચંદ્રમા કાન્તિએ કરી દીપતા હુવા, દીપે છે ને દીપસે? એમ સર્વ, નક્ષત્ર, ગ્રહ, તારા. એ પાંચે જ્યોતિષી પુછ્યા.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને વિષે ચાર ચંદ્રમા દીપતા હુવા, દીપેછે ને દીપશે. ચાર સૂર્ય તપતા હુવા, તપેછે ને તપશે. એકસો બાર નક્ષત્ર ચંદ્રમાદિક સાથે જોગ જોડયા. જોડેછે, ને જોડશે. ત્રણસેં બાવન ગ્રહ ક્ષેત્ર પ્રતે ચાર ચરતા હુવા, ચરેછે ને ચરશે. બે

ને એક જોજનનો ત્રીજો ભાગ એટલું જાડપણે છે. (હજાર જોજનના ત્રણ ભાગ કરવા) ત્યાં જે હેઠલો ત્રીભાગ છે ત્યાં કેવળ વાયરો છે. ને વચલે ત્રીભાગે વાયરો ને પાણી છે. ને ઉપરલે ત્રીભાગે કેવળ પાણી છે. એમ સર્વે નાહના મોટા મળીને લવણ સમુદ્રને વિષે સાત હજાર, આઠસેં, ચોરાશી પાતાળા કળશા હોય એમ તિર્થંકરે કહ્યું છે. હવે જ્યારે તે મોટા પાતાળા કળશા ને નાહના પાતાળા કળશાને હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ (ઉંચા) ગમન સ્વભાવવંત વાયરા ઉપજે છે, મુર્છના પામે છે, હાલે છે, ચાલે છે, કંપે છે, ક્ષોભાય છે, સંઘટ પામે છે માંહોમાંહે આથડે છે, તે તે ભાવપ્રત્યે પરીણમે છે. ત્યારે તે પાણી ઉંચું ઉછળે છે, ઉભરાય છે, ને જ્યારે તે નાહના પાતાળા કળશા ને મોટા પાતાળા કળશા હેઠલા ને વચલા ત્રીભાગને વિષે ઘણા ઉદાર ઉર્ધ ગમન સ્વભાવવંત વાયરા નથી હાલતા જાવત્ ને તે ભાવપ્રતે ન પરીણમે ત્યારે તે ઉદક (પાણી) ઉંચું ઉછળે નહીં, ઉભરાય નહી. વળી તે પાતાળા કળશાના વાયરા અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર તે વાયુ પ્રેરે છે ત્યારે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર પાણી ઉંચું ઉછળે છે તે કારણે અહોરાત્રી મધ્યે બેવાર વેળ ભરાય છે (ભરતી ઓટ થાય છે) ને જ્યારે તે કળશાના વાયરા અધવચાળે અનેરા વાયરાપ્રતે ઉદેરે નહીં ત્યારે અધવચાળેથકી તે પાણી ઉભરાય નહીં, ઉછળે નહીં. એમ નિશ્ચે હે ગૌતમ લવણ સમુદ્ર ચઉદસ, આઠમ, અમાવાસ્યા, પુનમને વિષે અત્યંત અધીકા વધે તથા ઘટે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનુ પાણી અહોરાત્રના (દીવસ રાત્રી થઇને) ત્રીશ મુહુર્ત માંહે કેટલી વાર અત્યંત વધે, ઘટે છે? (ભરતી ઓટ થાય છે).

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું પાણી ત્રીશ મુહુર્તમાહે બેવાર અત્યંત વધે ઘટે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શ્યામાટે એમ કહો છો જે લવણ સમુદ્રનું પાણી દિવસ રાત્રમાંહે બે વાર વધે, ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રે ત્રીશ મુહુર્તમાહે બેવાર અધવચાળેથી વાયરો ઉઠે છે (પાતાળા કળશાની વાયરે કરીને ચઉદસ, આઠમ, પુનમ, અમાવાસ્યાએ પાણી ઉભરે છે. પાણી અધવચાળે સમુદ્રમાહે અનેરા વાયરા પાતાળા કળશાને વાયરે પ્રેર્યાથકાં અહોરાત્રમાં બે વાર ઉઠે છે તેણે કરી અહોરાત્રમાં બેવાર વેળ ભરાય છે ઇતિભાવ.) ત્યારે અધવચાળેથીજ પાણી ઉછળે તે માટે હે ગૌતમ દીવસની ત્રીશ મુહુર્તમાહે તે વાયરાની અપેક્ષાએ કરીને બેવાર વધે, ઘટે છે. જાવત્ વાયુને પ્રકોપે લવણ સમુદ્રને વિષે શીખા ઉઠતી છે. ચક્રવાળની વિષ્કંભ ગતિ છે. આવર્ત્ત આકારે અથવા વૃત્તાકારે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવત, લવણ સમુદ્રની શીખા કેટલી ચક્રવાળે ફરતી પહોળપણે છે, ને કેટલી વધે ઘટે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની શીખા દશ હજાર જોજન ચક્રવાળ ફરતી પોહોળપણે છે. ને કાંઇક ઉણું અર્ધ જોજન તે શીખા ઉપરે વેળ વધે, ઘટે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોસ્તુભનામા આવાસ પર્વત એવું નામ સ્યે અર્થે કહ્યો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગોસ્તુભનામા આવાસ પર્વતને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણી નાની મોટી વાવ છે. જાવત્ ત્યાં ગોસ્તુભને વર્ણે ઘણાં કમળ છે. તેમજ પુર્વલી પરે જાવત્ ગોસ્તુભ નામે ત્યાં દેવતા મહર્દ્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિના વસે છે તે દેવતા ત્યાં ચાર હજાર સામાનીક દેવતાનું જાવત્ ગોસ્તુભનામા આવાસ પર્વતનું, ગોસ્તુભનામા રાજ્યધાનીનું જાવત્ અધિપતિપણું કરતો વિચરે છે તેને અર્થે હે ગૌતમ ગોસ્તુભ આવાસ પર્વત નામ કહીએ જાવત્ એ નામ નિત્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગોસ્તુભનામા દેવતાની ગોસ્તુભનામા રાજ્યધાની ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગોસ્તુભ પર્વતને પુર્વદીશે તીર્છા અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર વ્યતીક્રમીને અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે ગોસ્તુભ રાજ્યધાની છે તેહીજ પ્રમાણ કહેવું. તેમજ સર્વ વર્ણન જાણવો

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શીવકનામા વેલંધર નાગરાજનો દગભાસનામા આવાસ પર્વત ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂપર્વતને દક્ષિણદીશે લવણ સમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહી જ્યાંએ ત્યાં સીવકનામા વેળંધર નાગરાજનો દગભાસનામા આવાસ પર્વત છે. તેનું પ્રમાણ જેમ ગોસ્તુભનું કહ્યું તેમ જાણવું પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ અંક રત્નમય છે. નિર્મળ છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દગભાસનામા આવાસ પર્વત એહવુ નામ સ્યે અર્થે કહ્યો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દગભાસનામા આવાસ પર્વત લવણ સમુદ્રમાંહિ આઠ જોજન પ્રમાણ ક્ષેત્રમાંહે પાણીપ્રતે સઘળે ચોફેર દીપાવે છે, ઉદ્યોત કરે છે, તપે છે, કાંતિ વધારે છે. ને શીવકનામા ત્યાં દેવતા મહર્દ્ધિક છે તે માટે એ નામ કહીએ જાવત્ તેની રાજ્યધાની દક્ષિણ દીશે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્ર શીવક નામ દગભાસની પરે સર્વ તેમજ પુર્વલી પરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શંખનામા વેલંધર નાગરાજનો શંખનામા આવાસ પર્વત ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પશ્ચિમ દીશે લવણ સમુદ્રમાંહે બેતાળીસ હજાર જોજન અવગાહિએ જ્યાંએ ત્યાં શંખનામા વેલંધર નાગરાજનો શંખનામા આવાસ પર્વત છે તેનું પ્રમાણ ગોસ્તુભની પરે કહ્યું પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ રૂપામય છે નિર્મળ છે તે એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શંખનામા આવાસ પર્વત એહવુ નામ સ્યે અર્થે કહ્યો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શંખનામા આવાસ પર્વતને વિષે તે તે ઠામે નાના મોટી ઘણી નાની વાવ [illegible] જાવત્ [illegible] શંખનામા પ્રભા [illegible] છે. શંખને વર્ણે ઘણાં [illegible]

છે. સંખવર્ણની પ્રભાવંત છે. સંખનામા દેવના મહર્ધિક યાવત્ રાજ્યધાની પશ્ચિમદીસે સંખપર્વતને સંખનામા રાજ્યધાની છે. તેહીજ પ્રમાણ સર્વ પુર્વપરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનોસીલક વેલંધર નાગરાજાનો દગસીમક આવાસ પર્વત ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂપર્વતને ઉત્તરદીસે લવણ સમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહીને જઇએ ત્યાં મનોસીલકનામા વેલંધર નાગરાજાનો દગસીમકનામા આવાસ પર્વત છે તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વલી રીતે કહેવું પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ સ્ફટીક રત્નમય આઠો નિર્મળ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દગસીમકનામા આવાસ પર્વત એહવું નામ શે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દગસીમકનામા આવાસ પર્વત છે તે સીતા, સીતોદા મહાનદીનો પ્રવાહ તે પર્વતને સમીપમાં બુડબુડો ચાલે છે ને તે પર્વતને આથડીને સમુદ્રના પાણીમાં ભરતી જાય છે તેણે અર્થે દગસીમક નામ કહીએ. યાવત્ એ નામ નિત્ય છે. ત્યાં મનોસીલક નામા દેવતા મહર્ધિક છે યાવત્ ત્યાં ચાર હજાર સામાનીક યાવત્ વીચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનોસીલક વેલંધર નાગરાજની મનોસીલકા રાજ્યધાની ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દગસીમક આવાસ પર્વતને ઉત્તરદીસે ત્રીછા અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર મુકી જઇએ ત્યાં અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે ત્યાં મનોસીલક નામે રાજ્યધાની છે. તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વપરે જાણવું યાવત્ મનોસીલકનામે દેવતા ત્યાં રહે છે.

(ચારેની વ્યાખ્યા) પેહેલો કનકમય ૧, બીજો અંકરત્નમય ૨, ત્રીજો રૂપામય ૩, ને ચોથો સ્ફટીક રત્નમય ૪, એ ચાર વેલંધર દેવતાના આવાસ પર્વત ગોસ્થુભાદિક જાણવા ને અનુવેલંધર રાજાના પર્વત છે તે ચારે રત્નમય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુવેલંધર નાગદેવતાના રાજા કેટલા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર અનુવેલંધર નાગદેવતાના રાજા છે. કર્કોટક ૧. કર્દમક ૨. કૈલાસ ૩. ને અરૂણપ્રભ ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કર્કોટક અનુવેલંધર નાગરાજાનો કર્કોટક આવાસ પર્વત ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂપર્વતને ઇશાનખૂણે લવણસમુદ્ર બેતાલીસ હજાર જોજન અવગાહીને જઇએ ત્યાં કર્કોટકનામા અનુવેલંધર નાગરાજાનો કર્કોટકનામા આવાસ પર્વત છે તે સત્તરસે એકવીસ જોજન ઉંચો છે તેહીજ પ્રમાણ જેમ ગોસ્થુભનું કહ્યું તેમજ જાણવું પણ એટલો વિશેષ જે સર્વ રત્નમય છે નિર્મળ યાવત્ નિરવિશેષપણે સર્વ કહેવું યાવત્ સિંહાસન પરિવાર સહિત કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત કર્કોટક આવાસ પર્વત એહવું નામ શે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] કર્કોટક સરખા છે એમ એ કરીને સર્વ તેમજ કહેવું પણ એટલો વિશેષ જે તે [illegible] રાજ્યધાની [illegible] પર્વતને ઇશાનખૂણે અનેરા લવણ સમુદ્ર છે તેમજ સર્વ કહેવું.

વળી કર્દમનામા અનુવેળંધર નાગરાજાનો પણ તેહજ ગમો અપરીશેષપણે કર્કોટકનીપરે કહેવો. પણ એટલો વિશેષ જે અગ્નીખુણે છે. કર્દમનામા આવાસ પર્વત એહની વિદ્યુત્પ્રભા રાજ્યધાની તે પણ અગ્નીખુણે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે છે.

વળી કૈલાસનામા અનુવેળંધર નાગરાજ પણ એમજ કહેવો. પણ એટલો વિશેષ જે નૈરૂત્યખુણે કૈલાસનામા પર્વત છે ને તેહની કૈલાશીકાનામા રાજ્યધાની તે પણ તેજ દીસે નૈરૂત્યખુણે અનેરે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે છે.

વળી અરૂણપ્રભનામા અનુવેળંધર નાગરાજાનો આવાસ પર્વત પણ એમજ કહેવો પણ એટલો વિશેષ જે વાયુખુણે છે ને તેહની અરૂણપ્રભાનામા રાજ્યધાની તે પણ તેહીજ વાયુખુણે અનેરે અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે જાણવી.

એ ચારે આવાસપર્વત એક પ્રમાણે સરખા છે અને સર્વ રત્નમય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુસ્થિત લવણ સમુદ્રનો અધિપતિ દેવતા તેહનો ગૌતમ દ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પશ્ચિમદીસે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએં ત્યાં સુસ્થિતનામા લવણ સમુદ્રના અધિપતિ દેવતાનો ગૌતમ દ્વીપનામા દ્વીપ છે તે બાર હજાર જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. સાડત્રીસ હજાર નવસેં અડતાળીશ જોજન કાંઈક ઊણા પરધીપણે છે. તે દ્વીપ જંબુદ્વીપની દીસે સાડી અઠયાસી જોજન ને એક જોજનના પંચાણું ભાગ કરીએ એહવા ચાળીસ ભાગ એટલો જળથકી ઉંચો છે. ને લવણ સમુદ્રની દીશે બે કોસ જળથકી ઉંચો છે. વળી તે ગૌતમદ્વીપ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સઘળે ચોફેર વિંટયો છે. તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો. તે ગૌતમદ્વીપનામા દ્વીપને ઉપરે ઘણુ સમો રમણિક ભૂમિ ભાગ છે. તે જેમ કોઇ માદળનુ તળું જાવત્ ત્યાં દેવતા બેસે છે. તે ઘણું સમોરમણિક ભૂમિભાગને મધ્ય ભાગે ત્યા સુસ્થિત લવણાધિપતિ દેવતાનો એક મોટો આક્રીડાવાસનામા ભૂમિ વિહાર છે તે ક્રીડા કરવાનો પ્રાસાદ છે. તે સાડીબાસઠ જોજન ઉંચપણે છે તે થકી અર્ધ એટલે સવા એકત્રીશ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. અનેક સૈંકડા સ્થંભ તેણે કરી સહીત છે. ભવનનો વર્ણન કહેવો. તે આક્રીડાવાસ ભૂમિ વિહારને માંહે ઘણું સમો રમણિક ભૂમિભાગ છે જાવત્ મણિના સ્પર્શ લગે કહેવું. તે ઘણું મધ્યભાગે તીહાં એક મણિપિઠીકા છે તે મણિપીઠીકા બે જોજન લાંબી પોહોળી છે ને એક જોજન જાડપણે છે. સર્વ મણિમય છે નિર્મળ છે. તે મણિપીઠીકને ઉપરે તીહાં એક દેવસયની (દેવતાની સજ્યા ઢોલીયારૂપ) છે તેનો વર્ણન પુર્વલીપરે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગૌતમ દ્વીપનામા દ્વીપ એહવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ગૌતમ દ્વીપે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં ઘણાં કમળ જાવત્ ગૌતમની કાન્તિવંત છે (ગૌતમ નામે કોઈક વસ્તુ વિશેષ જાણવી). તેણે અર્થે હે ગૌતમ, ગૌતમ દ્વીપ એહવું નામ કહીએ છીએ. જાવત્ એ નામ નિત્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્યદ્વીપનામા દ્વીપ એહવું નામ શ્યે અર્થે કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યાંના કમળ સૂર્યની કાન્તિ સરખાં છે જાવત્ જ્યોતિષી દેવના વસેછે સૂર્યનામા ત્યાં જ્યોતીષીના ઈંદ્ર દેવતા વસે છે. તેણે અર્થે સૂર્યદ્વીપ એહવું નામ કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપના સૂર્યની સૂર્યનામે રાજ્યધાનીયું કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહની રાજ્યધાની લવણ સમુદ્રના સૂર્ય દ્વીપને પશ્ચિમ દિસે અનેરા અસંખ્યાતમે જંબુદ્વીપે છે. શેષ સર્વ તેમજ જાવત્ સૂર્ય દેવના ત્યાં વસે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રની શીખા માંહી જંબુદ્વીપની દીસે ફરે છે તે અભ્યંતર લાવણીક ચંદ્રમાના ચંદ્ર દ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપના મેરૂ પર્વતને પૂર્વે દીસે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં અભ્યંતર લવણ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ છે તે જેમ જંબુદ્વીપના ચંદ્રમાના દ્વીપ કહ્યા તેમજ કહેવા. પણ એટલો વિશેષ જે રાજ્યધાનીયું અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે કહેવી. શેષ સર્વ તેમજ કહેવું એમ અભ્યંતર લવણ સમુદ્રના સૂર્યના દ્વીપ તે પશ્ચિમ દિશે લવણ સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે. તેમજ સર્વ રાજ્યધાની પણ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત., લવણ સમુદ્રની શીખા બાહીર અને ધાતકીખંડ દીસે ફરે છે તે બાહ્ય લાવણીક ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની પૂર્વ દીસેની વેદિકાથકી લવણ સમુદ્ર પશ્ચિમ દીશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં બાહીરલા લવણ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્ર દ્વીપ છે. તે દ્વીપ ધાતકી ખંડ દીસે સાડા અઠયાસી જોજન ને એક જોજનના પંચાણું ભાગ કરીએ એવા ચાળીશ ભાગ એટલા જળ થકી ઉંચા છે અને લવણ સમુદ્ર દીસે બે કોસ જળથકી ઉંચા છે. બાર હજાર જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે તે દ્વીપે પદ્મવર વેદિકા, વનખંડ, ઘણું સમરમણિક ભૂમિભાગ, મણિપીઠીકા, સિંહાશન પરીવાર સહીત તેમજ નામનો અર્થ પુર્વપરે કહેવો. તેની રાજ્યધાની બાહીરલા લવણ સમુદ્રના ચંદ્ર દ્વીપને પૂર્વ દીસે ત્રીજા અસંખ્યાતમા અનેરા લવણ સમુદ્રને વિષે છે. શેષ સર્વ તેમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાહીરલા લવણ સમુદ્રના સૂર્યના સૂર્યદ્વીપનામા દ્વીપ કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રની પશ્ચિમ દિસિની વેદીકાથકી લવણ સમુદ્ર પૂર્વ દીસે બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં સૂર્ય દ્વીપ છે. જાવત્ ધાતકીખંડ દીસે તે દ્વીપ સાડા અઠયાસી જોજન ને એક જોજનના પંચાણું ભાગ કરીએ એહવા ચાળીશ ભાગ જળ થકી ઉંચા છે અને લવણ સમુદ્રની દિસે બે કોસ જળથકી ઉંચા છે. જાવત્ રાજ્યધાની બાહીરલા લવણના સૂર્ય દ્વીપથકી પશ્ચિમ દિસે ત્રીજા અસંખ્યાતમે લવણ સમુદ્રે બાર હજાર જોજન અવગાહી જાઇએ ત્યાં છે. તેમજ સર્વ પૂર્વપરે કહેવું.

૯૫. ધાતકી ખંડથી માંડીને સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર. તેના ચંદ્ર, સૂર્યના ચંદ્ર, સૂર્યદ્વીપ ને ચંદ્ર, સૂર્ય રાજધાનીની આગના.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતકીખંડ દ્વીપના પૂર્વ દિશીની વેદિકા થકી કાલોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં ધાતકીખંડ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્ર દ્વીપનામા દ્વીપ છે. તે સઘળે ચોફેર બે કોસ પાણીથકી ઉંચા છે. (કાલોદધી સમુદ્ર સઘળે સમો છે તે માટે.) બાર હજાર જોજન લાંબપણે પહોળપણે છે તેમજ વિગ્રહ, પરિધિ ભૂમિ ભાગ, પ્રાસાદાવતંસક, મણિપીઠીકા, સિંહાસન પરીવાર સહીત, અર્થ પણ તેમજ કહેવો. ને તેની રાજધાની પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વ દીશે અનેરા અસંખ્યાતમે ધાતકીખંડ દ્વીપને વિષે છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વપરે કહેવું એમ સૂર્ય દ્વીપ પણ કહેવા. પણ એટલો વિશેષ જે ધાતકીખંડ દ્વીપની પશ્ચિમ દિશની વેદિકા થકી કાલોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજને તેમજ સર્વ કહેવું યાવત્ તેહની રાજધાની સર્વ દ્વીપને પશ્ચિમ દિશે અનેરે ધાતકીખંડ દ્વીપે છે શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાલોદધી સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાલોદધી સમુદ્રની પૂર્વ દિશીની વેદિકાના અંતથકી (અભ્યંતર) કાલોદધિ સમુદ્ર પશ્ચિમ દિશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં કાલોદધિ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ છે. તે સઘળે ચોફેર બે કોસ જલથકી ઉંચા છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવું યાવત્ રાજધાની ને પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વદીશે અનેરે અસંખ્યાતમે કાલોદધી સમુદ્રે બાર હજાર જોજન અવગાહીને શેષ સર્વ તેમજ કહેવું. યાવત્ ત્યાં ચંદ્ર દેવતા રહે છે એમ સૂર્યના દ્વીપ પણ કહેવા. પણ એટલો વિશેષ જે કાલોદધી સમુદ્રની પશ્ચિમ દીસીની વેદીકાના અંતથકી કાલોદધી સમુદ્ર પૂર્વદીશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં સૂર્યદ્વીપ છે. ને તેની રાજધાની પોતાના દ્વીપને પશ્ચિમદીશે અનેરા કાલોદધી સમુદ્રને વિષે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવર દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ પુષ્કરવર દ્વીપની પૂર્વદીશીની વેદિકાના અંતથકી પુષ્કરવર સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં છે અને તેની રાજધાની અનેરા પુષ્કરવર દ્વીપે છે તેમજ સર્વ કહેવું ને સૂર્યદ્વીપ પુષ્કરવર દ્વીપની પશ્ચિમ દીશીની વેદિકાના અંતથકી પુષ્કરોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઈએ ત્યાં છે તેમજ સર્વ યાવત્ રાજધાની અનેરા પુષ્કરોદધી સમુદ્રે છે.

હવે સર્વ દ્વીપના જે ચંદ્રમા સૂર્ય તેહના દ્વીપ આગળેજ સમુદ્રને બાકીરસે પામે છે. તેમા વળી ચંદ્રદ્વીપ સર્વ પૂર્વદીશે છે ને સૂર્યદ્વીપ સર્વ પશ્ચિમદીશે છે. ને સર્વ સમુદ્રના જે ચંદ્રમા, સૂર્ય તેહના દ્વીપ તેહજ સમુદ્રે છે દ્વીપના ચંદ્રમા. સૂર્યના દ્વીપ તે આગલા

સમુદ્રને આશ્રીને પામે છે ને સમુદ્રના ચંદ્રમા, સૂર્યના દ્વીપ તેહીજ સમુદ્રે છે. તેહની રાજધાનીયું દ્વીપના ચંદ્રમા, સૂર્યની પોતાના સરીખા નામને દ્વીપે છે અને સમુદ્રના ચંદ્રમા, સૂર્યની પોતાના સરીખા નામને સમુદ્રે છે. તેમા પણ વળી ચંદ્રની રાજધાની પૂર્વદીસે અને સૂર્યની રાજધાની પશ્ચિમ દીસે છે.

હવે દ્વીપ, સમુદ્રના નામ જાણવાને અર્થે એ ગાથાનો અર્થ કહે છે. પેહેલો જંબુદ્વીપ, લવણ સમુદ્ર, ધાતકી દ્વીપ, કાળોદધી સમુદ્ર, પુષ્કરવર દ્વીપ, પુષ્કરવર સમુદ્ર, વારુણીવર દ્વીપ, વારુણીવર સમુદ્ર, ક્ષીરવર દ્વીપ, ક્ષીરવર સમુદ્ર, ઘૃતવર દ્વીપ, ઘૃતવર સમુદ્ર, ઇક્ષુવર દ્વીપ, ઇક્ષુવર સમુદ્ર, નંદીસ્વર દ્વીપ, નંદીસ્વર સમુદ્ર, અરૂણ દ્વીપ, અરૂણ સમુદ્ર, અરૂણવર દ્વીપ, અરૂણવર સમુદ્ર, કુંડળ દ્વીપ, કુંડળ સમુદ્ર, રૂચક દ્વીપ, રૂચક સમુદ્ર, આભરણને નામે, વસ્ત્રને નામે, ગંધને નામે, કમળને નામે, તીલકને નામે, પૃથ્વીને નામે, નિધાનને નામે, રત્નને નામે, વર્ષધરને નામે, દ્રહને નામે, નદીને નામે, વિજયને નામે, વખારાને નામે, બાર દેવલોકને નામે, ચોસઠ ઇંદ્રને નામે, દેવકુરૂ, ઉત્તર કુરૂને નામે, મેરૂને નામે, આવાસને નામે, શીખરને નામે, અઠાવીસ નક્ષત્રને નામે, ચંદ્રને નામે, સૂર્યને નામે, એમ સર્વ ઉત્તમ વસ્તુને નામે, અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવદ્વીપ (છેલા સ્વયંભૂરમણથકી ચુંડે (નામે) પાંચમો દ્વીપ) તેના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપનામા દ્વીપ કયાં છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવદ્વીપની પૂર્વ દિશાની વેદિકાના અંતથકી દેવોદધી સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા ચંદ્રમાના દ્વીપ છે. તે પૂર્વલી રીતે જાણવા. બાર રાજધાની પોતાના દ્વીપથકી પૂર્વ દીસે અને દેવ સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યા દેવદ્વીપના ચંદ્રમાની ચંદ્રમા નામે રાજધાનીઓ કહી છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલી પરે જાણવું. દેવદ્વીપના ચંદ્રમાના જેમ એ દ્વીપ કહ્યા તેમજ દેવદ્વીપના સૂર્યના પણ દ્વીપ કહેવા. પણ એટલો વિશેષ જે પશ્ચિમ દીસે તેહીજ સમુદ્રમાં કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ કયાં છે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવોદધી સમુદ્રની પૂર્વ દિશાની વેદિકાના અંતથકી દેવોદધી સમુદ્ર પશ્ચિમ દીસે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ તેમજ અનુક્રમે જાણવું. રાજધાની પોતાના ચંદ્રદ્વીપથકી પશ્ચિમ દિસે દેવોદધી સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં દેવોદધી સમુદ્રના ચંદ્રમાની ચંદ્રા નામે રાજધાની છે. શેષ સર્વ તેમજ કહેવું. એમ સૂર્યના દ્વીપ પણ કહેવા પણ એટલો વિશેષ જે દેવોદધી સમુદ્રની પશ્ચિમ દિશાની વેદિકાના અંતથકી દેવોદધી સમુદ્ર પૂર્વ દિસી બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સૂર્યદ્વીપ છે. અને તેની રાજધાનીઓ પોતપોતાના દ્વીપથી પૂર્વ દિસે દેવોદધી સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહીને જઇએ ત્યાં છે.

વળી એમ નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર, યક્ષ દ્વીપ, યક્ષ સમુદ્ર, ભૂત દ્વીપ, ભૂત સમુદ્ર.

તેના ચંદ્રમા, સૂર્યના ચંદ્ર, સૂર્યદ્વીપ ને તેની રાજધાની તે જેમ દેવોદધી દ્વીપ, સમુદ્રની કહી તેમજ કહેવી. એટલે એ ચારે દ્વીપ, સમુદ્રની એક રીત કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ નામે દ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના પૂર્વ દિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂરમણોદક સમુદ્ર બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં ચંદ્રદ્વીપ છે અને તેની રાજધાની પોતપોતાના ચંદ્રદ્વીપને પૂર્વદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે તેમજ પૂર્વવત્ કહેવું. એમ સૂર્યના દ્વીપ સ્વયંભૂરમણ દ્વીપના પશ્ચિમ દિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે અને તેની રાજધાની પોતપોતાના દ્વીપથકી પશ્ચિમદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં અસંખ્યાતા જોજન જઇએ ત્યાં છે. શેષ સર્વ તેમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના ચંદ્રમાના ચંદ્રદ્વીપ ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના પૂર્વદિશીની વેદિકાના અંતથકી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર પશ્ચિમદિશે બાર હજાર જોજન જઇએ ત્યાં ચંદ્રદ્વીપ છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલીપરે કહેવું. ને તેની રાજધાનીયું પોતપોતાના દ્વીપને પશ્ચિમદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાહે અસંખ્યાતા જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં છે. તેમજ સર્વ કહેવું. એમ સૂર્યના દ્વીપ પણ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાહે પશ્ચિમાંતથકી પૂર્વદિશે બાર હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સૂર્યદ્વીપ છે ને તેની રાજધાનીયું પોતપોતાના દ્વીપથકી પૂર્વદિશે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર અસંખ્યાતા હજાર જોજન અવગાહી જઇએ ત્યાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના સૂર્યની રાજધાનીઓ છે જાવત્ ત્યાં સૂર્યદેવતા ઇંદ્ર છે. એ દ્વીપ સમુદ્ર તેના ચંદ્ર સૂર્યના દ્વીપ અને રાજધાનીનો અધિકાર પુરો કર્યો. હવે લવણનો જે અધિકાર ચાલે છે તેજ હવે કહે છે.

૭૬. લવણ સમુદ્રની સાથે બીજા સમુદ્રનો મુકાબલો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રમાંહે વેળંધરનામા નાગરાજ, અગ્ર, શીખા, નમણ, (નીચનું) અને માસ, વૃદ્ધિ (ચઢ, પડ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ હા છે (નીચાનું ચઢ, પડ છે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત જેમ લવણ સમુદ્રે વેળંધરનામા નાગરાજ અગ્ર, શીખા, નમણ, માસ, વૃદ્ધિ છે તેમ બહારલા જે દ્વીપથી પ્રમુખ અસંખ્યાત સમુદ્ર છે ત્યાં વેળંધર [illegible] નાગરાજ, અગ્ર શીખા નમણ, તે માસ વૃદ્ધિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એ અર્થ સમર્થ નહીં (એટલે એમ નથી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત લવણ સમુદ્રનું શું ઉદક સીધરનું પડ્યું છે? કે [illegible] સમુ[illegible] છે? કે શું [illegible] ક્ષોભાતું પડ્યું છે? કે અક્ષોભાતું પડ્યું [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું ઉદક [illegible] પડ્યું છે [illegible] પણ [illegible]

પાણી નથી. વાયરે કરી ક્ષોભાતું જળ (પાણી) છે, પણ અણક્ષોભાતું સ્થિર પાણી નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જેમ લવણ સમુદ્રનું ઉંચું સીખાવંત પાણી છે, પણ સમું પ્રસ્તારવંત પાણી નથી. વાયરે કરી ક્ષોભાતું પાણી છે, પણ અણક્ષોભાતું સ્થિર પાણી નથી. તેમ બાહીરલા જે અસંખ્યાતા સમુદ્ર છે તેનું પાણી શું ઉંચું સીખાવંત છે, કે પ્રસ્તારવંત સમું પાણી છે? વાયરે કરી ક્ષોભાતું પાણી છે, કે અણક્ષોભાતું સ્થિર પાણી છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બાહીરલા કાળોદધી પ્રમુખ સર્વે સમુદ્રનું સીખાવંત ઉંચું પાણી નથી, પણ પ્રસ્તારવંત સમું પાણી છે. વાયરે કરી ક્ષોભાતું પાણી નથી, પણ અણક્ષોભાતું સ્થિર પાણી છે. (પાતાળ કળશાના અભાવ માટે.) જળેકરી પૂર્ણ છે. પૂર્ણ પ્રમાણ ભર્યા છે ઝાઝા નથી. અને ઉણા પણ નથી સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રને વિષે ઘણા ઉદાર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે? વરસે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, હા, ઉપજે છે, વરસે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જેમ લવણ સમુદ્રને વિષે ઘણા ઉદાર બાદર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે, સમુર્છના પામે છે, વરસે છે તેમ બાહીરલા જે કાળોદધિ પ્રમુખ અસંખ્યાતા સમુદ્ર છે તેને વિષે ઘણા ઉદાર અપકાયરૂપ મેઘ ઉપજે છે? સમુર્છના પામે છે? વરસે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એટલે મેઘ વરસતા નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાહીરલા સમુદ્ર મેઘની વૃષ્ટિવિના જળે કરી પૂર્ણ પૂર્ણ પ્રમાણે ભર્યા છે પણ મેઘ વરસતા નથી, ઝાઝા નથી, ઉણાપણ નથી, સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહે છે. એમ શે અર્થે કહો છો?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, બાહીરલા સમુદ્રને વિષે મેઘની વૃષ્ટિ વિના ઘણા બાદર અપકાય ઉદક યોનિયા જીવ પુદ્દગળ પાણીપણે આશ્રય છે, ઉપજે છે, પુષ્ટ થાય છે, ઉત્પત્ત પ્રતે પામે છે. તેણે અર્થે હે ગૌતમ એમ કહીએ છીએ જે બાહીરલા સમુદ્ર મેઘવૃષ્ટિ વિના પાણીએ ભર્યા યાવત્ સમા ભર્યા ઘડાની પરે રહે છે.

૭૭. લવણ સમુદ્રના ઉંડપણાનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ઉંડપણે ગહિર વધતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને બે બાજુથી (જંબુદ્વીપના જગતીથી ને ધાતકી ખંડ તરફથી) માંહે પંચાણું પંચાણું પ્રદેશ જઇએ ત્યારે એક પ્રદેશ ઉંડપણે વધે. પંચાણું પંચાણું વાલાગ્ર જઇએ ત્યારે એક વાલાગ્ર ઉંડા થાય છે. એમ પંચાણું પંચાણું લીખ જઇએ ત્યારે એક લીખ ઉંડપણું થાય છે. એમ પંચાણું જુએ એક જુ વધે. એમ એવું જવમધ્યને પંચાણું જવે એક જવ. પંચાણું આંગુલે એક આંગુલ. પંચાણું વિતસ્તિ (વેંત) એક વેંત. પંચાણું હાથે એક હાથ. પંચાણું કુક્ષિએ (બાહીના મધ્ય ભાગ સુધી એવી બે હાથનું માપ) એક કુક્ષિ. પંચાણું ધનુષ્ય (ચાર હાથ) એક ધનુષ્ય. પંચાણું ગાઉએ એક ગાઉ. પંચાણું જોજને એક જોજન. પંચાણું સો જોજને એક સો. પંચાણું હજાર

જોજન જાઉએ ત્યારે એક હજાર જોજન ઉપરથી વધે છે. (જે ગણુંથી હોય તે તમામ જાડીના કાંઠેથી લેવી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ઉચપણે શિખાએ વધતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને બે પક્ષે પંચાણું પંચાણું પ્રદેશ જઇએ ત્યારે સોળ પ્રદેશ શીખા ઉચપણે વધે છે. એમ અનુક્રમે જાવત્ પંચાણું પંચાણું હજાર જોજન જઇએ ત્યારે સોળ હજાર જોજન ઉચપણે શીખા વધે છે* (જેમ પ્રથમથી ગણુંથી લેવાય તેવી પણ એટલો જ ઉચપણું ગોતરવું લેવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનો કેટલો મોટો ગોતિર્થ કહ્યો છે? (ગોતિર્થ તે ચાલતું ઉતરતું પાણી)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રને બે પક્ષે પંચાણું પંચાણું હજાર જોજન ગોતિર્થ છે.

* આ રીતની જલ વૃદ્ધિથી કેટલાએકના મનમાં એમ શંકા થાય જે આમ જલ વૃદ્ધિ ગ્રહનાં લવણ સમુદ્ર મધ્યેના જુગલિયાના અંતરદ્વીપા, ગૌતમદ્વીપ, ચંદ્ર, સૂર્યના દ્વીપા, વેલંધર પર્વતો વગેરે ડુબી જાય જોઇએ, પણ તેમ નથી. કારણ ભગવંતે જે જગાદિ ભરતી છે તે અરિહંત ચક્રવર્તીના સમય છે. તેનું એમ સમાધાન છે કે—તે ગણતરી લવણ સમુદ્રના કાંઠાથી તે ઉગમાળાના અગ્ર ભાગની દેરીઉટ એકંદર ગણતરી જણાય છે.

હવે જગાદિ ગ્રહનાં દ્વીપ વગેરેને હરકત આવે નહીં તે સંબંધમાં સમાધાન એ છે કે જંબુદ્વીપથી પાસેને જોજન લવણ સમુદ્રમાં જઇએ ત્યારે જુગલિયાનો પાંચસો જોજનને લાંબો, પહોળો, ચાંગે અંતરદ્વીપ આવે તે દ્વીપો જંબુદ્વીપ તરફ સાધારણ જોજન ને પંચાણુમા ભાગ એટલો જગાથી ઉંચો દેખાય છે, ને લવણ સમુદ્રમાં ઉગમાળા તરફ અર્ધ જોજન (બે કોશ) જગાથી ઉંચો દેખાય છે. એ દ્વીપાને પાંચસે જોજનને પણ જોજન ને પંચાણુમા ભાગ જેટલી જલ વૃદ્ધિ થઇ. તેને ગણતાં એટલે એક હજાર ને સાત જોજન ને જોજનના પંચાણુમા ભાગ જેટલી જલ વૃદ્ધિ થઇ. તેને પંચાણુંએ ગુણતાં સાતસે જોજન થાય એટલે પંચાણું હજાર લવણ સમુદ્રમાં જઇએ ત્યાં સાતસે જોજનની જલ વૃદ્ધિ થાય.

વળી ગૌતમદ્વીપ, લવણ સમુદ્રમધ્યે બાર હજાર જોજન જઇએ ત્યારે બાર હજાર જોજનનો લાંબો પહોળો, ગૌતમદ્વીપ આવે છે તે દ્વીપો જગતી તરફ જગાથી સાડી અઠ્યાસી જોજન ને પંચાણુમા ભાગ જેટલો ઉંચો દેખાય છે ને લવણ સમુદ્રના ઉગમાળા તરફ અર્ધ જોજન જગાથી ઉંચો દેખાય છે એ હિસાબે પણ બાર હજાર જોજનમાં જગાદિ અઠ્યાસી જોજનને પંચાણુમા ભાગ જેટલી જલ વૃદ્ધિ થઇ. એ પ્રમાણે ગણતાં એક હજાર ને સાત જોજન ને જોજનના પંચાણુમા ભાગ જેટલી જગાદિ થાય એટલે પંચાણું હજાર જોજન જઇએ ત્યારે સાતસે જોજનની જગાદિ થાય છે. ઉપર પ્રમાણે સમાધાન સમજવું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનું કેવડુ મોટુ ગોતિર્થ રહીત સમ (સરખુ) પાણી ક્ષેત્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્રનું દશ હજાર જોજન પ્રમાણ ચક્રવાળ વિષે ગોતિર્થ રહીત સમુક્ષેત્ર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રનો કેવડો મોટો ઉદકમાળ પાણીનો ઉંચો માળ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ હજાર જોજન ચક્રવાળે પોહોળપણે ઉંચો ઉપર સમો ઉદકમાળ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર શ્યે સંસ્થાને (આકારે) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ગોતિર્થને સંસ્થાને છે, નાવાને સંસ્થાને છે, છીપ સંપૂટને સંસ્થાને વચે ઉંચો છે, અસ્વના સ્કંધને સંસ્થાને છે, વલભીઘરને સંસ્થાને બે પાસે નમનો છે, વચે ઉંચો, વૃત્ત વાટલો ફીરતો વળીયાને સંસ્થાને સંસ્થિત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાળે ફરતો પોહોળપણે છે? કેટલો પરિધીપણે છે? કેટલો ઉંડપણે છે? કેટલો ઉંચપણે છે? ને કેટલો સર્વાંગે ઉંડપણે, ઉંચપણે થઈને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજન ચક્રવાળે સઘળે ફરતો પોહોળપણે છે. પંદર લાખ, એકાસી હજાર, એકસો ઓગણચાળીસ જોજન કાંઈક ઉણા પરિધિપણે છે. એક હજાર જોજન ઉંડપણે છે. સોળ હજાર જોજન ઉંચપણે શીખા છે. સતર હજાર જોજન ઉંડપણે, ઉંચપણે મળીને સર્વાંગે પાણીનો પીંડ જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, યદયપી જો તે લવણ સમુદ્ર બે લાખ જોજન ચક્રવાળ સઘળે પોહોળ પણે છે; પંદર લાખ, એકાસી હજાર, એકસો, ઓગણ ચાળીસ જોજન કાંઈક ઉણા પરિધીપણે છે. એક હજાર જોજન ઉંડપણે છે સોળ હજાર જોજન ઉંચપણે સીખા છે. સત્તર હજાર જોજન ઉંડપણે, ઉંચપણે મળીને સર્વાંગે જળપીંડ છે. તો શ્યે કારણે હે ભગવંત લવણ સમુદ્ર જંબુદ્વીપનામા દ્વીપપ્રતે પાણીએ કરી રેલતો નથી? પીડા ઉપજાવતો નથી? તેમ વળી નિશ્ચે એકોદક જળમય (જળાકાર) કેમ કરતો નથી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે ભરત, ઐરવત ક્ષેત્રે અરીહંત, ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘા ચારણ સાધુ વિધ્યાચારણ સાધુ, વિધ્યાધર, સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, બીજાએ મનુષ્ય છે. તે પ્રકૃતિ સ્વભાવેજ ભદ્રિક છે, સ્વભાવેજ વનિત છે, સ્વભાવેજ જેહને પાતળા અલ્પ (થોડો) ક્રોધ, માન, માયા ને લોભ છે. જેહને મૃદુ સુકુમાળ, માર્દવ કોમળના તેણે કરી સહીત છે. વૈરાગ્યથી સંસારમાં લેપાયેલ નથી, ભદ્રક છે, વનિત છે. તેહની નેશ્રાએ તેહને પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર જંબુદ્વીપ પ્રતે પાણીએ રેલતો નથી, પીડતો નથી, જળમય કરતો નથી બોળતો નથી.

વળી ગંગા ૧, સિંધુ ૨, રક્તા ૩, અને રક્તવઇ ૪, એ નદીને વિષે અધિષ્ઠાયક દેવીઓ મહર્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસેછે. તેહની નેશ્રાએ કરી તેહને પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર જાવત્ એકોદક કરતો નથી, બોળતો નથી.

વળી ચુલહિમવંત અને શિખરીનામા વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે તેહની નેશ્રાયે તેહને પ્રભાવે કરીને લવણ સમુદ્ર રેલતો નથી.

વળી હીમવંત, અૈરણ્યવંત ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ્ય પ્રમુખ પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રિક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી રોહીતા ૧, રોહીતંસા ૨, સ્વર્ણકુંલા ૩, ને રૂપ્યકુલા ૪, એ નદીને વિષે દેવીઓ મહર્દ્ધિક વસેછે ત્યાવત્ તેહની નેશ્રાયે, પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી શબ્દાપાતિ, વિકટાપાતિ, વૃત્ત વૈતાઢ્ય પર્વતને વિષે દેવતા મહર્દ્ધિક ત્યાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી મહા હેમવંત, રૂપી વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવતા મહર્દ્ધિક છે ત્યાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી હરીવાસ, રમ્યકવાસ. ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ્ય પ્રમુખ પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રિક છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી નરકંતા ૧, નારીકંતા ૨, હરીકંતા ૩, ને હરીસલીલા ૪, એ મહા નદીને વિષે દેવીઓ મહર્દ્ધિક છે. ત્યાવત્ તેહની નેશ્રાયે, પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી ગંધાપાતી માલવંતનામા વૃત્ત વૈતાઢ્ય પર્વતને વિષે દેવતા મહર્દ્ધિક છે તેહને પ્રભાવે કરીને રેલતો નથી.

વળી નીષધ, નીલવંત નામા વર્ષધર પર્વતને વિષે દેવતા મહર્દ્ધિક છે તેહને કરીને રેલતો નથી

વળી પદ્મદ્રહ ૧, મહા પદ્મ દ્રહ ૨, પુંડરીક દ્રહ ૩, મહા પુંડરીક દ્રહ ૪, તીગચ્છ દ્રહ ૫, ને કેસરી દ્રહ ૬, એને વિષે શ્રી ૧, હ્રી ૨, ધૃતિ ૩, કિર્તિ ૪, બુદ્ધિ ૫, ને લક્ષ્મી ૬. એ ૬ દેવીઓ મહર્દ્ધિક છે તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી પૂર્વ મહાવિદેહ પશ્ચિમ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે અરિહંત. ચક્રવર્તિ, બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘાચારણ વિદ્યાચારણ સાધુ, વિદ્યાધર સાધુ, સાધવી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, ભદ્રકે મનુષ્ય પ્રકૃતિ સ્વભાવે ભદ્રક છે તેહની નેશ્રાએ, પ્રભાવે લવણ સમુદ્ર લોપે નહી.

વળી સીતા સીતોદા મહા નદીને વિષે દેવીઓ. મહર્દ્ધિક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી દેવકુરૂ ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રને વિષે જુગળીયા મનુષ્ય પ્રકૃતિએ ભદ્રક છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી મેરૂ પર્વતે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે તેહને પ્રભાવે કરી રેલતો નથી.

વળી જંબુ સુદર્શન વૃક્ષ ના ઉપર અનાદ્રત જંબુદ્વીપના દેવતા મહર્દ્ધિક વસે તેહની નેશ્રાએ પ્રભાવે કરી લવણ સમુદ્ર રેલતો નથી, લોપે નથી. નિશ્ચે જગત

કરતો નથી. તેમ વળી હે ગૌતમ એ લોકની સ્થિતિ છે, એ લોકનોજ સ્વભાવ છે, જેથી કરી લવણ સમુદ્ર જંબુદ્વીપ પ્રતે રેલતો નથી, પાણીએ કરી પીડતો નથી, નિશ્ચે એકોદક જળમય કરતો નથી, બોળતો નથી. એ લવણ સમુદ્રનો અધિકાર સંપૂર્ણ થયો. એ મંદર-નામા ઉદેશો ત્રીજી પડિવતિનો સંપૂર્ણ થયો.

૭૮. ધાતકીખંડ દ્વીપનો અધિકાર. ॥૨॥

હવે તે લવણ સમુદ્ર પ્રતે ધાતકીખંડનામા દ્વીપ વૃત વલયાને આકારે રહ્યો છે. સઘળે ચોફેર વીંટીને રહ્યો છે. (જેથી તેનો અધિકાર કહે છે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપ શું સમ ચક્રવાળે સંસ્થીત છે (સમ ગોળ છે) કે વિષમ ચક્રવાળે સંસ્થીત (વિષમ ગોળ) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળ સંસ્થીત છે, પણ વિષમ ચક્રવાળ સંસ્થીત નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડનામા દ્વીપ કેટલો ચક્રવાળે ફરતો પહોળપણે છે? ને કેટલો પરિધીપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર લાખ જોજન ચક્રવાળ પહોળપણે છે, ને એકતાલીસ લાખ, દશ હજાર, નવસેં એકસઠ જોજન કાંઇક ઉણા પરિધીપણે છે, (તે એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ, બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તે પુર્વ પશ્ચિમના મળી ચાર લાખ જોજન ને ચાર લાખ જોજન ધાતકીખંડના પૂર્વ પશ્ચિમના મળી આઠ લાખ, ને લવણના ચાર લાખ, ને જંબુદ્વીપ એક લાખ જોજન. કુલ તેર લાખ જોજનને ત્રણગણા જાઝેરા કરતાં થાય) તે ધાતકીખંડનામા દ્વીપ એક પદ્મવર વેદિકાએ ને એક વનખંડે કરી સઘળે ચોફેર વિંટ્યો છે ને વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન સર્વ પૂર્વલી પરે કહેવો, અને તેની દ્વીપ સમાન પરિધીએ ફરતા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપના કેટલા દ્વાર કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર દ્વાર કહ્યા છે વિજય ૧, વિજયંત ૨, જયંત ૩ ને અપરાજીત ૪

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડ દ્વીપનું વિજયનામા દ્વાર ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધાતકીખંડને પૂર્વ દિશાને છેડે અને કાળોદધી સમુદ્રના પૂર્વાર્ધ ને પશ્ચિમ દિશે આગળ. સીતાને ઉપરે ઇહાં ધાતકીખંડનું વિજયનામા દ્વાર છે તેનો વર્ણન સર્વ જંબુદ્વીપના દ્વારની પરે કહેવો. ને તેની રાજધાની અનેરા ધાતકીખંડ દ્વીપે છે તેની અનાગમના સર વિજય રાજધાનીની પરે કહેવી. એમ ચારે દ્વાર અને રાજધાનીનો સર્વ વર્ણન પૂર્વ પરે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ધાતકીખંડના દ્વારના દ્વાર દ્વારને કેટલું અબાધાએ અંતર (છેટું) છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દશ લાખ, સત્યાવીસ હજાર, સાતસેં પાંત્રીસ જોજન અને ત્રણ કોશ એટલું દ્વાર દ્વારને એટલે એક દ્વારથી બીજા દ્વારને અંતર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાળે પોહોળપણે છે અને કે? પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠ લાખ, જોજન ચક્રવાળે પોહોળપણે છે. અને એકાણું લા' સીત્તેર હજાર છસેં, પંચોતેર જોજન કાંઇક અધિકેરાં પરિધિપણે છે (સર્વ અભ્યંતર દ્વીપ, સમુદ્રના મળીને થાય) તે કાળોદધી સમુદ્ર એક પદ્મવર વેદિકાએ અને એક વ ખંડે કરી ચોફેર વિંટ્યો છે. તે વેદિકા અને વનખંડનો વર્ણન પૂર્વપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર તેને કેટલાં દ્વાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ચાર દ્વાર છે. વિજય ૧, વિજયંત ૨. જયંત ૩. ને અપરાજીત '

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધિ સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રના પૂર્વદિસીને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના પૂર્વ પશ્ચિમ દિસે સીતોદા મહા નદીને ઉપરે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર છે. આઠ જોજન ઉંચપણે છે તેહીજ પ્રમાણ પૂર્વલીપરે કહેવું જાવત્ રાજધાની લગે અ દ્વાર કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનું વિજયંતનામા દ્વાર કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રની દક્ષિણ દિસીને છેડે અને પુષ્કરવર દ્વીપના દ ર્ધાર્ધ ને ઉત્તર દિસે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું વિજયંતનામા દ્વાર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનું જયંતનામા દ્વાર કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રની પશ્ચિમ દિશાને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના પશ્ચિ માર્ધ ને પૂર્વ દિસે સીતા માહા નદીને ઉપરે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું જયંતનામા દ્વાર છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનું અપરાજીતનામા દ્વાર કયાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાળોદધી સમુદ્રની ઉત્તર દિશીને અંતે ને પુષ્કરવર દ્વીપના ઉત્તરાર્ધ દક્ષિણ દીસે ઇહાં કાળોદધી સમુદ્રનું અપરાજીતનામા દ્વાર છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વ પરે દ્વારનું માન ને રાજધાની તમામ જંબુદ્વીપના વિજયદ્વારની પરે નિરવિશેષપણે અધિકાર કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રનાં એક દ્વારથી બીજા દ્વારને કેટલું અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાવીશ લાખ, બાણું હજાર, છસેં બેતાલીસ જોજન ને ત્રણ કોસ એટલો દ્વારાંતર છે (એટલે એક દ્વારથી બીજા દ્વારને એટલું છેટું છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રના પ્રદેશ પુષ્કરવર દ્વીપને સ્પર્સ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૂર્વલીપરે કહેવુ. એમ પુષ્કરવર દ્વીપના પણ પ્રદેશ સ્પર્સ્યા કહેવા, તે જીવ ઉપજવાનું પ્રશ્ન પણ સર્વ પૂર્વલી રીતે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપના દ્વાર દ્વારને કેટલું અબાધાએ વચ્ચે અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અડતાલીશ લાખ, બાવીશ હજાર, ચારસેં ઓગણોતેર જોજન એટલું દ્વાર દ્વારને અંતર છે.

પુષ્કરવર દ્વીપ અને પુષ્કરવર સમુદ્ર બંનેના પ્રદેશ પરસ્પરે સ્પર્શ્યા છે. તેમજ જીવ બંનેના પરસ્પરે કેટલાએક ઉપજે, ચવે છે ને કેટલાએક નથી ઉપજતા, ચવતા. તેમજ સર્વે પૂર્વે પરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપ એહવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવરદ્વીપને વિષે તે તે ઠામે તીહાં તીહાં ઘણાં પદ્મના વૃક્ષ છે, પદ્મના વનખંડ છે. તે નિત્યે ફુલ્યા ફુલ્યા જાવત્ રહે છે. ને ઉત્તરકુરૂ ક્ષેત્રે પદ્મ ને મહા પદ્મ એ સાં વૃક્ષ છે તે જંબુવૃક્ષ સરખાં સાસ્વતાં છે તેને વિષે પદ્મ અને પુંડરીક નામે બે દેવના મહર્ધિક છે જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિવંત વસે છે તેણે અર્થે હે ગૌતમ! પુષ્કરવરદ્વીપ એવું નામ કહીએ છીએ. જાવત્ એ નામ નિત્ય છે. સાસ્વતું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપે કેટલા ચંદ્રમા પ્રભાએકરી દીપતા હુવા, દીપ છે અને દીપશે? એમ પાંચે જ્યોતીષી (ત્રણ કાળ આશ્રી) પુછ્યા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકસો ચમાલીશ ચંદ્રમા ને એકસો ચમાલીશ સૂર્ય પુષ્કરવર દ્વીપને વિષે ચાલે છે. પ્રકાશ કરે છે. ચાર હજાર બત્રીસ નક્ષત્ર છે. બાર હજાર છસેં બહોંતેર મેહા ગૃહ છે. છનુ લાખ ચમાળીશ હજાર ચારસેં એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા શોભતા હુવા, શોભે છે ને શોભશે. એ પુષ્કરવર દ્વીપ કહ્યો.

૮૧. માનુષોત્તર પર્વત ને મનુષ્ય ક્ષેત્ર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરવર દ્વીપે માનુષોત્તરનામા પર્વત ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવર દ્વીપને મધ્ય ભાગે યહાં માનુષોત્તરનામા પર્વત છે. તે વૃત્ત વળીયાને આકારે રહ્યો છે. તે માનુષોત્તર પર્વત પુષ્કરવર દ્વીપ પ્રતે બે ભાગે વહેંચીને મધ્ય ભાગ વચ્ચે રહ્યો છે તે કેમ એક અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ માનુષોત્તર માહીલો ૧, ને માનુષોત્તર બાહીરે તે બાહ્ય પુષ્કરાર્ધ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ કેટલો ચક્રવાળે પોહોળપણે છે અને કેટલો પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠ લાખ જોજન ચક્રવાળ પહોળપણે છે. અને એક ક્રોડ, બેતાલીસ લાખ ત્રીસ હજાર, બસેંઓગણપચાસ જોજન એટલી પુષ્કરવરદ્વીપના માહીલા અર્ધ પુષ્કરવરની પરિધિ જાણવી. એમ એ મનુષ્ય ક્ષેત્રની પણ પરિધિ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધ એવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરવર દ્વીપનો માહીલો અર્ધ માનુષોત્તર પર્વતે ચોફેર વિટ્યો છે

તેણે અર્થે હે ગૌતમ! અભ્યંતર માહીલો પુષ્કરાર્ધ એવું નામ કહીએ છીએ તેમ વળી હે ગૌતમ! જાવત્ એ નામ નિત્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધે કેટલા ચંદ્ર પ્રકાશ કરે છે? તેમજ પાંચે પુછવા જાવત્ કેટલા કોડાકોડી તારા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બોહોતેર ચંદ્રમા છે ને બોહોતેર સૂર્ય દીપે છે. ૬ હજાર ત્રણસેં છત્રીસ મહાગ્રહ પુષ્કરવર દીપને માહીલે અર્ધે ચાર ચરે છે. બે હજાર, સોળ નક્ષત્ર છે. ને અડતાલીસ લાખ, બાવીસ હજાર બસેં એટલી કોડાકોડી તારા પુષ્કરાર્ધને વિષે શોભતા હતા, શોભે છે અને શોભશે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમયક્ષેત્ર કેટલું લાંબપણે, પોહોળપણે અને કેટલું પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પીસ્તાલીશ લાખ જોજન લાંબપણે, પોહોળપણે છે અને એક કોડ બેતાલીસ લાખ, ત્રીસ હજાર, બસેં ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે છે. (જેટલી અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધની પરિધિ તેટલી ઈહાં પણ કહેવી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યક્ષેત્ર એવું નામ શ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અઢી દીપ પ્રમાણ મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષે ત્રણ પ્રકારના મનુષ્ય વસે છે કર્મભૂમિના ૧, અકર્મભૂમિના ૨, ને અંતરદીપના ૩, તેણે અર્થે હે ગૌતમ મનુષ્યક્ષેત્ર એવું નામ કહીએ છીએ [illegible] મનુષ્યના જન્મ મરણ પણ મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષેજ થાય છે, પણ [illegible] નથી [illegible] નહિ પણ પૂર્વે જન્મ મરણ થયા નથી, [illegible]

[illegible]

બેનાળીશ ચંદ્ર ને બેનાળીશ સુર્ય કાળોદધી સમુદ્રના, બહોતેર ચંદ્ર ને બહોતેર સુર્ય અભ્યંતર પુષ્કરાર્ધના. એ સર્વ એકસો બત્રીસ ચંદ્ર ને એકસો બત્રીશ સુર્ય થાય તેને અઠાસી ગુણા કરતા ગ્રહ થાય. અઠાવીશ ગુણા કરતા નક્ષત્ર થાય.) ચાલે છે ને પ્રકાશ કરેછે, અગ્યાર હજાર છસેં સોળ. એટલા મોહા ગૃહ ચાર પ્રતે ચરે છે. ત્રણ હજાર, છસેં છનું એટલા નક્ષત્ર છે. અઠ્યાસી લાખ ચાળીશ હજાર, સાતસેં એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા શોભતા હુવા, શોભે છે ને શોભશે.

એ તારાનો પીંડ સર્વ સમુદાએ મળીને મનુષ્યલોક માંહી છે, અને મનુષ્યક્ષેત્ર બાહીરે તારા તિર્યકરે અસંખ્યાતા કહ્યા છે. એટલો તારાનો સમુહ કહ્યો છે. મનુષ્ય લોક માંહે તે સર્વ કદંબ પુષ્પને સંસ્થાને સંસ્થિત જ્યોતીવંત ચાર ચરે છે તે મેરૂ પર્વત દીસે સંકિર્ણ (સાંકડા) અને બાહીરલી તરફ વિસ્તિર્ણ પ્રકાશવંત છે. સુર્ય, ચંદ્રમા, ગૃહ, નક્ષત્ર. એટલા કહ્યા છે. મનુષ્યલોક માંહી જેહના નામ અને ગોત્ર પ્રગટપણે કહ્યા છે. છાસઠ પીટક (પરિધીરૂપ પંક્તિ) ચંદ્રમા, સૂર્યના મનુષ્યલોક માંહી છે. બે ચંદ્રમા, બે સૂર્ય એકેકે પીટકે હોય. છાસઠ પીટક (પરિધીરૂપે પંક્તિ) છે. નક્ષત્રના મનુષ્ય લોકને વિષે છપન નક્ષત્ર એકેકે પીટકે હોય. છાસઠ પીટક (પરિધીરૂપે પંક્તિ) છે. મોહા ગૃહના મનુષ્ય લોકને વિષે એકસો છોતેર ગૃહ એકેકે પીટકે હોય. ચાર પંક્તિ છે. મેરૂથકી માનુષોત્તર સાહમી ચંદ્રમા, સૂર્યની મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ ચંદ્ર, સૂર્ય એકેકી પંક્તે હોય. છપન પંક્તિ મેરૂથી માનુષોત્તર સાહમી નક્ષત્રની મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ નક્ષત્ર એકેકી પંકતે હોય. એકસો છોતેર પંક્તિ છે ગૃહની મેરૂથકી માનુષોત્તર સાહમી મનુષ્ય લોકને વિષે છાસઠ છાસઠ ગ્રહની એકેકી પંકતે હોય. તે સર્વ જ્યોતિષી મેરૂ પર્વતને ફરતે પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સવળે ફેરે ફરે છે. (પરિધી ફરતાંથકાં જમણો હાથ મંડળ માંહે રહે ને ડાબો હાથ બાહીરલી તરફ રહે તે પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સવળો ફેર કહીએ.) અનવસ્થિત જોગે કરીને જુજુઆ નક્ષત્ર સાથે જોગે કરીને નથી વક્રઅતિચાર પ્રમુખ અનવસ્થિત જોગે ચંદ્રમા, સૂર્ય અને ગૃહના સમુહ અને નક્ષત્ર તારાના મંડળ તે સદાઇ અવસ્થિત જાણવા. સદાઇ સરખી ગતીવંત છે. તે પણ પ્રદક્ષણાવર્ત્ત સવળે ફેરે મેરૂ પુઠેજ ફરે છે. ચંદ્રમા અને સૂર્યનો હેઠો તથા ઉચો સંક્રમ નથી. સમભૂ તળાથકી જેટલા ઉચા છે તેટલેજ ચાલે છે પણ તેથી ઉચો નીચો ચાર કરતા નથી, અને ત્રીછુ મંડળનું સંક્રમ છે. માહીલે, બાહીરલે માંડલે ત્રીછા આવે જાય છે. સુર્ય, ચંદ્રમા. ચંદ્રમા, સુર્ય, નક્ષત્ર અને મોહાગૃહ. એ ચારને વિષે રાસીભોગ નક્ષત્ર ભોગે કરીને ઇહાં મનુષ્યને સુખ, દુઃખ ફળની પ્રાપ્તિ થાય. વળી તે ચંદ્ર, સુર્યાદિક બાહ્ય મંડળથકી જેમ જેમ માહીલે મંડળે પેસે તેમ તેમ તાપક્ષેત્ર વધે. નિશ્ચે દીનમાન મોટું થાય, અને તેહીજ વળી અનુક્રમે અભ્યંતર મંડળથકી બાહ્ય મંડળે જેમ જેમ નીકળે તેમ તેમ તાપક્ષેત્ર ઘટે ગત્તમાન ઘટે. તે સુર્યાદિકને કદંબ વૃક્ષના ફુલનો આકાર તાપક્ષેત્રનો માર્ગ હોય સકટ (ગાડા)ને આકારે એટલે માંહિ મેરૂ દીશે સાંકડો અને બાહીર લવણ સમુદ્ર દીશે પહોળો હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્યે કારણે ચંદ્રમા શુક્લપક્ષે વધે છે? ને સ્યે કારણે ચંદ્રમા કૃષ્ણ-

ચંદ્રમાનો પરિવાર કહેછે. અઠયાસી ગૃહ, અઠાવીશ નંક્ષત્ર અને છાસઠ હજાર, નવસેં પંચોતેર. એટલા ક્રોડા ક્રોડી તારા. એટલો એક ચંદ્રમાનો પરીવાર જાણવો. (સૂર્યનો જુદો પરીવાર સમજવો નહીં. એ જે પરીવાર કહ્યો તેમાં સૂર્ય, ચંદ્રનો સમાવેશ સમજવો એટલે એ પરીવાર એક સૂર્ય, ચંદ્રમાનો જાણવો પણ કહેવાય ચંદ્રમાનો. એ ભાવ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, માનુષોત્તરનામા પર્વત કેટલો ઉંચપણે છે ? કેટલો ઉંડપણે ધરતીમાં છે? કેટલો મૂળે પોહોળપણે છે? કેટલો વચ્ચે પોહોળપણે છે? કેટલો શીખરે (ઉપરે) પોહોળપણે છે? કેટલો માહીલી (ધરતીમાં) પરીધે ફરતો છે? કેટલો બાહીરલી તરફ મૂળે (જમીનના થડમાં) ફરતો છે? કેટલો બાહીરલી તરફ વચે પરીધિ પણે ફરતો છે? અને કેટલો બાહીરલી તરફ શીખરે (ઉપરે) પર.ધિપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, માનુષોત્તરનામા પર્વત સત્તરસેં, એકવીસ જોજન (ધરતી થકી) ઉંચો છે. ચારસેં, ત્રીશ જોજન અને એક કોશ ઉંડો (ધરતીમાં) છે. મૂળે એક હજાર, બાવીસ જોજન પોહોળો છે. વચે સાતસેં, ત્રેવીશ જોજન પોહોળો છે. ઉપરે ચારસેં, ચોવીસ જોજન પોહોળો છે. હવે માહીલી પરીધિ (ધરતી માંહે) એક ક્રોડ, બેંતાલીશ લાખ, ત્રીસ હજાર બસેં, ઓગણુ પંચાસ જોજન કાંઇક અધિકેરી માહીલી પરીધિ છે. હવે બાહીરલી હેઠલી પરીધિ એક ક્રોડ, બેંતાલીશ લાખ, છત્રીશ હજાર, સાતસેં ચઉદ જોજનની છે. હવે બાહીરલી મધ્ય ભાગની પરિધી એક ક્રોડ, બેતાલીશ લાખ, ચોત્રીસ હજાર, આઠસેં, ત્રેવીશ જોજનની છે. હવે બાહીરલી તરફ ઉપરની પરિધિ એક ક્રોડ, બેતાલીશ લાખ, છત્રીશ હજાર, નવસેં, બત્રીશ જોજન બાહીરલી સમા ઉપરે એટલો પરિધિપણે છે. મૂળે વિસ્તિર્ણ (પહોળો) છે, વચે સંક્ષીપ (સાંકડો) છે અને ઉપરે પાતળો છે. મધ્યભાગે ઉંચો છે. બાહીરલે પાસે દેખવા જોગ્ય મનોહર છે. લગારેક શ્લક્ષણ છે. બેઠો હળતો છે. બેઠા સીંહને સંસ્થાને છે. અર્ધા જવની રાસને સંસ્થાને સંસ્થિત છે. (જેમ અર્ધા અર્ધા જવ કરીને જોડે માંડીએ જાડા પાસા બાહીરલી તરફ રાખીએ તે સંસ્થાને છે.) માહીલે પાસે સુકુમાળ ભિતિ ચિત્તરૂપ પાધરો છે સર્વ જાંબુનંદનામા રક્ત સુવર્ણમય છે. નિર્મળ સુકમાળ જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. બે પાસે એટલે માંહે અને બાહીરે બે પદ્મવર વેદિકાએ ને બે વનખંડે કરીને સઘળે ચોકફેર વિંટયો છે. તે વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન પૂર્વપરે કરવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. માનુષોત્તર પર્વત એહવું નામ શે કારણે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, માનુષોત્તર પર્વતને માંહે મનુષ્ય છે ઉપરે સુવર્ણકુમાર દેવતા છે ને બાહીરે દેવતા છે. તેમ વળી નિશ્ચે હે ગૌતમ! માનુષોત્તર પર્વતપ્રતે મનુષ્ય ક્યારેય પણ પોતાની શક્તિ બતિક્રમી (ઉલંઘી) ગયા નથી, બતીક્રમી જાતા નથી ને બતીક્રમી જાશે પણ નહીં. પણ એટલો વિશેષ જે જંઘાચારણ, વિદ્યાચારણ સાધુ તથા વિદ્યાધર તથા દેવ પ્રયોગે મનુષ્ય માનુષોત્તર પર્વત ઉલંઘી બાહીર જાય પણ અન્યથા ન જાય. કદાચિત વિદ્યાબળે તથા દેવપ્રયોગે માનુષોત્તર બાહીરે જાય, અન્યથા ન જાય તોપણ ત્યાં રહ્યાંથકાં

આહાર, નિહાર, જન્મ, મરણ. એ ચાર વાનાં થાય નહીં તેણે અર્થે હે ગૌતમ! માનુષોત્તર પર્વત એહવું નામ કહીએ. તેમ વળી નિત્ય શબ્દનું નામ છે.

વળી જ્યાંલગી ઘર છે, ઘર હાટ છે. ત્યાંલગી એ મનુષ્યલોક કહીએ. જ્યાંલગી ગામ, નગર યાવત્ રાજ્યધાની છે. ત્યાંલગે એ મનુષ્યલોક કહીએ. જ્યાંલગી અરીહંત, ચક્રવર્તિ બળદેવ, વાસુદેવ, જંઘાચારણ વિદ્યાચારણ સાધુ, વિદ્યાધર, સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા, મનુષ્ય પ્રકૃતિ ભદ્રક, વનીત ત્યાંલગે એ મનુષ્યલોક કહીએ.

વળી જ્યાંલગે સમય, (અતી સુક્ષ્મ કાળ) અસંખ્યાતા સમયની આવળીકા, ચાર હજાર, ચારસેં, છેતાલીસ. આવળીકાનો શ્વાસોશ્વાસ સાત શ્વાસે સ્તોક. સાત સ્તોકે લવ. સીત્યોતેર લવે મુહૂર્ત. પંદર મુહૂર્તે દીવસ. ત્રીશ મુહૂર્તે અહોરાત્ર. પંદર અહોરાત્રે પક્ષ. બે પક્ષે માસ. બે માસની ઋતુ. ત્રણ ઋતુએ અયન. બે અયને સંવત્સર. પાંચ સંવત્સરનો જુગ. વીશ જુગે સત (સો) વર્ષ. દશ સત વર્ષે સહસ (હજાર) વર્ષ. સો સહસ્રે લક્ષ (લાખ) વર્ષ. ચોરાશી લાખ વર્ષે એક પુર્વાંગ ૧, ચોરાશી લાખ પુર્વાંગે એક પુર્વ ૨, ચોરાશી લાખ પુર્વે એક તુટિતાંગ ૩, ચોરાશી લાખ તુટિતાંગે એક તુટિત ૪, ચોરાશી લાખ તુટિતે એક અડડાંગ ૫, ચોરાશી લાખ અડડાંગે એક અડડ ૬, ચોરાશી લાખ અડડે એક અવવાંગ ૭, ચોરાશી લાખ અવવાંગે એક અવવ ૮, ચોરાશી લાખ અવવે એક હુહુકાંગ ૯, ચોરાશી લાખ હુહુકાંગે એક હુહુક ૧૦, ચોરાશી લાખ હુહુકે એક ઉત્પલાંગ ૧૧. ચોરાશી લાખ ઉત્પલાંગે એક ઉત્પલ ૧૨, ચોરાશી લાખ ઉત્પલે એક પદ્માંગ ૧૩. ચોરાશી લાખ પદ્માંગે એક પદ્મ ૧૪. ચોરાશી લાખ પદ્મે એક નલિનાંગ ૧૫, ચોરાશી લાખ નલિનાંગે એક નલિન ૧૬. ચોરાશી લાખ નલિને એક અર્થનિકુરાંગ ૧૭, ચોરાશી લાખ અર્થનિકુરાંગે એક અર્થનિકુર ૧૮. ચોરાશી લાખ અર્થનિકુરે એક અયુતાંગ ૧૯ ચોરાશી લાખ અયુતાંગે એક અયુત ૨૦ ચોરાશી લાખ અયુતે એક પ્રયુતાંગ [illegible] ચોરાશી લાખ પ્રયુતાંગે એક પ્રયુત [illegible] ચોરાશી લાખ પ્રયુતે એક નયુતાંગ [illegible] ચોરાશી લાખ નયુતાંગે એક નયુત [illegible] ચોરાશી લાખ નયુતે એક ચુલીકાંગ [illegible]૫ ચોરાશી લાખ [illegible] ચુલીકાંગે [illegible] એક [illegible]

લગે બાદર તેજકાયં (અગ્ની) છે ત્યાંલગે એ મનુષ્ય લોક કહીએ. વળી જ્યાં લગે મ્રુવર્ણાદિકના આગર છે, નિધાન ભુમિગત ધન છે. ત્યાં લગે એ મનુષ્ય લોક કહીએ. વળી જ્યાં લગે અગડ, કુવા, ખાડ, નદી વહે છે ત્યાં લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ. વળી જ્યાં લગે ચંદ્રગ્રહણ સૂર્યગ્રહણ, ચંદ્રમા પુઠે પરિધિ હોય (કુંડાળું) સુર્યને પરિધિ હોય પ્રતિચંદ્રમા (પ્રતિબિંબ) દીસે છે પ્રતિસૂર્ય (પ્રતિબિંબ) દીસે છે, ઇંદ્ર ધનુષ્ય, ઉદકમચ્છ, કપિહસિત પૂર્વે વર્ણન કરેલ છે તે સર્વે છે ત્યાં લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ. વળી જ્યાં લગે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ ગણ, નક્ષત્ર, તારાને ગતી ગમન વક્રગતી ચાર પ્રમુખ નિર્ગમન બાહ્ય અભ્યંતર મંડલે સંક્રમણ ચંદ્ર બીજની હાણી, વૃદ્ધિ શુકલ પક્ષ, કૃષ્ણપક્ષાદિ ઇત્યાદિક અવસ્થીત સંસ્થાનક કહીએ છીએ ત્યાં લગે એ મનુષ્યલોક કહીએ સમયક્ષેત્ર કહીએ. અઢી દ્વીપ પીસ્તાલીસ લાખ જોજન પ્રમાણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય ક્ષેત્ર માંહે જે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે. તે દેવતા શું ઉંચા ઉર્ધ્વ લોકે (કલ્પાતીતમાં) ઉત્તપન છે એટલે ઉર્ધલોક વાસી છે, કે કલ્પ (સૌધર્માદિક) દેવલોકના વસણહાર છે, કે વૈમાનના વસણહાર છે, કે ચારોપપન તે ચાર પ્રત્યે (મંડળ ગતિયે પરિભ્રમણ કરવું) પામ્યા છે, કે ચાર સ્થીતીક સ્થીર છે, કે ગતિને વિષે આશક્તિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતા ઉર્ધ્વ લોક ઉત્પન નથી, તેમ કલ્પોપન પણ નથી. એટલે દેવલોકવાસી નથી. ત્રીજા લોકમાં પોતાના જ્યોતિષીના વૈમાનને વિષે ઉત્પન છે. ચારોપપન છે, ચાર ચરે છે. પણ સ્થિર ચારી નથી. ગતીને વિષે આસક્ત છે. ગતીપ્રતેજ આશ્રય છે. ઉર્ધમૂખ કલંબુકા પુષ્પને સંસ્થાને સંસ્થીત અનેક સહસ્ત્રગમે જોજન પ્રમાણ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીત થકાં અનેક સહસ્ત્ર ગમે બાહીરલી વૈકુર્વિત પરખદાએ કરી સહીત થકાં મોટે મોટે સ્વરે વૃત્તકતાં નાટક ગૈય ગીત, વાજીંત્ર, વીણા, હસ્તતાળ, કાંસ્યતાલ, તુટિત, મોટું મૃદંગ, પડહ: એવે વાજીંત્રને શબ્દે કરીને મોટા ઉત્કૃષ્ટા સીંહનાદ બોલ કલકલ શબ્દને કોળાહળ શબ્દે કરી વિપુળ વિસ્તીર્ણ દેવસંબંધી ભોગ પ્રતે ભોગવતાં થકાં આછો નિર્મળ પર્વતનો રાજા (મેરુ) પ્રતે દક્ષણાવર્ત્ત સવળે ફેરે મંડળ કરતાં થકાં મેરુ પર્વતે પુઠે પર્યટણ કરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યારે તે જ્યોતિષી દેવતાનો ઇંદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા ઇંદ્ર રહીત દેવકાર્ય કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્યારે ચાર પાંચ સામાનીક દેવતા તે ઇંદ્ર સ્થાનક અંગીકાર કરીને વિચરે જ્યાં લગે ત્યાં અનેરો ઇંદ્ર ઉપજે ત્યાં લગે તે દેવકાર્ય પ્રતે કરે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે ઇંદ્રની ઉપજવાની સત્તા કેટલા કાળ લગે ઇંદ્રે વીરહીત રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ માસનો વિરહ હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યક્ષેત્ર બાહીરલા જે ચંદ્રમા, સૂર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા છે. તે

દેવતા શું ઉર્ધ્વ લોકે ઉત્પન્ન છે, કે કલ્પના છે, ચાર કરે છે, કે સ્થીર ચારવંત છે, કે ગતીને વિષે આસક્ત છે, ગતી પ્રતે આશ્રય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવતા ઉર્ધ્વ લોકે ઉત્પન્ન નથી. (ત્રીજે લોકે વસે છે.) તેમ દેવલોકના રહેનુદાર પણ નથી. વૈમાનોત્પન્ન છે. પોતાને વૈમાને રહે છે. ચારોત્પન્ન નથી. ચાર સ્થીતીક છે, સ્થીર છે. ગતાને વિષે આસક્ત નથી. ગતી પ્રતે આશ્રયા નથી. પાકી ઇટને સરેષાને સથીન (સોખણા) છે. લક્ષ જોજન પ્રમાણ તાપ ક્ષેત્રે કરી સહીતપણાં અને સહસ્રમે ભાગીરથી વૈકુર્વિ પરખદાએ સહીતપણાં મોટે મોટે શબ્દે વગાડતાં નાટીક યોગ્ય ગીત વાજીંત્રને શબ્દે કરીને દેવ સબંધી ભોગ ભોગવતાથકાં શુભ કાન્તિવંત સીતળ લેસ્યાવંત મંદ છે, આતાપ જેહનો એહવી લેસ્યાવંત વિચિત્ર મનોહર છે. બેને અંતરે કીરણ જેહના શીખરની પરે સ્થાને સ્થીર રહ્યાંથકાં માહો માહે ભલી રીતે અવગાઢ કરી રહી. લેસ્યાએ તેને સહીત છે. એટલે ચંદ, સુર્યની પ્રત્યેક લેસ્યાનો વિસ્તાર લાખ જોજનનો છે, ને ચંદ, સુર્યને સુચી પંક્તિએ રહેવાને પરસ્પર અંતર પચાસ હજાર જોજનનું છે, માટે ચંદની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી સુર્યની પ્રભા છે, ને સુર્યની પ્રભાએ સમિશ્ર મળેલી ચંદ્રપ્રભા છે. એમ પરસ્પર અવગાઢ કરી રહી લેસ્યા સહીત છે. એહવે કીરણે કરીને તે ક્ષેત્રના પ્રદેશ પ્રતે સઘળે ચોફેર ઉદ્યોત કરે છે. અવભાસે છે, તપે છે, કાન્તિએ કરી દીપાવે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્યારે તે દેવતાનો ઇંદ્ર ચવે ત્યારે દેવતા દેવકાર્ય કેમ કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્યાં લગે ત્યાં અનેરો ઇંદ્ર ઉપજે ત્યાં લગે ચાર પાંચ સામાનીક દેવતા તે ઇંદ્ર સ્થાનક અંગીકાર કરીને વિચરે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ઇંદ્ર સ્થાનક દેવ સંજ્ઞા કેટલો કાળ ઇંદ્ર રહીત રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ માસનો વીરહ હોય. . એ મનુષ્યક્ષેત્ર ને મનુષોત્તર પર્વતનો પ્રસંગે આવેલ અધિકાર કહ્યો.

૯૨. પુષ્કરોદધી સમુદ્ર. ॥૩॥

હવે તે પુષ્કરવર દીપપ્રતે પુષ્કરોદધી નામે સમુદ્ર વૃત્ત વલીયાને આકારે ચાતરફ વીંટીને રહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન પુષ્કરોદધીનામા સમુદ્ર કેટલો ચક્રવાલે પહોળાપણે કેટલો પરિધિપણે કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન (બત્રીસ લાખ જોજન) ચક્રવાલે પહોળાપણે પહોળો છે, અને સંખ્યાત લાખ જોજન (બસો કોડ, પચવીસ લાખ, આડત્રીસ હજાર, ચારસેં ત્રાણું જોજન) પરિધિપણે કહ્યો છે. તેને એક પદ્મવર વેદિકા ને એક વનખંડે કરી ચોતરફ વીંટ્યો છે

પ્રશ્ન—હે ભગવન પુષ્કરોદધી સમુદ્રને કેટલાં દ્વાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર દ્વાર છે તેમજ સર્વ કહેવું. પુષ્કરોદધી સમુદ્રને પૂર્વ દીશાને અંતે અને વારૂણીવર દ્વીપના પૂર્વાર્ધને પશ્ચિમ દીશે ઇહાં પુષ્કરોદધી સમુદ્રનું વિજયનામા દ્વાર છે. એમ શેષ ત્રણ દ્વાર પણ કહેવાં. દ્વાર દ્વારનું અંતર સંખ્યાતા લાખ જોજનનું અબાધાએ વચ્ચે અંતર છે. પ્રદેશ અને જીવ તેમજ કહેવા માંહોમાંહે સ્પર્શ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શે અર્થે એમ કહો છો જે પુષ્કરોદધી સમુદ્ર એહવું નામ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુષ્કરોદધી સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ છે, પથ્ય નિરોગ જાત્યવંત હળવું છે. સ્ફટીક રત્ન સરખું વરણે છે. સ્વભાવીક પાણી સમાન સ્વાદવંત છે. શ્રીધર ૧, ને શ્રીપ્રભ ૨, નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક છે. યાવત્ પલ્યોપમની સ્થિતીવંત વસે છે તેણે અર્થે હે ગૌતમ! યાવત્ એ નામ નિત્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુષ્કરોદધી સમુદ્રને વિષે કેટલા ચંદ્રમા પ્રકાશ કરતા હુવા, કરે છે ને કરશે યાવત્ કેટલી કોડા કોડી તારાગણ શોભતા હુવા, શોભે છે અને શોભશે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા ચંદ્રમા દીપતા હુવા, દીપે છે ને દીપશે. યાવત્ સંખ્યાતી કોડા કોડી તારાગણ શોભતા હુવા, શોભે છે ને શોભશે.

૯૩. વારૂણીવર દ્વીપ. ॥૭॥

તે પુષ્કરોદધી સમુદ્રપ્રતે વારૂણીવરનામા દ્વીપ વૃત્ત વલીયાકારે યાવત્ વીંટીને રહ્યો છે. તેમજ સમચક્રવાલ સંસ્થીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વારૂણીવર દ્વીપ કેટલો ચક્રવાલ પોહોળો છે ને કેટલો પરીખિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન (સોળ લાખ જોજન) ચક્રવાલ પોહોળપણે છે અને સંખ્યાતા લાખ જોજન (બાર ક્રોડ. પાંચ હજાર, અને પચાસીમ જોજન) પરિખિપણે છે. તે વારૂણીવર દ્વીપ પદ્મવર વેદિકાએ ને વનખંડે વીંટ્યો છે તેનો વર્ણન પૂર્વની પેરે કહેવો. દ્વારાંતર પ્રદેશ, જીવ તેમજ સર્વ પૂર્વની પેરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વારૂણીવર દ્વીપ એહવું નામ શે અર્થે કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વારૂણીવરનામા [illegible] ઠામ ઠામે ઘણી નાની મોટી વાવ યાવત્ [illegible] પદ્મવર વેદિકાએ અને વનખંડે પરી-[illegible] છે. [illegible] પ્રસાદીક છે. તે [illegible] ઘણા ઉત્પાત પર્વત છે યાવત્ [illegible] વારૂણ ૧, અને વારૂણપ્રભ [illegible] દેવ મહર્દ્ધિક છે યાવત્ [illegible] તેણે અર્થે [illegible] યાવત્ એ નામ નિત્ય [illegible].

[illegible] યાવત્ [illegible] સંખ્યાતી કોડા કોડીઓ છે.

૮૪. વારૂણોદધી સમુદ્ર. ॥૯॥

તે વારૂણીવર દ્વીપને વારૂણોદધી સમુદ્ર વૃત્ત વલયાકારે ચારેતરફ વીંટીને રહ્યો છે. સમ ચક્રવાલ સંસ્થીત છે. તેમજ સર્વ કહેવું. વિષ્કંભપણે અને પરીધીપણે સંખ્યાતા લાખ જોજન છે. (એક ક્રોડ, આડત્રીશ લાખ જોજન પહોળો છે અને સોળ ક્રોડ, નવ લાખ, એકાણુંહજાર દસ૨, નવમે નેવીશ જોજન પરિધી છે) દ્વારાંતર પણ એમજ કહેવું પદ્મવર વેદિકા, વનખંડ, પ્રદેશ, ઇત્ત. એ સર્વ પૂર્વલીપરે કહેવાં.

પ્રશ્ન— હે ભગવંત, વારૂણોદધી સમુદ્ર એવું નામ શે અર્થે કહેવાય?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, વારૂણોદધી સમુદ્રનું પાણી જેમ કોઈ ચંદ્રપ્રભા મદિરા, મણીશીલાકા મદિરા, પ્રધાન સીધુ. (મદ વિશેષ) વર ઉત્તમ વારૂણી (મદ વિશેષ) પત્રનો આસવ, (રસ) પુષ્પનો આસવ, ચોયાનો આસવ, ફળનો આસવ, મધુ મેરક. (મદ જાતી) જાતવંત રસના મદિરા, ખજુર સાર, દ્રાક્ષનો સાર, કાપીસાયન (મદ જાતી) નથા ભલી રીતે પકો કરો જે નદીનો રસ તે સરખો મદ વિશેષ તથા ઘણા સસ્કારે ઘણી વસ્તુના સંયોગ યુક્ત પેઠ અને નીપજાવવા યોગ્ય નિપજાવ્યો રીતે જેનો આકાર ન ઘટે) ઉત્તમ નહિ ઘણો કાળ, ઘણા દિવસ સુધી નીપજાવેલી સુધી અત્યંત સામગ્રીથી [illegible] ઘણીજ વસ્તુ વર્ણે ગંધે રસે સ્પર્શે પ્રધાન કોઈ કંઈ વિશેષ તે સરખી [illegible]

[illegible]

૮૫. ક્ષીરવર દ્વીપ. ॥૫॥

તે વારૂણીવર સમુદ્રપ્રતે ક્ષીરવરનામા દ્વીપ વૃત્ત વળીયાને આકારે ચોફેર વીંટીને રહ્યો છે. તે સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિપણે જાણવો. (એ પાંચમો ક્ષીરવર દ્વીપ બે ક્રોડ, છપન લાખ જોજન પોહોળો છે ને બત્રીસ ક્રોડ, અઠયાવીશ લાખ, અડસઠ હજાર, પાંચસેં, ઓગણપચાસ જોજન પરિધિપણે છે) જાવત્ અર્થ કહે છે. ત્યાં ઘણી નાની મોટી વાવ જાવત્ સરોવરની પંક્તિ છે તે દુધ સમાન પાણીએ ભરી છે. મન પ્રસન્નકારી છે. તે નાની મોટી વાવને વિષે જાવત્ બિલપંક્તિને વિષે ઘણા ઉત્પાત પર્વત છે. તે સર્વ રૂપામય છે. જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ત્યાં પુંડરીક અને પુષ્ફદંત નામે બે દેવતા મહર્ધિક (મોટી રૂદ્ધિના ધણી) જાવત્ વસે છે તેણે અર્થે ક્ષીરવર દ્વીપ નામ કહીએ છીએ જાવત્ નિત્ય શાશ્વતું છે. ચંદ્રાદિક જ્યોતિષી સર્વ સંખ્યાતા કહેવા.

૮૬. ક્ષીરોદધી સમુદ્ર. ॥૫॥

તે ક્ષીરવર દ્વીપપ્રતે ક્ષીરોદધીનામા સમુદ્ર વૃત્ત વળીયાને આકારે સંસ્થિત જાવત્ ચોફેર વીંટીને રહ્યો છે. સમ ચક્રવાળ સંસ્થિત છે પણ વિષમ ચક્રવાળ સંસ્થિત નથી. સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિપણે છે. (એ પાંચમો ક્ષીર સમુદ્ર પાંચ ક્રોડ, બાર લાખ જોજન પોહોળો છે અને ચોસઠ ક્રોડ, છાસઠ લાખ, પંચાસી હજાર, સાતસેં, એકત્રીસ જોજન પરિધિપણે છે.) તેમજ સર્વ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીરોદધી સમુદ્ર એહવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષીરોદધી સમુદ્રનું પાણી જેમ કોઇ યથા દ્રષ્ટાંતે ઔષધિ સર્વ ઔષધિ દેશ વિશેષ જાણવી. અર્જુન નામે તરણ રસે સહિત, કેમળ પત્રે સહિત છેદ્યા નથી તૃણના અગ્રભાગ જેના તેનો રસ તથા પોડમ નામે વનસ્પતિ વિશેષ દેશ વિશેષ જાણવી વર વનિ તથા લવન [illegible] પાન, [illegible] અર્જુન તથા કોમલનામા [illegible] તથા ઘણું [illegible] સાકડીના [illegible] તથા પ્રચુર પીવરણી [illegible] છે [illegible] તથા પ્રધાન [illegible] એહવી વર પ્રધાન [illegible] ભૂમિભાગને વિષે નિરંતર [illegible] એહવી નિરવદ્ય ને નિર્ભય [illegible] રીતે [illegible] છે [illegible] પ્રસવ છે [illegible] [illegible] તથા વર પ્રધાન [illegible] તથા [illegible] તથા [illegible] છે તે [illegible] [illegible] છે) [illegible] [illegible] હજાર [illegible] [illegible] ને

એકઓ ગાયનું દૂધ દશ ગાયને પાઈએ. તે દશ ગાયનું દૂધ એક ગાયને પાઈએ. એ ચાર સ્થાનક.) એવું કાળી ગાયનું દૂધ મધુર રસ તેહને વિષે દ્રવ્યે સહીત ઉદમે કરી મંદાગ્નીએ કરેલું આયુક્ત ખાંડ, ગોળ, સાકરની પાય તેણે યુક્ત રાજા ચાતુરંત ચક્રવર્તિ તેહને અર્થે નીપજાવેલ તે ખીર (દૂધપાક) આસ્વાદવા યોગ્ય વિશેષ સ્વાદ લેવા યોગ્ય શરીરને પુષ્ટ કરે યાવત્ સર્વ ઇંદ્રિ ને ગાત્ર જે શરીર તેહને પ્રમોદ કરે. શુભવર્ણે કરી સહીત યાવત્ સ્પર્શે કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એવું તે ક્ષીર સમુદ્રનું પાણી હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. ક્ષીરોદધી સમુદ્રનું પાણી એ થકી અત્યંત ઇષ્ટ છે. યાવત્ આસ્વાદે કરીને છે. વળી વિમળ અને વિમળપ્રભ નામે દેવ તે દેવતા મહર્દ્ધિક યાવત્ વસે છે. તેણે અર્થે ક્ષીરોદધી સમુદ્ર એવું નામ કહીએ સંખ્યાતા ચંદ્રમા યાવત્ ઉપજતા તારા છે.

૯૦. ઘૃતવર દ્વીપ. ॥૬॥

તે ક્ષીરોદધી સમુદ્ર પ્રતે ઘૃતવરનામા દ્વીપ ... વળીયાને આકારે યાવત્ ગોળાકાર ... છે તે સમ ચક્રવાળ સંસ્થાન છે પણ વિષમ ચક્રને નહીં. સંખ્યાતા [illegible] ... છે એ ઘૃતવર દ્વીપ ... [illegible] ... લાખ [illegible] ... હજાર, ... [illegible]

ગંધ મુક્તું મનોહર મધુર પરણામે કરી દેખવા જોગ્ય પ્રસસ્થ નિર્મળ સુખે ઉપભોગ શરદ કાળને વિષે ગાયુનનો મંડ એટલે ધૃતના સમુહ ઉપર રહેલું પ્રધાન ઘીઇ (ગાયના ઘીથી પણ અધીક) હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એવું ઘી જેવું ધૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી સ્વાદવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. ધૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી એ થકી અત્યંત ઇષ્ટ છે. આસ્વાદે કરીને. વળી કાંત અને સુકાંત નામે ઇહાં બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વસે છે. શેષ સર્વ તેમજ કહેવું. ચંદ્રાદિક જ્યોતિષી સંખ્યાતા છે. જાવત્ સંખ્યાતી કોડાકોડી તારાગણ છે.

૮૯. ઇક્ષુવર દ્વીપ. ॥૭॥

તે ધૃતોદધી સમુદ્રપ્રતે ઇક્ષુવરનામા દ્વીપ વૃત વળીયાને આકારે જાવત્ વીટીને રહ્યો છે તેમજ સર્વ કહેવું. (એ સાતમો ઇક્ષુવર દ્વીપ ચાલીસ ક્રોડ ને છનુ લાખ જોજન પોહોળ-પણે છે અને પાંચસેં અઢાર ક્રોડ, એકલાખ, સત્તાવીસ હજાર, ને ઓગણત્રીશ જોજન પરિધિપણે છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર દ્વીપ એવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ઇક્ષુવર દ્વીપને વિષે તે તે ઠામે ત્યાં ત્યાં નાની મોટી વાવ છે. જાવત્ તે ઇક્ષુરસ સરખે પાણીએ ભરી છે. ત્યાં ઉત્પાત પર્વત છે. તે સર્વ વૈદુર્ય રત્નમય છે જાવત્ પ્રતિરૂપ છે. વળી સુપ્રભ અને મહાપ્રભ એ બે દેવતા ઇહાં મહર્ધિક છે જાવત્ વસે છે. તેણે અર્થે ઇક્ષુવર દ્વીપ નામ કહીએ.

સર્વ જ્યોતિષી ચંદ્રાદિક જાવત્ તારા લાગે સર્વ સંખ્યાતા છે.

૯૦. ઇક્ષુવર સમુદ્ર. ॥૭॥

તે ઇક્ષુવર દ્વીપ પ્રતે ઇક્ષુવરનામા સમુદ્ર વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે. જાવત્ સંખ્યાતા જોજન પોહોળપણે અને પરિધિપણે છે. (એ સાતમો ઇક્ષુવર સમુદ્ર એકાસી ક્રોડ ને બાણું લાખ જોજન પોહોળપણે છે, અને એક હજાર છત્રીસ ક્રોડ બાર લાખ, બે હજાર સાતસેં એકતાલીશ જોજન પરિધિપણે છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર સમુદ્ર એવું નામ સ્યે અર્થે કહો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઇક્ષુરવર સમુદ્રનું પાણી જેમ કોઇ મનોહર પ્રસસ્ત વિશ્રાંત સ્નીગ્ધ સુકમાળ એહવો ભૂમિ ભાગ ધરતી છે જ્યાંહાં. એહવા ક્ષેત્રને વિષે કાષ્ટનું લઇ વિસીષ્ટ જે હળ તેણે ખેડીને પ્રયત્નને કરી નિપુણ કારીગરે તે શેલડી વાવી. પરીકર્મ અનુપાલીત સુજા-તે ભલા બુદ્ધિવંત જને પીલીત અને તૃણના દોષ તેણે કરી વરજીત (રહીત) નિર્દતિ સ્થાનકે વધી નિર્મળ પાકી સુંદર પરીણત પાકી પીનપુષ્ટ જાડી થાય ભલી મોટી રસવંત ઉપદ્રવ્યે વરજીત તારે કરી દુરહીન એટલે શીતળ કાળની જીવ જંતુના ઉપદ્રવ્ય રહીત એવા તાજા ભાંગેલા સાંઠાના વિચાલાના ત્રીજા ભાગની અપનીત (નીચલો તથા ઉપલો ભાગ કાઢીને)

તે જેમ કોઇ આદળીનું તળું હોય જાવત્ દેવતા વસે છે. તે ઘણું સમ રમણિક ભૂમિભાગને મધ્યભાગે પ્રત્યેક પ્રત્યેક સિદ્ધાયતન છે. તે એકેક સો જોજન લાંબપણે છે, પચાસ જોજન પહોળપણે છે, ને બહોંતેર જોજન ઉંચપણે છે. અનેક સ્થંભના સૈંકડા તેણે કરી સનિવિષ્ટ છે. વર્ણન પૂર્વલી પરે કરવું. તે સિદ્ધાયતનને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ચાર દિશે ચાર દ્વાર છે. તેનાં નામ કહે છે. દેવ દ્વાર ૧, અસુર દ્વાર ૨, નાગ દ્વાર ૩, ને સુવર્ણ દ્વાર ૪. ત્યાં ચાર દેવતા મહર્દ્ધિક જાવત્ એક પલ્યોપમની સ્થિતિના વશે છે. તેનાં નામ કહે છે. દેવ ૧, અસુર ૨, નાગ ૩, ને સુવર્ણ ૪. તે દ્વાર સોળ જોજન ઉંચપણે છે આઠ જોજન પોહોળપણે છે. તેટલાજ પ્રવેસપણે છે. શ્વેત છે. ઉત્તમ સુવર્ણમય છે. વર્ણન સર્વ કહેવો. જાવત્ વનમાળા છે. તે દ્વારને ચારે દિશે ચાર મુખમંડપ છે. તે મુખમંડપ એક સો જોજન લાંબપણે છે. પચાસ જોજન પોહોળપણે છે કાંઇક અધીકેરાં સોળ જોજન ઉંચપણે છે. તેનો વર્ણન પૂર્વલી રીતે કહેવો. તે મુખમંડપને ચારે દિશે ચાર દ્વાર છે. તે દ્વાર સોળ જોજન ઉંચપણે છે. આઠ જોજન પોહોળપણે છે તેટલાજ પ્રવેશપણે છે. શેષ સર્વ તેમજ જાવત્ વનમાળા લગે કહેવું. એમ પ્રેક્ષાધર મંડપ પણ તેહીજ પ્રમાણ કહેવું. જેમ મુખ મંડપના દ્વાર કહ્યા તેમ પ્રેક્ષાધર મંડપના દ્વાર પણ તેમજ કહેવાં. તે પ્રેક્ષાધર મંડપને મધ્યભાગે અક્ષાટક છે. તે વિચે મણિપીઠીકા છે તે આઠ જોજન પ્રમાણ છે. તે ઉપર સીંહાસન છે. પરીવાર રહીત જાવત્ દામ છે. ચારે દિશે સ્થુભ છે (ચૈત્યરૂપ) તેમજ કહેવાં. પણ તે સોળ જોજન પ્રમાણ છે. કાંઇક ઝાઝેરા સોળ જોજન ઉંચા છે. શેષ તેમજ જાવત્ ત્યાં જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે. ચૈત્યવ્રક્ષ તેમજ ચાર દિશે ચાર છે. તેહીજ પ્રમાણ સર્વ વિજય રાજ્યધાની પરે કહેવું. પણ એટલો વિશેષ જે મણિપીઠીકા સોળ જોજન પ્રમાણ છે. ચૈત્યવ્રક્ષની. તે ચૈત્યવ્રક્ષને ચારે દિશે ચાર મણિપીઠીકા છે. તે આઠ જોજન લાંબી પોહોળી ચાર જોજન જાડી છે તે ઉપરે મહેંદ્ર ધ્વજ છે. તે સાઠ જોજનનો છે. તે આગળ વાવ છે તે સો સો જોજન લાંબપણે છે. પચાસ જોજન પોહોળપણે છે. દશ જોજન ઉંડપણે છે. શેષ સર્વ તેમજ. મનોગુલિકા અને ગૌમાનસીકા અડતાલીશ અડતાલીશ હજાર છે. તે કહેછે પૂર્વદિશે સોળ હજાર, પશ્ચિમ દિશે સોળ હજાર, દક્ષિણ દિશે આઠ હજાર ને ઉત્તર દિશે આઠ હજાર, એમ અડતાળીશ હજાર. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલી પરે કહેવાં. ઉલોચ ભૂમિ ભાગ કહેવા. જાવત્ તે સિદ્ધાયતનને મધ્યભાગે મણીપીઠીકા છે તે સોળ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. આઠ જોજન જાડપણે છે. તે મણીપીઠીકાને ઉપરે દેવછંદા છે. તે સોળ જોજન લાંબા પોહોળા છે. અને કાંઇક ઝાઝેરા સોળ જોજન ઉંચપણે છે. સર્વ રત્નમય છે તે માંહી એકસો આઠ જીન (દેવતાની) પ્રતિમા છે સર્વ તેહજ ગમો જાણવો. જેમ વૈમાનીક સિદ્ધાયતનનો અધિકાર (સંબંધ વૈમાનના સિદ્ધાયતનનો અધિકાર રાયપ્રસેણી સત્રમાં) છે. તેમ જાણવો.

વળી તીહાં જે પૂર્વદિશાનો અંજનગીરી પર્વત છે. તેને ચારે દિસે ચાર નંદાપુષ્કરણી વાવ છે. નંદોત્તરા ૧, નંદા ૨, આનંદા ૩, ને નંદીવર્ધના ૪. તે નંદાપુષ્કરણી એક

લાખ જોજન લાંબી પોહોળી છે. દશ જોજન ઉંડી છે નિર્મળ સુગંધ છે. તે પ્રત્યેક અનેક પદ્મવર વેદિકાએ ને અનેક અનેક વનખંડે કરી પરીક્ષીપ્ત છે. તીહાં અર્થાત્ – ત્રીસોપાન (પગથીયા) તેણે કહેવાં ને પુષ્કરણીને મધ્યભાગે વિષે અનેક અનેક દધિમુખ પર્વત છે. તે ચોસઠ હજાર જોજન ઉંચપણે છે એક હજાર જોજન ઉંડા છે સર્વત્ર સમે અને શીખરે ધાન ભરવાના પાલાને સરખાને સરખીત છે. દશ હજાર જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. એકત્રીસ હજાર છસેને ત્રેવીસ જોજન પરીધીપણે કરીને છે. સર્વ રત્નમય છે. આગળ અર્થાત્ અનેરૂપ છે. અનેક અનેક પદ્મવર વેદિકાએ ને વનખંડે પરીક્ષીપ્ત છે. વેદિકા ને વનખંડનો વર્ણન કરવો. તે ઉપરે સમ ભૂમિભાગ છે. અર્થાત્ તેના વચ્ચે તે વચ્ચે સિદ્ધાયતન છે. પૂર્વે માન અંજનગીરી પર્વતને વિષે જે સિદ્ધાયતનની ભલામણ કરી તેહીજ સિદ્ધાયતનનું કહેવી. અર્થાત્ ઉપરે આઠ આઠ મંગળીક છે.

વળી તીહાં જે દક્ષિણ દિશનો અંજન પર્વત છે તેહને ચારે દિશે ચાર નંદાપુષ્કરણી વળ છે. તે ભદ્રા ૧, વિશાલા ૨, કુમુદા ૩, ને પુંડરીકિણી ૪. તેહીજ પ્રમાણે કહેવું. તેમજ તે મધ્યે વચ્ચે દધિમુખ પર્વત છે તેહીજ પ્રમાણે તીહાં સિદ્ધાયતન છે.

વળી તીહાં જે પશ્ચિમ દિશનો અંજન ગીરી પર્વત છે. તેહને ચારે દિશે ચાર નંદાપુષ્કરણી છે. નંદિષેણા ૧, અમોઘા ૨, ગોથુભા ૩, ને સુદર્શના ૪. એહનું માન, એ મધ્યે દધિમુખ પર્વત છે તેહનું માન સર્વ તેમજ કહેવું અર્થાત્ ને દધિમુખ ઉપરે સિદ્ધાયતન છે.

વળી તીહાં જે ઉત્તર દિશનો અંજન પર્વત છે તેહને ચાર દિશે ચાર નંદા પુષ્કરણી છે વિજયા ૧, વૈજયંતી ૨, જયંતી ૩, ને અપરાજીતા ૪ તેનું સર્વ તેમજ માન ને મધ્યે દધિમુખ પર્વત છે તેનું માન ને ઉપરે સિદ્ધાયતન છે તેનું માન અર્થાત્ ચૈત્યાદિક એને સર્વ વર્ણન પૂર્વેની પેઠે જાણવું.

(વળી તે પર્વતને [illegible] રતિકર પર્વત છે એમ [illegible] ચાર [illegible] દધિમુખ ને [illegible] એમ [illegible] છે તે મધ્યે ચાર અંજનગીરી, [illegible] સિદ્ધાયતન નમસ્કાર હોજો) [illegible]

૯૩. દ્વીપ સમુદ્રનાં નામ, વિષ્કંભ, ને પરિધિપણાની સમજુતી.

નંબર.	દ્વીપ, સમુદ્રનાં નામ.	દ્વીપ, સમુદ્રનું પોહોળાપણું.	દ્વીપ, સમુદ્રનું પરિધિપણું
૧	જંબુદ્વીપ.	જોજન, ૧૦૦૦૦૦	૩૧૬૨૨૭-૩-૧૨૮-૧૩॥
૧	લવણ સમુદ્ર.	૨૦૦૦૦૦	૧૫૮૧૧૩૯ કાંઈક ઓછી
૨	ધાતકીખંડ દ્વીપ.	૪૦૦૦૦૦	૪૧૧૦૯૬૧
૨	કાળોદધી સમુદ્ર.	૮૦૦૦૦૦	૯૧૭૦૬૦૫
૩	પુષ્કરવર દ્વીપ.	૧૬૦૦૦૦૦	૧૯૨૦૦૮૯૪
૩	પુષ્કરોદધી સમુદ્ર.	૩૨૦૦૦૦૦	૩૯૫૨૮૪૭૧
૪	વારૂણીવર દ્વીપ.	૬૪૦૦૦૦૦	૮૦૦૧૫૬૨૪
૪	વારૂણોદધી સમુદ્ર.	૧૨૮૦૦૦૦૦	૧૬૦૯૫૯૯૩૩
૫	ક્ષીરવર દ્વીપ.	૨૫૬૦૦૦૦૦	૩૨૨૮૬૮૫૯
૫	ક્ષીરોદધી સમુદ્ર.	૫૧૨૦૦૦૦૦	૬૪૬૬૮૫૭૮૧
૬	ઘૃતવર દ્વીપ.	૧૦૨૪૦૦૦૦૦	૧૨૯૪૩૨૦૨૪૧
૬	ઘૃતોદધી સમુદ્ર.	૨૦૪૮૦૦૦૦૦	૨૫૮૯૫૮૯૧૭૩
૭	ઇક્ષુવર દ્વીપ.	૪૦૯૬૦૦૦૦૦	૫૧૮૦૧૨૭૦૨૪
૭	ઇક્ષુદધી સમુદ્ર.	૮૧૯૨૦૦૦૦૦	૧૦૩૬૧૨૦૨૪૭૧
૮	નંદીશ્વર દ્વીપ.	૧૬૩૮૪૦૦૦૦૦	૨૦૭૨૩૩૫૮૧૩૫
૮	નંદીશ્વર સમુદ્ર.	૩૨૭૬૮૦૦૦૦૦	૪૧૪૪૬૬૫૭૦૦૩
૯	અરૂણ દ્વીપ.	૬૫૫૩૬૦૦૦૦૦	૮૨૮૯૬૨૩૨૦૭૬
૯	અરૂણ સમુદ્ર.	૧૩૧૦૭૨૦૦૦૦૦	૧૬૫૭૮૬૩૪૪૮૧૦૧
૧૦	અરૂણવર દ્વીપ.	૨૬૨૧૪૪૦૦૦૦૦	૩૩૧૫૮૦૭૮૯૬૮૮૪

નંબર	દ્વીપ, સમુદ્રનાં નામ.	દ્વીપ, સમુદ્રનું પેહોળપણું.	દ્વીપ, સમુદ્રનું પરિધિપણું.
૧૦	અરૂણવર સમુદ્ર.	૫૨૪૨૮૮૦૦૦૦૦૦	૬૬૩૧૭૬૭૪૨૪૫૩
૧૧	અરૂણવરાવભાસ દ્વીપ.	૧૦૪૮૫૭૬૦૦૦૦૦	૧૩૨૬૩૫૪૪૩૩૫૮૯
૧૧	અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર.	૨૦૯૭૧૫૨૦૦૦૦૦	૨૬૫૨૭૦૯૮૧૫૮૬૧
૧૨	કુંડલ દ્વીપ.	૪૧૯૪૩૦૪૦૦૦૦૦	૫૩૦૫૪૨૦૫૮૦૪૦૫
૧૨	કુંડલ સમુદ્ર.	૮૩૯૦૮૬૦૮૦૦૦૦૦	૧૦૬૧૦૮૪૨૧૦૯૪૮૩
૧૩	કુંડલવર દ્વીપ.	૧૬૭૭૭૨૧૬૦૦૦૦૦	૨૧૨૨૧૬૮૫૧૬૭૧૯
૧૩	કુંડલવર સમુદ્ર.	૩૩૫૫૪૪૩૨૦૦૦૦૦	૪૨૪૪૩૩૭૧૨૮૪૦૨૧
૧૪	કુંડલવરાવભાસ દ્વીપ.	૬૭૧૦૮૮૬૪૦૦૦૦૦	૮૪૮૮૬૭૪૩૫૧૬૭૨૫
૧૪	કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર.	૧૩૪૨૧૭૭૨૮૦૦૦૦૦	૧૬૯૭૭૩૪૮૭૯૮૨૧૩૩
૧૫	રૂચક દ્વીપ.	૨૬૮૪૩૫૪૫૬૦૦૦૦૦	૩૩૯૫૪૬૯૭૬૯૧૨૯૪૯
૧૫	રૂચક સમુદ્ર.	૫૩૬૮૭૦૯૧૨૦૦૦૦૦	એમ સઘને પૂર્વથી પરિધિને
૧૬	રૂચકવર દ્વીપ.	કહાંથી આમને અસં-	બમણી કરીને તે માંહે
૧૬	રૂચકવર સમુદ્ર.	ખ્યાતા જોજનના દ્વીપ,	૯૪૮૬૮૩ નવ લાખ, અડ-
૧૭	રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ.	સમુદ્ર કહેવા (કિંમાકેઃ	તાલીસ હજાર, છસેં, ત્રીયાસી
૧૭	રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર.	ઉપરાંત તે લોક વ્યવહારે	એટલા બેળવીએ તેની જે
૧૮	હાર દ્વીપ.	અસંખ્યાતુ કહીએ તે	સંખ્યા થાય તે આમને પરિધિ
૧૮	હાર સમુદ્ર	માટે)	થાય એમ સર્વત્ર સમજવું.
૧૯	હારવર દ્વીપ.		(એ આમ્ના લખી છે.)
	હારવર સમુદ્ર		
	હારવરાવભાસ દ્વીપ.		
	હારવરાવભાસ સમુદ્ર		

(પંદરમો રૂચક દ્વીપ ને પંદરમો રૂચક સમુદ્ર ત્યાં લગે દ્વીપ સમુદ્રના માન પોહોળ-પણે તથા પરિધિપણે સંખ્યાતા જોજન પ્રમાણ છે. (જંઘાચારણ સાધુ પ્રમુખ મનુષ્ય પણ પંદરમા રૂચક દ્વીપ લગે જઇ શકે તે આગળે ન જાય.) જ્યોતિષ ચક્ર પણ સર્વ સંખ્યાતુ કહેવું, અને એ આગળે જે દ્વીપ, સમુદ્ર છે તે સર્વ એકેકથી બમણા પોહોળપણે અસંખ્યાતા જોજનના કહેવા. ત્યાં જ્યોતીષ ચક્ર પણ સર્વ અસંખ્યાતું કહેવું. (કોડાકોડ ઉપરાંત તે લોક વ્યવહારે અસંખ્યાતું કહીએ તે ભાવે.) વળી જંબુ, લવણાદિક નામે પ્રત્યેક પ્રત્યેક અસંખ્યાતા છે જાવત્ સુરવરાવભાસ સમુદ્ર લગે કહેવું. તે પછી પાંચ દ્વીપ ને પાંચ સમુદ્ર છેહલા છે. તે એકેક નામે છે (એ નામે બીજા વધારે નથી) તેના નામ. દેવદ્વીપ ૧. દેવસમુદ્ર ૧. નાગદ્વીપ ૨. નાગસમુદ્ર ૨, યક્ષદ્વીપ ૩, યક્ષસમુદ્ર ૩, ભૂતદ્વીપ ૪, ભૂતસમુદ્ર ૪. સ્વયંભૂરમણ દ્વીપ ૫, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર ૫. તે છેલો સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર રાજનો ચોથો ભાગ ઝાઝેરો પોહોળપણે છે ને ત્રણ રાજ અને રાજનો છઠો ભાગ એટલો ફરતો પરિધિપણે છે. તથા જંબુદ્વીપના મધ્ય મેરૂપર્વતથકી માંડીને એક દિશાએ સ્વયંભૂ રમણ દ્વીપનાં છેહ (છેડા) લગે સર્વ અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર દોઢ લાખ જોજને ઓછા રાજના ચોથા ભાગમાં રહ્યા છે. એક છેલો એક સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર એક દિશાએ પોહોળ-પણે દોઢ લાખ જોજને અધીક રાજના ચોથા ભાગમાં રહ્યોછે તથા પ્રતર ગણીતે ગણીત ભાગપદ જોઇએ ત્યારે રત્નપ્રભા પૃથવીના ચોથા ભાગ માંડેરા માંહે અસંખ્યાતા સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર રહ્યા છે. અને ત્રણ ભાગ ઝાઝેરામાંહે એક સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર રહ્યો છે. એવો સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર મોટો છે. તથા રત્નપ્રભા પ્રથ્વીના ચાર ભાગ માંહે સર્વ સમુદ્ર છે અને પાંચમા એક ભાગ માંહે સર્વ દ્વીપ છે. (ઇતિ તત્વં.) એ દ્વીપ સમુદ્રના નામ તથા સમજુતી કહી.

૯૪. નંદીસ્વર સમુદ્ર. ॥૮॥

તે નંદીસ્વર દ્વીપ પ્રતે નંદીસ્વરનામા સમુદ્ર વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે. જાવત્ તેમજ સર્વ પૂર્વલીપરે અર્થ કહેવાં. ઇક્ષુવર સમુદ્રની પરે ઇક્ષુરસ સમાન પાણી છે, જાવત્ સુમનસ ને સૌમનસ નામે કહ્યાં બે દેવતા મહર્ધિક જાવત્ વસે છે શેષ સર્વ તેમજ સંખ્યાતા જ્યોતિષી તારા લગે કહેવુ.

૯૫. અરૂણ દ્વીપ. ॥૯॥

તે નંદીસ્વર સમુદ્ર પ્રતે અરૂણનામા નવમો દ્વીપ વૃત વળીયાને આકારે વીટીને રહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અરૂણનામ: દ્વીપ શું સમચક્રવાળે સંસ્થીત છે કે વિષમ ચક્રવાળે સંસ્થીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાળે સંસ્થીત છે પણ વિષમ ચક્રવાળે સંસ્થીત નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અરૂણનામા દ્વીપ કેટલો પોહોળપણે છે ને કેટલો પરિધિપણે ફરતો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન ચક્રવાળે પોહોળપણે છે અને સંખ્યાતા લાખ જોજન ફરતો પરિધિપણે છે.

વળી પદ્મવર વેદિકા, વનખંડ, દ્વારાંતર તેમજ કહેતાં સંખ્યાતા લાખ જોજન દ્વારના અંતર છે. યાવત્ અર્થ કહે છે. તે દ્વીપે વાવ પ્રમુખ છે તે ઇક્ષુરસ સમાન પાણીએ ભરી છે. ને ઉત્પાત પર્વત છે તે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે. અશોક અને વિતશોક નામા દહાં બે દેવતા મહર્ધિક યાવત્ વસે છે. તેણે અર્થે અરૂણદ્વીપ નામ કહીએ યાવત્ સર્વ જ્યોતિષી સંખ્યાતા છે.

૯૬. અરૂણોદધી સમુદ્ર. ॥૯॥

તે અરૂણદ્વીપ પ્રત્યે અરૂણોદધીનામા સમુદ્ર વૃત વલયાને આકારે વીંટીને રહ્યો છે. તેનો પણ તેમજ વિષ્કંભ, પરીક્ષેપ સંખ્યાતા જોજનનો છે અર્થ ઇક્ષુવર સમુદ્રની પરે કહેવો. પણ એટલો વિશેષ જે સુભદ્ર ને સમણુભદ્રનામા દહાં બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું.

૯૭. અરૂણવર દ્વીપ. ॥૧૦॥

તે અરૂણોદધી સમુદ્ર પ્રત્યે અરૂણવરનામા દસમો દ્વીપ વૃત વલયાને આકારે વીંટીને રહ્યો છે. તેમજ સર્વ કહેવું. યાવત્ અર્થ કહે છે. ત્યા વાવ પ્રમુખ ઇક્ષુરસ સમાન પાણીએ ભરી છે. ત્યાં ઉત્પાત પર્વત છે. તે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે. આર્ણ છે. અરૂણવરભદ્ર ને અરૂણવર મહાભદ્ર નામે દહાં બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે.

૯૮. અરૂણોવરદધિ સમુદ્ર. ॥૧૦॥

તે દ્વીપને અરૂણોવરદધી સમુદ્ર વીંટીને રહ્યો છે. યાવત્ અરૂણવર ને અરૂણ મહાવર નામે દહાં બે દેવતા છે શેષ સર્વ તેમજ કહેવું.

૯૯. અરૂણવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૧॥

તે અરૂણવર સમુદ્ર પ્રત્યે અરૂણવરાવ ભાસનામા અગ્યારમો દ્વીપ વૃત વીંટીને રહ્યો છે. યાવત્ અરૂણવરાવભાસભદ્ર ને અરૂણવરાવભાસ મહાભદ્ર નામે દહાં બે દેવતા મહર્ધિક વસેછે.

૧૦૦. અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર ॥૧૧॥

તે દ્વીપને અરૂણવરાવભાસ સમુદ્ર વીંટીને રહ્યો છે. ત્યાં અરૂણવરાવભાસવર ને અરૂણવરાવભાસ મહાવર નામે દહાં બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે.

૧૦૧. કુંડલ દ્વીપ. ॥૧૨॥

તે પેરે બારમો કુંડલ દ્વીપ છે ત્યાં કુંડલભદ્ર ને કુંડલ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્ધિક છે.

૧૦૨. કુંડલોદધી સમુદ્ર ॥૧૨॥

તે પેરે કુંડલોદધી સમુદ્ર છે ત્યાં ચક્ષુકાંત ને ચક્ષુકાન્ત એ બે દેવતા મહર્ધિક વસેછે.

૧૦૩. કુંડલવર દ્વીપ ॥૧૩॥

તે પેરે તેરમો કુંડલવર દ્વીપ છે ત્યાં કુંડલવર ભદ્ર ને કુંડલવર મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્ધિક વસે છે

૧૦૪. કુંડલવર સમુદ્ર ॥૧૩॥

તે પછી કુંડલવર સમુદ્ર છે. તીહાં કુંડલવર ને કુંડલ મહાવર નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે.

૧૦૫. કુંડલવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૪॥

તે પછી કુંડલવરાવભાસનામા દ્વીપ છે. તે ચઉદમો દ્વીપ છે. તીહાં કુંડલવરાવભાસ ભદ્ર ને કુંડલવરાવભાસ મહા ભદ્ર નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૦૬. કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર. ॥૧૪॥

તે આગળે કુંડલવરાવભાસ સમુદ્ર છે. તીહાં કુંડલવરાવભાસવર ને કુંડલવરાવભાસ મહાવર. એવે નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે.

૧૦૭. રુચક દ્વીપ. ॥૧૫॥

તે કુંડલવરાવભાસ સમુદ્રથી પંદરમો રુચકનામા દ્વીપ છે. તે જેમ વલીયાને આકારે વીંટીને રહ્યો છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રુચક દ્વીપ શું સમ ચક્રવાલે છે, કે વિષમ ચક્રવાલે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ ચક્રવાલે છે, પણ વિષમ ચક્રવાલે નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રુચક દ્વીપ કેટલો ચક્રવાલે પહોળો, કહ્યો છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા લાખ જોજન ચક્રવાલે પહોળપણું છે. આગળ તીહાં સર્વાર્થ ને મનોરમ નામે બે દેવતા [illegible] સર્વ તેમજ કહવું.

૧૦૮. રુચકોદધી સમુદ્ર. ॥૧૫॥

તે આગળે રુચકોદધીનામા સમુદ્ર છે [illegible] સમુદ્ર તેમ સર્વ કહેવો. તે [illegible] લાખ જોજન [illegible] છે, તે [illegible] લાખ જોજન પરિધિપણે છે [illegible] [illegible] તેમ સર્વ કહેવું [illegible] ગૌતમ ને [illegible] નામે બે દેવતા વસે છે. તેમજ કહવું.

[illegible] છે. [illegible]

૧૦૯. રુચકવર દ્વીપ. ॥૧૬॥

તે [illegible] [illegible] રહ્યો છે [illegible] ભદ્ર ને રુચકવર મહા [illegible] નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૧૦. રુચકવરોદધી સમુદ્ર. ॥૧૬॥

તે પછી [illegible] સમુદ્ર છે [illegible] નામે બે દેવતા વસે છે

૧૧૧. રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૧૭॥

તે આગળે સત્તરમો રૂચકવરાવભાસ દ્વીપ છે. ત્યાં રૂચકવરાવભાસ ભદ્ર ને રૂચકવરાવભાસ માહા ભદ્ર નામે ઈંહાં બે દેવતા મહર્દ્ધિક છે.

૧૧૨. રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર. ॥૧૭॥

તે પછી રૂચકવરાવભાસ સમુદ્ર છે. ત્યાં રૂચકવરાવભાસવર ને રૂચકવરાવભાસ માહાવર નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૧૩. હાર દ્વીપ. ॥૧૮॥

તે પછે અઢારમો હાર દ્વીપ છે. ત્યાં હારભદ્ર ને હાર માહાભદ્ર નામે બે દેવતા વસેછે.

૧૧૪. હાર સમુદ્ર. ॥૧૮॥

તે પછે હાર સમુદ્ર છે. ત્યાં હારવર ને હાર મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૧૫. હારવર દ્વીપ. ॥૧૯॥

તે પછી ઓગણીશમો હારવર દ્વીપ છે. ત્યાં હારવરભદ્ર ને હારવર મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે.

૧૧૬. હારવર સમુદ્ર. ॥૧૯॥

તે પછી હારવર સમુદ્ર છે. ત્યાં હારવર ને હાર મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૧૭. હારવરાવભાસ દ્વીપ. ॥૨૦॥

તે પછી વીસમો હારવરાવભાસ દ્વીપ છે. ત્યાં હારવરાવભાસ ભદ્ર ને હારવરાવભાસ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા વસે છે.

૧૧૮. હારવરાવ ભાસ સમુદ્ર. ॥૨૦॥

તે પછી હારવરાવ ભાસ સમુદ્ર છે. ત્યાં હારવરાવ ભાસવર ને હારવરાવભાસ મહાવર નામે બે દેવતા વસેછે.

એમ સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર ત્રિપ્રત્યવતાર એટલે એકે નામે ત્રણ ત્રણ લખવા યાવત્ સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર લગે. ત્રિપ્રત્યવતાર લખવા. વળી દ્વીપને વિષે ભદ્ર ને મહાભદ્ર દેવતા ને સમુદ્રને વિષે વર ને મહાવર નામે દેવતા છે ને તેહને પૂર્વે દ્વીપ સમુદ્રનું નામ જોડીએ. ક્ષોદવર થકી માંડીને સ્વયંભૂરમણ દ્વીપ લગે સર્વ દ્વીપને વિષે વાવ પ્રમુખ છે તે ઇક્ષુ રસ સમાન પાણીએ સર્વત્ર ભર્યા છે. તે [illegible] ઉત્પાત પર્વત છે તે સર્વ વજ્ર રત્નમય છે

૧૧૯. દેવદ્વીપ. ॥૨૧॥

તે સૂર્યવરાવભાસ સમુદ્ર પછી દેવ દ્વીપ છે ત્યાં બે દેવતા મહર્દ્ધિક દેવભદ્ર ને દેવ-મહાભદ્ર નામે વસે છે

ઉઠ

૧૨૦. દેવોદધી સમુદ્ર. ॥૨૨॥

તે પછી દેવોદધી સમુદ્ર છે. ત્યાં દેવવર ને દેવ મહાવર નામે બે દેવતા વસે છે.

દેવ દ્વીપ, દેવ સમુદ્ર, નાગ દ્વીપ, નાગ સમુદ્ર, યક્ષ દ્વીપ, યક્ષ સમુદ્ર, ભૂત દ્વીપ, ભૂતસમુદ્ર યાવત્ સ્વયંભૂરમણ દ્વીપ, ને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર તે પછી દ્વીપ, સમુદ્ર નથી, પણ અલોક છે, યાવત્ સ્વયંભૂરમણ દ્વીપે સ્વયંભૂરમણ ભદ્ર ને સ્વયંભૂરમણ મહાભદ્ર નામે બે દેવતા મહર્દ્ધિક વસે છે.

૧૨૧. સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર. ॥૨૩॥

તે સ્વયંભૂરમણ દ્વીપને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર વલય વાળીયાને આકારે ફરતો વીંટીને રહ્યો છે. યાવત્ અસંખ્યાતા લાખ જોજન ચોહોળપણે અને પરિધિપણે છે (કોડ લાખ જોજને અધીક રાજનો ચોથો ભાગ ચોહોળપણે છે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર એવું નામ શે અર્થે કહ્યો છો?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી નિર્મળ છે, આછું, પથ્ય નિરોગ, જાત્ય કંચન સ્ફટિક સરખું વર્ણે કરી નિર્મળ ને સ્વભાવીક પાણી સમાન સ્વાદે કરીને છે વળી સ્વયંભૂરમણવર ને સ્વયંભૂરમણમહાવર નામે રુડા બે દેવતા વસે છે. શેષ સર્વ તેમજ પૂર્વલી પરે જાણવું. યાવત્ અસંખ્યાતી કોડાકોડી તારાના સમૂહ શોભતા હુતા, શોભે છે ને શોભશે.

૧૨૨. સર્વ દ્વીપ, સમુદ્ર આશ્રી અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા જંબુદ્વીપ એવે નામે દ્વીપ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા જંબુદ્વીપ નામે દ્વીપ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા લવણ સમુદ્ર એવે નામે સમુદ્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતા લવણ સમુદ્ર નામે સમુદ્ર છે.

વળી એમ [illegible] યાવત્ અસંખ્યાતા [illegible] સમુદ્ર [illegible] એક [illegible] છે. તેમ દેવોદધી સમુદ્ર [illegible] સમુદ્ર [illegible] ભૂત દ્વીપ, ભૂત સમુદ્ર, સ્વયંભૂરમણ દ્વીપ, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર [illegible] સમુદ્ર, નામથકી એકેકાજ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] સમુદ્રનું પાણી [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, [illegible] સમુદ્રનું પાણી [illegible] છે [illegible] [illegible] મહર્દ્ધિક [illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] સમુદ્રનું પાણી કેહેવું [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. ઘૃતોદધી સમુદ્રનું પાણી એથકી અસંત ઇષ્ટ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી કેહવું સ્વાદે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ મેળડી જાતી, ખુડ દેસની ઉપની, હરીયાળ સરીખી પીત વર્ણે પરીપકપણાથી કાળી ગાંઠ છે. સાંકાનો હેઠલો ભાગ ને ઉપરલો ભાગ વર્જીને વચલો ભાગ રાખીને બળવંત મનુષ્યે યંત્ર કોળા (શીચોડા) માંહે ઘાલીને પીલી તેહનો જે રસ હોય તે વસ્ત્રે કરી ગળાન. તજ, એલચી, કેશર, કપુર. એ ચાતુર્જાતકે વાશીત અસંત પથ્ય નિરોગ હળવો વર્ણે કરી સહીત જાવત્ સ્પર્શે કરી સહીત હોય ત્યારે ગૌતમ પુછે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી એહવે સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. ઇક્ષુવર સમુદ્રનું પાણી એથકી અસંત ઇષ્ટ છે. એમ શેષ સર્વ સમુદ્રના પાણી ઇક્ષુરસ સરીખાં જાણવાં. જાવત્ ભૂતોદધી સમુદ્ર લગે એમ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી કેહવું સ્વાદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી આછું, જાચુ, પથ્ય, નિર્મળ, જેમ પુષ્કરોદધી સમુદ્રનું પાણી કહ્યું તેમ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્રના પાણી જુદા જુદા સ્વાદવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર સમુદ્રના પાણી, જુદા જુદા સ્વાદવંત છે. લવણ સમુદ્ર ૧, વારૂણોદધી સમુદ્ર ૨, ક્ષીરોદધી સમુદ્ર ૩, ને ઘૃતોદધી સમુદ્ર ૪. એ ચારના જુદા જુદા સ્વાદ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્રનાં પાણી સ્વભાવીક પાણી જેહવાં સ્વાદે છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ સમુદ્રનાં પાણી સ્વભાવીક પાણી સરખાં સ્વાદે છે. કાળોદધી સમુદ્ર ૧, પુષ્કરોદધી સમુદ્ર ૨, ને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર ૩, એમ શેષ સર્વ સમુદ્રનાં પાણી પ્રાએ સેળડીના રસ સમાન સ્વાદવંત છે. અહો શ્રમણો આવખાવંતો!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા સમુદ્ર ઘણે મચ્છ કચ્છપાદિ જળચર જીવે કરી સહીત સમુદ્રછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ સમુદ્ર ઘણે મચ્છ કચ્છાદિ જળચર જીવે કરી સહીત છે. લવણ સમુદ્ર ૧, કાળોદધી સમુદ્ર ૨, ને સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર ૩. અવશેષ બીજા સર્વ સમુદ્ર થોડે મચ્છ કચ્છપે કરી સહીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રને વિષે કેટલી મચ્છની કુળકોડી છે ને જાતીના લક્ષ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાત લક્ષ કુળકોડી મચ્છની જાત છે ને અનેક જાતી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્ર તેને વિષે કેટલી મચ્છની જાતી કુળકોડી જાતી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવ લક્ષ કુળકોડી મચ્છની જાત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને વિષે કેટલી મચ્છની કુળકોડી હોય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાડીબાર લાખ કુળકોડી મચ્છની હોય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લવણ સમુદ્રને વિષે મચ્છની કેટલી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટથી પાંચસેં જોજન મચ્છનાં શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાળોદધી સમુદ્રને વિષે મચ્છની કેટલી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટથી સાતસેં જોજન મચ્છનાં શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને વિષે મચ્છની કેટલી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટથી એક હજાર જોજન મચ્છનાં શરીર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલે નામે કરી દીપ, સમુદ્ર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેટલા લોકને વિષે શુભ નામ છે, શુભ વર્ણ છે, યાવત્ શુભ સ્પર્શ છે, એટલે નામે [illegible] સમુદ્ર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] કેટ[illegible] મેરુપર્વતને [illegible] છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] છે.

[illegible] જોજન [illegible] ઉંચો [illegible] અંગુલ [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—[illegible]

ઉત્તર—[illegible]

પ્રશ્ન—[illegible]

ઉત્તર—[illegible]

પ્રશ્ન—[illegible]

ઉત્તર—[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શ્રોતેંદ્રીયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યો છે. શુભ શબ્દ પરીણામ ૧, ને દુષ્ટ શબ્દ પરીણામ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચક્ષુ ઇંદ્રિયનો વિષય પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યો છે. સુરૂપ પરીણામ ૧. ને દુરૂપ પરીણામ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઘ્રાણેંદ્રિયનો વિષય પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યો છે. સુગંધ પરીણામ ૧. ને દુર્ગંધ પરીણામ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, રસેંદ્રિય વિષયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યો છે શુભ રસ પરીણામ ૧. ને દુષ્ટ રસ પરીણામ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્પર્શેંદ્રિય વિષયનો પુદ્ગળ પરીણામ કેટલે ભેદે કહ્યો છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યો છે. સુસ્પર્શ પરીણામ ૧. ને દુસ્પર્શ પરીણામ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે નિશ્ચે અનેક પ્રકારના શબ્દ પરીણામને વિષે, અનેક પ્રકારના રૂપ પરીણામને વિષે, એમ ગંધ પરીણામને વિષે, રસ પરીણામને વિષે, સ્પર્શ પરીણામને વિષે પરીણમતા પુદ્ગળ તેહને પરીણામે છે એમ કહીએ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. અનેક પ્રકારના શબ્દ પરીણામને વિષે યાવત્ પરીણમતા પુદ્ગળ તેહને પરીણામે છે એમ કહીએ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે નિશ્ચે શુભ શબ્દના પુદ્ગળ દુષ્ટ શબ્દપણે પરીણમે? ને દુષ્ટ શબ્દના પુદ્ગળ શુભ શબ્દપણે પરીણમે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. શુભ શબ્દના પુદ્ગળ દુષ્ટ શબ્દપણે પરીણમે છે ને દુષ્ટ શબ્દના પુદ્ગળ શુભ શબ્દપણે પરીણમે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે નિશ્ચે સુગંધ પુદ્ગળ દુર્ગંધપણે પરીણમે છે? ને દુર્ગંધ પુદ્ગળ સુગંધપણે પરીણમે છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એમ સુગંધ પુદ્ગળ દુર્ગંધપણે પરીણમે છે ને દુર્ગંધ પુદ્ગળ સુગંધપણે પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એમ સુરસ પુદ્ગળ દુરસપણે ને દુરસ પુદ્ગળ સુરસપણે પરીણમે છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા એમજ પરીણમે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એમ સુસ્પર્શ પુદ્ગળ દુસ્પર્શપણે ને દુસ્પર્શ પુદ્ગળ સુસ્પર્શપણે પરીણમે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એમજ પરીણમે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેટલા દેવતા મહર્ધિક યાવત્ મહા પ્રભાવવંત છે તે પૂર્વે જે પુદ્ગળ [illegible] [illegible] યાવત્ [illegible] પાછો [illegible] ગ્રહવા [illegible] ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એમ કરવાને સમર્થ થાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે કેણે અર્થે એમ કહો છો જે દેવતા મહર્દ્ધિક જાવત્ ગ્રહી શકે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાષાણાદિક પુદ્ગલ નાખ્યાની વેગ એ પ્રથમ શીઘ્ર (ઉતાવળી) ગતીવંત થઈને, ત્યાર પછી મંદ (ધીમી) ગતીવંત થાય. ને દેવતા મહર્દ્ધિક જાવત્ મહા પ્રભાવંત પૂર્વે પણ ને પછી પણ ઉતાવળો ઉતાવળી ગતીવંત હોય તેણે અર્થે હે ગૌતમ! એમ કહીએ છીએ જે જાવત્ તે દેવતા નિશ્ચે જંબુદ્વીપને ફરતાં એકવીસ વાર ફરીને તે પુદ્ગલને ગ્રહે. મેરુની ચૂલિકાએ દેવતા બેઠો. ને જમીનની પેઠે દેવતા રહીને તે હાથથી પાષાણાદિ પુદ્ગલ નાખે, ભૂમિ ઉપર પડ્યો એટલે તે દેવતા મેરુથકી જંબુદ્વીપની પાછો એકવીસ વાર ફરીને તે પાષાણાદિક પુદ્ગલને ભૂમિએ પડે નહીં એવામાં ગ્રહણ કરી લે એવી શીઘ્ર ગતિ દેવતા કરે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા કોઈક મહર્દ્ધિક જાવત્ મહા પ્રભાવંત બહારના પુ-દ્ગલ શરીરથી સાંધા વિના પૂર્વે પહેલાનો બાળ કરીને છેદવા ભેદવા વિના ગ્રહવા સમર્થ થાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એટલે ગ્રહણ કરવા સમર્થ ન થાય)

પ્રશ્ન—[illegible]

ઉત્તર—[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરલા પુદ્‌ગળ ગ્રહીને પૂર્વોક્ત વાળ પ્રતે છેદ્યા ભેદ્યા વિના સમર્થ થાય? દીર્ઘ કરવા અથવા લઘુ કરવા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં. (કરી શકે નહીં.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહર્ધિક બાહીરલા પુદ્‌ગળ ગ્રહીને પૂર્વોક્ત વાળ પ્રતે છેદી ભેદીને સમર્થ થાય? તે ગાંઠ દીર્ઘ કરવા અથવા લઘુ કરવા?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા સમર્થ થાય. તે ગાંઠ પ્રતે છદ્મસ્થ જીવ ન જાણે ન દેખે એહવી સૂક્ષ્મપણે ગાંઠને દીર્ઘ (મોટી) કરે અથવા લઘુ (નાની) કરે. એ ઇંદ્રીય વિષય તથા દેવ સત્તાનો વિચાર પુરો થયો. હવે ચાલતી જ્યોતિષિની વાત કહે છે.

૧૨૪. જ્યોતિષી દેવતાનો અધિકાર ચાલુ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનની હેઠે જે તારારૂપ જ્યોતિષી દેવતા છે. તે કાન્તે કરી હીણુ (ઓછા) તથા તુલ્ય (સરીખા) છે? વળી ચંદ્રમા સૂર્યને સમભાગે (જેટે) તારા છે તે કાન્તે કરી હીણુ તથા તુલ્ય છે? વળી ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનને ઉપરે તારા છે તે કાન્તે કરી હીણુ તથા તુલ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. તે તારા કાન્તે કરી હીણુ તથા તુલ્ય છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે સ્યે અર્થે એમ કહો છો જે ચંદ્રમા સૂર્યના વૈમાનની હેઠે જાવત ઉપરે તારા છે તે કાન્તિયાદિકે કરી હીણુ તથા તુલ્ય છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ જેમ જેવા જેવા તે તારારૂપ વૈમાનના અધિષ્ટાયક દેવતાનાં પૂર્વ ભવને વિષે તપ, નિયમ, બ્રહ્મચર્ય પ્રમુખ ઉત્કૃષ્ટા કીધાં ઉદયે આવ્યાં તેમ તેમ તે દેવતાને કાંન્તાદિકે કરી તેવાં તેવાં લઘુપણે તુલ્ય બરોબરપણે કહેવાય. તેણે અર્થે હે ગૌતમ! ચંદ્રમા સૂર્યને જાવત્ ઉપરે પણ તારા કાન્તાદિકે હીણુ તથા તુલ્ય છે. (જેણે પાછલે ભવે તપ, નિયમ, બ્રહ્મચર્યાદિક મંદપણે કર્યાં છે તે પ્રાણી તારારૂપ વૈમાનાધિપતિ દેવ ભવને પામ્યા. ચંદ, સૂર્યથી ધુતિ કાંન્તિ વૈભવાદિકની અપેક્ષાયે હીન થાય છે, ને જેણે ભવાંન્તરને વિષે તપ, નિયમ બ્રહ્મચર્યાદિ ઉત્કૃષ્ટપણે આચર્યા છે તે પ્રાણી તારારૂપ વૈમાનનું અધિપતિપણું પામ્યા દ્યુતિ કાંન્તિ વૈભવાદિકે ચદ્ર, સૂર્ય, દેવ બરોબર વૈમાન હોય, જેમ મનુષ્ય રાજ્ય પામ્યા નથી પણ રાજાની બરોબર સુખ ભોગવે છે તેમ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેકા ચદ્રમા સૂર્યને કેટલા નક્ષત્રનો પરીવાર છે? કેટલા મોટા ગ્રહનો પરીવાર છે? ને કેટલી ક્રોડાક્રોડી તારાનો પરીવાર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકેકા ચદ્રમા સૂર્યને અઠયાસી મોહોટા ગ્રહ (મંગળ પ્રમુખ) ને અઠ્યાવીસ નક્ષત્ર (અભિજિત પ્રમુખ) એ એક ચંદ્રમાનો પરીવાર છે. (ગ્રહ, નક્ષત્ર, તારા એ સર્વ ચંદ્રમાના સેવક છે તો પણ ઇહાં સૂર્ય, ચદ્રમા બે ઇદ્ર છે તે માટે બનેનો મધ્યસ્થ ભાવે પરીવાર કહ્યો.) હવે તારાની સખ્યા કહે છે. છાસઠ હજાર, નવસે પંચોતેર એટલી ક્રોડાક્રોડી તારા એક ચંદ્રમાનો પરીવાર છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપે મેરુ પર્વતના પૂર્વ દીસીના ચરીમાંતથી કેટલા અબાધાએ (વેગળા) જ્યોતિષી દેવના ચાર કરે છે? (ફરે છે?)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસેં ને એકવીસ જોજન એટલા અબાધાએ (છેટે) જ્યોતિષી ફરે છે. એમ દક્ષિણના, પશ્ચિમના, ઉત્તરના છેડાથી અગ્યારસે એકવીસ જોજન વેગળે જગત્ ફરે છે મેરુથી એટલે છેટે જ્યોતિષી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લોકના અંતથી (માહીકોરે) કેટલે વેગળા જ્યોતિષી રહે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસેં ને અગ્યાર જોજનની અબાધાએ જ્યોતિષી રહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઘણું સમ રમણિક ભૂમિ ભાગથી (સમભૂતળ થકી) કેટલે ઉંચા સર્વથી હેઠલા તારામંડળ ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે? કેટલે ઉંચા ચંદ્રમા વૈમાન ચાર કરેછે? કેટલે ઉંચા સર્વથી ઉપરલા તારામંડળ ચાર કરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ રત્નપ્રભા પૃથ્વીના ઘણું સમ રમણિક ભૂમિભાગથી સાતસેં, નેવું જોજન ઉંચા સર્વથી હેઠલા તારા ચાર કરે છે. સમભૂતળથી આઠસેં જોજન ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે. સમભૂતળથી આઠસેં, એંસી જોજન ઉંચા ચંદ્ર વૈમાન ચાર કરે છે. સમભૂતળથી નવસેં જોજન ઉંચા સર્વથી ઉપરલા તારામંડળ ચાર કરેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સર્વથી હેઠલા તારામંડળથી કેટલે ઉંચા સૂર્ય વૈમાન ચાર કરે છે? કેટલે [illegible] વૈમાન [illegible] કરે છે? કેટલે ઉંચા સર્વથી ઉપરલા તારામંડળ ચાર કરે છે?

ઉત્તર—[illegible] દશ જોજનને ઉંચા સૂર્ય વૈમાન [illegible]

કરે છે? ક્યું નક્ષત્ર સર્વથકી બહારલે માંડલે ચાર ચરે છે? ક્યું નક્ષત્ર સર્વથકી ઉંચો ચાર ચરે છે? અને ક્યું નક્ષત્ર સર્વથકી હેઠલો ચાર ચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જંબુદ્વીપનામા દ્વીપને વિષે અભીચ્ચ નક્ષત્ર સર્વથકી માહીલે માંડલે ચાર ચરે છે. મૂળ નક્ષત્ર સર્વથકી બાહીરલે માંડલે ચાર ચરે છે. સ્વાંતી નક્ષત્ર સર્વથકી ઉપરલે માંડલે ચાર ચરે છે અને ભરણી નક્ષત્ર સર્વથકી હેઠે ચાર ચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમાનું વૈમાન કયે સંસ્થાને સંસ્થીત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધા કોઠ ફળને સંસ્થાને સંસ્થીત છે. સર્વ સ્ફટિકરત્નમય છે. અભ્યુદ્ગત ઉંચી વધતી પ્રબળપણે સર્વ દિશાઓમાં પ્રસરતી પ્રભા કાન્તિ તેણે કરી મનોહર વર્ણન પૂર્વલીપરે કહેવું.

એમ સૂર્ય વૈમાન, ગૃહ વૈમાન, નક્ષત્ર વૈમાન, અને તારા વૈમાન. એ સર્વે વૈમાન અર્ધા કોઠને સંસ્થાને (આકારે) સંસ્થીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમાનું વૈમાન કેટલું લાંબપણે પોહોળપણે છે? કેટલું પરિધિપણે છે? ને કેટલું જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહવા છપન ભાગ લાંબપણે પોહોળપણે છે. તેથકી ત્રગણું ઝાઝેરૂં પરિધિપણે છે ને એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહવા અઠાવીશ ભાગ જાડપણે (ઉંચપણે) છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્યનું વૈમાન કેટલું લાંબપણે, પોહોળપણે, પરિધિપણે અને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહવા અડતાલીસ ભાગ લાંબપણે પોહોળપણે છે, તેથી ત્રીગણું ઝાઝેરૂં પરિધિપણે છે ને એક જોજનના એકસઠ ભાગ કરીએ એહવા ચોવીશ ભાગ જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગૃહ વૈમાન કેટલું લાંબપણે, પોહોળપણે, પરિધિપણે ને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે. તેથી ત્રીગણું ઝાઝેરૂં પરિધિપણે છે ને એક કોસ જાડપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત. નક્ષત્ર વૈમાન કેટલું લાંબપણે, પોહોળપણે, પરિધિપણે ને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક કોસ લાંબપણે પોહોળપણે છે તેથી ત્રીગણું ઝાઝેરૂં પરિધિપણે છે. ને અર્ધ કોસ જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારાનાં વૈમાન કેટલાં લાંબપણે, પોહોળપણે, પરિધિપણે. અને જાડપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અર્ધ કોસ લાંબપણે પોહોળપણે છે. તેથી ત્રીગણું ઝાઝેરૂં પરિધિપણે છે ને પાંચસેં ધનુષ્ય જાડપણે છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમાનું વૈમાન કેટલા હજાર દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એમ હજાર દેવતા ઉપાડે છે, પૂર્વદિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે, એમ યાવત્ ઉત્તર દીશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ચંદ્રમાનું વિમાન જે સોળ હજાર દેવતા ઉપાડે છે, તેમાં ચાર હજાર દેવતા પૂર્વ દિશે ઉપાડે છે તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વિમાનને પૂર્વ દિશે ચાર હજાર દેવતા સીંહને રૂપે ઉપાડે છે. તે સીંહ કહેવા છે તે કહે છે. શ્વેત ઉજળા ઉત્તમ કાંતિવંત જેહનું સંસ્થાન ... નિર્મળ ... તથા ... કુંદનું ... તથા ... (ચંદ્રમા) તે સરીખા ... પ્રાસાદવંત છે. ... સ્થિર ... પુષ્ટ ... સુંદર ... ઘન ... જેહનું ... દીર્ઘ ... છે. ... ને પુષ્ટ ... તેના ... છે. ... વિપુલ તેહના ... છે. ... અનુક્રમે ... તેહવે ... કરીને ... ઉંચું કરીને ... તેહની ... છે. તેહના નખ છે ... તેહની ... છે. ... તેહનું ... છે. ... તેહની ... છે. ... તેહનું ગમન છે. ... મનોહર ... તેહનું ... છે. ... મનોહર ... કરી ... ચાર હજાર દેવતા સીંહ રૂપના ધરણહાર ... વહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, ચંદ્ર વિમાનને દક્ષિણ દિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે ... કહેવે રૂપે ઉપાડે છે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વિમાનને દક્ષિણ દિશે ચાર હજાર દેવતા હાથીને રૂપે ઉપાડે છે. તે ... કહેવા છે તે કહે છે ... સહીત ... તેહનું સંસ્થાન ... તેહવો ... તેહનો ... પુષ્ટ ... તેહના ... (ઉજળા) ... તેહના ... સમ ... કરી ... મનોહર

દાંતના પેરંત ઉહ તીણે વિચીત્રરૂપે કરી ખીરાજીત છે. રક્ત સુવર્ણમય વિશાળ તીલક પ્રમુખ તેણે કરી પરીમંડીત સહીત છે. અનેક મણિરત્નમય અગ્ર ઉત્કૃષ્ટાં મુકુલિત જે ગ્રૈવેયક પ્રમુખ ગળાને વિષે ભૂષણ બાંધ્યા છે. વૈડુર્ય રત્નમય તેહનો ડંડ છે. એહવો નિર્મળ વજ્રરત્નમય તીખો લષ્ટ અંકુસ કુંભસ્થળને વિષે થાપ્યો છે જેહને. તપનીય સુવર્ણમય સુધ બાંધ્યો જે કક્ષાબંધ વિશેષ તેહને દર્પે કરી બળવંત છે. જાંબુનંદ રત્નમય નિર્મળ તેહનું નિવડ મંડળ છે. વજ્ર રત્નમય વચે લાલા (ઘંટાને વચે લટકે છે તે) તેણે કરી મનોહર અનેક મણિ રત્નમય તીહાં ઘંટાના પાસાં છે. રૂપામય દોરડીએ કરી બાંધી એહવી ઘંટાનું જુગળ તેહને મધુરે સ્વરે કરીને મનોહર છે. લય રહીત પ્રમાણોપેત વૃત્ત સુજાત ભલે લક્ષણે કરી પ્રશસ્ત એહવી રક્ત સુવર્ણમય તેહની જીભ છે. રાતા સુવર્ણમય જોત્રે કરી જોતર્યા છે. ઇચ્છાએ તેહનું ગમન છે. પ્રીતિકારી તેહનું ગમન છે. મનને અનુસારે તેહનું ગમન છે. મનોહર છે. અણુમતી તેહની ગતિ છે. અણુમત્યું તેહનું બળ વીર્ય પુરૂષાકાર પ્રાક્રમ છે મોહોટે ગંભીર ગુલગુલાટ શબ્દે કરીને મધુર મીઠે મનોહર શબ્દે કરીને આકાશપ્રતે પુરતાંથકાં ને દશે દિશીપ્રતે શોભાવતાંથકાં એહવા ચાર હજાર દેવતા હાથીના રૂપના ધરણહાર દક્ષિણ દિશીની બાંહાંપ્રતે વહેછે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચંદ્ર વૈમાને પશ્ચિમ દિસે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વૈમાને પશ્ચિમ દિસે વૃષભ (બળદ) ને રૂપે ઉપાડે છે. તે વૃષભ કહેવા છે. તે કહે છે. સ્વેત સુભગ કાન્તિ સહીત છે. ચક્રમીત લલિત પુલિતનામા મતી કરી હાલવું ચંચળ એહવું કંકુદ તે કુટી તેણે કરી શોભના સમ્યક પ્રકારે નમતા તેહના પાસાં છે. મીલતા પાસાં છે. સુજાત ભલાં પાસાં છે. મીતમત્યા પ્રમાણોપેત પુષ્ટ રતિદાઈ પાસાં છે. ઝખમ મચ્છ તથા વીહંગ (પંખી) તેહની પરે સુજાત ભલી તેહની કુંખ છે. પ્રસરત સ્નીગ્ધ મધુનીપરે ગોળી દેદીપમાન પીળી તેહની આંખ છે. વિસ્તિર્ણ પુષ્ટ તેહના ઉરૂ છે. પ્રતિપૂર્ણ વિસ્તિર્ણ તેહના સ્કંધ છે. વૃત પ્રતિપૂર્ણ વિપુળ વિસ્તિર્ણ એહવે કપોલે કરી સહીત છે. લગારેક નમતાં વૃષભના લષ્ટ છે. ઘણુ નિચિત સુબધ લક્ષણે કરી સહીત ચક્રમીત લલીત ચક્રવાળ એહવી ચંચળ ગર્વવંત તેહની ગતી છે. પુષ્ટ વૃત્ત આકારે સુસચિત તેહની કેડ છે. અવલંબ મલંબ લાંબા લક્ષણે કરી પ્રસરત રમણિક મનોહર તેહનાં પુંછ છે. સમી ખુરીના ધરણહાર. સમ લિખીત સમા ને તીખા એહવા તેહના શૃંગ છે. તણુ પાતળા સુક્ષ્મ સુજાત ભલી સ્નીગ્ધ એહવી રૌમરાયના ધરણહાર છે. ઉપચીત પુષ્ટ માંસળ વિશાળ પ્રતિપૂર્ણ વૈડુર્ય રત્નમય દેદીપમાન કટાક્ષે કરી નિરીક્ષણ તેહનું જોવું છે. યુક્ત પ્રમાણે પ્રધાન ઉત્તમ સ્વચ્છ રમણિક એહવે ગળકંબલે કરી શોભીત છે. ઘુઘરમાળે કરી સુબધ કંઠ (ગળુ) તેણે મંડીત સહીત છે અનેક મણિરત્ને ઘટિત કચ્છનામા આભૂષણ સુકૃત રચી તેહને ગળે મળા છે. વર પ્રધાન ઘંટને શબ્દે કરી શોભના સશ્રીક છે. પદ્મવર ઉત્પલ કમળ તેહની સુગંધ માળાએ કરીને વિભૂષિત છે. વજ્ર રત્નમય તેહની

પૂરી છે. સ્ફટિક રત્નમય તેહના દાંત છે. રાતા સુવર્ણમય તેહની જીભ છે. રાતા સુવર્ણમય તેહનું તાળવું છે. રાતા સુવર્ણમય જોતે કરી જોતર્યા છે. ઇચ્છાએ તેહનું ગમન છે. પ્રીતિકારી તેહનું ગમન છે. મનને અનુસારે તેહનું ગમન છે. મનોહર છે. અમુમતી તેહની ગતિ છે. અમુમત્યું ભણ વીર્ય પુરુષકાર તેહનું પ્રાક્રમ છે. મોહોટે ગંભીર ગર્જિત શબ્દે કરીને ચાલુ કરવે કરીને મધુર મનોહર શબ્દે કરીને આકાશ પ્રતે પુરતાંથકા દશ દિશિપ્રતે શોભાવતાંથકાં એહવા ચાર હજાર દેવતા વૃષભના રૂપના ધરણહાર પશ્ચિમ દિશીની બાહા પ્રતે વહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચંદ્ર વિમાને ઉત્તર દિશે ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે. તે કેહવે રૂપે ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્ર વિમાને ઉત્તર દિશે ચાર હજાર ઘોડાને રૂપે ઉપાડેછે. તે ઘોડા કેહવા છે તે કહેછે. શ્વેત સુભગ કાન્તિવંત જાતિવંત પ્રધાન વેગવંત તરુણ હરિમેલા વનસ્પતિ વિશેષ, મલ્લિકા વનસ્પતિ તેના જેવી ઉજ્વળ છે આંખ જેહની. ઘન નિચ્ચ નિચિત પુષ્ટ એહવા માંસગની પરે ઉન્નત. ચંકમિત, લલિત, પુલિત, એહવી ચંચળ ચપળ તેહની ગતિ છે. ઉલંઘવું, વલગવું, દોડવું, ઐર્ઝિત ચાલવું, ચાપડી છેદવી એહવી સીખી છે ગતિ જેણે નમતા તેહના પાસા છે. સુજાત લઘુ પાસા છે. મિત માત્રાએ ભલા પુષ્ટ રચીત તેહના પાસા છે. મત્સ્ય તથા પક્ષીની પરે વર્તન ઉત્તમ તેહની કુક્ષી છે. પીનપુષ્ટ વૃત્ત આકારે [illegible] તેહની કટી છે [illegible] ઘણું કરી પ્રમાણ રમ- [illegible] એહવા [illegible] ધરણહાર છે. [illegible]

બાંહા હાથીને રૂપે વહે છે. બે હજાર દેવતા પશ્ચિમ દિશીની બાંહા વૃષભને રૂપે વહે છે. ને બે હજાર દેવતા ઉત્તર દિશીની બાંહા ઘોડાને રૂપે વહે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વિમાન કેટલા દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર હજાર દેવતા ઉપાડે છે. તે કહે છે. સિંહ રૂપના ધરનાર એક હજાર દેવતા પૂર્વ દિશીની બાંહા ઉપાડે છે એમ ચારે દિશે એકેક હજાર જાણવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વિમાન કેટલા દેવતા ઉપાડે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર દેવતા ઉપાડે છે તે કહે છે. સિંહ રૂપના ધરનાર પાંચસેં દેવતા પૂર્વ દિશીની બાંહા ઉપાડે છે એમ ચારે દિશે પાંચસેં પાંચસેં જાણવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા ૧, સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪, ને તારા ૫. એ માંહે કયા કયા થકી ઉતાવળી ગતીવંત છે? અથવા હળવી ગતીવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્રમા થકી સૂર્ય શીઘ્ર (ઉતાવળી) ગતીવંત છે. સૂર્યથકી ગ્રહ શીઘ્ર ગતીવંત છે. ગ્રહથકી નક્ષત્ર શીઘ્ર ગતીવંત છે. નક્ષત્રથકી તારા શીઘ્ર ગતીવંત છે. ને સર્વ થકી ચંદ્રમા મંદ (હળવી) ગતીવંત છે. ને સર્વ થકી તારા શીઘ્ર ગતીવંત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા ૧. સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪, ને તારા ૫. એ માંહે કયા કયા થકી અલ્પ રૂધીવંત છે? અથવા મહા રૂધીવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તારાથકી નક્ષત્ર મહર્ધિક (મોટી રૂધીવંત) છે. નક્ષત્રથકી ગ્રહ મહર્ધિક છે. ગ્રહથકી સૂર્ય મહર્ધિક છે ને સૂર્યથકી ચંદ્રમા મહર્ધિક છે. સર્વથકી અલ્પ રૂધીવંત તારા છે ને સર્વથકી મોટી રૂધીવંત ચંદ્રમા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જંબુદ્વીપને વિષે એક તારાથકી બીજા તારાને કેટલું અબાધાએ અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે અંતર કહ્યું છે તે કહે છે એક વ્યાઘાતપણે અંતર ને બીજું નિર્વ્યાઘાતપણે અંતર ત્યાં જે વ્યાઘાતપણે અંતર છે તે જઘન્યથી બસેં છાસઠ જોજન અંતર છે. (તે કેમ જે નિષધ ને નિલવંત પર્વત સ્વભાવે ચારશે જોજન ઉંચા છે, તે ઉપરે પાંચસે જોજનના કુટ ઉંચા છે ને મૂળે પાંચસે જોજનના લાંબા પહોળા છે, મધ્યે ત્રણસે પંચોતેર જોજનના ને શીખરે ઉપરે તે બને પર્વતના કૂટો અઢીસો જોજન પોહોળા છે ને તેને બે પાસે આઠ આઠ જોજન વેગળા (છેટે) તારા ચાલે છે. એમ મળીને બસે છાસઠ જોજન વ્યાઘાતપણે જઘન્ય અંતર હોય) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર હજાર, બસેં બેતાલીસ જોજન અંતર હોય (તે કેમ જે દશ હજાર જોજનનો મેરૂ પર્વત પોહોળપણે છે ને તેને બે પાસે અગ્યારસે ને એકવીસ જોજન વેગળા તારા ચાલે છે. એ રીતે ત્રણ પીંડ મળીને બાર હજાર બસે બેતાલીસ જોજન વ્યાઘાતપણે ઉત્કૃષ્ટ અંતર હોય એ ભાવ) વળી ત્યાં જે નિર્વ્યાઘાતપણે અંતર છે તે જઘન્યથી પાંચસેં ધનુષનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે ગાઉનો એક તારાથી બીજા તારાને અંતર (છેટું) કહ્યું છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતિષીનો રાજા તેને કેટલી અગ્રમહિષી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર અગ્રમહિષી (દેવાંગના સ્ત્રી) છે. તે કહે છે. ચંદ્રપ્રભા ૧. દોશીનાભા ૨. અચિમાળી ૩. ને પ્રભંકરા ૪. ત્યાં એ ચાર માંહીથી એકેકી દેવીને ચાર ચાર હજાર દેવાંગનાનો પરીવાર છે. એમ સોળ હજાર દેવાંગના જાણવી. તે અગ્રમહિષી માંહીથી એકેકી દેવી અનેરી ચાર ચાર હજાર દેવાંગનાનો પરીવાર વિકુર્વવાને સમર્થ થાય. એમ સર્વ મળી સોળ હજાર દેવાંગના વિકુર્વણાની થાય એ ત્રુટિત નામ પુરુષનો પરીવાર કહીએ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ચંદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતિષીનો રાજા ચંદ્રાવતંસક વિમાનને વિષે સુધર્માં સભાએ ચંદ્રનામા સિંહાસને તે ત્રુટિત સ્ત્રીના વૃંદ સાથે દેવ સંબંધી ભોગ ભોગવે થકો વીચરવાને સમર્થ થાય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ અર્થ સમર્થ નહીં (એમ ભોગવે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે શે અર્થે એમ કહોછો જે એ અર્થ સમર્થ નહીં?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્રમા જ્યોતિષીનો રાજા ચંદ્રાવતંસક વિમાનને વિષે સુધર્માં સભાએ ચંદ્રનામા સિંહાસને ત્રુટિત તે સ્ત્રીના વૃંદ સાથે દેવના સંબંધી ભોગ ભોગવતો થકો વીચરે નહીં. હે ગૌતમ' ચંદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતિષીના રાજાને ચંદ્રાવતંસક વિમાને સુધર્માં સભાએ માણવક નામા ચૈત્ય સ્થંભ છે. તેહને વિષે વજ્ર રત્નમય ગોળ વૃત્ત ડાબડા છે તેહને વિષે ઘણી જીન દાઢા છે તે [illegible] ચંદ્રમા જ્યોતિષીનો ઇંદ્ર જ્યોતિષીના રાજાને ને અનેરાએ [illegible] વંદવા યોગ્ય છે તેહને માટે [illegible]

૧, વીજયંતી ૨, જયંતી ૩, ને અપરાજીત ૪. તેનો પણ સર્વ અધિકાર ચંદ્રમાની પરે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમાના વૈમાનને વિષે દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણાને ચોથે સ્થિતિપદે કહી છે તે કહેછે. ચંદ્રમાની જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્યને એક લાખ વરસની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમાની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પલ્યને પચાશ હજાર વરસની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્ય વૈમાનના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્ય ને હજાર વરસની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂર્યની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્ય ને પાંચસો વરસની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગ્રહ વૈમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી એક પલ્યની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગ્રહ વૈમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્યની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વૈમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી અર્ધ પલ્યની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નક્ષત્ર વૈમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પા પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી પા પલ્ય ઝાઝેરાની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વૈમાને દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પલ્યનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી પા પલ્યની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તારા વૈમાનની દેવાંગનાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પલ્યનો આઠમો ભાગ ને ઉત્કૃષ્ટી પલ્યોપમના આઠમા ભાગ ઝાઝેરાની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચંદ્રમા ૧, સૂર્ય ૨, ગ્રહ ૩, નક્ષત્ર ૪, ને તારા ૫. એ માંહે કયા કયા થકી થોડા અથવા ઘણા અથવા સરખા અથવા વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચંદ્રમા સૂર્ય એ બે પરસ્પરે તેટલાજ (બરાબર) ને બીજા જ્યોતિષી કરતાં થોડા છે. તે થકી નક્ષત્ર સંખ્યાત ગુણા (અઠાવીશ ગુણા) છે. તે થકી ગ્રહ સંખ્યાત ગુણા (ચંદ્ર. સૂર્યથી અઠાસી ગુણા) છે. ને નક્ષત્રથી ત્રીગુણા ઝાઝેરા છે. તે થકી તારા સંખ્યાત ગુણા છે. તારા ક્રોડાક્રોડી ગમે છે, એ જ્યોતિષીનો અધિકાર પુરો થયો.

૬૨૫. વૈમાનિક દેવતાના અધિકારનો પહેલો ઉદેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનીક દેવતાના વૈમાન ક્યાં કહ્યાં છે? ને વૈમાનિક દેવતા ક્યાં વસેછે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાના બીજા સ્થાનપદને વિષે કહ્યું છે તેમ સર્વ કહેવું. પણ એટલો વિશેષ જે પ્રબંધ કહેવો જાવત્ ત્યાં શક્ર સૌધર્મ ઇંદ્ર ચોરાશી હજાર સામાનીક જાવત્ અનેરાએ ઘણા સુધર્મ દેવલોકના વાસી વૈમાનીક દેવતા, દેવતાનું અધિપતિપણું કરતો થકો વિચરે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શક્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને કેટલી પરીખદા કહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ત્રણ પરખદા કહી છે. સમિતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩. તેમાં અભ્યંતર પરખદા સમિતા ૧, મધ્ય પરખદા ચંડા ૨, ને બાહ્ય પરખદા જાયા ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શક્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતાઓ, મધ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતાઓ, ને બાહ્ય પરખદાએ કેટલા હજાર દેવતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શક્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ ચઉદ હજાર દેવતા છે, ને બાહ્ય પરખદાએ સોળ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શક્ર દેવતાનો રાજા તેને અભ્યંતર પરખદાએ કેટલી સો દેવી છે? જાવત્ બાહ્યની પરખદાએ કેટલી સો દેવી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, શક્ર દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ સાતસે દેવી છે [illegible] ને બાહ્ય [illegible] પરખદાએ પાંચસે દેવી છે

પ્રશ્ન [illegible]

સર્વ કહેવું. પણ એટલો વિશેષ જે અભ્યંતર પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે, ને બાહ્ય પરખદાએ ચઉદ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇશાનઇંદ્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ કેટલી દેવી છે, મધ્ય પરખદાએ કેટલી દેવી છે, ને બાહ્ય પરખદાએ કેટલી દેવી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઇશાનઇંદ્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાને અભ્યંતર પરખદાએ નવસેં દેવી છે, મધ્ય પરખદાએ આઠસેં દેવી છે, ને બાહ્ય પરખદાએ સાતસેં દેવી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇશાન ઇંદ્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યંતર પરખદાના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે. જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાની ૭ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઇશાન ઇંદ્રનામા દેવેંદ્ર દેવતાના રાજાની અભ્યંતર પરખદાની દેવીની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે. જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવીની કેટલી સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવીની પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવીની ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાએ દેવીની ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

ત્રણે પરખદાનો અર્થ તેમજ ભવનપતિની પરે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના વૈમાન પુછ્યાં?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેમજ પનવણાના બીજા સ્થાનપદની પરે કહેવું. જાવત્ સનતકુમારેંદ્રને ત્રણ પરખદા છે. સમિતા ૧, ચંડા ૨, ને જાયા ૩. તેમજ કહેવી પણ એટલો વિશેષ જે અભ્યંતર પરખદાએ આઠ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ દશ હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ બાર હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રીજા સનતકુમાર દેવલોકના ઇંદ્રને અભ્યંતર પરખદાના દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે જાવત્ બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે. (બીજા દેવલોક ઉપરાંત દેવી નથી)

અર્થ તેહીજ પર્વલીપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહેંદ્ર દેવલોકનું પુછવું?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એમ મહેંદ્રકલ્પે પણ તેમજ કહેવું. જાવત્ ત્રણ પરખદા, પણ એટલો

વિશે જે અભ્યંતર પરખદામેં ૬ હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદામેં આઠ હજાર દેવતા છે, ને બાહ્ય પરખદામેં દશ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેના ત્રણે પરખદાના દેવતાની સ્થિતિ પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદામેં દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે. મધ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ ને ૬ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા ચાર સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

તેમજ સર્વ ઇંદ્રના સ્થાનકોથી વિમાન કહેવાં. ત્યાર પછી પરખદા પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે ત્યાંને કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચમા દેવલોકના બ્રહ્મેંદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પણ ત્રણ પરખદા છે, પણ અભ્યંતર પરખદામેં ચાર હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદામેં ૬ હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદામેં આઠ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે દેવતાની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદામેં દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદામેં દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની સાડા આઠ સાગરોપમ અને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

અર્થ તેમજ પૂર્વેથી પરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, લાંતક ઇંદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પણ ત્રણ પરખદા છે. યાવત્ અભ્યંતર પરખદામેં બે હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદામેં ચાર હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદા એ ૬ હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે દેવતાની સ્થિતિ પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ અભ્યંતર પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે મધ્ય પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને ૬ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની બાર સાગરોપમ ને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન મહાશુક્રેંદ્રને કેટલી પરખદા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પણ યાવત્ ત્રણ પરખદા છે. યાવત્ અભ્યંતર પરખદામેં એક હજાર દેવતા છે, મધ્ય પરખદામેં બે હજાર દેવતા છે ને બાહ્ય પરખદામેં ચાર હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન તે દેવતાની સ્થિતિ પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાના દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે અને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાને સાડા પનર સાગરોપમ અને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

અર્થ તેહીજ પૂર્વલીપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સહસારેંદ્રની પરખદા પૂછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જાવત્ અભ્યંતર પરખદાએ પાંચસેં દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ એક હજાર દવતા છે ને બાહ્ય પરખદાએ બે હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેહની સ્થિતિ પૂછી?

ઉત્તર--હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ સાડા સત્તર સાગરોપમ અને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ સાડા સતર સાગરોપમ અને ૭ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે અને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની સાડા સતર સાગરોપમ અને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

અર્થ તેહીજ પૂર્વપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આનંત, પ્રાણંત. એ દેવલોકનો એક પ્રાણુતેંદ્ર તેહની પરખદા પુછી?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જાવત્ ત્રણ પરખદા છે. અભ્યંતર પરખદાએ અઢીસેં દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ પાંચસેં દેવતા છે અને બાહ્ય પરખદાએ એક હજાર દેવતા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત,તે દેવતાની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની ઓગણીશ સાગરોપમ ને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાએ દેવતાની ઓગણીસ સાગરોપમ ને ચાર પલ્યોપમની સ્થિતિ છે. ને બાહ્ય પરખદાએ દેવતાની ઓગણીસ સાગરોપમ ને ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિછે.

અર્થ તેહીજ પૂર્વલીપરે જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આરણ અને અચ્યુત દેવલોકના દેવતાના વિમાન ક્યાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેમજ કહેવાં. અચ્યુતેંદ્ર પરીવાર સહીત જાવત્ વિચરે છે. અચ્યુતેંદ્રના દેવેંદ્રને ત્રણ પરખદા છે. તેમાં અભ્યંતર પરખદાએ સવાસો દેવતા છે, મધ્ય પરખદાએ અઢીસો દેવતા છે. ને બાહ્ય પરખદાએ પાંચસો દેવતા છે. વળી અભ્યંતર પરખદાએ દેવતાની એકવીશ સાગરોપમ ને સાત પલ્યોપમની સ્થિતિ છે, મધ્ય પરખદાના દેવતાની એકવીશ સાગરોપમ ને ૭ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે ને બાહ્ય પરખદાના દેવતાની એકવીસ સાગરોપમ ને પાંચ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, હેઠલી ત્રીક. ગ્રૈવેયકના દેવતાના વૈમાન ક્યાં કહ્યાં છે? ને હેઠલી ત્રીક. ગ્રૈવેયકના દેવતા ક્યાં વસે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ ધનવાયુને બીજે સ્થાનપદે કહ્યું છે તેમજ જાણવું.

એમ મધ્ય ત્રીક ગ્રૈવેયકનાં દેવના, ઉપલી ત્રીક ગ્રૈવેયકના દેવના, અનુત્તર વૈમાનના દેવના. જાવત્ તે નવ ગ્રૈવેયક અને અનુત્તર વાસી દેવના સર્વ અહમિંદ્ર છે. ચાકર ઠાકર નથી. તે માટે ત્યાં પરખદા ન કહેવી. અહો શ્રમણો આયુષ્યમંતો! એ વૈમાનીક દેવનો પહેલો ઉદ્દેશો થયો.

૧૨૬. વૈમાનીક દેવતાના અધિકારનો બીજો ઉદ્દેશો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી શ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધનોદધી (નિરધ પાણીરૂપ) તેહને આધારે રહી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર. દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી શ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ધનવાય (નિરધ વાયરો) તેને આધારે રહી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મ દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી શ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. ધનવાયને આધારે રહી છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લાંતક દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી શ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. ધનોદધી ને ધનવાય એ બેને આધારે રહી છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મહાશુક્ર ને સહસ્રાર દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી શ્યે આધારે રહી છે?

ઉત્તર—[illegible] એ બેને આધારે [illegible]

પ્રશ્ન [illegible]

[illegible] અનુત્તર [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહાશુક્ર, સહસ્રાર. દેવલોકે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચોવીસસેં જોજન જાડપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આનંત, પ્રાણુંત, આરણ ને અચ્યુત કલ્પે વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેવીસસેં જોજન જાડપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયકની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાવીસસેં જોજન જાડપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનની પૃથ્વી કેટલી જાડપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકવીસસેં જોજન જાડપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચસેં જોજન ઉંચપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર. દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, છસેં જોજન ઉંચપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મ, લાંતક. દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાતસેં જોજન ઉંચપણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહાશુક્ર, સહસ્રાર. દેવલોકે વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, આઠસેં જોજન ઉંચપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આનંત, પ્રાણુત, આરણ ને અચ્યુત દેવલોકે વૈમાન કેટલા ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, નવસેં જોજન ઉંચપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયકના વૈમાન કેટલા જોજન ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક હજાર જોજન ઉંચપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ અનુત્તર વૈમાન કેટલા ઉંચપણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, અગ્યારસેં જોજન ઉંચપણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેવે આકારે સંસ્થિત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે વૈમાન બે પ્રકારના છે તે એક આવળીકા પ્રવિષ્ટ ને બેજું છે. ને બીજા આવળિકાથી બાહેર પુષ્પક (પુષ્પાવકિર્ણ) છે. તેમાં જે આવળિકા પ્રવિષ્ટ છે તે ત્રણ પ્રકારના છે વટ (ગોળ) ૧ ત્રસ (ત્રીખુણા) ૨. ને ચઉરંસ (ચોખુણા) ૩. તેમાં બીજા જે આવળિકાથી બાહેર છે તે પુષ્પાવકિર્ણ (છુટા ફુલની પરે) અનેક નાના પ્રકારના ઉત્તમ સંસ્થાન છે. એમ યાવત્ ગ્રૈવેયકના વૈમાન સર્વે કહેવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પાંચ અનુત્તર વૈમાન શે આકારે સંસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પાંચ અનુત્તર વૈમાન બે પ્રકારે છે. વચે એક વટ (ગોળ) છે. ને ચ્યાર દીસે ચ્યાર ત્રીખુણ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેટલાં લાંબપણે, પોહોળપણે છે? ને કેટલા પરિધિપણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે, સંખ્યાતા વિસ્તારના ને અસંખ્યાતા વિસ્તારના જેમ નરકાવાસા કહ્યા તેમ કહ્યા. યાવત્ અનુત્તર વૈમાન પર્યંત. એક (સર્વાર્થ સિદ્ધ) સંખ્યાતા જોજનનું છે. ને ચાર દીસે ચાર (વિજયાદિક) અસંખ્યાતા જોજનનાં છે. ત્યાં જે સંખ્યાતા વિસ્તારનું (સર્વાર્થસિદ્ધ) છે. ને જંબુદ્વીપ પ્રમાણે લાખ જોજન વિસ્તારે છે. ને જે અસંખ્યાતા વિસ્તારના વૈમાન છે, ને અસંખ્યાતા લાખ જોજન લાંબપણે પોહોળપણે છે ને અસંખ્યાતા લાખ જોજન પરિધિપણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પંચ વર્ણના છે. કાળા ૧, લીલા ૨, રાતા ૩, પીળાં ૪, ને ધોળાં ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર કલ્પે વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ચાર વર્ણના છે. લીલાં ૧, રાતાં ૨, પીળાં ૩, ને ધોળાં ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મલોક, લાંતક કલ્પે વૈમાન કેટલા વર્ણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ વર્ણનાં છે. ને રાતાં ૧, પીળાં ૨, ને ધોળાં ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મહાશુક્ર, સહસ્રારે વૈમાન કેટલા વર્ણનાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે વર્ણના છે. પીળાં ૧, ને ધોળાં ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આનત પ્રાણત, આરણ ને અચ્યુતે કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક ધોળા વર્ણના છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયકના વૈમાન કેટલા વર્ણના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ એક ધોળે વર્ણે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પાંચ અનુત્તર વૈમાન કેવે વર્ણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ પરમ શુક્લ વર્ણે ધોળા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કહેવા પ્રભાએ કાન્તિએ કરીને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ નિત્યે પ્રકાશવંત છે. નિત્યે ઉદ્યોતવંત છે. પોતાની કાન્તિએ કરી સહીત છે એમ યાવત્ અનુત્તર વૈમાન નિત્યે પ્રકાશવંત છે નિત્યે ઉદ્યોતવંત છે. પોતાની પ્રભાએ કરીને સહીત છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સૌધર્મ ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેહવી ગંધે કરીને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ કઠના પુડા હોય જાવત્ ગંધે કરીને જાવત્ એહથકી અત્યંત ઇષ્ટ ગંધવંત છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે સર્વનું કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેહવે સ્પર્શે કરીને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ મૃગચર્મ (મૃગનું ચામડું) હોય તથા રૂ હોય તેમજ પૂર્વલીપરે સર્વ સુકમાળ સ્પર્શ કહેવો. જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન કેવડાં મોટાં છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એહ જંબુદ્વીપનામા દ્વીપ સર્વ દ્વીપ ને સમુદ્રની મધ્યે છે. તેમજ પૂર્વલીપરે તે પુંઠે ત્રણ ચપટીમાંહે એકવીશ વાર ફરે એહવી ગતીએ કોઇક દેવતા ૭ માસ લગે તે વૈમાનમાંહિ ચાલે ત્યારે કોઇક વૈમાનનો પાર આવે ને કોઇક વૈમાનનો પાર પણ ન આવે એવડાં મોટાં વૈમાન છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન એક સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાન પ્રતે વ્યતિક્રમી જાય. ને વિજયાદિક ચાર વૈમાન પ્રતે વ્યતિક્રમી જાય નહીં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકે વૈમાન સ્યામય છે? (શેનાં છે.)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ રત્નમય છે. ત્યાં ઘણા જીવ ને પુદ્‌ગળ એકેંદ્રિયપણે ઉપજે છે, ચવે છે, પુષ્ટ થાય છે. તે વૈમાન દ્રવ્યાર્થપણે શાશ્વતાં છે ને વર્ણને પર્યાયે, ગંધને પર્યાયે, રસને પર્યાયે ને સ્પર્શને પર્યાયે અશાશ્વતાં છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકને વિષે દેવતા કયાંથી આવી ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ઉપપાતનો આલાવો જેમ પનવણાને છઠે વ્યુત્ક્રાંતિ પદે કહ્યો છે તેમ કહેવો. તિર્યંચ, મનુષ્ય. પચેંદ્રી સમુર્છિમ વરજીને ગર્ભજ પચેંદ્રી તિર્યંચ, મનુષ્યમહિથી આવ્યા ઉપજે. એમ ઉપપાત વ્યુત્ક્રાંતિ પદને અનુસારે જાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગે કહેવું. (આઠમા દેવલોક સુધી ગર્ભજ મનુષ્ય, તિર્યંચ ઉપજે, ને નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાન સુધી એક ગર્ભજ મનુષ્ય ઉપજે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતા એક સમયે કેટલા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક, બે, ત્રણ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતા પણ ઉપજે અને અસંખ્યાતા પણ ઉપજે એમ જાવત્ સહસાર આઠમા દેવલોક લગે જાણવાં (તિર્યંચ આઠમા દેવલોક સુધી ઉપજે છે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આણુંતાદિક ચાર દેવલોકે, નવ ગ્રૈવેયકે ને પાંચ અનુત્તર વૈમાને એક સમયે કેટલા દેવતા ઉપજે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક, બે ત્રણ ઉપજે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતાજ ઉપજે. (આણુંતાદિક દેવલોકે ગર્ભજ મનુષ્યજ ઉપજે, ને ગર્ભજ મનુષ્યજ તે સંખ્યાતાજ છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સાૈધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતા સમયે સમયે એકેકા અપહરતાં (કાઢતાં) કેટલે કાળે સર્વ અપહરાય રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે દેવના અસંખ્યાતા સમયે સમયે અપહરતાંથકાં અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી અપહરે તો પણ તે સર્વ અપહરાય નહીં. એટલા છે. એમ જાવત્ સહસ્રાર આઠમા દેવલોક લગી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આણતાદિક ચાર દેવલોકે, નવ ગ્રૈવેયકે, ને પાંચ અનુત્તર વૈમાને દેવતા સમયે સમયે એકેકો અપહરતાં થકાં કેટલે કાલે સર્વ અપહરાય રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ અસંખ્યાતા છે માટે સમયે સમયે અસંખ્યાતા અપહરતાં થકાં ક્ષેત્ર પલ્યોપમના સૂક્ષ્મપણે અસંખ્યાતા ભાગ લગી અપહરીએ તો પણ સર્વ અપહરાય નહીં એટલા છે. પણ નિશ્ચે કદાપિ પણ અપહર્યા નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાન દેવલોકે દેવતાને કેવડી મોટી શરીરની અવગાહના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની બે ભેદે શરીરની અવગાહના છે. એક ભવધારણીક ને બીજી ઉત્તર વૈક્રીય. તેમાં જે ભવધારણીક શરીર તે જઘન્યથી આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે છે. (ઉપજતી વેળાએ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હાથની છે. ને બીજી જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર તે જઘન્યથી આંગુલને સંખ્યાતમે ભાગે છે (પ્રારંભ વેળાએ.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે લાખ જોજનની છે. બાર દેવલોક સુધી.

ત્યાર પછી એકેકો હાથ ઓછો કરીએ. તે એમ. સનત્કુમાર, માહેંદ્રે છ હાથ. બ્રહ્મ, લાંતક, પાંચ હાથ. મહાશુક્ર, સહસ્રારે ચાર હાથ. આનતાદિક ચાર દેવલોકે ત્રણ હાથ. નવ ગ્રૈવેયકે બે હાથ. જાવત્ અનુત્તર. વૈમાનના દેવતાને એક હાથ શરીરની અવગાહના છે. તેમાં વળી નવ ગ્રૈવેયકે ને અનુત્તર વૈમાને એકજ ભવધારણીય શરીર છે. ઉત્તર વૈક્રીય શરીર નથી. (કરવાની શક્તિ છે પણ કરે નહીં કારણ કે પ્રયોજન અભાવ માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાન દેવલોકે દેવતાના શરીર કયે સંઘયણે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, છ સંઘયણ રહીત અસંઘયણી છે. હાડ નથી, રુધિર નથી, ને નસ પણ નથી. તે માટે સંઘયણ નથી. (હાડ નસનો બંધ તે સંઘયણ કહીએ તે માટે.) વળી જે પુદ્‌ગલ ઇષ્ટ, કાંત, મનોહર છે જાવત્ તે તેહના શરીરના સમુદયપણે પરીણમે છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા લગી કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાન દેવલોકે દેવતાના શરીર કયે સંસ્થાને સંસ્થિત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે દેવતાના શરીર બે પ્રકારે છે એક ભવ ધારણીય શરીર ને બીજા ઉત્તર વૈક્રીય શરીર. તેમાં જે ભવધારણીય શરીર છે તે સર્વ સમચતુરસ્ર સંસ્થાને છે ને તેમાં જે ઉત્તર વૈક્રીય શરીર છે, તે અનેક સંસ્થાને સંસ્થીત છે (જેહવા રૂપ કરવાને ઇચ્છે તેહવા રૂપ વિકુર્વે એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત નવ ગ્રૈવેયક અને અનુત્તર વૈમાનના દેવતાના શરીર કયે સંસ્થાને છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે નવ ભવધારણીય શરીર છે તે સમચતુરસ્ર સંસ્થાને સંસ્થીત છે તેને ઉત્તર વૈક્રીય શરીર નથી. (પ્રયોજન અભાવ માટે માટે રચના નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકે દેવના કહેવા વર્ણે કરીને છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તમ સુવર્ણ સરીખા રાતા વર્ણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર. દેવલોકના દેવના કહેવા વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, કમળના કેસરાં સરીખા ગૌર વર્ણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મ દેવલોકના દેવના કહેવે વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, આદ્ર મધુક વનસ્પતિ સરીખાં પીળે વર્ણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લાંતકાદિક જાવત્ ગ્રૈવેયકના દેવના કેવે વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સુકલ વર્ણે છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનના દેવના કેવે વર્ણે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પરમ સુકલ વર્ણે છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકે દેવનાનાંશરીર કહેવા ગંધવંત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ કોઇ કડના પુડા હોય તેમજ સર્વ પૂર્વલીપરે જાવત્ અસંત મનોહર ગંધે કરીને છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવના લગી કહેવું.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકે દેવતાના શરીર કહેવે સ્પર્શે કરીને છે?
ઉત્તર—ગૌતમ, સ્થિર મૃદુ, સુકુમાળ, સ્નિગ્ધ એહવી શરીરની ત્વચા (ચામડી) છે. એહવા સુકમાળ સ્પર્સવંત છે. એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવના લગી કહેવું.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકે દેવતાને કેહવા પુદ્ગળ સ્વાસો સ્વાસ પણે પરીણમે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ, કાન્ત, મનોહર જાવત્ તે પુદ્ગળ તે દેવનાંને સ્વાસો સ્વાસપણે પરીણમે છે એમ જાવત્ અનુત્તર વિમાનના દેવના લગી કહેવું.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકે દેવતાને કહેવા પુદ્ગળ આહારપણે પરીણમે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જે પુદ્ગળ ઇષ્ટ, કાન્ત. મનોહર જાવત્ તે પુદ્ગળ તે દેવતાને આહારપણે પરીણમે છે એમ જાવત્ અનુત્તર લગી કહેવું
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન. દેવલોકના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક તેજુ લેસ્યા છે
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનતકુમાર, માહેંદ્ર કલ્પના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક પદ્મ લેસ્યા છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બ્રહ્મ દેવલોકના દેવતાને કેટલી લેસ્યા છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક પદ્મ લેસ્યા છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, લાંતક દેવલોકે જાવત્ નવ ગ્રૈવેયકના દેવતાને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક શુક્લ લેશ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેટલી લેશ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને એક પરમ શુક્લ લેશ્યા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાન દેવલોકના દેવતા શું સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિશ્ર દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ ત્રણે દ્રષ્ટી બારમા દેવલોક સુધી છે. એમ જાવત્ નવ ગ્રૈવેયકના દેવતા સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે. મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે; પણ મિશ્ર દ્રષ્ટી નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શું. સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી છે? કે મિશ્ર દ્રષ્ટી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યક્ત્વ દ્રષ્ટી છે પણ મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટી નથી તેમ મિશ્ર દ્રષ્ટી પણ નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ. ઇશાન દેવલોકના દેવતા શું. જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ત્રણ જ્ઞાન અને ત્રણ અજ્ઞાન નિશ્ચે છે. એમ જાવત્ નવ ગ્રૈવેયક લગી જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શું. જ્ઞાની છે, કે અજ્ઞાની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ જ્ઞાની છે પણ અજ્ઞાની નથી. ત્રણ જ્ઞાન નિશ્ચે છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ વૈમાનીક દેવતાને કેટલા જોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ જોગ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેહને કેટલા ઉપયોગ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાકાર અને નિરાકાર એ બે ઉપયોગ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા અવધિજ્ઞાને કરીને કેટલું ક્ષેત્ર જાણે, દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી આંગુળનો અસંખ્યાતમો ભાગ દેખે અને ઉત્કૃષ્ટપણે હેઠું જાવત્ રત્નપ્રભા પૃથ્વી લગી દેખે. ઉંચું જાવત્ પોતાના વૈમાન લગી દેખે. અને તીર્છું જાવત્ અસંખ્યાતા દ્વીપ, સમુદ્ર લગી દેખે. એણી રીતે સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા પહેલી પૃથ્વી લગી અવધિજ્ઞાને કરી દેખે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સનત્કુમાર, માહેન્દ્રના દેવતા અવધિજ્ઞાને કરી કેટલું ક્ષેત્ર દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે સનત્ કુમાર માહેન્દ્ર દેવલોકના દેવતા બીજી પૃથ્વી લગી દેખે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત બ્રહ્મ લાંતક દેવતા અવધિજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ તે બ્રહ્મ લાંતક દેવલોકના દેવતા ત્રીજી પૃથ્વી લગી દેખે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મહાશુક્ર, સહસ્રારના દેવતા અવધિજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સાતમા, આઠમા દેવલોકના દેવના ચોથી પૃથ્વી લગી દેખે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આણુંત, પ્રાણુંતના દેવના અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે નવમા, દશમા દેવલોકના દેવના પાંચમી પૃથ્વી લગી દેખે.
પ્રશ્ન— હે ભગવંત, આરણ, અચ્યુતના દેવના અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અગ્યારમા, બારમા દેવલોકના દેવના પણ પાંચમી પૃથ્વી લગી દેખે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, હેઠલી ત્રીક અને મધ્યની ત્રીક એ ૭ ગ્રૈવેયકના દેવના કેટલું દેખે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે ૭ ત્રીકના દેવના ૭ડી પૃથ્વી લગી દેખે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપરલી ત્રીક ગ્રૈવેયકના દેવના અવધી જ્ઞાને કરી કેટલું દેખે?
ઉત્તર— ગૌતમ, તે ઉપરલી ત્રીકના દેવના સાતમી પૃથ્વી લગી દેખે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનુત્તર વૈમાનના દેવના અવધીજ્ઞાને કરી કેટલું ક્ષેત્ર દેખે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાંઇક ઉણી સમગ્ર લોકનાળ દેખે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવનાને કેટલી સમુદ્‌ઘાત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને પાંચ સમુદ્‌ઘાત છે. વેદના સમુદ્‌ઘાત ૧, કષાય સમુદ્‌ઘાત ૨, મારણાંતિક સમુદ્‌ઘાત ૩, વૈક્રીય સમુદ્‌ઘાત ૪, ને તેજસ સમુદ્‌ઘાત ૫. એમ જાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી પાંચ સમુદ્‌ઘાત છે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નવ ગ્રૈવેયક ને પાંચ અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેટલી સમુદ્‌ઘાત છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને ધુરલી (પ્રથમની) વેદના ૧, કષાય ૨, ને મારણાંતિક ૩, એ ત્રણ સમુદ્‌ઘાત છે. (વૈક્રીયાદિક નથી પ્રયોજનના અભાવ માટે.)
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા કેહવી ક્ષુધા, તૃષા ભોગવતાંથકાં વિચરે છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, ક્ષુધા, તૃષા નથી એમ જાવત્ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા લગી જાણવું.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાન દેવલોકે દેવતા એક રૂપ અથવા ઘણાં રૂપ નવાં વૈકુવી શકે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, હા. એક અથવા ઘણાં રૂપ વૈકુવે. એમ એક રૂપ વૈકુવતાંથકાં એકેંદ્રીનું, બેઇંદ્રીનું, તેઇંદ્રીનું, ચૌરેંદ્રીનું રૂપ અથવા પચેંદ્રીનુ રૂપ વૈકુવે. ને ઘણા રૂપ વૈકુવતાંથકાં પણ એકેંદ્રીનાં રૂપ અથવા જાવત્ પચેંદ્રીયનાં રૂપ વૈકુવે. વળી સંખ્યાતા પણ વૈકુવે ને અસંખ્યાતા પણ વૈકુવે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જે રૂપ વૈકુવે તે સરખાં રૂપ વૈકુવે, કે અણસરખાં રૂપ વૈકુવે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સરખાં પણ વૈકુવે ને અણસરખાં પણ વૈકુવે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રૂપ સંબંધપણે વૈકુવે, કે અસંબંધપણે વૈકુવે.
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંબંધ પણ વૈકુવે ને અસંબંધ પણ વૈકુવે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તે રૂપ તેઓ વૈકુર્વીને શું કરે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પોતાના મન ગમતાં કાર્ય કરે. એમ યાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગ્રૈવેયકના અને અનુત્તર વૈમાનના દેવતા શું એક રૂપ વૈકુર્વવા સમર્થ છે, કે ઘણા રૂપ વૈકુર્વવા સમર્થ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક રૂપ પણ વૈકુર્વવા સમર્થ છે ને ઘણા રૂપ પણ વૈકુર્વવા સમર્થ છે. પણ નહીં નિશ્ચે તે સંપતિ વૈકુર્વવા ન હોય, વૈકુર્વતા નથી, ને વૈકુર્વશે નહીં. (પ્રયોજનના અભાવ માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા કેહવું સુખશાતા ભોગવતાથકા વિચરે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મનોજ્ઞ શબ્દ, રૂપ, રસ યાવત્ સ્પર્શ ભોગવતાથકાં વિચરે છે, એમ યાવત્ અનુત્તર વૈમાન લગી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા કેહવી ઋદ્ધિવંત છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મહા ઋદ્ધિવંત છે, મહા જ્યુતિવંત છે, યાવત્ મહા પ્રભાવંત છે. ઋદ્ધિએ કરી સહીત છે. એમ યાવત્ બારમા અચ્યુત દેવલોક લગી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગ્રૈવેયક, અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને કેહવી ઋદ્ધિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વે મહર્દ્ધિક છે યાવત્ સર્વે મહા પ્રભાવંત (ઇંદ્ર) [illegible] રહીત છે. યાવત્ તે સર્વે દેવતાના ગણ અહમેંદ્ર છે. અહો ભગવંત આશ્ચર્યવંત!

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાનના દેવતા વિભૂષાએ કરી કેહવા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે. ઉત્તર વૈક્રિય શરીરવંત ને ભવધારણીય શરીરવંત. તેમાં જે ઉત્તર વૈક્રિય શરીરવંત છે તે હારે કરી શોભિત છે હાર જેહનાં હૃદયે છે, યાવત્ દશે દિશાએ ઉદ્યોત કરતાથકાં પ્રભાસ કરતાથકા યાવત્ પ્રતિરૂપ છે. ને ત્યાં જે ભવધારણીય શરીરવંત છે તે આભરણ, વસ્ત્ર રહીત છે ને તે સ્વાભાવિક વિભૂષાએ કરી સહીત છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ ઈશાન દેવલોકે દેવીઓ વિભૂષાએ કરી કેહવી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે પ્રકારે છે. ઉત્તર વૈક્રિય શરીરવંત ને ભવધારણીય શરીરવંત. ત્યાં જે ઉત્તર વૈક્રિય શરીરવંત છે તે [illegible] પ્રમુખ આભરણ સહીત છે, [illegible] [illegible] સહીત, [illegible] [illegible] છે, [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] છે, [illegible] પ્રમુખ યાવત્ પ્રતિરૂપ છે અને ત્યાં જે ભવધારણીય શરીરવંત છે તે [illegible] આભરણ વસ્ત્ર રહીત છે ને સ્વાભાવિક [illegible] [illegible] કરી સહીત છે ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] નથી એમ યાવત્ અચ્યુત [illegible] [illegible] લગી કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ગ્રૈવેયકના દેવતા વિભૂષાએ શૃંગારે કરી કેહવા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આભરણ વસે કરી રહીત છે. ને સ્વભાવીક શરીરની શોભાએ કરી સહીત છે. એમ અનુત્તર વૈમાનના દેવતા પણ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઇશાનના દેવતા કહેવા કામ ભોગ ભોગવતાંથકાં વિચરે છે!

ઉતર—હે ગૌતમ, ઇષ્ટ શબ્દ, ઇષ્ટ રૂપ જાવત્ ઇષ્ટ સ્પર્શ ભોગવે છે એમ જાવત્ ગ્રૈવેયકના દેવતાં લગી કહેવું. અને અનુત્તર વૈમાનના દેવતાને ઉત્કૃષ્ટ શબ્દ જાવત્ ઉત્કૃષ્ટ સ્પર્શ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈમાનીક દેવતા, દેવાંગાની સ્થિતિ કેટલી છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પનવણાના સ્થિતિ પદને અનુસારે સર્વની સ્થિતિ કહેવી. તે પહેલા દેવલોકનાં દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્યોપમની ને ઉત્કૃષ્ટી બે સાગરોપમની. તેની પરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી સાત પલ્યની. ને અપરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્યની ને ઉત્કૃષ્ટી પચાશ પલ્યની. બીજા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી. ને ઉત્કૃષ્ટી બે સાગર ઝાઝેરી. તેની પરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી નવ પલ્યની. ને અપરિગ્રહિત દેવીની જઘન્ય એક પલ્ય ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી પંચાવન પલ્યની. ત્રીજા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બે સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સાત સાગરની. ચોથા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બે સાગર ઝાઝેરી ને ઉત્કૃષ્ટી સાત સાગર ઝાઝેરી. પાંચમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સાત સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી દશ સાગરની. છઠા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય દશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ચઉદ સાગરની. સાતમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ચઉદ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સતર સાગરની. આઠમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સતર સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી અઢાર સાગરની. નવમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય અઢાર સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ઓગણીશ સાગરની. દશમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ઓગણીસ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી વીશ સાગરની. અગ્યારમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય વીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી એકવીશ સાગરની બારમા દેવલોકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય એકવીશ સાગરની. ને ઉત્કૃષ્ટી બાવીશ સાગરની. પેહેલી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય બાવીશ સાગરની. ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રેવીશ સાગરની બીજી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રેવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ચોવીશ સાગરની. ત્રીજી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ચોવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી પચવીશ સાગરની. ચોથી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય પચવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી છવીશ સાગરની પાંચમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય છવીસ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી સતાવીશ સાગરની છઠી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય સતાવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી અઠાવીશ સાગરની સાતમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય અઠાવીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ઓગણત્રીશ સાગરની. આઠમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ઓગણત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રીશ સાગરની. નવમી ગ્રૈવેયકના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી એકત્રીશ સાગરની. ચાર અનુત્તર વૈમાનના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય

એકત્રીશ સાગરની ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરની. સર્વાર્થસિદ્ધ વૈમાનના દેવતાની સ્થિતિ જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીશ સાગરની.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા મહિંથી આંતરા રહીત ચવીને ક્યાં જાય? ક્યાં ઉપજે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પન્નવણાના વ્યુત્ક્રાંતિ પદમાં કહ્યું છે તેમ સર્વ કહેવું. તે સંક્ષેપમાં એમ જે પહેલા બીજા દેવલોકના દેવતા ચવીને બાદર પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, ગર્ભજ તિર્યંચ ને મનુષ્ય એ પાંચમાં જાય. ત્રીજેથી આઠમા દેવલોક સુધીના દેવતા ચવીને ગર્ભજ તિર્યંચ, મનુષ્યમાં જાય. ને નવમા દેવલોકથી તે સરવાર્થ સિદ્ધના દેવતા ચવીને એક ગર્ભજ મનુષ્યમાંજ જાય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૌધર્મ, ઈશાન દેવલોકે સર્વ પ્રાણી, સર્વ ભૂત, સર્વ જીવ, સર્વ સત્વ પૃથ્વીકાયપણે, જાવત્ વનસ્પતિકાયપણે, દેવતાપણે, દેવીપણે, આસન, શયન, ભાંડ, ઉપગરણપણે પૂર્વે ઉપના છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વારંવાર, અનેકવાર, અનંતીવાર ઉપના છે. સર્વ દેવલોકને વિષે એમજ કહેવું. પણ એટલો વિશેષ જે બે દેવલોક ઉપરાંત દેવીપણે નથી ઉપના. (કેમકે બે દેવલોક ઉપરાંત દેવી નથી તે માટે) એમ ગ્રૈવેયકને વિષે પણ કહેવું. ને અનુત્તર વૈમાનને વિષે પણ એમજ કહેવું. પણ એમાં એટલો વિશેષ જે દેવતાપણે નથી ઉપના ને દેવીપણે પણ નથી ઉપના (કેમકે દેવી તો તીહાં નથી ને દેવતા પણ તીહાંના એક બે ચાર ભવ કરે તે માટે તીહાંના દેવપણે સર્વ જીવ ઉપના નથી.) એ વૈમાનિકનો અધિકાર પુરો થયો.

૧૨૭. ચારે ગતિની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અબાધાકાળ અને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વર્ષની ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્યની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની પણ તિર્યંચનીપરે ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ દેવતાની સ્થિતિ નારકીની પરે સ્થિતિ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત દેવ, નારકીને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેની જે ભવસ્થિતિ કહી તેટલીજ કાયસ્થિતિ જાણવી. (એકજ ભવ કરે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તિર્યંચ તિર્યંચપણે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે. (તિર્યંચપણે એકજ લઘુ ભવ કરે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે. (એકજ લઘુ ભવ કરે ત્યારે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ ક્રોડી પૃથક્ત્વે અધીક રહે. (સાત ભવ પૂર્વ ક્રોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગળીયાનો કરે ત્યારે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી, મનુષ્ય, દેવતાને અંતર કેટલા કાળનો પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે (અંતર્મુહૂર્તનો અન્ય ભવ કરીને પાછો તેહીજ થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે. (વનસ્પતિમાં જાય ત્યારે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. (અંતર્મુહૂર્તનો નાહનો મનુષ્યનો એકજ ભવ કરીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પૃથક્ત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે. (તિર્યંચ ટાળી બાકી ત્રણ ગતીમાંહિ ઉત્કૃષ્ટો એટલોજ કાળ રહેવાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, મનુષ્ય ૩, અને દેવતા ૪. એ માંહે કણ કણ થકી થોડા, ઘણા, તુલ્ય, વિશેષાધિક હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧, તેથકી નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, ને તે થકી તિર્યંચ અનંત ગુણાછે ૪. (વનસ્પતિ અનંતા માટે.) એટલે એ અધિકાર પૂરો થયો. એ ચાર પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા. એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે ચતુર્વિધ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૨૮. પાંચ પ્રકારે સંસારી જીવ. તેમાં તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે પાંચ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા છે. તે એવી રીતે કહે છે જે એકેંદ્રિ ૧, બેઇંદ્રિય ૨, તેઇંદ્રિય ૩, ચઊરેંદ્રિય ૪, ને પંચદ્રિય ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય જીવના કેટલા ભેદ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ કહ્યા છે. પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨, એમ યાવત્ પચેંદ્રિય પણ બે ભેદે છે. પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસની સ્થિતિ છે (પૃથ્વીકાય આશ્રી બાવીસ હજાર વરસની.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાર વરસની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ઓગણપચાસ રાત દીવસની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચઉરેંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ૭ માસની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રિય જીવને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ છે. (નારકી દેવતા આશ્રી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય અપર્યાપ્તાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત જાણવી. એમ યાવત્ પચેંદ્રિય અપર્યાપ્તા ને અંતર્મુહુર્તની સ્થિતિ છે. (અપર્યાપ્તી પણાનો કાળ એટલોજ હોય તે માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય પર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસ અંતર્મુહુર્ત ઉણાની છે (ઉપજતી વેળાએ અંતર્મુહુર્ત અપર્યાપ્તો હોય તે માટે.) એમ સર્વ પર્યાપ્તાને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ અંતર્મુહુર્ત ઉણી જાણવી (ઉપજતી વેળાએ અંતર્મુહુર્ત લગી સર્વ જીવ અપર્યાપ્તા હોય તે માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિય જીવ એકેંદ્રિયપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે. (એકજ નાડનો ભવ કરે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ રહે. (વનસ્પતિમાં જાય ત્યારે વનસ્પતિના કાળ જેટલો રહે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિય બેઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે. (સંખ્યાતા ભવ બેઇંદ્રિયમાં કરે તે માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેઇંદ્રિય તેઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વલી રીતે સંખ્યાતો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચૌરેંદ્રીય ચૌરેંદ્રીયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પુર્વલી રીતે સંખ્યાતો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રીય પચેંદ્રીયપણે કેટલોક કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રીય અપર્યાપ્તા એકેંદ્રીય અપર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તજ રહે. (અપર્યાપ્તાના ઘણા ભવ કરે તો પણ અંતર્મુહુર્તજ થાય) એમ બેંદ્રીય, તેંદ્રીય, ચૌરેંદ્રીય ને પચેંદ્રીય અપર્યાપ્તાપણે કાય સ્થિતિ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રીય પર્યાપ્તા એકેંદ્રીય પર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતા હજાર વરસ રહે. (પર્યાપ્તાપણે ભવ આઠ કરે તે માટે.) એમ બેઇંદ્રીય પર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા વરસ લગી રહે. તેઇંદ્રીય પર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા અહોરાત્ર રહે. ચૌરેંદ્રીય પર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા માસ લગે રહે ને પચેંદ્રીય પર્યાપ્તાપણે સાગરોપમ સત પૃથકત્વ લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રીય જીવને કેટલા કાળનું અંતર હોય! (એકેંદ્રીયપણું છાંડીને પાછું કેટલે કાળે એકેંદ્રીયપણું પામે!)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત. (અંતર્મુહુર્તનો એકજ ભવ બેઇંદ્રિયાદિકનો કરીને પાછો એકેંદ્રીય થાય.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સંખ્યાતા વરસે અધીક. (એટલો કાળ બેઇંદ્રિયાદિકમાં રહે. પછે પાછો એકેંદ્રીય થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રિયને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો અનંતો કાળ અંતર પડે.

એમ તેઇંદ્રીયનું પણ અંતર કહેવું. એમ ચૌરેંદ્રીયનું પણ અંતર કહેવું. એમ પચેંદ્રીયનું પણ અંતર કહેવું. અપર્યાપ્તા સર્વને ઓઘીકની પરે એમજ કહેવું. અને પર્યાપ્તાને પણ એમજ ઓઘીકની પરે અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ ૧, બેઇંદ્રી ૨, તેઇંદ્રી ૩, ચૌરેંદ્રી ૪, ને પચેંદ્રી ૫. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા, સરખા ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પચેંદ્રી ૧ તે થકી ચૌરેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી તેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે. ૩, તે થકી બેઇંદ્રી વિશેષાધિક છે ૪. ને તે થકી એકેંદ્રી અનંત ગુણા છે ૫, અને તે થકી સઇંદ્રી તે સર્વ સંસારી જીવ તે વિશેષાધિક છે ૬. (એકેંદ્રિયાદિક સહીત માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રી અપર્યાપ્તા યાવત્ પચેંદ્રી અપર્યાપ્તા એ માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા, તુલ્ય ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પચેંદ્રી અપર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી ચૌરેંદ્રીય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી તેઇંદ્રીય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩. તે થકી બેઇંદ્રિય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪. ને થકી એકેંદ્રી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા છે. ૫. તે થકી સઇંદ્રી તે સર્વ સંસારી જીવ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રી પર્યાપ્તા યાવત્ પંચેંદ્રી પર્યાપ્તા, એ માંહિ કણ કણ થકી થોડા, ઘણાં, તુલ્ય ને વિશેષાધિક છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા ચૌરેંદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી પંચેંદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી બેઇંદ્રિ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩, તે થકી તેઇંદ્રિ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪, તે તે થકી સઇંદ્રિય પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છઠ્ઠી જીવ પર્યાપ્તા ને અપર્યાપ્તા એ માંહિ કણ કણથકી થોડા ઘણાં [illegible] વિશેષાધિક હેય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા છઠ્ઠી અપર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી છઠ્ઠી પર્યાપ્તા સંખ્યાતગુણા છે ૨. એમ બેઇંદ્રી પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તાનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા એ માંહિ કણ કણથકી થોડા, ઘણા હેય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા એકેંદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧. તેથકી એકેંદ્રી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા છે ૨. એમ તેઇંદ્રિ, ચઉરિંદ્રિ, અને પંચેંદ્રિ પણ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રી ૧, તેઇંદ્રી ૨, ચૌરેંદ્રી ૩, અનિંદ્રી ૪, ને પંચેંદ્રી ૫, પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા ૧૦. એ માંહિ કણ કણ થકી થોડા યાવત્ વિશેષાધિક હેય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ચઉરિંદ્રી પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી પંચેંદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી બેઇંદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩. તે થકી તેઇંદ્રી પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪. તે થકી પંચેંદ્રી અપર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા છે ૫. તે થકી ચઉરિંદ્રી અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬. તે થકી તેઇંદ્રિ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૭. તે થકી બેઇંદ્રી અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૮. તે થકી અનિંદ્રી [illegible] છે ૯. તે થકી એકેંદ્રી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા છે ૧૦. તે થકી [illegible] પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૧. તે થકી એકેંદ્રી પર્યાપ્તા સંખ્યાતગુણા છે ૧૨. એ ૬ જીવ [illegible] પ્રકારે સંસારી જીવ [illegible] [illegible] કહ્યું છે.

૧૧૯. ૭ પ્રકારે સંસારી જીવ તેમાં તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર અને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

[illegible]

[illegible] જીવ છે તે કેહ કહે [illegible]

પ્રશ્ન [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

પ્રશ્ન—[illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

[illegible]

એમ બાદર પૃથ્વીકાયા પણ બે ભેદે છે. એમ ચાર ચાર ભેદે કરીને અપકાયા, તેઉકાયા, વાયુકાયા ને વનસ્પતિકાયા. તે પણ સુક્ષ્મ ૧, બાદર.૨, પર્યાપ્તા ૩, ને અપર્યાપ્તા ૪, એમ ચાર ચાર ભેદ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસકાયા જીવ કેટલે ભેદે છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે છે, પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વિકાયા જીવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તની અને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની સ્થિતિ છે.

એમ સર્વેની સ્થિતિ કહેવી. ત્રસકાયાને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તની અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ છે. અપર્યાપ્તા સર્વને જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તની સ્થિતિ છે. પર્યાપ્તા સર્વને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની અને ઉત્કૃષ્ટપણે આપ આપણી ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તે અંતર્મુહુર્તે ઉણી કહેવી. (અંતર્મુહુર્ત્ત અપર્યાપ્તાપણાને કાળ જાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા જીવ પૃથ્વીકાયાપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ. કાળથી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણિ ને ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ જેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી પૃથ્વીકાયાપણે રહે.

એમ અપકાયા, તેઉકાયા, ને વાયુકાયાને સ્થિતિ કહેવી. ને વનસ્પતિકાયા વનસ્પતિ માંહે જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી અનંતા લોકના આકાશ પ્રદેશ પ્રમાણ રહે. આવળીકાના અસંખ્યાનમાં ભાગમાં જેટલા સમય હોય તેટલા પુદ્‌ગળ પરાવર્ત્ત લગી રહે. ત્રસકાયા જીવ ત્રસકાયાપણે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે, ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સંખ્યાતે વરસે અધીક એટલું રહે. વળી અપર્યાપ્તા છએ કાયના જીવ જઘન્યથી ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત્ત લગીજ રહે. (અપર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા ભવ કરે પણ તે સર્વ થઇને અંતર્મુહુર્ત્તજ થાય.) ને પર્યાપ્તા પૃથ્વી ૧, અપ ૨, વાયુ ૩, ને વનસ્પતિની કાયસ્થિતિ સખ્યાતા હજાર વરસની હોય. (પર્યાપ્તાપણે ઉત્કૃષ્ટા પણ સંખ્યાતાજ ભવ કરે તે માટે.) ને પર્યાપ્તા તેઉકાયને સંખ્યાતા દીવસની કાયસ્થિતિ હોય. ત્રસકાયા પર્યાપ્તાપણે સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાં રહે. એ પર્યાપ્તા સર્વને એમ કાયસ્થિતિ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયાને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો (વનસ્પતિનો) કાળ અંતર પડે.

એમ અપકાયા, તેઉકાયા ને વાયુકાયાને પણ અંતર કહેવું. ને વનસ્પતિકાયાને અંતર જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ અંતર પડે. વળી ત્રસકાયાને

અનંતો કાળ અંતર પડે. (વનસ્પતિમાં જાય માટે) એમ. અપર્યાપ્તા પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, અને ત્રસ ૫. તેને અનંતાકાળનો (વનસ્પતિ કાળનો) અંતર પડે. ને અપર્યાપ્તા વનસ્પતિને અસંખ્યાતા કાળનો (પૃથ્વીયાદિકની કાયસ્થિતિનો) અંતર પડે. વળી પર્યાપ્તા પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, ને ત્રસ ૫. તેને અનંતો કાળ (વનસ્પતિનો કાળ) અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા ૧, જાવત્ ત્રસકાયા ૬. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા ત્રસકાયા જીવ છે ૧. તેથકી તેઉકાયા અસંખ્યાતગુણા છે ૨. તેથકી પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૪. તેથકી વાઉકાયા વિશેષાધિક છે ૫. ને તેથકી વનસ્પતિકાય અનંતગુણા છે ૬.

એમ અપર્યાપ્તાનું અલ્પ બહુત્વ પણ કહેવું અને પર્યાપ્તાનું પણ એમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨, એમાંહે કયા કયાથકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક હોય? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા છે ૧, તેથકી પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૨, (સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા ઘણા છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપકાયા પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨, એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧. જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા અપકાયા અપર્યાપ્તા છે ૧, તેથકી અપકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે. ૨, એમ જાવત્ વનસ્પતિકાયા લગી અલ્પ, બહુત્વ કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧, ઘણા છે? ૨.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા ત્રસકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા ૧, જાવત્ ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૬, ને અપર્યાપ્તા ૧૨. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧, જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ત્રસકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તે થકી તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪, ને થકી અપકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૫, ને થકી વાઉકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬, તે થકી તેઉકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૭, ને થકી પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૮, ને થકી અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૯, ને થકી વાઉકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૦, ને થકી વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૧૧, ને થકી સકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૨, તે થકી વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૧૩, ને તે થકી સકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૪.

૧૩૦. સુક્ષ્મ જીવની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તનીજ સ્થિતિ છે.

એમ સુક્ષ્મ પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, વનસ્પતિ ૫, અને નિગોદની સ્થિતિ કહેવી. વળી એમ સર્વ સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તાને પણ જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવ સુક્ષ્મપણે કેટલા કાળ લગી રહે? (કાયસ્થિતિપણે)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે.

એમ પૃથ્વિઆદિક સર્વે સુક્ષ્મને પૃથ્વિનો કાળ કહેવો. યાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદને પણ પૃથ્વિનો કાળ કહેવો, ને અપર્યાપ્તા સર્વને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તની કાયસ્થિતિ છે. એમ પર્યાપ્તા પણ સર્વને જઘન્ય પણે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્ત કાયસ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ. તે કાળથકી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી. ને ક્ષેત્રથકી આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ આકાશ શ્રેણી માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીનો અંતર પડે.

એમ સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયાને ને સુક્ષ્મ નિગોદને પણ આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ પ્રમાણ આકાશ શ્રેણી માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણીનો અંતર પડે. ને સુક્ષ્મ પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, ને વાયુકાય ૪, તેને વનસ્પતિના કાળ પ્રમાણ (અનંતા કાળનું) અંતર પડે. એમ અપર્યાપ્તાને પણ અંતર કહેવું, ને પર્યાપ્તાને પણ એમજ અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવ ૧, યાવત્ સુક્ષ્મ નિગોદ ૭. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧, ઘણા છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સુક્ષ્મ તેઉકાયા છે ૧, તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા વિશેષાધિક છે ૩, તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૪, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. (સુક્ષ્મ નિગોદ તે સુક્ષ્મ વનસ્પતિના શરીર જાણવાં અને તે એકેકે નિગોદે અનંતા જીવ છે.) તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા જીવ અનંત ગુણા છે ૬. (એકેકા નિગોદે અનંતા જીવ છે તે માટે) ને તે થકી સર્વ સુક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક છે ૭.

એમ અપર્યાપ્તનું પણ અલ્પ, બહુત્વ કહેવું. ને પર્યાપ્તાનું અલ્પ, બહુત્વ એમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨ એ માંહે કયા કયાથી થોડા બહુ

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સૂક્ષ્મ જીવ અપર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી સૂક્ષ્મ સંખ્યાત ગુણા છે. ૨.

એમ યાવત્ સૂક્ષ્મ નિગોદ લગી અપર્યાપ્તાથી પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ ૧, સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨, યાવત્ સૂક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા ૭ પર્યાપ્તા ૧૪. એ માંહે કયા કયાથી થોડા ૧, યાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા સૂક્ષ્મ તેઉકાય અપર્યાપ્તા છે ૧. તે થકી સૂક્ષ્મ કાય અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી સૂક્ષ્મ અપકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક તે થકી સૂક્ષ્મ વાઉકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૪, તે થકી સૂક્ષ્મ તેઉકાયા પર્યાપ્ત સંખ્યાત ગુણા છે ૫, તે થકી સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૬, તે થકી અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૭, તે થકી સૂક્ષ્મ વાઉકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદ સંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તે થકી સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૧૧, સૂક્ષ્મ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૨, તે થકી સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત છે ૧૩, ને તે થકી સૂક્ષ્મ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૪. એ સૂક્ષ્મ જીવનો અધિકાર પુરો

૧૩૧. બાદર જીવની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિ (દેવતા નારકી આશ્રી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર પૃથ્વીકાયની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીશ હજાર વરસની સ્થિ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર અપકાયની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાત હજાર વરસની સ્થિ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર તેઉકાયની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ અહોરાત્રની છે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર વાઉકાયની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ હજાર વરસની છે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ હજાર વરસની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર નિગોદની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્તની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર ત્રસકાયાની કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ અપર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્તની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ પર્યાપ્તાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે પોતપોતાની ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેથી અંતર્મુહુર્ત ઉણી કહેવી. (સર્વને અંતર્મુહુર્ત અપર્યાપ્તપણે જાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ બાદરપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ રહે. તે કાળ થકી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી. અને ક્ષેત્રથકી આકાસને અસંખ્યાતમે ભાગે આકાશ શ્રેણી માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી સર્વ બાદરપણે રહે.

બાદર પૃથ્વીકાયા ૧, બાદર અપકાયા ૨, બાદર તેઉકાયા ૩, બાદર વાયુકાયા ૪ પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા ૫, ને બાદર નિગોદ ૬. એટલાને પ્રત્યેકે (એકેકાને) જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તની ને ઉત્કૃષ્ટપણે સીતિર કોડાકોડ સાગરોપમની કાય સ્થિતિ જાણવી અને અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલા લગી ઓઘપણે બાદરમાંહે અને બાદર વનસ્પતિપણે રહે.

શેષ થાકતાનો અનુબંધ કહું છું—શેષ બાદર પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિ ૫, ને બાદર નિગોદ ૬. એ ૭ મહિ પ્રત્યેકે (એકેકાને) સાડી ત્રણ ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે એટલે સીતિર કોડાકોડ સાગરોપમ લગી રહે. ને સૂક્ષ્મ, બાદર બે મળીને સામાન્ય થકી નિગોદપણે અઢી પુદ્ગળ પરાવર્ત લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસકાયા ત્રસકાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સર્વ અપર્યાપ્તાની કાયસ્થિતિ કેટલા કાળની હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહુર્તની હોય. (અપર્યાપ્તપણે બહુ ભવ કરે તો પણ અંતર્મુહુર્તજ રહે.)

હવે પર્યાપ્તા બાદરને ને પર્યાપ્તા બાદર ત્રસકાયોને એ બેની કાયસ્થિતિ સાગરોપમ શત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાની હોય.

પર્યાપ્તા તેઉકાયપણે સંખ્યાતા અહોરાત્ર રહે અને બે પ્રકારના નિગોદપણે અંતર્મુહુર્ત લગે રહે. અને શેષ પૃથ્વિ ૧, અપ ૨, વાયુ ૩, ને પ્રત્યેક વનસ્પતિ ૪. એટલા પર્યાપ્તાપણે સંખ્યાતા હજાર વરસ લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે? પાછું બાદરપણું કેટલે કાળે પામે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બાદરજીવ ૧. બાદર વનસ્પતિકાયા ૨. પ્રત્યેક શરીર બાદર વનસ્પતિકાયા ૩. ને બાદર નિગોદ ૪. એ ચારેને પૃથ્વીનો કાળ જાવત્ અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ જેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી એટલો અંતર પડે. ને શેષ પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, ને ત્રસ ૫. એ પાંચ બાદરને અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. એમ એ નવ પર્યાપ્તાને પણ અંતર કહેવું. ને અપર્યાપ્તાને પણ એમજ અંતર કહેવું.

હવે ઓઘને બાદર જીવ ૧, બાદર વનસ્પતિકાયા ૨, પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા ૩, ને બાદર નિગોદ ૪. એ ચારને અસંખ્યાતો (પૃથ્વીનો) કાળ અંતર હોય. ને શેષ બાદર પૃથ્વી ૧, અપ ૨, તેઉ ૩, વાયુ ૪, ને ત્રસ ૫. એ પાંચને અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ ૧, બાદર પૃથ્વીકાયા ૨, જાવત્ બાદર ત્રસકાય ૬. એ મધ્યે કોણ કોણથી થોડા ૧. જાવત્ વિશેષાધિક છે ! ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા બાદર ત્રસકાય છે ૧, તેથી બાદર તેઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨, તેથી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથી બાદર પૃથ્વીકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી બાદર અપકાય અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથી બાદર વાયુકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી બાદર વનસ્પતિકાય અનંત ગુણા છે ૮, ને તેથી સર્વ બાદર જીવ વિશેષાધિક છે ૯

એમ એણ રીતે અપર્યાપ્તાનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત બાદર જીવ પર્યાપ્તા ૧, બાદર પૃથ્વી પર્યાપ્તા ૨, જાવત્ બાદર ત્રસકાય પર્યાપ્તા ૬. એ મધ્યે કોણ કોણથી થોડા ૧ જાવત્ વિશેષાધિક છે ! ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથી થોડા બાદર તેઉકાય પર્યાપ્તા છે ૧, તેથી બાદર ત્રસકાય પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથી બાદર પૃથ્વી પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથી બાદર અપકાય પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથી બાદર વાયુકાય પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથી બાદર વનસ્પતિકાય પર્યાપ્તા

અનંત ગુણા છે ૮, તેથકી સર્વ બાદર જીવ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે. ૯.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨. એ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર જીવ પર્યાપ્તા છે ૧, તેથકી બાદર જીવ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨.

એમ સઘળાએ બાદર જાવત્ ત્રસકાયા સગી પર્યાપ્તાથકી અપર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા કહેવા.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ ૧, બાદર પૃથ્વીકાયા ૨, જાવત્ બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા ૯. ને અપર્યાપ્તા ૧૮. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ૧. જાવત્ વિશેષાધિક હોય? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧, તે થકી બાદર ત્રસકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાતગુણા છે ૨. તે થકી તેહીજ બાદર ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે. ૩. તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે. ૪. તે થકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬. તે થકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭. તે થકી બાદર વાઉકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮. તે થકી બાદર તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯. તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦. તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧. તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૨. તે થકી બાદર અપકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩ તે થકી બાદર વાઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪. તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૧૫. તે થકી બાદર પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૬ તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૭. તે થકી બાદર અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૮ તે તે થકી સર્વ બાદર જીવ વિશેષાધિક છે. ૧૯. એ બાદર જીવનો અધિકાર પૂરો થયો.

૧૨૩. સૂક્ષ્મ, બાદર, જીવનો બીજો અલ્પ, બહુત્વ.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ જીવ ૧ સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા ૨ યાવત્ સૂક્ષ્મ નિગોદ ૮, બાદર જીવ ૯, બાદર પૃથ્વીકાયા ૧૦, યાવત્ બાદર ત્રસકાયા ૧૭, એ માંહે કયા કયા થકી થોડા ૧, યાવત્ વિશેષાધિક હોય ૪

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર ત્રસકાયા છે ૧, તે થકી બાદર તેઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨ તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩ તે થકી બાદર નિગોદ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪ તે થકી બાદર અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. તેથકી બાદર પૃથ્વીકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તે થકી બાદર અપકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ તે થકી બાદર વાઉકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮. તેથકી સૂક્ષ્મ નિગોદા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯ તે થકી સૂક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૧૦. તે થકી

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા બાદર તેઉકાયા પર્યાપ્તા છે ૧. તે થકી બાદર ત્રસકાય પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તે થકી તેહીજ બાદર ત્રસકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. તે થકી પ્રત્યેક શરીરિ બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪. તે થકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૬. તે થકી બાદર અપકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭. તે થકી બાદર વાયુકાયા પર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮. તેથકી બાદર તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૯. તે થકી પ્રત્યેક શરિરી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦. તે થકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧. તે થકી બાદર પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૨. તે થકી બાદર અપકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૩. તે થકી બાદર વાયુકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪. તે થકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૫. તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૬. તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે, ૧૭. તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૧૮. તે થકી સુક્ષ્મ તેઉકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૧૯. તે થકી સુક્ષ્મ પૃથ્વીકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૦. તે થકી સુક્ષ્મ અપકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૧. તે થકી સુક્ષ્મ વાયુકાયા પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૨. તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૩. તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૨૪. તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા અનંત ગુણા છે ૨૫. તે થકી બાદર પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૬. તે થકી બાદર વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨૭. તે થકી બાદર અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૨૮. તે થકી સર્વે બાદર વિશેષાધિક છે ૨૯. તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા અપર્યાપ્તા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩૦. તે થકી સુક્ષ્મ અપર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩૧. તે થકી સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાયા પર્યાપ્તા સંખ્યાત ગુણા છે ૩૨ તે થકી સુક્ષ્મ પર્યાપ્તા વિશેષાધિક છે ૩૩. ને તે થકી સર્વે સુક્ષ્મ જીવ વિશેષાધિક છે ૩૪ એ સુક્ષ્મ, બાદર જીવનો અલ્પ, બહુત્વ પુરો થયો.

૧૩૩. નિગોદનો અધિકાર અલ્પ બહુત્વ સાથે.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, નિગોદ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે. સુક્ષ્મ વનસ્પતિમાંહે તે સુક્ષ્મ નિગોદ ૧. ને બાદર વનસ્પતિમાંહે તે બાદર નિગોદ ૨. ને તે નિગોદના જીવ (અનંતા જીવનું સાધારણ જે એકજ શરીર તે એક નિગોદ કહીએ તે વનસ્પતિમાં જ હોય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવન, સુક્ષ્મ નિગોદ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે. પર્યાપ્તા નિગોદ ૧, ને અપર્યાપ્તા નિગોદ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, બાદર નિગોદ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ બે ભેદે કહ્યા છે. પર્યાપ્તા નિગોદ ૧, ને અપર્યાપ્તા નિગોદ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે. સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૧, ને બાદર નિગોદના જીવ ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે ભેદે કહ્યા છે. સૂક્ષ્મ નિગોદ જીવ પર્યાપ્તા ૧. ને અપર્યાપ્તા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર નિગોદના જીવ કેટલે ભેદે કહ્યા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે પણ બે ભેદે કહ્યાછે. બાદર નિગોદ જીવ પર્યાપ્તા ૧, ને અપર્યાપ્તા ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શું સંખ્યાતા છે, કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા નથી, અસંખ્યાતા છે. (એક નિગોદ તે એક દ્રવ્ય કહીએ તે માટે. અસંખ્યાતા નિગોદ અસંખ્યાતા દ્રવ્ય.) પણ અનંતા નથી.

એમ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ નિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શું સંખ્યાતા છે, કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા નથી. અસંખ્યાતા છે. પણ અનંતા નથી.

એમ સૂક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પણ કહેવા. ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદરનિગોદ દ્રવ્યાર્થપણે શું સંખ્યાતા છે, કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા નથી અસંખ્યાતા છે પણ અનંતા નથી.

એમ બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા પણ કહેવા ને અપર્યાપ્તા પણ એમજ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, [illegible] શું સંખ્યાતા છે કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતા [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] નથી [illegible] નથી પણ અનંતા છે (જે ભણી એક [illegible])

[illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible] એમજ કહેવા

[illegible] શું [illegible] કે અસંખ્યાતા

ઉત્તર—હે [illegible]

[illegible] અનંતા છે

પ્રશ્ન—હે [illegible] એમજ કહેવા

[illegible] કે અસંખ્યાતા

ઉત્તર—હે [illegible] નથી [illegible] અનંતા છે

એમ [illegible] ને [illegible] પણ એમજ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિગોદ પ્રદેશાર્થપણે શું સંખ્યાતા છે, કે અસંખ્યાતા છે, કે અનંતાછે! **ઉત્તર**—હે ગૌતમ, સંખ્યાતા નથી. તેમ અસંખ્યાતા નથી. પણ અનંતા છે. (જે ભણી એકેકા નિગોદ અનંતે પુદ્‌ગળ પ્રદેશે નિષ્પન એકેંદ્રિય શરીરરૂપ છે તે માટે.)

એમ પર્યાપ્તા પણ કહેવા, ને અપર્યાપ્તા નિગોદના પણ અનંતા પર્યાય કહેવા.

વળી એમ એજ પ્રમાણે સુક્ષ્મ નિગોદ, બાદર નિગોદ, પર્યાપ્તા, અપર્યાપ્તા. સર્વને નવે આળાવે પ્રદેશાર્થપણે અનંતા કહેવા. એમજ નિગોદના જીવ પણ નવે આળાવે પ્રદેશાર્થપણે સર્વે અનંતા કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, ને અપર્યાપ્તા ૪. એ દ્રવ્યાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧, તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, ને તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે. ૪.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, ને અપર્યાપ્તા ૪. એ પ્રદેશાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ દ્રવ્યાર્થપણે કહ્યું. એમ પ્રદેશાર્થપણે પણ ચારે બોલ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪. એ ચાર દ્રવ્યાર્થપણે ને એ ચાર પ્રદેશાર્થપણે ભેળા એટલે આઠ ૮. એ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧, તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૪. તે સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અનંત ગુણા છે ૫, (અનંત પ્રદેશની એકેક નિગોદ છે તે માટે.) તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, ને તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેસાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૮,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૧. બાદર નિગોદના જીવ ૨. પર્યાપ્તા ૩. અપર્યાપ્તા ૪. એ ચારે દ્રવ્યાર્થપણે ને ચારે પ્રદેસાર્થપણે વળી એ ચારે દ્રવ્યાર્થપણે ને એ ચારે પ્રદેસાર્થપણે ભેળા એટલે આઠ ૮. એ માંહે કયા કયા થકી થોડા ૧. જાવત્ વિશેષાધિક છે? ૪.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સુક્ષ્મ, બાદર નિગોદનું કહ્યું. તેમજ સુક્ષ્મ, બાદર. નિગોદના જીવનું પણ અલ્પ બહુત્વ કહેવું. પણ તેમાં એટલો વિશેષ જે દ્રવ્યાર્થથકી પ્રદેસાર્થપણે

ક્રમે સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તના દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્ત પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા કહેવા. ઈમ સર્વે તેમજ કહેવું યાવત્ સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્ત પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે. ૮.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪. વળી સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૫, બાદર નિગોદના જીવ ૬, પર્યાપ્તા ૭, ને અપર્યાપ્તા ૮. એ આઠ દ્રવ્યાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયા થકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા બાદર નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે છે ૧. તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તેથકી સૂક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. તેથકી સૂક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૪. તે સૂક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણા થકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અનંતગુણા છે ૫. તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૬. તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭. ને તે થકી સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૮.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ નિગોદ ૧, બાદર નિગોદ ૨, પર્યાપ્તા ૩, અપર્યાપ્તા ૪, વળી સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ ૫, બાદર નિગોદના જીવ ૬, પર્યાપ્તા ૭, અપર્યાપ્તા ૮. એ આઠ પ્રદેશાર્થપણે એ માંહે કોણ કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વ થકી થોડા બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે છે ૧. તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તેથકી સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવ [illegible]

પ્રશ્ન [illegible]

ઉત્તર [illegible]

થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે. ૪, તે સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તાના દ્રવ્યાર્થપણાથકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અનંત ગુણા છે ૫, (એકેક નિગોદમાં અનંતા જીવ છે તે માટે.) શેષ બોલ તેમજ કહેવા. તે એમ કે તે થકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા દ્રવ્યાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૮, તે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા તેહના દ્રવ્યાર્થપણા થકી બાદર નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૯, (એકેક જીવને અસંખ્યાત પ્રદેશ છે તે માટે.) શેષ બોલ એમજ તે એમકે તેથકી બાદર નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૦, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૧, તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૧૨. તે સુક્ષ્મ નિગોદના જીવ પર્યાપ્તાના પ્રદેશાર્થપણાથકી બાદર નિગોદ પર્યાપ્તાના પ્રદેશ અનંત ગુણા છે ૧૩, (એક નિગોદ અનંતા પુદ્ગળ પ્રદેશે નિપન્ન છે તે એકેક નિગોદના પુદ્ગળ એક નિગોદના જીવથકી પણ અનંત ગુણા છે તે માટે) તેથકી બાદર નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૪, તે થકી સુક્ષ્મ નિગોદ અપર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે અસંખ્યાત ગુણા છે ૧૫, ને તેથકી સુક્ષ્મ નિગોદ પર્યાપ્તા પ્રદેશાર્થપણે સંખ્યાત ગુણા છે ૧૬. એ નિગોદનો અધિકાર પુરો થયો. એટલે ૭ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા. એટલે શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે છઠ્ઠ વિધ પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૩૯. સાત પ્રકારના સંસારી જીવ તેમાં તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર, ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે સાત પ્રકારે સંસારી જીવ છે તે એવી રીતે કહે છે કે, નારકી ૧ તિર્યંચ પુરુષ, નપુંસક ત્યાં ૨ તિર્યંચણી સ્ત્રી ૩ મનુષ્ય પુરુષ, નપુંસક ત્યાં ૪. મનુષ્યણી સ્ત્રી ૫ દેવતા ૬ ને દેવતી ૭.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, નારકીની સ્થિતિ કેટલા કાળની છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગરોપમની છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, તિર્યંચ પુરુષ ને નપુંસક ને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની છે.

એમ તિર્યંચણી ભણવી, મનુષ્ય પુરુષ નપુંસકને ને મનુષ્ય સ્ત્રીને પણ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટી ત્રણ પલ્યોપમની સ્થિતિ છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતાને નારકીની પેઠે જઘન્ય દશ હજાર વરસ ને ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમની. (અપરીગ્રહીત ભાર્યા આશ્રયું) હવે કાયસ્થિતિ કહે છે.

નારકી દેવતા ને દેવી. એટલે જે ભવસ્થિતિ છે તેટલીજ કાયસ્થિતિ જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ યોનીયા તિર્યંચયોનીયાપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ એ-કેન્દ્રિમાંહે રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણી તિર્યંચણીપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તની કાયસ્થિતિ જાણવી ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યો-પમ પૂર્વક્રોડી પૃથક્ત્વ વરસે અધિક રહે. (તિર્યંચણીના સાત ભવ પૂર્વક્રોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગલણીનો કરે ત્યારે એ માન થાય)

એમ મનુષ્ય ને મનુષ્યણીને પણ ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વક્રોડી પૃથક્ત્વે અધિક કાયસ્થિતિ જાણવી

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત (તિર્યંચનો લઘુભવ કરીને પાછો નારકી [illegible]
[illegible] કાળનું અંતર પડે (વનસ્પતિમાંહેથી.)
[illegible]

કે પ્રથમ સમયના ઉપના નારકી ૧. (તત્કાલોત્પન) ઉપપાત સમય ટાળીને દ્વીતીયાદિક સમયના તે અપ્રથમ સમયના નારકી ૨. એમ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩. અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪. પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫. અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬. પ્રથમ સમયના દેવતા ૭. ને અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયોત્પન્ન નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ છે. (તે એક ઉપજવાનો સમય વહી જાય ત્યારે તે અપ્રથમ સમયનો કહેવાય તે માટે ઉપજતાં પ્રથમ સમય લગીજ પ્રથમ સમયીક હોય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઉણી (ઉપજવાને પહેલે સમયે પ્રથમ સમયી કહેવાય તે ન ગણાય તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ એક સમયે ઉણી સ્થિતિ જાણવી. (ઉપજવાને સમયે ઉણી જાણવી.) એમ સર્વત્ર જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયોત્પન્ન તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ હોય. (પછે અપ્રથમ સમયી થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ ગ્રહણ એક સમયે ઉણાની (સર્વથકી નાહનો બસેં ને છપન આવળીકાનો ભવ તે ક્ષુલ્લક ભવ કહીએ. ને સમયોત્પન્ન તે પૂર્વવત્ત જાણવું.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ એક સમયે ઉણી સ્થિતિ હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી મનુષ્યને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયી મનુષ્યને ને અપ્રથમ સમયી મનુષ્યને જેમ તિર્યંચની સ્થિતિ કહી તેમજ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી દેવતાને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયી દેવતાને ને અપ્રથમ સમયી દેવતાને જેમ નારકીની સ્થિતિ કહી તેમજ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયીના નારકીને કેટલા કાળની કાય સ્થિતિ હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમના નારકીને ને અપ્રથમ સમયના નારકીને જે ભવ સ્થિતિ કહી તેજ કાય સ્થિતિ જાણવી. (નારકી મરી અંતર રહીત નારકી ન થાય તે માટે.) એમજ દેવતાની પણ કાય સ્થિતિ નારકી પરે જાણવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક એજ સમય રહે. (એક સમય પછી અપ્રથમ સમયી કહેવાય માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નિરય, અપ્રથમ સમયના નિરયપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ પડીકે એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ રહે. (જે ગતિમાં જે જીવ જાય. તે જીવ ત્યાં પ્રથમ તે ભવને પહેલે સમયે પ્રથમ સમયી જાણવો. પછી ગમે તેટલા ભવ તે ગતી માંહે કરે તો પણ અપ્રથમ સમયીજ કહીએ પણ પ્રથમ સમયી ન કહીએ એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય, પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એકજ સમય રહે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયી મનુષ્ય અપ્રથમ સમયીના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણો રહે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથકત્વે અધીક રહે. (સાત ભવ પૂર્વ કોડીના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમને આયખે જુગલીઆનો કરે ત્યારે એ માન થાય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી નારકીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહૂર્ત્ત અધીક એટલો અંતર પડે (કેમકે દશ હજાર વરસ સમયે ઉણા અપ્રથમ સમયી નારકી રહીને ત્યાંથી મરી અંતર્મુહૂર્ત્તનો તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી પાછો નરકી થાય ત્યા પ્રથમ સમયી કહેવાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિનો કાળ (અનંતો) કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible] અંતર પડે (તે [illegible] તિર્યંચનો ભવ કરીને [illegible] ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.
પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] અંતર પડે?

ઉત્તર—[illegible]

પ્રશ્ન—[illegible]
ઉત્તર—[illegible]

સમયે મરીને મનુષ્યમાં ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે એટલો અંતર પડે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથકત્વ ઝાઝેરો અંતર પડે. (તે એમજે મનુષ્ય, દેવતા, નારકીમાં રહીને પાછો તિર્યંચ થાય. ત્યારે એ અંતર જાણવો. કેમકે તિર્યંચ ટાળી શેષ ત્રણ ગતીમાં એટલોજ ઉત્કૃષ્ટો કાળ છે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયી મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણા અંતર પડે. (તે એમજે એકતો તેહીજ મનુષ્યનો સમયે ઉણો ક્ષુલ્લક ભવ ભોગવીને બીજો તિર્યંચનો ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો મનુષ્યમાં ઉપજે તીહાં પ્રથમ સમયી થાય ત્યારે એ અંતર જાણું.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધીક અંતર પડે. (તે એમજે ત્યાંથી મરી તિર્યંચનો એક ક્ષુલ્લક ભવ કરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહુર્ત્તે અધીક અંતર પડે. (તે એમજે દશ હજાર વરસ સમયે ઉણા અપ્રથમ સમયી દેવતાનો પોતાનો ભવ ભોગવીને ત્યાંથી મરી અંતર્મુહુર્તનો તિર્યંચનો ભવ કરી પાછો ફરી દેવતા થાય ત્યારે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનો અંતર પડે. (તે એમજે અંતર્મુહુર્ત્તનો તિર્યંચનો ભવ કરીને પાછો દેવતા થાય ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, જાવત્ પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, એ ચાર માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના ઉપના મનુષ્ય છે ૧. તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, ને તેથકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, (તિર્યંચનો નિશ્ચે એક સમયે અનંતા ઉપજતા પામીએ પણ ત્યાં તિર્યંચ માંહેથી મરીને પાછા તિર્યંચ માંહે ઉપજે છે તે તો અપ્રથમ સમયીજ કહીએ માટે તે લેવા નહીં. ને જે મનુષ્ય, દેવતા, નારકી એ ત્રણ ગતી માંહેથી મરીને જે તિર્યંચ માંહે ઉપજે છે તેજ પ્રથમ સમયી કહીએ તે તો અસંખ્યાતાજ હોય તે માટે અસંખ્યાતા કહીએ એ ભાવાર્થ જાણવો.)

પ્રશ્ન—[ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકી ૧. જાવત્ અપ્રથમ સમયના દેવતા ૪.] એ ચાર માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણાં હોય ?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એ ચારેનું અલ્પ, બહુત્વ જેમ પ્રથમ સમયના ચારેનું કહ્યું તેમજ કહેવું. પણ તેમાં એટલો વિશેષ જે અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧. ને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨. એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે ૧. તેથકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે. ૨.

એમ શેષ ત્રણે ગતીના નારકી પરે કહેવા. પણ તેમાં એટલો વિશેષ જે પ્રથમ સમયના તિર્યંચ થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧. યાવત્ અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮. એ આઠ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧. તેથકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. (સમુર્છિમ સહીત) તેથકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. તેથકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪. તેથકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. (એહની ભાવના પૂર્વવત) તેથકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૬ તેથકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭ ને તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૮. એ આઠ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા એટલે આ [illegible] સંપૂર્ણ થઇ.

૧૩૬. નવ પ્રકારે સંસારી જીવ તેમાં તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ. બહુત્વનો અધિકાર.

[illegible] એમ કહે છે [illegible] સંસારી જીવ [illegible] તે એવી રીતે કહે છે કે પૃથ્વીકાય [illegible] પંચેંદ્રીય ૯

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible] કહેવા [illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પૃથ્વી આદીકને અંતર સર્વને અનંતાકાળનું પડે. ને વનસ્પતિકાયને અસંખ્યાતા કાળનું અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા ૧, જાવત્ પચેંદ્રીકાયા ૯, એ નવમાંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વથકી થોડા પચેંદ્રીજીવ છે ૧, તેથકી ચૌરેંદ્રી જીવ વિશેષાધિક છે ૨, તેથકી તેરેંદ્રીય વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી બેરેંદ્રીય વિશેષાધિક છે ૪, તેથકી તેઉકાય અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. તેથકી પૃથ્વિકાયા વિશેષાધિક છે ૬. તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૭. તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૮. ને તેથકી વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે. ૯. એ નવ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા. એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે નવ વિધ પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઈ.

૧૩૭. દશ પ્રકારે સંસારી જીવ તેમાં તેની ભવસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે દશ પ્રકારે સંસારી જીવ કહ્યા છે. તે એવી રીતે કહે છે કે. પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીય ૧. અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રીય ૨. પ્રથમ સમયના બેરિંદ્રીય ૩. એમ જાવત્ પ્રથમ સમયના પચેંદ્રીય ૯. ને અપ્રથમ સમયના પચેંદ્રીય ૧૦.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ છે. (પછે અપ્રથમ સમયી કહેવાય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રીયને કેટલા કાળની સ્થિતિ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અતિ લઘુ બસેં ને છપન આવળીકાનો એક ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણાની. ને ઉત્કૃષ્ટપણે બાવીસ હજાર વરસ એક સમયે ઉણાની સ્થિતિ છે.

એમ એણે અભીપ્રાયે સર્વ પ્રથમ સમયીને જઘન્યથી એક સમય ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની સ્થિતિ કહેવી. ને અપ્રથમ સમયી સર્વને જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે જેહને જેટલી સ્થિતિ છે તે સમયે ઉણી કહેવી. એમ જાવત્ અપ્રથમ સમયી પચેંદ્રીયને ઉત્કૃષ્ટી સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરોપમ એક સમયે ઉણી કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળની કાયસ્થિતિ છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયી સર્વને જઘન્યથી એક સમયની ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એક સમયની કાયસ્થિતિ કહેવી. ને અપ્રથમ સમયી સર્વને જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ સમયે ઉણાની ને ઉત્કૃષ્ટપણે એકેંદ્રીયને (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ, બેરિંદ્રી, તેંદ્રી, ચઉરીંદ્રીને સંખ્યાતો કાળ અને પચેંદ્રીયને હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાની કાયસ્થિતિ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રીયને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણાનું (તે એમજે એકતો તેહીજ ક્ષુલ્લક ભવ ને અંતર માટે એક અન્ય ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો એકેંદ્રીય થાય તે માટે.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. (એકેંદ્રીય માંહિ અનંતો કાળ રહે પણ પ્રથમ સમયી ન કહેવાય. પણ જ્યારે બેઈંદ્રીયાદિકનો ભવ કરીને પાછો એકેંદ્રી થાય ત્યારે પ્રથમ સમયી થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રીને કેટલા કાળનો અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધીક. (બેઈંદ્રીયાદિકપણે એક ક્ષુલ્લક ભવ કરીને પાછો એકેંદ્રી થાય ત્યારે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સંખ્યાતે વરસે અધીક (એટલું બેઈંદ્રીયાદિકપણે રહીને પાછો એકેંદ્રી થાય તે માટે.)

એમ સર્વ બેઈંદ્રીયાદિક પ્રથમ સમયીને અંતર જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણાનું. (તે એમજે એક તો પોતાનો ક્ષુલ્લક ભવ અને અંતર માટે એક અન્ય જાતનો ક્ષુલ્લક ભવ કરે એ જઘન્ય અંતર જાણવું.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

વળી અપ્રથમ સમયી હોય સર્વ બેઈંદ્રિયાદિકને જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધીક (વિકની ભાવના પૂર્વવત.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રી ૧. યાવત્ પ્રથમ સમયના પંચેંદ્રી ૫. એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના પંચેંદ્રીય છે ૧. તેથકી પ્રથમ સમયના ચઉરેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨. તેથકી પ્રથમ સમયના તેઈંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩. તેથકી પ્રથમ સમયના બેઈંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪. તેથકી પ્રથમ સમયના એકેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૫. (એકેંદ્રી પૂર્વ સમયે સદાય અનંતા ઉપજતાં પણ તેમને અહિં ન લેવા કેમકે જે બેઈંદ્રિયાદિ માંહેથી એકેંદ્રીપણે ઉપજતા હોય તે પ્રથમ સમયી કહીએ તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રી ૧. યાવત્ અપ્રથમ સમયના પંચેંદ્રી ૫. એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયનું [illegible] [illegible] કહ્યું [illegible] [illegible] [illegible] એટલે વિશેષ છે જે [illegible] અપ્રથમ સમયના એકેં [illegible] [illegible] કહેવા [illegible] એકેંદ્રી અપ્રથમ સમયના અનંત છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત પ્રથમ સમયના એકેં. ૧ ને અપ્રથમ સમયના એકેં. [illegible] એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના એકેં [illegible] [illegible] [illegible] તે માટે) તેથકી અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રી અનંત [illegible]

એમ બેઈંદ્રિયાદિ [illegible] [illegible] [illegible] પ્રથમ સમયના છે ને તેથકી અપ્રથમ

સમયી અસંખ્યાત ગુણા છે ૮.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના એકેંદ્રી ૧. અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રી ૨. જાવત્ પ્રથમ સમયના પચેંદ્રી ૯. ને અપ્રથમ સમયના પચેંદ્રી ૧૦. એ દશ માંહે કોણ કય કયા થકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના પચેંદ્રી છે ૧, તેથકી પ્રથમ સમયના ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨, તેથકી પ્રથમ સમયના તેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી પ્રથમ સમયના બેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪, તેથકી પ્રથમ સમયના એકેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૫, (બેઇંદ્રિયાદિક માંહેથી ઉપજતા અસંખ્યાતાજ પામીએ તે માટે.) તેથકી અપ્રથમ સમયના પચેંદ્રી અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી અપ્રથમ સમયના ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૭, તેથકી અપ્રથમ સમયના તેઇંદ્રિય વિશેષાધિક છે ૮, તેથકી અપ્રથમ સમયના બેઇંદ્રિ વિશેષાધિક છે ૯, ને તેથકી અપ્રથમ સમયના એકેંદ્રી અનંત ગુણા છે ૧૦. એ દશ પ્રકારના સંસારી જીવ કહ્યા. એટલે શ્રી જીવાભીગમ સુત્રે દશ વિધ પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ. એટલે સંસારી જીવનો અભિગમ વાર્તારૂપ સંપૂર્ણ થયો.

૧૩૮. સર્વ જીવનો અધિકાર.

સર્વ જીવને વિષે એહ નવ પ્રતિપત્તિ એણી પરે કહીએ. તે કહેછે. કેટલાએક આચાર્ય એમ કહેછે જે બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. જાવત્ કેટલાએક આચાર્ય એમ કહેછે જે દશ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. તેમાં પ્રથમ બે ભેદ કહે છે.

૧૩૯. બે ભેદે સર્વ જીવના આળાવા ૧૩. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

તેમાં જે આચાર્ય એમ કહેછે જે બે ભેદે સર્વ જીવ છે તે એમ કહેછે કે. સીદ્ધ ૧, ને અસિદ્ધ તે સંસારી જીવ ૨

પ્રશ્ન— હે ભગવન, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સિદ્ધની આદિ છે પણ અંત નથી (માટે તેનો કાળ કહેવાય નહીં.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, અસિદ્ધ અસિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસિદ્ધ તે સંસારી જીવ તેના બે ભેદ છે તે એક જેની આદિ પણ નહિ અને અંત પણ નહિ. તે અભવ્યજીવ ૧. અને જેની આદિ નથી પણ અંત છે તે ભવ્ય જીવ કહીએ ૨, પણ એ બેના કાળનું માન કહેવાય નહિ.

પ્રશ્ન—હે ભગવન, સિદ્ધને કેટલા કાળનું અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યવસિત (આદિ છે પણ અંત નથી) ને અંતર નહીં (સિદ્ધ પડ્યા ફરીથી થાય નહીં માટે,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસિદ્ધ જે સંસારી જીવ તેહને કેટલા કાળનું અંતર છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તેમાં જે અનાદિ અપર્યવસિત તે અભવ્ય જીવ તેહને અંતર નથી (કેમકે અભવ્ય જીવ સિદ્ધ ન થાય તે માટે.) ને અનાદિ સપર્યવસિત તે ભવ્ય જીવ મોક્ષ જાશે પણ પાછા ફરી સંસારી જીવ ન થાય તે માટે તેને પણ અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ ૧, ને અસિદ્ધ તે સંસારી જીવ ૨. એ બે માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા સિદ્ધ છે ૧, તેથકી અસિદ્ધ જે સંસારી જીવ તે અનંત ગુણા છે ૨. ॥૧॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે સઇંદ્રિય (તે ઇંદ્રિય સહીત સંસારી જીવ) ૧, ને અનેંદ્રિય (તે ઇંદ્રિ રહીત સિદ્ધના જીવો) ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રિય સઇંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સઇંદ્રિય બે ભેદે છે. અનાદિ અપર્યવસિત તે અભવ્ય ૧, ને અનાદિ સપર્યવસિત તે ભવ્ય ૨, એ બેના કાળનું માન કહેવાય નહીં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનેંદ્રિય જે સિદ્ધ તે અનેંદ્રિયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અનેંદ્રિ જે સિદ્ધ તે સાદિ અપર્યવસીત છે તેની આદી છે પણ અંત નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રીયને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સઇંદ્રીયને અંતર નથી (કેમકે અનેંદ્રી થઇ સઇંદ્રીય નહીં થાય માટે) એમ અનેંદ્રીને પણ અંતર નથી. (જેની ભાવના પૂર્વવત.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સઇંદ્રીય ૧. ને અનેંદ્રીય ૨. એ બે માંહે કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા તે અનેંદ્રી સિદ્ધ છે ૧. તેથકી સઇંદ્રીય તે સંસારી અનંત ગુણા છે. ૨. ॥૨॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. સકાય ૧, (તે સંસારી જીવ) ને અકાય ૨. (તે સિદ્ધના જીવ.)

એમજ સિદ્ધિનિ અંતર પ્રમુખ પૂર્વપરે કહેવું. ॥૩॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. સજોગી ૧. (તે સંસારી જીવ પહેલેથી તેરમા ગુણસ્થાન સુધીના) ને અજોગી ૨. (તે ચઉદમા ગુણઠાણાના ને સિદ્ધ.)

તેમજ એહની કાયસ્થિતિ, અંતર, અલ્પ, બહુત્વ ને જેમ સકાય, અકાયને કહ્યું તેમજ કહેવું. ॥૪॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. સવેદી ૧. (તે નવમા ગુણઠાણા સુધી) અવેદી ૨ (તે દશમા ગુણઠાણાથી ઉપરના અને સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સવેદી સવેદી પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સવેદી ત્રણ ભેદે છે. તે અનાદિ અપર્યવસિત ૧. (તે અભવ્ય ક્યારેય પણ સવેદી નહીં ટળે) અનાદિ સપર્યવસિત ૨. (તે ભવ્ય ક્યારેક પણ અવેદિથાસે) ને સાદિ સપર્યવસીત ૩. (તે ઉપસમ શ્રેણીથી પડ્યા તે) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસિત ઉપસમ શ્રેણીથી પડીને સવેદી થયા છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત સવેદી રહે (પછે પાછો શ્રેણી ચડીને અવેદી થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ સવેદી રહે એટલે અનંતી ઉતસર્પિણી અવસર્પિણી ક્ષેત્રથી અર્ધ પુદ્ગલ દેસે ઉણું પરાવર્ત્ત સંસારમાં ભમે પછે મોક્ષ જાય. અને જે અનાદિ અપર્યવસીન ને અનાદિ સપર્યવસીન છે તેહના કાળનું માન કહેવાય નહીં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવેદી અવેદીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, અવેદિ બે ભેદે છે. તે સાદિ અપર્યવસીન ૧, (તે સીદ્ધ તથા બારમા ગુણઠાણા ઉપરના જીવ) ને સાદિ સપર્યવસીન ૨, (તે દસમે અગ્યારમે ગુણઠાણે અવેદિ તે) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીન અવેદિ છે તે જઘન્યથી એક સમય રહે. (તે એમજે એક સમેજ કાળ કરે ત્યારે સવેદિ થાય તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત્ત રહે (દશમા, અગ્યારમા ગુણઠાણાનું એટલુંજ માન છે પછે ત્યાંથી પડતો સવેદી થાય તે માટે) અને જે સાદિ અપર્યવસીન છે તેના કાળનું માન કહેવાય નહીં. (કારણ કે બારમા ગુણઠાણા ઉપરથી તે પડવું નથી અને સિદ્ધ પણ ક્યારેય સવેદી ન થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સવેદીને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, અનાદિ અપર્યવસિત (જે અભવ્ય) તેહને અંતર નથી. અનાદિ સપર્યવસિત (તે ભવ્ય) તેને પણ અંતર નથી. ને સાદિ સપર્યવસિત તે જે ઉપસમ શ્રેણી અવેદી થઇને કાળ કરે ત્યાં સવેદી થાય તેહને જઘન્યથી એક સમયનું અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત્તનું અંતર પડે. (એટલું અવેદી રહીને સવેદી થાય તે માટે અંતર્મુહુર્ત્ત હોય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવેદીને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સાદિ અપર્યવસીન તે ક્ષપક શ્રેણી ચડી અવેદિ થાય તેહને અંતર નથી ૧ (પાછો સવેદી ન થાય તે માટે) અને સાદિ સપર્યવસિત (તે દશમા, અગ્યારમા ગુણઠાણાના) અવેદિ તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અંતર પડે (સવેદી થઇને અંતર્મુહુર્ત્તે પાછો શ્રેણી માંડે ત્યાં અવેદી થાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત્ત દેશે ઉણો અંતર પડે (એટલો કાળ સવેદી પણે રહીને પાછો અવેદી થાય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સવેદી ૧. ને અવેદી ૨. એ બે માંહે કયા કયા થકી થોડા ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા અવેદી છે ૧. તે થકી સવેદી જીવ અનંત ગુણા છે ૨. ॥૫॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. સકષાય ૧. (દશમા ગુણઠાણા લગી) ને અકષાય ૨. (તે દશમા ગુણઠાણા ઉપરાંત ને સિદ્ધ).

તે જેમ સવેદી અવેદી કહ્યા તેમજ સર્વ કહેવા. ॥૬॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. સલેશી ૧. (તે સંસારી તેરમા ગુણઠાણા લગી) ને અલેશી ૨. (તે ચઉદમા ગુણઠાણાના ને સિદ્ધ.) તે જેમ અસિદ્ધ, સિદ્ધને કહ્યું તેમ સર્વ કહેવું. તેમાં થોડા અલેશી છે ૧. ને તે થકી સલેશી અનંત ગુણા છે ૨. ॥૭॥

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. જ્ઞાની ૧. (તે બીજા ને ચોથા ગુણઠાણા ઉપરાંત ને સિદ્ધ.) અને અજ્ઞાની ૨. (તે પહેલા ત્રીજા ગુણઠાણાના જીવ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્ઞાની જ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની બે ભેદે છે. સાદિ અપર્યવસિત (અપ્રતિપતિ) જ્ઞાની ૧. ને સાદિ સપર્યવસિત (તે જે પડે) જ્ઞાની ૨. તેમાં જે સાદિ સપર્યવસિત જ્ઞાન છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે (ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વીને મતિ, શ્રુતજ્ઞાન રહે પછી પડે તે માટે) અને જે સાદિ અપર્યવસિત જ્ઞાન છે તેના તો કાળનું માન હોય નહીં. (તેનો આવવું અવસર નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજ્ઞાની અજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અજ્ઞાની ને સવેદીની પરે ત્રણ ભેદે કહેવા. (અનાદિ અપર્યવસિત ૧. અનાદિ સપર્યવસિત ૨, સાદિ સપર્યવસિત ૩.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, જ્ઞાની ને અંતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જ્ઞાની બે ભેદે છે. તેમાં જ્ઞાની જે સાદિ અપર્યવસિતને અંતર નથી (અણપડવા માટે અપ્રતિપાતિ જ્ઞાનવંત) અને સાદિ સપર્યવસિત જે જ્ઞાની તે જે પડે તે તેને જઘન્યથી અંતર અંતર્મુહૂર્તનું (તે પડીને અંતર્મુહૂર્તે સમકિત પામે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત દેશે ઊણો અંતર પડે (મિથ્યાત્વમાં રહીને ફરી જ્ઞાન પામે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજ્ઞાનીને અંતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અજ્ઞાની ત્રણ ભેદે છે [illegible] અનાદિ અનંત અને અનાદિ [illegible] અંતર નથી [illegible] સપર્યવસિત તેને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અંતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટ [illegible] અંતર પડે (કેટલો [illegible])

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

અથવા વળી બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. આહારી ૧, ને અણાહારી ૨, (વિગ્રહ ગતિ, કેવળ સમુદ્ઘાતે, અજોગી અને સિદ્ધ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારી જીવ આહારીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, આહારી જીવ બે ભેદે છે. તે છદ્મસ્થ આહારી ૧, અને કેવળી આહારી ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ જીવ આહારીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તેપણ બે સમયે ઉણો રહે. (તે કેમકે વિગ્રહગતી બે સમય અણાહારી રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરે તે ભોગવીને વળી વિગ્રહગતિ અણાહારી થાય ત્યારે એ માન જાણવું.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ ક્ષેત્રથી આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ માંહિ જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી રહે (વિગ્રહગતી ન કરે આહારીજ રહે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી આહારીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઉણી પૂર્વ કોડી લગી આહારી હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અણાહારી અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અણાહારી બે ભેદે છે. છદ્મસ્થ અણાહારી ૧, અને કેવળી અણાહારી ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ અણાહારી છદ્મસ્થ અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સમય રહે (વિગ્રહગતિ કરતાં ઘણો એટલું અણાહારી રહે તે માટે. વળી મતાંતરે ત્રણ સમય પણ અણાહારી કહ્યા છે પણ શ્રી સિદ્ધાંત માંહે કહ્યું તે તહેત છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી અણાહારી કેવળી અણાહારીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે તે સિદ્ધ થયા તે કેવળી સદાકાળ અણાહારી છે ૧, અને મનુષ્ય ભવે રહ્યા. કેવળી ક્યારેક અણાહારી (કેવળ સમુદ્ઘાત વેળા) હોય. ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ થયા તે કેવળી અણાહારી કેટલા કાળ લગી રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અણાહારી થયાની આદિ છે પણ અંત નથી. (સિદ્ધ પાછા આહારી નહીં થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવાન, ભવસ્થ કેવળી અણાહારીપણું કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, ભવસ્થ કેવળી અણાહારી બે ભેદે છે સજોગી ૧, (તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી સમુદ્ઘાત કરતાં અણાહારી હોય) અને અજોગી ૨ (ચઉદમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી હોય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સયોગી તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી કેટલો કાળ રહે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ કેવળી સમુદ્ઘાત કરતાં ત્રણ સમય અણાહારી રહે. (આઠ સમયનો કેવળી સમુદ્ઘાત છે તેમાં ત્રીજે, ચોથો અને પાંચમો સમય અણાહારી હોય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અયોગી ચઉદમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી અણાહારી કેટલો કાળ રહે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્ત અણાહારી રહે. (ચઉદમા ગુણઠાણાનું એટલુંજ પાંચ લઘુ અક્ષરનું માન છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ આહારીને કેટલા કાળનું અંતર પડે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સમયનું અંતર પડે. (વિગ્રહગતિ અણાહારી હોય તે માટે આહારનો અંતર પડે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળી આહારકને કેટલા કાળનું અંતર પડે.)
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ ત્રણ સમયનું અંતર પડે (કેવળી સમુદ્ઘાતે અણાહારી હોય ત્યારે આહારનો અંતર પડે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, છદ્મસ્થ અણાહારી ને કેટલા કાળનો અંતર પડે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્ય પણે ક્ષુલ્લક ભવ બે સમયે ઉણાનો અંતર પડે (તે એમ જે વિગ્રહગતી બે સમય અણાહારી રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરે ત્યાં આહારી થઈને વળી વિગ્રહગતી કરે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગ માંહે જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે. (વિગ્રહગતી કરેજ નહી ત્યારે અંતર પડે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ કેવળી અણાહારીને અંતર કેટલા કાળનો પડે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદી અપર્યવસિત છે તેને અંતર નથી. (ફરીને આહારી નહી થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સયોગી તેરમે ગુણઠાણે ભવસ્થ કેવળી આહારીને અંતર કેટલા કાળનો પડે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તનું અંતર પડે (કેવળી સમુદ્ઘાત પછી અંતર્મુહૂર્તે ચઉદમુ ગુણઠાણું પડીવજે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અયોગી ભવસ્થ કેવળી અણાહારીને અંતર કેટલા કાળનો પડે!
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (કેમકે ચઉદમા ગુણઠાણાથી પાધરોજ મુક્તિ જાય વચ્ચે આહાર ન કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક ૧, ને અણાહારક ૨. એ બે માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા છે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા જીવ અણાહારી છે ૧, તેથકી આહારી જીવ અસંખ્યાત ગુણાં છે ૨, (નિગોદનો અસંખ્યાતમો ભાગ સદાઈ વિગ્રહગતી વર્તતા અણાહારી પામીએ તે માટે અણાહારીથી આહારી અનંતા ન કહીએ એ ભાવ.) ॥૯॥

અથવા વળી પ્રકારાંતરે બે ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. ભાષક ૧, (તે ભાષાએ બોલે તે) અને અભાષક ૨. (તે જે મૌન રહે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સભાષક સભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે એક સમય રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત લગી ભાષા વર્ગણા સહીત રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભાષક અભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અભાષક બે ભેદે છે. સિદ્ધ અભાષક ૧, (જેની આદિ છે પણ અંત નથી) ને સંસારી અભાષક ૨. (જેની આદિ પણ છે, ને અંત પણ છે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ અભાષક અભાષકપણે કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ એના કાળનું માન કહેવાય નહીં. (કેમકે સિદ્ધ કયારેય પણ બોલશે નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસારી અભાષક અભાષકપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત લગી રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંતી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી ક્ષેત્રથી અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત લગી અભાષકપણે રહે. (એકેંદ્રિમાંહે રહે ત્યાં અભાષક છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. સિદ્ધ અભાષક ૧, ને સંસારી અભાષક ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ અભાષકને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (સિદ્ધ કયારેય પણ બોલે નહીં તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસારી અભાષકને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય (ભાષાદ્રવ્ય ગ્રહણરૂપ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભાષક ૧, ને અભાષક ૨, એ બે માહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા ભાષક છે ૧, તેથકી અભાષક અનંત ગુણા છે ૨. (એકેંદ્રી ને સિદ્ધ અનંતા છે તે માટે) ॥૨૦॥

सिद्ध सइंदिय काए, जोए वेए कसाय लेसाय।।
नाणुं वयोगा हारा, भास शरीराय चरमोय ।।१।। (टीकार्थ)

અર્થ—સિદ્ધ ૧, સઇંદ્રીય ૨, કાય ૩, જોગ ૪, વેદ ૫, કષાય ૬, લેશ્યા ૭, જ્ઞાન ૮, ઉપયોગ ૯, આહારી ૧૦, ભાષક ૧૧, સશરીરી ૧૨, ને ચરીમદ્ધાર ૧૩. એ તેર આલાપાની સંગ્રહણી ગાથા કહી. એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે સર્વ જીવની દુવિધ પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઈ.

૧૪૭. ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ. તેના આળાવા સાત. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે એવી રીતે કહે છે કે સમ્યક્દ્રષ્ટી ૧, મિથ્યાદ્રષ્ટી ૨, ને સમ્યક, મિથ્યાદ્રષ્ટી તે મીશ્રદ્રષ્ટી ૩.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમ્યક્દ્રષ્ટી સમ્યક્દ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકદ્રષ્ટી બે ભેદે છે. તે. સાદિ અપર્યવસિત ૧, (તે અનાદિ મીથ્યાત્વમાંથી સમ્યકત્વ પામ્યો તેની આદી છે પણ અંત નથી કેમકે ક્ષાયક સમ્યકદ્રષ્ટી પડે નહીં મોક્ષ જાય તે માટે.) ને સાદિ સપર્યવસીત ૨. (તે જે સમ્યકત્વ પામીને વળી પડવાઇ થાય છે તે.) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત સમ્યકત્વદ્રષ્ટી છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે (ઉપશમ સમ્યકત્વ પ્રમુખ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે (ક્ષાયોપશમીક સમ્યકત્વ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મિથ્યાદ્રષ્ટી મિથ્યાદ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિથ્યાદ્રષ્ટી ત્રણ ભેદે છે. તે સાદિ સપર્યવસિત ૧. (તે પડવાઇ) અનાદિ અપર્યવસીત ૨ (તે મિથ્યાત્વી અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસિત ૩. (તે ભવ્ય) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત મિથ્યાત્વી સમ્યકત્વથી પડીને મિથ્યાત્વમાં આવ્યા છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણો રહે પછી સમ્યકત્વ પામે (અને ભવ્ય તેના કાળનું માન થાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત મીશ્રદ્રષ્ટી મિશ્રદ્રષ્ટીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિશ્રદ્રષ્ટી (ત્રીજે ગુણઠાણે) તે જઘન્યપણે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહૂર્ત રહે (પછી સમ્યકત્વ પામે અથવા મિથ્યાત્વે જાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમ્યકદ્રષ્ટીને કેટલા કાળનો અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સમ્યકદ્રષ્ટીના બે ભેદ છે સાદિ અપર્યવસિત ૧, ને સાદિ સપર્યવસિત ૨, તેમાં જે સાદિ અપર્યવસીત (ક્ષાયક સમ્યકત્વી) તેહને અંતર નથી (કેમકે તે પાછો મિથ્યાત્વી ન થાય તે માટે) અને જે સાદિ સપર્યવસીત (તે ઉપશમ ક્ષાયોપશમી સમ્યકત્વી) તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અંતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણો અંતર પડે (તિહાં કાળે વળી પાછો ફરીને આવત સમ્યકત્વ પામે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મિથ્યાદૃષ્ટીને કેટલા કાળનો અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, મિથ્યાદૃષ્ટીના ત્રણ ભેદ છે. અનાદિ અપર્યવસિત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) ને સાદિ સપર્યવસીત ૩ (તે સમ્યક્ત્વથી પડીને મિથ્યાત્વી થયા છે તે) તેમાં પ્રથમ અનાદિ અપર્યવસીતને અંતર નથી. તેમ અનાદિ સપર્યવસીન તેને પણ અંતર નથી. અને જે સાદિ સપર્યવસીત છે તેહને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાનું અંતર પડે. (એટલું સમ્યક્ત્વમાં રહીને પાછો મિથ્યાત્વ પામે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મિશ્રદૃષ્ટીને અંતર કેટલા કાળનો પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અંતર પડે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત દેશઉણો અંતર પડે. (એટલે કાળે ફરી સમ્યક્ત્વ પામતાં મિશ્રપણું આવે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સમ્યક્દૃષ્ટી ૧, મિથ્યાદૃષ્ટી ૨, ને મિશ્રદૃષ્ટી ૩. એ ત્રણ માંહે કોણ કોણથી થોડા ઘણા હોય!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા મિશ્રદૃષ્ટી છે ૧, તેથી સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટી અનંત ગુણા છે ૨. (સિદ્ધ અનંતા માટે) ને તેથી મિથ્યાત્વદૃષ્ટી અનંત ગુણા છે ૩. (નિગોદ અનંતા તે માટે.) ॥૩॥

અથવા વળી ત્રણ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. પરીત ૧, (પ્રત્યેક શરીરી તથા પરીત સંસારી) અપરીત ૨, (સાધારણ શરીરી તથા બહુળ સંસારી) ને નોપરીત, નો અપરીત ૩. (તે સિદ્ધ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરીત જીવ પરીતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પરીત જીવ બે ભેદે છે. કાયપરીત ૧, (તે પ્રત્યેક શરીરી) ને સંસાર પરીત ૨. (તે અલ્પ સંસારી).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાયપરીત કાયપરીતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ રહે. જાવત્ અસંખ્યાતા લોકના આકાશ પ્રદેશ જેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી પ્રત્યેક શરીરપણે રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસાર પરીત સંસાર પરીતપણે કેટલા કાળ લગી રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે. (પછી સમયે તત્કાળ કેવળ પામી મુક્તિ જાય તે માટે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત દેશ ઉણો રહે. (એટલા માટે જેહને સંસાર ભ્રમણ રહ્યું હોય તે પરીત સંસારી કહીએ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપરીત અપરીતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અપરીત બે ભેદે છે તે કાય અપરીત ૧. (તે સાધારણ શરીરી) ને સંસાર અપરીત ૨ (તે બહુળ સંસારી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાય અપરીત કાય અપરીતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે. (નિગોદ માંહે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ રહે. (તે કાળથકી અનંતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી ક્ષેત્રથકી અનંતા લોકાકાશ પ્રમાણે અસંખ્યાત પુદ્‌ગળ પરાવર્તન કરે તે આવળકાને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા સમય થાય તેટલો કાળ રહે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસાર અપરીત સંસાર અપરીતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અનાદિ અપર્યવસિત ૧. (તે અભવ્ય જીવ) અને અનાદિ સપર્યવસિત ૨. (તે ભવ્ય જીવ છે ને જેને અર્ધ પુદ્‌ગળ ઉપરાંત સંસાર છે તે) (એના કાળનું માન કહેવાય નહીં)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપરીત, નો અપરીત (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહની આદિ છે, પણ અંત નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાય પરીતને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. (એકજ નિગોદનો ભવ કરી પાછો પ્રત્યેક થાય તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે. (નિગોદમાં રહીને પ્રત્યેક થાય ત્યારે અને નિગોદનો કાળ અઢી પુદ્‌ગળ પરાવર્ત છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસાર પરીતને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી. (કેમકે જે અલ્પ સંસારી છે તે બહુળ સંસારી ન થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાય અપરિતને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, કાય અપરીત તે સાધારણ શરીરી તેહને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો પૃથ્વીની કાયસ્થિતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંસાર અપરીત (તે અનાદિ અપર્યવસિત અભવ્ય) તેહને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે, અનાદિ અપર્યવસિત ૧. (તે અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસિત ૨. ([illegible] સંસારી [illegible]) તેમાં અનાદિ અપર્યવસિતને પણ અંતર નથી અને અનાદિ સપર્યવસિતને પણ અંતર નથી. (કારણ કે અભવ્યને ભવ્ય થવું નથી માટે અંતર નથી અને જે ભવ્ય છે તે અલ્પ સંસારી પરીત થઈ પણ ફરી બહુળ સંસારી નહિ થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપરીત નોઅપરીત (તે સિદ્ધ) તેને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પરીત ૧ અપરીત ૨, અને નોપરીત નોઅપરીત ૩. એ ત્રણ માંહે કોણ કોણ થકી [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થી થોડા પરીત છે ૧, (પ્રત્યેક શરીરી અને અલ્પ સંસારી માટે.) ને થી નોપરીત ને અપરીત (સિદ્ધ) તે અનંત ગુણા છે ૨. તે થી અપરીત (તે સાધારણ શરીરી અને અનંત સંસારી) અનંતગુણા છે ૩. ॥૭॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે. પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, ને નોપર્યાપ્તા નોઅપર્યાપ્તા ૩. (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તા જીવ પર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાં સુધી પર્યાપ્તાપણે ભવ કરે. અપર્યાપ્તાપણે મરે નહીં તે માટે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપર્યાપ્તા જીવ અપર્યાપ્તાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તજ રહે. (અપર્યાપ્તાના ઘણા ભવ કરે તો પણ અંતર્મુહૂર્ત માંહે જેટલા ભવ થાય તેટલાજ કરે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેઓ સાદિ અપર્યવસિત છે. (એટલે તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તાને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. (એટલોજ અપર્યાપ્તાનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપર્યાપ્તાને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો ને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાનો અંતર પડે (એટલોજ પર્યાપ્તાનો કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (સિદ્ધ) તેહને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પર્યાપ્તા ૧, અપર્યાપ્તા ૨, ને નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા ૩. એ ત્રણ મધ્યે કયા કયાથકી થોડા ઘણા છે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા નોપર્યાપ્તા, નોઅપર્યાપ્તા (સિદ્ધ) છે ૧, તેથકી અપર્યાપ્તા અનંતગુણા છે ૨. (નિગોદીઆ સિદ્ધથી અનંતગુણા છે તે માટે) ને તે થકી પર્યાપ્તા જીવ સંખ્યાતગુણા છે ૩. (સૂક્ષ્મ માંહે પર્યાપ્તા ઘણા છે તે માટે) ॥૮॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે સૂક્ષ્મ ૧ બાદર ૨, નોસૂક્ષ્મ, નોબાદર ૩. (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સૂક્ષ્મ જીવ સૂક્ષ્મપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાતો કાળ પૃથ્વીની કાયસ્થિતિ જેટલો અસંખ્યાતો કાળ રહે

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવ બાદરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ. તે કાળથકી અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી અને ક્ષેત્રથકી આંગુળના અસંખ્યાતમા ભાગે આકાશ શ્રેણીમાંહિ જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોસુક્ષ્મ, નોબાદર (સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્ય વસીત છે (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને બાદરપણાની કાયસ્થિતિના કાળ જેટલો અંતર જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બાદર જીવને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને સુક્ષ્મપણાની કાયસ્થિતિના કાળ જેટલો અંતર જાણવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોસુક્ષ્મ, નોબાદર તેહને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સુક્ષ્મ ૧, બાદર ૨, અને નોસુક્ષ્મ નોબાદર ૩, એ ત્રણ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા નોસુક્ષ્મ નોબાદર (સિદ્ધ)છે. ૧, તે થકી બાદર જીવ અનંત ગુણા છે ૨, ને તે થકી સુક્ષ્મ જીવ અસંખ્યાત ગુણા છે. ૩, ॥૪॥

અથવા વળી ત્રણ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે, તે સંજ્ઞી ૧, (મન સહીત પચેંદ્રી) અસંજ્ઞી ૨, (તે મન રહીત) ને નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞી ૩, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજ્ઞી જીવ સંજ્ઞીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથકત્વસો સાગર ઝાઝેરી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસંજ્ઞી જીવ અસંજ્ઞીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર,—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્ત રહે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોસંજ્ઞી નોઅસંજ્ઞી (તે સિદ્ધ.) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્ય વસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજ્ઞી જીવને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસંજ્ઞી જીવને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે ને ઉત્કૃષ્ટપણે પ્રથક્ત્વ સો સાગરોપમ સાઝેરાનું અંતર પડે. (એટલો અસંજ્ઞીનો કાળ છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ગૌતમ, નોસંજ્ઞી, નોઅસંજ્ઞી ને કેટલા કાળનો અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજ્ઞી ૧, અસંજ્ઞી ૨, ને નોસંજ્ઞી, નોઅસંજ્ઞી ૩, (તે સિદ્ધ.) એ ત્રણ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણાં હોય!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા સંજ્ઞી (મન સહીત) છે ૧, તે થકી નોસંજ્ઞી, નોઅસંજ્ઞી (સિદ્ધ) તે અનંત ગુણા છે ૨, ને તે થકી અસંજ્ઞી અનંત ગુણા છે ૩, ॥૫॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે. તે ભવ સિદ્ધિયા ૧, (તે ભવ્ય) અભવ્ય સિદ્ધિયા ૨, (તે અભવ્ય) ને નોભવ્યસિદ્ધિયા, નોઅભવ્યસિદ્ધિયા ૩, (તે સિદ્ધ).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત ભવ્યસિદ્ધિયા ભવ્યસિદ્ધિયાપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અનાદિ સપર્યવસીત છે. (તેની આદિ નથી પણ અંત છે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અભવ્યસિદ્ધિયા અભવ્યસિદ્ધિયાપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે અનાદિ અપર્યવસીત છે. (એટલે તેની આદિ પણ નથી. ને અંત પણ નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોભવ્યસિદ્ધિયા, નોઅભવ્યસિદ્ધિયા કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે સાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેની આદિ છે પણ અંત નથી).

એ ત્રણેને અંતર નથી (કેમકે ભવ્ય છે તે અભવ્ય ન થાય, અભવ્ય છે તે ભવ્ય ન થાય ને સિદ્ધ છે તે અસિદ્ધ ન થાય તે માટે).

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ભવ્ય ૧, અભવ્ય ૨, ને નોભવ્ય નોઅભવ્ય ૩, એ ત્રણ માંહે કયા કયાથકી થોડા ઘણા હોય!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અભવ્ય છે ૧, તે થકી નોભવ્ય નોઅભવ્ય (તે સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૨. ને તે થકી ભવ્ય અનંત ગુણાં છે ૩. ॥૬॥

અથવા વળી ત્રણ પ્રકારે સર્વ જીવ કહ્યા છે. તે ત્રસ ૧, (બે ઇંદ્રીયાદિક) સ્થાવર ૨. (તે એકેંદ્રી) નોત્રસ નોસ્થાવર ૩. (તે સિદ્ધ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસજીવ ત્રસપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સાઝેરાં રહે. (પૂર્વે દ્વિવિધ પ્રતિપત્તિને વિષે તેઉ, વાયુને પણ ત્રસ કહ્યા છે પણ ઇહાં સ્થાવરમાં કહ્યા છે અને ઇહા તો કેવળ બે ઇંદ્રિયાદિક ત્રસ જાણવા તો તે માટે તો બે હજાર સાગરોપમ સાઝેરા રહે. એ ભાવ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્થાવર જીવ સ્થાવરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોત્રસ નોસ્થાવર જીવ (તે સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસ જીવને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્થાવર જીવને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, બે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાંનો અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોત્રસ નોસ્થાવર તેને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ત્રસ ૧, સ્થાવર ૨, ને નોત્રસ નોસ્થાવર ૩, એ ત્રણ માંહે કયા કયા થકી થોડાં ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ત્રસ જીવ છે ૧, તેથકી નોત્રસ નોસ્થાવર. તે અનંત ગુણા છે ૨, ને તે થકી સ્થાવર જીવ અનંત ગુણા છે ૩. ઇતિ એ શ્રી જીવાભિગમ સૂત્રે સર્વ જીવની ત્રીવિધિ પ્રતિપતિ સંપૂર્ણ થઇ

૧૪૨. ચાર પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા ચાર. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ; અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહેછે જે ચાર ભેદે સર્વ જીવ કહ્યાછે. તે કહે છે. મનજોગી ૧, (સંજ્ઞી પચેંદ્રી તે પણ મન વ્યાપાર સહીત) વચનજોગી ૨, (તે બેઇદ્રિયાદિક તે પણ વચન વ્યાપારવંત) કાયજોગી ૩, (સર્વ જીવ) ને અજોગી ૪ (તે સિદ્ધ અને ચઉદમા ગુણઠાણાના.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનજોગી મનજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે (મનો વર્ગણાના પુદ્‌ગળ લેવારૂપ) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અંતર્મુહુર્ત રહે. (મન વ્યાપાર ચીંતવરૂપ) એમ વચનજોગી પણ કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાયજોગી કાયજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અજોગી અજોગીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે (એટલે તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે (અવેદી તથા પુરૂષવેદી થાતાં અંતર પડે તે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે. (તે એમ જે વનસ્પતિ માંહિ જાય ત્યારે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પુરૂષવેદને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનો. (ઉપસાંત નામે ગુણઠાણે એક સમય અવેદી રહી અનુત્તર વૈમાને જાય ત્યાં વળી પુરૂષવેદી થાય તે માટે.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો (અનંતો) કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નપુંસકવેદીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો (ઉપસાંત વેદ તથા અન્ય વેદને ભવાંતર) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ પ્રથક્ત્વ શો ઝાઝેરાંનો અંતર પડે. (એટલું પુરૂષવેદપણે રહે પછી નપુંસક વેદ થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવેદીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અવેદી બે ભેદે છે. તે સાદિ અપર્યવસિત ૧, (તે ક્ષીણવેદી અને સિદ્ધ) તેહને અંતર નથી. અને સાદિ સપર્યવસીત ૨. (તે ઉપસાંત વેદી દશમે, અગ્યારમે ગુણઠાણે) તેહને જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનો અંતર પડે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ જાવત્ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણો એટલો અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સ્ત્રીવેદી ૧, પુરૂષવેદી ૨, નપુંસકવેદી ૩, ને અવેદી ૪. એ ચાર માંહિ કયા કયા થકી થોડા ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પુરૂષવેદી છે ૧, તે થકી સ્ત્રીવેદી સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અવેદી અનંત ગુણા છે ૩. (સિદ્ધ અનંતા તે માટે) ને તે થકી નપુંસકવેદી અનંતગુણા છે ૪. (એકેંદ્રી અનંતા તે માટે.)

અથવા વળી ચાર ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. તે ચક્ષુ દર્શણી ૧, (આંખે દેખે તે) અચક્ષુ દર્શણી ૨, (આંખ વિના શેષ ચાર દ્રીયે જાણે તે,) અવધિ દર્શણી ૩, (અવધી દર્શને દેખે તે) ને કેવળ દર્શણી ૪, (તે કેવળ દર્શને દેખે તે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ચક્ષુ દર્શણિ ચક્ષુ દર્શનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અચક્ષુ દર્શની અચક્ષુ દર્શનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) ને અનાદી સપર્યવસીત ૨, (તે ભવ્ય) (એ બેના કાળનું માન કરેલ નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અવધિ દર્શણી અવધી દર્શણીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે. (અવધિ પામ્યા પછીજ કોઇકને મરણ

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસંજત અસંજતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ કહ્યા છે, અનાદિ અપર્યવસીન ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીન ૨, (તિ ભવ્ય) અને સાદિ સપર્યવસિન ૩, (તે પડવાય) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીન છે તે જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત માંહો રહે. (શેષ બેનું કાળ માન ન કહેવાય.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજતા સંજત સંજતા સંજતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણીક્રોડ પુર્વલગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નો સંજત, નોઅસંજત, નો સંજતા સંજત. (સિદ્ધ) કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીન છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજતને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું (માઠા અધ્યવસાએ પડયા રૂપ) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત દેસે ઉણું એટલું અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અસંજતને અંતર કેટલા કાળનું પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. તે અનાદિ અપર્યવસીન ૧, અનાદિ સપર્યવસીન ૨, અને સાદિ સપર્યવસીત ૩. તેમાં અનાદિ અપર્યવસીન અને અનાદિ સપર્યવસીત એ બેને અંતર નથી. અને સાદિ સપર્ય વસીન તેને જઘન્યથી એક સમયનું અંતર પડે અને ઉત્કૃષ્ટપણે નવ વરસે ઉણું પૂર્વ ક્રોડીનું અંતર પડે. (એટલુંજ ચારીત્રનું માન છે પછે તે ઉપરાંત અવસ્યમેવ અવિરતિ આવે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજતા સંજતને કેટલા કાળનું અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ સંજતને કહ્યું તેમ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણાનુ અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નોસંજત, નોઅસજત, નોસંજતા સંજત (સિદ્ધ) તેહને કેટલું અંતર પડે.

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેહને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સંજત ૧. અસંજત ૨. સંજતા સંજત ૩. અને નોસંજત, નો અસંજત, નોસંજતાસંજત ૪. એ ચાર માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય!

ઉત્તર—હે ગૌનમ, સર્વ થકી થોડા સંજત છે ૧. (ઉત્કૃષ્ટપણે નવ હજાર ક્રોડ સાધુ પામીએ તે માટે.) તે થકી સંજતા સંજત અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. (તિર્યંચ માંહે દેશ વિરતિ અસંખ્યાતા પામીએ તે માટે.) તે થકી નોસંજત, નોઅસંજત, નોસંજતા સંજત તે અનંત ગુણા છે ૩. (સિદ્ધ અનંતા માટે) તે થકી અસંજત અનંત ગુણા છે. ૪. ॥૭॥ એ શ્રી જીવાભિગમસૂત્રે ચતુર્વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપતિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૪૨. પાંચ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે પાંચ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે. નારકી ૧. તિર્યંચ ૨. મનુષ્ય ૩. દેવતા ૪. અને સિદ્ધ ૫.

એહની કાયસ્થિતિ અને અંતર જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમજ ઇહાં પણ જાણવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી ૧. તિર્યંચ ૨. મનુષ્ય ૩. દેવતા ૪. અને સિદ્ધ ૫ એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧. તે થકી નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તે થકી દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. તે થકી સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૪. ને તે થકી તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૫ ॥૧॥

અથવા વળી પાંચ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. ક્રોધકષાય ૧ માનકષાય ૨ માયાકષાય ૩. લોભકષાય ૪ અને અકષાય ૫. (તે સિદ્ધ અને દશમા ગુણઠાણાથી ઉપરલા જાણવા)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible]

ઉત્તર—હે ગૌતમ [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે [illegible]

ઉત્તર—હે [illegible]

[illegible]

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્ષીણ કષાયને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉપસાંત કષાયને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઊ-તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનતો કાળ અર્ધ પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત માંહેરો અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ક્રોધકષાય ૧. જાવત્ અકષાય ૫. એ પાંચ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા અકષાય છે ૧. તે થકી માનકષાય અનંત ગુણા છે ૨. તે થકી ક્રોધકષાય વિશેષાધિક છે ૩. તેથકી માયાકષાય વિશેષાધિક છે ૪. અને તેથકી લોભકષાય વિશેષાધિક છે ૫. ॥૨॥ એ શ્રીજીવાભિગમસૂત્રે પંચવિધ પ્રતિપતિ સર્વ જીવની સંપૂર્ણ થઇ.

૧૪૩. છ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે ૭ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે. એકેંદ્રી ૧. બેઇંદ્રી ૨. તેંદ્રી ૩. ચઉરીંદ્રી ૪. પચેંદ્રી ૫. અને અનેંદ્રી ૬. (તે સિદ્ધ.)

એહની કાયસ્થિતિ અને અંતર તે જેમ પૂર્વે કહ્યા છે તેમજ જાણવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રી ૧. જાવત્ અનેંદ્રી ૬. એ ૭ માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પચેંદ્રી છે ૧. તેથકી ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨. તે થકી તેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૩. તેથકી બેઇંદ્રી વિશેષાધિક છે ૪. તેથકી અનેંદ્રી અનંતગુણા છે ૫. અને તેથકી એકેંદ્રી અનંત ગુણા છે ૬. ॥૧॥

અથવા વળી ૭ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. ઉદારીક શરીરી ૧. વૈક્રીય શરીરી ૨. આહરક શરીરી ૩, તેજસ શરીરી ૪, કાર્મણ શરીરી ૫, અને અશરીરી ૬, (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉદારીક શરીરી ઉદારીક શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ બે સમયે ઉણો રહે. (તે એમજે વીગ્રહગતી બે સમય ઉદારીક રહીત રહીને ક્ષુલ્લક ભવ કરી ત્યાં ઉદારીક શરીરી થઇને વળી વીગ્રહગતી ઉદારીક શરીર રહીત થાય તે માટે.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ જાવત્ આંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે જેટલા આકાશ પ્રદેશ તેટલી ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણી લગી રહે. (ત્યાં લગી વિગ્રહગતી ન કરે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈક્રીય શરીરી વૈક્રીય શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર— હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયજ રહે. (તે એમજે વિકુર્વણાની ઇચ્છાએ એક

સમય વૈક્રીય પુદ્ગળ ગ્રહીને વિશરાળ કરે તે માટે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અંતર્મુહૂર્ત અધીક રહે. (તે એમ જે અંતર્મુહૂર્તની ચતુર્વરણાવંત મરીને દેવતા, નારકીપણે ઉપજે ત્યાં તેત્રીશ સાગર લગી રહે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક શરીરી આહરક શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પણ અંતર્મુહૂર્તજ રહે. (એટલીજ આહારક શરીરની સ્થિતિ છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેજસ શરીરી તેજસ શરીરપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના બે ભેદ છે. તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧. (તે અભવ્ય) અને અનાદિ સપર્યવસીત ૨. (તે ભવ્ય) એમ કાર્મણ શરીરી પણ કહેવા. (તેના કાળનું માન ન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અશરીરી (સિદ્ધ) કેટલા કાળ લગી રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉદારીક શરીરીને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમયનો (તે વચન સમયે વિગ્રહગતીનો અંતર પડે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અંતર્મુહૂર્ત અધીક અંતર પડે. (તે એમ જે મનુષ્ય, તિર્યંચ વિકુર્વણા કરતો મરીને દેવતા, નારકી માંહે તેત્રીશ સાગરોપમને આયુષે ઉપજે પછે ફરી મનુષ્ય, તિર્યંચ થાય ત્યારે એ અંતર જાણવો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વૈક્રીય શરીરીને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. (તે એમ જે દેવતા, નારકી મરીને તિર્યંચનો ભવ અંતર્મુહૂર્તનો કરી ફરી દેવતા, નારકી થાય ત્યારે તથા વિકુર્વણા છાંડી ફરી અંતર્મુહૂર્તે વિકુર્વણા કરે મનુષ્ય, તિર્યંચ તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે (વનસ્પતિમાં વૈક્રીય નથી તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, આહારક શરીરીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અંતર પડે. (તે એમ જે આહારક શરીર કરીને છાંડી ફરી પણ અંતર્મુહૂર્તે આહારક કરે ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંતુ અર્ધ [illegible] પુદ્ગળ પરાવર્ત દેશે ઉણું એટલે અંતર પડે. (આહારક શરીર સમકીતી અપ્રમાદિ [illegible] કરે અને તેને એટલોજ સંસાર હોય તે માટે)

[illegible] —હે ભગવંત, તેજસ શરીરીને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

[illegible] —હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી (તેજસ અનાદિ કાળનું સાથે છે અને છાંડ્યા [illegible] ફરી ન થાય તે માટે) એમ કાર્મણ શરીરીને પણ કહેવું અને અશરીરી (સિદ્ધ)ને [illegible] અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, ઉદારીક શરીરી ૧. જાવત્ અશરીરી ૬. એ ૭ માંહિ કયા કયાથી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા આહારક શરીરી છે ૧. (ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર હોય તે માટે) તેથકી વૈક્રીય શરીરી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. (દેવતા, નારકી અને કેટલા એક મનુષ્ય, તિર્યંચને હોય તે માટે.) તેથકી ઉદારીક શરીરી અસંખ્યાત ગુણા છે ૩. (જો કે ઉદારીક શરીરી જીવ અનંતા છે તો પણ ઉદારીક શરીર અસંખ્યાત ગુણા છે કારણ કે એક શરીરે અનંતા જીવ છે તે માટે જીવ અનંતા છે પણ શરીર તો અસંખ્યાતાજ છે માટે અસંખ્યાત ગુણા કહ્યા છે એ ભાવ.) તેથકી અશરીરી (સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૪. તેથકી તેજસ, કાર્મણ શરીરી એ બે પરસ્પરે તુલ્ય છે પણ પૂર્વલા થકી અનંત ગુણા છે ૬. (સર્વ જીવને પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે તેજસ, કાર્મણ એ બે શરીર તો જુદા જુદા છે તે માટે) ॥૨॥ એ શ્રીજીવાભિગમ સૂત્રે ૭ ભેદે સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૪૪. સાત પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે સાત ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે. પૃથ્વિકાયા ૧. અપકાયા ૨. તેઊકાયા ૩. વાયુકાયા ૪. વનસ્પતિકાયા ૫. ત્રસકાયા ૬. અને અકાયા ૭. (તે સિદ્ધ.)

એહની કાયસ્થિતિ અને અંતર તે પૂર્વે કહ્યાં છે તેમ કહેવાં.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વિકાયા ૧. જાવત્ અકાયા ૭. એ સાત માંહે કયા કયા થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા ત્રસકાયા છે ૧. તેથકી તેઊકાયા અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તેથકી પૃથ્વિકાયા વિશેષાધિક છે ૩. તેથકી અપકાયા વિશેષાધિક છે ૪. તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૫, તે થકી અકાયા અનંત ગુણા છે ૬, અને તે થકી વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે ૭. ॥૧॥

અથવા વળી સાત ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. કૃષ્ણ લેસ્યાવંત ૧, નીલ લેસ્યાવંત ૨, કાપોત લેસ્યાવંત ૩, તેજો લેસ્યાવંત ૪, પદ્મ લેસ્યાવંત ૫, સુકલ લેસ્યાવંત ૬, અને અલેસ્યાવંત ૭, (તે સિદ્ધ.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કૃષ્ણ લેસ્યાવંત કૃષ્ણ લેસ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે (તે મનુષ્ય, તિર્યંચ આશ્રી જાણવું.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીશ સાગરોપમ અંતર્મુહુર્ત્ત અધિક રહે (તે એમ જે સાતમી નરકે તેત્રીશ સાગરોપમ અને અંતર્મુહુર્ત્તે અધિક તે આગલા ભવનું જાણવું.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નિલ લેસ્યાવંત નિલ લેસ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્ત રહે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ સાગરોપમ અને

પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે. (તે એમજે ધુમ પ્રભામે એટલા આયખા-વંત હમી નિલ લેશ્યા છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કાપોત લેશ્યાવંત કાપોત લેશ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ સાગરોપમ અને પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે. (તે એમજે ત્રીજી નરકે એટલા આયખાવંત હમી કાપોત લેશ્યા છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેજો લેશ્યાવંત તેજો લેશ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે બે સાગરોપમ અને પલ્યોપમને અસંખ્યાતમે ભાગે અધિક રહે. (ઈશાન દેવલોકે એટલું આયખું છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પદ્મ લેશ્યાવંત પદ્મ લેશ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે દશ સાગરોપમ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક રહે. (દશ સાગરોપમ પાંચમા દેવલોક આશ્રી અને અંતર્મુહૂર્ત પૂર્વલા ભવનું જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, શુક્લ લેશ્યાવંત શુક્લ લેશ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક રહે. (સર્વાર્થ સિદ્ધ લગી શુક્લ લેશ્યા છે તે માટે ને અંતર્મુહૂર્ત તે પૂર્વ ભવનું જાણવું)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અલેશ્યાવંત અલેશ્યાવંતપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અલેશી (સિદ્ધ) તે સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કૃષ્ણ લેશ્યાવંતને કેટલા કાળનું અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ અને અંતર્મુહૂર્ત અધિક એટલું અંતર પડે. (શુક્લ લેશ્યાની એટલી સ્થિતિ છે માટે.) એમ નિલ લેશ્યાવંતને અને કાપોત લેશ્યાવંતને પણ અંતર કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તેજો લેશ્યાવંતને કેટલા કાળનો અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ (નિગોદ માંહે રહે તો) અંતર પડે. એમ પદ્મ લેશ્યાવંતને પણ અંતર કહેવો અને શુક્લ લેશ્યાવંતને પણ એમજ અંતર કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અલેશ્યાવંત (સિદ્ધ) તેહને કેટલા કાળનો અંતર પડે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કૃષ્ણ લેશ્યાવંત ૧, નિલ લેશ્યાવંત ૨, કાપોત લેશ્યાવંત ૩, તેજો

લેશ્યાવંત ૪, પદ્મ લેશ્યાવંત ૫, શુક્લ લેશ્યાવંત ૬, અને અલેશ્યાવંત ૭. (સિદ્ધ) એ સાત માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા શુક્લ લેશ્યાવંત જીવ છે ૧, તેથકી પદ્મ લેશ્યાવંત સંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી તેજો લેશ્યાવંત સંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી અલેશ્યાવંત (સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૪, તેથકી કાપોત લેશ્યાવંત અનંત ગુણા છે ૫, તેથકી નિલ લેશ્યાવંત વિશેષાધિક છે ૬, અને તેથકી કૃષ્ણ લેશ્યાવંત જીવ વિશેષાધિક છે ૭. ॥૨॥ એ શ્રી જીવાભીગમ સુત્રે સપ્તવિધ સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૪૫. આઠ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા એ. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે આઠ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહેછે. નારકી ૧, તિર્યંચ ૨, તિર્યંચની સ્ત્રી ૩, મનુષ્ય ૪, મનુષ્યની સ્ત્રી ૫, દેવતા ૬, દેવીઓ ૭, ને સિદ્ધ ૮.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચ તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિના જેટલો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યંચણી આ તિર્યંચણી સ્ત્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથકત્વે અધિક રહે. (તે એમ જે સાત ભવ કોડ પૂર્વના કરીને આઠમો ભવ ત્રણ પલ્યોપમનો જુગળીયાનો કરે ત્યારે એ માન થાય)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનુષ્ય મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથકત્વે અધિક રહે (તિરીની ભાવના તિર્યંચણી આની પેરે પૂર્વોક્ત એમ મનુષ્યણી એની ભવ કાયસ્થિતિ કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા દેવતાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતા જઘન્ય દશ હજાર વરસ રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવી દેવીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે દશ હજાર વરસ રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે પંચાવન પલ્યોપમ લગી રહે. (અપરિગ્રહિત દેવીની એટલી સ્થિતિ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું (તંદુલ મચ્છાદિકનો ભવ કરી પાછો નારકી થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યચને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે. (તિર્યંચ ટાળી દેવ ગણુ ગતિ માંહે એટલોજ કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, તિર્યચણી સ્ત્રીને કેટલા કાળનું અંતર પડે.

ઊત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. એમ મનુષ્ય ૧. મનુષ્યણી ૨, દેવતા ૩, ને દેવી ૪ એ ચારેને અંતર પૂર્વે જેમ તિર્યચણીનું કહ્યું તેમ જઘન્ય અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિના કાળનું અંતર કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત સિદ્ધને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અંતર ન હોય

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] તિર્યંચ [illegible] તિર્યચણી [illegible] મનુષ્ય [illegible] મનુષ્યણી [illegible], દેવતા [illegible] દેવી [illegible] અને સિદ્ધ [illegible] હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ [illegible]

છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાં રહે. (બે વાર અનુત્તર વૈમાને અથવા ત્રણ વાર અચ્યુત બારમે દેવલોકે અવધિ જ્ઞાન સહીત જાય આવે ત્યારે એ છાસઠ સાગરોપમ થાય અને જે મનુષ્યના વચ્ચે ભવ કરે તે સાધિકપણું જાણવું.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મનપર્યવજ્ઞાની મનપર્યવજ્ઞાનીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એકજ સમય રહે. (ઉપજીને જાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે દેશે ઊણી (નવ વરસે ઊણી) પૂર્વ કોડી રહે. (કેમકે મનપર્યવજ્ઞાન ચારીત્રવંતનેજ હોય જેથી ચારીત્રનો તેટલોજ કાળ છે તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળજ્ઞાની કેવળજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે!)

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મતિ અજ્ઞાની મતિ અજ્ઞાનીપણે કેટલો કાળ રહે!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે અપ્રાપ્ત સમ્યક્ત્વ અને ભવ્ય) અને સાદિ સપર્યવસીત ૩, (તે સમ્યક્ત્વ પામીને પડ્યા છે તે.) તેમાં જે સાદિ સપર્યવસીત (પડવાય છે) તે જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંત અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત દેશે ઊણો રહે. (પડવાય થયો અજ્ઞાની રહે.) એમ શ્રુત અજ્ઞાની પણ મતિ અજ્ઞાનીનીપરે કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વિભંગજ્ઞાની વિભંગજ્ઞાની પણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક સમય રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ દેશે ઊણી પૂર્વ કોડી અધિક રહે. (તે એમ જે પૂર્વ કોડીના આયુષ્યવંત વિભંગજ્ઞાન સહિત મનુષ્ય મરીને સાતમી નરકે જાય ત્યારે એ માન થાય પછી વિભંગજ્ઞાની અવશ્ય મરે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મતિજ્ઞાનીને અંતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંત અર્ધ પુદ્‌ગળ પરાવર્ત દેશે ઊણો અંતર પડે. (પડવાયને.)

એમ શ્રુત જ્ઞાની ૧, અવધિ જ્ઞાની ૨, અને મન પર્યવ જ્ઞાની ૩, એ ત્રણેને મતિજ્ઞાની નીપરે અંતર જાણવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, કેવળજ્ઞાનીને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યવસીતને અંતર ન હોય. (આવ્યું ન જાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મતિ અજ્ઞાનીને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેના ત્રણ ભેદ છે. તે અનાદિ અપર્યવસીત ૧, (તે અભવ્ય) તેહને અંતર નથી. અનાદિ સપર્યવસીત ૨, (તે અપ્રાપ્ત જ્ઞાની અને ભવ્ય) તેહને પણ અંતર નથી. અને સાદિ સપર્યવસીત ૩, (તે પડવાય) તેહને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરાનું અંતર પડે. (એટલોજ મતિજ્ઞાનીનો કાળ છે તે માટે) એમ શ્રુત અજ્ઞાનીને પણ સર્વ મતિ અજ્ઞાનીનીપરે કહેવું

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વિભંગ જ્ઞાનીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંત કાળ અંતર પડે. (વનસ્પતિ માંહે ગયો ત્યારે લીધાં વિભંગ નથી તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, મતિજ્ઞાની ૧, શ્રુતજ્ઞાની ૨, અવધિજ્ઞાની ૩, મનપર્યવજ્ઞાની ૪, કેવળજ્ઞાની ૫, મતિઅજ્ઞાની ૬, શ્રુતઅજ્ઞાની ૭, અને વિભંગજ્ઞાની ૮ એ આઠ માંહે કયા કયાથી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથી થોડા જીવ મનપર્યવ જ્ઞાની છે ૧, (તે એમ કે મનપર્યવ જ્ઞાન તે શુદ્ધ સાધુને જ હોય તે માટે સંખ્યાતા જ (થોડા એ) તે થકી અવધિજ્ઞાની અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. તે થકી મતિજ્ઞાની અને શ્રુતજ્ઞાની એ બે પરસ્પરે તુલ્ય છે. (મતિ, શ્રુત જ્ઞાન સહીત હોય તે માટે) અને અવધિ જ્ઞાનીથી વિશેષાધિક છે. ૪, (તિર્યંચ, મનુષ્ય માંહે ઘણાં છે માટે) તે થકી વિભંગ જ્ઞાની અસંખ્યાત ગુણા છે. (મિથ્યાત્વ દ્રષ્ટિ ઘણાં છે માટે) ૫, તે થકી કેવળજ્ઞાની અનંત ગુણા છે ૬, (સિદ્ધ અનંતા માટે) ને તે થકી મતિ અજ્ઞાની, અને શ્રુત અજ્ઞાની એ બે પરસ્પરે તુલ્ય (સરખાં) છે સઘળા માટે પણ કેવળજ્ઞાની થકી અનંત ગુણા છે ૮. (સીદ્ધ થકી એકેંદ્રી અનંત ગુણા છે તે માટે) ॥૨॥ એ થી જીવાભિગમ સૂત્રે અષ્ટવિધ પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૬૬. નવ પ્રકારે સર્વ જીવના આલાવા છે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે નવ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે તે કહે છે એકેંદ્રી ૧, બેઇંદ્રી ૨, તેઇંદ્રી ૩, ચૌરેંદ્રી ૪, નારકી ૫, પંચેંદ્રી તિર્યંચ ૬, મનુષ્ય ૭, દેવતા ૮, ને સિદ્ધ ૯.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રિ જીવ એકેંદ્રિપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રી બેઇંદ્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે?

એમ તેઇંદ્રી અને ચૌરેંદ્રીપણે પણ સંખ્યાતો કાળ કહેવો.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, નારકી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી દશ હજાર વરસ રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ સુધી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પંચેંદ્રી તિર્યંચ પંચેંદ્રી તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પૃથકત્વે અધિક રહે (આઠ ભવ કરવા થકી) એમ મનુષ્યને પણ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવના દેવનાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતાને જઘન્ય દશ હજાર વરસ અને ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીસ સાગર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યવસીન છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રીને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યપણે અંતર્મુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે બે હજાર સાગરોપમ સંખ્યાને વરસે અધિક અંતર પડે. (એકેંદ્રી ટાળી શેષ એટલોજ કાળ છે તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇંદ્રીયને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. (એકેંદ્રી માંહિ જાય ત્યારે.)

એમ તેંદ્રી ૧, ચૌરેંદ્રી ૨, નારકી ૩, પચેંદ્રી તિર્યંચ ૪, મનુષ્ય ૫, અને દેવતા ૬, એ સર્વને બેઇંદ્રીની પેરે જઘન્ય અંતર્મુહુર્તનું ને ઉત્કૃષ્ટપણે (અનંતો) વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. (એકેંદ્રી માંહિ જાય ત્યારે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીન છે તેને અંતર ન હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, એકેંદ્રી ૧, બેંદ્રી ૨, તેંદ્રી ૩, ચઉરેંદ્રી ૪, નારકી ૫, પચેંદ્રી તિર્યંચ ૬, મનુષ્ય ૭, દેવતા ૮, અને સિદ્ધ ૯, એ નવ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા મનુષ્ય છે ૧, તે થકી નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી પચેંદ્રી તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તે થકી ચઉરેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૫, તે થકી તેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૬. તે થકી બેંદ્રી વિશેષાધિક છે ૭, તેથકી સિદ્ધ અનંતગુણા છે ૮. અને તે થકી એકેંદ્રી અનંતગુણા છે ૯.॥૧॥

અથવા વળી નવ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩, (પૂછા કાળે ઉપજવાને પહીલે સમયે વર્તતા તે પ્રથમ સમયી કહીએ અને શેષ સર્વ તે અપ્રથમ સમયી કહીએ), અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, અને સિદ્ધ ૯.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી પ્રથમ સમયના નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સમયજ રહે. (પછે અપ્રથમ સમયી થાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયી નારકી અપ્રથમ સમયી નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઉણા રહે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ એક સમયે ઉણા રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે?

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ એક સમયે ઉણો રહે ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ રહે. (ભાવના પૂર્વવત્.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અપ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ એક સમયે ઉણો રહે. ને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે. (સાત આઠ ભવ કરવાથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, દેવતા દેવતાપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, દેવતા નારકીની પરે પ્રથમ સમયી અપ્રથમ સમયીના કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધ સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેનો સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહૂર્તે અધિક અંતર પડે. (તે એમ જે દશ હજાર વરસનું નરકનું જઘન્ય આયુષ્ય ભોગવીને અંતર્મુહૂર્તનો અન્ય ભવ કરી ફરી પાછો નરકમાહિ ઉપજે ત્યાં પ્રથમ સમયી થાય તે માટે.) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકીને અંતર કેટલા કાળનો પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનો (તે એમ જે અંતર્મુહૂર્તનો અન્ય ભવ કરી નરક માંહે ઉપજે ત્યારે) ને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઉણાનો અંતર પડે (તે એમ જે સમયે ઉણો પોતાનો ક્ષુલ્લક ભવ ભોગવીને ફરી તિર્યંચ થાય ત્યાં પ્રથમ સમય થાય તે માટે.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે (તે એમ જે અનંતો કાળ તિર્યંચમાં રહે પણ વચ્ચે અન્ય ગતિનો ભવ કર્યા વિના પ્રથમ સમયી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધિક અંતર પડે (એક મનુષ્યનો લઘુ ભવ કરીને પાછો તિર્યંચ થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ સત પ્રથક્ત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે (એટલો કાળ અન્ય ગતિમાં રહી પાછો તિર્યંચ થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કહ્યું તેમ અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલક ભવ સમયે અધીકનું અંતર પડે. (તે એમ જે એક તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરીને પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અંતર પડે. (વનસ્પતિમાં જાય ત્યારે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ પ્રથમ સમયના નારકીને અંતર કહ્યું તેમ અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જેમ અપ્રથમ સમયના નારકીને અંતર કહ્યું તેમજ અંતર કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, સિદ્ધને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અપર્યં વસીતને અંતર નથી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪. એ ચાર માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, અને તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાતગુણા છે ૪, (જો કે તિર્યંચ સદાઇ અનંતા ઉપજતા પામીએ પણ તે અહીં લેવા નહીં પણ જે દેવતા, નારકી અને મનુષ્ય માંહિથી જે તિર્યંચમાં ઉપજતા હોય તેનેજ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ કહીએ તે માટે અસંખ્યાતાજ પામીએ એ ભાવાર્થ જાણવો.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, અને અપ્રથમ સમયના દેવતા ૪, એ ચાર માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણાં હોય!

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, અને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૪,

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, એ બે માંહે કયા કયાથકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૧, અને અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, એ બે માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઊત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના તિર્યંચ છે ૧, તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૨. (તે એમ જે તિર્યંચ મરી તિર્યંચમાં ઉપજે મરે છે તે સર્વે અપ્રથમ સમયનાજ કહીએ તે માટે.)

એમ મનુષ્ય અને દેવતાનું અલ્પ, બહુત્વ જેમ નારકીનું કહ્યું તેમ પ્રથમ સમયનાથી અપ્રથમ સમયના અસંખ્યાત ગુણા કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, અપ્રથમ સમયના નારકી ૫, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૬, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, ને સિદ્ધ ૯. એ નવ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તેથકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તેથકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, તેથકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તેથકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૬, તેથકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૭, તેથકી સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૮, અને તેથકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૯. ॥૨॥ એ શ્રી જીવાભીગમ સૂત્રે નવ વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપત્તિ સંપૂર્ણ થઇ.

૧૪૭. દશ પ્રકારે સર્વ જીવના આળાવા બે. તેમાં તેની કાયસ્થિતિ, અંતર ને અલ્પ, બહુત્વનો અધિકાર.

ત્યાં જે આચાર્ય એમ કહે છે જે દશ ભેદે સર્વ જીવ કહાએ તે કહેછે પૃથ્વિકાયા ૧, અપકાયા ૨, તેઉકાયા ૩, વાયુકાયા ૪, વનસ્પતિકાયા ૫, બેઇંદ્રિ ૬, તેઇંદ્રિ ૭, ચઉરેંદ્રિ ૮, પંચેંદ્રિ ૯ અને અનેંદ્રિ ૧૦. (તે સિદ્ધ)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયા જીવ પૃથ્વીકાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અસંખ્યાતો કાળ અસંખ્યાતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી એ કાળથી જાણવું, અને ક્ષેત્રથકી અસંખ્યાતા લોકના જેટલા આકાશ પ્રદેશ હોય તેટલી ઉત્સર્પિણી. અવસર્પિણી લગી રહે

એમ અપકાયા ૧, તેઉકાયા ૨ અને વાયુકાયા ૩. એ ત્રણેને પૃથ્વીકાયાની પરે કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિકાયા જીવ વનસ્પતિકાયપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ. જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો કાળ અનંતી ઉત્સર્પિણી, અવસર્પિણી અનંતા લોકાકાશ પ્રદેશ જેટલી અસંખ્યાતા પુદ્ગળ પરાવર્ત આવળીકાના અસંખ્યાતમા ભાગમાં જેટલા સમય હોય તેટલા પુદ્ગળ પરાવર્ત લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, બેઇદ્રિ બેઇદ્રિપણે કેટલા કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે સંખ્યાતો કાળ રહે.

એમ તેઇદ્રિ ૧, અને ચઉરીંદ્રી ૨, એ બંનેની પણ કાયસ્થિતિ બેઇદ્રીનીપરે કહેવી.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પચેંદ્રી પચેંદ્રીપણે કેટલા કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત્ત રહે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે હજાર સાગરોપમ ઝાઝેરાં લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનેંદ્રી (સિદ્ધ) અનેંદ્રીપણે કેટલો કાળ રહે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસિત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પૃથ્વીકાયાને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહુર્ત્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના કાળ જેટલું અંતર પડે.

એમ અપકાયા ૧, તેઉકાયા ૨, વાયુકાયા ૩, બેઇદ્રિ ૪, તેઇદ્રિ ૫, ચઉરીંદ્રી ૬, અને પચેંદ્રી ૭, એ સાતેને અંતર જઘન્યથી અંતર્મુહુર્તનું અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, વનસ્પતિકાયાને અંતર કેટલા કાળનું પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, અસંખ્યાતો કાળ. જેટલી પૃથ્વીકાયાની કાયસ્થિતિ છે તેટલું વનસ્પતિ કાયાને અંતર જાણવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અનેંદ્રી (સિદ્ધ) ને અંતર કેટલા કાળનું હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેતો સાદિ અપર્યવસીત છે તેને અંતર ન હોય.

પ્રશ્ન—હે ગૌતમ, પૃથ્વીકાયા ૧, અપકાયા ૨, તેઉકાયા ૩, વાયુકાયા ૪, વનસ્પતિકાયા ૫, બેઇદ્રિ ૬, તેઇદ્રિ ૭, ચઉરીંદ્રી ૮, પચેંદ્રી ૯, અને અનેંદ્રી ૧૦, (સિદ્ધ) એ દશ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વથકી થોડા પચેંદ્રી છે ૧, તેથકી ચઉરીંદ્રી વિશેષાધિક છે ૨, તેથકી તેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૩, તેથકી બેઇદ્રિ વિશેષાધિક છે ૪, તેથકી તેઉકાયા અસંખ્યાતગુણા છે ૫, તેથકી પૃથ્વીકાયા વિશેષાધિક છે ૬, તેથકી અપકાયા વિશેષાધિકછે ૭, તેથકી વાયુકાયા વિશેષાધિક છે ૮, તેથકી અનેંદ્રી (સિદ્ધ) અનંત ગુણા છે ૯, અને તે થકી વનસ્પતિકાયા અનંત ગુણા છે ૧૦. ॥૧॥

અથવા વળી દશ ભેદે સર્વ જીવ કહ્યા છે. પ્રથમ સમયના નારકી ૧, અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૩, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૪, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૫, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૯, અને અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૧૦.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી પ્રથમ સમયના નારકી પણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સમય લગીજ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકી અપ્રથમ સમયના નારકીપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ એક સમયે ઊણા રહે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે તેત્રીસ સાગરોપમ એક સમયે ઊણા રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પ્રથમ સમયના તિર્યંચ પણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એક સમય લગી રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અપ્રથમ સમયના તિર્યંચપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ એક સમયે ઊણા રહે અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિના જેટલો કાળ રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય પ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અપ્રથમ સમયના મનુષ્યપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી ક્ષુલ્લક ભવ તે પણ સમયે ઊણા રહે. અને ઉત્કૃષ્ટપણે ત્રણ પલ્યોપમ પૂર્વ કોડી પ્રથક્ત્વે અધિક રહે. (સાત આઠ ભવ કરવાથી.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતા પ્રથમ સમયના દેવતા પણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયના દેવતા અને અપ્રથમ સમયના દેવતા જેમ નારકી કહ્યાં તેમ કહેવા.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ પ્રથમ સમયના સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, એકજ સમય રહે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અપ્રથમ સમયના સિદ્ધપણે કેટલો કાળ રહે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, તે તો સાદિ અપર્યવસીત છે. (તેની આદિ છે પણ અંત નથી)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી દશ હજાર વરસ અંતર્મુહૂર્તે અધિક અંતર પડે (તે એમજે દશ હજાર વરસનો નારકીનો ભવ કરી અંતર્મુહૂર્તનો તિર્યંચનો ભવ કરી નારકી થાય તો) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકીને કેટલા કાળનું અંતર પડે?
ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્તનું અંતર પડે (તે એમજે એક તિર્યંચનો ભવ કરી ફરી નારકી થાય તો) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઊણું અંતર પડે. (તે એમજે એકતો પોતાનો ક્ષુલ્લક લઘુ ભવ ભોગવી બીજો મનુષ્યનો ક્ષુલ્લક લઘુ ભવ ભોગવી ફરી તિર્યંચ થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે અનંતો વનસ્પતિનો કાળ અંતર પડે. (અન્યગતી માંહેથી તિર્યંચમાં ઉપજતો પ્રથમ સમયી કહેવાય પણ તિર્યંચ માંહેથી ઉપજતો કહેવાય નહીં. માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના તિર્યંચને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધિક અંતર પડે. (તે એમજે એક મનુષ્યનો લઘુ ભવ કરી ફરી તિર્યંચ થાય ત્યારે એ અંતર) અને ઉત્કૃષ્ટપણે સાગરોપમ શત પ્રથકત્વ ઝાઝેરાનું અંતર પડે. (અન્ય ત્રણ ગતિ માંહે એટલોજ કાળ રહેવાય તે માટે.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનું અંતર હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી બે ક્ષુલ્લક ભવ સમયે ઊણાનું (તે એમજે એકતો પોતાનો લઘુ ભવ ભોગવી બીજો તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરી ફરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે એ અંતર પડે.) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના મનુષ્યને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, જઘન્યથી એક ક્ષુલ્લક ભવ સમયે અધિક અંતર પડે. (તે એમજે વચે એક તિર્યંચનો લઘુ ભવ કરી ફરી પાછો મનુષ્ય થાય ત્યારે) અને ઉત્કૃષ્ટપણે વનસ્પતિના જેટલો અનંતો કાળ અંતર પડે.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના દેવતાને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, પ્રથમ સમયના દેવતાને અને અપ્રથમ સમયના દેવતાને જેમ નારકીને અંતર કહ્યું તેમજ કહેવું.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના સિદ્ધને કેટલા કાળનું અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, તેને અંતર નથી. (કેમકે અપ્રથમ સમયી થઈને પાછા ક્યારેય પણ પ્રથમ સમયી ન થાય તે માટે)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના સિદ્ધને કેટલા કાળનો અંતર પડે?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સાદિ અનંત વર્તિને અંતર ન હોય.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, પ્રથમ સમયના મનુષ્ય ૩, પ્રથમ સમયના દેવતા ૪, ને પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૫, એ પાંચ માંહે કોણ કોણ થકી થોડા, ઘણા હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના સિદ્ધ છે ૧. (ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એકસો આઠજ પામીએ તે માટે) તે થકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨. (ઉત્કૃષ્ટ મનુષ્ય એક સમયે અસંખ્યાતા ઉપજે તે માટે.) તે થકી પ્રથમ સમયના નારકી

અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૪, અને તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૫. (એ દશની ભાવના પૂર્વવત.)

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, અપ્રથમ સમયના નારકી ૧, યાવત્ અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૫ એ પાંચ માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય છે ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તે થકી અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૪, ને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૫.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના નારકી ૧, ને અપ્રથમ સમયના નારકી ૨, એ બે માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના નારકી છે, ૧, તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૨.

પ્રશ્ન—હે ભગવંત, પ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૧, અને અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ ૨, એ બે માંહિ કયા કયા થકી થોડા, ઘણાં હોય?

ઉત્તર—હે ગૌતમ, સર્વ થકી થોડા પ્રથમ સમયના તિર્યંચ છે ૧ ને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૨, [illegible] નિગોદમાંથી તિર્યંચપણે ઉપજે તે પ્રથમ સમયના તિર્યંચ [illegible] તિર્યંચ થકી તિર્યંચમાં ઉપજે છે તે અપ્રથમ સમય [illegible])

પ્રશ્ન—હે ભગવંત [illegible] એ બે માંહે [illegible]

મનુષ્ય ૬, પ્રથમ સમયના દેવતા ૭, અપ્રથમ સમયના દેવતા ૮, પ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૯, ને અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ ૧૦. એ દશ માંહિ કયા કયાથકી થોડા, અથવા ઘણા, અથવા સરીખા, અથવા વિશેષાધિક હોય?

ઉત્તર—હે ગોતમ, સર્વથકી થોડા પ્રથમ સમયના સિદ્ધ છે ૧, (ઉત્કૃષ્ટપણે પણ એકસો આઠ પામીએ તે માટે.) તેથકી પ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૨, (સમુર્છિમ મનુષ્ય એક સમે અસંખ્યાતા ઉપજતા પામીએ તે માટે.) તેથકી અપ્રથમ સમયના મનુષ્ય અસંખ્યાત ગુણા છે ૩, તેથકી પ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૪. તે થકી પ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૫, તે થકી પ્રથમ સમયના તિર્યંચ અસંખ્યાત ગુણા છે ૬. (જો કે તિર્યંચ તો સદાઈ એક સમયે અનંતા ઉપજતા પામીએ પણ ત્યાં જે તિર્યંચ માંહેથી મરીને તિર્યંચ માંહે ઉપજે છે તે તો અપ્રથમ સમયનાજ કહીએ તે, માટે તે ઇહાં લેવા નહીં પણ જે અન્ય ત્રણ ગતિમાંહેથી મરી તિર્યંચ માંહે આવી ઉપજે છે તે ઉપપાત સમયે પ્રથમ સમયી કહીએ તે ઇહાં લેવાં તો તે તો અસંખ્યાતાજ પામીએ જેથી કરીને અસંખ્યાતજ કહ્યા છે.) તે થકી અપ્રથમ સમયના નારકી અસંખ્યાત ગુણા છે ૭. તે થકી અપ્રથમ સમયના દેવતા અસંખ્યાત ગુણા છે ૮. તે થકી અપ્રથમ સમયના સિદ્ધ અનંત ગુણા છે ૯. અને તે થકી અપ્રથમ સમયના તિર્યંચ અનંત ગુણા છે ૧૦. (સદાઇ તિર્યંચમાં ઉપજતા થકા પણ અપ્રથમ સમયીજ કહીએ તે માટે.) ॥૨॥

એ શ્રી જીવાભિગમ સુત્રે દશ વિધ સર્વ જીવની પ્રતિપતિ સંપૂર્ણ થઇ. એટલે સર્વ સંસારી અને અસંસારી જીવનો અભિગમ સંપૂર્ણ થયો. એટલે શ્રી જીવાભિગમ સુત્ર (ત્રીજું ઉપાંગ) સંપૂર્ણ થયું. તેમાં કાંઇ ભૂલ ચુક હોય તો અરિહંત અનંતા સિદ્ધ કેવળી ભગવંતની સાખેં તસ્સ મિચ્છામિદુક્કડં.

ઇતિ શ્રી જીવા ભગવતિ સૂત્ર ત્રીજું ઊપાંગ સંપૂર્ણ ॥

दोहरो.

जवलगे मेरु अडगडे, जवलगे शशियर सूर; ॥
तवलगे ए पूस्तिका, रहो अखंड भरपूर. ॥१॥

આશ્રયપત્ર.

આ પુસ્તક છપાયા પહેલાં અગાઉથી ગ્રાહક થઇ આશ્રય આપનાર ગૃહસ્થોના મુબારક નામ ઉપકાર સાથે નીચે પ્રમાણે પ્રગટ કરવામાં આવે છે.—

૯૮ મુંબઇ બંદર.

૨ રા. રા. કેશવલાલ લખીદાસ સંઘવી, એલ. સી. ઈ. માટુંગા.
૧ ,, પ્રભુદાસ વીરજી શાહ.
૧ ,, કુંવરજી આરમલ એન્ડ કો૦.
૧ ,, નારણજી પરશોતમ, કચ્છ-અંજારવાળા.
૫ ,, મોહનલાલ પ્રેમજી શાહ, માંગરોળવાળા.
૩ ,, જેઠાલાલ રામજી શાહ, માંગરોળવાળા.
૧ ,, જગજીવન દયાળ શાહ. ,,
૨ ,, મુળજીભાઈ લાધાભાઈ પીપરીયા, માંગરોળવાળા.
૪ ,, માનજી ખુશાલ શેઠ. ,,
૧ ,, દેવજી ખુશાલ શાહ. ,,
૧ ધર્મચિંતામણી સ્થાનકવાસી જૈનમિત્ર મંડળ હા. રા. રા. જેઠાલાલ રામજી.

રા. રા. અમરચંદ વીરજી શાહ, માંગરોળવાળા મારફત.

૧ રા. રા. અમરચંદ વીરજી શાહ. માંગરોળવાળા.
૧ ,, કપુરચંદ પ્રેમજી શાહ. ,,
૧ ,, હરિદાસ જગજીવન શાહ. ,,
૧ ,, જમનાદાસ ખુશાલચંદ વોરા, પોરબંદરવાળા.
૧ ,, દામોદર વલભજી, પોરબંદરવાળા.
૧ ,, [illegible] ,,
૧ ,, મલકચંદ ગોમચંદ શાહ. ,,
૧ ,, મુળચંદ કેશવજી.
૧ ,, પ્રભુદાસ હીરજી.

રા. રા. ગોકળ પાનાચંદ મેતા (સોની) મારફત.

૨ રા. રા. ગોકળ પાનાચંદ મેતા.
૧ ,, ઉમેદચંદ ગુલાબચંદ શાહ.
૧ ,, પ્રાગજી વસનજી શાહ.
૧ ,, સાંકળચંદ જસરાજ શેઠ.
૨ ,, લક્ષ્મીચંદ લાધા શાહ, કચ્છ મુન્દ્રાવાળા.
૧ ,, ભુવન ગાંધી શાહ. વંથલીવાળા.
૨ ,, નરશીભાઈ વીરજી.
૩ ,, મે. ફગદાસ ભાણજી.
૧ ,, દેવકરણ અવેર શાહ.
૧ ,, ગાંગજી મુળજી શાહ. કચ્છ પત્રીવાળા.
૧ ,, મેઘજી રવજી શાહ, કચ્છ કપાયાવાળા.
૧ ,, ભીમજી રતનશી શાહ, કચ્છ પત્રીવાળા.
૧ ,, તેજુભાઈ શેઠ, કચ્છ કપાયાવાળા.
૧ ,, આરમલ ગોરધી શાહ.
૧ ,, મેઘજી હીરજી શાહ.
૧ ,, વાલજી શેઠ શાહ, કચ્છ મુંદ્રા.

રા. રા. અમીચંદભાઈ ગોપાળજી કોઠારી મારફત.

૨૫ રા. રા. [illegible]

૧૧ ,, અમેચંદભાઇ ગોપાળજી કોઠારી.
૫ ,, ગુલાબચંદ મોતીચંદ શાહ.
૧ ,, પ્રેમચંદ નંદલાલ પારેખ.
૧ ,, કેશવજી મકનજી દોશી.
૧ ,, કપુરચંદ રામચંદ કંપાણી.
૧ ,, તારાચંદ હરખચંદ શાહ.

ગોંડળ.

૧ રા. રા. ભાઇચંદ હીરાજી કોઠારી.
૧ ,, નરભેરામ જીવા શાહ.
૧ ,, કાનજી મીઠાચંદ શેઠ.
૧ ,, લધુ જેચંદ શાહ.
૧ ,, પાનાચંદ નારણજી મોદી.
૧ ,, લીલાધર ડોશા હા. ત્રીકમજી. દેશાઇ.
૧ ,, રવજી પ્રેમજી ગોડા.
૧ ,, ખુશાલચંદ વર્ધમાન સંઘાણી.
ગોંડળ સીટી ફોજદાર.
૧ ,, ગુલાબચંદ વાઘજી દોશી.
૧ ,, દુલભજી પ્રેમજી ગોડા.
૧ ,, નરભેરામ વલભજી મોદી.
૧ ,, માણેકચંદ કાળીદાસ ભરવાડા.
૧ ,, વીરપાળ જાદવજી ,,
૨ ,, અભેચંદ રણછોડ.
૧ ,, કલ્યાણજી દેવકરણ શેઠ.
૨ ,, નરભેરામ કુંવરશી છરીયા.
૧ ,, પાનાચંદ હીરાજી મુખત્યાર.
૧ ,, અમરચંદ હેમચંદ સંઘાણી.
૧ ,, ચત્રભુજ ટોકરશી કોઠારી,
ગોંડળ આ. રે. ક. સાહેબ.
૧ ,, પરશોતમ મુળચંદ પારેખ.
૧ ,, ત્રીભોવન જીવરાજ પારેખ.

મોરબી મેતા ભાણજી મકનજી મારફત

૫ રા. રા. દેશાઇ અનોપચંદ જગજીભાઇ હા. મણીભાઇ હાકેમચંદ જેતપરવાળા.
૧ ,, સંઘાણી અભેચંદ હંસરાજ ગોંડળ
૧ ,, ભાણજી મકનજી, મહેતા. ,,
૫ ,, મોરબી જૈનશાળા હા. ઝવેરી ત્રીભોવન મોણસી.
૫ ,, અંબાવી ડોશાણી શેઠ.
૩ ,, વનેચંદ રાજપાળ દેશાઇ હા. નાનુભાઇ પોપટભાઇ.
૩ ,, પીતા વાલજી સંઘવી.
૨ ,, જીવા ડોશાણી શેઠ.
૨ ,, નીમચંદ દેવચંદ શેઠ.
૨ ,, ખુશાલચંદ જાદવજી શેઠ.
૨ ,, મોણસી અમુલખ ઝવેરી. હા. ત્રીભોવનભાઇ.
૨ ,, મનસુખલાલ તારાચંદ, મોરબી ડ્રાઇંગ સુપરી૦
૨ ,, સુખલાલ મોનજી હા. પુરીબાઇ.
૧ મોરબી લાઇબ્રેરી.
૧ ,, ત્રીકમજી મુળચંદ સંઘવી.
૧ ,, હીરાચંદ લક્ષ્મીચંદ મહેતા.
૧ ,, વનેચંદ પોપટ દફતરી.
૧ ,, ઉમીયાશંકર ફુલચંદ દફતરી.
૧ ,, ભાઇચંદ જગજીવન મહેતા.
૧ ,, ત્રીકમજી ધનજી મહેતા.
૧ ,, માણેકચંદ ગોવીંદજી મહેતા.

૨૯ વઢવાણ શહેર.

રા. રા. ચુનીલાલ નારણજી મારફત.

૩ રા. રા. ધનજી લાલચંદના ઉપાશ્રયખાતે.

૧ „ સુંદરજી ધનજી વેરા.
૧ „ કાના જેઠા શાહ.
૧ „ ઉજમશી કમશી શાહ.
૧ „ હરચંદ ધીમચંદ દા. નરશિદાસ.
૧ „ જીવણ વખતચંદ દા. મગનલાલ ઉજમશી સંઘવી.
૧ „ લલુભાઇ મેઘાભાઇ ગોદમાણા.
૧ „ નાનજી વર્ધમાન શાહ.
૧ „ વાલજી સંઘજી વકીલ.
૧ „ હરખચંદ ચાંપશી શાહ.
૧ „ કુશલ ધનજી શાહ દા. બેન સવિતા.
૧ „ મુનીલાલ નરશી શાહ.
૧ „ મોનજી મના દા. મગનલાલ જીવરાજ.
૧ દલતચંદ રૂપ દા. મહેશ્વરદાસ નથુભાઇ.
૧ રા. રા. નાગરદાસ જેઠા દા. મોહનલાલ.
૧ „ હીરાલાલ ધીમજી સંઘવી.
૧ „ દેવકરણ મુરાર દા. બેન અમી.
૧ „ હરગોવન મુરાર દા. બેન મહુરી.
૧ હરીલપરી જૈન કન્યાશાળાના માસ્તર ભાઇ મોતી.

રા. રા. ઉદાલાલ ત્રીભોવનદાસ ગાંધી મારફત.

૧ રા. રા. જેઠાભાઇ દેવચંદ ગાંધી.
૧ „ ત્રીભોવન દેવચંદ ગાંધી.
૧ „ માણેકચંદ ચાંપશી ગાંધી.
૧ „ ઉકાભાઇ મુળચંદ ગાંધી.

મથુરચંદ કુંવરભાઇ શેઠ મારફત.

૧ રા. રા. મોહનદાસ લલુભાઇ શાહ.
૨ „ લલુભાઇ નવીનદાસ કાંગરેટવાળા.
૧ „ કુંવરભાઇ વેલજી.

૧૬ પોરબંદર.

જીવણભાઇ આણંદજી શા. મારફત.

૧ રા. રા. જીવણભાઇ આણંદજી શાહ.
૨ „ હીરજી રામજી શાહ.
૧ „ મનમોહનદાસ કપુરચંદ ગોદાણીયા
૧ „ હરજીવનદાસ નેમીદાસ.
૧ „ પોરબંદર જૈનશાળા માટે.
૧ „ ધારશી ભારમલજી શાહ દા. ભાઇ જેકુંવર.
૧ „ દેવીદાસ લખમીચંદ પેથરીયા.
૧ „ હરખચંદ વેલજી શાહ.
૧ „ અમરચંદ જસરાજ શાહ.
૧ ભાઇ કપુરભાઇ.
૧ „ નાનજી ગીરધર.
૧ „ ભાઇ ચાંપાભાઇ.
૧ „ નાનચંદ તારાચંદ.
૧ „ પોપટ ભારમલજી શાહ.
૧ „ કલ્યાણચંદ કાનદાસ બાટીસી જેનાપર વાળા.

જામનગર.

તારાચંદ રાયચંદ વારીયા મારફત.

૪ વીસા શ્રીમાળી લોકાગચ્છના ઉપાશ્રય તરફથી હા પુનાતર પેંસાર રામજી વિગેરે.
૧ રા. રા. શેઠમચંદ આણંદજી પારેખ.
૧ „ જમનાદાસ તથા હેમચંદ મહેતા.
૧ „ મોહનલાલ હરખચંદ ખજુરીયા.
૧ „ વલભજી હેમરાજ મહેતા.
૧ ભાઇ ટમી ભાઇ નરસુજી
૧ રા. રા. કરસનજી કેમગશી મહેતા.
૧ „ હીરાચંદ આણંદજી પારેખ.
૧ ભાઇ હીરકુંવરભાઇ પદમસી.
૧ ભાઇ મોતીભાઇ હરખચંદ

૩૦ વેરાવળ.

૨૫ રા. રા. શાહ ખુશાલચંદ મોરારજીની વિધવા બાઇ જીજીબાઇ નાનજી.
૨ ,, ફુલચંદ ગોવિંદજી શાહ.
૩ ,, નરોતમ જેઠા શાહ હા. બાઇ શીવકુંવર.

૬ માંગરોળ.

૨ રા. રા. નેમચંદ વસનજી શેઠ.
૧ ,, કપુરચંદ હરખચંદ શાહ.
૧ ,, કાળીદાસ પ્રેમચંદ શેઠ.
૧ બાઇ જવલ પ્રેમજી.
૧ રા. રા. હરખચંદ ખીમજી બદાણી.

૬ સરસાઇ.

રા. રા. વિઠલજીભાઇ જેચંદ, સરસાઇ મહાલકરી સાહેબ મારફત.

૧ રા. રા. વીઠલજીભાઇ જેચંદભાઇ.
૧ ,, કપુરચંદ નથુ શાહ.
૧ ,, અજરામર કાળા દોશી.
૧ ,, મોનજી કચરા દોશી.
૧ ,, નરભેરામ પ્રાગજી કાળસારી.
૧ ,, દામોદર પાનાચંદ. ,,

૩ વડીયા.

૧ રા. રા. પ્રાણજીવન અંદરજી.
૧ જૈન સ્થાનક ખાતે હા. કોઠારી ઝવેરચંદ જીવાભાઇ.
૧ રા. રા. મોતીચંદ વાહાલજી દોશી.

૬ રાજકોટ.

૧ રા. રા. અનોપચંદ મુળચંદ મહેતા, હા. બાઇ જવલબાઇ.
૧ ,, ન્યાલચંદ કપુરચંદ મહેતા.
૧ ,, ઝવેરચંદ મુળચંદ મોદી.
૧ ,, મોનીચંદ ઓધવજી શેઠ.
૧ ,, દુલભજી ડાહ્યા શેઠ, હા. બાઇ જડાવબાઇ.
૧ ,, માણેકચંદ મોનજી દોશી.

સિદ્ધપુર પાટણ (ગુજરાત).

૧ રા. રા. પ્રભાશંકર લીલાધર દોશી પાટણ ન્યાયાધીશ સાહેબ.

વોરા તારાચંદ દોલચંદ મારફત.

૧ શ્રી પાટણ જૈન સ્થાનકવાસી સ્થાનક ખાતે.
૧ રા. રા. તારાચંદ દોલતચંદ વોરા.
૧ ,, જેઠુભાઇ હરખચંદ ભણશાળી.
૧ ,, રતનચંદ મગલચંદ શાહ.
૧ ,, કેશવલાલ મગનલાલ શેઠ.
૧ ,, મોહનલાલ લહેરુભાઇ ભણશાળી.
૧ ,, ડાહ્યાભાઇ ખુમચંદ ભણશાળી.
૧ ,, સરૂપચંદ ત્રીભોવનદાસ ઝવેરી.

સરધાર.

૫ ,, શેઠ મુળચંદભાઇ કરશનજી શેઠ.

જેતપુર.

૫ ,, શામજીભાઇ ખોડાભાઇ કામદાર.
૧ ,, પ્રેમચંદ કરશનજી બદાણી.

અમદાવાદ.

૧ ,, હીરાચંદ વેલજી સંઘાણી.
૧ ,, પુંજાભાઇ હીરાચંદ શાહ.

ઢસા.

૧ જૈનશાળા હા. રા. રા. વનમાળી વેલજી.

ટીકર. (રણની)

૨ જૈનશાળા હા. રા. રા. ત્રીભોવન પીતાંબર.

વેજલપુર.

૨ રા. રા. કોદર છગનલાલ ગાંધી.

લાલપર.

૧ સ્થાનક ખાતે હા. રા. રા. કચરા લાધા શા.

બોટીવા.

૧ બોટીવા જૈન મણિભાઇ લાયબ્રેરી તરફથી. હા. મગનલાલ પ્રેમજી વકીલ.

અજમેર.

૪ ફુ ધી મેનેજર જૈન બુક ડીપો.

બીલખા.

૧ સ્થાનક ખાતે હા. રા. રા. નાગજી વેલજી.

૧ ધાંગધ્રા.

૧ રા. રા. નાગરદાસ ગફલભાઇ સંઘવી.

૩ સુરત.

૩ પુસ્તકાલય ખાતે હા. રા. રા. તારાચંદ ઉત્તમચંદ.

૧ મિરજ.

રા. રા. કપુરચંદ રૂપસી દોસી મારફત

૧ મિરજ સ્થાનકવાસી સંઘ સમસ્ત હા. રા. રા. હેમચંદ રામજી મેતી.

૧ મેંદરડા.

૧ રા. રા. પ્રેમાભાઇ હેમચંદ શાહ.

૧ વાલવડ (ગોંડળ તાબે)

૧ રા. રા. પીતાંબર પરશોતમ ચોપી.

૧ મિંયાણી.

૧ રા. રા. રામજી કિમચંદ દી.

૧ સરધાર.

૧ રા. રા. નથુજી મીઠા.

૧ જામજોધપુર.

માસ્તર માણેકચંદ ઘેલાભાઇ મારફત.

૧ સ્થાનક ખાતે હા. વિઠલજી ડુંગરજી દોશી.

૧ દાણીવા.

૧ રા. રા. માનસંગ જેઠા.

૧ અરજણસર.

૧ રા. રા. કાળા રૂપસી પંચમીયા હા. બ્રાહ્મણ.

૧ મિતાણા.

૧ સ્થાનક ખાતે હા. રા. રા. નથુ નાનજી.

૨ સાવરકુંડલા.

૧ રા. રા. દેવકરણ નથુ ભાટીની.

૧ „ સંઘરાજ નાનજી.

૪ હળવદ.

માસ્તર માણેકચંદ ઘેલાભાઇ મારફત.

૧ હળવદ જૈનશાળા, હા. માસ્તર માણેકચંદ ઘેલાભાઇ દો.

૧ રા. રા. કાનજી પરશોતમ વકીલ.

૧ „ સુંદરજી દેવશી દવજી.

૧ „ લવજી ડુંગરશી મહેતા.

—:o:—